។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សទ្ទនីតិប្បករណំ (បទមាលា)

គន្ថារម្ភកថា

ធីរេហិ មគ្គនាយេន, យេន ពុទ្ធេន ទេសិតំ;
សិតំ ធម្មមិធញ្ញាយ, ញាយតេ អមតំ បទំ។

តំ នមិត្វា មហាវីរំ, សព្វញ្ញុំ លោកនាយកំ;
មហាការុណិកំ សេដ្ឋំ, វិសុទ្ធំ សុទ្ធិទាយកំ។

សទ្ធម្មញ្ចស្ស បូជេត្វា, សុទ្ធំ សន្តមសង្ខតំ;
អតក្កាវចរំ សុដ្ឋុ, វិភត្តំ មធុរំ សិវំ។

សង្ឃស្ស ច’ញ្ជលី កត្វា, បុញ្ញក្ខេត្តស្ស តាទិនោ;
សីលសមាធិបញ្ញាទិ-វិសុទ្ធគុណជោតិនោ។

នមស្សនាទិបុញ្ញស្ស, កតស្ស រតនត្តយេ;
តេជសាហំ បហន្ត្វាន, អន្តរាយេ អសេសតោ។

លោកនីតិវិយត្តស្ស, សត្ថុ សទ្ធម្មនីតិនោ;
សាសនត្ថំ បវក្ខាមិ, **សទ្ទនីតិ**មនាកុលំ។

អាសវក្ខយលាភេន, ហោតិ សាសនសម្បទា;
អាសវក្ខយលាភោ ច, សច្ចាធិគមហេតុកោ។

សច្ចាធិគមនំ តញ្ច, បដិបត្តិស្សិតំ មតំ;
បដិបត្តិ ច សា កាមំ, បរិយត្តិបរាយណា។

បរិយត្តាភិយុត្តានំ, វិទិត្វា សទ្ទលក្ខណំ;
យស្មា ន ហោតិ សម្មោហោ, អក្ខរេសុ បទេសុ ច។

យស្មា ចាមោហភាវេន, អក្ខរេសុ បទេសុ ច;
បាឡិយត្ថំ វិជានន្តិ, វិញ្ញូ សុគតសាសនេ។

បាឡិយត្ថាវពោធេន, យោនិសោ សត្ថុសាសនេ;
សប្បញ្ញា បដិបជ្ជន្តិ, បដិបត្តិមតន្ទិកា។

យោនិសោ បដិបជ្ជិត្វា, ធម្មំ លោកុត្តរំ វរំ;
បាបុណន្តិ វិសុទ្ធាយ, សីលាទិបដិបត្តិយា។

តស្មា តទត្ថិកា សុទ្ធំ, នយំ និស្សាយ វិញ្ញុនំ;
ភញ្ញមានំ មយា **សទ្ទ-នីតី** គណ្ហន្តុ សាធុកំ។

ធាតុ ធាតូហិ និប្ផន្ន-រូបានិ ច សលក្ខណោ;
សន្ធិនាមាទិភេទោ ច, បទានំ តុ វិភត្តិ ច។

បាឡិនយាទយោច្ចេវ-មេត្ថ នានប្បការតោ;
សាសនស្សោបការាយ, ភវិស្សតិ វិភាវនា។

១. សវិករណាខ្យាតវិភាគ

តត្ថ **ធាតូ**តិ កេនដ្ឋេន ធាតុ? សកត្ថម្បិ ធារេតីតិ ធាតុ, អត្ថាតិសយយោគតោ បរត្ថម្បិ ធារេតីតិ ធាតុ, វីសតិយា ឧបសគ្គេសុ យេន កេនចិ ឧបសគ្គេន អត្ថវិសេសការណេន បដិពទ្ធា អត្ថវិសេសម្បិ ធារេតីតិ ធាតុ, “អយំ ឥមិស្សា អត្ថោ, អយមិតោ បច្ចយោ បរោ”តិអាទិនា អនេកប្បការេន បណ្ឌិតេហិ ធារិយតិ ឯសាតិបិ ធាតុ, វិទហន្តិ វិទុនោ ឯតាយ សទ្ទនិប្ផត្តី អយលោហាទិមយំ អយលោហាទិធាតូហិ វិយាតិបិ ធាតុ។ ឯវំ តាវ **ធាតុ**សទ្ទស្សត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ធាតុសទ្ទោ ជិនមតេ, ឥត្ថិលិង្គត្តនេ មតោ;
សត្ថេ បុល្លិង្គភាវស្មិំ, កច្ចាយនមតេ ទ្វិសុ។

អថ វា ជិនមតេ “តតោ គោតមិធាតូនី”តិ ឯត្ថ **ធាតុ**សទ្ទោ លិង្គវិបល្លាសេ វត្តតិ “បព្ពតានិ វនានិ ចា”តិ ឯត្ថ **បព្ពត**សទ្ទោ វិយ, ន បនេត្ថ វត្តព្ពំ “អដ្ឋិវាចកត្តា នបុំសកនិទ្ទេសោ”តិ អដ្ឋិវាចកត្តេបិ “ធាតុយោ”តិ ឥត្ថិលិង្គទស្សនតោ។ ភូវាទយោ សទ្ទា ធាតវោ។ សេយ្យថិទំ? ភូ ឥ កុ កេ តក្ក តក តកិ សុកឥច្ចាទយោ។ គណតោ តេ អដ្ឋវិធា ភូវាទិគណោ រុធាទិគណោ ទិវាទិគណោ ស្វាទិគណោ កិយាទិគណោ គហាទិគណោ តនាទិគណោ ចុរាទិគណោ ចាតិ។ ឥទានិ តេសំ វិករណសញ្ញិតេ បច្ចយេ ទស្សេស្សាម។ អនេកវិធា ហិ បច្ចយា នានប្បការេសុ នាមនាម កិតនាម សមាសនាម តទ្ធិតនាមាខ្យាតេសុ បវត្តនតោ។ សង្ខេបតោ បន ទុវិធាវ នាមបច្ចយោ អាខ្យាតបច្ចយោ ចាតិ។ តត្រាបិ អាខ្យាតបច្ចយា ទុវិធា វិករណបច្ចយនោវិករណបច្ចយវសេន។ តត្ថ វិករណបច្ចយោ **អ**ការាទិសត្តរសវិធោ អគ្គហិតគ្គហណេន បន្នរសវិធោ ច។ នោវិករណបច្ចយោ បន **ខ ឆ សា**ទិនេកវិធោ។ យេ រូបនិប្ផត្តិយា ឧបការកា អត្ថវិសេសស្ស ជោតកា វា អជោតកា វា លោបនីយា វា អលោបនីយា វា, តេ សទ្ទា បច្ចយា។

បដិច្ច ការណំ តំ តំ, ឯន្តីតិ **បច្ចយា**ថ វា;
បដិច្ច សទ្ទនិប្ផត្តិ, ឥតោ ឯតីតិ បច្ចយា។

នាមិកប្បច្ចយានំ យោ, វិភាគោ អាវិ ហេស្សតិ;
នាមកប្បេ យតោ តស្មា, ន តំ វិត្ថារយាមសេ។

យោ នោវិករណានំ តុ, បច្ចយានំ វិភាគតោ;
សោ បនាខ្យាតកប្បម្ហិ, វិត្ថារេនា’គមិស្សតីតិ។

ឥច្ចានេកវិធេសុ បច្ចយេសុ “វិករណបច្ចយា នាម ឥមេ”តិ សល្លក្ខេតព្ពា។ កថំ? ភូវាទិគណតោ **អ**បច្ចយោ ហោតិ កត្តរិ, រុធាទិគណតោ **អការិវណ្ណេកាអោការ**បច្ចយា ហោន្តិ កត្តរិ, បុព្ពមជ្ឈដ្ឋានេ និគ្គហីតាគមោ ច, ទិវាទិគណតោ **យ**បច្ចយោ ហោតិ កត្តរិ, ស្វាទិគណតោ **ណុ ណា ឧណា**បច្ចយា ហោន្តិ កត្តរិ, កិយាទិគណតោ **នា**បច្ចយោ ហោតិ កត្តរិ, គហាទិគណតោ **ប្ប ណ្ហា**បច្ចយា ហោន្តិ កត្តរិ, តនាទិគណតោ **ឱ យិរ**បច្ចយា ហោន្តិ កត្តរិ, ចុរាទិគណតោ **ណេ ណយ**បច្ចយា ហោន្តិ កត្តរិ។

អការោ ច **ឥ**វណ្ណោ ច, **ឯ** ឱការា ច **យោ** តថា;
ណុ ណា ឧណា ច **នា ប្ប ណ្ហា-យិរា ណេ ណយ**បច្ចយា។

អគ្គហិតគ្គហណេន, ឯវំ បន្នរសេ’រិតា;
វិករណវ្ហយា ឯតេ, បច្ចយាតិ វិភាវយេ។

យេ ឯវំ និទ្ទិដ្ឋេហិ វិករណបច្ចយេហិ តទញ្ញេហិ ច សប្បច្ចយា អដ្ឋវិធា ធាតុគណា សុត្តន្តេសុ ពហូបការា, តេស្វាយំ **ភូវាទិគណោ។ ភូ** សត្តាយំ, **ភូ**ធាតុ វិជ្ជមានតាយំ វត្តតិ។ សកម្មិកាកម្មិកាសុ ធាតូសុ អយំ អកម្មិកា ធាតុ, ន បន “ធម្មភូតោ”តិអាទីសុ បត្តិអត្ថវាចិកា អបរា **ភូ**ធាតុ វិយ សកម្មិកា។ ឯសា ហិ **បរិអភិ**អាទីហិ ឧបសគ្គេហិ យុត្តាយេវ សកម្មិកា ភវតិ, ន **ឧប បរា បាតុ**អាទីហិ ឧបសគ្គនិបាតេហិ យុត្តាបិ។ អតោ ឥមិស្សា សិទ្ធានិ រូបានិ ទ្វិធា ញេយ្យានិ អកម្មកបទានិ សកម្មកបទានិ ចាតិ។

សុទ្ធកត្តុក្រិយាបទនិទ្ទេស

តត្រ ភវតិ ឧព្ភវតិ សមុព្ភវតិ បភវតិ បរាភវតិ សម្ភវតិ វិភវតិ, ភោតិ សម្ភោតិ វិភោតិ បាតុភវតិ បាតុព្ភវតិ បាតុភោតិ, ឥមានិ អកម្មកបទានិ។ ឯត្ថ **បាតុ**ឥតិ និបាតោ, សោ "អាវិភវតិ តិរោភវតី"តិអាទីសុ **អាវិ តិរោ**និបាតា វិយ **ភូ**ធាតុតោ និប្ផន្នាខ្យាតសទ្ទស្ស នេវ វិសេសករោ, ន ច សកម្មកត្តសាធកោ។ **ឧ**ឥច្ចាទយោ ឧបសគ្គា, តេ បន វិសេសករា, ន សកម្មកត្តសាធកា។ យេសមត្ថោ កម្មេន សម្ពន្ធនីយោ ន ហោតិ, តានិ បទានិ **អកម្មកានិ**។ អកម្មកបទានំ យថារហំ សកម្មកាកម្មកវសេន អត្ថោ កថេតព្ពោ។ បរិភោតិ បរិភវតិ, អភិភោតិ អភិភវតិ, អធិភោតិ អធិភវតិ, អតិភោតិ អតិភវតិ, អនុភោតិ អនុភវតិ, សមនុភោតិ សមនុភវតិ, អភិសម្ភោតិ អភិសម្ភវតិ, ឥមានិ សកម្មកបទានិ។ ឯត្ថ **បរិ**ឥច្ចាទយោ ឧបសគ្គា, តេ **ភូ**ធាតុតោ និប្ផន្នាខ្យាតសទ្ទស្ស វិសេសករា ចេវ សកម្មកត្តសាធកា ច។ យេសមត្ថោ កម្មេន សម្ពន្ធនីយោ, តានិ បទានិ **សកម្មកានិ**។ សកម្មកបទានំ សកម្មកវសេន អត្ថោ កថេតព្ពោ, ក្វចិ អកម្មកវសេនបិ។ ឯវំ សុទ្ធកត្តុក្រិយាបទានិ ភវន្តិ។ ឧទ្ទេសោយំ។

តត្រ **ភវតី**តិ ហោតិ វិជ្ជតិ បញ្ញាយតិ សរូបំ លភតិ។ **ឧព្ភវតី**តិ ឧប្បជ្ជតិ សរូបំ លភតិ។ **សមុព្ភវតី**តិ សមុប្បជ្ជតិ សរូបំ លភតិ។ **បភវតី**តិ ហោតិ សម្ភវតិ។ អថ វា **បភវតី**តិ យតោ កុតោចិ សន្ទតិ, ន វិច្ឆិជ្ជតិ, អវិច្ឆិន្នំ ហោតិ, តំ តំ ឋានំ វិសរតិ។ **បរាភវតី**តិ បរាភវោ ហោតិ ព្យសនំ អាបជ្ជតិ អវុទ្ធឹ បាបុណាតិ។ **សម្ភវតី**តិ សុដ្ឋុ ភវតិ វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជតិ។ **វិភវតី**តិ ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនស្សតិ វិបជ្ជតិ, វិសេសតោ វា ភវតិ សម្បជ្ជតិ។ **ភោតិ សម្ភោតិ វិភោតី**តិ ឥមានិ "ភវតិ សម្ភវតិ វិភវតី"តិ ឥមេហិ យថាក្កមំ សមាននិទ្ទេសានិ។ **បាតុភវតី**តិ បកាសតិ ទិស្សតិ បញ្ញាយតិ បាកដំ ហោតិ។ **បាតុព្ភវតិ បាតុភោតី**តិ ឥមានិ "បាតុភវតី"តិ ឥមិនា សមាននិទ្ទេសានិ។ ឯវំ អកម្មកបទានំ យថារហំ សកម្មកាកម្មកវសេន អត្ថកថនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រាបិ អញ្ញេសម្បិ អកម្មកបទានំ។

បរិភោតិទុកាទីសុ បន សត្តសុ ទុកេសុ យថាក្កមំ ទ្វេ ទ្វេ បទានិ សមានត្ថានិ, តស្មា ទ្វេ ទ្វេ បទានិយេវ គហេត្វា និទ្ទិសិស្សាម។ តត្រ **បរិភោតិ បរិភវតី**តិ បរំ ហឹសតិ បីឡេតិ, អថ វា ហីឡេតិ អវជានាតិ។ **អភិភោតិ អភិភវតី**តិ បរំ អជ្ឈោត្ថរតិ មទ្ទតិ។ **អធិភោតិ អធិភវតី**តិ បរំ អភិមទ្ទិត្វា ភវតិ អត្តនោ វសំ វត្តាបេតិ។ **អតិភោតិ អតិភវតី**តិ បរំ អតិក្កមិត្វា ភវតិ។ **អនុភោតិ អនុភវតី**តិ សុខទុក្ខំ វេទេតិ បរិភុញ្ជតិ សុខទុក្ខបដិសំវេទី ហោតិ។ **សមនុភោតិ សមនុភវតី**តិ សុខទុក្ខំ សុដ្ឋុ វេទេតិ សុដ្ឋុ បរិភុញ្ជតិ សុដ្ឋុ សុខទុក្ខបដិសំវេទី ហោតិ។ **អភិសម្ភោតិ អភិសម្ភវតី**តិ បរំ អជ្ឈោត្ថរតិ មទ្ទតិ។ ឯវំ សកម្មកបទានំ សកម្មកវសេន អត្ថកថនំ ទដ្ឋព្ពំ។ កត្ថចិ បន គច្ឆតីតិ បវត្តតីតិ ឯវំ អកម្មកវសេនបិ។ ឯវមុត្តរត្រាបិ អញ្ញេសំ សកម្មកបទានំ។

> **អ**បច្ចយោ បរោ ហោតិ, ភូវាទិគណតោ សតិ;
> សុទ្ធកត្តុក្រិយាខ្យានេ, សព្ពធាតុកនិស្សិតោ។

អយំ សុទ្ធកត្តុក្រិយាបទានំ និទ្ទេសោ។

ហេតុកត្តុក្រិយាបទនិទ្ទេស

ភាវេតិ វិភាវេតិសម្ភាវេតិ បរិភាវេតិ, ឯវំ ហេតុកត្តុក្រិយាបទានិ ភវន្តិ។ ឯកកម្មកវសេនេសមត្ថោ គហេតព្ពោ ។ បច្ឆិមស្ស បន ទ្វិកម្មកវសេនបិ។ បរិភាវាបេតិ អភិភាវាបេតិ អនុភាវាបេតិ, ឯវម្បិ ហេតុកត្តុក្រិយាបទានិ ភវន្តិ។ ទ្វិកម្មកវសេនេសមត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឥច្ចេវំ ទ្វិធា ហេតុកត្តុក្រិយាបទានិ ញេយ្យានិ, អញ្ញានិបិ គហេតព្ពានិ។

តត្រ **ភាវេតី**តិ បុគ្គលោ ភាវេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ ភាវេតិ អាសេវតិ ពហុលីករោតិ, អថ វា **ភាវេតី**តិ វឌ្ឍេតិ។ **វិភាវេតី**តិ ភាវេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ វិភាវេតិ វិសេសេន ភាវេតិ, វិវិធេន វា អាការេន ភាវេតិ ភាវយតិ វឌ្ឍេតិ, អថ វា **វិភាវេតី**តិ អភាវេតិ អន្តរធាបេតិ។ **សម្ភាវេតី**តិ យស្ស កស្សចិ គុណំ សម្ភាវេតិ សម្ភាវយតិ សុដ្ឋុ បកាសេតិ ឧក្កំសេតិ។ **បរិភាវេតី**តិ បរិភាវេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ បរិភាវេតិ បរិភាវយតិ សមន្តតោ វឌ្ឍេតិ។ ឯវំ ឯកកម្មកវសេនត្ថោ គហេតព្ពោ។ អថ វា **បរិភាវេតី**តិ វាសេតព្ពំ វត្ថុំ បរិភាវេតិ បរិភាវយតិ វាសេតិ គន្ធំ គាហាបេតិ។ **ឯវំ** ទ្វិកម្មកវសេនាបិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ **បរិភាវាបេតី**តិ បុគ្គលោ បុគ្គលេន សបត្តំ បរិភាវាបេតិ ហឹសាបេតិ, អថ វា **បរិភាវាបេតី**តិ ហីឡាបេតិ អវជានាបេតិ។ **អភិភាវាបេតី**តិ បុគ្គលោ បុគ្គលេន សបត្តំ អភិភាវាបេតិ អជ្ឈោត្ថរាបេតិ។ **អនុភាវាបេតី**តិ បុគ្គលោ បុគ្គលេន សម្បត្តឹ អនុភាវាបេតិ បរិភោជេតិ។

បយុត្តោ កត្តុនា យោគេ, ឋិតោយេវាប្បធានិយេ;
ក្រិយំ សាធេតិ ឯតស្ស, ទីបកំ សាសនេ បទំ។

ករណវចនំយេវ, យេភុយ្យេន បទិស្សតិ;
អាខ្យាតេ ការិតដ្ឋានំ, សន្ធាយ កថិតំ ឥទំ។

ន នាមេ ការិតដ្ឋានំ, “ពោធេតា” ឥតិអាទិកំ;
“សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តិ”, ឥច្ចាទីនិ បទានិ ច;
អាហរិត្វាន ទីបេយ្យ, បយោគកុសលោ ពុធោ។

តត្រិទំ ករណវចនំ កម្មត្ថទីបកំ, ឧបយោគសាមិវចនានិបិ តទ្ទីបកានិ យោជេតព្ពានិ។ កថំ? **បរិភាវាបេតី**តិ បុគ្គលោ បុគ្គលំ សបត្តំ បរិភាវាបេតីតិ, តថា **បរិភាវាបេតី**តិ បុគ្គលោ បុគ្គលស្ស សបត្តំ បរិភាវាបេតីតិ។ សេសានិ នយានុសារេន និទ្ទិសិតព្ពានិ។ ឯវំ សព្ពានេតានិ ករណោបយោគសាមិវចនានិ កម្មត្ថទីបកានិយេវ ហោន្តិ, តស្មា ទ្វិកម្មកវសេនត្ថោ គហេតព្ពោ។

អយំ ហេតុកត្តុក្រិយាបទានំ និទ្ទេសោ។

កម្មក្រិយាបទនិទ្ទេស

ភរិយតេ វិភរិយតេ បរិភរិយតេ អភិភរិយតេ អនុភរិយតេ បរិភូយតេ អភិភូយតេ អនុភូយតេ, ឯវំ កម្មុនោ ក្រិយាបទានិ ភវន្តិ។ អញ្ញថា ច ភរិយ្យតេ វិភរិយ្យតេ បរិភរិយ្យតេ អភិភរិយ្យតេ អនុភរិយ្យតេ បរិភុយ្យតេ អភិភុយ្យតេ អនុភុយ្យតេតិ។ ឯត្ថ កម្មុនោ ក្រិយាបទានិយេវ កម្មកត្តុនោ ក្រិយាបទានិ កត្វា យោជេតព្ពានិ។ វិសុំ ហិ កម្មកត្តុនោ ក្រិយាបទានិ ន លព្ភន្តិ។

តត្រ **ភរិយតេ**តិ ភាវេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ បុគ្គលេន ភារិយតេ អាសេវិយតេ ពហុលីករិយតេ, អថ វា **ភរិយតេ**តិ វឌ្ឍិយតេ។ **វិភរិយតេ**តិ វិភាវេតព្ពំ យំ កិញ្ចិ បុគ្គលេន វិភរិយតេ វិសេសេន ភរិយតេ, វិវិធេន វា អាការេន ភរិយតេ វឌ្ឍិយតេ, អថ វា **វិភរិយតេ**តិ អភរិយតេ អន្តរធាបិយតេ។ **បរិភរិយតេ**តិ សបត្តោ បុគ្គលេន បរិភរិយតេ ហីសិយតេ, អថ វា **បរិភរិយតេ**តិ ហីឡិយតេ អវជានិយតេ។ **អភិភរិយតេ**តិ សបត្តោ បុគ្គលេន អភិភរិយតេ អជ្ឈោត្ថរិយតេ អភិមទ្ទិយតេ។ **អនុភរិយតេ**តិ សម្បត្តិ បុគ្គលេន អនុភរិយតេ បរិភុញ្ជិយតេ។ **បរិភូយតេ**តិអាទីនិ តីណិ “បរិភរិយតេ”តិអាទីហិ តីហិ សមាននិទ្ទេសានិ។ សេសានិ បន យថាវុត្តេហិ យំ កម្មមេវ បធានតោ គហេត្វា និទ្ទិសិយតិ បទំ, តំ កម្មត្ថទីបកំ។ តស្មា កត្តរិ ឯកវចនេន និទ្ទិដ្ឋេបិ យទិ កម្មំ ពហុវចនវសេន វត្តព្ពំ, ពហុវចនន្តញ្ញេវ កម្មុនោ ក្រិយាបទំ ទិស្សតិ។ យទិ បនេកវចនវសេន វត្តព្ពំ, ឯកវចនន្តញ្ញេវ។ តថា កត្តរិ ពហុវចនេន និទ្ទិដ្ឋេបិ យទិ កម្មំ ឯកវចនវសេន វត្តព្ពំ, ឯកវចនន្តញ្ញេវ កម្មុនោ ក្រិយាបទំ ទិស្សតិ។ យទិ បន ពហុវចនវសេន វត្តព្ពំ, ពហុវចនន្តញ្ញេវ។ កថំ? ភិក្ខុនា ធម្មោ ភរិយតេ, ភិក្ខុនា ធម្មា ភរិយន្តេ, ភិក្ខូហិ ធម្មោ ភរិយតេ, ភិក្ខូហិ ធម្មា ភរិយន្តេតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ កម្មុនោ ក្រិយាបទេសុ វោហារោ កាតព្ពោ។ យស្មិំ បន កម្មុនោ ក្រិយាបទេ កម្មត្ថទីបកេ កម្មភូតស្សេវត្ថស្ស កត្តុភាវបរិកប្បោ ហោតិ, តំ កម្មកត្តុត្ថទីបកំ, តំ កម្មុនោ ក្រិយាបទតោ វិសុំ ន លព្ភតិ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថវិញ្ញាបនេ បយោគរចនា។ សយមេវ បរិភរិយតេ ទុព្ភាសិតំ ភណំ ពាលោ តប្បច្ចយា អញ្ញេហិ បរិភូតោបិ, សយមេវ អភិភរិយតេ បាបការី និរយេ និរយបាលេហិ អភិភូតោបិ តថារូបស្ស កម្មស្ស សយំ កតត្តាតិ។ ឯត្ថ ហិ សយមេវ បីយតេ បានីយំ, សយមេវ កដោ ករិយតេតិអាទីសុ វិយ សុខាភិសង្ខរណីយតា លព្ភតេវ, តតោ កម្មកត្តុតា ច។

អយំ កម្មុនោ ក្រិយាបទានំ និទ្ទេសោ។

ភាវក្រិយាបទនិទ្ទេស

ភូយតេ ភរិយតេ ឧព្ភរិយតេ, ឯវំ ភាវស្ស ក្រិយាបទានិ ភវន្តិ។ អញ្ញថា ច ភុយ្យតេ ភរិយ្យតេ ឧព្ភរិយ្យតេតិ។ តត្រ យថា **បីយតេ**បទស្ស ឋានន្តិ ភាវវសេន អត្ថកថនមិច្ឆន្តិ, ឯវំ ភូយតេតិអាទីនម្បិ ភវនន្តិអាទិនា ភាវវសេន អត្ថកថនមិច្ឆិតព្ពំ។ យថា ច ឋានំ ឋិតិ ភវនន្តិអាទីហិ ភាវវាចកកិតន្តនាមបទេហិ សទ្ធឹ សម្ពន្ធេ ឆដ្ឋិយោជនមិច្ឆន្តិ, ន តថា បីយតេ ភូយតេតិអាទីហិ ភាវវាចកាខ្យាតបទេហិ សទ្ធឹ សម្ពន្ធេ ឆដ្ឋិយោជនា ឥច្ឆិតព្ពា សម្ពន្ធេ បវត្តឆដ្ឋិយន្តសទ្ទេហិ អសម្ពន្ធនីយត្តា អាខ្យាតិកបទានំ។ យស្មិំ បយោគេ យំ

កម្មនោ ក្រិយាបទេន សមានគតិកំ កត្វា វិនា កម្មេន និទ្ទិសិយតិ ក្រិយាបទំ, កត្តុវាចកបទំ បន បច្ចត្តវចនេន វា ករណវចនេន វា និទ្ទិសិយតិ, តំ តត្ថ ភាវត្ថទីបកំ។ ន ហិ សព្ពថា កត្តារមនិស្សាយ ភាវោ បវត្តតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ភាវោ នាម កេវលោ ភវនលវនបចនាទិកោ ធាតុអត្ថោយេវ។ អក្ខរចិន្តកា បន “បីយតេ ភូយតេ”តិអាទីសុ ភាវវិសយេសុ ករណវចនមេវ បយុញ្ជន្តិ “ននុ នាម បព្ពជិតេន សុនិវត្ថេន ភវិតព្ពំ សុបារុតេន អាកប្បសម្បន្នេន”តិអាទីសុ វិយ, តស្មា តេសំ មតេ “តេន ឧព្ពរិយតេ”តិ ករណវចនេន យោជេតព្ពំ។ ជិនមតេន បន “សោ ភូយតេ”តិអាទិនា បច្ចត្តវចនេនេវ។ **សច្ចសង្ខេប**ប្បករណេ ហិ ធម្មបាលាចរិយេន, **និទ្ទេសបាឡិយំ** បន ធម្មសេនាបតិនា, **ធជគ្គសុត្តន្តេ** ភគវតា ច ភាវបទំ បច្ចត្តវចនាបេក្ខវសេនុ’ច្ចារិតំ។

កថិតោ សច្ចសង្ខេបេ, បច្ចត្តវចនេន វេ,
“ភូយតេ” ឥតិ សទ្ទស្ស, សម្ពន្ធោ ភាវទីបនោ។

និទ្ទេសបាឡិយំ “រូបំ, វិភោតិ វិភវិយ្យតិ”;
ឥតិ ទស្សនតោ វាបិ, បច្ចត្តវចនំ ថិរំ។

តថា ធជគ្គសុត្តន្តេ, មុនិនាហច្ចភាសិតេ;
“សោ បហីយិស្សតិ” ឥតិ, បាឡិទស្សនតោបិ ច។

បារមិតានុភាវេន, មហេសីនំវ ទេហតោ;
សន្តិ និប្ផាទនា, នេវ, សក្កតាទិវចោ វិយ។

បច្ចត្តទស្សនេនេវ, បុរិសត្តយយោជនំ;
ឯកវចនិកញ្ចាបិ, ពហុវចនិកម្បិ ច;
កាតព្ពមិតិ នោ ខន្តិ, បរស្សបទអាទិកេ។

តស្មា រូបំ វិភវិយ្យតិ, រូបានិ វិភវិយ្យន្តិ, ត្វំ វិភវិយ្យសិ, តុម្ហេ វិភវិយ្យថ, អហំ វិភវិយ្យាមិ, មយំ វិភវិយ្យាម, រូបំ វិភវិយ្យតេ, រូបានិ វិភវិយ្យន្តេ ឥច្ចេវមាទិ ជិនវចនានុរូបតោ យោជេតព្ពំ។ អត្រាយំ បទសោធនា –

វិភវិយ្យតីតិ ឥទំ, កម្មបទសមានកំ;
ន ច កម្មបទំ នាបិ, កម្មកត្តុបទាទិកំ។

យទិ កម្មបទំ ឯតំ, បច្ចត្តវចនំ បន;
កម្មំ ទីបេយ្យ ករណ-វចនំ កត្តុទីបកំ។

យទិ កម្មកត្តុបទំ, “បីយតេ”តិ បទំ វិយ;
សិយា សកម្មកំ, នេតំ, តថា ហោតីតិ ទីបយេ។

យទិ កត្តុបទំ ឯតំ, **វិភវតិ**បទំ វិយ;
វិនា **យ**បច្ចយំ តិដ្ឋេ, ន តថា តិដ្ឋតេ ឥទំ។

ន កត្តរិ ភុវាទីនំ, គណេ **យ**បច្ចយោ រុតោ;
ទិវាទីនំ គណេយេវ, កត្តរិ សមុទីរិតោ។

ន **ភូ**ធាតុ ទិវាទីនំ, ធាតូនំ ទិស្សតេ គណេ;
ភូវាទិកចុរាទីនំ, គណេសុយេវ ទិស្សតិ។

“វិភវិយ្យតិ” ឥច្ចាទោ, តស្មា **យ**បច្ចយោ បន;
ភាវេយេវាតិ វិញ្ញេយ្យំ, វិញ្ញូនា សមយញ្ញុនា។

ឯត្ថ ហិ បាកដំ កត្វា, ភាវការកលក្ខណំ;
ទស្សយិស្សាមហំ ទានិ, សក្កច្ចំ មេ និពោធថ។

“តិស្សោ គច្ឆតិ”ឥច្ចត្រ, កត្តារំ កត្តុនោ បទំ;
“ធម្មោ ទេសិយតិ”ច្ចត្រ, កម្មំ តុ កម្មុនោ បទំ។

សរូបតោ បកាសេតិ, តស្មា តេ បាកដា ឧភោ;
តថា វិភវិយ្យតីតិ-អាទិភាវបទំ បន។

សរូបតោ ន ទីបេតិ, ការកំ ភាវនាមកំ;
ទព្ពភូតំ តុ កត្តារំ, បកាសេតិ សរូបតោ។

កត្តារំ បន ទីបេន្តំ, កត្តុសន្និស្សិតម្បិ តំ;
ភាវំ ទីបេតិ ស្វាការោ, បច្ចយេន វិភាវិតោ។

យស្មា ច កត្តុភាវេន, ភាវោ នាម ន តិដ្ឋតិ;
កត្តារ កត្តុភាវេន, ភាវដ្ឋានេ ឋិតោ តតោ។

យជ្ជេវំ កត្តុវោហារោ, ភាវស្ស តុ កថំ សិយា;
“សាវកានំ សន្និបាតោ, អហោសិ”ឥតិអាទិសុ។

ឥតិ ចេ និស្សយានំ តុ, វសា និស្សិតសម្ភវា;
កត្តុដ្ឋានេបិ ភាវស្ស, កត្តុបញ្ញត្តិ សិជ្ឈតិ។

ការកេ កត្តុកម្មវ្ហេ, ក្រិយាសន្និស្សយេ យថា;
ធារេន្តី អាសនថាលី, ក្រិយាធារោតិ កប្បិតា។

តថា ភាវបទំ ធីរា, កត្តារំ ភាវនិស្សយំ;
ទីបយន្តម្បិ កប្បេន្តិ, ភាវស្ស វាចកំ ឥតិ។

កេចិ អទព្ពភូតស្ស, ភាវស្សេកត្តតោ ព្រវុំ;
ភាវេទេកវចោវាទិ-បុរិសស្សេវ ហោតិតិ។

បាឡី បត្វាន តេសំ តុ, វចនំ អប្បមាណកំ;
“តេ សំកិលេសិកា ធម្មា, បហីយិស្សន្តិ” ឥតិ ហិ។

បាហោ បាវចនេ ទិដ្ឋោ, តស្មា ឯវំ វទេមសេ;
បច្ចត្តទស្សនេនេវ, បុរិសត្តយយោជនំ។

វចនេហិ យុតំ ទ្វីហិ, ឥច្ឆិតព្ពន្តិ នោ រុចិ;
ភាវេ ក្រិយាបទំ នាម, បាឡិយំ អតិទុទ្ទសំ;
តស្មា តគ្គហណូបាយោ, វុត្តោ ឯត្តាវតា មយាតិ។

អយំ ភាវស្ស ក្រិយាបទានំ និទ្ទេសោ។

ឯវំ សុទ្ធកត្តុក្រិយាបទានិ ហេតុកត្តុក្រិយាបទានិ កម្មុនោ ក្រិយាបទានិ, ភាវស្ស ក្រិយាបទានិ ចាតិ ចតុធា, កម្មកត្តុក្រិយាបទេហិ វា បញ្ចធា **ភូ**ធាតុតោ និប្ផន្នានិ ក្រិយាបទានិ នានប្បការេន និទ្ទិដ្ឋានិ, ឯតានិ លោកិយានំ ភាវភេទវសេន វោហារភេទោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថំ វិសុំ វិសុំ វុត្តានិ។ អត្ថតោ បន កម្មកត្តុភាវការកត្តយវសេន តិវិធានេវ។ ហេតុកត្តា ហិ សុទ្ធកត្តុសង្ខាតេ ការកេ តស្សង្គភាវតោ សង្គហមុបគច្ឆតិ, តថា កម្មកត្តា កម្មការកេ, ភាវោ បន កេវលោ។ សោ ហិ គមនបចនលវនាទិវសេនានេកវិធោបិ ក្រិយាសភាវត្តា ភេទរហិតោ ការកន្តរោ។ ឯវំ សន្តេបិ ទព្ពសន្និស្សិតត្តា ទព្ពភេទេន ភិជ្ជតិ។ តេន បាវចនេ ភាវវាចកំ បទំ ពហុវចនន្តម្បិ ទិស្សតិ។ អាខ្យាតិកបទេ ភាវការកវោហារោ និរុត្តិនយំ និស្សាយ គតោ, អត្ថតោ បន ភាវស្ស ការកតា នុបបជ្ជតិ។ សោ ហិ ន កិញ្ចិ ជនេតិ, ន ច ក្រិយាយ និមិត្តំ។ ក្រិយានិមិត្តភាវោយេវ ហិ ការកលក្ខណំ។ ឥតិ មុខ្យតោ វា ហេតុតោ វា ភាវស្ស ការកតា ន លព្ភតិ។ ឯវំ សន្តេបិ សោ ករណមត្តត្តា ការកំ។ តថា ហិ ករណំ

ការោ, ក្រិយា, តទេវ ការកន្តិ ភាវស្ស ការកតា ទដ្ឋព្ពា។ យស្មា បន ក្រិយានិមិត្តភាវោយេវ ការកលក្ខណំ, តស្មា នាមិកបទេ ការកលក្ខណេ ភាវការកន្តិ វោហារំ បហាយ កត្តុកម្មករណសម្បទានាបាទានាធិករណានំ ឆន្នំ វត្ថូនំ កត្តុការកកម្មការកន្តិអាទិ វោហារោ ករិយតិ វេយ្យាករណេហិ។ ឯវំ និរុត្តិនយំ និស្សាយ វុត្តំ ភាវការកញ្ច ទ្វេ ច កម្មកត្តុការកានីតិ ការកត្តយំ ភវតិ។ តទ្ទីបកញ្ចាខ្យាតិកបទំ តិការកំ។

ឥមមត្ថញ្ហិ សន្ធាយ, វុត្តមាចរិយេហិបិ;
មហាវេយ្យាករណេហិ, និរុត្តិនយទស្សិភិ។

“យំ តិកាលំ តិបុរិសំ, ក្រិយាវាចិ តិការកំ;
អតិលិង្គំ ទ្វិវចនំ, តទាខ្យាតន្តិ វុច្ចតី”តិ។

ឥធ ភាវកម្មេសុ អត្តនោបទុប្បត្តិំ កេចិ អក្ខរចិន្តកា អវស្សមិច្ឆន្តីតិ តេសំ មតិវិភាវនត្ថមម្ហេហិ ភាវកម្មានំ ក្រិយាបទានិ អត្តនោបទវសេនុទ្ទិដ្ឋានិ ចេវ និទ្ទិដ្ឋានិ ច។ សព្ពានិបិ បនេតានិ តិការកានិ ក្រិយាបទានិ ក្រិយាបទមាលមិច្ឆតា បរស្សបទត្តនោបទវសេន យោជេតព្ពានិ។ បាឡិអាទីសុ ហិ តិការកានិ ក្រិយាបទានិ បរស្សបទត្តនោបទវសេន ទ្វិធា ឋិតានិ។ សេយ្យថិទំ? ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ។ សមាធិជ្ឈានកុសលា, វន្ទន្តិ លោកនាយកំ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ។ អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតិ។ កថំ បដិបន្នស្ស បុគ្គលស្ស រូបំ វិភោតិ វិភវិយ្យតិ។ សោ បហីយិស្សតិ។ បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តំ ភាសតេ តបតេ។ បូជកោ លភតេ បូជំ។ បុត្តកាមា ថិយោ យាចំ, លភន្តេ តាទិសំ សុតំ។ អសិតោ តាទិ វុច្ចតេ សព្រហ្មា។ អគ្គិជាទិ បុព្ពេវ ភូយតេ។ សោ បហីយេថាបិ នោ បហីយេថាតិ ឯវំ ទ្វិធា ឋិតានិ។ អត្រិទំ បាឡិវវត្ថានំ –

តិការកានិ សព្ពានិ, ក្រិយាបទានិ បាយតោ;
បរស្សបទយោគេន, ទិស្សន្តិ បិដកត្តយេ។

អត្តនោបទយុត្តានិ, ចុណ្ណិយេសុ បទេសុ ហិ;
អតីវប្បានិ គាថាសុ, បទានីតិ ពហូនិ តុ។

គាថាសុ ចេវិតរានិ, ចុណ្ណិយេសុ បទេសុ ច;
សុពហូនេវ ហុត្វាន, ទិស្សន្តីតិ បកាសយេ។

បទានំ និទ្ទេសោ បនតិ អន្តិអាទីនំ តេសំ តេសំ វចនានមនុរូបេន យោជេតព្ពោ។ ឯវំ តិការកក្រិយាបទានិ សរូបតោ វវត្ថានតោ និទ្ទេសតោ ច វេទិតព្ពានិ។

ឥទានិ នោបសគ្គាកម្មិកាទិវសេន ភវតិស្ស ធាតុស្ស វិនិច្ឆយំ វទាម –

នោបសគ្គា អកម្មា ច, សោបសគ្គា អកម្មិកា;
សោបសគ្គា សកម្មា ច, ឥតិ **ភូ**តិ វិភាវិតា។

ឥទំ តុ វចនំ “ធម្ម-ភូតោ ភុត្វា”តិអាទិសុ;
បត្តានុភវនត្ថំ មេ, វិវជ្ជេត្វា ឧទីរិតំ។

ឯតេន បន អត្ថេន, នោបសគ្គសកម្មិកំ;
គហេត្វា ចតុធា ហោតិ, ឥតិ ញេយ្យំ វិសេសតោ។

នោបសគ្គា អកម្មា ច, សោបសគ្គា អកម្មិកា;
ភូធាតុ ការិតេ សន្តេ, ឯកកម្មា ភវន្តិ ហិ។

“ភាវេតិ កុសលំ ធម្មំ, វិភាវេតី”តិមានិធ;
ទស្សេតព្ពានិ វិញ្ញូហិ, សាសនញ្ញូហិ សាសនេ។

សោបសគ្គា សកម្មា តុ, ការិតប្បច្ចយេ សតិ;
ទ្វិកម្មាយេវ ហោតីតិ, ញាតព្ពំ វិញ្ញុនា កថំ។

អភិភាវេន្តិ បុរិសា, បុរិសេ បាណជាតិកំ;
អនុភាវេតិ បុរិសោ, សម្បត្តិ បុរិសំ ឥតិ។

ឥទំ សកម្មកំ នាម, អកម្មកមិទំ ឥតិ;
កថមម្ហេហិ ញាតព្ពំ, វិត្ថារេន វទេថ នោ។

វិត្ថារេនេវ កឹ វត្តុំ, សង្ខេបេន ឯកទេសតោ;
កថយិស្សាមិ សក្កច្ចំ, វទតោ មេ និពោធថ។

អាខ្យាតិកបទំ នាម, ទុវិធំ សមុទីរិតំ;
សកម្មកមកម្មញ្ច, ឥតិ វិញ្ញូ វិភាវយេ។

តត្រ យស្ស បយោគម្ហិ, បទស្ស កត្តុនា ក្រិយា;
និប្ផាទិតា វិនា កម្មំ, ន ហោតិ តំ សកម្មកំ។

“បចតី”តិ ហិ វុត្តេ តុ, យេន កេនចិ ជន្តុនា;
ឱទនំ វា បនញ្ញំ វា, កិញ្ចិ វត្តុន្តិ ញាយតិ។

យស្ស បន បយោគម្ហិ, កម្មេន រហិតា ក្រិយា;
បទស្ស ញាយតេ ឯតំ, អកម្មកន្តិ តីរយេ។

“តិដ្ឋតិ ទេវទត្តោ”តិ, វុត្តេ កេនចិ ជន្តុនា;
ឋានំវ ពុទ្ធិវិសយោ, កម្មភូតំ ន កិញ្ចិបិ។

សកម្មកបទំ តត្ថ, កត្តារំ កម្មមេវ ច;
បកាសេតិ យថាយោគ-មិតិ វិញ្ញូ វិភាវយេ។

“ឱទនំ បចតិ បោសោ, ឱទនោ បច្ចតេ សយំ”;
ឥច្ចុទាហរណា ញេយ្យា, អវុត្តេបិ អយំ នយោ។

អកម្មកបទំ នាម, កត្តារំ ភាវមេវ ច;
យថារហំ បកាសេតិ, ឥតិ ធីរោបលក្ខយេ។

កត្តារំ “តិដ្ឋតិ”ច្ចត្រ, សូចេតិ ភាវនាមកំ;
“ឧបដ្ឋីយតិ” ឥច្ចត្រ, អវុត្តេបិ អយំ នយោ។

ឯវំ សកម្មកាកម្មំ, ញត្វា យោជេយ្យ ពុទ្ធិមា;
តិកម្មកញ្ច ជានេយ្យ, ករោទោ ការិតេ សតិ។

“សុវណ្ណំ កដកំ បោសោ, ការេតិ បុរិស”ន្តិ ច;
“បុរិសោ បុរិសេ គាមំ, រថំ វាហេតិ”ឥច្ចបិ។

ឯត្ថ **ភវតិ**ធាតុម្ហិ, នយោ ឯសោ ន លព្ភតិ;
តស្មា ទ្វិកម្មកញ្ញេវ, បទមេត្ថ វិភាវិតំ។

ឯទិសោ ច នយោ នាម, បាឡិយំ តុ ន ទិស្សតិ;
ឯកច្ចានំ មតេនេវ, មយា ឯវំ បកាសិតោ។

ឯត្ថ ច “តមេនំ រាជា, វិវិធា កម្មការណា;
ការាបេតី”តិ យោ បាឋោ, **និទ្ទេសេ** តំ សុនិទ្ទិសេ។

“មនុស្សេហី”តិ អាហរិត្វា, បាឋសេសំ សុមេធសោ;
“សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តិ”, ឥតិ បាឋស្ស ទស្សនា។

ឯតំ នយំ វិទូ ញត្វា, យោជេ បាឋានុរូបតោ;
“សុវណ្ណំ កដកំ បោសោ, ការេតិ បុរិសេនិ”តិ។

វិករណប្បច្ចយាវ, វុត្តា ឯត្ថ សរូបតោ;
សគណេ សគណេ តេសំ, វុត្តី ទីបេតុមេវ ច។

“អស្មឹ គណេ អយំ ធាតុ, ហោតី”តិ តេហិ វិញ្ញុនោ;
វិញ្ញាបេតុញ្ច អញ្ញេហិ, ញ្ញាបនា បច្ចយេហិ ន។

តថា ហិ ភាវកម្មេសុ, វិហិតោ បច្ចយោ តុ យោ;
អដ្ឋវិធេបិ ធាតូនំ, គណស្មឹ សម្បវត្តតិ។

ភូធាតុជេសុ រូបេសុ, អសម្មោហាយ សោតុនំ;
នានាវិធោ នយោ ឯវំ, មយា ឯត្ថ បកាសិតោ។

យេ លោកេ អប្បយុត្តា វិវិធវិករណាខ្យាតសទ្ទេស្វឆេកា,
តេ បត្វាខ្យាតសទ្ទេ អវិគតវិមតី ហោន្តិ ញាណីបិ តស្មា;
អច្ចន្តញ្ញេវ ធីរោ សបរហិតរតោ សាសនេ ទឡ្ហបេមោ,
យោគំ តេសំ បយោគេ បដុតរមតិតំ បត្ថយានោ ករេយ្យ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ

វិញ្ញូនំ កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សវិករណាខ្យាតវិភាគោ នាម

បឋមោ បរិច្ឆេទោ។

២. ភវតិក្រិយាបទមាលាវិភាគ

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, សោតូនំ មតិវឌ្ឍនំ;
ក្រិយាបទក្កមំ នាម, វិភត្តាទីនិ ទីបយំ។

តត្រ អាខ្យាតិកស្ស ក្រិយាលក្ខណត្តសូចិកា ត្យាទយោ វិភត្តិយោ, តា អដ្ឋវិធា វត្តមានាបញ្ចមីសត្តមីបរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីភវិស្សន្តី កាលាតិបត្តិវសេន។

តត្ថតិ អន្តិ, សិ ថ, មិ ម, តេ អន្តេ, សេ វ្ហេ, ឯ ម្ហេ ឥច្ចេតា វត្តមានាវិភត្តិយោ នាម។

តុ អន្តុ, ហិ ថ, មិ ម, តំ អន្តំ, សុ វ្ហោ, ឯ អាមសេ ឥច្ចេតា បញ្ចមីវិភត្តិយោ នាម។

ឯយ្យ ឯយ្យុំ, ឯយ្យាសិ ឯយ្យាថ, ឯយ្យាមិ ឯយ្យាម, ឯថ ឯរំ, ឯថោ ឯយ្យាវ្ហោ, ឯយ្យំ ឯយ្យាម្ហេ ឥច្ចេតា សត្តមីវិភត្តិយោ នាម។

អ ឧ, ឯ ត្ថ, អំ ម្ហ, ត្ថ រេ, ត្ថោ វ្ហោ, ឥំ ម្ហេ ឥច្ចេតា បរោក្ខាវិភត្តិយោ នាម។

អា ឩ, ឱ ត្ថ, អំ ម្ហា, ត្ថ ត្ថុំ, សេ វ្ហំ, ឥំ ម្ហសេ ឥច្ចេតា ហិយ្យត្តនីវិភត្តិយោ នាម។

ឦ ឧំ, ឱ ត្ថ, ឥំ ម្ហា, អា ឩ, សេ វ្ហំ, អំ ម្ហេ ឥច្ចេតា អជ្ជតនីវិភត្តិយោ នាម។

ស្សតិ ស្សន្តិ, ស្សសិ ស្សថ, ស្សាមិ ស្សាម, ស្សតេ ស្សន្តេ, ស្សសេ ស្សវ្ហេ, ស្សំ ស្សាម្ហេ ឥច្ចេតា ភវិស្សន្តីវិភត្តិយោ នាម។

ស្សា ស្សំសុ, ស្សេ ស្សថ, ស្សំ ស្សាម្ហា, ស្សថ ស្សិំសុ, ស្សសេ ស្សវ្ហេ, ស្សឹ ស្សាម្ហសេ ឥច្ចេតា កាលាតិបត្តិវិភត្តិយោ នាម។

សព្ពាសមេតាសំ វិភត្តីនំ យានិ យានិ បុព្ពកានិ ឆ បទានិ, តានិ តានិ បរស្សបទានិ នាម។ យានិ យានិ បន បរានិ ឆ បទានិ, តានិ តានិ អត្តនោបទានិ នាម។ តត្ថ បរស្សបទានិ វត្តមានា ឆ, បញ្ចមិយោ ឆ, សត្តមិយោ ឆ, បរោក្ខា ឆ, ហិយ្យត្តនិយោ ឆ, អជ្ជតនិយោ ឆ, ភវិស្សន្តិយោ ឆ, កាលាតិបត្តិយោ ឆាតិ អដ្ឋចត្តាលីសវិធានិ ហោន្តិ, តថា ឥតរានិ, សព្ពានិ តានិ បិណ្ឌិតានិ ឆន្នវុតិវិធានិ។

បរស្សបទានមត្តនោបទានញ្ច ទ្វេ ទ្វេ បទានិ បឋមមជ្ឈិមុត្តមបុរិសា នាម។ តេ វត្តមានាទីសុ ចត្តារោ ចត្តារោ, អដ្ឋន្នំ វិភត្តីនំ វសេន ទ្វត្តឹស, បិណ្ឌិតានិ បរិមាណានេវ។

ទ្វីសុ ទ្វីសុ បទេសុ បឋមំ បឋមំ ឯកវចនំ, ទុតិយំ ទុតិយំ ពហុវចនំ។

តត្រ វត្តមានវិភត្តីនន្តិ អន្តិ, សិ ថ, មិ ម ឥច្ចេតានិ បរស្សបទានិ។ តេ អន្តេ, សេ វ្ហេ, ឯ ម្ហេ ឥច្ចេតានិ អត្តនោបទានិ។ បរស្សបទត្តនោបទេសុបិតិ អន្តិ ឥតិ បឋមបុរិសា, សិថ ឥតិ មជ្ឈិមបុរិសា, មិ ម ឥតិ ឧត្តមបុរិសា, តេ អន្តេ ឥតិ បឋមបុរិសា, សេ វ្ហេ ឥតិ មជ្ឈិមបុរិសា, ឯ ម្ហេ ឥតិ ឧត្តមបុរិសា។

បឋមមជ្ឈិមុត្តមបុរិសេសុបិ តិ-ឥតិ ឯកវចនំ, អន្តិ-ឥតិ ពហុវចនន្តិ ឯវំ ឯកវចនពហុវចនានិ កមតោ ញេយ្យានិ។ ឯវំ សេសាសុ វិភត្តីសុ បរស្សបទត្តនោបទបឋមមជ្ឈិមុត្តមបុរិសេកវចនពហុវចនានិ ញេយ្យានិ។

តត្ថ **វិភត្តី**តិ កេនដ្ឋេន វិភត្តិ? កាលាទិវសេន ធាត្វត្ថំ វិភជតីតិ វិភត្តិ, ស្យាទីហិ នាមិកវិភត្តីហិ សហ សព្ពសង្គាហកវសេន បន សកត្ថបរត្ថាទិភេទេ អត្ថេ វិភជតីតិ វិភត្តិ, កម្មាទយោ វា ការកេ ឯកវចនពហុវចនវសេន វិភជតីតិ វិភត្តិ, វិភជិតព្ពា ញាណេនាតិបិ វិភត្តិ, វិភជន្តិ អត្ថេ ឯតាយាតិបិ វិភត្តិ, អថ វា សតិបិ ជិនសាសនេ អវិភត្តិកនិទ្ទេសេ សព្ពេន សព្ពំ វិភត្តីហិ វិនា អត្ថស្សា’និទ្ទិសិតព្ពតោ វិសេសេន វិវិធេន វា អាការេន ភជន្តិ សេវន្តិ នំ បណ្ឌិតាតិបិ វិភត្តិ។ តត្ថ អវិភត្តិកនិទ្ទេសលក្ខណំ វទាម សហ បយោគនិទស្សនាទីហិ។

អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ, នាមិកេសុបលព្ភតិ;
នាខ្យាតេសូតិ វិញ្ញេយ្យ-មិទមេត្ថ និទស្សនំ។

និគ្រោធោវ មហារុក្ខោ, ថេរ វាទានមុត្តមោ;
អនូនំ អនធិកញ្ច, កេវលំ ជិនសាសនំ។

តត្រ ថេរ-ឥតិ អវិភត្តិកោ និទ្ទេសោ, ថេរានំ អយន្តិ ថេរោ។ កោ សោ? វាទោ។ ថេរវាទោ អញ្ញេសំ វាទានំ ឧត្តមោតិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

“កាយោ តេ សព្ព សោវណ្ណោ”, ឥច្ចាទិម្ហិបិ នាមិកេ;
អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ, គហេតព្ពោ នយញ្ញុនា។

អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ, នន្វាខ្យាតេបិ ទិស្សតិ;
“ភោ ខាទ បិវ”ឥច្ចត្រ, វទេ យោ កោចិ ចោទកោ។

យទិ ឯវំ មតេនស្ស, ភវេយ្យ អវិភត្តិកំ;
“ភិក្ខុ, ភោ បុរិសិ”ច្ចាទិ, បទម្បិ, ន ហិទំ តថា។

“ភិក្ខុ, ភោ បុរិសិ”ច្ចាទិ, **សិ គ** លោបេន វុច្ចតិ;
តថា “ខាទា”តិអាទីនិ, **ហិ** លោបេន បវុច្ចរេ។

ឯវំ អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ អាខ្យាតេសុ ន លព្ភតិ, នាមេសុយេវ លព្ភតិ។ តត្រាបិ “អដ្ឋ ច បុគ្គល ធម្មទសា តេ”តិ ឯត្ថ ឆន្ទវសេន **បុគ្គល** ឥតិ រស្សករណំ ទដ្ឋព្ពំ, ន “កកុសន្ធ កោណាគមនោ ច កស្សបោ”តិ ឯត្ថ **កកុសន្ធ** ឥតិ អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ វិយ អវិភត្តិកនិទ្ទេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ “ភិក្ខុ និសិន្នេ មាតុគាមោ ឧបនិសិន្នោ វា ហោតិ ឧបនិបន្នោ វា”តិ ឯត្ថ បន ភិក្ខូតិ ឥទំ ភិក្ខុម្ហីតិ វត្តព្ពត្ថត្តា ភុម្មេ បច្ចត្តន្តិបិ អទិដ្ឋ
វិភត្តិកនិទ្ទេសោតិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ តត្ថ បន ឆន្ទវសេន កតរស្សត្តា តានិ បទានិ អវិភត្តិកនិទ្ទេសបក្ខម្បិ ភជន្តីតិ វត្តុំ ន យុជ្ជតិ។

តត្ថ **បរស្សបទានី**តិ បរស្ស អត្ថភូតានិ បទានិ បរស្សបទានិ។ ឯត្ថុត្តមបុរិសេសុ អត្តនោ អត្ថេសុបិ អត្តនោបទវោហារោ ន ករិយតិ។

កិញ្ចាបិ អត្តនោ អត្ថា, បុរិសា ឧត្តមវ្ហយា;
តថាបិ ឥតរេសាន-មុស្សន្នត្តាវ តព្ពសា;
តព្ពោហារោ ឥមេសានំ, បោរាណេហិ និរោបិតោ។

អត្តនោបទានីតិ អត្តនោ អត្ថភូតានិ បទានិ អត្តនោបទានិ។ ឯត្ថ បន បឋមមជ្ឈិមបុរិសេសុ បរស្សត្ថេសុបិ បរស្សបទវោហារោ ន ករិយតិ។

បឋមមជ្ឈិមា ចេតេ, បរស្សត្ថា តថាបិ ច;
ឥតរេសំ និរូឡ្ហត្តា, តព្ពោហារស្ស សច្ចតោ។

ឥមស្ស បនិមេសានំ, បុព្ពវោហារតាយ ច;
តថា សង្ករទោសស្ស, ហរណត្ថាយ សោ អយំ;
អត្តនោបទវោហារោ, ឯសមារោបិតោ ធុវំ។

បរស្សបទសញ្ញាទិ-សញ្ញាយោ ពហុកា ឥធ;
បោរាណេហិ កតត្តាតា, សញ្ញា បោរាណិកា មតា។

តស្មា ឥធ បឋមបុរិសាទីនំ តិណ្ណំ បុរិសានំ វចនត្ថំ ន បរិយេសាម។ រូឡ្ហិយា ហិ បោរាណេហិ ត្យាទីនំ បុរិសសញ្ញា វិហិតា។

ឯកវចនពហុវចនេសុ បន ឯកស្សត្ថស្ស វចនំ **ឯកវចនំ**។ ពហូនមត្ថានំ វចនំ **ពហុវចនំ**។ អថ វា ពហុត្តេបិ សតិ សមុទាយវសេន ជាតិវសេន វា ចិត្តេន សម្បិណ្ឌេត្វា ឯកីកតស្សត្ថស្ស ឯកស្ស វិយ វចនម្បិ ឯកវចនំ, ពហុត្តេ និស្សិតស្ស និស្សយវោហារេន វុត្តស្ស និស្សយវសេន ឯកស្ស វិយ វចនម្បិ ឯកវចនំ, ឯកត្ត លក្ខណេន ពវុត្ថានំ ឯកវចនំ វិយ វចនម្បិ ឯកវចនំ។ អពហុត្តេបិ សតិ អត្តគរុការាបរិច្ឆេទមាតិកានុសន្ធិនយបុច្ឆាសភាគបុថុចិត្ត- សមាយោគបុថុអារម្មណវសេន ឯកត្ថស្ស ពហូនំ វិយ វចនំ ពហុវចនំ, តថា យេ យេ ពហវោ តន្និវាសតំបុគ្គលសង្ខាតស្សេកស្សត្ថស្ស រុឡ្ហីវសេន ពហូនំ វិយ វចនម្បិ ពហុវចនំ, ឯកស្សត្ថស្ស អញ្ញេនត្ថេន ឯកាភិធានវសេន ពហូនំ វិយ វចនម្បិ ពហុវចនំ, ឯកស្សត្ថស្ស និស្សិតវសេន ពហូនំ វិយ វចនម្បិ ពហុវចនំ, ឯកស្សត្ថស្ស អារម្មណភេទកិច្ចភេទវសេន ពហូនំ វិយ វចនម្បិ ពហុវចនំ។ ឯវមិមេហិ អាការេហិ ឯកម្ហិ វត្តព្ពេ, ឯកម្ហិ វិយ ច វត្តព្ពេ ឯកវចនំ, ពហុម្ហិ វត្តព្ពេ, ពហុម្ហិ វិយ ច វត្តព្ពេ ពហុវចនំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បុថុវចនំ, អនេកវចន**ន្តិ ច ឥមស្សេវ នាមំ។

> វចនេសុ អយំ អត្ថោ, នាមាខ្យាតវិភត្តិនំ;
> វសេន អធិគន្តព្ពោ, សាសនត្ថគវេសិនា។

តស្មា តទត្ថវិញ្ញាបនត្ថំ ឥធ នាមិកបយោគេហិ សហេវាខ្យាតបយោគេ បវក្ខាម – “រាជា អាគច្ឆតិ, សហាយោ មេ អាគច្ឆតិ, ឯកំ ចិត្ត” មិច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស ឯកវចនបយោគា។ “រាជានោ អាគច្ឆន្តិ, សហាយា មេ អាគច្ឆន្តិ, ន មេ ទេស្សា ឧភោ បុត្តា, ទ្វេ តីណិ” ឥច្ចេវមាទយោ ពវុត្ថានំ ពហុវចនបយោគា។

“សា សេនា មហតី អាសិ, ពហុជ្ជនោ បសន្នោសិ, សព្ពោ តំ ជនោ ឱជិនាយតុ, ឥត្ថិគុម្ពស្ស បវរា, ពុទ្ធស្សាហំ វត្ថយុគំ អទាសិំ, ទ្វយំ វោ ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមិ, បេមំ មហន្តំ រតនត្តយស្ស, ករេ បសាទញ្ច នរោ អវស្សំ, ភិក្ខុសង្ឃោ, ពលកាយោ, ទេវនិកាយោ, អរិយគណោ”- ឥច្ចេវមាទយោ, “ទ្វិកំ តិក”មិច្ចាទយោ ច សមុទាយវសេន ពវុត្ថានំ ឯកវចនបយោគា។

កត្ថចិ បន ព្ឆទិសេសុ ឋានេសុ ពហុវចនបយោគាបិ ទិស្សន្តិ។ តថា ហិ “បូជិតា ញាតិសង្ឃេហិ, ទេវកាយា សមាគតា, សព្ពេតេ ទេវនិកាយា, ទ្វេ ទេវសង្ឃា, តីណិ ទុកានិ, ចត្តារិ នវកានិ” ឥច្ចេវមាទយោ បយោគាបិ ទិស្សន្តិ។ ឥមេ ឯកវចនវសេន វត្តព្ពស្ស សមុទាយស្ស ពហុសមុទាយវសេន ពហុវចនបយោគាតិ គហេតព្ពា, សង្គយ្ហមានា ច ពវុត្ថពហុវចនេ សង្គហំ គច្ឆន្តិ វិសុំយេវ វា, តស្មា ពហុសមុទាយាបេក្ខពហុវចនន្តិ ឯតេសំ នាមំ វេទិតព្ពំ។

“បាណំ ន ហានេ, សស្សោ សម្បជ្ជតិ” ឥច្ចេវមាទយោ ជាតិវសេន ពវុត្ថានំ ឯកវចនបយោគា, តព្ភាវសាមញ្ញេន ពវុត្ថានំ ឯកវចនបយោគាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

“នាគំ រដ្ឋស្ស បូជិតំ, សាវត្ថី សទ្ធា អហោសិ បសន្នា” ឥច្ចេវមាទយោ និស្សយវសេន បវត្តានំ និស្សយវោហារេន វុត្តានមេកវចនបយោគា។

“តិលក្ខណំ, កុសលាកុសលំ, វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបំ, នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនំ, ធម្មវិនយោ, ចិត្តសេនោ ច គន្ធព្ពោ, នតិយា អសតិ អាគតិគតិ ន ហោតិ, អាគតិគតិយា អសតិ ចុតូបបាតោ ន ហោតិ” ឥច្ចេវមាទយោ ឯកត្តលក្ខណេ ពវុត្ថានំ ឯកវចនបយោគា។

“ឯវំ មយំ គណ្ហាម, អម្ហាកំ បកតិ, បធានន្តិ ខោ មេឃិយ វទមានំ កិន្តិ វទេយ្យាម” ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស អត្តវសេន ពហុវចនបយោគា។

“តេ មនុស្សា តំ ភិក្ខុំ ឯតទវោចុំ ‘ភុញ្ជថ ភន្តេ’តិ, អហំ មនុស្សេសុ មនុស្សភូតា, អព្ភាគតានា’សនកំ អទាសិ” ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស គរុការវសេន ពហុវចនបយោគា។

“អប្បច្ចយា ធម្មា, អសង្ខតា ធម្មា” ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស អបរិច្ឆេទវសេន ពហុវចនបយោគា, អនិយមិតសង្ខាវសេន ពហុវចនបយោគា វា។

កេចិ បន “ទេសនាសោតបាតវសេន ពហុវចនបយោគា”តិបិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ តថាគតោ សតិសម្បជញ្ញរហិតោ ធម្មំ ទេសេតិ, យុត្តិ ច ន ទិស្សតិ “មាតិកាយំ បុច្ឆាយំ វិស្សជ្ជនេ ចាតិ តីសុបិ ឋានេសុ

អប្បច្ចយាទិធម្មេ ទេសេន្តោ សត្ថា បុនប្បុនំ ពហុវចនវសេន ទេសនាសោតេ បតិត្វា ធម្មំ ទេសេតី’’តិ។

‘‘កតមេ ធម្មា អប្បច្ចយា’’ ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស មាតិកានុសន្ធិនយេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘ឥមេ ធម្មា អប្បច្ចយា’’ ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស បុច្ឆានុសន្ធិនយេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘កតមេ ធម្មា នោ បរាមាសា, តេ ធម្មេ ឋបេត្វា អវសេសា កុសលាកុសលាព្យាកតា ធម្មា’’ ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស បុច្ឆាសភាគេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘អត្ថិ ភិក្ខវេ អញ្ញេវ ធម្មា គម្ភីរា ទុទ្ទសា ទុរនុពោធា សន្តា បណីតា អតក្កាវចរា និបុណា បណ្ឌិតវេទនីយា, យេ តថាគតោ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតី’’តិ អយមេកស្សត្ថស្ស បុថុចិត្តសមាយោគបុថុអារម្មណវសេន ពហុវចនបយោគោ។

‘‘ឯកំ សមយំ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មិំ មហាវនេ,

សន្តិ បុត្តា វិទេហានំ, ទីឃាវុ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
តេ រជ្ជំ ការយិស្សន្តិ, មិថិលាយំ បជាបតិ’’ –

ឥច្ចេវមាទយោ សទ្ទា យេ យេ ពហវោ, តន្និវាសតំបុត្តសង្ខាតស្សេកត្ថស្ស រុឡ្ហីវសេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ អាមន្តេសិ ‘គច្ឆថ តុម្ហេ សារិបុត្តា កីដាគិរិំ គន្ត្វា អស្សជិបុនព្ពសុកានំ ភិក្ខូនំ កីដាគិរិស្មា បព្ពាជនីយកម្មំ ករោថ, តុម្ហាកំ ឯតេ សទ្ធិវិហារិនោ’តិ’’, ‘‘កច្ចិ វោ កុលបុត្តា, ឯថ ព្យគ្ឃា និវត្តថ’’ ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស អញ្ញេនត្ថេន ឯកាភិធានវសេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘មញ្ចា ឧក្កុដ្ឋិំ ករោន្តិ’’ ឥច្ចេវមាទយោ ឯកស្សត្ថស្ស និស្សិតវសេន ពហុវចនបយោគា។

‘‘ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា’’តិ អយមារម្មណភេទេន ឯកស្សត្ថស្ស ពហុវចនបយោគោ។

‘‘ចត្តារោ សម្មប្បធានា’’តិ អយំ បន កិច្ចភេទេន ឯកស្សត្ថស្ស ពហុវចនបយោគោ។

តត្ថ ឯកត្ថេកវចនំ, សមុទាយាបេក្ខេកវចនំ, ជាត្យាបេក្ខេកវចនំ, តន្និស្សយាបេក្ខេកវចនំ, ឯកត្តលក្ខណេកវចនន្តិ បញ្ចវិធំ ឯកវចនំ ភវតិ។ ឯត្ថ បន ជាត្យាបេក្ខេកវចនំ អត្ថតោ សាមញ្ញាបេក្ខេកវចនមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ពវ្ហត្ថពហុវចនំ, ពហុសមុទាយាបេក្ខពហុវចនំ, អត្តពហុវចនំ, គរុការពហុវចនំ, អបរិច្ឆេទពហុវចនំ, មាតិកានុសន្ធិនយពហុវចនំ, បុច្ឆានុសន្ធិនយពហុវចនំ, បុច្ឆាសភាគពហុវចនំ, បុថុចិត្តសមាយោគបុថុអារម្មណពហុវចនំ, តន្និវាសពហុវចនំ, តំបុត្តពហុវចនំ, ឯកាភិធានពហុវចនំ, តន្និស្សិតាបេក្ខពហុវចនំ , អារម្មណភេទពហុវចនំ, កិច្ចភេទពហុវចនន្តិ បន្នរសវិធំ ពហុវចនំ ភវតិ។ ឥច្ចេវំ វីសធា សព្ពានិ ឯកវចនពហុវចនានិ សង្គហិតានិ។ អត្រិទំ បាឡិវវត្ថានំ –

ឯកត្ថេ ទេកវចន-ញ្ចិតរស្មិតរម្បិ ច;
សមុទាយជាតិឯកត្ត-លក្ខណេកវចោបិ ច;
សាដ្ឋកថេ បិដកម្ហិ, បាឋេ បាយេន ទិស្សរេ។

គរុម្ហិ ចត្តនេកស្មិំ, ពហុវចនកំ បន;
បាឡិយំ អប្បកំ អដ្ឋ-កថាដីកាសុ តំ ពហុំ។

តថា ហិ ពហុកំ ទេក-វចនំយេវ បាឡិយំ;
គរុម្ហិ ចត្តនេកស្មិំ, ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

‘‘នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ, នមោ តេ បុរិសុត្តម;

តវ សាសនមាគម្ម, បត្តោម្ហិ អមតំ បទំ”។

ឥច្ចេវមាទយោ បាឋា, ពហុធា ជិនសាសនេ;
ទិស្សន្តីតិ វិជានេយ្យ, វិទ្វា អក្ខរចិន្តកោ។

សាតិសយំ គរុការា-រហស្សាបិ មហេសិនោ;
ឯកវចនយោគេន, និទ្ទេសោ ទិស្សតេ យតោ។

តតោ វោហារកុសលោ, ករេយ្យត្ថានុរូបតោ;
ឯកវចនយោគំ វា, ឥតរំ វា សុមេធសោ។

បាយេន តន្និវាសម្ហិ, ពហុវចនកំ ឋិតំ;
តំបុត្តេ អប្បកំ តន្និ-ស្សយេកវចនម្បិ ច។

បុថុចិត្តាបរិច្ឆេទ-មាតិកាសន្ទិអាទិសុ;
ពហុវចនកញ្ចាបិ, អប្បកន្តិ បកាសយេ។

ឯកាភិធានតោ កិច្ចា, តថា គោចរតោបិ ច;
ពហុវចនកំ តន្និ-ស្សិតាបេក្ខញ្ច អប្បកំ។

ឥច្ចេវំ សប្បយោគំ តុ, ញត្វាន វចនទ្វយំ;
កាតព្ពោ បន វោហារោ, យថាបាឡិ វិភាវិនា។

ឥទានិ កាលាទិវសេន អាខ្យាតប្បវត្តិំ ទីបយិស្សាម – កាលការកបុរិសបរិទីបកំ ក្រិយាលក្ខណំ **អាខ្យាតិកំ**។ តត្រ **កាល**ន្តិ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នវសេន តយោ កាលា, អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នាណត្តិបរិកប្ប កាលាតិបត្តិវសេន បន ឆ, តេ ឯកេកា តិបុរិសកា។

វុត្តប្បការកាលេសុ, យទិទំ វត្តតេ យតោ;
អាខ្យាតិកំ តតោ តស្ស, កាលទីបនតា មតា។

ការកន្តិ កម្មកត្តុភាវា។ តេ ហិ ឧបចារមុខ្យសភាវវសេន ករោន្តិ ករណន្តិ ច “ការកា”តិ វុច្ចន្តិ។ តេវ យថាក្កមំ ក្រិយានិមិត្ត តំសាធក តំសភាវាតិ វេទិតព្ពា។

កម្មំ កត្តា ច ភាវោ ច, ឥច្ចេវំ ការកា តិធា;
វិភត្តិបច្ចយា ឯត្ថ, វុត្តា នាញ្ញត្រ សច្ចតោ។

“បរិភុញ្ជិយ្យតិ”ច្ចាទី, កម្មេ សិជ្ឈន្តិ ការកេ;
“សម្ភវតី”តិអាទីនិ, សិជ្ឈរេ កត្តុការកេ។

“វិភុញ្ជិយ្យតិ”ឥច្ចាទី, ភាវេ សិជ្ឈន្តិ ការកេ;
តិវិធេស្វេវមេតេសុ, វិភត្តិបច្ចយា មតា។

ការកត្តយមុត្តំ យំ, អាខ្យាតំ នត្ថិ សព្ពសោ;
តស្មា តទ្ទីបនត្តម្បិ, តស្សាខ្យាតស្ស ភាសិតំ។

ការកត្តំ តុ ភាវស្ស, សចេបិ ន សមីរិតំ;
ការកលក្ខណេ តេន, ភាវេន ច អវត្តុនា។

ក្រិយានិប្ផត្តិ នត្ថីតិ, យុត្តិតោបិ ច នត្ថិ តំ;
តថាបាខ្យាតិកេ តស្ស, តព្ពោហារោ និរុត្តិយំ;
បតិដ្ឋិតនយោវាតិ, មន្ទា អម្ហេហិ ភាសិតោ។

បុរិសោតិ ឯកវចនពហុវចនកា បឋមមជ្ឈិមុត្តមបុរិសា។ តត្ថ បឋមបុរិសោ អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណេ សាធកវាចកេ វា កម្មវាចកេ វា **តុម្ហា’ម្ហ**សទ្ទវជ្ជិតេ បច្ចត្តវចនភូតេ នាមម្ហិ “អភិនីហារោ សមិជ្ឈតិ, ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណ”ន្តិអាទីសុ វិយ បយុជ្ជមានេបិ, តដ្ឋានិយត្តេ សតិ “ភាសតិ វា ករោតិ វា, បីឡិយក្ខោតិ មំ វិទូ, វុច្ចតីតិ វចន”ន្តិអាទីសុ វិយ អប្បយុជ្ជមានេបិ សព្ពធាតូហិ បរោ ហោតិ។ កត្ថចិ បន បាឡិប្បទេសេ នាមស្ស អប្បយុត្តត្តា បឋមបុរិសបយោគត្តោ ទុរនុពោធោ ភវតិ, យថា “ទុក្ខំ តេ វេទយិស្សាមិ, តត្ថ អស្សាសយន្តុ ម”ន្តិ។ តថា ហិ ឯត្ថ “បាទា”តិ បាឋសេសោ, តស្មីំ ទុក្ខសាសនារោចនេ វត្តុំ អវិសហនវសេន កិលមន្តំ មំ ទេវស្ស ឧភោ បាទា អស្សាសេន្តុ, វិស្សជ្ជោ កថេហីតិ មំ វទថាតិ អធិប្បាយោ ច ភវតិ។

អធិប្បាយោ សុទុព្ពោធោ, យស្មា វិជ្ជតិ បាឡិយំ;
តស្មា ឧបដ្ឋហំ គណ្ហេ, គរុំ គរុមតំ វិទូ។

តត្រិមានិ **ភូ**ធាតាធិការត្តា **ភូ**ធាតុវសេន និទស្សនបទានិ។ សោ បរិភវតិ, តេ បរិភវន្តិ, បរិភវតិ, បរិភវន្តិ។ សបត្តោ អភិភវិយតេ, សព្ពា វិត្យា’នុភូយតេ, អភិភវិយតេ, អនុភូយតេតិ។ យត្ថ សតិបិ នាមស្ស សាធកវាចកត្តេ អបច្ចត្តវចនត្តា អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណតា ន លព្ភតិ, តត្ថ កម្មវាចកំ បច្ចត្តវចនភូតំ តុល្យាធិករណបទំ បដិច្ច បឋមបុរិសាទយោ តយោ លព្ភន្តិ។ តំ យថា? បរិភវិយ្យតេ បុរិសោ ទេវទត្តេន, បរិភវិយ្យសេ ត្វំ ទេវទត្តេន, បរិភវិយ្យម្ហេ មយំ អកុសលេហិ ធម្មេហិ។ ឯត្ថ បនិទំ វចនំ ន វត្តព្ពំ “និន្ទន្តិ តុណ្ហិមាសិន’ន្តិអាទីសុ សតិបិ នាមស្ស កម្មវាចកត្តេ អបច្ចត្តវចនត្តា អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណតា ន លព្ភតីតិ បឋមបុរិសុប្បត្តិ ន សិយា”តិ។ កស្មាតិ ចេ? “និន្ទន្តិ តុណ្ហិមាសិន”ន្តិអាទីសុ “ជនា”តិ អជ្ឈាហរិតព្ពស្ស សាធកវាចកស្ស នាមស្ស សទ្ធិមាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណភាវស្ស ឥច្ឆិតត្តា។ ឯវមុត្តរត្រាបិ នយោ។

មជ្ឈិមបុរិសោ អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណេ សាធកវាចកេ វា កម្មវាចកេ វា បច្ចត្តវចនភូតេ **តុម្ហ**សទ្ទេ បយុជ្ជមានេបិ, តដ្ឋានិយត្តេ សតិ អប្បយុជ្ជមានេបិ សព្ពធាតូហិ បរោ ហោតិ។ ត្វំ អតិភវសិ, តុម្ហេ អតិភវថ, អតិភវសិ, អតិភវថ។ ត្វំ បរិភវិយសេ ទេវទត្តេន, តុម្ហេ បរិភវិយវ្ហេ។ យត្ថ សតិបិ **តុម្ហ**សទ្ទស្ស សាធកវាចកត្តេ អបច្ចត្តវចនត្តា អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណតា ន លព្ភតិ, ន តត្ថ មជ្ឈិមបុរិសោ ហោតិ។ ឥតរេ បន ទ្វេ ហោន្តិ កម្មវាចកំ បច្ចត្តវចនភូតំ តុល្យាធិករណបទំ បដិច្ច។ តំ យថា? តយា អភិភវិយតេ សបត្តោ, តយា អភិភវិយេ អហំ។

ឧត្តមបុរិសោ អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណេ សាធកវាចកេ វា កម្មវាចកេ វា បច្ចត្តវចនភូតេ **អម្ហ**សទ្ទេ បយុជ្ជមានេបិ, តដ្ឋានិយត្តេ សតិ អប្បយុជ្ជមានេបិ សព្ពធាតូហិ បរោ ហោតិ។ អហំ បរិភវាមិ, មយំ បរិភវាម, បរិភវាមិ, បរិភវាម។ អហំ បរិភវិយ្យាមិ អកុសលេហិ ធម្មេហិ, មយំ បរិភវិយ្យាម, បរិភវិយ្យាមិ, បរិភវិយ្យាម។ យត្ថ សតិបិ **អម្ហ**សទ្ទស្ស សាធកវាចកត្តេ អបច្ចត្តវចនត្តា អាខ្យាតបទេន តុល្យាធិករណតា ន លព្ភតិ, ន តត្ថ ឧត្តមបុរិសោ ហោតិ។ ឥតរេ បន ទ្វេ ហោន្តិ កម្មវាចកំ បច្ចត្តវចនភូតំ តុល្យាធិករណបទំ បដិច្ច។ តំ យថា? មយា អនុភវិយតេ សម្បត្តិ, មយា អភិភវិយសេ ត្វំ។ ឯវំ យត្ថ យត្ថ សាធកវាចកានំ វា កម្មវាចកានំ វា នាមាទីនំ បច្ចត្តវចនភូតានំ អាខ្យាតបទេហិ តុល្យាធិករណត្តេ លទ្ធេ តត្ថ តត្ថ បឋមបុរិសាទយោ លព្ភន្តិ, តស្មា នាមាទីនំ បច្ចត្តវចនភូតានំ តុល្យាធិករណភាវោយេវ បឋមបុរិសាទីនមុប្បត្តិយា ការណំ។

ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ វា បុរិសានមេកាភិធានេ បរោ បុរិសោ គហេតព្ពោ។ ឯត្ថ ឯកាភិធានំ នាម ឯកតោ អភិធានំ ឯកកាលាភិធានញ្ច។ តញ្ច ខោ **ច**សទ្ទបយោគេយេវ, អចសទ្ទបយោគេ ភិន្នកាលាភិធានេ តគ្គហណាភាវតោ។ “តុម្ហេ អត្ថកុសលា ភវថ, មយមត្ថកុសលា ភវាម” ឥច្ចេវមាទយោ តប្បយោគា។ តត្ថ តុម្ហេ អត្ថកុសលា ភវថ – ឥច្ចេតស្មីំ វោហារេ “សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, ត្វញ្ច អត្ថកុសលោ ភវសិ, តុម្ហេ អត្ថកុសលា ភវថា”តិ ឯវំ ទ្វិន្នមេកាភិធានេ បរោ បុរិសោ គហេតព្ពោ។ “មយមត្ថកុសលា ភវាម” ឥច្ចេតស្មីំ បន “សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, អហញ្ច អត្ថកុសលោ ភវាមិ, មយមត្ថកុសលា ភវាមា”តិ វា “ត្វញ្ច អត្ថកុសលោ ភវសិ, អហញ្ច អត្ថកុសលោ ភវាមិ, មយមត្ថកុសលា ភវាមា”តិ វា ឯវម្បិ ទ្វិន្នមេកាភិធានេ បរោ បុរិសោ គហេតព្ពោ។ “សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, ត្វញ្ច អត្ថកុសលោ ភវសិ, អហញ្ច អត្ថកុសលោ ភវាមិ, មយមត្ថកុសលា ភវាមា”តិ វា “សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, តេ ច អត្ថកុសលា ភវន្តិ, ត្វញ្ច អត្ថកុសលោ ភវសិ, តុម្ហេ ច អត្ថកុសលា ភវថ, អហញ្ច អត្ថកុសលោ ភវាមិ, មយមត្ថកុសលា ភវាមា”តិ វា ឯវំ តិណ្ណមេកាភិធានេ បរោ បុរិសោ គហេតព្ពោ។

អបរោបិ អត្ថនយោ វុច្ចតិ – “ត្វញ្ច អត្ថកុសលោ ភវសិ, សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, តុម្ហេ អត្ថកុសលា ភវថា”តិ វា “អហញ្ច អត្ថកុសលោ ភវាមិ, សោ ច អត្ថកុសលោ ភវតិ, មយមត្ថកុសលា ភវាមា”តិ វា ឥមិនា

នយេន អនេកប្បភេទោ អត្ថនយោ។ ឯវំ សេសាសុ វិភត្តីសុ បញ្ចមីសត្តមិយាទីសុ បរោបុរិសោ គហេតព្ពោ។ សព្ពេសុ ច ក្រិយាបទេសុ ពវ្ហត្ថវាចកេសុ ពហុវចនន្តេសុ, ន បន ពហុវចនន្តេសុបិ ឯកស្សត្ថនោ វាចកេសុ គរុកាតព្ពស្សេកស្សត្ថស្ស វាចកេសុ ច ក្រិយាបទេសុ។ ឯត្ថ ចោទនាសន្ទីបនិយោ ឥមា គាថា –

"ត្វញ្ច ភវសិ សោ ចាបិ, ភវតិ"ច្ចាទិភាសនេ;
"តុម្ហេ ភវថ" ឥច្ចាទិ, បរោបោសោ កថំ សិយា?;

"អហំ ភវាមិ សោ ចាបិ, ភវតិ"ច្ចាទិភាសនេ;
"មយំ ភវាម"ឥច្ចាទិ, ឧត្តមោ ច កថំ សិយា?;

ឯត្ថ ច វុច្ចតេ –

បច្ឆា វុត្តោ បរោ នាម, សញ្ញាយ បដិបាដិយា;
ឯវំ បន គហេតព្ពោ, បរោបុរិសនាមកោ។

បឋមម្ហា បរោ នាម, មជ្ឈិមោ ឧត្តមោបិ ច;
មជ្ឈិមម្ហា បរោ នាម, ឧត្តមោ បុរិសោ វុតោ។

ឯវំ តុ គហណញ្ចេត្ថ, វោហារស្សានុលោមកំ;
ទោសោ តទនុលោមម្ហិ, គហណស្មឹ ន វិជ្ជតិ។

"ត្វញ្ច ភទ្ទេ សុខី ហោហិ, ឯសោ ចាបិ មហាមិគោ";
ឥតិ បាឋេ យតោ ទិដ្ឋោ, តស្មា ឯវំ វទេមសេ។

"តុម្ហេ ទ្វេ សុខិតា ហោថ", ឥច្ចត្ថោ តត្ថ ទិស្សតិ;
ឯវម្បេយំ នយោ វុត្តោ, អត្ថនោមតិយា មម។

អត្ថនោមតិ កិញ្ចាបិ, កថិតា សព្ពទុព្ពលា;
តថាបិ នយមាទាយ, កថិតត្តា អកោបិយា។

"ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តំ, រដ្ឋា បព្ពាជយិត្ថ មំ;
ត្វញ្ច ជានបទា ចេវ, នេគមា ច សមាគតា"។

"អហញ្ច មទ្ទិទេវី ច, ជាលីកណ្ហាជិនា ចុភោ;
អញ្ញមញ្ញំ សោកនុទា, វសាម អស្សមេ តទា"។

ឯតា គាថាបិ ឯតស្ស, អត្ថស្ស បន សាធិកា;
តាសុ វុត្តនយេនេវ, អត្ថោ សុបាកដោ សិយា;
ឯវំ វិញ្ញូហិ វិញ្ញេយ្យំ, ពហុនា ភាសិតេន កឹ។

អាការេន មនាបេន, កថនេ យេន កេនចិ;
ន វិរុជ្ឈតិ ចេ អត្ថោ, តំ បមាណំ សុធីមតំ។

បុរិសត្តយតោ ឯសោ, បរោបុរិសនាមកោ;
នុបលព្ភតិ បច្ចេកំ, តទន្តោគធតោវ យំ។

បាដវត្ថាយ សោតូនំ, វោហារត្ថេសុ សព្ពសោ;
វិសុំ អលព្ភមានោបិ, លព្ភមានោវ ឧទ្ធដោ។

សង្ខេបតោបេត្ថ បុរិសប្បវត្តិ ឯវំ ឧបលក្ខិតព្ពា **"អម្ហ**វចនត្ថេ ឧត្តមោ, **តុម្ហ**វចនត្ថេ មជ្ឈិមោ, អញ្ញេសំ វចនត្ថេ បឋមោ"តិ។

ត្យាទីនំ បុរិសសញ្ញា, យស្មា វុត្តា តតោ ឥទំ;
តព្ពន្ធាខ្យាតិកំ ញេយ្យំ, បុរិសបរិទីបកំ។

ឯវំ សព្ពថាបិ អាខ្យាតិកស្ស កាលការកបុរិសបរិទីបនតា វុត្តា។

ក្រិយាលក្ខណន្តិ ឯត្ថ កថំ អាខ្យាតិកស្ស ក្រិយាលក្ខណតា វេទិតព្ពា?

លក្ខិយតិ ក្រិយាយេតំ, ក្រិយា វា អស្ស លក្ខណំ;
ក្រិយាលក្ខណតា ឯវំ, វេទិតព្ពា តថា ហិ ច។

“គច្ឆតិ”ច្ចាទិកំ សុត្វា, ក្រិយាសន្ទីបនំ បទំ;
“អាខ្យាតិក”ន្តិ ធីរេហិ, អាខ្យាតញ្ញូហិ សញ្ញិតំ។

លក្ខណំ ហោតិ នាមស្ស, យថា សត្វាភិធានតា;
ក្រិយាភិធានតា ឯវំ, អាខ្យាតស្សេវ លក្ខណំ។

អត្ថតោ បន ឯតស្ស, ក្រិយាវាចកតា ឥធ;
លក្ខណំ ឥតិ វិញ្ញេយ្យំ, លក្ខណញ្ញូហិ លក្ខិតំ។

“កឹ ករោសី”តិ បុដ្ឋស្ស, “បចាមិ”ច្ចាទិនា “អហំ”;
បដិវាចាយ ទានេន, ក្រិយាវាចកតា មតា។

ឯវមាខ្យាតិកស្ស ក្រិយាលក្ខណតា វេទិតព្ពា;
ឥទានិ កាលេសុ វិភត្តិប្បវត្តិ ឯវំ វេទិតព្ពា –

បច្ចុប្បន្នម្ហិ កាលស្មឹ, វត្តមានា បវត្តតិ;
អាសិដ្ឋាណាបនត្ថេសុ, បច្ចុប្បន្នម្ហិ បញ្ចមី។

បច្ចុប្បន្នេ បរិកប្បា-នុមត្យត្ថេសុ សត្តមី;
អប្បច្ចក្ខេ អតីតម្ហិ, បរោក្ខា សម្បវត្តតិ។

ហិយ្យោ បភុតិ កាលស្មឹ, អតីតម្ហិ បវត្តតិ;
បច្ចក្ខេ វា អបច្ចក្ខេ, ហិយ្យត្តនី និរុត្តិតា។

អជ្ជប្បភុតិ កាលស្មឹ, អតីតម្ហិ បវត្តតិ;
បច្ចក្ខេ វា អបច្ចក្ខេ, សមីបេជ្ជតនវ្ហយា។

អនាគតេ ភវិស្សន្តី, កាលស្មឹ សម្បវត្តតិ;
ក្រិយាតិបន្នមត្តម្ហិ, តីតេ កាលាតិបត្តិកា;
អនាគតេបិ ហោតីតិ, និរុត្តញ្ញូហិ ភាសិតា។

ឯវំ កាលេសុ វិភត្តិប្បវត្តឹ ញត្វា យេ តេ សុត្តន្តេសុ វិចិត្តា សុវិសទវិបុលតិខិណពុទ្ធិវិសយភូតា បយោគា ទិស្សន្តិ, តេសុ បាដវមិច្ឆន្តេហិ ត្យាទិក្កមេន វុច្ចមានា ក្រិយាបទមាលា សល្លក្ខិតព្ពា – ភវតិ, ភវន្តិ។ ភវសិ, ភវថ។ ភវាមិ, ភវាម។ ភវតេ, ភវន្តេ។ ភវសេ, ភវវ្ហេ។ ភវេ, ភវាម្ហេ។ អយំ អញ្ញយោគាទិរហិតា ក្រិយាបទមាលា។

ទិស្សន្តិ ច សុត្តន្តេសុ អត្ថសម្ភវេបិ អញ្ញយោគាទិរហិតានិ ក្រិយាបទានិ។ សេយ្យថិទំ? “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ។ យំ មំ ភណសិ សារថិ។ អញ្ញំ សេបណ្ណិ គច្ឆាមិ” ឥច្ចេវមាទីនិ ឯតស្សត្ថស្ស បរិទីបនិយា ក្រិយាបទមាលា។

ឯត្ថ តិវិធោ ក្រិយាបទេសុ យោគោ **ត**យោគោ, **ម**យោគោ, អញ្ញយោគោ ច។ តត្ថ មជ្ឈិមបុរិសា **ត**យោគវសេន គហេតព្ពា, ឧត្តមបុរិសា **ម**យោគវសេន។ បឋមបុរិសា អញ្ញយោគវសេន។ ត្យាទីនមេត្ថ

បដិបាដិយា អយំ អនុគីតិ –

> អញ្ញយោគេន បឋមា, **ត**យោគេន តុ មជ្ឈិមា;
> មយោគេនុត្តមា ហោន្តិ, គហេតព្ពា វិភាវិនា។

សោតូនំ បយោគេសុ កោសល្លត្ថំ អញ្ញយោគាទិសហិតមបរម្បិ ក្រិយាបទមាលំ វទាម – សោ ភវតិ, តេ ភវន្តិ។ ត្វំ ភវសិ, តុម្ហេ ភវថ។ អហំ ភវាមិ, មយំ ភវាម។ សោ ភវតេ, តេ ភវន្តេ។ ត្វំ ភវសេ, តុម្ហេ ភវវ្ហេ។ អហំ ភវេ, មយំ ភវាម្ហេ។ អយំ អញ្ញយោគាទិសហិតា ក្រិយាបទមាលា។

ទិស្សន្តិ ច សុត្តន្តេសុ អញ្ញយោគាទិសហិតានិបិ ក្រិយាបទានិ។ សេយ្យថិទំ? “**យំ**បាយំ ទេវ កុមារោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ, ឥទម្បិមស្ស មហាបុរិសស្ស មហាបុរិសលក្ខណំ ភវតិ, តស្សិមានិ សត្ត រតនានិ ភវន្តិ។ យោ ទន្ធកាលេ តរតិ , តរណីយេ ច ទន្ធតិ, ត្វំសិ អាចរិយោ មម, អហម្បិ ទដ្ឋកាមោស្មិ, បិតរំ មេ ឥធាគតំ” ឥច្ចេវមាទីនិ ឯតស្សត្ថស្ស បរិទីបនិយា ក្រិយាបទមាលា។

យោ **តុម្ហ**សទ្ទេន វត្តព្ពោ អត្ថោ និបតតិ, ន បន ហោតិ តុម្ហត្ថវាចកោ, នេសោ សទ្ទោ ក្រិយាបទស្ស **ត**យោគសហិតត្តំ សាធេតិ, អញ្ញទត្ថុ អញ្ញយោគសហិតត្តញ្ញេវ សាធេតិ។ យោ ច **អម្ហ**សទ្ទេន វត្តព្ពោ អត្ថោ និបតតិ, ន បន ហោតិ អម្ហត្ថវាចកោ, ន សោបិ សទ្ទោ ក្រិយាបទស្ស **ម**យោគសហិតត្តំ សាធេតិ, អញ្ញទត្ថុ អញ្ញយោគសហិតត្តញ្ញេវ សាធេតិ។

តត្រ **តុម្ហ**សទ្ទេន តាវ វត្តព្ពត្ថោ – “ន ភវំ ឯតិ បុញ្ញត្ថំ, សិវិរាជស្ស ទស្សនំ។ មាយស្មា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមិ។ ឥធ ភន្តេ ភគវា បំសុកូលំ ធោវតូ”តិ ឥច្ចេវមាទយោ បយោគា។ **អម្ហ**សទ្ទេន បន វត្តព្ពត្ថោ “ឧបាលិ តំ មហាវីរ, បាទេ វន្ទតិ សត្ថុនោ។ សាវកោ តេ មហាវីរ, សរណោ វន្ទតិ សត្ថុនោ”តិ ច ឥច្ចេវមាទយោ បយោគា។ ឥទមេត្ថបលក្ខិតព្ពំ “ត្វំ តុម្ហេ អហំ មយ”ន្តិ អត្ថទីបក **ត**យោគ **ម**យោគតោ អញ្ញោ អញ្ញត្ថទីបនោ បយោគោយេវ អញ្ញយោគោ នាម, តត្ថ បឋមបុរិសោ ភវតីតិ។

យជ្ជេវំ “សព្ពាយសំ កូដមតិប្បមាណំ, បគ្គយ្ហ សោ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ។ ឯស សុត្វា បសីទាមិ, វចោ តេ ឥសិ សត្តមា”តិអាទីសុ កថំ។ ឯត្ថ ហិ មជ្ឈិមុត្តមបុរិសសម្ភវោយេវ ទិស្សតិ, ន តុ បឋមបុរិសសម្ភវោតិ? វុច្ចតេ – “សព្ពាយសំ កូដមតិប្បមាណំ, បគ្គយ្ហ សោ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ”តិអាទីសុ “សោ”តិអាទិកស្ស នាមសទ្ទស្ស **តុម្ហ’ម្ហ** សទ្ទស្សត្ថវាចកសទ្ទេហិ“តិដ្ឋសី”តិអាទីនំ ស្យាទ្យន្តានំ បទានំ ទស្សនតោ អច្ចន្តមជ្ឈាហរិតព្ពេហិ សមានាធិករណត្តា តគ្គុណភូតត្តា ច មជ្ឈិមុត្តមបុរិសសម្ភវោ សមធិគន្តព្ពោ។ ឦទិសេសុ បយោគេសុ ស្យាទ្យន្តានំ ទស្សនវសេន អវិជ្ជមានានិបិ អជ្ឈាហរិតព្ពានិ “ត្វមហ”មិច្ចាទីនិ បទានិ ភវន្តិ។ កត្ថចិ បន បរិបុណ្ណានិ ទិស្សន្តិ “សាត្វំ វង្កមនុប្បត្តា, កថំ មទ្ទិ ករិស្សសិ។ សោ អហំ វិចរិស្សាមិ, គាមា គាមំ បុរា បុរ”ន្តិ ឥច្ចេវមាទីសុ។

អាខ្យាតិកស្ស ក្រិយាលក្ខណត្តា អលិង្គភេទត្តា ច តិណ្ណំ លិង្គានំ សាធារណភាវបរិទីបនត្ថំ អបរម្បិ ក្រិយាបទមាលំ វទាម –

បុរិសោ ភវតិ, កញ្ញា ភវតិ, ចិត្តំ ភវតិ, បុរិសា ភវន្តិ, កញ្ញាយោ ភវន្តិ, ចិត្តានិ ភវន្តិ។ ភោ បុរិស ត្វំ ភវសិ, ភោតិ កញ្ញេ ត្វំ ភវសិ, ភោ ចិត្ត ត្វំ ភវសិ, ភវន្តោ បុរិសា តុម្ហេ ភវថ, ភោតិយោ កញ្ញាយោ តុម្ហេ ភវថ, ភវន្តោ ចិត្តានិ តុម្ហេ ភវថ។ អហំ បុរិសោ ភវាមិ, អហំ កញ្ញា ភវាមិ, អហំ ចិត្តំ ភវាមិ, មយំ បុរិសា ភវាម, មយំ កញ្ញាយោ ភវាម, មយំ ចិត្តានិ ភវាម។

ឯស នយោ អត្តនោបទេសុ, សេសវិភត្តីនំ សព្ពបទេសុបិ។ អយមាខ្យាតិកស្ស តិណ្ណំ លិង្គានំ សាធារណភាវបរិទីបនី ក្រិយាបទមាលាវ។

វុត្តញ្ហេតំ **និរុត្តិបិដកេ** “ក្រិយាលក្ខណមាខ្យាតិកមលិង្គភេទ”មិតិ។ តត្រ **អលិង្គភេទ**មិតិ កោ អត្ថោ? ឥត្ថិបុមនបុំសកានំ អវិសេសត្តោ វុច្ចតេ “អលិង្គភេទ”មិតិ។ យថា “បុរិសោ គច្ឆតិ, កញ្ញា គច្ឆតិ, ចិត្តំ គច្ឆតី”តិ។ ចតុធា ឧទ្ទិដ្ឋក្រិយាបទេសុ យថា “ភវតី”តិ **អ**ការាននន្តរត្យន្តបទំ គហេត្វា “ភវតិ ភវន្តិ ភវសី”តិអាទិនា ក្រិយាបទមាលា សព្ពថា កតា, ឯវំ “ឧព្ភវតិ”ច្ចាទីនិបិ **អ**ការាននន្តរត្យន្តបទានិ គហេត្វា “ឧព្ភវតិ ឧព្ភវន្តិ ឧព្ភវសី”តិអាទិនា ក្រិយាបទមាលា សព្ពថា កាតព្ពា។ “ភោតិ សម្ភោតី”តិអាទីនិ បន ឱ

ការានន្តរត្យន្តបទានិ, “ភាវេតិ វិភាវេតី”តិអាទីនិ ច ឯការានន្តរត្យន្តបទានិ គហេត្វា បាឡិនយានុសារេនេវ បទមាលា កាតព្ពា, នយិធ វុត្តនយានុសារេន។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ ទុរនុពោធា ក្រិយាបទគតិ។ អតោ លព្ភមានវសេន ក្រិយាបទមាលា កាតព្ពា។ ន ហិ លោកេ លោកិយា សព្ពេ ធាតុសទ្ទេ បច្ចេកំ សព្ពេហិបិ ឆន្នវុតិយា វចនេហិ យោជេត្វា វទន្តិ, ឯវំ អវទន្តានម្បិ នេសំ កថា អបរិបុណ្ណា នាម ន ហោតិ, តស្មា វជ្ជេតព្ពដ្ឋានំ វជ្ជេត្វា យថាសម្ភវំ បទមាលា កាតព្ពា។ ឯវំ បញ្ចមិយាទីសុបិ វិភត្តីសុ។ អយំ វត្តមានវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលា និទ្ទេសោ។

ឥតោ បដ្ឋាយ បន យថុទ្ទិដ្ឋបទានេវ បរិណាមេត្វា បរិណាមេត្វា បញ្ចមិយាទីនំ មាតិកាភាវេន គហេតព្ពានិ។ ឥទានិ បន តយោគាទិសហិតាសហិតវសេន ទ្វិធា ក្រិយាបទមាលាយោ ទស្សេស្សាម ក្វចា ទេសវសេន សម្ភូតានិ ច រូបន្តរានិ សោតូនំ សុខធារណត្ថញ្ចេវ បុរិសប្បយោគេ អសម្មោហត្ថញ្ច។

ភវតុ, ភវន្តុ។ ភវាហិ, ភវ, ភវថ។ ភវាមិ, ភវាម។ ភវតំ, ភវន្តំ។ ភវស្សុ, ភវវ្ហោ។ ភវេ, ភវាមសេ។ សោ ភវតុ, តេ ភវន្តុ។ ត្វំ ភវាហិ, ភវ, តុម្ហេ ភវថ។ អហំ ភវាមិ, មយំ ភវាម។ សោ ភវតំ, តេ ភវន្តំ។ ត្វំ ភវស្សុ, តុម្ហេ ភវវ្ហោ។ អហំ ភវេ, មយំ ភវាមសេ។ អយំ បញ្ចមីវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលានិទ្ទេសោ។

ភវេយ្យ, ភវេ, ភវេយ្យុំ។ ភវេយ្យាសិ, ភវេយ្យាថ។ ភវេយ្យាមិ, ភវេយ្យាម, ភវេមុ។ ភវេថ, ភវេរំ។ ភវេថោ, ភវេយ្យាវ្ហោ។ ភវេយ្យំ, ភវេយ្យាម្ហេ ឥតិ វា, សោ ភវេយ្យ , ភវេ, តេ ភវេយ្យុំ។ ត្វំ ភវេយ្យាសិ, តុម្ហេ ភវេយ្យាថ។ អហំ ភវេយ្យាមិ, មយំ ភវេយ្យាម, ភវេមុ។ សោ ភវេថ, តេ ភវេរំ។ ត្វំ ភវេថោ, តុម្ហេ ភវេយ្យាវ្ហោ។ អហំ ភវេយ្យំ, មយំ ភវេយ្យាម្ហេ ឥតិ វា។ អយំ សត្តមីវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលានិទ្ទេសោ។

ពភូវ, ពភូវុ។ ពភូវេ, ពភូវិត្ថ។ ពភូវំ, ពភូវិម្ហ។ ពភូវិត្ថ, ពភូវិរេ។ ពភូវិត្ថោ, ពភូវិវ្ហោ។ ពភូវិំ, ពភូវិម្ហេ ឥតិ វា, សោ ពភូវ, តេ ពភូវុ។ ត្វំ ពភូវេ, តុម្ហេ ពភូវិត្ថ។ អហំ ពភូវំ, មយំ ពភូវិម្ហ។ សោ ពភូវិត្ថ, តេ ពភូវិរេ។ ត្វំ ពភូវិត្ថោ, តុម្ហេ ពភូវិវ្ហោ។ អហំ ពភូវិំ, មយំ ពភូវិម្ហេ ឥតិ វា។ អយំ បរោក្ខាវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលា និទ្ទេសោ។

អភវា, អភវូ។ អភវោ, អភវត្ថ។ អភវំ, អភវម្ហា។ អភវត្ថ, អភវត្ថុំ។ អភវសេ, អភវវ្ហំ។ អភវិំ, អភវម្ហសេ ឥតិ វា, សោ អភវា, តេ អភវូ។ ត្វំ អភវោ, តុម្ហេ អភវត្ថ។ អហំ អភវំ, មយំ អភវម្ហា។ សោ អភវត្ថ, តេ អភវត្ថុំ។ ត្វំ អភវសេ, តុម្ហេ អភវវ្ហំ។ អហំ អភវិំ, មយំ អភវម្ហសេ ឥតិ វា។ អយំ ហិយ្យត្តនីវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលា និទ្ទេសោ។

អភវិ, អភវុំ។ អភវោ, អភវិត្ថ។ អភវិំ, អភវិម្ហា។ អភវា, អភវូ។ អភវសេ, អភវិវ្ហំ។ អភវំ, អភវិម្ហេ ឥតិ វា, សោ អភវិ, តេ អភវុំ។ ត្វំ អភវោ, តុម្ហេ អភវិត្ថ។ អហំ អភវិំ, មយំ អភវិម្ហា។ សោ អភវា, តេ អភវូ។ ត្វំ អភវសេ, តុម្ហេ អភវិវ្ហំ។ អហំ អភវំ, មយំ អភវិម្ហេ ឥតិ វា។ អយំ អជ្ជតនីវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលានិទ្ទេសោ។

ឯត្ថ បនជ្ជតនិយា **ឧំ**វចនស្ស **ឥំសុ**មាទេសវសេន ភវតិនោ រូបន្តរានិបិ វេទិតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? តេ ភវិំសុ, សមុព្ភវិំសុ, បភវិំសុ, បរាភវិំសុ, សម្ភវិំសុ, បាតុភវិំសុ, បាតុព្ភវិំសុ , ឥមានិ អកម្មកបទានិ។ បរិភវិំសុ, អភិភវិំសុ, អធិភវិំសុ, អតិភវិំសុ, អនុភវិំសុ, សមនុភវិំសុ, អភិសម្ភវិំសុ។

“អធិភោសុ”ន្តិ រូបម្បិ, យស្មា ទិស្សតិ បាឡិយំ;
តស្មា ហិ នយតោ ញេយ្យំ, “បរិភោសុ”ន្តិអាទិកំ។

តត្រាយំ បាឡិ – “ឯវំវិហារិញ្ចាវុសោ ភិក្ខុំ រូបា អធិភោសុំ, ន ភិក្ខុ រូបេ អធិភោសី”តិ។ ឥមានិ សកម្មកបទានិ, ឯវមជ្ជតនិយា **ឧំ**វចនស្ស **ឥំសុ**មាទេសវសេន ភវតិនោ រូបន្តរានិ ភវន្តិ។ អបិច

“អន្វភិ” ឥតិរូបម្បិ, អជ្ជតន្យា បទិស្សតិ;
តស្មា ហិ នយតោ ញេយ្យំ, “អជ្ឈភិ”ច្ចាទិកម្បិ ច។

តត្រាយំ បាឡិ – សោ តេន កម្មេន ទិវំ សមក្កមិ, សុខញ្ច ខិឌ្ឌារតិយោ ច អន្វភីតិ។ តត្ថ **អន្វភី**តិ អនុ អភីតិ ឆេទោ។ **អនូ**តិ ឧបសគ្គោ។ **អភី**តិ អាខ្យាតិកបទន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភវិស្សតិ, ភវិស្សន្តិ។ ភវិស្សសិ, ភវិស្សថ។ ភវិស្សាមិ, ភវិស្សាម។ ភវិស្សតេ, ភវិស្សន្តេ។ ភវិស្សសេ, ភវិស្សវ្ហេ។ ភវិស្សំ, ភវិស្សាម្ហេ ឥតិ វា, សោ ភវិស្សតិ, តេ ភវិស្សន្តិ។ ត្វំ ភវិស្សសិ, តុម្ហេ ភវិស្សថ។ អហំ ភវិស្សាមិ, មយំ ភវិស្សាម។ សោ ភវិស្សតេ, តេ ភវិស្សន្តេ។ ត្វំ ភវិស្សសេ, តុម្ហេ ភវិស្សវ្ហេ។ អហំ ភវិស្សំ, មយំ ភវិស្សាម្ហេ ឥតិ វា។ អយំ ភវិស្សន្តីវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលានិទ្ទេសោ។

អភវិស្សា, អភវិស្សំសុ។ អភវិស្សេ, អភវិស្សថ។ អភវិស្សំ, អភវិស្សាម្ហា។ អភវិស្សថ, អភវិស្សិសុ។ អភវិស្សសេ, អភវិស្សវ្ហេ។ អភវិស្សិំ, អភវិស្សាម្ហសេ ឥតិ វា, សោ អភវិស្សា, តេ អភវិស្សំសុ។ ត្វំ អភវិស្សេ, តុម្ហេ អភវិស្សថ។ អហំ អភវិស្សំ, មយំ អភវិស្សាម្ហា។ សោ អភវិស្សថ, តេ អភវិស្សិសុ។ ត្វំ អភវិស្សសេ, តុម្ហេ អភវិស្សវ្ហេ។ អហំ អភវិស្សិំ, មយំ អភវិស្សាម្ហសេ ឥតិ វា។ អយំ កាលាតិបត្តិវិភត្តិវសេន ក្រិយាបទមាលានិទ្ទេសោ។

> វោហារភេទកុសលេន សុពុទ្ធិនា យោ,
> កច្ចាយនេន កថិតោ ជិនសាសនត្ថំ;
> ត្យាទិក្កមោ តទនុគំ កិរិយាបទានំ,
> កត្វា កមោ ភវតិធាតុវសេន វុត្តោ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

ភវតិនោ ក្រិយាបទមាលាវិភាគោ នាម

ទុតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៣. បកិណ្ណកវិនិច្ឆយ

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, បកិណ្ណកវិនិច្ឆយំ;
សប្បយោគេសុ អត្ថេសុ, វិញ្ញូនំ បាដវត្ថយា។

តត្ថ អត្ថុទ្ធារោ, អត្ថសទ្ទចិន្តា, អត្ថាតិសយយោគោ, សមានាសមានវសេនវចនសង្គហោ, អាគមលក្ខណវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ, កាលវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ, កាលសង្គហោ, បករណសំសន្ទនា, វត្តមានាទីនំ វចនត្ថវិភាវនា ចាតិ នវធា វិនិច្ឆយោ វេទិតព្វោ។

អត្ថុទ្ធារេ តាវ សមានសុតិកបទានមត្ថុទ្ធារណំ ករិស្សាម។ ឯត្ថាខ្យាតបទសញ្ញិតានំ **ភោតិ**សទ្ទ **ភវេ**សទ្ទានមត្ថោ ឧទ្ធរិតព្វោ។ តថា ហេតេ នាមិកបទសញ្ញិតេហិ អបរេហិ **ភោតិ**សទ្ទ **ភវេ**សទ្ទេហិ សមានសុតិកាបិ អសមានត្ថា ចេវ ហោន្តិ អសមានវិភត្តិកា ច។ សាសនស្មិញ្ហិ កេចិ សទ្ទា អញ្ញមញ្ញំ សមានសុតិកា សមានាបិ អសមានត្ថា អសមានបវត្តិនិមិត្តា អសមានលិង្គា អសមានវិភត្តិកា អសមានវចនកា អសមានន្តា អសមានកាលិកា អសមានបទជាតិកា ច ភវន្តិ។

តេសមសមានត្ថត្តេ “សព្ពញ្ហិ តំ ជីរតិ ទេហនិស្សិតំ។ អប្បស្សុតាយំ បុរិសោ, ពលិពទ្ទោវ ជីរតិ។ សន្តោ តសិតោ។ បហុ សន្តោ ន ភរតិ។ សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនិ។ សន្តោ សប្បុរិសា លោកេ។ សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិ”ន្តិ ឯវមាទយោ បយោគា។ ឯត្ថ **ជីរតិ**សទ្ទទ្វយំ យថាសម្ភវំ នវភាវាបគមវឌ្ឍនវាចកំ។ **សន្តោ**សទ្ទបញ្ចកំ យថាសម្ភវំ បរិស្សមប្បត្តសមានោបសន្តោបលព្ភមានវាចកន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

អសមានបវត្តិនិមិត្តត្តេ បន “អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី, អស្សទ្ធោ អកតញ្ញូចា”តិឯវមាទយោ។ ឯត្ថ ច **អកតញ្ញូ**សទ្ទទ្វយំ កតាកតាជាននជាននបវត្តិនិមិត្តំ បដិច្ច សម្ភូតត្តា អសមានបវត្តិនិមិត្តកន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

អសមានលិង្គត្តេ “សុខី ហោតុ បញ្ចសិខ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ។ ត្វញ្ច ភទ្ទេ សុខី ហោហិ។ យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ។ មាតា មេ អត្ថិ, សា មយា បោសេតព្វា”តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ **សុខី**សទ្ទទ្វយំ **សា**សទ្ទទ្វយញ្ច បុមិត្ថិលិង្គវសេន អសមានលិង្គន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

អសមានវិភត្តិកត្តេ “អាហារេ ឧទរេ យតោ។ យតោ បជានាតិ សហេតុធម្ម”ន្តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ **យតោស**ទ្ទទ្វយំ បឋមាបញ្ចមីវិភត្តិសហិតត្តា អសមានវិភត្តិកន្តិ ទដ្ឋព្វំ។

អសមានវចនកត្តេ ឥមេ បយោគា –

“យាយ មាតុ ភតោ បោសោ, ឥមំ លោកំ អវេក្ខតិ;
តម្បិ បាណទទី សន្តឹ, ហន្តិ កុទ្ធោ បុថុជ្ជនោ”តិ

អាទីសុ **ហន្តិ**សទ្ទោ ឯកវចនោ។

“ឥមេ នូន អរញ្ញស្មឹ, មិគសង្ឃានិ លុទ្ទកា;
វាគុរាហិ បរិក្ខិប្ប, សោព្ភំ បាតេត្វា តាវទេ;
វិក្កោសមានា តិព្វាហិ, ហន្តិ នេសំ វរំ វរ”ន្តិ។

អាទីសុ បន ពហុវចនោ។ “សីលវា វត្តសម្បន្នោ។ ឯថ តុម្ហេ អាយស្មន្តោ សីលវា ហោថ។ សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រហ្មចារី។ សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តិ។ មហារាជា យសស្សី សោ។ ចត្តារោ មហារាជា”តិ ឯវមាទីសុ **សីលវា**សទ្ទាទយោ ឯកវចនពហុវចនកា។

អសមានន្តត្តេ បន យត្ថ សមានសុតិកានំ អសមានវិភត្តិកត្តំ វា អសមានវចនត្តំ វា ឧបលព្ភតិ។ តេយេវ បយោគា។ តំ យថា? “សតំ សម្បជានំ, សតំ ធម្មោ, សន្តោ ទន្តោ, សន្តោ សប្បុរិសា” ឥច្ចេវមាទយោ។

អសមានកាលត្តេ “ននុ តេ សុតំ ព្រាហ្មណ ភញ្ញមានេ, ទេវា ន ឥស្សន្តិ បុរិសបរក្កមស្ស។ តេ ជនា បារមិស្សន្តិ, មច្ចុធេយ្យំ សុទុត្តរ”ន្តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ **ឥស្សន្តិ**សទ្ទទ្វយំ វត្តមានាភវិស្សន្តីកាលវសេន អសមាន

កាលន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ វត្តមានាភវិស្សន្តីវិភត្តិវសេន បន អសមានវិភត្តិកន្តិបិ។

អសមានបទជាតិកត្តេ “សយំ សមាហិតោ នាគោ, សយំ អភិញ្ញាយ កមុទ្ទិសេយ្យំ។ បថេ ធាវន្តិយា បតិ, ឯកំសំ អជិនំ កត្វា, បាទេសុ សិរសា បតិ។ គិរិំ ចណ្ឌោរណំ បតី”តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ **សយំ**សទ្ទទ្វយំ នាមនិបាតវសេន **បតិ**សទ្ទត្តយំ នាមាខ្យាតោបសគ្គវសេន អសមានបទជាតិកន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឯវំ សាសនស្មិំ កេចិ សទ្ទា អញ្ញមញ្ញំ សមានសុតិកា សមានាបិ អសមានត្ថា អសមានបវត្តិនិមិត្តា អសមានលិង្គា អសមានវិភត្តិកា អសមានវចនកា អសមានន្តា អសមានកាលិកា អសមានបទជាតិកា ច ភវន្តិ។ ឯតាទិសេសុ សទ្ទេសុ យោ ក្រិយាបទត្តំ បកាសេតិ, ន សោ នាមិកបទត្តំ។ យោ ច នាមិកបទត្តំ បកាសេតិ, ន សោ ក្រិយាបទត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ សុតិសាមញ្ញតោ ឯកត្តេន គហេត្វា អត្ថុទ្ធារោ ករណីយោតិ យថាវុត្តក្រិយាបទានំ នាមបទេហិ សមានសុតិកានំ **ភោតិ**សទ្ទ **ភវេ**សទ្ទានមត្ថុទ្ធារំ វទាម។

កថំ? **ភោតិ**សទ្ទោ កត្តុយោគេ ក្រិយាបទំ, ក្រិយាយោគេ នាមិកបទំ, តស្មា សោ ទ្វីសុ អត្ថេសុ វត្តតិ ក្រិយាបទត្ថេ នាមិកបទត្ថេ ច។ តត្ថ ក្រិយាបទត្ថេ វត្តមានវសេន, នាមិកបទត្ថេ បនាលបនវសេន។ ក្រិយាបទត្ថេ តាវ “ឯកោ ភោតិ”, នាមិកបទត្ថេ “មា ភោតិ បរិទេវេសិ”។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

> ភាវេ នាមបទត្ថេ ច, អាលបនវិសេសិតេ;
> ឥមេសុ ទ្វីសុ អត្ថេសុ, **ភោតិ**សទ្ទោ បវត្តតិ។

ភវេសទ្ទោ បន “ភវាមី”តិមស្ស វត្តមានាវិភត្តិយុត្តស្ស សទ្ទស្សត្ថេបិ វត្តតិ។ “ភវាមី”តិមស្ស បញ្ចមីវិភត្តិយុត្តស្ស សទ្ទស្ស អាណត្យាសីសនត្ថេសុបិ វត្តតិ។ “ភវេយ្យាមី”តិមស្ស សត្តមីវិភត្តិសហិតស្ស សទ្ទស្ស អនុមតិបរិកប្បត្ថេសុបិ វត្តតិ។ តត្រិទំ បឋមត្ថស្ស សាធកំ អាហច្ចវចនំ –

> “ទេវានំ អធិកោ ហោមិ, ភវាមិ មនុជាធិបោ;
> រូបលក្ខណសម្បន្នោ, បញ្ញាយ អសមោ ភវេ”តិ។

អយំ បន សព្ពេសំ តេសមត្ថានំ សាធិកា អម្ហាកំ គាថារចនា –

> “សុខី ភវតិ ឯសោ ច, អហញ្ចាបិ សុខី ភវេ;
> សុខី ភវតុ ឯសោ ច, អហញ្ចាបិ សុខី ភវេ។
>
> ឥមាយ ពុទ្ធបូជាយ, ភវន្តុ សុខិតា បជា;
> ភវេ’ហញ្ច សុខប្បត្តោ, សាមច្ចោ សហ ញាតិភិ។
>
> សុខី ភវេយ្យ ឯសោ ច, អហញ្ចាបិ សុខី ភវេ;
> សុខី ភវេយ្យ ចេ ឯសោ, អហញ្ចាបិ សុខី ភវេ”តិ។

ឥច្ចេវំ –

> វត្តមានាយ បញ្ចម្យំ, សត្តម្យញ្ច វិភត្តិយំ;
> ឯតេសុ តីសុ ឋានេសុ, **ភវេ**សទ្ទោ បវត្តតិ។
>
> ឯកធា វត្តមានាយំ, បញ្ចមីសត្តមីសុ ច;
> ទ្វេធា ទ្វេធាតិមស្សត្ថំ, បញ្ចធា បរិទីបយេ។
>
> ទ្វេធា វា វត្តមានាយ-មាទិបុរិសវាចកោ;
> អត្ថោ “ភវេ”តិ ឯតស្ស, “ភវតី”តិបិ យុជ្ជតិ។
>
> ឥទានិ បន ឯតស្ស, វុត្តស្សត្ថស្ស សាធកំ;
> ឯត្ថ បាឡិប្បទេសំ តុ, អាហរិស្សំ សុណាថ មេ។

កោ’យំ មជ្ឈេសមុទ្ទស្មឹ, អបស្សំ តីរមាយុហេ;
កំ ត្វំ អត្ថវសំ ញត្វា, ឯវំ វាយមសេ ភុសំ។

និសម្ម វត្តំ លោកស្ស, វាយាមស្ស ច ទេវតេ;
តស្មា មជ្ឈេសមុទ្ទស្មឹ, អបស្សំ តីរមាយុហេ។

អស្សំ បុរិមគាថាយំ, “អាយុហេ”តិបទស្ស ហិ;
“អាយូហតី”តិ អត្ថោតិ, វិញ្ញាតព្ពោ វិភាវិនា។

វិភត្តិយា វិបល្លាស-វសេនាយំ សមីរិតោ;
វត្តមានេ សត្តមីតិ, តិស្សេការវសេន វា។

បច្ឆិមាយ ច គាថាយំ, “អាយុហេ”តិបទស្ស តុ;
“អាយូហាមី”តិ អត្ថោតិ, សទ្ទត្ថញ្ញូ វិភាវយេ។

តថា “ភវេ”តិឯតស្ស, វត្តមានាវិភត្តិយំ;
“ភវតី”តិ, “ភវាមី”តិ, ចត្ថំ ទ្វេធា វិភាវយេ។

ឯវំវិធេសុ អញ្ញេសុ, បាឋេសុបិ អយំ នយោ;
នេតព្ពោ នយទក្ខេន, នយសាគរសាសនេ។

ឯវមយំ **ភវេ**សទ្ទោ បញ្ចសុ ឆសុ វា ក្រិយាបទត្ថេសុ បវត្តតិ។ តថា សត្តមីវិភត្យន្តនាមិកបទស្ស វុទ្ធិសំសារកម្មភវូបបត្តិភវសង្ខាតេសុ អត្ថេសុបិ។ តថា ហិ “អភវេ នន្ទតិ តស្ស, ភវេ តស្ស ន នន្ទតី”តិអាទីសុ វុទ្ធិម្ហិ។ “ភវេ វិចរន្តោ”តិអាទីសុ សំសារេ។ “ភវេ ខោ សតិ ជាតិ ហោតិ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិអាទីសុ កម្មភវេ។ “ឯវំ ភវេវិជ្ជមានេ”តិអាទីសុ ឧបបត្តិភវេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនា នយេន **ភូ**ធាតុតោ និប្ផន្នានំ អញ្ញតោបិ អញ្ញេសំ ក្រិយាបទានំ យថាសម្ភវមត្ថោ ឧទ្ធរិតព្ពោ។

អាខ្យាតត្ថម្ហិមេ អត្ថា, ន លាតព្ពា កុទាចនំ;
អត្ថុទ្ធារវសេនេតេ, ឧទ្ធដា នាមតោ យតោ។

ឥទមេត្ថ សង្ខេបតោ អត្ថុទ្ធារនយនិទស្សនំ។

អត្ថសទ្ទចិន្តាយំ បន ឯវមុបលក្ខេតព្ពំ – “ភវន្តេ, បរាភវន្តេ, បរាភវេ”ឥច្ចាទយោ **គច្ឆតិ គច្ឆំ គច្ឆតោ** សទ្ទាទយោ វិយ វិសេសសទ្ទា, ន យាចនោបតាបនត្ថាទិវាចកោ **នាថតិ**សទ្ទោ វិយ, ន ច រាជទេវតាទិវាចកោ **ទេវ**សទ្ទោ វិយ សាមញ្ញសទ្ទា។ យេ ចេត្ថ វិសេសសទ្ទា, តេ សព្ពកាលំ វិសេសសទ្ទាវ។ យេ ច សាមញ្ញសទ្ទា, តេបិ សព្ពកាលំ សាមញ្ញសទ្ទាវ។

តត្រ **គច្ឆតី**តិអាទីនំ វិសេសសទ្ទតា ឯវំ ទដ្ឋព្ពា – **គច្ឆតី**តិ ឯកំ នាមបទំ, ឯកមាខ្យាតំ។ តថា **គច្ឆ**ន្តិ ឯកំ នាមបទំ, ឯកមាខ្យាតំ។ **គច្ឆតោ**តិ ឯកោ កិតន្តោ, អបរោ រូឡ្ហីសទ្ទោ។ សតិបិ វិសេសសទ្ទត្តេ សទិសត្តា សុតិសាមញ្ញតោ តព្ពិសយំ ពុទ្ធឹ នុប្បាទេតិ វិនាវ’ត្ថប្បករណសទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធេន។ តថា ហិ សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធេន “គច្ឆតិ បតិដ្ឋិត”ន្តិ វុត្តេ សត្តម្យន្តំ នាមបទន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “គច្ឆតិ តិស្សោ”តិ វុត្តេ បនាខ្យាតន្តិ។ តថា “ស គច្ឆំ ន និវត្តតី”តិ វុត្តេ បឋមន្តំ នាមបទន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “គច្ឆំ បុត្តនិវេទកោ”តិ វុត្តេ អាខ្យាតន្តិ វិញ្ញាយតិ។ “គច្ឆតោ ហយតោ បតិតោ”តិ វុត្តេ កិតន្តោតិ វិញ្ញាយតិ។ “គច្ឆតោ បណ្ណបុប្ផានិ បតន្តី”តិ វុត្តេ រុក្ខវាចកោ រូឡ្ហីសទ្ទោតិ។ ឥតិ វិសេសសទ្ទានំ អាខ្យាតនាមានំ នាមាខ្យាតេហិ សមានសុតិកានំ អត្ថាភិសម្ពន្ធាទីសុ យោ កោចិ អត្ថវិសេសញ្ញាបកោ សម្ពន្ធោ អវស្សមិច្ឆិតព្ពោ។ ឯវំ “គច្ឆតី”តិអាទីនំ អាខ្យាតនាមត្តាទិវសេន បច្ចេកំ ឋិតានំ ឯកេកត្ថវាចកានំ វិសេសសទ្ទតា ទដ្ឋព្ពា។

“នាថតិ ទេវោ”តិអាទីនំ បន អាខ្យាតនាមានំ នាមាខ្យាតេហិ អសមានសុតិកានំ អនេកត្ថវាចកានំ សាមញ្ញសទ្ទតា ឯវំ ទដ្ឋព្ពា។ អត្ថសម្ពន្ធាទីសុ ហិ វិនា យេន កេនចិ សម្ពន្ធេន “នាថតី”តិ វុត្តេ “យាចតី”តិ វា “ឧបតាបេតី”តិ វា “ឥស្សរិយំ ករោតី”តិ វា “អាសីសតី”តិ វា អត្ថោ បដិភាតិ, តថា “ទេវោ”តិ វុត្តេ “មេឃោ”តិ វា “អាកាសោ”តិ វា “រាជា”តិ វា “ទេវតា”តិ វា “វិសុទ្ធិទេវោ”តិ វា អត្ថោ បដិភាតិ។ យទា បន

សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធេន “នាថតិ សុប្បដិបត្តិ”ន្តិ វុត្តេ តទា “នាថតី”តិ ក្រិយាបទស្ស “យាចតី”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ, “នាថតិ សព្ពកិលេសេ”តិ វុត្តេ “ឧបតាបេតី”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “នាថតិ សកចិត្តេ”តិ វុត្តេ “ឥស្សរិយំ ករោតី”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “នាថតិ លោកស្ស ហិត”ន្តិ វុត្តេ “អាសីសតី”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ តថា “ទេវោ គជ្ជតី”តិ វុត្តេ “ទេវោ”តិ នាមបទស្ស “មេឃោ”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “វិទ្ធោ វិគតវលាហកោ ទេវោ”តិ វុត្តេ “អាកាសោ”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “បិវតុ ទេវោ បានីយ”ន្តិ វុត្តេ “រាជា”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “ទេវោ ទេវកាយា ចវតិ អាយុសង្ខយា”តិ វុត្តេ “ទេវតា”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “ទេវាតិទេវោ សតបុញ្ញលក្ខណោ”តិ វុត្តេ “វិសុទ្ធិទេវោ”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញេបិ សាមញ្ញសទ្ទា ញាតព្ពា។

សព្ពមេតំ ញត្វា យថា អត្ថោ សទ្ទេន, សទ្ទោ ចត្ថេន ន វិរុជ្ឈតិ, តថាត្ថសទ្ទា ចិន្តនីយា។ តត្រិទំ ឧបលក្ខណមត្តំ ចិន្តាការនិទស្សនំ – “អត្ថកុសលា ភវន្តោ”តិ វា “កិច្ចានិ ភវន្តោ”តិ វា វុត្តេ “ភវន្តោ”តិ ឥទំ “ភវន្តី”តិមិនា សមានត្ថមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ភវន្តេ បស្សាមី”តិ វា “ឥច្ឆាមី”តិ វា វុត្តេ ឧបយោគត្ថវំ នាមបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ភវន្តេ ជនេ បសំសតី”តិ វា “កាមេតី”តិ វា វុត្តេ បច្ចត្តោបយោគត្ថវន្តានិ ទ្វេ នាមបទានីតិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ចោរា បរាភវន្តេ”តិ វុត្តេ “បរាភវន្តេ”តិ ឥទំ “បរាភវន្តី”តិមិនា សមានត្ថមាខ្យាតិកបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “បរាភវន្តេ ជនា ឥច្ឆន្តិ អមិត្តាន”ន្តិ វុត្តេ “បរាភវន្តេ”តិ ឥមានិ ឧបយោគបច្ចត្តត្ថវន្តានិ ទ្វេ នាមបទានីតិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ឯសោ បរាភវេ”តិ វុត្តេ “បរាភវេ”តិ ឥទំ “បរាភវេយ្យា”តិមិនា សមានត្ថមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ឯតេ បរាភវេ លោកេ, បណ្ឌិតោ សមវេក្ខិយា”តិ វុត្តេ “បរាភវេ”តិ ឥទំ ឧបយោគត្ថវំ ពហុវចនំ នាមបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “បរាភវេ សតី”តិ វុត្តេ ភាវលក្ខណភុម្មត្ថេកវចនកំ នាមបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “តុម្ហេ មេ បសាទា សម្ភវេ”តិ វុត្តេ “សម្ភវេ”តិ ឥទំ “សម្ភវថា”តិមិនា សមានត្ថមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ឯហិ ត្វំ សម្ភវវ្ហេ”តិ វុត្តេ “សម្ភវវ្ហេ”តិ ឥទំ សម្ភវាយ នាម ឥត្ថិយា វាចកំ ឥត្ថិលិង្គំ សាលបនំ នាមិកបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “ឯហិ ត្វំ សម្ភវវ្ហេបតិដ្ឋិត”ន្តិ វុត្តេ សម្ភវនាមកស្ស បុរិសស្ស វាចកំ បុល្លិង្គំ ភុម្មវចនន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។

“វរុណោ ព្រហ្មទេវោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
សម្ភវោ នាមុបដ្ឋាកោ, វេរតស្ស មហេសិនោ”តិ –

ហិ បាឡិ។ “ធម្មា បាតុភវន្តេ”តិ វុត្តេ “បាតុភវន្តេ”តិ ឥទំ “បាតុភវន្តី”តិមិនា សមានត្ថំ សនិបាតមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “បាតុ ភវន្តេ ជនេ”តិ វុត្តេ “តេ ជនេ ភវំ រក្ខតូ”តិ អត្ថវាចកានិ អាខ្យាតកិតន្តសព្ពនាមិកបទានីតិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “បាតុភវសេ ត្វំ គុណេហី”តិ វុត្តេ “បាតុភវសេ”តិ ឥទំ “បាតុភវសី”តិមិនា សមានត្ថមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “បាតុភវសេ គុណេ យោ ត្វ”ន្តិ វុត្តេ “បាតុភវាហិ អត្តនោ គុណហេតុ ត្វ”ន្តិ អត្ថវាចកានិនិបាតយុត្តាខ្យាតនាមបទានីតិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “អហមត្តនោ គុណេហិ បាតុភវេ”តិ វុត្តេ “បាតុភវេ”តិ ឥទំ “បាតុភវាមី”តិមិនា សមានត្ថំ សនិបាតមាខ្យាតបទន្តិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ “មំ បាតុ ភវេ ឥទំ បុញ្ញកម្ម”ន្តិ វុត្តេ “មំ រក្ខតុ សំសារេ ឥទំ បុញ្ញកម្ម”ន្តិ អត្ថវាចកានិ អាខ្យាតនាមបទានីតិ ឯវមត្ថោ ច សទ្ទោ ច ចិន្តនីយោ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ យថារហមត្ថសទ្ទា ចិន្តនីយា។ តត្ថ សមានសុតិកានំ កេសញ្ចិ សទ្ទានំ “ន តេសំ កោដ្ឋេ ឱបេន្តិ។ ន តេសំ អន្តរា គច្ឆេ។ សត្ត វោ លិច្ឆវី អបរិហានីយេ ធម្មេ ទេសេស្សាមិ, ឥមេ តេ ទេវ សត្តវោ, ត្វញ្ច ឧត្តមសត្តវោ”តិអាទីសុ សមានសុតិកានំ វិយ ឧច្ចារណវិសេសោ ឥច្ឆនីយោ។ ឧច្ចារណវិសេសេ ហិ សតិ បទានិ បរិព្យត្តានិ, បទេសុ បរិព្យត្តេសុ អត្ថោ បរិព្យត្តោ ហោតិ, អត្ថបរិគ្គាហកានំ អត្ថាធិគមោ អកិច្ឆោ ហោតិ, សុបរិសុទ្ធាទាសតលេ បដិពិម្ពទស្សនំ វិយ, សោ ច គហិតបុព្ពសង្កេតស្ស អត្ថសម្ពន្ធាទីសុ អញ្ញតរស្មិំ ញាតេយេវ ហោតិ, ន ឥតរថា។ វុត្តញ្ហេតំ បោរាណេហិ –

“វិសយត្តមនាបន្នា, សទ្ទា នេវត្ថពោធកា;
ន បទមត្តតោ អត្ថេ, តេ អញ្ញាតា បកាសកា”តិ។

យទិទមេត្ថ វុត្តមម្ហេហិ “ឧច្ចារណវិសេសោ ឥច្ឆនីយោ”តិ។ អត្រាយមុច្ចារណវិសេសទីបនី គាថា សហត្ថប្បកាសននយទានគាថាយ។

“ន តេ សំ កោដ្ឋេ ឱបេន្តិ”, ឥតិ បាឋេ សុមេធសោ;
បទំ “ន តេ”តិ ឆិន្ទិត្វា, “សំ កោដ្ឋេ”តិ បឋេយ្យ វេ។

“សំ ន ឱបេន្តិ កោដ្ឋេ តេ, ភិក្ខូ”តិ អត្ថមិវយេ;
ឯវមិមេសុ អញ្ញេសុ, បាឋេសុបិ អយំ នយោ។

អថ យំ បនិទម្បិ វុត្តំ “កេសញ្ចី”តិ, តំ កិមត្ថំ? “គច្ឆតិ បតិដ្ឋិតំ, គច្ឆតិ តិស្សោ, ភវន្តេ បស្សាមិ, អត្ថ កុសលា ភវន្តេ, វទន្តំ ឯកបោក្ខរា, វទន្តំ បដិវទតី”តិអាទីសុ សមានសុតិកានមុច្ចារណវិសេសោ ន លព្ភតីតិ ទស្សនត្ថំ។ តស្មា ឥទមេត្ថ សល្លក្ខេតព្ពំ – យត្ថ សមានសុតិកានមុច្ចារណវិសេសោ លព្ភតិ អត្ថវិសេសោ ច បទានំ វិភាគវសេន វា អវិភាគវសេន វា, តត្ថ បយោគេ សមានសុតិកមេកច្ចំ បទំ វិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារេតព្ពំ។ សេយ្យថិទំ? “ហេតុ ហេតុសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុដ្ឋានានញ្ច រូបានំ ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ។ សោ តេន សទ្ធឹ ភាសតិ, សោតេន វុយ្ហតិ។ ភវន្តេ ជនេ បសំសតិ, ភវន្តេ បស្សាមី”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។ ឯត្ថ “ហេតូ”តិ ឲ្លសកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា “ហេតុសម្បយុត្តាន”ន្តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។ តថា “សោ”តិ វិច្ឆិន្ទិត្វា “តេន សទ្ធិ”ន្តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។ “ភវ”ន្តិ វិច្ឆិន្ទិត្វា “តេ ជនេ”តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។

សេសំ បន សមានសុតិកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា ន ឧច្ចារេតព្ពំ។ អវិច្ឆិន្ទនីយស្មិញ្ហិ ឋានេ វិច្ឆិន្ទិត្វា បឋិតស្ស អត្ថោ ទុដ្ឋោ ហោតិ។ ឯវំ បទវិភាគាវិភាគវសេន សមានសុតិកានមត្ថុច្ចារណវិសេសោ វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ “សោ តេនា”តិអាទីសុ ទ្វិបទត្ថគ្គហណំ វិភាគោ, ឯកបទត្ថគ្គហណមវិភាគោតិ អធិប្បេតោ។ ឯត្ថ ច វិសុំ វវត្ថិតានំ អសមានសុតិកានំ ឯកតោ កត្វា សមានសុតិកភាវបរិកប្បនំ អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថញ្ចេវ ឧច្ចារណវិសេសទស្សនត្ថញ្ច។ ន ហិ ឯតានិ “សប្បោ សប្បោ”តិអាទីសុ វិយ ឯកស្មិំយេវត្ថេ សមានសុតិកានិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឯកជ្ឈករណេន លទ្ធំ សមានសុតិលេសំ គហេត្វា អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ ឧច្ចារណវិសេសទស្សនត្ថញ្ច “សមានសុតិកានី”តិ វុត្តានិ។ ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ ឲ្ឌិសេសុ ឋានេសុ។ ឥទមេត្ថ សល្លក្ខេតព្ពំ –

យត្ថ សមានសុតិកានំ អដ្ឋវសាការេសុ យេន កេនចិ អាការេន អត្ថវិសេសោ លព្ភតិ, វិច្ឆិន្ទិត្វា បន ឧច្ចារណេ សទ្ទវិលាសោ ន ហោតិ, អត្ថោ វា ទុដ្ឋោ ហោតិ, ន តាទិសេសុ បយោគេសុ សមានសុតិកានិ បទានិ វិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារេតព្ពានិ។ តត្រ កតមេន ចាការេន អត្ថវិសេសលាភោ ភវតិ? បទានំ វិភាគវសេន វា អវិភាគវសេន វា អក្ខរសន្និធានវសេន វា បទសន្និធានវសេន វា បទក្ខរសន្និធានវសេន វា វិច្ឆាវសេន វា កម្មប្បវចនីយវសេន វា ភយកោធាទីសុ ឧប្បន្នេសុ កថិតាមេឌិតវចនវសេន វា គុណវាចកសទ្ទស្ស ទ្វិរុត្តវសេន វា ក្រិយាបទស្ស ទ្វិរុត្តវសេន វា សំហិតាបទច្ឆេទវសេន វា អគារវត្ថបរិទីបនវសេន វា និរន្តរត្ថបរិទីបនវសេន វា ននិរន្តរត្ថបរិទីបនវសេន វា “បុនប្បុន”មិច្ចត្ថបរិទីបនវសេន វា ឧបមានេ **ឥវ** សទ្ទវសេន វា **ឥតិ**សទ្ទំ បដិច្ច សទ្ទបទត្ថវាចកត្ថបរិទីបនវសេន វា តថាបវត្តចិត្តបរិទីបនវសេន វាតិ ឥមេសុដ្ឋវសាការេសុ, វិត្ថារតោ បន ឆព្ពីសាយ អាការេសុ តតោ វាធិកេសុ យេន កេនចិ អាការេន អត្ថវិសេសលាភោ ភវតិ។

ឯត្ថ បទានំ តាវ វិភាគវសេន វា អវិភាគវសេន វា សមានសុតិកានមត្ថវិសេសលាភេ “សា នំ សង្គតិ បាលេតិ, អភិក្កមោ សានំ បញ្ញាយតិ។ មា នោ ទេវ អវធិ, មានោ មយ្ហំ ន វិជ្ជតី”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។

អក្ខរសន្និធានវសេន បន អត្ថវិសេសលាភេ “សន្តេហិ មហិតោ ហិតោ។ សង្គា សង្គាមជី មុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។ ទាបី ទាបីសុ បក្ខន្ទិ, មញ្ញមានោ យថា បុរេ។ សព្ពាភិភុំ សិរសាសិរសា នមាមិ។ ភូមិតោ ឧដ្ឋិតា យាវ, ព្រហ្មលោកា វិធាវតិ។ អច្ចិ អច្ចិមតោ លោកេ, ឌយ្ហមានម្ហិ តេជសា”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។

បទសន្និធានវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “អាបោ អាបោគតំ។ រាជរាជមហាមត្តាទយោ, សុខោ’លោកស្ស លោកស្ស, ការកោ ញាណចក្ខុទោ, និរាបទេ បទេ និន្នោ, អនន្តញាណំ ករុណាលយំ លយំ, មលស្ស ពុទ្ធំ សុសមាហិតំ ហិតំ។ នមាមិ ធម្មំ ភវសំវរំ វរំ, គុណាករញ្ចេវ និរង្គណំ គណ”ន្តិ ឯវមាទយោ បយោគា។

បទក្ខរសន្និធានវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “បមាណរហិតំ ហិតំ, សិទ្ធត្ថោ សព្ពសិទ្ធត្ថោ, តិលោកមហិតោ ហិតោ។ ឧបគន្ត្វាន សម្ពុទ្ធោ, ឥទំ វចនមព្រវី”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។ តត្រិមា អក្ខរសន្និធានាទីសុ អធិប្បាយវិញ្ញាបនិយោ គាថា –

មហិតោឥតិ សទ្ទម្ហា, **ម**ការោ ចេ វិវេចិតោ;
សទ្ទោ និរត្ថកោ ឯត្ថ, “អក្ខរ”ន្តិ វទេ ពុធោ។

ញេយ្យា អក្ខរយោគេន,
“សន្តេហិ មហិតោ ហិតោ”;

ឥច្ចាទីសុ សរូបានំ,
ហោតិ អត្ថវិសេសតា។

ឧបសគ្គា និបាតា ច, យញ្ចញ្ញំ អត្ថជោតកំ;
ឯកក្ខរម្បិ វិញ្ញូហិ, តំ “បទ”ន្តិ សមីរិតំ។

បទានំ សន្និធានញ្ច, បទក្ខរានមេវ ច;
សមាសេ លព្ភមានត្តំ, សន្ធាយ លបិតំ មយា។

វិច្ឆាវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “គាមេ គាមេ សតំ កុម្ភា, គាមោ គាមោ រមណីយោ”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។ ឯត្ថ ហិ វិច្ឆាវសេន សព្ពេបិ គាមា បរិគ្គហិតា។

នានាធិករណានំ តុ, វត្តុមេកក្ខណម្ហិ យា;
ឥច្ឆតោ ព្យាបិតុំ ឥច្ឆា, សា **វិច្ឆា**តិ បកិត្តិតា។

កម្មប្បវចនីយវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “រុក្ខំ រុក្ខំ បតិ វិជ្ជោតតេ ចន្ទោ, រុក្ខំ រុក្ខំ បរិ វិជ្ជោតតេ ចន្ទោ”តិ បយោគា, រុក្ខានំ ឧបរិ ឧបរិ វិជ្ជោតតេតិ អត្ថោ។

ភយកោធាទីសុ ឧប្បន្នេសុ កថិតាមេឌិតវចនវសេន បន អត្ថវិសេសលាភេ ឥមេ បយោគា – ភយេ តាវ “ចោរោ ចោរោ, សប្បោ សប្បោ”ឥច្ចាទយោ។ កោធេ “វសល វសល, ចណ្ឌាល ចណ្ឌាល, វិជ្ឈ វិជ្ឈ, បហរ បហរ”ឥច្ចាទយោ។ បសំសាយំ “សាធុ សាធុ សារិបុត្ត, អភិក្កន្តំ ភន្តេ អភិក្កន្តំ ភន្តេ”ឥច្ចាទយោ។ តុរិតេ “អភិក្កម វាសេដ្ឋ អភិក្កម វាសេដ្ឋ, គច្ឆ គច្ឆ, លុនាហិ លុនាហិ”ឥច្ចាទយោ។ កោតូហលេ “អាគច្ឆ អាគច្ឆ”ឥច្ចាទយោ។ អច្ឆរិយេ “អហោ ពុទ្ធោ អហោ ពុទ្ធោ”ឥច្ចាទយោ។ ហាសេ “អហោ សុខំ អហោ សុខំ, អហោ មនាបំ អហោ មនាបំ”ឥច្ចាទយោ។ សោកេ “កហំ ឯកបុត្តក កហំ ឯកបុត្តក”ឥច្ចាទយោ។ បសាទេ “ភវិស្សន្តិ វជ្ជី ភវិស្សន្តិ វជ្ជី”ឥច្ចាទយោ។ ឯវំ ភយកោធាទីសុ ឧប្បន្នេសុ កថិតាមេឌិតវចនវសេន អត្ថវិសេសលាភោ ភវតិ។ ឯត្ថ បន អត្ថន្តរាភាវេបិ ទឡ្ហីកម្មវសេន បទានមត្ថជោតកភាវោយេវ អត្ថវិសេសលាភោ។

ភយេ កោធេ បសំសាយំ,
តុរិតេ កោតូហល’ច្ឆរេ;
ហាសេ សោកេ បសាទេ ច,
ករេ អាមេឌិតំ ពុធោ។

ចសទ្ទោ អវុត្តសមុច្ចយត្ថោ, តេន គរហាអសម្មានាទីនំ សង្គហោ ទដ្ឋព្ពោ។ “បាបោ បាបោ”តិអាទីសុ ហិ គរហាយំ។ “អភិរូបក អភិរូបកា”តិអាទីសុ អសម្មានេ។ “ក្វាយំ អពលពលោ វិយា”តិអាទីសុ អតិសយត្ថេ អាមេឌិតំ ទដ្ឋព្ពំ។ គុណវាចកស្ស ទ្វិរុត្តវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “កណ្ហោ កណ្ហោ ច ឃោរោ ចា”តិ ឯវមាទយោ។ “កណ្ហោ កណ្ហោ”តិ ហិ អតីវ កណ្ហោតិ អត្ថោ។ ក្រិយាបទស្ស ទ្វិរុត្តវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “ធមេ ធមេ នាតិធមេ”តិ ឯវមាទយោ។ តត្ថ **ធមេ ធមេ**តិ ធមេយ្យ នោ ន ធមេយ្យ។ **នាតិធមេ**តិ បមាណាតិក្កន្តំ បន ន ធមេយ្យ។ សំហិតាបទច្ឆេទវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “នរានរា, សុរាសុរា, កតាកតកុសលាកុសលវិសយំ វិប្បដិសារាការេន បវត្តំ អនុសោចនំ កុក្កុច្ច”ន្តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ បន វិញ្ញូនំ បរមកោសល្លជននត្ថំ សិលោកំ រចយាម –

ហិតាហិតា ហិតំហិតំ, អានុភាវេន តេ ជិន;
បរាបរាហច្ច, ភវាមា’នាមយា មយន្តិ។

អគារវត្ថុបរិទីបនវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “តុវំតុវំ បេសុញ្ញកលហវិគ្គហវិវាទា”តិ ឯវមាទយោ។ និរន្តរត្ថបរិទីបនវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “ទិវសេ ទិវសេ បរិភុញ្ជតី”តិ ឯវមាទយោ។ ននិរន្តរត្ថបរិទីបនវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “ខណេ ខណេ បីតិ ឧប្បជ្ជតី”តិ ឯវមាទយោ។ “បុនប្បុន”មិច្ចត្ថបរិទីបនវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “មុហុំ មុហុំ ភាយយតេ កុមារេ”តិ ឯវមាទយោ។ ឧបមានេ **ឥវ**សទ្ទវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “រាជា វក្ខតុ ធម្មេន, អត្តនោវ បជំ បជ”ន្តិ ឯវមាទយោ។ **ឥតិ**សទ្ទំ បដិច្ច សទ្ទបទត្ថវាចកត្ថបរិទីបនវសេន អត្ថវិសេសលាភេ “ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ កថយន្តោ, សោមនស្សំ បវេទយិ”ន្តិ ឯវមាទយោ។ តថាបវត្តចិត្តបរិទីបនវសេន

អត្ថវិសេសលាភេ “ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ ចិន្តេន្តោ, មគ្គំ សោធេមហំ តទា”តិ ឯវមាទយោ។ ឯវំ ឦទិសេសុ បយោគេសុ សមានសុតិកបទំ វិច្ឆិន្ទិត្វា ន ឧច្ចារេតព្ពំ។ វិច្ឆិន្ទិត្វា ហិ ឧច្ចារណេ សតិ សទ្ទវិលាសោ ន ភវតិ, កត្ថចិ បន “កតាកតាកុសលាកុសលវិសយ”ន្តិ ឯវមាទីសុ វិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារិតស្ស អត្ថោ ទុដ្ឋោ ហោតិ, តស្មា វិច្ឆិន្ទិត្វា ន ឧច្ចារេតព្ពំ, ឯកាពទ្ធំយេវ កត្វា ឧច្ចារេតព្ពំ។ ឥតិ សមានសុតិកេសុ វិនិច្ឆយោ ឆព្ពីសាយ អាការេហិ អធិកេហិ ច មណ្ឌេត្វា ទស្សិតោ។

យស្មា បន សមានសុតិកេសុ វិនិច្ឆយេ ទស្សិតេ អសមានសុតិកេសុបិ វិនិច្ឆយោ ទស្សេតព្ពោ ហោតិ, តស្មា តម្បិ ទស្សេស្សាម – យត្ថ និគ្គហីតម្ហា បរាការលោបោបិ បាឡេ បញ្ញាយតិ, សំយោគព្យញ្ជនស្ស វិសំយោគត្តម្បិ។ តេសុ បយោគេសុ និគ្គហីតបទំ អនន្តរបទេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធំយេវ កត្វា ឧច្ចារេតព្ពំ។ កតមានិ តានិ? “សចេ ភុត្តោ ភវេយ្យាហំ-សា’ជីវោ គរហិតោ មម។ បុប្ពំ’សា ឧប្បជ្ជិ។ ខយមគ្គំ ន និព្ពានំ’ស គម្ភីរាទិវាចតោ”តិ ឯវមាទយោ។ ឯត្ថ ហិ “សចេ ភុត្តោ ភវេយ្យាហ”ន្តិអាទិនា វិច្ឆេទមកត្វា អនន្តរេ ទ្វីសុ គាថាបទេសុ អន្តរីភូតានំ ទ្វិន្នំ សមានសុតិកបទានំ ឯកតោ ឧច្ចារណមិវ អនន្តរបទេហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធុច្ចារណវសេន “សចេ ភុត្តោ ភវេយ្យាហំ-សា’ជីវោ គរហិតោ មមា”តិអាទិនា ឧច្ចារេតព្ពំ។ ឯវរូបោយេវ ហិ ឧច្ចារណវិសេសោ សកលេហិបិ បោរាណេហិ វិញ្ញូហិ អនុមតោ ឧច្ចារិតោ ច “អស្ស អាជីវោ គរហិតោ មម, អស្សា ឧប្បជ្ជិ, អស្ស គម្ភីរាទិវាចតោ”តិឯវមាទិអត្ថប្បដិបាទនស្សានុរូបត្តា។

យត្ថ បន យាទិសេ ឧច្ចារណេ ករិយមានេ អត្ថោ បរិព្យត្តោ ហោតិ, តេសុ បយោគេសុ ក្វចិ **ច**សទ្ទ **បន** សទ្ទាទិយោគដ្ឋានេ ឦសកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា បទមុច្ចារេតព្ពំ។ សេយ្យថិទំ? “វាឡា ច លបសក្ខរា។ អច្ចន្តសន្តា បន យា, អយំ និព្ពានសម្បទា, “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ វាចំ ភាសតោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ ញាណំ បវត្តតីតិ? អាមន្តា។ **ឥ**តិ ច **ទ**ន្តិ ច **ទុ**តិ ច **ខ**ន្តិ ច ញាណំ បវត្តតីតិ? ន ហេវំ វត្តព្ពេ”តិ ឯវមាទយោ បយោគា។

ឯតេសុ ហិ បឋមបយោគេ “វាឡា ចា”តិ ឦសកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា “លបសក្ខរា”តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។ តត្ថ **លបសក្ខរា**តិ សក្ខរសទិសមធុរវចនា។ **ជាតកដ្ឋកថាយំ** បន “និរត្ថកវចនេហិ សក្ខរា វិយ មធុរា”តិ វុត្តំ, តស្មាត្រ ពហុព្ពីហិតប្បុរិសវសេន ទ្វិធា សមាសោ ទដ្ឋព្ពោ “លបា សក្ខរា វិយ យាសំ តា លបសក្ខរា, លបេហិ វា សក្ខរា វិយាតិ លបសក្ខរា”តិ។

ទុតិយបយោគេ “អច្ចន្តសន្តា បន”ឥតិ ឦសកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា “យា”តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។ យា បន អយំ និព្ពានសម្បទា អច្ចន្តសន្តាតិ ហិ អត្ថោ។

តតិយបយោគេ **ឥ**តិ ច **ទ**ន្តិ ច **ទុ**តិ ច **ខ**ន្តិ ចាតិ ឯតេសុ ចតូសុ ឋានេសុ ឥការញ្ច **ទំ**ការញ្ច **ទុ**ការញ្ច **ខំ**ការញ្ច ឦសកំ វិច្ឆិន្ទិត្វា តទនន្តរំ **តិ ច** សទ្ទា ឧច្ចារេតព្ពា។

ឯត្ថ ហិ អវិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារណេ សតិ អញ្ញថា គហេតព្ពត្តា អត្ថោ ទុដ្ឋោ ភវតិ។ កថំ? ឦទិសេសុ ឋានេសុ អវិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារណេ សតិ **ឥតិ**សទ្ទោ ឯវន្តិ អត្ថវាចកោ និបាតោ សិយា, សន្ធិវសេន បន **ឥ**ការត្ថវាចកោ រុឡ្ហីសទ្ទោ ន សិយា។ **ទន្តិ**សទ្ទោ ទមនត្ថោ សិយា, **ទំ**ការវាចកោ ន សិយា។ **ទុតិ**សទ្ទោ និរត្ថកោ សិយា, **ទុ**ការវាចកោ ន សិយា។ **ខន្តិ**សទ្ទោ ខមនត្ថោ សិយា, **ខំ**ការវាចកោ ន សិយា។ តស្មា **ឥ**ការ **ទំ**ការ **ទុ**ការ **ខំ**ការានិ ឦសកំ វិច្ឆិន្ទិតព្ពានិ។

ឯត្ថ ហិ **ឥ**តតិ **ទំ**តតិ **ទុ**តតិ **ខំ**តតីតិអាទិនា សំហិតាបទច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ, បរភូតស្ស ច **ឥ**ការស្ស លោបោ។ ន បនេត្ថ ឥទំ វត្តព្ពំ “សរូបសរានំ វិសយេ បរភូតស្ស សរូបសរស្ស លោបោ ន ហោតិ, បុព្ពសរស្សេវ លោបោ ហោតិ តត្រាយន្តិ ឯត្ថ វិយា”តិ “អកិលាសុនោ វណ្ណបថេ ខណន្តា, ឧទង្គណេ តត្ថ បបំ អវិន្ទុ”ន្តិ បាឡិយំ សរូបបរសរស្ស លោបទស្សនតោ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ “បវន្ទុំ អាបំ បប”ន្តិ អត្ថោ សំវណ្ណិតោ។ តស្មា “ឥតិ ចា”តិ ឯត្ថាបិ **ឥ**តតិ ចាតិ ឆេទំ កត្វា ទ្វីសុ ឥការេសុ បរស្ស **ឥ**ការស្ស លោបោ កាតព្ពោ, ន បុព្ពស្ស។

បុព្ពស្មិញ្ហិ **ឥ**ការវាចកេ **ឥ**ការេ នដ្ឋេ សតិ និបាតភូតេន **ឥតិ**សទ្ទេន **ឥ**ការសង្ខាតោ អត្ថោ ន វិញ្ញាយេយ្យ, និបាតភូតស្ស បន **ឥតិ**សទ្ទស្ស **ឥ**ការេ នដ្ឋេបិ សោ អត្ថោ វិញ្ញាយតេវ “ទេវទត្តោតិ មេ សុត”ន្តិ ឯត្ថ ទេវទត្តបទត្ថោ វិយ។ តស្មា **ឥតិ**សទ្ទស្ស បរភូតស្ស **ឥ**ការស្សេវ លោបោ កាតព្ពោ, ន បុព្ពស្ស **ឥ**ការវាចកស្ស **ឥ**ការស្ស។ កច្ចាយនេ បន យេភុយ្យប្បវត្តឹ សន្ធាយ អសរូបសរតោ បរស្សេវ អសរូបសរស្ស លោបោ វុត្តោ, ន សរូបសរតោ បរស្ស សរូបសរស្ស។ មហាបទេសសុត្តេហិ វា សរូបស្ស បរសរស្ស លោបោ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

“អន្តរា ច រាជគហំ អន្តរា ច នាឡន្ទ”ន្តិអាទីសុ បន **ច**សទ្ទាទិយោគដ្ឋានេបិ សតិ វិច្ឆិន្ទិត្វា បទំ ន ឧច្ចារេតព្ពំ។ យត្ថ ច អាគមក្ខរាទីនិ ទិស្សន្តិ, តេសុ បយោគេសុ បុព្ពបទានិ វិច្ឆិន្ទិត្វា ន ឧច្ចារេតព្ពានិ, អាគមក្ខរេន្តេហិ បរបទេហិ សទ្ធឹយេវ ឧច្ចារេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? “នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ។ ភគវា ឯតទវោច”ឥច្ចេវមាទយោ បយោគា។ យត្ថ យេសំ វិសុំ វិសុំ សម្ពន្ធោ ទិស្សតិ, អត្ថោ ច យុជ្ជតិ, តត្ថ តានិ អត្ថានុរូបំ វិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? “នហានេ ឧស្សុក្កំ អកាសិ, ឧស្សុក្កម្បិ អកាសិ យាគុយា ខាទនីយេ ភត្តស្មឹ” ឥច្ចេវមាទយោ បយោគា។ ឯត្ថ ហិ “នហានេ ឧស្សុក្កំ អកាសី”តិ វិច្ឆិន្ទិត្វា “ឧស្សុក្កម្បិ អកាសិ យាគុយា ខាទនីយេ ភត្តស្មិ”ន្តិ ឧច្ចារេតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ ន កេវលំ សោ ភិក្ខុ នហានេយេវ ឧស្សុក្កំ អកាសិ, អថ ខោ យាគុយាបិ ខាទនីយេបិ ភត្តស្មិម្បិ ឧស្សុក្កំ អកាសីតិ អត្ថប្បកាសនេ សមត្ថោ ភវតិ, អដ្ឋានប្បយុត្តោ សមុច្ចយត្ថវាចកោ **អបិ**សទ្ទោ។

យត្ថ បន យេសមិតរេន វា ឥតរេន វា ឯកេកបទេន ឧភយបទេហិ វា សម្ពន្ធោ ទិស្សតិ សហេវត្ថយុត្តិយា, តត្ថ តានិ យថារហំ វិច្ឆិន្ទិត្វា ឧច្ចារេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? “សោ ធម្មំ ទេសេតិអាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ បដិច្ចសមុប្បាទំ វោ ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ សាធុកំ មនសិករោថ។ អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវ”ន្តិ ឯវមាទយោ បយោគា។ តត្រិមា អធិប្បាយវិញ្ញាបិកា គាថា –

> **ធម្ម**សទ្ទេន វា **ព្រហ្ម-ចរិយ**សទ្ទេន វា បទំ;
> យោជេត្វា ញ្ញេយ្យ វិញ្ញូ, “សាត្ថំ សព្យញ្ជន”ន្តិទំ។
>
> “សាធុក”ន្តិ បទំ វិញ្ញូ, “សុណាថា”តិ បទេន វា;
> តថា “មនសិករោថ”, ឥតិ វុត្តបទេន វា;
> ញ្ញេយ្យ យោជយិត្វាន, ឧភយេហិ បទេហិ វា។
>
> ឯកមេកេន សម្ពន្ធោ, សម្ពន្ធោ ឧភយេហិ វា;
> ទិស្សតីតិ វិជានេយ្យ, សទ្ធិមេវត្ថយុត្តិយា។
>
> នត្ថនោមតិយា ឯសោ, អត្ថោ ឯត្ថ មយា រុតោ;
> បុព្ពាចរិយសីហានំ, នយំ និស្សាយ មេ រុតោ។
>
> ឯវំវិធេសុ អញ្ញេសុ, បាឋេសុបិ អយំ នយោ;
> នេតព្ពោ នយទក្ខេន, សាសនត្ថគវេសិនា។
>
> អត្ថានុរូបតោ សទ្ទំ, អត្ថំ សទ្ទានុរូបតោ;
> ចិន្តយិត្វាន មេធាវី, វោហរេ ន យថា តថាតិ។

អយមេត្ថ អត្ថសទ្ទចិន្តា។

អត្ថាតិសយយោគេ ឯវំ ឧបលក្ខេតព្ពំ – **ភូ**ធាតុអត្ថាតិសយយោគតោ វឌ្ឍនេ ទិដ្ឋោ “ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ មហានាមោ លិច្ឆវី ឧទានំ ឧទានេសិ ‘ភវិស្សន្តិ វជ្ជី ភវិស្សន្តិ វជ្ជី’តិ” ឥតិ វា “អហមេវ ទូសិយា ភូនហតា, រញ្ញោ មហាបតាបស្សា”តិ វា “វេទា ន តាណាយ ភវន្តិទស្ស, មិត្តទ្ទុនោ ភូនហុនោ នរស្សា”តិ វា “ភូនហច្ចំ កតំ មយា”តិ វា ឯវំ វឌ្ឍនេ ទិដ្ឋោ។

វចនសង្គហេ ឯវំ ឧបលក្ខេតព្ពំ – វត្តមានាយ វិភត្តិយា បរស្សបទំ មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនំ បញ្ចមិយា បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន សទិសំ។ តុម្ហេ ភវថ។

វត្តមានបញ្ចមីនំ បរស្សបទេ ឧត្តមបុរិសចតុក្កេ ឯកវចនំ ឯកវចនេន, ពហុវចនម្បិ ពហុវចនេន សទិសំ។ អហំ ភវាមិ, មយំ ភវាម។

វត្តមានាយ អត្តនោបទំ មជ្ឈិមបុរិសេកវចនំ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីនំ អត្តនោបទេហិ ទ្វីហិ មជ្ឈិមបុរិសេកវចនេហិ សទិសំ កត្ថចិ វណ្ណសមុទាយវសេន កិញ្ចិ វិសេសំ វជ្ជេត្វា, ឯស នយោ ឧត្តរត្រាបិ យោជេតព្ពោ។ ត្វំ ភវសេ, ឥទំ វត្តមានាយ រូបំ។ ត្វំ អភវសេ, ឥទំ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីនំ រូបំ។

វត្តមានាយ អត្តនោបទំ ឧត្តមបុរិសេកវចនំ បញ្ចមិយា អត្តនោបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន ច បរោក្ខាយ បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសេកវចនេន ចាតិ ទ្វីហិ វចនេហិ សទិសំ។ អហំ ភវេ, ឥទំ វត្តមានបញ្ចមីនំ រូបំ។ ត្វំ ពភូវេ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។

វត្តមានាយ អត្តនោបទំ ឧត្តមបុរិសពហុវចនំ បរោក្ខជ្ជតនីនំ អត្តនោបទេហិ ទ្វីហិ ឧត្តមបុរិសពហុវចនេហិ សទិសំ។ មយំ ភវាម្ហេ, ឥទំ វត្តមានាយ រូបំ។ មយំ ពភូវិម្ហេ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។ មយំ អភវិម្ហេ, ឥទមជ្ជតនិយា រូបំ។

បញ្ចមិយា អត្តនោបទំ មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនំ បរោក្ខាយ អត្តនោបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន សទិសំ។ តុម្ហេ ភវវ្ហោ, ឥទំ បញ្ចមិយា រូបំ។ តុម្ហេ ពភូវិវ្ហោ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។

បរោក្ខាយ បរស្សបទំ បឋមបុរិសពហុវចនំ ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទេន បឋមបុរិសពហុវចនេន ច អជ្ជតនិយា អត្តនោបទេន បឋមបុរិសពហុវចនេន ចាតិ ទ្វីហិ វចនេហិ សទិសំ។ តេ ពភូវុ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។ តេ អភវុ, ឥទំ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីនំ រូបំ។

បរោក្ខាយ បរស្សបទំ មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនំ អត្តនោបទេន បឋមបុរិសេកវចនេន ច ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន ច អត្តនោបទេន បឋមបុរិសេកវចនេន ច អជ្ជតនិយា បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន ចាតិ ចតូហិ វចនេហិ សទិសំ។ តុម្ហេ ពភូវិត្ថ, សោ ពភូវិត្ថ, ឥមានិ បរោក្ខាយ រូបានិ។ តុម្ហេ អភវត្ថ, សោ អភវត្ថ, ឥមានិ ហិយ្យត្តនិយា រូបានិ។ តុម្ហេ អភវិត្ថ, ឥទមជ្ជតនិយា រូបំ។

បរោក្ខាយ បរស្សបទំ ឧត្តមបុរិសេកវចនំ ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន ច អជ្ជតនិយា អត្តនោបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន ចាតិ ទ្វីហិ វចនេហិ សទិសំ។ អហំ ពភូវំ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។ អហំ អភវំ, ឥទំ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីនំ រូបំ។

បរោក្ខាយ បរស្សបទំ ឧត្តមបុរិសពហុវចនំ ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទេនុត្តមបុរិសពហុវចនេន សទិសំ។ មយំ ពភូវិម្ហ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។ មយំ អភវម្ហ, ឥទំ ហិយ្យត្តនិយា រូបំ។

បរោក្ខាយ អត្តនោបទឧត្តមបុរិសេកវចនំ ហិយ្យត្តនិយា អត្តនោបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន ច អជ្ជតនិយា បរស្សបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន ចាតិ ទ្វីហិ វចនេហិ សទិសំ។ អហំ ពភូវិំ, ឥទំ បរោក្ខាយ រូបំ។ អហំ អភវិំ, ឥទំ ហិយ្យត្តនជ្ជតនីនំ រូបំ។

ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទំ បឋមបុរិសេកវចនំ អជ្ជតនិយា អត្តនោបទេន បឋមបុរិសេកវចនេន សទិសំ។ សោ អភវា។

ហិយ្យត្តនិយា បរស្សបទំ មជ្ឈិមបុរិសេកវចនំ អជ្ជតនិយា បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសេកវចនេន សទិសំ។ ត្វំ អភវោ។

ភវិស្សន្តិយា បរស្សបទំ មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនំ កាលាតិបត្តិយា បរស្សបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន អត្តនោបទេន បឋមបុរិសេកវចនេន ចាតិ ទ្វីហិ វចនេហិ សទិសំ។ តុម្ហេ ភវិស្សថ, ឥទំ ភវិស្សន្តិយា រូបំ។ តុម្ហេ អភវិស្សថ, សោ អភវិស្សថ, ឥមានិ កាលាតិបត្តិយា រូបានិ។

ភវិស្សន្តិយា អត្តនោបទំ មជ្ឈិមបុរិសេកវចនំ កាលាតិបត្តិយា អត្តនោបទេន មជ្ឈិមបុរិសេកវចនេន សទិសំ។ ត្វំ ភវិស្សសេ, ឥទំ ភវិស្សន្តិយា រូបំ។ ត្វំ អភវិស្សសេ, ឥទំ កាលាតិបត្តិយា រូបំ។

ភវិស្សន្តិយា អត្តនោបទំ មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនំ កាលាតិបត្តិយា អត្តនោបទេន មជ្ឈិមបុរិសពហុវចនេន សទិសំ។ តុម្ហេ ភវិស្សវ្ហេ, ឥទំ ភវិស្សន្តិយា រូបំ។ តុម្ហេ អភវិស្សវ្ហេ, ឥទំ កាលាតិបត្តិយា រូបំ។

ភវិស្សន្តិយា អត្តនោបទំ ឧត្តមបុរិសេកវចនំ កាលាតិបត្តិយា បរស្សបទេនុត្តមបុរិសេកវចនេន សទិសំ។ អហំ ភវិស្សំ, ឥទំ ភវិស្សន្តិយា រូបំ។ អហំ អភវិស្សំ, ឥទំ កាលាតិបត្តិយា រូបំ។ សេសានិ សព្ពាសមជ្ឈន្នំ វិភត្តីនំ វចនានិ អញ្ញមញ្ញំ វិសទិសានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ភវន្តិ ចេត្ថ –

វត្តមានាបញ្ចមីសុ, **ថ**ទ្វយំ សមុទីរិតំ;
“តុម្ហេ ភវថ”ឥច្ចត្រ, ឧទាហរណកំ ទ្វិធា។

មិទ្វយំ **ម**ទ្វយញ្ចេវ, តាសុ វុត្តំ ទ្វិធា ទ្វិធា;
“ភវាមី”តិ “ភវាមា”តិ, ចេត្ថ រូបានិ និទ្ទិសេ។

វត្តមានកហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីវិភត្តិសុ;
សេត្តយំ “ភវសេ ត្វ”ន្តិ, វត្តមានាវិភត្តិតោ;
“អភវសេ”តិ ហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីវិភត្តិតោ។

វត្តមានាបញ្ចមិកា-បរោក្ខាសុ វិភត្តិសុ;
ឯត្តយំ លបិតំ តត្ថ, អាទោ ទ្វិន្នំ វសេន តុ។

ជញ្ញា “អហំ ភវេ”តិ “ត្វំ, ពភូវេ”តិ បរោក្ខតោ;
វត្តមានាបរោក្ខជ្ជ-តនីសុ តីសុ សទ្ទិតំ។

ម្ហេត្តយំ កមតោ រូបំ, **មយំ**សទ្ទវិសេសិយំ;
“សម្ភវាម្ហេ ពភូវិម្ហេ, អភវិម្ហេ”តិ និទ្ទិសេ។

បញ្ចមិកាបរោក្ខាសុ, **វ្ហោ**ទ្វយំ រូបមេត្ថ ហិ;
“ភវវ្ហោ ពភូវិវ្ហោ”តិ, **តុម្ហេ**សទ្ទវិសេសិយំ។

បរោក្ខម្ហិ វា ហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីវិភត្តិសុ;
ឧត្តយំ “តេ ពភូវុ”តិ, រូបំ ជញ្ញា បរោក្ខតោ;

ហិយ្យត្តនជ្ជតនិតោ, ជញ្ញា “តេ អភវុ”ឥតិ។

បរោក្ខម្ហិ វា ហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីវិភត្តិសុ;
សទ្ទិតំ **តថ**សំយោគ- បញ្ចកំ ឥតិ និទ្ទិសេ។

ពភូវិត្ថទ្វយំ តត្ថ, រូបំ ជញ្ញា បរោក្ខជំ;
ពវ្ហត្ថេកត្ថតោ វុត្តំ, មជ្ឈិមបឋមវ្ហយំ។

អភវិត្ថទ្វយំ ញេយ្យំ, ហិយ្យត្តនីវិភត្តិជំ;
ពវ្ហត្ថេកត្ថតោ វុត្តំ, មជ្ឈិមោ បឋមោ ច សោ;
“អភវិត្ថា”តិទំ រូបំ, អជ្ជតនីវិភត្តិជំ។

តញ្ច ខោ ពហុកត្តម្ហិ, **តុម្ហេ**សទ្ទេន យោជយេ;
បរោក្ខាវ្ហយហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីសុ កិត្តិតំ។

អំតយំ តត្ថ អាទិយំ, “ពភូវំ”រូបមីរិតំ;
ទុវិន្នំ **អភវំ**រូបំ, **អហំ**សទ្ទេន យោជយេ។

បរោក្ខកាហិយ្យត្តនី-វសេន **ម្ហ**ទុកំ “មយំ;
ពភូវិម្ហ អភវិម្ហ”, ឥតិ រូបទ្វយំ កមា។

បរោក្ខាវ្ហយហិយ្យត្ត-នជ្ជតនីវិភត្តិសុ;
ឥំតយំ តុ តហឹ រូបំ, “ពភូវិ”ន្តិ បរោក្ខជំ;
“អភវិ”ន្តីតរាសំ តុ, **អហំ**សទ្ទយុតាខិលំ។

ហិយ្យត្តនជ្ជតនីសុ , **អា**ទ្វយំ មតមេត្ថ ហិ;

“អភវា” ឥតិ ឯកត្តេ, រូបំ បឋមបោរិសំ។

ហិយ្យត្តនជ្ជតនីសុ, **ឱ**ទ្វយំ វុត្តមេត្ថ តុ;
“អភវោ”ឥតិ ឯកត្តេ, រូបំ មជ្ឈិមបោរិសំ។

ភវិស្សន្តិយកាលាតិ-បត្តីសុ ទ្វីសុ ភាសិតំ;
ពហុត្តេ ពហុឯកត្តេ, សសំយោគំ **ស្សថ**ត្តយំ។

“តុម្ហេ ភវិស្សថិ”ច្ចេតំ, ភវិស្សន្តិយតោ មតំ;
“អភវិស្សថ តុម្ហេ”តិ, “អភវិស្សថ សោ”តិ ច;
កាលាតិបត្តិតោ វុត្តំ, ឯតញ្ហិ វចនទ្វយំ។

ភវិស្សន្តិយកាលាតិ-បត្តីសុ សមុទីរិតំ;
មជ្ឈិមបុរិសដ្ឋានេ, សសំយោគំ **ស្សសេ**យុគំ។

“ភវិស្សសេ ត្វ”មិច្ចេតំ, “ត្វំ អភវិស្សសេ”តិ ច;
ឥមានិ តុ បយោគានិ, តត្ថ វិញ្ញូ បកាសយេ។

ស្សវ្ហេទ្វយំ សេន យុតំ, **ស្សំ**ទ្វយញ្ច ចតុក្កកំ;
ឥទម្បិ កថិតំ ទ្វីសុ, យថាវុត្តវិភត្តិសុ។

“ភវិស្សវ្ហេ”តិ ពហុត្តេ, ភវិស្សន្តិកមជ្ឈិមោ;
ពហុត្តេ “អភវិស្សវ្ហេ”, កាលាតិបត្តិមជ្ឈិមោ។

“ភវិស្សំ” ឥតិ ឯកត្តេ, ភវិស្សន្តិកមុត្តមោ;
“អភវិស្ស”ន្តិ ឯកត្តេ, កាលាតិបត្តិកុត្តមោ។

ឥតិ វុត្តានិ វុត្តេហិ, វចនេហិ សមានតំ;
យន្តេ’កច្ចេហិ តំ សព្ពំ, ឯកតាលីសធា ឋិតំ។

សេសានិ បញ្ចបញ្ញាស, អសមានានិ សព្ពថា;
ឯតំ នយំ គហេត្វាន, វទេ សព្ពត្ថ សម្ភវាតិ។

អយមេត្ថ សមានាសមានវសេន វចនសង្គហោ។

អាគមលក្ខណវសេន វិភត្តិវចនសង្គហេ ឯវំ ឧបលក្ខេតព្ពំ –

ភវិស្សន្តីបរោក្ខជ្ជ-តនីកាលាតិបត្តិសុ;
និច្ចំ ក្វចិ ក្វចា’និច្ចំ, **ឥ**ការាគមនំ ភវេ។

ឥការាគមនំ តញ្ហិ, បរោក្ខាយំ វិភត្តិយំ;
ពហុត្តេ មជ្ឈិមដ្ឋានេ, ពហុត្តេ ចុត្តមេ សិយា;
បរស្សបទំ សន្ធាយ, ឥទំ វចនមីរិតំ។

ឧត្តមេកវចោ ចាបិ, នេតស្ស អត្តនោបទេ;
ហោតីតិ អវគន្តព្ពំ, ភវិស្សន្តិម្ហិ សព្ពសោ។

ហិយ្យត្តនជ្ជតនិក-កាលាតិបត្តីសុ បន;
អការាគមនំ ហោតិ, សព្ពសោ ឥតិ លក្ខយេ។

អជ្ជតនិម្ហិ ពហុត្តេ, មជ្ឈិមេ ឧត្តមេ តថា;

ពវុត្តម្ហិ **អ**ការេន, **ឥ**ការាគមនំ ភវេ។

ឥការាគមនំ និច្ចំ, កាលាតិបត្តិយំ ភវេ;
អការាគមនំ តត្ថ, អនេកន្តិកមីរិតំ។

អការាគមនំយេវ, ហិយ្យត្តនឡំ បកាសតិ;
បរោក្ខាយំ ភវិស្សន្ត្យ-ញ្ញការោយេវ ទិស្សតិ។

អការាគមនញ្ចេវ, **ឥ**ការាគមនម្បិ ច;
អជ្ជតនិកកាលាតិ-បត្តីសុ បន ទិស្សតិ។

តីសុ សេសវិភត្តីសុ, នា’ការត្តយមីរិតំ;
វត្តមានាយ បញ្ចម្យំ, សត្តមិយន្តិ សព្ពសោ។

ឥការេនេវ សហិតា, ទ្វេ ភវន្តិ វិភត្តិយោ;
សត្ត ទ្វាទស ហោន្តេត្ថ, វចនានីតិ លក្ខយេ។

អការេនេវ សហិតា, ឯកាយេវ វិភត្តិ តុ;
ទ្វាទស វចនានេត្ថ, ភវន្តីតិ ច លក្ខយេ។

អការិការសហិតា , ទុវេយេវ វិភត្តិយោ;
ចត្តារិ ទ្វាទសញ្ចេវ, វចនានិ ភវន្តិធ។

អាការត្តយមុត្តា តុ, តិស្សោយេវ វិភត្តិយោ;
វចនានេត្ថ ឆត្តឹស, ហោន្តីតិ បរិទីបយេ។

បរោក្ខាអជ្ជតនីសុ, បញ្ចន្ន ច យថាក្កមំ;
ឥការតោ វិមុត្តានិ, វចនានិ ភវន្តិតិ។

ឯវមេត្ថ វិភត្តីនំ, ឆន្នវុតិវិធាន ច;
សង្គហោ វចនានន្តិ, វិញ្ញាតព្ពោ វិភាវិនាតិ។

អយមេត្ថ អាគមលក្ខណវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ។

កាលវសេន បន វិភត្តិវចនសង្គហេ ទុវិធោ សង្គហោ កាលត្តយវសេន សង្គហោ, កាលឆក្កវសេន សង្គហោ ចាតិ។ តត្ថ វត្តមានាបញ្ចមីសត្តមីវិភត្តិយោ បច្ចុប្បន្នកាលិកា, វត្តមានាបញ្ចមីសត្តមីវិភត្យន្តានិ បទានិ បច្ចុប្បន្នវចនានិ។ បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីវិភត្តិយោ អតីតកាលិកា, បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីវិភត្យន្តានិ បទានិ អតីតវចនានិ។ ភវិស្សន្តីវិភត្តិ អនាគតកាលិកា, ភវិស្សន្តីវិភត្យន្តានិ បទានិ អនាគតវចនានិ។ កាលាតិបត្តិវិភត្តិ បន កត្ថចិ អតីតកាលិកា កត្ថចិ អនាគតកាលិកា, តស្មា តទន្តានិ បទានិ អតីតវចនានិបិ អនាគតវចនានិបិ ហោន្តិ។ អយំ កាលត្តយវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ។

អយំ បន កាលឆក្កវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ – បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីវិភត្តិយោ អតីតកាលិកា, បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីវិភត្យន្តានិ បទានិ អតីតវចនានិ។ ភវិស្សន្តីវិភត្តិ អនាគតកាលិកា, ភវិស្សន្តីវិភត្យន្តានិ បទានិ អនាគតវចនានិ។ វត្តមានាវិភត្តិ បច្ចុប្បន្នកាលិកា, វត្តមានាវិភត្យន្តានិ បទានិ បច្ចុប្បន្នវចនានិ។ បញ្ចមីវិភត្តិ អាណត្តិកាលិកា , បញ្ចមីវិភត្យន្តានិ បទានិ អាណត្តិវចនានិ។ សត្តមីវិភត្តិ បរិកប្បកាលិកា, សត្តមីវិភត្យន្តានិ បទានិ បរិកប្បវចនានិ។ ឯត្ថ បន “អាណត្តិវចនានី”តិ ច “បរិកប្បវចនានី”តិ ច ឥទំ តថាសីសមត្តំ អាសិដ្ឋានុមត្យាទីសុ បញ្ចម្យាទីនំ ទិស្សនតោ។ កាលាតិបត្តិវិភត្តិ កាលាតិបត្តិកាលិកា, កាលាតិបត្តិវិភត្យន្តានិ បទានិ កាលាតិបត្តិវចនានិ។ ឯវំ កាលឆក្កវសេន វិភត្តិវចនសង្គហោ វេទិតព្ពោ។

កាលសង្គហេ តិវិធោ កាលសង្គហោ កាលត្តយសង្គហោ កាលចតុក្កសង្គហោ កាលឆក្កសង្គហោ ចាតិ។

បច្ចុប្បន្នេ វត្តមានា, បញ្ចមី សត្តមី ចិមា;
ហោន្តាតីតេ បរោក្ខាទី, សហ កាលាតិបត្តិយា។

អនាគតេ ភវិស្សន្តី, កាលាតិបត្តិកាបិ វា;
ឯវំ កាលត្តយំ ញេយ្យំ, អាខ្យាតំ តប្បកាសកំ។

ននុ កច្ចាយនេ គន្ថេ, កាលោ វុត្តោ ចតុព្ពិធោ;
បច្ចុប្បន្នេនុត្តកាលេ, អតីតេនាគតេ ឥតិ។

សច្ចំ វុត្តោ នុត្តកាលោ, បច្ចុប្បន្នោតិ ឥច្ឆិតោ;
សមីបេ វុត្តកាលោតិ, អត្ថសម្ភវតោ បន។

តថា ហិ “យំ តិកាល”ន្តិ, វុត្តមាចរិយេហិបិ;
ន កាលតោ វិនិមុត្តំ, អាខ្យាតំ កិញ្ចិ ទិស្សតិ។

ននុ ចាវុត្តកាលេតិ, អត្ថោ តត្រ តុ យុជ្ជតិ;
តថា ហិ ឆព្ពិធោ កាលោ, **និរុត្តិម្ហិ** បកាសិតោ។

អតីតានាគតោ បច្ចុ-ប្បន្នោ អាណត្តិមេវ ច;
បរិកប្បោ ច កាលស្ស, អតិបត្តីតិ ឆព្ពិធោ។

ទុវេ វិភត្តិយោ តត្ថ, អាណត្តិបរិកប្បិកា;
កាលមនាមសិត្វាបិ, និរុត្តញ្ញូហិ ភាសិតា។

“គច្ឆតុ គច្ឆេយ្យ”ច្ចាទិ-វចនេ កថិតេ ន ហិ;
ក្រិយា និប្ផជ្ជតិ និដ្ឋំ, នាគតា នាតិបន្និកា។

កាលាតិបត្តិកា សទ្ទា, អតីតេនាគតេបិ ច;
ភវន្តីតិ យថាវុត្តា, **និរុត្តិម្ហិ** វិទូហិ វេ។

បញ្ចមីសត្តមីវ្ហិតា, អាណត្តិបរិកប្បិកា;
បច្ចុប្បន្នេ ភវន្តីតិ, ន តថា តត្ថ ភាសិតា។

តស្មា កច្ចាយនេ គន្ថេ, “នុត្តកាលេ”តិ យំ បទំ;
អត្ថោ “អវុត្តកាលេ”តិ, តស្ស ញាយតិមេវិទំ។

សច្ចមេវំ តុ សន្តេបិ, អាណត្តិបរិកប្បិកា;
បច្ចុប្បន្នេបិ ទដ្ឋព្ពា, បណ្ឌិតេន នយញ្ញុនា។

កស្មាតិ ចេ អាណាបនំ, បរិកប្បោ ច សច្ចតោ;
បច្ចុប្បន្នេ យតោ អត្ថា, និប្ផន្នា ទិស្សរេ ឥមេ។

“អនុត្តកាលេ”តិ បទំ, ឯតស្សត្ថស្ស ជោតកំ;
“សមីបេ វុត្តកាលេ”តិ, អត្ថទីបនតោថ វា។

អត្ថានំ គមនាទីនំ, និប្ផត្តិ ន តុ ទិស្សតិ;
“គច្ឆតុ គច្ឆេយ្យ”ច្ចាទិ, វុត្តកាលេ យតោ តតោ;
អវុត្តកាលេ និទ្ទិដ្ឋា, តទ្ទីបកវិភត្តិយោ។

កាលោ វា វុត្តកាលោតិ, ឥច្ចេវំ គហិតោ ឥធ;
ទក្ខិណាសុទ្ធិបាឋម្ហិ, កតាវ តតិយា អយំ;

កាលទីបនតា តាសំ, ឥតិ យុជ្ជតិ នាញ្ញថា។

អត្ថទ្វយំ បកាសេតុំ, គន្ថេ **កច្ចាយនវ្ហយេ**;
ថេរោ កច្ចាយនោ “នុត្ត-កាលេ”តិ បទមព្រវិ។

ឯវំ តិធា ចតុធាបិ, វុត្តោ កាលាន សង្គហោ;
ឆធា ឥទានិ កាលានំ, សង្គហោ នាម និយ្យតេ។

វិភត្តិយោ បរោក្ខា ច, ហិយ្យត្តនីវិភត្តិយោ;
អថ អជ្ជតនី ចាតិ, តិស្សោ’តីតេ បកាសិតា។

អនាគតេ ភវិស្សន្តី, ភវតីតិ បកិត្តិតា;
បច្ចុប្បន្នេ វត្តមានា, តិកាលេ បញ្ចធា កតា។

បញ្ចមីសត្តមីវ្ហិតា, អាណត្តិបរិកប្បិកា;
សង្គយ្ហមានា តា យន្តិ, បច្ចុប្បន្នម្ហិ សង្គហំ។

យស្មា បញ្ចមិភូតាយ, វត្តមានាយ ឋានតោ;
សមានា បញ្ចមី ហោតិ, តស្មា សា បញ្ចមី មតា។

សត្តមី បន កិញ្ចាបិ, សមានា តាហិ សត្តមា;
ហោតិ យស្មា តតោ វុត្តា, សត្តមីត្វេវ នោ មតិ។

កាលាតិបត្តិយាទីហិ, យជ្ឈេវំ វត្តមានិកា;
ឆដ្ឋី ភវេយ្យ កាលាតិ-បត្តិកាតីតវាចិកា។

បញ្ចមី តាយ ឆដ្ឋស្ស, តុល្យត្តា ឋានតោ ននុ;
តាហិ សត្តវិភត្តីហិ, សត្តមី អដ្ឋមី សិយា។

ឥតិ ចេ កោចិ ភាសេយ្យ, “តន្នា”តិ បដិសេធយេ;
អតីតេនាគតេ ចាបិ, កាលាតិបត្តិសម្ភវា។

តថា ហិ ភាសិតា **ចូឡ-និរុត្តិម្ហិ** វិសុំ អយំ;
កាលាតិបត្យតីតម្ហា-នាគតេ ចាតិ ទីបយេ។

ក្រិយាតិបន្នេតីតេតិ, កស្មា កច្ចាយនេ វុត្តំ;
អថាបិ ចេ វទេយ្យត្រ, “បាយេនា”តិ បកាសយេ។

យេភុយ្យេន ហិ លោកស្មឹ, អតីតម្ហិ បវត្តតិ;
កាលាតិបត្តិសំយុត្តោ, វោហារោ ឥតិ លក្ខយេ។

អត្រិទំ កាលាតិបត្តិយា អតីតវចនំ – “សចាយំ ភិក្ខវេ រាជា បិតរំ ធម្មិកំ ធម្មរាជានំ ជីវិតា ន វោរោបេស្សថ, ឥមស្មឹយេវស្ស អាសនេ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុ ឧប្បជ្ជិស្សថា”តិ។ “បស្សានន្ទ ឥមំ មហាធនសេដ្ឋិបុត្តំ ឥមស្មឹយេវ នគរេ ទ្វេអសីតិកោដិធនំ ខេបេត្វា ភរិយំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរន្តំ។ សចេ ហិ អយំ បឋមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្សា, ឥមស្មឹយេវ នគរេ អគ្គសេដ្ឋិ អភវិស្សា។ សចេ បន និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សា, អរហត្តំ បាបុណិស្សា, ភរិយាបិស្ស អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិស្សា។ សចេ មជ្ឈិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្សា, ទុតិយសេដ្ឋិ អភវិស្សា។ និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោ អនាគាមី អភវិស្សា, ភរិយាបិស្ស សកទាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិស្សា។ សចេ បច្ឆិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្សា, តតិយសេដ្ឋិ អភវិស្សា។ និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោ សកទាគាមី អភវិស្សា, ភរិយាបិស្ស សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សា” ឥតិ វា, “សចេ សត្ថា អគារំ អជ្ឈាវសិស្សា, ចក្កវត្តិរាជា អភវិស្សា។ រាហុលសាមណេរោ បរិណាយករតនំ, ថេរី ឥត្ថិរតនំ, សកលចក្កវាឡរដ្ឋំ ឯតេសញ្ញេវ អភវិស្សា” ឥតិ វា ឯវំ កាលាតិបត្តិយា អតីតវចនំ ភវតិ។

កថំ កាលាតិបត្តិយា អនាគតវចនំ ភវតិ? “ចិរម្បិ ភក្ខោ អភវិស្សា, សចេ ន វិវទាមសេ។ អសីសកំ អនង្គុដ្ឋំ, សិង្គាលោ ហរតិ រោហិតំ”ឥតិវា, “សចេ អានន្ទ នាលភិស្សា មាតុគាមោ តថាគតប្បវេទិតេ ធម្មវិនយេ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជ្ជំ, ចិរដ្ឋិតិកំ អានន្ទ ព្រហ្មចរិយំ អភវិស្សា”តិ ឥតិ វា, “អយំ អង្គុលិមាលស្ស មាតា ‘អង្គុលិមាលំ អានេស្សាមី’តិ គច្ឆតិ, សចេ សមាគមិស្សតិ, អង្គុលិមាលោ ‘អង្គុលិសហស្សំ បូរេស្សាមី’តិ មាតរំ មារេស្សតិ។ សចាហំ ន គមិស្សាមិ, មហាជានិកោ អភវិស្សា” ឥតិ វា ឯវំ កាលាតិបត្តិយា អនាគតវចនំ ភវតិ ។ កច្ចាយនេ បន យេភុយ្យេន អតីតប្បវត្តិំ សន្ធាយ កាលាតិបត្តិវិភត្តិយា អតីតកាលិកតា វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កច្ចាយនេបិ វា ឯសា, កាលាតិបត្តិកា បន;
អនាគតេបិ ហោតីតិ, អយមត្ថោបិ ទិស្សតិ។

អប្បច្ចក្ខេ បរោក្ខាយ-តីតេ ឥតិ ហិ លក្ខណេ;
សន្តេប្យតីតគ្គហណេ, អនបេក្ខិយ តំ ឥទំ។

អនាគតេ ភវិស្សន្តិ, ឥតិ សុត្តស្សនន្តរំ;
កាលាតិបត្តិវចនា, អនាគតានុកឌ្ឍនំ;
តស្មា អនិយតំ កាលំ, កាលាតិបត្តិកំ វិនា។

អតីតានាគតបច្ចុ-ប្បន្និកាហិ វិភត្តិហិ;
សត្តមី សត្តមីយេវ, ភវតេ ន តុ អដ្ឋមី។

បញ្ចមីសត្តមីនំ តុ, បច្ចុប្បន្នវិភត្តិយំ;
សង្គណ្ហនត្ថមេតាសំ, មជ្ឈេ ឆដ្ឋី ន វុច្ចតិ។

តថា បញ្ច ឧបាទាយ, ភវិតព្ពញ្ច ឆដ្ឋិយា;
បញ្ចមិយា តុ សា ឯសា, “ឆដ្ឋី”តិ ន សមីរិតា។

ឆដ្ឋីភាវម្ហិ សន្តេបិ, “បញ្ចមី”តិ វចោ បន;
បញ្ចមិយា វិភត្តិយា, បច្ចុប្បន្នវិភត្តិយំ។

សង្គណ្ហនត្ថំ វុត្តន្តិ, វិញ្ញាតព្ពា វិភាវិនា;
បញ្ចមឹ តុ ឧបាទាយ, សត្តមិយា វិភត្តិយា។

ឆដ្ឋិយា ច ភវិតព្ពំ, ន សា “ឆដ្ឋី”តិ វណ្ណិតា;
ឆដ្ឋី បន ឧបាទាយ, “សត្តមី”ត្វេវ វណ្ណិតា។

មជ្ឈេ ឆដ្ឋី អទស្សេត្វា, ឯវំ តុ កថនម្បិ ច;
សត្តមិយា វិភត្តិយា, បច្ចុប្បន្នវិភត្តិយំ;
សង្គណ្ហនត្ថំ វុត្តន្តិ, អធិប្បាយំ វិភាវយេ។

សភាវោ ហេស វត្ថូនំ, គម្ភីរត្ថេសុ អត្ថនោ;
យេន កេនចាការេន, អធិប្បាយស្ស ញាបនំ។

យជ្ជេវំ បឋមំតីតេ-នាគតេ ច វិភត្តិយោ;
វត្វា តតោ បច្ចុប្បន្នេ, កថេតព្ពា វិភត្តិយោ។

កច្ចាយនវ្ហយេ គន្ថេ, កស្មា ឯវំ ន ភាសិតា;
បច្ចុប្បន្នវិភត្យោវ, កស្មា អាទិម្ហិ ភាសិតា?

យស្មា វទន្តិ វោហារ-បថេ ឯតាវ បាយតោ;
តស្មា ពហុប្បយោគត្តំ, ហោតេតាសំ វិភត្តិនំ។

អាទោពហុប្បយោគោវ, កថេតព្ពោតិ ញាយតោ;
បច្ចុប្បន្នម្ហិ សម្ភូតា, វិភត្យោវាទិតោ មតា។

អតីតានាគតំ វត្វា, បច្ចុប្បន្នេ គតោ បរំ;
យស្មា វុត្តម្ហិ លោកស្មឹ, ហោតិ វាចាសិលិដ្ឋតា។

តស្មា សិលិដ្ឋកថនេ, អតីតាទិមបេក្ខិយ;
បញ្ចមី សត្តមី ចេតា, វត្តមានាយនន្តរំ;
សង្គណ្ហនត្ថមក្ខាតា, បច្ចុប្បន្នវិភត្តិសុ។

ឯត្ថ ហិ យថា "មាតាបិតរោ"តិ វុត្តេ សិលិដ្ឋកថនំ ហោតិ, តស្មឹយេវ វចនេ វិបរិយយំ កត្វា សមាសវសេន "បិតាមាតរោ"តិ វុត្តេ សិលិដ្ឋកថនំ ន ហោតិ, តស្មា តាទិសី សទ្ទរចនា អបូជនីយា, "បិតា មាតា ច មេ ទជ្ជុ"ន្តិ បាឋេ បន ព្យាសវសេន យថិច្ឆិតប្បយោគត្តា បូជនីយោ, ឯវមេវ "អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេ"ន្តិ វុត្តេ សិលិដ្ឋកថនំ ហោតិ, "អតីតបច្ចុប្បន្នានាគតេ"ន្តិ ឯវមាទិនា វុត្តេ សិលិដ្ឋកថនំ ន ហោតិ, តស្មា តាទិសី សទ្ទរចនា អបូជនីយា សិយា។ "អតីតារម្មណា បច្ចុ-ប្បន្នានាគតគោចរា"តិ វចនំ បន គាថាពន្ធសុខត្ថំ យថិច្ឆិតប្បយោគត្តា បូជនីយមេវ។ អយមេត្ថ បាឡិ វេទិតព្ពា –

"យំកិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ន"ន្តិ ច,

"ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី,
មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
ឯតេន មគ្គេន អតំសុ បុព្ពេ,
តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃ"ន្តិ ច,

"យេ ចព្ភតីតា សម្ពុទ្ធា, យេ ច ពុទ្ធា អនាគតា;
យោ ចេតរហិ សម្ពុទ្ធោ, ពហូនំ សោកនាសកោ។

សព្ពេ សទ្ធម្មគរុនោ, វិហំសុ វិហរន្តិ ច;
អថោបិ វិហរិស្សន្តិ, ឯសា ពុទ្ធាន ធម្មតា"តិ ច

ឯវមនេកេសុ សទ្ទប្បយោគេសុ។ ឥធ យថិច្ឆិតប្បយោគវសេន អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នកាលិកាសុ អដ្ឋសុ វិភត្តីសុ តិស្សោ បច្ចុប្បន្នកាលិកា វិភត្តិយោ អាទិម្ហិ កថិតា, តញ្ច កថនំ តាសញ្ញេវ វោហារបថេ យេភុយ្យេន បវត្តិតោ ពហុប្បយោគតាញាបនត្ថំ។ តាសុ បន ទ្វិន្នំ វិភត្តីនំ "បញ្ចមីសត្តមី"តិសញ្ញា សិលិដ្ឋកថនិច្ឆាយំ កមេន វត្តព្ពា, អតីតានាគតកាលិកា វិភត្តិយោ អបេក្ខិត្វា កតា។ ឥច្ចេវំ

យថិច្ឆិតប្បយោគេន, បច្ចុប្បន្នវិភត្តិយោ;
តិធា កត្វាន អាទិម្ហិ, កថ្យានេន ឧទីរិតា។

អាទិម្ហិ កថនំ តញ្ច, តាសំ បាយេន វុត្តិតោ;
ពហុប្បយោគភាវស្ស, ញាបនត្ថន្តិ និទ្ទិសេ។

អតីតាទិមបេក្ខិត្វា, សិលិដ្ឋកថនេ ធុវំ;
"បញ្ចមី សត្តមិ"ច្ចេវ, ទ្វិន្នំ នាមំ កតន្តិ ច;
កាលាតិបត្តឹ វជ្ជេត្វា, ឥទំ វចនមីរិតំ។

យទិ ឯវំ អយំ ទោសោ, អាបជ្ជតិ ន សំសយោ;
ឥតិ ចេ កោចិ ភាសេយ្យ, អត្ថេ អកុសលោនរោ។

តេកាលិកាខ្យាតបទេ , កាលាតិបត្តិយា បន;
អសង្គហោវ ហោតីតិ, "តន្នា"តិ បដិសេធយេ។

តេកាលិកាខ្យាតបទេ, ន នោ កាលាតិបត្តិយា;
តង្ហោ អសង្គហោ តត្ថ, សង្គហោយេវ តច្ឆិតោ។

បញ្ចមីសត្តមីសញ្ញា, កាលាតិបត្តិកំ បន;
វិភត្តិមនបេក្ខិត្វា, កតា តច្ចេវ នោ មតិ។

នានានយំ គហេត្វាន,
បច្ចេកព្ពំ តុ សារតោ;
យាយ ឯសោ រុតោ អត្ថោ,
តស្មា ឯសា ន ទុព្ពលា។

អត្ថោ លព្ភតិ បាសំសោ,
យត្ថ យត្ថ យថា យថា;
តថា តថា គហេតព្ពោ,
តត្ថ តត្ថ វិភាវិនា។

វុត្តញ្ហេតំ **អភិធម្មដីកាយំ** “យត្ថ យត្ថ យថា យថា អត្ថោ លព្ភតិ, តត្ថ តត្ថ តថា តថា គហេតព្ពោ”តិ។

បញ្ចមីសត្តមីសញ្ញា, វុឌ្ឍិសញ្ញាតិ កេចន;
ន បនេវំ គហេតព្ពំ, អជានិត្វា វទន្តិ តេ។

នេសា បុរិសសញ្ញាទិ, **ឈល** សញ្ញានយោ វិយ;
វុឌ្ឍិយា ភាសិតា សញ្ញា, ភូតេនត្ថេន ភាសិតា។

ឧបនិធាយ បញ្ញត្តិ, ឯសា សញ្ញា យតោ តតោ;
អន្វត្ថសញ្ញា ឋបិតា, បោរាណេហីតិ លក្ខយេ។

តច្ចេវំ កាលឆក្កំ តុ, សង្ខេបេន តិធា មតំ;
ឯតមត្ថញ្ហិ សន្ធាយ, “យំ តិកាល”ន្តិ ភាសិតំ។

អយមេត្ថ កាលឆក្កសង្គហោ។

ឯវំ តិធា ចតុធា វា, ឆធា វាបិ សុមេធសោ;
កាលភេទំ វិភាវេយ្យ, កាលញ្ញូហិ វិភាវិតំ។

អតីតានាគតំ កាលំ, វិសុំ កាលាតិបត្តិកំ;
គហេត្វា បញ្ចធា ហោតិ, ឯវញ្ចាបិ វិភាវយេ។

ឯត្ថ នយោវ “អជ្ឈត្ត-ពហិទ្ធា វា”តិ បាឡិយំ;
អតីតានាគតកាលី, វិភត្តិ សមុទីរិតា។

តច្ចេវំ សព្ពថាបិ កាលសង្គហោ សមត្តោ។

តទានិ វិញ្ញូនំ អត្ថគ្គហណេ កោសល្លជននត្ថំ បករណន្តរវសេនបិ តមស្មិ បករណេ វត្តមានានន្តរំ វុត្តានំ អាណត្តិបរិកប្បកាលិកានំ “បញ្ចមីសត្តមី”តិសង្ខាតានំ ទ្វិន្នំ វិភត្តីនំ បដិបាដិដ្ឋបនេ បករណសំសន្ទនំ កថយាម – **កាតន្ត**ប្បករណស្មិញ្ហិ សក្កតភាសានុរូបេន ទសធា អាខ្យាតវិភត្តិយោ ឋបិតា, **កច្ចាយន**ប្បករណេ បន មាគធភាសានុរូបេន អដ្ឋធា ឋបិតា, **និរុត្តិយញ្ច** បន មាគធភាសានុរូបេនេវ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នាណត្តិបរិកប្បកាលាតិបត្តិវសេន ឆធា ឋបិតា។ តេសុ ហិ កាតន្តេ វត្តមានា, សត្តមី, បញ្ចមី, ហិយ្យត្តនី, អជ្ជតនី, បរោក្ខា, ស្វាតនី, អាសី, ភវិស្សន្តី, ក្រិយាតិបត្តិ ចាតិ ទសធា វិភត្តា។ កច្ចាយនេ បន វត្តមានា, បញ្ចមី, សត្តមី, បរោក្ខា, ហិយ្យត្តនី, អជ្ជតនី, ភវិស្សន្តី, កាលាតិបត្តិ ចាតិ អដ្ឋធា វិភត្តា។ តតិ

ឯតេសុ ទ្វីសុ កាតន្តកច្ចាយនេសុ វិភត្តិយោ វិសទិសាយ បដិបាដិយា ឋបិតា។ កិញ្ចាបេត្ថ វិសទិសា បដិបាដិ, តថាបេតា និរុត្តិយំ វុត្តាតីតាទិកាលវិភាគវសេន ឯកតោ សំសន្ទន្តិ សមេន្តិ កិញ្ចិ វិសេសំ ឋបេត្វា។

កថំ ? កាតន្តេ តាវ ហិយ្យត្តនី អជ្ជតនី បរោក្ខា ចាតិ ឥមា តិស្សោ ឯកន្តេន អតីតកាលិកា, ស្វាតនី អាសី ភវិស្សន្តិ ចាតិ ឥមា តិស្សោ ឯកន្តេន អនាគតកាលិកា, វត្តមានា ឯកាយេវ បច្ចុប្បន្នកាលិកា, សត្តមី បន បញ្ចមី ច បច្ចុប្បន្នានាគតកាលវសេន ទ្វិកាលិកា “អជ្ជ បុញ្ញំ ករេយ្យ, ស្វេបិ ករេយ្យ។ អជ្ជ គច្ឆតុ, ស្វេ វា គច្ឆតូ”តិ បយោគារហត្តា។ ក្រិយាតិបត្តិ អនិយតកាលិកា “សោ ចេ ហិយ្យោ យានំ អលភិស្សា, អគច្ឆិស្សា។ សោ ចេ អជ្ជ អនត្ថង្គតេ សូរិយេ យានំ អលភិស្សា, អគច្ឆិស្សា។ សោ ចេ ស្វេ យានំ អលភិស្សា, អគច្ឆិស្សា”តិ បយោគារហត្តា។ ឯវំ អសង្ករតោ វវត្ថបេតព្ពំ។

ឯវំ វវត្ថបេត្វា អយមម្ហេហិ វុច្ចមានោ នយោ សាធុកំ សល្លក្ខេតព្ពោ។ កថំ? ហិយ្យត្តនជ្ជតនីបរោក្ខា ស្វាតន្យាសីភវិស្សន្តិវសេន ឯកន្តាតីតានាគតកាលិកា វិភត្តិយោ ឆ, វត្តមានវសេន ឯកន្តបច្ចុប្បន្នកាលិកា វិភត្តិ ឯកាយេវ, សា បដិបាដិយា គណិយមានា សត្តមំ ឋានំ ភជតិ។ ឯវំ ឯតស្មិំ វត្តមានាសង្ខាតេ សត្តមដ្ឋានេ បក្ខិបិតុំ និរុត្តិនយេន “បរិកប្បកាលិកា”តិ សង្ខំ គតំ សត្ថនយេន “បច្ចុប្បន្នានាគតកាលិកា”តិវត្តព្ពំ ឯកំ វិភត្តិំ សត្តមីភូតាយ វត្តមានាយ សមានដ្ឋានត្តា សត្តមីសញ្ញំ កត្វា ឋបេសិ។ តតោ បុនទេវ ស្វាតន្យាសីភវិស្សន្តិវសេន ឯកន្តានាគតកាលិកា តិស្សោ វិភត្តិយោ គណេត្វា តំ បច្ចុប្បន្នានាគតកាលិកំ “សត្តមី”តិ លទ្ធសញ្ញំ វិភត្តិំ អនាគតកាលិកភាវេន តាហិ តីហិ សទ្ធិំ សមានដ្ឋានត្តា ចតុត្ថំ កត្វា និរុត្តិនយេន “អាណត្តិកាលិកា”តិ សង្ខំ គតំ សត្ថនយេន “បច្ចុប្បន្នានាគតកាលិកា”តិ វត្តព្ពំ ឯកំ វិភត្តិំ បញ្ចន្នំ សង្ខ្យានំ បូរណេន បញ្ចមីសញ្ញំ កត្វា ឋបេសិ។

ក្រិយាតិបត្តិយា បន អនិយតកាលិកត្តា តំ វជ្ជេត្វា អយំ វិនិច្ឆយោ កតោ, សោ ច ខោ និរុត្តិនយំយេវ និស្សាយ។ អយំ តាវ កាតន្តេ វត្តមានានន្តរំ វុត្តានំ សត្តមីបញ្ចមីនំ អន្វត្ថសញ្ញំ ឥច្ឆន្តានំ អម្ហាកំ រុចិ, ឯសា សទ្ទម្មវិទូហិ គរូហិ អប្បដិក្កោសិតា អនុមតា សម្បដិច្ឆិតា “ឯវមេវំ អាវុសោ, ឯវមេវំ អាវុសោ”តិ។ វេយ្យាករណេហិបិ អប្បដិក្កោសិតា អនុមតា សម្បដិច្ឆិតា “ឯវមេវំ ភន្តេ, ឯវមេវំ ភន្តេ”តិ។ ឯវំ សព្ពេហិបិ តេហិ បុញ្ញាចរិយេហិ អព្ភានុមោទិតា អប្បដិក្កោសិតា។

កច្ចាយនប្បករណេ បន ពុទ្ធវចនានុរូបេន អដ្ឋធា វិភត្តីនំ វុត្តត្តា វត្តមានាវិភត្តិ បញ្ចមដ្ឋានេ ឋិតា។ កថំ? បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីភវិស្សន្តិវសេន ឯកន្តាតីតានាគតកាលិកា ចតស្សោ វិភត្តិយោ, វត្តមានវសេន ឯកន្តបច្ចុប្បន្នកាលិកា វិភត្តិ ឯកាយេវ, សា បដិបាដិយា គណិយមានា បញ្ចមំ ឋានំ ភជតិ។ ឯវំ ឯតស្មិំ វត្តមានាសង្ខាតេ បញ្ចមដ្ឋានេ បក្ខិបិតុំ និរុត្តិនយេន “អាណត្តិកាលិកា”តិ សង្ខំ គតំ “អនុត្តកាលិកា”តិ វុត្តំ វិភត្តិំ បញ្ចមីភូតាយ វត្តមានាយ សមានដ្ឋានត្តា បញ្ចមីសញ្ញំ កត្វា ឋបេសិ។ តតោ បរំ តំ បញ្ចមំ ឆដ្ឋិដ្ឋានេ ឋបេត្វា បរោក្ខា ហិយ្យត្តនី អជ្ជតនី ភវិស្សន្តិ វត្តមានា បញ្ចមីតិ ឯវំ គណនាវសេន ឆ វិភត្តិយោ ឧបាទាយ និរុត្តិនយេន “បរិកប្បកាលិកា”តិ សង្ខំ គតំ “អនុត្តកាលិកា”តិ វុត្តំ វិភត្តិំ សត្តន្នំ សង្ខ្យានំ បូរណេន សត្តមីសញ្ញំ កត្វា ឋបេសិ។

កាលាតិបត្តិយា បន អតីតានាគតកាលិកត្តា តំ វជ្ជេត្វា អយំ វិនិច្ឆយោ កតោ, សោ ច ខោ និរុត្តិនយំយេវ និស្សាយ។ អយំ កច្ចាយនេ វត្តមានានន្តរំ វុត្តានំ បញ្ចមីសត្តមីនំ អន្វត្ថសញ្ញំ ឥច្ឆន្តានំ អម្ហាកំ រុចិ, ឯសា ច សទ្ទម្មវិទូហិ គរូហិ អប្បដិក្កោសិតា អនុមតា សម្បដិច្ឆិតា “ឯវមេវំ អាវុសោ, ឯវមេវំ អាវុសោ”តិ។ វេយ្យាករណេហិបិ អប្បដិក្កោសិតា អនុមតា សម្បដិច្ឆិតា “ឯវមេវំ ភន្តេ, ឯវមេវំ ភន្តេ”តិ។ ឯវំ សព្ពេហិបិ តេហិ បុញ្ញាចរិយេហិ អព្ភានុមោទិតា អប្បដិក្កោសិតា។

យស្មា ហិ កាតន្តកច្ចាយនានិ អញ្ញមញ្ញំ វិសទិសវិភត្តិក្កមានិបិ អន្តរេន កិញ្ចិ វិសេសំ និរុត្តិយំ វុត្តាតីតាទិកាលវិភាគវសេនេកជ្ឈំ សំសន្ទន្តិ សមេន្តិ, តស្មា និរុត្តិនយញ្ញេវ សារតោ គហេត្វា បញ្ចមីសត្តមីវិភត្តីនំ អន្វត្ថសញ្ញាបរិកប្បនេ អម្ហាកំ រុចិ បុញ្ញាចរិយេហិ អព្ភានុមោទិតា អប្បដិក្កោសិតា, តស្មា ឯវំ យោ កោចិ ឥមំ វាទំ មទ្ទិត្វា អញ្ញំ វាទំ បតិដ្ឋាបេតុំ សក្ខិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ អយញ្ហិ នយោ អតីវ សុខុមោ ទុទ្ទសោ ច បរមាណុរិវ, ទុក្ខោគាឡ្ហោ ច មហាគហនមិវ, អតិគម្ភីរោ ច មហាសមុទ្ទោ វិយ, តស្មា ឥមិស្សំ សទ្ទនីតិយំ សទ្ធា សម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ សាសនោបការត្ថំ យោគោ សុដ្ឋុ ករណីយោ។ តថា ហិ ឥធ កតយោគេហិ នាមា ខ្យាតាទីសុ ចតូសុ បទេសុ ឧប្បន្នវាទា បរវាទិនោ ជិតាវ ហោន្តិ។

មុនិនា មុនិនាគេន, ទុដ្ឋា បព្ពជិតា ជិតា;

យថា យថា អសទ្ទម្ម-បូរណា បូរណាទយោ។

តថា តថាគតាទាយា-នុគាយំ សទ្ទនីតិយំ;
កតយោគេហិបិ ជិតា, សវន្តិ បរវាទិនោតិ។

អយំ បញ្ចមីសត្តមីនំ បដិបាដិដ្ឋបនេ បករណសំសន្ទនា។

អថ វត្តមានាទីនំ វចនត្ថំ កថយាម – តត្ថ **វត្តមានា**តិ កេនដ្ឋេន វត្តមានា? វត្តមានកាលវចនដ្ឋេន។ បច្ចុប្បន្នភាវេន ហិ វត្តតីតិ វត្តមានោ, បច្ចុប្បន្នក្រិយាសង្ខាតោ កាលោ។ តព្ពាចកវសេន វត្តមានោ កាលោ ឯតិស្សា អត្ថីតិ អយំ **តិ អន្តិ**អាទិវិភត្តិ វត្តមានា។ តថា ហិ “គច្ឆតិ ទេវទត្តោ”តិ ឯត្ថ ទេវទត្តស្ស បច្ចុប្បន្នំ គមនក្រិយំ វិភត្តិភូតោ **តិ**សទ្ទោយេវ វទតិ, តស្មា តព្ពាចកវសេន វត្តមានោ កាលោ ឯតិស្សា អត្ថីតិ វត្តមានាតិ វុច្ចតិ។ **បញ្ចមី**តិ កេនដ្ឋេន បញ្ចមី? បញ្ចមំ វត្តមានដ្ឋានំ គមនដ្ឋេន, បញ្ចន្នញ្ច សង្ខ្យានំ បូរណដ្ឋេន។ តថា ហិ និយោគា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នកាលិកានំ បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីភវិស្សន្តីវត្តមានាសង្ខាតានំ បញ្ចន្នំ វិភត្តីនមន្តរេ បញ្ចមីភូតាយ វត្តមានាយ សយម្បិ បច្ចុប្បន្នកាលិកភាវេន សមានដ្ឋានត្តា បញ្ចមំ វត្តមានដ្ឋានំ គច្ឆតីតិ បញ្ចមី។ យថា នទន្តី គច្ឆតីតិ នទី។ តថា និយោគា អតីតានាគតកាលិកា បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីភវិស្សន្តីសង្ខាតា ចតស្សោ វិភត្តិយោ ឧបាទាយ សយម្បិ វត្តមានាវិភត្តិ វិយ បញ្ចន្នំ សង្ខ្យានំ បូរណីតិ បញ្ចមី។ **សត្តមី**តិ កេនដ្ឋេន សត្តមី? សត្តន្នំ សង្ខ្យានំ បូរណដ្ឋេន។ តថា ហិ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នកាលិកា បរោក្ខាហិយ្យត្តនជ្ជតនីភវិស្សន្តីវត្តមានាបញ្ចមីសង្ខាតា ឆ វិភត្តិយោ ឧបាទាយ សយម្បិ បច្ចុប្បន្នកាលិកា ហុត្វា សត្តន្នំ សង្ខ្យានំ បូរណីតិ សត្តមី។

បរោក្ខាតិ កេនដ្ឋេន បរោក្ខា? បរោក្ខេ ភវាតិ អត្ថេន។ តថា ហិ ចក្ខាទិន្ទ្រិយសង្ខាតស្ស អក្ខស្ស បរោ តិរោភាវោ បរោក្ខំ, តព្ពាចកភាវេន បរោក្ខេ ភវាតិ បរោក្ខា។ **ហិយ្យត្តនី**តិ កេនដ្ឋេន ហិយ្យត្តនី? ហិយ្យោ បភុតិ អតីតេ កាលេ ភវា តព្ពាចកភាវេនាតិ អត្ថេន។ **អជ្ជតនី**តិ កេនដ្ឋេន អជ្ជតនី? អជ្ជ បភុតិ អតីតេ កាលេ ភវា តព្ពាចកភាវេនាតិ អត្ថេន។ **ភវិស្សន្តី**តិ កេនដ្ឋេន ភវិស្សន្តី? “ឯវំ អនាគតេ ភវិស្សតី”តិ អត្ថំ បកាសេន្តី ឯតិ គច្ឆតីតិ អត្ថេន។ **កាលាតិបត្តី**តិ កេនដ្ឋេន កាលាតិបត្តិ? កាលស្សាតិបតនវចនដ្ឋេន។ តថា ហិ កាលស្ស អតិបតនំ អច្ចយោ អតិក្កមិត្វា បវត្តិ កាលាតិបត្តិ, លភិតព្ពស្ស អត្ថស្ស និប្ផត្តិរហិតំ ក្រិយាតិក្កមនំ ។ **កាលោ**តិ ចេត្ថ ក្រិយា អធិប្បេតា។ ករណំ ការោ, ការោ ឯវ កាលោ **រ**ការស្ស **ល**ការំ កត្វា ឧច្ចារណវសេន។ អយំ បន វិភត្តិ តព្ពាចកត្តា កាលាតិបត្តីតិ។ អយំ បន វត្តមានាទីនំ វចនត្ថវិភាវនា។

វិប្បកិណ្ណវិវិធនយេ, សំកិណ្ណលក្ខណធរវរសាសនេ;
សុមតិមតិវឌ្ឍនត្ថំ, កថិតោ បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ នាម

តតិយោ បរិច្ឆេទោ។

៤. ភូធាតុមយនាមិករូបវិភាគ

“ភូ សត្តាយ”ន្តិ ធាតុស្ស, រូបមាខ្យាតសញ្ញិតំ;
ត្យាទ្យន្តំ លបិតំ នាន-ប្បការេហិ អនាកុលំ។

ស្យាទ្យន្តំ, ទានិ តស្សេវ, រូបំ នាមិកសវ្ហយំ;
ភាសិស្សំ ភាសិតត្ថេសុ, បដុភាវាយ សោតុនំ។

យទត្ថេ’ត្តនិ នាមេតិ, បរ’មត្ថេសុ វា សយំ;
នមតីតិ តទាហំសុ, **នាមំ** ឥតិ វិភាវិនោ។

នាមំ នាមិកមិច្ចត្រ, ឯកមេវត្ថតោ ភវេ;
តទេវំ នាមិកំ ញេយ្យំ, សលិង្គំ សវិភត្តិកំ។

សត្វាភិធានំ លិង្គន្តិ, ឥត្ថិបុមនបុំសកំ;
វិភត្តីតិច សត្តេវ, តត្ថ ចដ្ឋ បវុច្ចរេ។

បឋមា ទុតិយា តតិយា, ចតុត្ថី បញ្ចមី តថា;
ឆដ្ឋី ច សត្តមី ចាតិ, ហោន្តិ សត្ត វិភត្តិយោ។

លិង្គត្ថេ បឋមា សាយំ, ភិន្នា ទ្វេធា **សិយោ** ឥតិ;
កម្មត្ថេ ទុតិយា សាបិ, ភិន្នា **អំ យោ** ឥតិ ទ្វិធា។

ករណេ តតិយា សាបិ, ភិន្នា **នា ហិ** ឥតិ ទ្វិធា;
សម្បទានេ ចតុត្ថី សា, ភិន្នា ទ្វេធា **ស នំ** ឥតិ។

អបាទានេ បញ្ចមី សា, ភិន្នា ទ្វេធា **ស្មា ហិ** ឥតិ;
ឆដ្ឋី សាមិម្ហិ សា ចាបិ, ភិន្នា ទ្វេធា **ស នំ** ឥតិ។

ឱកាសេ សត្តមី សាបិ, ភិន្នា ទ្វេធា **ស្មិំសុ** ឥតិ;
អាមន្តនដ្ឋមី សាយំ, **សិយោ**យេវាតិ ចុទ្ទស។

វចនទ្វយសំយុត្តា, ឯកេកា តា វិភត្តិយោ;
សត្វមិតិហ វិញ្ញេយ្យោ, អត្ថោ សោ ទព្ពសញ្ញិតោ។

យោ ករោតិស **កត្តា**តុ, តំ **កម្មំ** យំ ករោតិ វា;
កុព្ពតេ យេន វា តន្តុ, **ករណំ** ឥតិ សញ្ញិតំ។

ទេតិ រោចតិ វា យស្ស, **សម្បទាន**ន្តិ តំ មតំ;
យតោបេតិ ភយំ វា តំ, **អបាទាន**ន្តិ កិត្តិតំ។

យស្សាយត្តោ សមូហោវា, តំ វេ **សាមី**តិ ទេសិតំ;
យស្មិំ ករោតិ កិរិយំ, ត**ទោកាស**ន្តិ សទ្ទិតំ។

យទាលបតិ តំ វត្ថុ, **អាមន្តន**មុទីរិតំ;
សទ្ទេនាភិមុខីការោ, វិជ្ជមានស្ស វា បន។

វិនា អាលបនត្ថំ លិង្គត្ថាទីសុ បឋមាទិវិភត្តុប្បត្តិ ឧបលក្ខណវសេន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទមេត្ថ និរុត្តិលក្ខណំ ទដ្ឋព្ពំ – បច្ចត្តវចនេ បឋមា វិភត្តិ ភវតិ, ឧបយោគវចនេ ទុតិយា វិភត្តិ ភវតិ, ករណវចនេ តតិយា វិភត្តិ ភវតិ, សម្បទានវចនេ ចតុត្ថី វិភត្តិ ភវតិ, និស្សក្កវចនេ បញ្ចមី វិភត្តិ ភវតិ, សាមិវចនេ ឆដ្ឋី វិភត្តិ ភវតិ, ភុម្មវចនេ សត្តមី វិភត្តិ ភវតិ, អាមន្តនវចនេ អដ្ឋមី វិភត្តិ ភវតិ។ តត្រុទ្ទានំ –

បច្ចត្តមុបយោគញ្ច, ករណំ សម្បទានិយំ;
និស្សក្កំ សាមិវចនំ, ភុម្មមាលបនដ្ឋមំ។

តត្រ **បច្ចត្តវចនំ** នាម តិវិធលិង្គវវត្ថានគតានំ ឥត្ថិបុមនបុំសកានំ បច្ចត្តសភាវនិទ្ទេសត្ថោ។ **ឧបយោគវចនំ** នាម យោ យំ ករោតិ, តេន តទុបយុត្តបរិទីបនត្ថោ។ **ករណវចនំ** នាម តជ្ជាបកតនិព្ពត្តកបរិទីបនត្ថោ។ **សម្បទានវចនំ** នាម តប្បទានបរិទីបនត្ថោ។ **និស្សក្កវចនំ** នាម តន្និស្សដតទបគមបរិទីបនត្ថោ។ **សាមិវចនំ** នាម តទិស្សរបរិទីបនត្ថោ។ **ភុម្មវចនំ** នាម តប្បតិដ្ឋាបរិទីបនត្ថោ។ **អាមន្តនវចនំ** នាម តទាមន្តនបរិទីបនត្ថោ។ ឯវំ ញត្វា បយោគានិ អសម្មុយ្ហន្តេន យោជេតព្ពានិ។

ភូតោ, ភាវកោ, ភវោ, អភវោ, ភាវោ, អភាវោ, សភាវោ, សព្ភាវោ, សម្ភវោ, បភវោ, បភាវោ, អនុភវោ, អានុភាវោ, បរាភវោ, វិភវោ, បាតុភាវោ, អាវិភាវោ, តិរោភាវោ, វិនាភាវោ, សោត្ថិភាវោ, អត្ថិភាវោ, នត្ថិភាវោតិ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គំ។

អភិភវិតា, បរិភវិតា, អនុភវិតា, សមនុភវិតា, ភាវិតា, បច្ចនុភវិតាតិ **អា**ការន្តបុល្លិង្គំ។

ភវំ, បរាភវំ, បរិភវំ, អភិភវំ, អនុភវំ, សមនុភវំ, បច្ចនុភវំ, បភវំ, អប្បភវន្តិ និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គំ។

ធនភូតិ, សិរិភូតិ, សោត្ថិភូតិ, សុវត្ថិភូតីតិ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គំ។

ភាវី, វិភាវី, សម្ភាវី, បរិភាវីតិ **ឦ**ការន្តបុល្លិង្គំ។

សយម្ភូ, បភូ, អភិភូ, វិភូ, អធិភូ, បតិភូ, គោត្រភូ, វត្រភូ, បរាភិភូ, រូបាភិភូ, សទ្ទាភិភូ, គន្ធាភិភូ, រសាភិភូ, ផោដ្ឋព្ពាភិភូ, ធម្មាភិភូ, សព្ពាភិភូតិ **ឩ**ការន្តបុល្លិង្គំ។

ឥមានេត្ថ ឆព្ពិធានិ បុល្លិង្គានិ **ភូ**ធាតុមយានិ ឧទ្ទិដ្ឋានិ។

ឧការន្តំ បុល្លិង្គំ តុ **ភូ**ធាតុមយមប្បសិទ្ធំ, អញ្ញធាតុមយំ បនុការន្តបុល្លិង្គំ បសិទ្ធំ "ភិក្ខុ, ហេតុ"ឥតិ។ តេន សទ្ទី សត្តវិធានិ បុល្លិង្គានិ ហោន្តិ, សព្ពានេតានិ សភាវតោយេវ បុល្លិង្គានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ ឯត្ថ សត្តោតិ អត្ថវាចកោ **ភូត**សទ្ទោយេវ និយោគា បុល្លិង្គន្តិបិ ទដ្ឋព្ពោ។

យេ បន "យោ ធម្មោ ភូតោ, យា ធម្មជាតិ ភូតា, យំ ធម្មជាតំ ភូត"ន្តិ ឯវំ លិង្គត្តយេ យោជនារហត្តា អនិយតលិង្គា អញ្ញេបិ **ភូតបរាភូតសម្ភូត**សទ្ទាទយោ សន្និស្សន្តិ បាវចនវរេ, តេបិ នានោបសគ្គនិបាតបទេហិ យោជនវសេន សទ្ទវចនាយំ សុខុមត្ថគ្គហណេ ច វិញ្ញូនំ កោសល្លជននត្ថំ និយតបុល្លិង្គេសុ បក្ខិបិត្វា ទស្សេស្សាម។

សេយ្យថិទំ? ភូតោ, បរាភូតោ, សម្ភូតោ, វិភូតោ, បាតុភូតោ, អាវិភូតោ, តិរោភូតោ, វិនាភូតោ, ភព្ពោ, បរិភូតោ, អភិភូតោ, អធិភូតោ, អទ្ធភូតោ, អនុភូតោ, សមនុភូតោ, បច្ចនុភូតោ, ភាវិតោ, សម្ភាវិតោ, វិភាវិតោ, បរិភាវិតោ, អនុបរិភូតោ, បរិភវិតព្ពោ, បរិភោតព្ពោ, បរិភវនីយោ, អភិភវិតព្ពោ, អភិភោតព្ពោ, អភិភវនីយោ, អធិភវិតព្ពោ, អធិភោតព្ពោ, អធិភវនីយោ, អនុភវិតព្ពោ, អនុភោតព្ពោ, អនុភវនីយោ, សមនុភវិតព្ពោ, សមនុភោតព្ពោ, សមនុភវនីយោ, បច្ចនុភវិតព្ពោ, បច្ចនុភោតព្ពោ, បច្ចនុភវនីយោ, ភាវេតព្ពោ, ភាវនីយោ, សម្ភាវេតព្ពោ, សម្ភាវនីយោ, វិភាវេតព្ពោ, វិភាវនីយោ, បរិភាវេតព្ពោ, បរិភាវនីយោ, ភវមានោ, វិភវមានោ, បរិភវមានោ, អភិភវមានោ, អនុភវមានោ, សមនុភវមានោ, បច្ចនុភវមានោ, អនុភោន្តោ, សមនុភោន្តោ, បច្ចនុភោន្តោ, សម្ភោន្តោ, អភិសម្ភោន្តោ, ភាវេន្តោ, សម្ភាវេន្តោ, វិភាវេន្តោ , បរិភាវេន្តោ, បរិភវិយមានោ, បរិភុយ្យមានោ, អភិភវិយមានោ, អភិភូយមានោ, អនុភវិយមានោ, អនុភុយ្យមានោ, សមនុភវិយមានោ, សមនុភុយ្យមានោ, បច្ចនុភវិយមានោ, បច្ចនុភុយ្យមានោតិ ឥមានិ

និយតបុល្លិង្គេសុ បក្ខិត្តលិង្គានិ។ ឯវំ **ឱ**ការន្តាទិវសេន ឆព្ពិធានិ បុល្លិង្គានិ **ភូ**ធាតុមយានិ បកាសិតានិ។ អយំ តាវ បុល្លិង្គវសេន ឧទាហរណុទ្ទេសោ។

ភាវិកា, ភាវនា, វិភាវនា, សម្ភាវនា, បរិភាវនាតិ **អា**ការន្តឥត្ថិលិង្គំ។

ភូមិ, ភូតិ, វិភូតិ។ **ឥ**ការន្តឥត្ថិលិង្គំ។

ភូរី, ភូតី, ភោតី, វិភាវិនី, បរិភាវិនី, សម្ភាវិនី, បាតុភវន្តី, បាតុភោន្តី, បរិភវន្តី, បរិភោន្តី, អភិភវន្តី, អភិភោន្តី, អធិភវន្តី, អធិភោន្តី, អនុភវន្តី, អនុភោន្តី, សមនុភវន្តី, សមនុភោន្តី, បច្ចនុភវន្តី, បច្ចនុភោន្តី, អភិសម្ភវន្តី, អភិសម្ភោន្តីតិ **ឦ**ការន្តឥត្ថិលិង្គំ។

ភូ, អភូ។ **ឩ**ការន្តឥត្ថិលិង្គំ។

ឥមានេត្ថ ចតុព្ពិធានិ ឥត្ថិលិង្គានិ **ភូ**ធាតុមយានិ ឧទ្ទិដ្ឋានិ។

ឩការន្តិត្ថិលិង្គំ **ភូ**ធាតុមយមប្បសិទ្ធំ, អញ្ញធាតុមយំ បន **ឩ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ បសិទ្ធំ “ធាតុ, ធេនុ”ឥតិ។ តេន សទ្ទី បញ្ចវិធានិ ឥត្ថិលិង្គានិ ហោន្តិ, ឱការន្តស្ស វា **គោ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវេ តេន សទ្ធឹ ឆព្ពិធានិបិ ហោន្តិ, សព្ពានេតានិ សភាវតោយេវិត្ថិលិង្គានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ ឯត្ថាបិ អនិយតលិង្គា **ភូតបរាភូតសម្ភូត**សទ្ទាទយោ ឥត្ថិលិង្គវសេន យុជ្ជន្តេ។

កថំ? ភូតា, បរាភូតា, សម្ភូតាតិ សព្ពំ វិត្ថារតោ គហេតព្ពំ “អនុភោន្តោ សមនុភោន្តោ”តិអាទីនិ នវ បទានិ វជ្ជេត្វា។ តានិ ហិ **ឦ**ការន្តវសេន យោជិតានិ។ ឥមានិ និយតលិង្គេសុ បក្ខិត្តលិង្គានិ។ ឯវំ **អា**ការន្តាទិវសេន ចតុព្ពិធានិ ឥត្ថិលិង្គានិ **ភូ**ធាតុមយានិ បកាសិតានិ។ អយំ ឥត្ថិលិង្គវសេន ឧទាហរណុទ្ទេសោ។

ភូតំ, មហាភូតំ, ភវិត្តំ, ភូនំ, ភវនំ, បរាភវនំ, សម្ភវនំ, វិភវនំ, បាតុភវនំ, អាវិភវនំ, តិរោភវនំ, វិនាភវនំ, សោត្ថិភវនំ, បរិភវនំ, អភិភវនំ, អធិភវនំ, អនុភវនំ, សមនុភវនំ, បច្ចនុភវនន្តិ និគ្គហីតន្តនបុំសកលិង្គំ។

អត្ថវិភាវិ, ធម្មវិភាវិ។ **ឥ**ការន្តនបុំសកលិង្គំ។

គោត្រភុ, ចិត្តសហភុ, នចិត្តសហភុ។ **ឧ**ការន្តនបុំសកលិង្គំ។

សព្ពានេតានិ សភាវតោយេវ នបុំសកលិង្គានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ ឯត្ថ សត្តភូតរូបវាចកោ **ភូត**សទ្ទោយេវ និយោគា នបុំសកលិង្គោតិបិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថាបិ អនិយតលិង្គា **ភូត បរាភូត សម្ភូត**សទ្ទាទយោ នបុំសកលិង្គវសេន យុជ្ជន្តេ។

កថំ? ភូតំ, បរាភូតំ, សម្ភូតំ, វិភូតំ។ **បេយ្យាលោ**។ សមនុភវមានំ, បច្ចនុភវមានំ, អនុភោន្តំ, អនុភវន្តំ, សមនុភោន្តំ, សមនុភវន្តំ, បច្ចនុភោន្តំ, បច្ចនុភវន្តំ, សម្ភោន្តំ, សម្ភវន្តំ, អភិសម្ភោន្តំ, អភិសម្ភវន្តំ, បាតុភោន្តំ, បាតុភវន្តំ, បរិភោន្តំ, បរិភវន្តំ, អភិភោន្តំ, អភិភវន្តំ, អធិភោន្តំ, អធិភវន្តំ, ភាវេន្តំ, សម្ភាវេន្តំ, វិភាវេន្តំ, បរិភាវេន្តំ, បរិភាវិយមានំ, បរិភុយ្យមានំ, **បេយ្យាលោ**។ បច្ចនុភវិយមានំ, បច្ចនុភុយ្យមានន្តិ ឥមានិ និយតនបុំសកលិង្គេសុ បក្ខិត្តលិង្គានិ។ ឯវំ និគ្គហីតន្តាទិវសេន តិវិធានិ នបុំសកលិង្គានិ **ភូ**ធាតុមយានិ បកាសិតានិ ។ អយំ នបុំសកលិង្គវសេន ឧទាហរណុទ្ទេសោ, ឯវំ បុល្លិង្គាទិវសេន លិង្គត្តយំ **ភូ**ធាតុមយមុទ្ទិដ្ឋំ។

ឯត្ថ មេ អប្បសិទ្ធាតិ, យេ យេ សទ្ទា បកាសិតា;
តេ តេ បាឡិប្បទេសេសុ, មគ្គិតព្ពា វិភាវិនា។

ឱ, អា, ពិន្ទុ, ឥ, ឦ, ឧ, ឩ-អន្តិមេ សត្តធា ឋិតា;
ញេ យ្យា បុល្លិង្គភេទាតិ, និរុត្តញ្ញូហិ ភាសិតា។

អា ឥវណ្ណោ **ឩ**វណ្ណោ ច, បញ្ច អន្តា សរូបតោ;
ឥត្ថិភេទាតិ វិញ្ញេយ្យា, **ឱ**ការន្តេន ឆាបិ វា។

ពិន្ទុ, ឥ, ឧ-ឥមេ អន្តា, តយោ ញេយ្យា វិភាវិនា;
នបុំសកប្បភេទាតិ, និរុត្តញ្ញូហិ ភាសិតា។

អន្តា សត្តេវ បុល្លិង្គេ, ឥត្ថិយំ បញ្ច វា ឆ វា;
នបុំសកេ តយោ ឯវំ, ទស បញ្ចហិ ឆព្ពិធា។

យស្មា បនេត្ថ “ភូតោ”តិអាទយោ សទ្ទា និព្ពចនាភិធេយ្យកថនត្ថសាធកវចនបរិយាយវចនត្ថុទ្ធារវសេន វុច្ចមានា បាកដា ហោន្តិ សុវិញ្ញេយ្យា ច, តស្មា ឥមេសំ និព្ពចនាទីនិ យថាសម្ភវំ វក្ខាម វិញ្ញូនំ តុដ្ឋិជននត្ថញ្ចេវ សោតារានមត្ថេសុ បដុតរពុទ្ធិបដិលាភាយ ច។ តត្រ **ភូតោ**តិ ខន្ធបាតុភាវេន ភវតីតិ ភូតោ, ឥទំ តាវ និព្ពចនំ។ “ភូតោ”តិ សព្ពសង្គាហកវសេន សត្តោ វុច្ចតិ, ឥទមភិធេយ្យកថនំ។ “យោ ច កាលឃសោ ភូតោ។ សព្ពេវ និក្ខិបិស្សន្តិ, ភូតា លោកេ សមុស្សយ”ន្តិ ច ឥទមេតស្ស អត្ថស្ស សាធកវចនំ។ អថ វា **ភូតោ**តិ ឯវំ នាមកោ អមនុស្សជាតិយោ សត្តវិសេសោ, ឥទមភិធេយ្យកថនំ។ “ភូតវិជ្ជា, ភូតវេជ្ជោ, ភូតវិគ្គហិតោ”តិ ច ឥទមេតស្ស អត្ថស្ស សាធកវចនំ។ យញ្ច បន “សត្តោ មច្ចោ បជា”តិអាទិកំ តត្ថ តត្ថ អាគតំ វចនំ, ឥទំ សត្តោតិ អត្ថវាចកស្ស **ភូត**សទ្ទស្ស បរិយាយវចនំ។ យញ្ច **និទ្ទេសបាឡិយំ** “មច្ចោតិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជគុ ជន្តុ ហិន្ទគុ មនុជោ”តិ អាគតំ, ឥទម្បិ បរិយាយវចនមេវ។ តានិ សព្ពានិ បិណ្ឌេត្វា វុច្ចន្តេ –

សត្តោ មច្ចោ ជនោ ភូតោ, បាណោ ហិន្ទគុ បុគ្គលោ;
ជន្តុ ជីវោ ជគុ យក្ខោ, បាណី ទេហី តថាគតោ។

សត្តវោ មាតិយោ លោកោ, មនុជោ មានវោ នរោ;
បោសោ សរីរីតិ បុមេ, ភូតមិតិ នបុំសកេ។

បជាតិ ឥត្ថិយំ វុត្តោ, លិង្គតោ, ន ច អត្ថតោ;
ឯវំ តិលិង្គិកា ហោន្តិ, សទ្ទា សត្តាភិធានកា។

យោ សោ ជង្ឃាយ ឧលតិ, សោ សត្តោ ជង្ឃលោ ឥធ;
បាណទេហាភិធានេហិ, សត្តនាមំ បបញ្ចិតំ។

ឥមស្មឹ បករណេ “បរិយាយវចន”ន្តិ ច “អភិធាន”ន្តិ ច “សង្ខា”តិអាទីនិ ច ឯកត្ថានិ អធិប្បេតានិ, អត្ថុទ្ធារវសេន បន **ភូត**សទ្ទោ បញ្ចក្ខន្ធមនុស្សធាតុសស្សតវិជ្ជមានខីណាសវសត្តរុក្ខាទីសុ ទិស្សតិ, តប្បយោគោ ឧបរិ អត្ថត្តិកវិភាគេ អាវិភវិស្សតិ។ **ភាវកោ**តិ ភាវេតីតិ ភាវកោ, ឥទំ និព្ពចនំ។ យោ ភាវនំ ករោតិ, សោ ភាវកោ។ ឥទមភិធេយ្យកថនំ។ “ភាវកោ និបកោ ធីរោ”តិ ឥទមេតស្ស អត្ថស្ស សាធកវចនំ។ “ភាវកោ ភាវនាបសុតោ ភាវនាបយុត្តោ ភាវនាសម្បន្នោ”តិ ឥទំ បរិយាយវចនំ។ ឥមានិ “ភូតោ ភាវកោ”តិ ទ្វេ បទានិ សុទ្ធកត្តុហេតុកត្តុវសេន វុត្តានីតិ។ ឥតោ បរំ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យត្តា “ឥទំ និព្ពចន”ន្តិ ច អាទីនិ អវត្វា កត្ថចិ អត្ថសាធកវចនំ បរិយាយវចនំ អត្ថុទ្ធារញ្ច យថារហំ ទស្សេស្សាម។ តេសុ ហិ សព្ពត្ថ ទស្សិតេសុ គន្ថវិត្ថារោ សិយា, តស្មា យេសមត្ថោ ឧត្តានោ, តេសម្បិ បទានមភិធេយ្យំ ន កថេស្សាម, និព្ពចនមត្តមេវ នេសំ កថេស្សាម។ យេសំ បន គម្ភីរោ អត្ថោ, តេសមភិធេយ្យំ កថេស្សាម។

ភវនំ **ភវោ**, ភវោ វុច្ចតិ វុទ្ធិ។ **ភូ**សទ្ទស្ស អត្ថាតិសយយោគតោ វឌ្ឍនេបិ ទិស្សមានត្តា ភវនំ វឌ្ឍនន្តិ កត្វា។ “ភវោ ច រញ្ញោ អភវោ ច រញ្ញោ”តិ ឥទំ វុទ្ធិអត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អថ វា ភវោតិ វុច្ចតិ សស្សតំ។ “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ចា”តិ ហិ សស្សតវសេន បវត្តា ទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិ, តស្មា ភវទិដ្ឋី”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ តថា ភវោតិ ភវទិដ្ឋិ, ភវតិ សស្សតំ តិដ្ឋតីតិ បវត្តនតោ សស្សតទិដ្ឋិ ភវទិដ្ឋិ នាម។ ភវទិដ្ឋិ ហិ ឧត្តរបទលោបេន ភវោតិ វុច្ចតិ។ “ភវេន ភវស្ស វិប្បមោក្ខមាហំសូ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ឯត្ថាយំ បាឡិវចនត្ថោ – ឯកច្ចេ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា ភវទិដ្ឋិយា វា កាមភវាទិនា វា សព្ពភវតោ វិមុត្តឹ សំសារវិសុទ្ធឹ កថយឹសូតិ។ អថ វា ភវន្តិ វឌ្ឍន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ ភវោតិ អត្ថេន សម្បត្តិបុញ្ញានិ ភវោតិ ច វុច្ចន្តិ។ “ឥតិភវាភវតញ្ច វីតិវត្តោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ឯត្ថ បនាយំ បាឡិវចនត្ថោ – **ភវោ**តិ សម្បត្តិ, **អភវោ**តិ វិបត្តិ។ តថា ភវោតិ វុទ្ធិ, អភវោតិ ហានិ។ ភវោតិ សស្សតំ, អភវោតិ ឧច្ឆេទោ។ ភវោតិ បុញ្ញំ, អភវោតិ បាបំ, តំ សព្ពំ វីតិវត្តោតិ។

សហោកាសា ខន្ធាបិ ភវោ។ “កាមភវោ រូបភវោ” ឥច្ចេវមាទិ ឯតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ឯត្ថ បន ខន្ធា “យោ បញ្ញាយតិ, សោ សរូបំ លភតី”តិ កត្វា “ភវតិ អវិជ្ជាតណ្ហាទិសមុទយា និរន្តរំ សមុទេតី”តិ អត្ថេន វា “ភវា”តិ វុច្ចន្តិ។ ឱកាសោ បន “ភវន្តិ ជាយន្តិ ឯត្ថ សត្តា នាមរូបធម្មា ចា”តិ អត្ថេន “ភវោ”តិ។ អបិច កម្មភវោបិ ភវោ, ឧបបត្តិភវោបិ ភវោ។ “ឧបាទានបច្ចយា ភវោ ទុវិធេន អត្ថិ កម្មភវោ, អត្ថិ ឧបបត្តិភវោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ តត្ថ កម្មមេវ ភវោ កម្មភវោ។ តថា ឧបបត្តិ ឯវ ភវោ ឧបបត្តិភវោ។ ឯត្ថុបបត្តិ ភវតីតិ ភវោ, កម្មំ បន យថា សុខការណត្តា “សុខោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ”តិ វុត្តោ។ ឯវំ ភវការណត្តា ផលវោហារេន ភវោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា ភាវនលក្ខណត្តា ភាវេតីតិ ភវោ។ កឹ ភាវេតិ? ឧបបត្តឹ។ ឥតិ ឧបបត្តឹ ភាវេតីតិ ភវោតិ វុច្ចតិ។ ភាវេតីតិមស្ស ច និព្ពត្តេតីតិ ហេតុកត្តុវសេនត្ថោ។ អថ វា “ភវបច្ចយា ជាតី”តិ វចនតោ ភវតិ ឯតេនាតិ ភវោតិ កម្មភវោ វុច្ចតិ។

> “ខន្ធានញ្ច បដិបាដិ, ធាតុអាយតនាន ច;
> អព្ពោច្ឆិន្នំ វត្តមានា, សំសារោតិ បវុច្ចតី”តិ

វុត្តលក្ខណោ សំសារោបិ ភវោ។ “ភវេ ទុក្ខំ ភវទុក្ខំ, ភវេ សំសរន្តោ”តិ ឥមានេតស្សត្ថស្ស សាធកានិ វចនានិ។ តត្រ កេនដ្ឋេន សំសារោ ភវោតិ កថីយតិ? ភវតិ ឯត្ថ សត្តសម្មុតិ ខន្ធាទិបដិបាដិសង្ខាតេ ធម្មបុញ្ជស្មិន្តិ អត្ថេន ។ ឥទំ **ភវ**សទ្ទស្ស ភាវកត្តុករណាធិករណសាធនវសេនត្ថកថនំ។

ឯត្ថ **ភវ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារំ វទាម –

> វុទ្ធិសម្បត្តិបុញ្ញានិ, ខន្ធា សោកាសសញ្ញិតា;
> សំសារោ សស្សតញ្ចេតំ, **ភវ**សទ្ទេន សទ្ទិតំ។
>
> ភវតណ្ហា ភវទិដ្ឋិ, ឧបបត្តិភវោ តថា;
> កម្មភវោ ច សព្ពន្តំ, **ភវ**សទ្ទេន សទ្ទិតំ។
>
> ភវតណ្ហាភវទិដ្ឋិ-ទ្វយំ កត្ថចិ បាឡិយំ;
> ឧត្តរបទលោបេន, **ភវ**សទ្ទេន សទ្ទិតំ។

អភវោតិ ន ភវោ អភវោ។

> វិបត្តិ ហានិ ឧច្ឆេទោ, បាបញ្ចេវ ចតុព្ពិធា;
> ឥមេ **អភវ**សទ្ទេន, អត្ថា វុច្ចន្តិ សាសនេ។

ភាវោតិ អជ្ឈាសយោ, យោ “អធិប្បាយោ”តិបិ វុច្ចតិ។ “ថីនំភាវោ ទុរាជានោ។ នាមច្ចោ រាជភរិយាសុ, ភាវំ កុព្ពេថ បណ្ឌិតោ។ ហទយង្គតភាវំ បកាសេតី”តិ ឯវមាទិ ឯតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អបិច វត្ថុធម្មោបិ ភាវោ។ “ភាវសង្កេតសិទ្ធីន”ន្តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ, ចិត្តម្បិ ភាវោ។ “អច្ចាហិតំ កម្មំ ករោសិ លុទ្ទំ, ភាវេ ច តេ កុសលំ នត្ថិ កិញ្ចី”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ក្រិយាបិភាវោ។ “ភាវលក្ខណំ ភាវសត្តមី”តិ ច ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អបិច ភាវោតិ សត្តវេវចនន្តិ ភណន្តិ, ធាតុ វា ឯតំ អធិវចនំ។ តត្ថ អជ្ឈាសយោ ច វត្ថុធម្មោ ច ចិត្តញ្ច សត្តោ ចាតិ ឥមេ ភវតីតិ ភាវោ។ តថា បន ភាវេតីតិ ភាវោ, ក្រិយា តុ ភវនន្តិ ភាវោ។ សា ច ភវនគមនបចនាទិវសេនានេកវិធា។ អបិច ភាវរូបម្បិ ភាវោ, យំ ឥត្ថិភាវោ បុម្ភាវោ ឥត្ថិន្ទ្រិយន្តិ ច វុច្ចតិ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ – “ឥត្ថី”តិ វា “បុរិសោ”តិ វា ភវតិ ឯតេន ចិត្តំ អភិធានញ្ចាតិ ភាវោ។

> នត្តនោមតិយា ឯតំ, និព្ពចនមុទាហដំ;
> បុព្ពាចរិយសីហានំ, មតំ និស្សាយ មាហដំ។

វុត្តញ្ហេតំ បោរាណេហិ “ឥត្ថិយា ភាវោ ឥត្ថិភាវោ, ឥត្ថីតិ វា ភវតិ ឯតេន ចិត្តំ អភិធានញ្ចាតិ ឥត្ថិភាវោ”តិ, តស្មា បុម្ភាវោតិ ឯត្ថាបិ បុមស្ស ភាវោ បុម្ភាវោ, បុមាតិ វា ភវតិ ឯតេន ចិត្តំ អភិធានញ្ចាតិ បុម្ភាវោតិ និព្ពចនំ សមធិគន្តព្ពំ។ ឥទំ **ភាវ**សទ្ទស្ស កត្តុភាវករណសាធនវសេនត្ថកថនំ។

អភាវោតិ ន ភាវោតិ អភាវោ, កោ សោ? សុញ្ញតា នត្ថិតា។ **សភាវោ**តិ អត្តនោ ភាវោ សភាវោ, អត្តនោ បកតិ ឥច្ចេវត្ថោ។ អថ វា សភាវោតិ ធម្មានំ សតិ អត្ថសម្ភវេ យោ កោចិ សរូបំ លភតិ, តស្ស ភាវោ លក្ខណមិតិ

សញ្ញិតោ នមនរុប្បនកក្ខឡផុសនាទិអាការោ ឥច្ចេវត្ថោ។ “សាមញ្ញំ វា សភាវោ វា, ធម្មានំ លក្ខណំ មត”ន្តិ ឥទ មេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អបិច សភាវោតិ សលក្ខណោ បរមត្ថធម្មោ។ កេនដ្ឋេន? សហ ភាវេនាតិ អត្ថេន។ **សព្ភាវោ**តិ សតំ ភាវោ សព្ភាវោ, សប្បុរិសធម្មោ ឥច្ចេវត្ថោ។ អថ វា អត្តនោ ភាវោ សព្ភាវោ។ “គាហាបយន្តិ សព្ភាវ”ន្តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ សំវិជ្ជមានោ វា ភាវោ សព្ភាវោ។ “ឯវំ គហណសព្ភាវោ”តិ ឥទ មេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ឥទំ **សភាវ សព្ភាវ**សទ្ទានំ ភាវសាធនវសេនត្ថកថនំ។

សម្ភវោតិ សម្ភវនំ សម្ភវោ, សម្ភវនក្រិយា, យុត្តិ វា។ យុត្តិ ហិ សម្ភវោតិ វុច្ចតិ “សម្ភវោ គហណស្ស ការណ”ន្តិអាទីសុ។ អថ វា សម្ភវតិ ឯតស្មាតិ សម្ភវោ។ យតោ ហិ យំ កិញ្ចិ សម្ភវតិ, សោ សម្ភវោ។ **បភវោ**តិ បភវនំ បភវោ, អច្ឆិន្នតា, បភវតិ ឯតស្មាតិ វា បភវោ។ យតោ ហិ យំ កិញ្ចិ បភវតិ, សោ បភវោ។ ឥមេ បន **សម្ភវបភវ**សទ្ទា កត្ថចិ សមានត្ថា កត្ថចិ ភិន្នត្ថាតិ វេទិតព្ពា។ កថំ? **សម្ភវ**សទ្ទោ ហិ ភវនក្រិយម្បិ វទតិ យុត្តិម្បិ បញ្ញត្តិម្បិ សម្ភវរូបម្បិ បច្ចយត្ថម្បិ, **បភវ**សទ្ទោ បន ភវនក្រិយម្បិ វទតិ នទិប្បភវម្បិ បច្ចយត្ថម្បិ, តស្មា បច្ចយត្ថំ វជ្ជេត្វា ភិន្នត្ថាតិ គហេតព្ពា, បច្ចយត្ថេន បន សមានត្ថាតិ គហេតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ “បច្ចយោ ហេតុ និទានំ ការណំ សម្ភវោ បភវោតិអាទិ អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ជនតោ នាន”ន្តិ។

> “មូលំ ហេតុ និទានញ្ច, សម្ភវោ បភវោ តថា;
> សមុដ្ឋានាហារារម្មណំ, បច្ចយោ សមុទយេន ចា”តិ

អយម្បិ គាថា ឯតស្សត្ថស្ស សាធិកា។ ឥទំ **សម្ភវបភវ**សទ្ទានំ ភាវាបាទានសាធនវសេនត្ថកថនំ។

ឯវមេត្ថ ភាវកត្តុកម្មករណាបាទានាធិករណវសេន ឆ សាធនានិ បកាសិតានិ។ តានិ សម្បទានសាធនេន សត្តវិធានិ ភវន្តិ, តំ បន ឧត្តរិ អាវិភវិស្សតិ “ធនមស្ស ភវតូតិ ធនភូតី”តិអាទិនា។ ឥច្ចេវំ កិតកវសេន សព្ពថាបិ សត្តវិធានិ សាធនានិ ហោន្តិ, យានិ “ការកានី”តិបិ វុច្ចតិ, ឥតោ អញ្ញំ សាធនំ នត្ថិ។ ឥធ បយោគេ ស្វត្ថេសុ ច វិញ្ញូនំ បាដវត្ថំ សាធននាមំ បកាសិតំ។ តថា ហិ ទុន្និក្ខិត្តសាធនេហិ បទេហិ យោជិតា សទ្ទប្បយោគា ទុព្ពោធត្ថា ហោន្តិ, សុនិក្ខិត្តសាធនេហិ បន បទេហិ យោជិតា សុពោធត្ថា ហោន្តិ, តស្មា បយោគាសាធន មូលកា, អត្ថោ ច បយោគមូលកោ។ បយោគានុរូបញ្ហិ អវិបរីតំ កត្វា អត្ថំ កថនសីលា “យាចិតោវ ពហុលំ ចីវរំ បរិភុញ្ជតិ, អប្បំ អយាចិតោ”តិ ឯវមាទីសុ សាធនវសេន គហេតព្ពេសុ អត្ថេសុ, អញ្ញេសុ ចត្ថេសុ បដុតរ ពុទ្ធិនោ បណ្ឌិតាយេវ ឯកន្តេន ភគវតោ បរិយត្តិសាសនធរា នាម ហោន្តីតិ វេទិតព្ពំ។ ឥតោ បរំ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យត្តា “ឥទំ នាម សាធន”ន្តិ ន វក្ខាម, កេវលមិធ ទស្សិតេសុ បយោគេសុ វិញ្ញូនំ ពហុមានុប្បាទនត្ថញ្ចេវ វិវិធវិចិត្តបាឡិគតិកេ វិវិធត្ថសារេ ជិនវរវចនេ សោតូនំ ពុទ្ធិវិជម្ភនត្ថញ្ច អត្ថសាធកវចនានិយេវ យថារហំ សុត្ត គេយ្យវេយ្យាករណគាថាទីសុ តតោ តតោ អាហរិត្វា ទស្សេស្សាម។

បភាវោតិ បការតោ ភវតីតិ បភាវោ, សោយមានុភាវោយេវ។ “បភាវំ តេ ន បស្សាមិ, យេន ត្វំ មិថិលំ វជេ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **អនុភវោ**តិ អនុភវនំ អនុភវោ, កឹ តំ? បរិភុញ្ជនំ។ **អានុភាវោ**តិ តេជុស្សាហមន្តបភូសត្តិយោ។ “តេជសង្ខាតោ ឧស្សាហមន្តបភូសត្តិសង្ខាតោ វា មហន្តោ អានុភាវោ ឯតស្សាតិ មហានុភាវោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។

> តេជោ ឧស្សាហមន្តា ច, បភូសត្តីតិ បញ្ចិមេ;
> អានុភាវាតិ វុច្ចន្តិ, បភាវាតិ ច តេ វទេ។
>
> តេជាទិវាចកត្ថម្ហិ, **អានុភាវ**បទស្ស តុ;
> អត្ថនិព្ពចនំ ធីរោ, យថាសម្ភវមុទ្ទិសេ។

អថ វា **អានុភាវោ**តិ អនុភវិតព្ពផលំ។ “អនុភវិតព្ពស្ស ផលស្ស មហន្តតាយ មហានុភាវោ”តិ ឥទ មេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **បរាភវោ**តិ បរាភវនំ បរាភវោ, អថ វា បរាភវតីតិ បរាភវោ។ “សុវិជានោ បរាភវោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អបិច “ធម្មទេស្សី បរាភវោ”តិ បាឋានុរូបតោ បរាភវិស្សតីតិ បរាភវោតិ អនាគតកាលវសេនបិ និព្ពចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា បរាភវន្តិ ឯតេនាតិ បរាភវោ។ កឹ តំ? ធម្ម ទេស្សិតាទិ។ “បឋមោ សោ បរាភវោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **វិភវោ**តិ និព្ពានំ។ តញ្ហិ ភវតោ វិគតត្តា ភវតោ វិគតោតិ វិភវោ, ភវស្ស ច តំហេតុ វិគតត្តា វិគតោ ភវោ ឯតស្មាតិ វិភវោ។ វិភវន្តិ ឧច្ឆិជ្ជន្តិ វិនស្សន្តិ ឥតោ អរិយធនវិលោមកា កិលេសមហាចោរាតិបិ វិភវោ។ **វិភវ**សទ្ទស្ស និព្ពានាភិធានត្តេ “ឯវំ ភវេ វិជ្ជមានេ, វិភវោ ឥច្ឆិតព្ពកោ”តិ ឥទមេត្ថ សាធកំ វចនំ។ ឥមានិ បន និព្ពានស្ស បរិយាយវចនានិ –

និព្ពានំ វិភវោ មោក្ខោ, និរោធោ អមតំ សមំ;
សង្ខារូបសមោ ទុក្ខ-និរោធោ អច្ចុត’ក្ខយោ។

វិវដ្ដ’មកតំ អត្ថំ, សន្តិបទ’មសង្ខតំ;
បារំ តណ្ហក្ខយោ ទុក្ខ-ក្ខយោ សញ្ញោជនក្ខយោ។

យោគក្ខេមោ វិរាគោ ច,
លោកន្តោ ច ភវក្ខយោ;
អបវគ្គោ វិសង្ខារោ,
សត្តិ សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ ច។

វិមុត្យា’បចយោ មុត្តិ, និព្ពុតិ ឧបធិក្ខយោ;
សន្តិ អសង្ខតា ធាតុ, ទិសា ច សព្ពតោបភំ។

វិនាបេតានិ នាមានិ, វិសេសកបទំ តថ;
និព្ពានវាចកានីតិ, សល្លក្ខេយ្យ សុមេធសោ។

“តាណំ លេណ”ន្តិអាទីនិ-បេក្ខិកានិ ភវន្តិ ហិ;
វិសេសកបទានន្តិ, ឯត្ថេតានិ បកាសយេ។

តាណំ លេណ’មរូបញ្ច, សន្តំ សច្ច’មនាលយំ;
សុទុទ្ទសំ សរណញ្ច, បរាយណ’មនីតិកំ។

អនាសវំ ធុវំ និច្ចំ, វិញ្ញាណ’មនិទស្សនំ;
អព្យាបជ្ជំ សិវំ ខេមំ, និបុណំ អបលោកិកំ។

អនន្ត’មក្ខរំ ទីបោ, អច្ចុន្តំ កេវលំ បទំ;
បណីតំ អច្ចុតញ្ចាតិ, ពហុធាបិ វិភាវយេ។

គោត្រភូតិ បទស្សត្ថំ, វទន្តេហិ គរូហិ តុ;
គោត្តំ វុច្ចតិ និព្ពាន-មិតិ គោត្តន្តិ ភាសិតំ។

វិភវោតិ វា វិនាសសម្បត្តិធនុច្ឆេទទិដ្ឋិយោបិ វុច្ចន្តិ។ តត្ថ វិនាសោ វិភវនំ ឧច្ឆិជ្ជនំ នស្សនន្តិ អត្ថេន វិភវោ។ “វិភវោ សព្ពធម្មានំ, តត្ថេកេ សតោ សត្តស្ស ឧច្ឆេទំ វិនាសំ វិភវំ បញ្ញបេន្តី”តិ ច តទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ សម្បត្តិ បន វិសេសតោ ភវតីតិ វិភវោ។ “រញ្ញោ សិរីវិភវំ ទដ្ឋុកាមា”តិ តទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ធនំ បន ភវន្តិ វឌ្ឍន្តិ វុទ្ធី វិរូឡ្ហី វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ វិភវោ។ “អសីតិកោដិវិភវស្ស ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តី”តិ តទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ តទំ បន បរិយាយវចនំ –

ធនំ សំ វិភវោ ទព្ពំ, សាបតេយ្យំ បរិគ្គហោ;
ឱឌ្ឍំ ភណ្ឌំ សកំ អត្ថោ, តច្ចេតេ ធនវាចកា។

ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ បន វិភវតិ ឧច្ឆិជ្ជតិ “អត្តា ច លោកោ ច បុន ចុតិតោ ឧទ្ធំ ន ជាយតី”តិ គហណតោ វិភវោតិ។ “វិភវតណ្ហា”តិ តទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ វិភវតណ្ហាតិ ហិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតាយ តណ្ហាយ នាមំ។ ឯត្ថ អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតិ –

ធននិព្ពានសម្បត្តិ-វិនាសុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ;
វុត្តា **វិភវ**សទ្ទេន, ឥតិ វិញ្ញូ វិភាវយេ។

បាតុភាវោតិ បាតុភវនំ បាតុភាវោ។ **អាវិភាវោ**តិ អាវិភវនំ អាវិភាវោ, ឧភិន្នមេតេសំ បាកដតា តច្ចេ វត្ថោ។ **តិរោភាវោ**តិ តិរោភវនំ តិរោភាវោ, បដិច្ឆន្នភាវោ។ **វិនាភាវោ**តិ វិនាភវនំ វិនាភាវោ, វិយោគោ។ **សោត្ថិភាវោ**តិ សោត្ថិភវនំ សោត្ថិភាវោ, សុវត្ថិភាវោ សុខស្ស អត្ថិតា, អត្ថតោ បន និព្ភយតា និរុបទ្ទវតា ឯវ។

អត្ថិភាវោតិ អត្ថិតា វិជ្ជមានតា អវិរិត្តតា។ **នត្ថិភាវោ**តិ នត្ថិតា អវិជ្ជមានតា វិរិត្តតា រិត្តតា តុច្ឆតា សុញ្ញតា។ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។

អភិភវតីតិ **អភិភវិតា**, បរំ អភិភវន្តោ យោ កោចិ។ ឯវំ **បរិភវិតា**, អនុភវតីតិ **អនុភវិតា**, សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា អនុភវន្តោ យោ កោចិ។ ឯវំ **សមនុភវិតា។ បច្ចនុភវិតា**, ឯត្ថ បន យថា "អមតស្ស ទាតា។ អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា"តិអាទីសុ "ទាតា"តិ បទានំ កត្តុវាចកានំ "អមតស្សា"តិអាទីហិ បទេហិ កម្មវាចកេហិ ឆដ្ឋិយន្តេហិ សទ្ធឹ យោជនា ទិស្សតិ, តថា ឥមេសម្បិ បទានំ "បច្ចាមិត្តស្ស អភិភវិតា"តិអាទិនា យោជនា កាតព្ពា។ ឯវំ អញ្ញេសម្បិ ឯវរូបានំ បទានំ។ **អា**ការន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។

ភវតីតិ **ភវំ**។ ភវិស្សតីតិ វា ភវំ, វឌ្ឍមានោ បុគ្គលោ។ "សុវិជានោ ភវំ ហោតិ, សុវិជានោ បរាភវោ។ ធម្មកាមោ ភវំ ហោតិ, ធម្មទេស្សី បរាភវោ"តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ អថ វា យេន សទ្ធឹ កថេតិ, សោ "ភវ"ន្តិ វត្តព្ពោ, "ភវំ កច្ចាយនោ។ ភវំ អានន្ទោ។ មញ្ញេ ភវំ បត្ថយតិ, រញ្ញោ ភរិយំ បតិព្ពត"ន្តិអាទីសុ។ ឯត្ថ បន ធាតុអត្ថេ អាទរោ ន កាតព្ពោ, សម្មុតិអត្ថេយេវាទរោ កាតព្ពោ "សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មុតិការណ"ន្តិ វចនតោ។ វោហារវិសយស្មិញ្ហិ លោកសម្មុតិ ឯវ បធានា អវិលង្ឃនីយា។ បរាភវតីតិ **បរាភវំ**។ ឯវំ **បរិភវំ។ អភិភវំ។ អនុភវំ**។ បភវតិ បហោតិ សក្កោតីតិ **បភវំ**, បហោន្តោ យោ កោចិ។ **ន** បភវំ អប្បភវំ, "អប្បភវ"ន្តិ ច ឥទំ ជាតកេ ទិដ្ឋំ –

"ឆិន្នព្ភមិវ វាតេន, នុណ្ណោ រុក្ខមុបាគមឹ;
សោហំ អប្បភវំ តត្ថ, សាខំ ហត្ថេហិ អគ្គហិ"ន្តិ

តត្ថ សាធកវចនមិទំ។ និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។

ធនភូតីតិ ធនមស្ស ភវតូតិ ធនភូតិ។ **សិរិភូតី**តិ សោភាយ ចេវ បញ្ញាបុញ្ញានញ្ច អធិវចនំ។ សា អស្ស ភវតូតិ សិរិភូតិ។ ឯវំ **សោត្ថិភូតិ, សុវត្ថិភូតិ។ ឥ**ការន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។

ភាវីតិ ភវនសីលោ ភាវី, ភវនធម្មោ ភាវី, ភវនេ សាធុការី ភាវី។ ឯវំ **វិភាវី។ សម្ភាវី។ បរិភាវី**តិ។ តត្រ **វិភាវី**តិ អត្ថវិភាវនេ សមត្ថោ បណ្ឌិតោ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ វិទ្វា, វិជ្ជាគតោ, ញាណីតិអាទិ បរិយាយវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ភវន្តិ ចត្រ –

វិទ្វា វិជ្ជាគតោ ញាណី, វិភាវី បណ្ឌិតោ សុធី;
ពុធោ វិសារទោ វិញ្ញូ, ទោសញ្ញូ វិទ្ទសុ វិទូ។

វិបស្សី បដិភាណី ច, មេធាវី និបកោ កវិ;
កុសលោ វិទុរោ ធីមា, គតិមា មុតិមា ចយំ។

ចក្ខុមា កណ្ណវា ទព្ពោ, ធីរោ ភូរិ វិចក្ខណោ;
សប្បញ្ញោ ពុទ្ធិមា បញ្ញោ, ឯវំនាមា វិភាវិនោតិ។

ឦការន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។

សយម្ភូតិ សយមេវ ភវតីតិ សយម្ភូ។ កោ សោ? អន្តរេន បរោបទេសំ សាមំយេវ សព្ពំ ញេយ្យធម្មំ បដិវិជ្ឈិត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ សក្យមុនិ ភគវា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

"ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតិ;
សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ។

អហញ្ហិ អរហា លោកេ, អហំ សត្ថា អនុត្តរោ;
ឯកោម្ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, សីតីភូតោស្មិ និព្ពុតោ"តិ។

អត្ថតោ បន បារមិតាបរិភាវិតោ សយម្ភូញាណេន សហ វាសនាយ វិគតវិទ្ធស្តនិរវសេសកិលេសោ មហាករុណាសព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិអបរិមេយ្យគុណគណាធារោ ខន្ធសន្តានោ សយម្ភូ។ សោ ឯវំភូតោ ខន្ធសន្តានោ

លោកេ អគ្គបុគ្គលោតិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “ឯកបុគ្គលោ ភិក្ខវេ លោកេ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អច្ឆរិយមនុស្សោ, កតមោ ឯកបុគ្គលោ? តថាគតោ ភិក្ខវេ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។ សោ ឯកបុគ្គលោ ឯតរហិ “សព្ពញ្ញូ, សុគតោ”តិអាទីហិ យថាភុច្ចគុណាធិគតនាមេហិ ច បសិទ្ធោ, “គោតមោ អាទិច្ចពន្ធូ”តិ គោត្តតោ ច បសិទ្ធោ, សក្យបុត្តោ សក្កោ សក្យមុនិ សក្យសីហោ សក្យបុង្គវោតិ កុលតោ ច បសិទ្ធោ, សុទ្ធោទនិមាយាទេវីសុតោតិ មាតាបិតិតោ ច បសិទ្ធោ, សិទ្ធត្ថោតិ គហិតនាមេន ច បសិទ្ធោ។ ភវន្តិ ចេត្ថ –

យោ ឯកបុគ្គលោ អាសិ, ពុទ្ធោ សោ វទតំ វរោ;
គោត្តតោ គោតមោ នាម, តថេវាទិច្ចពន្ធុ ច។

សក្យកុលេ បសូតត្តា, សក្យបុត្តោតិ វិស្សុតោ;
សក្កោ ឥតិ ច អវ្ហិតោ, តថា សក្យមុនីតិ ច។

សព្ពត្ថ សេដ្ឋភាវេន, សក្យេ ច សេដ្ឋភាវតោ;
សក្យសីហោតិ សោ សក្យ-បុង្គវោតិ ច សម្មតោ។

សុទ្ធោទនីតិ បិតិតោ, នភេ ចន្ទោវ វិស្សុតោ;
មាតិតោបិ ច សញ្ញាតោ, មាយាទេវីសុតោ ឥតិ។

សព្ពញ្ញូ សុគតោ ពុទ្ធោ, ធម្មរាជា តថាគតោ;
សមន្តភទ្ទោ ភគវា, ជិនោ ទសពលោ មុនិ។

សត្ថា វិនាយកោ នាថោ,
មុនិន្ទោ លោកនាយកោ;
នរាសភោ លោកជិនោ,
សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ។

ទេវទេវោ លោកគរុ, ធម្មស្សាមី មហាមុនិ;
សមន្តចក្ខុ បុរិស-ទម្មសារថិ មារជិ។

ធម្មិស្សរោ ច អទ្វេជ្ឈ-វចនោ សត្ថវាហកោ;
វិសុទ្ធិទេវោ ទេវាតិ-ទេវោ ច សមណិស្សរោ។

ភូរិបញ្ញោ’នធិវរោ, នរសីហោ ច ចក្ខុមា;
មុនិមុនិ នរវរោ, ឆឡភិញ្ញោ ជនេ សុតោ។

អង្គីរសោ យតិរាជា, លោកពន្ធុ’មតន្ទទោ;
វត្តា បវត្តា សទ្ធម្ម-ចក្កវត្តី យតិស្សរោ។

លោកទីបោ សិរីឃនោ, សមណិន្ទោ នរុត្តមោ;
លោកត្តយវិទូ លោក-បជ្ជោតោ បុរិសុត្តមោ។

សច្ចទសោ សតបុញ្ញ-លក្ខណោ សច្ចសវ្ហយោ;
រវិពន្ធា’សមសមោ, បញ្ចនេត្ត’គ្គបុគ្គលោ។

សព្ពាភិភូ សព្ពវិទូ, សច្ចនាមោ ច បារគូ;
បុរិសាតិសយោ សព្ព-ទស្សាវី នរសារថិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឥតិ សោ, ញាតោ សត្ថុត្តមោតិ ច;
តាទី វិភជ្ជវាទីតិ, មហាការុណិកោតិ ច។

ចក្ខុភូតោ ធម្មភូតោ, ញាណភូតោតិ វណ្ណិតោ;

ព្រហ្មភូតោតិ បុរិសា-ជញ្ញោ ឥតិ ច ថោមិតោ។

លោកជេដ្ឋោ សយម្ភូ ច, មហេសិ មារភញ្ជនោ;
អមោឃវចនោ ធម្ម-កាយោ មារាភិភូ ឥតិ។

អសង្ខ្យេយ្យានិ នាមានិ, សគុណេន មហេសិនោ;
នាមំ គុណេហិ និស្សិតំ, កោ កវិន្ទោ កថេស្សតិ។

តត្រ សព្ពញ្ញុ ឥច្ចាទិ-នាមំ សាធារណំ ភវេ;
សព្ពេសានម្បិ ពុទ្ធានំ, គោតមោ ឥតិអាទិ ន។

ពុទ្ធោ បច្ចេកពុទ្ធោ ច, “សយម្ភូ”ឥតិ សាសនេ;
កេចិ “ព្រហ្មា សយម្ភូ”តិ, សាសនាវចរំ ន តំ។

“ពុទ្ធោ តថាគតោ សត្ថា, ភគវា”តិ បទានិ តុ;
ឋានេនេកសហស្សម្ហិ, សញ្ចរន្តិ អភិណ្ហសោ។

តត្រ ចាទិបទំ អន្ត-បទញ្ចេវ ឥមានិ តុ;
ឯកតោបិ ចរន្តីតិ, វិភាវេយ្យ វិសារទោ។

វិសេសកបទានំ តុ, អបេក្ខកបទានិ ច;
អនបេក្ខបទានីតិ, បទានិ ទុវិធា សិយុំ។

តថា ហិ សត្ថុវាហោ នរវរោ ធម្មភិញ្ញោតិ ឯវំបការានិ អភិធានបទានិ វិសេសកបទាបេក្ខកានិ។ កថំ?

“ឯវំ វិជិតសង្គាមំ, សត្ថវាហំ អនុត្តរំ;
សាវកា បយិរុបាសន្តិ, តេវិជ្ជា មច្ចុហាយិនោ។

យំ លោកោ បូជយតេ,
សលោកបាលោ សទា នមស្សតិ ច;
តស្សេត សាសនវរំ,
វិទូហិ ញេយ្យំ នរវរស្សា”តិ,

“ធម្មភិញ្ញស្ស សាសន”ន្តិ ច ឯវំ វិសេសកបទាបេក្ខកានិ ភវន្តិ។ ពុទ្ធោ ជិនោ ភគវាតិ ឯវំបការានិ បន នោ វិសេសកាបេក្ខានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បនេត្ថ ឯវំ វទេយ្យុំ “មុនិន្ទោ សមណិន្ទោ សមណិស្សរោ យតិស្សរោ អាទិច្ចពន្ធុ រវិពន្ធូតិ ឯវំបការានំ ឥជ វុត្តានមភិធានានំ វិសេសត្ថាភាវតោ បុនរុត្តិទោសោ អត្ថី”តិ។ តន្ន, អភិធានានំ អភិសង្ខរណីយានភិសង្ខរណីយវសេន អភិសង្ខតាភិធានានិ អនភិសង្ខតាភិធានានីតិ ទ្វេធា ទិស្សនតោ។ តថា ហិ កត្ថចិ កេចិ “សក្យសីហោ”តិ អភិធានំ បដិច្ច “សក្យកេសរី សក្យមិគាធិបោ”តិអាទិនា នានាវិធមភិធានមភិសង្ខរោន្តិ, បាវចនេបិ ហិ “ទ្វិទុគ្គមវរហនុត្ត’មលត្ថា”តិ បាឋោ ទិស្សតិ។ តថា កេចិ “ធម្មរាជា”តិ អភិធានំ បដិច្ច “ធម្មទិសម្បតី”តិអាទីនិ អភិសង្ខរោន្តិ។ “សព្ពញ្ញូ”តិ អភិធានំ បដិច្ច “សព្ពទស្សាវី សព្ពទស្សី”តិអាទីនិ អភិសង្ខរោន្តិ, “សហស្សក្ខោ”តិ អភិធានំ បដិច្ច “ទសសតលោចនោ”តិអាទីនិ អភិសង្ខរោន្តិ។ “អាទិច្ចពន្ធូ”តិ អភិធានំ បដិច្ច “អរវិន្ទសហាយពន្ធូ”តិអាទីនិ អភិសង្ខរោន្តិ។ “អម្ពុជ”ន្តិ អភិធានំ បដិច្ច “នីរជំ កុញ្ជ”ន្តិអាទីនិ អភិសង្ខរោន្តិ។ បាវចនេបិ ហិ យំ បទុមំ, តំ ជលជំ នាមាតិ មន្ត្វា បដិសម្ភិទាប្បត្តេហិ អរិយេហិ ទេសនាវិលាសវសេន វុត្តោ “បទុមុត្តរនាមិនោ”តិ វត្តព្ពដ្ឋានេ “ជលជុត្តរនាមិនោ”តិ បាឋោ ទិស្សតិ។ ឯវំ អភិសង្ខតាភិធានានិ ទិស្សន្តិ។

“ពុទ្ធោ ភគវា”តិ អភិធានានិ បន អនភិសង្ខតាភិធានានិ។ វុត្តញ្ហេតំ ធម្មសេនាបតិនា អាយស្មតា **សារិបុត្តេន** “ពុទ្ធោតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ, វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិលាភា សច្ឆិកា

បញ្ញត្តិ យទិទំ ពុទ្ធោ”តិ, តថា “ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវា”តិ។ ឯវំ “ពុទ្ធោ ភគវា”តិ អភិធានានិ អនភិសង្ខតាភិធានានិ។ ន ហិ តានិ អភិធានានិ ចេវ “សត្ថា សុគតោ ជិនោ”តិអាទីនិ ច អញ្ញំ កិញ្ចិ អភិធានំ បដិច្ច អភិសង្ខតានិ, នាបិ អញ្ញានិ អភិធានានិ ឯតានិ បដិច្ច អភិសង្ខតានិ ទិស្សន្តិ។ តថា ហិ “ពុទ្ធោ”តិ អភិធានំ បដិច្ច “ពុជ្ឈិតា ពោធេតា ពោធកោ”តិអាទីនិ នាមាភិធានានិ ន អភិសង្ខរោន្តិ។ តថា “ភគវា សត្ថា សុគតោ”តិអាទីនិ នាមាភិធានានិ បដិច្ច “សម្បន្នភគោ អនុសាសកោ សុន្ទរវចនោ”តិអាទីនិ នាមាភិធានានិ នាភិសង្ខរោន្តិ។ ឯវំ ឥមំ វិភាគំ ទស្សេតុំ “មុនិន្ទោ សមណិន្ទោ សមណិស្សរោ យតិស្សរោ អាទិច្ចពន្ធុ រវិពន្ធូ”តិអាទិនា នយេន បុនវុត្តិ អម្ហេហិ កតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ ឯវមញ្ញត្រាបិ នយោ នេតព្ពោ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

> “អភិសង្ខតនាមញ្ច, នាមញ្ចានភិសង្ខតំ;
> ទ្វិទុត្តមវរោ ពុទ្ធោ, ឥតិ នាមំ ទ្វិធា ភវេ”តិ។

បភូតិ បរំ បសយ្ហ ភវតីតិ បភូ, ឥស្សរោ។ “អរញ្ញស្ស បភូ អយំ លុទ្ទកោ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **អភិភូ**តិ អភិភវតីតិ អភិភូ, អសញ្ញសត្តោ។ កំ សោ អភិភវិ? ចត្តារោ ខន្ធេ អរូបិនោ។ ឥតិ ចត្តារោ ខន្ធេ អរូបិនោ អភិភវីតិ អភិភូ។ សោ ច ខោ និច្ចេតនត្តា អភិភវនក្រិយាយាសតិ បុព្ពេវា’សញ្ញបព្វត្តិតោ ឈានលាភិកាលេ អត្តនា អធិគតបញ្ចមជ្ឈានំ សញ្ញាវិរាគវសេន ភាវេត្វា ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធេ អសញ្ញិភវេ អប្បវត្តិករណេន អភិភវិតុមារភិ, តទភិភវនកិច្ចំ ឥទានិ សិទ្ធន្តិ អភិភវីតិ អភិភូតិ វុច្ចតិ។ អបិច និច្ចេតនភាវេន អភិភវនព្យាបារេ អសតិបិ បុព្ពេ សចេតនកាលេ សព្យាបារត្តា សចេតនស្ស វិយ និច្ចេតនស្សាបិ សតោ តស្ស ឧបចារេន សព្យាបារតាវចនំ យុជ្ជតេវ។ ទិស្សតិ ហិ លោកេ សាសនេ ច សចេតនស្ស វិយ អចេតនស្សបិ ឧបចារេន សព្យាបារតាវចនំ។ តំ យថា? កូលំ បតិតុកាមំ, ឯវំ លោកេ។ សាសនេ បន –

> “រោទន្តេ ទារកេ ទិស្វា, ឧព្ពិគ្គា វិបុលា ទុមា;
> សយមេវោនមិត្វាន, ឧបគច្ឆន្តិ ទារកេ”តិ ច

“អង្គារិនោ ទានិ ទុមា ភទន្តេ, ផលេសិនោ ឆទនំ វិប្បហាយា”តិ ច “ផលំ តោសេតិ កស្សក”ន្តិ ច អាទិ។ **អភិភូ** សទ្ទស្ស អសញ្ញសត្តាភិធានត្តេ “អភិភុំ អភិភុតោ មញ្ញតី”តិ ឥទមេត្ថ សាធកំ វចនំ។ អថ វា អភិភវតីតិ អភិភូ, បរេសមភិភវិតា យោ កោចិ។ វិសេសតោ បន តថាគតោយេវ អភិភូ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “តថាគតោ ភិក្ខវេ អភិភូ អនភិភូតោ អញ្ញទត្ថុទសោ វសវត្តី”តិ។ កេចិ បន “អភិភូ នាម សហស្សោ ព្រហ្មា”តិ វទន្តិ។

វិភូតិ វិសេសភូតោតិ វិភូ, “ភវសោតំ សចេ ពុទ្ធោ, តិណ្ណោ លោកន្តគូ វិភូ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ***វិភូ***តិ ហេត្ថ រូបកាយធម្មកាយសម្បត្តិយា វិសេសភូតោតិ អត្ថោ។ អាហ ច –

> “ទិស្សមានោបិ តាវស្ស, រូបកាយោ អចិន្តិយោ;
> អសាធារណញាណឌ្ឍេ, ធម្មកាយេ កថាវ កា”តិ។

អធិភូតិ អធិភវតីតិ អធិភូ, ឥស្សរោ។

> “តទា មំ តបតេជេន, សន្តត្តោ តិទិវាធិភូ;
> ធារេន្តោ ព្រាហ្មណំ វណ្ណំ, ភិក្ខាយ មំ ឧបាគមី”តិ –

ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **បតិភូ**តិ បតិភូតោតិ បតិភូ, “គោណស្ស បតិភូ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **គោត្រភូ**តិ គោត្តសង្ខាតំ អមតមហានិព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា ភូតោតិ គោត្រភូ, សោតាបត្តិមគ្គស្ស អនន្តរបច្ចយេន សិខាប្បត្តពលវវិបស្សនាចិត្តេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “កតមោ ច បុគ្គលោ គោត្រភូ? យេសំ ធម្មានំ សមនន្តរា អរិយធម្មស្ស អវក្កន្តិ ហោតិ, តេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ គោត្រភូ”តិ, ឥទមេវេត្ថ អត្ថសាធកំ វចនំ។ អបិច សមណោតិ គោត្តមត្តមនុភវមានោ កាសាវកណ្ឋ សមណោបិ គោត្រភូ។ សោ ហិ “សមណោ”តិ គោត្តមត្តំ អនុភវតិ វិន្ទតិ, ន សមណធម្មេ អត្ថនិ អវិជ្ជមានត្តាតិ “គោត្រភូ”តិ វុច្ចតិ, “ភវិស្សន្តិ ខោ បនានន្ទ អនាគតមទ្ធានំ គោត្រភុនោ កាសាវកណ្ឋា ទុស្សីលា បាបធម្មា”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **វត្រភូ**តិ សក្កោ។ សោ ហិ មាតាបិតិភរណាទីហិ សត្តហិ វត្តេហិ សក្កត្តំ លភិត្វា អញ្ញេ ទេវេ វត្តេន អភិភវតីតិ វត្រភូ។ **អាគមដ្ឋកថាយំ** បន **ភូ**ធាតុម្ហិ លព្ភមានំ បត្តិអត្ថម្បិ គហេត្វា “វត្តេន អញ្ញេ អភិភវិត្វា ទេវិស្សរិយំ បត្តោតិ វត្រភូ”តិ វុត្តំ, “វត្រនាមកំ វា អសុរំ អភិភវតីតិ វត្រភូ”តិ

ច, “វត្រភូ ជយតំបិតា”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ ឯត្ថ ហិ **វត្រភូ**តិ វត្រនាមកស្ស អសុរស្ស អភិភវិតា។ **ជយតំ បិតា**តិ ជយន្តានំ បិតា។ “សក្កោ ឥន្ទោ បុរិន្ទទោ” ឥច្ចាទិ បរិយាយវចនំ។ ឥទំ តុ ធាតាធិការេ បកាសេស្សាម។ **បរាភិភូ**តិ បរមភិភវតីតិ បរាភិភូ។ ឯវំ **រូបាភិភូ**តិអាទីសុបិ។ **សព្ពាភិភូ**តិ សព្ពមភិភវិតព្ពំ អភិភវតីតិ សព្ពាភិភូ។ សព្ពាភិភូតិ ច ឥទំ នាមំ តថាគតស្សេវ យុជ្ជតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> “សព្ពាភិភូ សព្ពវិទូហមស្មិ,
> សព្ពេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តោ;
> សព្ពញ្ជហោ តណ្ហក្ខយេ វិមុត្តោ,
> សយំ អភិញ្ញាយ កមុទ្ទិសេយ្យ”ន្តិ។

ឩការន្តបុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។ និយតបុល្លិង្គនិទ្ទេសោយំ។

ឥទានិ អនិយតលិង្គានំ និយតលិង្គេសុ បក្ខិត្តានំ **ភូតបរាភូត សម្ភូត**សទ្ទាទីនំ និទ្ទេសោ វុច្ចតិ។ តត្រ **ភូតោ**តិ អត្តនោ បច្ចយេហិ អភវីតិ ភូតោ, ភូតោតិ ជាតោ សញ្ជាតោ និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ បាតុភូតោ, ភូតោតិ វា លទ្ធសរូបោ យោ កោចិ សវិញ្ញាណកោ វា អវិញ្ញាណកោ វា។ អថ វា តថាការេន ភវតីតិ ភូតោ, ភូតោតិ សច្ចោ តថោ អវិតថោ អវិបរីតោ យោ កោចិ, ឯត្ថ យោ **ភូត**សទ្ទោ សច្ចត្ថោ, តស្ស “ភូតដ្ឋោ”តិ ឥទមេត្ថ សាធកំ វចនំ។ **បរាភូតោ**តិ បរាភវីតិ បរាភូតោ។ សុដ្ឋុ ភូតោតិ **សម្ភូតោ**។ វិសេសេន ភូតោតិ **វិភូតោ**។ វិស្សុតោ ភូតោតិ វា វិភូតោ, “វិភូតារម្មណ”ន្តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ វិភវីតិ វា **វិភូតោ,** វិនដ្ឋោតិ អត្ថោ, “រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ បាកដោ ភូតោតិ **បាតុភូតោ**។ អាវិ ភវតីតិ **អាវិភូតោ**។ ឯវំ **តិរោភូតោ។ វិនាភូតោ**។ ភវិតុមនុច្ឆវិកោតិ **ភព្ពោ**។ បរិភវិយតេ សោតិ **បរិភូតោ**។ យេន កេនចិ យោ បីឡិតោ ហីឡិតោ វា, សោ បរិភូតោ។ គម្យមានត្ថោ យថាកាមចារី។ អភិភវិយ្យតេ សោតិ **អភិភូតោ**។ អធិភវិយតេ សោតិ **អធិភូតោ**។ ឯវំ **អទ្ធភូតោ**។ ឯត្ថ **អធិ**សទ្ទេន សមានត្ថោ **អទ្ធ**សទ្ទោ, “ចក្ខុ ភិក្ខវេ អទ្ធភូតំ, រូបា អទ្ធភូតា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អទ្ធភូត”ន្តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ, តថា “ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ ន ហេវ អនទ្ធភូតំ អត្តានំ ន អទ្ធភាវេតី”តិ បទម្បិ។ តត្ថ **អនទ្ធភូត**ន្តិ ទុក្ខេន អនធិភូតំ។ ទុក្ខេន អនធិភូតោ នាម មនុស្សត្តភាវោ វុច្ចតិ, តំ ន អទ្ធភាវេតិ នាភិភវតីតិ សុត្តបទត្ថោ។

អនុភវិយតេ សោតិ **អនុភូតោ**។ ឯវំ **សមនុភូតោ។ បច្ចនុភូតោ។ ភាវិតោ**។ ឯត្ថ ភាវិតោតិ ឥមិនា សមានាធិករណំ “សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ខោ កស្សប មយា សម្មទក្ខាតោ ភាវិតោ”តិអាទីសុ គុណីវាចកំ បធានបទំ សាសនេ ទដ្ឋព្ពំ។ តិត្ថិយសមយេ បន ភាវិតោតិ កាមគុណោ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បាឡិយំ** “ន ភាវិតមាសីសតី”តិ។ តត្រ ភាវិតា នាម បញ្ច កាមគុណា, តេ ន អាសីសតិ ន សេវតីតិ សុត្តបទត្ថោ។ សម្ភាវិយតេ សោតិ **សម្ភាវិតោ**។ ឯវំ **វិភាវិតោ។ បរិភាវិតោ។ អនុបរិភូតោ។ មនំបរិភូតោ**តិ មនំ បរិភវិយិត្ថ សោតិ មនំបរិភូតោ។ ឯត្ថ **មនំបរិភូតោ**តិ ឦសកំ អប្បត្តបរិភវនោ វុច្ចតិ។ **មន**ន្តិ ហិ និបាតបទំ។ “អតិបណ្ឌិតេន បុត្តេន, មនម្ហិ ឧបកូលិតោ, ទេវទត្តេន អត្តនោ អពុទ្ធភាវេន ចេវ ខន្តិមេត្តាទីនញ្ច អភាវេន កុមារកស្សបត្ថេរោ ច ថេរី ច មនំ នាសិតោ, មនំ វុឡ្ហោ អហោសី”តិអាទីសុ ចស្ស បយោគោ វេទិតព្ពោ។ អត្រ **មនំ**សទ្ទស្ស កិញ្ចិ យុត្តិំ វទាម។

> **មនំ**សទ្ទោ ទ្វិធា ភិន្នោ, នាមំ នេបាតិកញ្ចិតិ;
> សន្តំ តស្ស មនំ ហោតិ, មនម្ហិ ឧបកូលិតោតិ។

បរិភវិតព្ពោតិ អញ្ញេន បរិភវិតុំ សក្កុណេយ្យោតិ បរិភវិតព្ពោ។ ឯវំ **បរិភោត្តព្ពោ បរិភវនីយោ។ តព្ព**បច្ចយដ្ឋានេ ហិ **សក្កុណេយ្យ**បទយោជនា ទិស្សតិ “អលទ្ធំ អារម្មណំ លទ្ធព្ពំ លភនីយំ លទ្ធុំ វា សក្កុណេយ្យ”ន្តិ។ អថ វា បរិភវនមរហតីតិ បរិភវិតព្ពោ។ ឯវំ **បរិភោត្តព្ពោ បរិភវនីយោ**។ តថា ហិ **តព្ព**បច្ចយដ្ឋានេ **អរហតិ**បទយោជនា ទិស្សតិ “បរិសក្កុណេយ្យំ លាភមរហតីតិ លទ្ធព្ព”ន្តិ។ ឯត្ថ បន **បរិភោត្តព្ពោ**តិ បទស្ស អត្ថិភាវេ “ខត្តិយោ ខោ មហារាជ ទហរោតិ ន ឧញ្ញាតព្ពោ ន បរិភោត្តព្ពោ”តិ បាឡិ និទស្សនំ។ **អភិអធិ**បុព្ពា **ភូ**ធាតុយោ សមានត្ថា។ សេសានិ ទុកានិ នយានុសារេន ញេយ្យានិ។ **ភមានោ**តិ ភវតីតិ ភមានោ, មជ្ឈេ **វ**ការលោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ អត្រិទំ វត្តព្ពំ –

> “កី សោ ភមានោ សច្ចកោ”, ឥច្ចត្រ បាឡិយំ បន;
> រូបំ **ភវតិ**ធាតុស្ស, វលោបេនេវ ទិស្សតិ។

អត្រាយំ បាឡិ “កឹ សោ ភមានោ សច្ចកោ និគណ្ឋបុត្តោ, យោ ភគវតោ វាទំ អារោបេស្សតី”តិ។ **វិភវមានោ**តិ វិភវតីតិ វិភវមានោ។ ឯវំ **បរិភវមានោ**តិអាទីសុ។ តត្ថ “អភិសម្ភោន្តោ”តិមស្ស ករោន្តោ និប្ផាទេន្តោ ឥច្ចេវត្ថោ។ “សព្ពានិ អភិសម្ភោន្តោ, ស រាជវសតី វសេ”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ យស្មា បនិមានិ “ភវមានោ”តិអាទីនិ វិប្បកតបច្ចត្តវចនានិ, តស្មា សវមានោ រោទតិ, គច្ឆន្តោ គណ្ហាតិ, “គច្ឆន្តោ សោ ភារទ្វាជោ, អទ្ទស អច្ចុតំ ឥសិ”ន្តិអាទីនិ វិយ បរិបុណ្ណត្ថក្រិយាបទានិ កត្វា រាជា ភវមានោ សម្បត្តិមនុភវតីតិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។ “សវមានោ គច្ឆន្តោ”តិអាទីនិ ហិ “យាតោ គតោ បត្តោ”តិអាទីហិ សទិសានិ ន ហោន្តិ, ឧត្តរក្រិយាបទាបេក្ខកានិ ហោន្តិ **ត្វា**បច្ចយន្តបទានិ វិយាតិ។

បរិភវិយមានោតិ បរិភវិយតេ សោតិ បរិភវិយមានោ។ ឯវំ **បរិភុយ្យមានោ**តិអាទីសុបិ។ ឥមានិបិ វិប្បកតបច្ចត្តវចនានិ, តស្មា “រាជបុរិសេហិ នីយមានោ ចោរោ ឯវំ ចិន្តេសី”តិអាទីនិ វិយ បរិបុណ្ណត្ថក្រិយាបទានិ កត្វា អញ្ញេហិ បរិភវិយមានោ តាណំ គវេសតិ។ ភោគោ បុគ្គលេនានុភវិយមានោ បរិក្ខយំ គច្ឆតីតិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។ ឯវំ សព្ពត្រ ឮទិសេសុ វិប្បកតវចនេសុ យោជេតព្ពានិ។ អយំ អនិយតលិង្គានំ និយតលិង្គេសុ បក្ខិត្តានំ **ភូត បរាភូត សម្ភូត**សទ្ទានំ និទ្ទេសោ។ ឥច្ចេវំ បុល្លិង្គានំ **ភូ**ធាតុមយានំ យថារហំ និព្ពចនាទិវសេន និទ្ទេសោ វិភាវិតោ។

ឥទានិ ឥត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ វុច្ចតិ – តត្រ **ភាវិកា**តិ ភាវេតីតិ ភាវិកា។ យា ភាវនំ ករោតិ, សា ភាវិកា។ **ភាវនា**តិ វឌ្ឍនា ព្រូហនា ផាតិករណំ អាសេវនា ពហុលីការោ។ **វិភាវនា**តិ បកាសនា សន្ទស្សនា។ អថ វា **វិភាវនា**តិ អភាវនា អន្តរធាបនា។ **សម្ភាវនា**តិ ឧក្កំសនា ថោមនា។ **បរិភាវនា**តិ វាសនា, សមន្តតោ វា វឌ្ឍនា។ **អា**ការន្តិត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ។

ភូមីតិ សត្តាយមានា ភវតីតិ ភូមិ, អថ វា ភវន្តិ ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ ចេត្ថ ថាវរា ច ជង្គមា ចាតិ ភូមិ។ ភូមិ វុច្ចតិ បថវី។ “បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា”តិអាទីសុ បន លោកុត្តរមគ្គោ ភូមីតិ វុច្ចតិ។ យា បនន្ធពាលមហាជនេន វិញ្ញាតា បថវី, តស្សិមានិ អភិធានានិ –

“បថវី មេទនី ភូមិ, ភូរី ភូ បុថុវី មហី;
ឆមា វសុមតី ឧព្ពី, អវនី កុ វសុន្ធរា;
ជគតី ខិតិ វសុធា, ធរណី គោ ធរា”តិ។

អត្រ **ភូ កុ គោ**សទ្ទា បថវីបទត្ថេ វត្តន្តីតិ កុត្រ ទិដ្ឋបុព្ពាតិ ចេ?

វិទ្វា ភូបាល កុមុទ-គោរក្ខាទិបទេសុ វេ;
ភូ កុ គោឥតិ បថវី, វុច្ចតីតិ វិភាវយេ។

ភូតីតិ ភវនំ ភូតិ។ **វិភូតី**តិ វិនាសោ, វិសេសតោ ភវនំ វា, អថ វា វិសេសតោ ភវន្តិ សត្តា ឯតាយាតិ វិភូតិ, សម្បត្តិយេវ, “រញ្ញោ វិភូតិ។ បិហនីយា វិភូតិយោ”តិ ច ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ **ឥ**ការន្តិត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ។

ភូរីតិ បថវី។ សា ហិ ភវន្តិ ឯត្ថាតិ ភូរីតិ វុច្ចតិ, ភវតិ វា បញ្ញាយតិ វឌ្ឍតិ ចាតិ ភូរី, អថ វា ភូតាភូតា តន្និស្សិតា សត្តា រមន្តិ ឯត្ថាតិ ភូរី។ បថវីនិស្សិតា ហិ សត្តា បថវិយំយេវ រមន្តិ, តស្មា សា ឥមិនាបិ អត្ថេន ភូរីតិ វុច្ចតិ។ **ភូរី**សទ្ទស្ស បថវីវចនេ “ភូរិបញ្ញោ”តិ អត្ថសាធកំ វចនំ។ អបិច ភូរី វិយាតិ ភូរី, បញ្ញា, ភូរីតិ បថវីសមាយ វិត្ថតាយ បញ្ញាយ នាមំ, “យោគា វេ ជាយតី ភូរី, អយោគា ភូរិសង្ខយោ”តិ ឯត្ថ អដ្ឋកថាវចនំ ឥមស្សត្ថស្ស សាធកំ។ អថ វា ភូតេ អត្ថេ រមតីតិ ភូរី, បញ្ញាយេតំ នាមំ, “ភូរី មេធា បរិណាយិកា”តិ ឯត្ថ អដ្ឋកថាវចនំ ឥមស្សត្ថស្ស សាធកំ។ អថ វា បញ្ញាយេវ រាគាទយោ ធម្មេ អភិភវតីតិ ភូរី, រាគាទិអរយោ អភិភវតីតិបិ ភូរី។ តថា ហិ **បដិសម្ភិទាមគ្គេ** អាយស្មតា សារិបុត្តេន វុត្តំ “រាគំ អភិភូយតីតិ ភូរី, បញ្ញា។ ទោសំ មោហំ...បេ.... រាគោ អរិ, តំ អរឹ មទ្ទតីតិ ភូរី, បញ្ញា។ ទោសោ។ មោហោ...បេ.... សព្ពេ ភវគាមិនោ កម្មា អរិ, តំ អរឹ មទ្ទតីតិ ភូរី, បញ្ញា”។ ឯត្ថ បន “គោត្រភូ”តិ បទមិវ “អរិភូ”តិ វត្តព្ពេបិ **ភូ**សទ្ទំ បុព្ពនិបាតំ កត្វា សន្ធិវសេន ភូរីតិ បទមុច្ចារិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អបិច ឮទិសេសុ នាមិកបទេសុ វិនាបិ ឧបសគ្គេន អភិភវនាទិអត្ថា លព្ភន្តិយេវ, នាខ្យាតិកបទេសូតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥទំ បន បញ្ញាយ បរិយាយវចនំ –

បញ្ញា បជាននា ចិន្តា, វិចយោ ឧបលក្ខណា;

បរិចយោ ច បណ្ឌិច្ចំ, ធម្មវិចយមេវ ច។

សល្លក្ខណា ច កោសល្លំ, ភូរី បច្ចុបលក្ខណា;
នេបុញ្ញញ្ចេវ វេភព្យា, មេធា ចុបបរិក្ខកា។

សម្បជញ្ញញ្ច បរិណា-យិកា ចេវ វិបស្សនា;
បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ, អមោហោ សម្មាទិដ្ឋិ ច;
បតោទោ **ចាភិធម្មស្មា**, ឥមានិ គហិតានិ មេ។

ញាណំ បញ្ញាណមុម្មង្គោ, សត្ថោ សោតោ ច ទិដ្ឋិ ច;
មន្តា ពោធោ ពុទ្ធិ ពុទ្ធំ, បដិភានញ្ច ពោធិតិ។

ធម្មោ វិជ្ជា គតិ មោនំ, នេបក្កំ កោ មតី មុតិ;
វីមំសា យោនិ ជោនា ច, បណ្ឌា បណ្ឌិច្ចយម្បិ ច;
វេទោ បណ្ឌិតិយញ្ចេវ, ចិកិច្ឆា មិរិយាបិ ច។

“សោតោ ពោធី”តិ យំ វុត្តំ, ញាណនាមទ្វយំ ឥទំ;
ពុទ្ធបច្ចេកសម្ពុទ្ធ-សាវកានម្បិ រូហតិ។

“អភិសម្ពោធិ សម្ពោធិ”, ឥតិ នាមទ្វយំ បន;
បច្ចេកពុទ្ធសព្ពញ្ញុ-ពុទ្ធានំយេវ រូហតិ។

អភិសម្ពោធិសង្ខាតា, **បរមោ**បបទា បន;
ញាណបណ្ណត្តិ សព្ពញ្ញុ-សម្ពុទ្ធស្សេវ រូហតិ។

សម្មាសម្ពោធិសង្ខាតា, **អនុត្តរ**បទាទិកា;
ពុទ្ធា វា ញាណបណ្ណត្តិ, សព្ពញ្ញុស្សេវ រូហតិ។

“សព្ពញ្ញុតា”តិ យំ វុត្តំ, ញាណំ សព្ពញ្ញុនោវ តំ;
យុជ្ជតេ អវសេសា តុ, ញាណបញ្ញត្តិ សព្ពគា។

ញាណភាវម្ហិ សន្តេបិ, ធម្មចក្ខាទិកំ បន;
បយោជនន្តរាភាវា, នាត្រ សន្ទស្សិតំ មយាតិ។

ភូតីតិ ភូតស្ស ភរិយា។ យថា ហិ បេតស្ស ភរិយា “បេតី”តិ វុច្ចតិ, ឯវមេវ ភូតស្ស ភរិយា “ភូតី”តិ វុច្ចតិ។ **ភោតី**តិ យាយ សទ្ធឹ កថេន្តេន សា ឥត្ថី “ភោតី” ឥតិ វត្តព្ពា, តស្មា ឥមិនា បទេន ឥត្ថី វោហរិយតីតិ ច ទដ្ឋព្ពំ។ យថា ហិ បុរិសេន សទ្ធឹ កថេន្តេន បុរិសោ “ភវំ” ឥតិ វោហរិយតិ, ឯវមេវ ឥត្ថិយា សទ្ធឹ កថេន្តេន ឥត្ថី “ភោតី”ឥតិ វោហរិយតិ។ “កុតោ នុ ភវំ ភារទ្វាជោ, ឥមេ អានេសិ ទារកេ”តិ, “អហំ ភោតី ឧបដ្ឋិស្សំ, មា ភោតី កុបិតា អហូ”តិ ចេត្ថ និទស្សនំ។ អថ វា ឥធេកច្ចោ សត្តោ ឥត្ថិលិង្គវសេន លទ្ធនាមោ, សោ “ភោតី”ឥតិ វត្តព្ពោ, តស្មា ឥមិនា បទេន ឥត្ថីបិ ឥត្ថិលិង្គេន លទ្ធនាមា អនិត្ថីបិ វោហរិយតីតិ ច ទដ្ឋព្ពា។ តថា ហិ ទេវបុត្តោបិ “ទេវតា”តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន វោហរិតព្ពត្តា **ទេវតា**សទ្ទមបេក្ខិត្វា “ភោតី”ឥតិ វោហរិតោ, ប គេវ ទេវធីតា។ តថា ហិ “ភោតី ចរហិ ជានាតិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា”តិ ឯត្ថ បន **ទេវតា**សទ្ទមបេក្ខិត្វា “ភោតី”ឥតិ ឥត្ថិ លិង្គវោហារោ កតោ។ អត្រាយំ សុត្តបទត្ថោ “យទិ សោ កុហកោ ធនត្ថិកោ តាបសោ ន ជានាតិ, ភោតី ទេវតា បន ជានាតិ កិ”ន្តិ។ អបិច –

“អត្ថកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមាសិ ទេវតេ;
ករោមិ តេ តំ វចនំ, ត្វំសិ អាចរិយោ មមា”តិ –

មដ្ឋកុណ្ឌលីវត្ថុស្មឹ បុល្លិង្គ**យក្ខ**សទ្ទមបេក្ខិត្វា “អត្ថកាមោ”តិ បុល្លិង្គវសេន ឥត្ថិលិង្គញ្ច **ទេវតា**សទ្ទមបេក្ខិត្វា “ហិតកាមា”តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន បុរិសភូតោ មដ្ឋកុណ្ឌលី វោហរិតោ។ អញ្ញត្រាបិ **ទេវតា**សទ្ទមបេក្ខិត្វា ទេវបុត្តោ ឥត្ថិលិង្គវសេន វោហរិតោ –

“ន ត្វំ ពាលេ វិជានាសិ, យថា អរហតំ វចោ”តិ;
“អត្ថកាមាសិ មេ អម្ម, ហិតកាមាសិ ទេវតេ”តិ។

ឯត្ថ បន “ឯហិ ពាលេ ខមាបេហិ, កុសរាជំ មហព្ពល”ន្តិ ឯត្ថ ច ឥត្ថីយេវ ឥត្ថិលិង្គវសេន វោហរិតា, តស្មា កត្ថចិ ឥត្ថិបុរិសបទត្ថសង្ខាតំ អត្ថំ អនបេក្ខិត្វា លិង្គមត្តមេវាបេក្ខិត្វា ភោតី ទេវតា, ភោតី សិលា, ភោតី ជម្ពូ, ភោតី ទេវតន្តិអាទីហិ សទ្ទី បច្ចត្តវចនាទីនិ យោជេតព្ពានិ។ កត្ថចិ បន លិង្គញ្ច អត្ថញ្ច អបេក្ខិត្វា “ភោតី ឥត្ថី, ភោតី ទេវ”ន្តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។ **វិភាវិនី**តិ វិភាវេតីតិ វិភាវិនី។ ឯវំ **បរិភាវិនី**តិអាទីសុបិ។ **ឦ**ការន្តិត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ។

ភូតិ សត្តាយមានា ភវតីតិ ភូ។ អថ វា ភវន្តិ ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ ចេត្ថ សត្តសង្ខារាតិ ភូ។ ភូ វុច្ចតិ បថវី។ **អភូ**តិ វឌ្ឍិវិរហិតា កថា, ន ភូតបុព្ពាតិ វា អភូ, អភូតបុព្ពា កថា។ ន ភូតាតិ វា អភូ, អភូតា កថា។ “អភុំ មេ កថំ នុ ភណសិ, បាបកំ វត ភាសសី”តិ ឥទមេតេសមត្ថានំ សាធកំ វចនំ។ **ឩ**ការន្តិត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ។ និយតិត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោយំ។

អនិយតលិង្គានំ បន និយតិត្ថិលិង្គេសុ បក្ខិត្តានំ **ភូតបរាភូតសម្ភូត**សទ្ទាទីនំ និទ្ទេសោ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យោវ។ ឥច្ចេវំ ឥត្ថិលិង្គានំ **ភូ**ធាតុមយានំ យថារហំ និព្ពចនាទិវសេន និទ្ទេសោ វិភាវិតោ។

ឥទានិ នបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោ វុច្ចតិ – តត្រ **ភូត**ន្តិ ចតុព្ពិធំ បថវីធាតុអាទិកំ មហាភូតរូបំ។ តញ្ហិ អញ្ញេសំ និស្សយភាវេន ភវតីតិ ភូតំ, ភវតិ វា តស្មឹ តទធីនវុត្តិតាយ ឧបាទារូបន្តិ ភូតំ។ អថ វា ភូតន្តិ សត្តោ ភូតនាមកោ វា។ ភូតន្តិ ហិ នបុំសកវសេន សកលោ សត្តោ ឯវំនាមកោ ច យក្ខាទិកោ វុច្ចតិ។ “កាលោ ឃសតិ ភូតានិ, សព្ពានេវ សហត្តនា។ យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ឧជ្ឈាបេត្វាន ភូតានិ, តម្ហា ឋានា អបក្កមី”តិ ឯវមាទីសុ នបុំសកប្បយោគោ វេទិតព្ពោ។ គាតាពន្ធសុខត្ថំ លិង្គវិបល្លាសោតិ ចេ? តន្ន, “យក្ខាទីនិ មហាភូតានិ យំ គណ្ហន្តិ, នេវ តេសំ តស្ស អន្តោ, ន ពហិ ឋានំ ឧបលព្ភតី”តិ ចុណ្ណិយបទវចនាយម្បិ **ភូត**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តទស្សនតោតិ អវគន្តព្ពំ។ **មហាភូត**ន្តិ វុត្តប្បការំ ចតុព្ពិធំ មហាភូតរូបំ។ តស្ស មហន្តបាតុភាវាទីហិ ការណេហិ មហាភូតតា វេទិតព្ពា។ កថំ? មហន្តំ ភូតន្តិ មហាភូតំ, មាយាការសង្ខាតេន មហាភូតេន សមន្តិបិ មហាភូតំ, យក្ខាទីហិ មហាភូតេហិ សមន្តិបិ មហាភូតំ, មហន្តេហិ ឃាសច្ឆាទនាទិបច្ចយេហិ ភូតំ បវត្តន្តិបិ មហាភូតំ, មហាវិការភូតន្តិបិ មហាភូតំ។ ឯវំ មហន្តបាតុភាវាទីហិ ការណេហិ មហាភូតតា វេទិតព្ពា។ អត្រិទំ សុដ្ឋុបលក្ខិតព្ពំ –

បុន្នបុំសកលិង្គោ ច, **ភូត**សទ្ទោ បវត្តតិ;
បណ្ណត្តិយំ គុណេ ចេវ, គុណេយេវិត្ថិលិង្គកោ។

ភូត សម្ភូតសទ្ទាទិ-នយេ បណ្ណត្តិវាចកា;
យោជេតព្ពា តិលិង្គេ តេ, ឥតិ ញេយ្យំ វិសេសតោ។

“ភូតោ តិដ្ឋតិ, ភូតានិ, តិដ្ឋន្តិ, សមណោ អយំ;
ឥទានិ ភូតោ, ចិត្តានិ, ភូតានិ វិមលានិ តុ។

វញ្ឈា ភូតា វធូ ឯសា”, ឥច្ចុទាហរណានិមេ;
វុត្តានិ សុដ្ឋុ លក្ខេយ្យ, សាសនត្ថគវេសកោ។

ភវិត្តន្តិ វឌ្ឍិតដ្ឋានំ។ តញ្ហិ ភវន្តិ វឌ្ឍន្តិ ឯត្ថាតិ ភវិត្តន្តិ វុច្ចតិ, “ជនិត្តំ មេ ភវិត្តំ មេ, ឥតិ បង្កេ អវស្សយិ”ន្តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។

“ភវិត្តំ” ឥតិ “ភាវិត្ត”-ន្តិ ច បាឋោ ទ្វិធា មយា;
រស្សត្តទីឃភាវេន, ទិដ្ឋោ ភគ្គវជាតកេ។

ភូនន្តិ ភវនំ ភូនំ វឌ្ឍិ។ “អហមេវ ទូសិយា ភូនហតា, រញ្ញោ មហាបតាបស្សា”តិ, “ភូនហច្ចំ កតំ មយា”តិ ច ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។

ភវនន្តិ ភវនក្រិយា។ អថ វា ភវន្តិ វឌ្ឍន្តិ ឯត្ថ សត្តា បុគ្គធីតាហិ នានាសម្បត្តីហិ ចាតិ ភវនំ វុច្ចតិ គេហោ, “បេត្តិកំ ភវនំ មមា”តិ ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ “គេហោ ឃរញ្ច អាវាសោ, ភវនញ្ច និកេតន”ន្តិ ឥទំ បរិយាយវចនំ។ **បរាភវន**ន្តិ អវឌ្ឍិមាបជ្ជនំ។ **សម្ភវន**ន្តិ សុដ្ឋុ ភវនំ។ **វិភវន**ន្តិ ឧច្ឆេទោ វិនាសោ វា។ **បាតុភវន**ន្តិ បាកដតា សរូបលាភោ ឥច្ចេវត្ថោ។ **អាវិភវន**ន្តិ បច្ចក្ខភាវោ។ **តិរោភវន**ន្តិ បដិច្ឆន្នភាវោ។ **វិនាភវន**ន្តិ វិនាភាវោ។ **សោត្ថិភវន**ន្តិ សុវត្ថិតា។ **បរិភវន**ន្តិ បីឡនា ហីឡនា វា។ **អភិភវន**ន្តិ វិជមនំ។ **អធិភវន**ន្តិ អជ្ឈោត្ថរណំ ។ **អនុភវន**ន្តិ បរិភុញ្ជនំ។ **សមនុភវន**ន្តិ សុដ្ឋុ បរិភុញ្ជនំ។ **បច្ចនុភវន**ន្តិ អធិបតិភាវេនបិ សុដ្ឋុ បរិភុញ្ជនំ។ និគ្គហីតន្តនបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោ។

អត្ថវិភាវីតិ អត្ថស្ស វិភាវនសីលំ ចិត្តំ វា ញាណំ វា កុលំ វា អត្ថវិភាវិ។ ឯវំ **ធម្មវិភាវិ។ ឥ**ការន្តនបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោ។

គោត្រភូតិ បញ្ញត្តារម្មណំ មហគ្គតារម្មណំ វា គោត្រភុចិត្តំ។ តញ្ហិ កាមាវចរគោត្តមភិភវតិ, មហគ្គតគោត្តញ្ច ភាវេតិ និព្ពត្តេតីតិ “គោត្រភូ”តិ វុច្ចតិ។ អបិច គោត្រភូតិ និព្ពានារម្មណំ មគ្គវីថិយំ បវត្តំ គោត្រភុញាណំ វា សង្ខារារម្មណំ វា ផលសមាបត្តិវីថិយំ បវត្តំ គោត្រភុញាណំ។ តេសុ ហិ បឋមំ បុថុជ្ជនគោត្តមភិភវតិ, អរិយគោត្តញ្ច ភាវេតិ, គោត្តាភិធានា ច និព្ពានតោ អារម្មណករណវសេន ភវតីតិ “គោត្រភូ”តិ វុច្ចតិ, ទុតិយំ បន សង្ខារារម្មណម្បិ សមានំ អាសេវនបច្ចយភាវេន សសម្បយុត្តានិ ផលចិត្តានិ គោត្តាភិធានេ និព្ពានម្ហិ ភាវេតីតិ “គោត្រភូ”តិ វុច្ចតិ។ ឥទំ បាឡិវវត្ថានំ –

“គោត្រភុ”ឥតិ រស្សត្ត-វសេន កថិតំ បទំ;
នបុំសកន្តិ វិញ្ញេយ្យំ, ញាណចិត្តាទិបេក្ខកំ។

“គោត្រភូ”ឥតិ ទីឃត្ត-វសេន កថិតំ បន;
បុល្លិង្គមិតិ វិញ្ញេយ្យំ, បុគ្គលាទិកបេក្ខកំ។

ទីឃភាវេន វុត្តំ តុ, នបុំសកន្តិ នោ វទេ;
ពិន្ទុវន្តិ’តរេ ភេទា, តយោ ឥតិ ហិ ភាសិតា។

ឦការន្តា ច **ឩ**ទន្តា, រស្សត្តំ យន្តិ សាសនេ;
នបុំសកត្តំ បត្វាន, សហភុ សីឃយាយិតិ។

ចិត្តេន សហ ភវតីតិ **ចិត្តសហភុ**, ចិត្តេន សហ ន ភវតីតិ **នចិត្តសហភុ**, រូបំ។ **ឧ**ការន្តនបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោ។ និយតនបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោយំ។

អនិយតលិង្គានំ និយតនបុំសកលិង្គេសុ បក្ខិត្តានំ **ភូតបរាភូត**សទ្ទាទីនំ និទ្ទេសោ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យោវ។ ឥច្ចេវំ នបុំសកលិង្គានំ **ភូ**ធាតុមយានំ យថារហំ និព្ពចនាទិវសេន និទ្ទេសោ វិភាវិតោ។ ឥច្ចេវំ សព្ពថាបិ លិង្គត្តយនិទ្ទេសោ សមត្តោ។

ឧល្លិង្គនេន វិវិធេន នយេន វុត្តំ,
ភូធាតុសទ្ទមយលិង្គតិកំ យទេតំ;
អាលិង្គិយំ បិយតរញ្ច សុតំ សុលិង្គំ,
បោសោ ករេ មនសិ លិង្គវិទុត្តមិច្ឆំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

ភូធាតុមយានំ តិវិធលិង្គិកានំ នាមិករូបានំ វិភាគោ

ចតុត្ថោ បរិច្ឆេទោ។

៥. ឱការន្តបុល្លិង្គនាមិកបទមាលា

ភូ ធាតុតោ បវត្តានំ, នាមិកានមិតោ បរំ;
នាមមាលំ បកាសិស្សំ, នាមមាលន្តរម្បិ ច។

វិប្បកិណ្ណកថា ឯត្ថ, ឯវំ វុត្តេ ន ហេស្សតិ;
បភេទោ នាមមាលានំ, បរិបុណ្ណោវ ហេហិតិ។

បុព្ពាចរិយសីហានំ, តស្មា ភជ មតំ សុតំ;
បុរេចរំ ករិត្វាន, វក្ខាមិ សវិនិច្ឆយំ។

បុរិសោ, បុរិសា។ បុរិសំ, បុរិសេ។ បុរិសេន, បុរិសេហិ, បុរិសេភិ។ បុរិសស្ស, បុរិសានំ។ បុរិសា, បុរិសស្មា, បុរិសម្ហា, បុរិសេហិ, បុរិសេភិ។ បុរិសស្ស, បុរិសានំ។ បុរិសេ, បុរិសស្មឹ, បុរិសម្ហិ, បុរិសេសុ។ ភោ បុរិស, ភវន្តោ បុរិសា។

អយមាយស្មតា មហាកច្ចានេន បភិន្នបដិសម្ភិទេន កតស្មា **និរុត្តិបិដក**តោ ឧទ្ធរិតោ **បុរិស**តច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលានយោ។ តត្រ បុរិសវចនឯកវចនបុថុវចនេសុ បច្ចត្តវចនាទីនិ ភវន្តិ។ តំ យថា? បុរិសោ តិដ្ឋតិ, បុរិសា តិដ្ឋន្តិ។ តត្រ **បុរិសោ**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ បច្ចត្តវចនំ ភវតិ, **បុរិសា**តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ បច្ចត្តវចនំ ភវតិ។

បុរិសំ បស្សតិ, បុរិសេ បស្សតិ។ តត្រ **បុរិស**ន្តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ ឧបយោគវចនំ ភវតិ, **បុរិសេ**តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ ឧបយោគវចនំ ភវតិ។

បុរិសេន កតំ, បុរិសេហិ កតំ, បុរិសេភិ កតំ។ តត្រ **បុរិសេនា**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ ករណវចនំ ភវតិ, **បុរិសេហិ**, **បុរិសេភី**តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ ករណវចនំ ភវតិ។

បុរិសស្ស ទីយតេ, បុរិសានំ ទីយតេ។ តត្រ **បុរិសស្សា**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ សម្បទានវចនំ ភវតិ, **បុរិសាន**ន្តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ សម្បទានវចនំ ភវតិ។

បុរិសា និស្សដំ, បុរិសស្មា និស្សដំ, បុរិសម្ហា និស្សដំ, បុរិសេហិ និស្សដំ, បុរិសេភិ និស្សដំ។ តត្រ **បុរិសា**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ និស្សក្កវចនំ ភវតិ។ **បុរិសស្មា**តិ...បេ.... **បុរិសម្ហា**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ និស្សក្កវចនំ ភវតិ, **បុរិសេហិ**, **បុរិសេភី**តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ និស្សក្កវចនំ ភវតិ។

បុរិសស្ស បរិគ្គហោ, បុរិសានំ បរិគ្គហោ។ តត្រ **បុរិសស្សា**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ សាមិវចនំ ភវតិ, **បុរិសាន**ន្តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ សាមិវចនំ ភវតិ។

បុរិសេ បតិដ្ឋិតំ, បុរិសស្មឹ បតិដ្ឋិតំ, បុរិសម្ហិ បតិដ្ឋិតំ, បុរិសេសុ បតិដ្ឋិតំ។ តត្រ **បុរិសេ**តិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ ភុម្មវចនំ ភវតិ, **បុរិសស្មិ**ន្តិ...បេ.... **បុរិសម្ហី**តិ...បេ.... **បុរិសេសូ**តិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ ភុម្មវចនំ ភវតិ។

ភោ បុរិស តិដ្ឋ, ភវន្តោ បុរិសា តិដ្ឋថ។ តត្រ **ភោ បុរិស**ឥតិ បុរិសវចនេ ឯកវចនេ អាលបនំ ភវតិ, **ភវន្តោ បុរិសា**ឥតិ បុរិសវចនេ បុថុវចនេ អាលបនំ ភវតីតិ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ នយោ វិត្ថារេតព្ពោ។

យមកមហាថេរេន កតាយ បន **ចូឡនិរុត្តិយំ** “ភោ បុរិស”ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ វត្វា “ភោ បុរិសា”ឥតិ ទីឃវសេន អាលបនពហុវចនំ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ តាទិសោ នយោ និរុត្តិបិដកេ នត្ថិ, តថាបិ ពហូនមាលបនវិសយេ “ភោ យក្ខា”ឥតិអាទីនំ អាលបនពហុវចនានំ **ជាតកដ្ឋកថា**ទីសុ ទិស្សនតោ បសត្ថតរោវ ហោតិ វិញ្ញូនំ បមាណញ្ច, តស្មា ឥមិនា យមកមហាថេរមតេនបិ “បុរិសោ បុរិសា បុរិស”ន្តិអាទីនិ វត្វា អាមន្តនេ “ភោ បុរិស, ភោ បុរិសា, ភវន្តោ បុរិសា”តិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

តត្ថ **បុរិសោ**តិ បឋមាយ ឯកវចនំ។ **បុរិសា**តិ ពហុវចនំ។ **បុរិសន្តិ** ទុតិយាយ ឯកវចនំ។ **បុរិសេ**តិ ពហុវចនំ។ **បុរិសេនា**តិ តតិយាយ ឯកវចនំ។ **បុរិសេហិ, បុរិសេភី**តិ ទ្វេ ពហុវចនានិ។ **បុរិសស្សា**តិ ចតុត្ថិយា ឯកវចនំ។ **បុរិសានន្តិ** ពហុវចនំ។ **បុរិសា, បុរិសស្មា, បុរិសម្ហា**តិ តីណិ បញ្ចមិយា ឯកវចនានិ។ **បុរិសេហិ, បុរិសេភី**តិ ទ្វេ ពហុវចនានិ។ **បុរិសស្សា**តិ ឆដ្ឋិយា ឯកវចនំ។ **បុរិសានន្តិ** ពហុវចនំ។ **បុរិសេ, បុរិសស្មឹ, បុរិសម្ហី**តិ តីណិ សត្តមិយា ឯកវចនានិ។ **បុរិសេសូ**តិ ពហុវចនំ។ **ភោ បុរិសា**តិ អដ្ឋមិយា ឯកវចនំ។ **ភោ បុរិសា, ភវន្តោ បុរិសា**តិ ទ្វេ ពហុវចនានិ។

កិញ្ចាបេតេសុ “បុរិសា”តិ ឥទំ បឋមាបញ្ចមីអដ្ឋមីនំ, “បុរិសេ”តិ ឥទំ ទុតិយាសត្តមីនំ, “បុរិសេហិ, បុរិសេភី”តិ តតិយាបញ្ចមីនំ, “បុរិសាន”ន្តិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ឯកសទិសំ, តថាបិ អត្ថវសេន អសង្ករភាវោ វេទិតព្ពោ។ កថំ? “បុរិសោ តិដ្ឋតិ, បុរិសា តិដ្ឋន្តិ។ បុរិសំ បស្សតិ, បុរិសេ បស្សតី”តិអាទិនា។

តត្ថ ច **ភោ**តិ អាមន្តនត្ថេ និបាតោ។ សោ ន កេវលំ ឯកវចនំយេវ ហោតិ, អថ ខោ ពហុវចនម្បិ ហោតីតិ “ភោ បុរិសា”ឥតិ ពហុវចនប្បយោគោបិ គហិតោ។ “ភវន្តោ”តិទំ បន ពហុវចនមេវ ហោតីតិ “បុរិសា”តិ បុន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតិ យមកមហាថេរេន “ភោ បុរិស”ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ វត្វា “ភោ បុរិសា”ឥតិ ទីឃវសេន អាលបនពហុវចនំ វុត្តំ។ តថា ហិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាសុ ច និបាតភូតោ **ភោ**សទ្ទោ ឯកវចនពហុវចនវសេន ទ្វិធា ភិជ្ជតិ។ អត្រិមានិ និទស្សនបទានិ – “អបិ នុ ខោ សបរិគ្គហានំ តេវិជ្ជានំ ព្រាហ្មណានំ អបរិគ្គហេន ព្រហ្មុនា សទ្ធឹ សំសន្ទតិ សមេតីតិ, នោ ហិទំ ភោ គោតម។ អច្ឆរិយំ ភោ អានន្ទ, អព្ភុតំ ភោ អានន្ទ, ឯហិ ភោ សមណ, ភោ បព្ពជិត”ឥច្ចាទិបាឡិតោ អដ្ឋកថាតោ ច **ភោ**សទ្ទស្ស ឯកវចនប្បយោគេ បវត្តិនិទស្សនំ, “តេន ហិ ភោ មមបិ សុណាថ។ យថា មយមេវ អរហាម តំ ភវន្តំ គោតមំ ទស្សនាយ ឧបសង្កមិតុំ, នាហំ ភោ សមណស្ស គោតមស្ស សុភាសិតំ សុភាសិតតោ នាព្ភនុមោទាមិ, បស្សថ ភោ ឥមំ កុលបុត្តំ។ ភោ យក្ខា អហំ ឥមំ តុម្ហាកំ ភាជេត្វា ទទេយ្យំ។ អបរិសុទ្ធោ បនម្ហិ, ភោ ធុត្តា តុម្ហាកំ ក្រិយា មយ្ហំ ន រុច្ចតិ។ សោ តេ បុរិសេ អាហ ភោ តុម្ហេ មំ មារេន្តា រញ្ញោ ទស្សេត្វាវ មារេថា”តិ ឥច្ចាទិ បន បាឡិតោ អដ្ឋកថាតោ ច **ភោ**សទ្ទស្ស ពហុវចនប្បយោគេ បវត្តិនិទស្សនំ។ **កច្ចាយន**ប្បករណេ បន “ភោ បុរិស, ភោ បុរិសា”តិ បទទ្វយំ អាលបនេកវចនវសេន វុត្តំ។ តំ យថា អាគមេហិ ន វិរុជ្ឈតិ, តថា គហេតព្ពំ។

កេចិ បន អទូរដ្ឋស្សាលបនេ “ភោ បុរិស”ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ ឥច្ឆន្តិ, ទូរដ្ឋស្សាលបនេ បន “ភោ បុរិសា”ឥតិ ទីឃវសេន អាលបនេកវចនំ ឥច្ឆន្តិ។ អទូរដ្ឋានំ ទូរដ្ឋានញ្ច បុរិសានំ ឥត្ថីនញ្ច អាលបនេ ន កិញ្ចិ វទន្តិ។ តថា អទូរដ្ឋាយ ទូរដ្ឋាយ ច ឥត្ថិយា អាលបនេ តេ បុច្ឆិតព្ពា “អទូរដ្ឋានំ ទូរដ្ឋានញ្ច បុរិសានមាលបនេ កថំ វត្តព្ព”ន្តិ។ អទ្ធា តេ ឯវំ បុដ្ឋា ឧត្តរិ កិញ្ចិ វត្តុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ឯវម្បិ តេ ចេ វទេយ្យុំ “ភវន្តោ បុរិសាតិ ឥមិនាវ អទូរដ្ឋានំ ទូរដ្ឋានញ្ច បុរិសានមាលបនំ ភវតី”តិ។ តទា តេ វត្តព្ពា “យទិ ភវន្តោ បុរិសា”តិ ឥមិនា អទ្វេជ្ឈេន វចនេន អទូរដ្ឋានំ ទូរដ្ឋានញ្ច បុរិសានមាលបនំ ភវតិ, ឯវំ សន្តេ “ភោ បុរិស”ឥតិ រស្សបទេនបិ ទូរដ្ឋស្ស ច បុរិសស្សាលបនំ វត្តព្ពំ, ឯវំ អវត្វា កិមត្ថំ អទូរដ្ឋស្សាលបនេ “ភោ បុរិស”ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ ឥច្ឆថ, កិមត្ថញ្ច ទូរដ្ឋស្សាលបនេ “ភោ បុរិសា”ឥតិ ទីឃវសេន អាលបនេកវចនំ ឥច្ឆថ។

ននុ “តគ្ឃ ភគវា ពោជ្ឈង្គា, តគ្ឃ សុគត ពោជ្ឈង្គា”តិអាទីសុ អាលបនបទភូតំ “ភគវា”ឥតិ ទីឃបទំ សមីបេ ឋិតកាលេបិ ទូរេ ឋិតកាលេបិ ពុទ្ធស្សាលបនបទំ ភវិតុមរហតេវ, តថា អាលបនបទភូតំ “សុគត”ឥតិ រស្សបទម្បិ។ យស្មា បនេតេសុ “ភគវា”តិ អាលបនបទស្ស ន កត្ថចិបិ រស្សត្តំ ទិស្សតិ, “សុគតា”តិ អាលបនបទស្ស ច ន កត្ថចិបិ ទីឃត្តំ ទិស្សតិ, តស្មា ទីឃរស្សមត្តាភេទំ អចិន្តេត្វា “បុរិស”ឥតិ រស្សវសេន វុត្តបទំ បកតិស្សរវសេន សមីបេ ឋិតស្ស បុរិសស្ស អាមន្តនកាលេ អទូរដ្ឋស្សាលបនបទំ ភវតិ, អាយតស្សរវសេន ទូរេ ឋិតបុរិសស្ស អាមន្តនកាលេ ទូរដ្ឋស្សាលបនបទំ ភវតីតិ គហេតព្ពំ។ តថា “ភវន្តោ បុរិសា, ភោ យក្ខា, ភោ ធុត្តា”តិអាទីនិ ទីឃវសេន វុត្តានិ អាលបនពហុវចនបទានិបិ បកតិស្សរវសេន សមីបេ ឋិតបុរិសានំ អាមន្តនកាលេ អទូរដ្ឋានមាលបនបទានិ ភវន្តិ, អាយតស្សរវសេន ទូរេ ឋិតបុរិសាទីនំ អាមន្តនកាលេ ទូរដ្ឋានមាលបនបទានិ ភវន្តីតិ គហេតព្ពានិ។ តថា ហិ ព្រាហ្មណា កត្ថចិ កត្ថចិ រស្សដ្ឋានេបិ ទីឃដ្ឋានេបិ អាយតេន សរេន មជ្ឈិមាយតេន សរេន អច្ចាយតេន ច សរេន វេទំ បឋន្តិ លិខិតុមសក្កុណេយ្យេន គីតស្សរេន វិយ។ ឥតិ សព្ពក្ខរេសុបិ អាយតេន សរេនុច្ចារណំ លព្ភតេវ លិខិតុមសក្កុណេយ្យំ, តស្មា អសម្បថមនោតរិត្វា “ភោ បុរិស”ឥតិ វចនេន ទូរដ្ឋស្ស ច អទូរដ្ឋស្ស ច បុរិសស្សាលបនំ ភវតិ, “ភោ បុរិសា, ភវន្តោ បុរិសា”តិ ឥមេហិ វចនេហិបិ ទូរដ្ឋានញ្ច អទូរដ្ឋានញ្ច បុរិសានមាលបនំ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតិ ទូរដ្ឋស្ស អទូរដ្ឋានញ្ច អាយតេន សរេន អាមន្តនមេវ បមាណំ, ន ទីឃរស្សមត្តាវិសេសោ, តស្មា “ភោ សត្ថុ, ភោ រាជ, ភោ គច្ឆ, ភោ មុនិ, ភោ ទណ្ឌិ, ភោ ភិក្ខុ, ភោ សយម្ភុ, ភោតិ កញ្ញេ, ភោតិ បត្តិ, ភោតិ ឥត្ថិ, ភោតិ យាគុ, ភោតិ

វធុ, ភោ កុល, ភោ អដ្ឋិ, ភោ ចក្ខុ”ឥច្ចេវមាទីហិ បទេហិ អទូរដ្ឋស្សាលបនញ្ច ទូរដ្ឋស្សាលបនញ្ច ភវតិ។ “ភវន្តោ សត្ថា, សត្ថារោ, ភោតិយោ កញ្ញា, កញ្ញាយោ”តិ ឯវមាទីហិបិ បទេហិ អទូរដ្ឋានញ្ចាលបនំ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទំ បនេត្ថ សន្និដ្ឋានំ –

តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, រញ្ញោ បុត្តំ អទស្សយុំ;
បុត្តោ ច បិតរំ ទិស្វា, ទូរតោវជ្ឈភាសថ។

អាគច្ឆុ ទោវារិកា ខគ្គពន្ធា,
កាសាវិយា ហន្តុ មមំ ជនិន្ទ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ,
អបរាធោ កោ ន្វិធ មមជ្ជ អត្ថិ។

ឯវំ សទ្ទម្ពរាជេន, វោហារកុសលេន វេ;
សុទេសិតេ សោមនស្ស-ជាតកេ សព្ពទស្សិនា។

ទូរដ្ឋានេបិ រស្សត្តំ, “ជនិន្ទ”ឥតិ ទិស្សតិ;
ន កត្ថចិបិ ទីឃត្តំ, ឥតិ នីតិ មយា មតា។

ឥទម្បេត្ថ វត្តព្ពំ “កុតោ នុ ភោ ឥទមាយាតំ ‘ទូរដ្ឋស្សាលបនំ អទូរដ្ឋស្សាលបនមិ’តិ”? សទ្ទសត្ថតោ។ សទ្ទសត្ថំ នាម ន សព្ពសោ ពុទ្ធវចនស្សោបការកំ, ឯកទេសេន បន ហោតិ។

ឥមស្មិំ បករណេ “ពហុវចន”ន្តិ វា “បុថុវចន”ន្តិ វា “អនេកវចន”ន្តិ វា អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ជនមេវ នានំ, តស្មា សព្ពត្ថ “ពហុវចន”ន្តិ វា “បុថុវចន”ន្តិ វា “អនេកវចន”ន្តិ វា វោហារោ កាតព្ពោ, បុថុវចនំ អនេកវចនន្តិ ច ឥទំ សាសនេ និរុឡ្ហវចនំ វោហារោ, ឥតរំ សទ្ទសត្ថវិទូនំ។

កស្មា បន ឥមស្មិំ បករណេ ទ្វិវចនំ ន វុត្តន្តិ? យស្មា ពុទ្ធវចនេ ទ្វិវចនំ នាម នត្ថិ, តស្មា ន វុត្តន្តិ។ ននុ ពុទ្ធវចនេ វចនត្តយំ អត្ថិ, តថា ហិ “អាយស្មា”តិ ឥទំ ឯកវចនំ, “អាយស្មន្តា”តិ ឥទំ ទ្វិវចនំ, “អាយស្មន្តោ”តិ ឥទំ ពហុវចនន្តិ? តន្ន, យទិ “អាយស្មន្តា”តិ ឥទំ វចនំ ទ្វិវចនំ ភវេយ្យ, “បុរិសោ បុរិសា”តិអាទីសុ កតរំ ទ្វិវចនន្តិ វទេយ្យាថ, តស្មា ពុទ្ធវចនេ ទ្វិវចនំ នាម នត្ថិ។ តេនេវ ហិ **សិ យោ អំ យោ នា ហិ**តិអាទិនា ឯកវចនពហុវចនានេវ ទស្សិតានីតិ។

ននុ ច ភោ “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អជ្ជ ឧបោសថោ បន្នរសោ។ យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យាមា”តិ **បាឡិយំ** ទ្វេ សន្ធាយ “អាយស្មន្តា”តិ វុត្តំ, “ឧទ្ទិដ្ឋា ខោ អាយស្មន្តោ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា”តិអាទីសុ បន បាឡីសុ ពហវោ សន្ធាយ “អាយស្មន្តោ”តិ វុត្តំ, ន ច សក្កា វត្តុំ “យថា តថា វុត្ត”ន្តិ , បរិវាសាទិអារោចនេបិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ វិញ្ញាតសុគតាធិប្បាយេហិ “ទ្វិន្នំ អារោចេន្តេន ‘អាយស្មន្តា ធារេន្តុ’តិ, តិណ្ណំ អារោចេន្តេន ‘អាយស្មន្តោ ធារេន្តុ’តិ វត្តព្ព”ន្តិ វុត្តត្តាតិ? សច្ចំ វុត្តំ, តំ បន វិនយវោហារវសេន វុត្តន្តិ។ ននុ វិនយោ ពុទ្ធវចនំ, កស្មា “ពុទ្ធវចនេ ទ្វិវចនំ នាម នត្ថី”តិ វទថាតិ? សច្ចំ វិនយោ ពុទ្ធវចនំ, តថាបិ វិនយកម្មវសេន វុត្តត្តា ឧបលក្ខណមត្តំ, ន សព្ពសាធារណពហុវចនបរិយាបន្នំ។ យទិ ហិ “អាយស្មន្តា”តិ ឥទំ ទ្វិវចនំ សិយា, តប្បយោគានិបិ ក្រិយាបទានិ ទ្វិវចនានេវ សិយុំ, តថារូបានិបិ ក្រិយាបទានិ ន សន្តិ។ ន ហិ អក្ខរសមយកោវិទោ ឈានលាភីបិ ទិព្ពចក្ខុនា វស្សសតម្បិ វស្សសហស្សម្បិ សមវេក្ខន្តោ ពុទ្ធវចនេ ឯកម្បិ ក្រិយាបទំ ទ្វិវចនន្តិ បស្សេយ្យ, ឯវំ ក្រិយាបទេសុ ទ្វិវចនស្សាភាវា នាមិកបទេសុ ទ្វិវចនំ នត្ថិ។ នាមិកបទេសុ តទភាវាបិ ក្រិយាបទេសុ តទភាវោ វេទិតព្ពោ។ សក្កដភាសាយំ ទ្វីសុបិ ទ្វិវចនានិ សន្តិ, មាគធភាសាយំ បន នត្ថិ។

អបិច “បុថុវចន”ន្តិ និរុត្តិវោហារោបិ “ពុទ្ធវចនេ ទ្វិវចនំ នត្ថី”តិ ឯតមត្ថំ ទីបេតិ។ តញ្ហិ សក្កដភាសាយំ វុត្តា ទ្វិវចនតោ ពហុវចនតោ ច វិសុំភូតំ វចនំ, តត្ថ វា វុត្តេហិ អត្ថេហិ វិសុំភូតស្ស អត្ថស្ស វចនំ “បុថុវចន”ន្តិ វុច្ចតិ។ កថមិទំ សក្កដភាសាយំ វុត្តា ទ្វិវចនតោ ពហុវចនតោ ច វិសុំភូតំ វចនន្តិ ចេ? យស្មា សក្កដភាសាយំ “បុថុវចន”ន្តិ វោហារោ នត្ថិ, តស្មា ឥទំ តេហិ សក្កដភាសាយំ វុត្តេហិ ទ្វិវចនពហុវចនេហិ វិសុំភូតអត្ថស្ស វចនន្តិ វុច្ចតិ។ កថញ្ច បន សក្កដភាសាយំ វុត្តេហិ វិសុំភូតស្ស អត្ថស្ស វចនន្តិ បុថុវចនន្តិ ចេ? យស្មា

សក្កដភាសាយំ ទ្វេ ឧបាទាយ ទ្វិវចនំ វុត្តំ, ន តិចតុបញ្ចាទិកេ ពហវោ ឧបាទាយ, ពហវោ បន ឧបាទាយ ពហុវចនំ វុត្តំ, ន ទ្វេ ឧបាទាយ, អយំ សក្កដភាសាយ វិសេសោ។ មាគធភាសាយំ បន ទ្វិតិចតុបញ្ចាទិកេ ពហវោ ឧបាទាយ បុថុវចនំ វុត្តំ, តស្មា សក្កដភាសាយំ វុត្តេហិ អត្ថេហិ វិសុំភូតស្ស អត្ថស្ស វចនន្តិ បុថុវចនន្តិ វុច្ចតិ។ អយំ មាគធភាសាយ វិសេសោ។ តស្មាត្រ បុថុភូតស្ស, បុថុនោ វា អត្ថស្ស វចនំ "បុថុវចន"ន្តិ អត្ថោ សមធិគន្តព្ពោ។

ឥទានិ "បុរិសោ, បុរិសា, បុរិស"ន្តិ និរុត្តិបិដកតោ ឧទ្ធរិតនយំ និស្សាយ បកតិរូបភូតស្ស **ភូត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

ភូតោ, ភូតា។ ភូតំ, ភូតេ។ ភូតេន, ភូតេហិ, ភូតេភិ។ ភូតស្ស, ភូតានំ។ ភូតា, ភូតស្មា, ភូតម្ហា, ភូតេហិ, ភូតេភិ។ ភូតស្ស, ភូតានំ។ ភូតេ, ភូតស្មឹ, ភូតម្ហិ, ភូតេសុ។ ភោ ភូត, ភវន្តោ ភូតា។

អថ វា "ភោ ភូតា"ឥតិ ពហុវចនំ វិញ្ញេយ្យំ។ យថា បនេត្ថ **ភូត**ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា បុរិសនយេន យោជិតា, ឯវំ ភាវកាទីនញ្ច អញ្ញេសញ្ច តំសទិសានំ នាមិកបទមាលា **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពា។ ឯត្ថញ្ញានិ តំសទិសានិ នាម "ពុទ្ធោ"តិអាទីនំ បទានំ **ពុទ្ធ**ឥច្ចាទីនិ បកតិរូបានិ។

ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោ មគ្គោ,
ខន្ធោ កាយោ កាមោ កប្បោ;
មាសោ បក្ខោ យក្ខោ ភក្ខោ,
នាគោ មេឃោ ភោគោ យាគោ។

រាគោ ទោសោ មោហោ មានោ,
មក្ខោ ថម្ភោ កោធោ លោភោ;
ហាសោ វេរោ ទាហោ តេជោ,
ឆន្ទោ កាសោ សាសោ រោគោ។

អស្សោ សស្សោ ឥស្សោ សិស្សោ,
សីហោ ព្យគ្ឃោ រុក្ខោ សេលោ;
ឥន្ទោ សក្កោ ទេវោ គាមោ,
ចន្ទោ សូរោ ឱឃោ ទីបោ។

បស្សោ យញ្ញោ ចាគោ វាទោ,
ហត្ថោ បត្តោ សោសោ គេធោ;
សោមោ យោធោ គច្ឆោ អច្ឆោ,
គេហោ មាឡោ អង្គោ សាលោ។

នរោ នគោ មិគោ សសោ,
សុណោ ពកោ អជោ ទិជោ;
ហយោ គជោ ខរោ សរោ,
ទុមោ តលោ បដោ ធជោ។

ឧរគោ បដគោ វិហគោ ភុជគោ,
ឧរភោ សរភោ បសទោ គវជោ;
មហិសោ វសភោ អសុរោ គរុឡោ,
តរុណោ វរុណោ ពលិសោ បលិឃោ។

សាលោ ធវោ ច ខទិរោ,
គោធុមោ សង្គិកោ យវោ;
កឡាយោ ច កុលត្ថោ ច,
តិលោ មុគ្គោ ច តណ្ឌុលោ។

ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ វេស្សោ,
សុទ្ទោ ថុត្តោ ច បុក្កុសោ;
ចណ្ឌាលោ បតិកោ បង្គោ,
មនុស្សោ រថិកោ រថោ។

បព្ពជិតោ គហដ្ឋោ ច,
គោណោ ឱដ្ឋោ ច គទ្រភោ;
មាតុគាមោ ច ឱរោធោ,
ឥច្ចាទីនិ វិភាវយេ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “ននុ ភោ ‘ឱរោធា ច កុមារា ចា’តិ បាឋស្ស ទស្សនតោ **ឱរោធ**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ”តិ? តន្ន, តត្ថ ហិ “ឱរោធា”តិ ឥទំ ឱការន្តបុល្លិង្គមេវ, **នា**’ការន្តិត្ថិលិង្គំ, តុម្ហេ បន “**អា**ការន្តិត្ថិលិង្គ”ន្តិ មញ្ញមានា ឯវំ វទេថ, ន បនិទំ **អា**ការន្តិត្ថិលិង្គំ, អថ ខោ “មាតុគាមា”តិបទំ វិយ ពហុវចនវសេន វុត្តមាការន្តបទន្តិ។ ននុ ច ភោ **សម្មោហវិនោទនិ**យាទីសុ **ឱរោធ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គតា បាកដា, កថន្តិ ចេ? “រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា ថេរស្ស កុទ្ធា បឋមមេវ មនំ បលោភេត្វា ‘ឥតោ តេ សត្តទិវសមត្ថកេ ឧបដ្ឋាកោ រាជា មរិស្សតី’តិ សុបិនេ អារោចេសិ។ ថេរោ តំ កថំ សុត្វា រាជោរោធានំ អាចិក្ខិ។ តា ឯកប្បហារេនេវ មហាវិរវំ វិរវិំសូ”តិ។ ឯត្ថ ហិ “រាជោរោធាន”ន្តិ វត្វា “តា”តិ វុត្តត្តាវ **ឱរោធ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គតា បាកដាតិ? តន្ន, អត្ថស្ស ទុគ្គហណតោ។ ទុគ្គហិតោ ហិ ឯត្ថ តុម្ហេហិ អត្ថោ, ឯត្ថ បន **ឱរោធ**សទ្ទេន ឥត្ថិបទត្ថស្ស កថនតោ ឥត្ថិបទត្ថំ សន្ធាយ “តា”តិ វុត្តត្តា “តា ឥត្ថិយោ”តិ អយមេវត្ថោ។ តុម្ហេ បន អមាតាបិតរសំវទ្ធត្តា អាចរិយកុលេ ច អនិវុដ្ឋត្តា ឯតំ សុខុមត្ថមជានន្តា យំ វា តំ វា មុខារុឡ្ហំ វទថ។

ភុញ្ជនត្ថំ កថនត្ថំ, មុខំ ហោតីតិ នោ វទេ;
យំ វា តំ វា មុខារុឡ្ហំ, វចនំ បណ្ឌិតោ នរោតិ។

ន មយំភោ យំ វា តំ វា មុខារុឡ្ហំ វទាម, អដ្ឋកថាចរិយានញ្ញេវ វចនំ គហេត្វា វទាម, អដ្ឋកថាយេវ អម្ហាកំ បដិសរណំ , ន មយំ តុម្ហាកំ សទ្ទហាមាតិ។ អម្ហាកំ សទ្ទហថ វា មា វា, មា តុម្ហេ “អដ្ឋកថាចរិយានញ្ញេវ វចនំ គហេត្វា វទាមា”តិ អដ្ឋកថាចរិយេ អព្ភាចិក្ខថ។ ន ហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ “**ឱរោធ**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ”តិ វុត្តដ្ឋានមត្ថិ, តស្មាបិ អដ្ឋកថាចរិយេ អព្ភាចិក្ខថ, ន យុត្តំ ពុទ្ធាទីនំ គរូនមព្ភាចិក្ខនំ មហតោ អនត្ថស្ស លាភាយ សំវត្តនតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អត្តនា ទុគ្គហិតេន អម្ហេ ចេវ អព្ភាចិក្ខតិ, ពហុញ្ច អបុញ្ញំ បសវតិ, តតោ អត្តានញ្ច ខណតី”តិ។

ឯវំ អព្ភាចិក្ខនស្ស អយុត្តតំ សាវជ្ជតញ្ច ទស្សេត្វា បុនបិ តេ ឥទំ វត្តព្ពា – **ជាតកដ្ឋកថាយម្បិ** តុម្ហេហិ អាហដឧទាហរណសទិសំ ឧទាហរណមត្ថិ, តំ សុណាថ។ កោសិយជាតកដ្ឋកថាយញ្ហិ “សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ សាវត្ថិយំ មាតុគាមំ អារព្ភ កថេសិ។ សា កិរេកស្ស សទ្ធស្ស បសន្នស្ស ឧបាសកព្រាហ្មណស្ស ព្រាហ្មណី ទុស្សីលា បាបធម្មា”តិ បាឋោ ទិស្សតិ។ ឯត្ថ ហិ “មាតុគាមំ អារព្ភ កថេសី”តិ វត្វា “សា”តិ វុត្តត្តា តុម្ហាកំ មតេន **មាតុគាម**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោយេវ សិយា, ន បុល្លិង្គោ, កិមិទំ អដ្ឋកថាវចនម្បិ ន បស្សថ, តទេវ បន អដ្ឋកថាវចនំ បស្សថ, កឹ សា ឯវ អដ្ឋកថា តុម្ហាកំ បដិសរណំ, ន តទញ្ញាតិ។

យទិ **តា**សទ្ទំ អបេក្ខិត្វា **ឱរោធ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គត្តមិច្ឆថ, ឯត្ថាបិ **សា**សទ្ទមបេក្ខិត្វា **មាតុគាម**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គត្តមិច្ឆថាតិ។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា អប្បដិភានា មង្កុភូតា បត្តក្ខន្ធា អធោមុខា បជ្ឈាយេយ្យុំ។ ឯត្ថាបិ **មាតុគាម**សទ្ទេន ឥត្ថិបទត្ថស្ស កថនតោ ឥត្ថិបទត្ថំ សន្ធាយ “សា”តិ វុត្តត្តា “សា ឥត្ថី”តិ អយមេវត្ថោ។ កត្ថចិ ហិ បធានវាចកេន បុល្លិង្គេន នបុំសកលិង្គេន វា សមានាធិករណស្ស គុណសទ្ទស្ស អភិធេយ្យលិង្គានុវត្តិត្តាបុល្លិង្គវសេន វា នបុំសកលិង្គវសេន វា និទ្ទិសិតព្ពត្តេបិ លិង្គមនបេក្ខិត្វា ឥត្ថិបទត្ថមេវាបេក្ខិត្វា ឥត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ ទិស្សតិ។ តំ យថា? “ឥធ វិសាខេ មាតុគាមោ សុសំវិហិតកម្មន្តា ហោតិ សង្គហិតបរិជនា ភត្តុមនាបំ ចរតិ, សម្ភតំ អនុរក្ខតី”តិ ច, “កោ នុ ខោ ភន្តេ ហេតុ កោ បច្ចយោ, យេន មិធេកច្ចោ មាតុគាមោ ទុព្ពណ្ណា ច ហោតិ ទុរូបា សុបាបិកា ទស្សនាយ, ទលិទ្ទា ច ហោតិ អប្បស្សកា អប្បភោគា អប្បេសក្ខា ច។ ឥធ មល្លិកេ ឯកច្ចោ មាតុគាមោ កោធនា ហោតិ ឧបាយាសពហុលា, អប្បម្បិ វុត្តា សមានា អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិត្ថិយតិ កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតី”តិ ច, “តំ ខោ បន ភិក្ខវេ ឥត្ថិរតនំ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស បុព្ពុដ្ឋាយិនី បច្ឆានិបាតិនី កឹការបដិស្សាវិនី”តិ ច ឥមេ បយោគា។

កត្ថចិ បន បធានវាចកេន នបុំសកលិង្គេន សមានាធិករណស្ស គុណសទ្ទស្ស អភិធេយ្យលិង្គានុវត្តិត្តា នបុំសកលិង្គវសេន និទ្ទិសិតព្ពត្តេបិ លិង្គមនបេក្ខិត្វា បុរិសបទត្ថមេវាបេក្ខិត្វា បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ ទិស្សតិ។ តំ យថា? “បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធសតានិ ឥមស្មឹ ឥសិគិលិស្មឹ បព្ពតេ ចិរនិវាសិនោ អហេសុំ។ តំ ខោ បន រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស បរិណាយករតនំ ញាតានំ បវេសេតា អញ្ញាតានំ និវារេតា”តិ។ កត្ថចិ បធានវាចកេន លិង្គត្តយេន សមានាធិករណស្ស គុណសទ្ទស្ស អភិធេយ្យលិង្គានុរូបំ និទ្ទេសោ ទិស្សតិ។ តំ យថា? សា ឥត្ថី “សីលវតី កល្យាណធម្មា។ អដ្ឋហិ ខោ នកុលមាតេ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ មាតុគាមោ កាយស្ស ភេទា បរម្មរណា មនាបកាយិកានំ ទេវានំ សហព្យតំ ឧបបជ្ជតិ។ សទ្ទោ បុរិសបុគ្គលោ, សទ្ធំ កុលំ, ចិត្តំ ទន្តំ សុខាវហ”ន្តិ។

សេយ្យឥតិ សទ្ទោ បន យេភុយ្យេន ឱការន្តភាវេ ឋត្វា លិង្គត្តយានុកូលោ ភវតិ ឯកាការេនេវ តិដ្ឋនតោ។ កថំ? សេយ្យោ អមិត្តោ មតិយា ឧបេតោ។ ឯសាវ បូជនា សេយ្យោ, ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ។

“ធម្មេន ច អលាភោ យោ,
យោ ច លាភោ អធម្មិកោ;
អលាភោ ធម្មិកោ សេយ្យោ,
យញ្ចេ លាភោ អធម្មិកោ។

យសោ ច អប្បពុទ្ធីនំ, វិញ្ញូនំ អយសោ ច យោ;
អយសោវ សេយ្យោ វិញ្ញូនំ, ន យសោ អប្បពុទ្ធិនំ។

ទុម្មេធេហិ បសំសា ច, វិញ្ញូហិ គរហា ច យា;
គរហាវ សេយ្យោ វិញ្ញូហិ, យញ្ចេ ពាលប្បសំសនា។

សុខញ្ច កាមមយិកំ, ទុក្ខញ្ច បវិវេកិកំ;
បវិវេកំ ទុក្ខំ សេយ្យោ, យញ្ចេ កាមមយំ សុខំ។

ជីវិតញ្ច អធម្មេន, ធម្មេន មរណញ្ច យំ;
មរណំ ធម្មិកំ សេយ្យោ, យញ្ចេ ជីវេ អធម្មិក”ន្តិ។

ឯវមយំ **សេយ្យ** ឥតិ សទ្ទោ **ឱ**ការន្តភាវេ ឋត្វា លិង្គត្តយានុកូលោ ភវតិ។ កត្ថចិ បន **អា**ការន្តភាវេ ឋត្វា ឥត្ថិលិង្គានុកូលោ ទិស្សតិ “ឥត្ថីបិ ហិ ឯកច្ចិយា, សេយ្យា បោស ជនាធិបា”តិ។ និគ្គហីតន្តោ បន ហុត្វា នបុំសកលិង្គានុកូលោ អបសិទ្ធោ។ ឯវំបការេ បយោគេ កឹ តុម្ហេ ន បស្សថាតិ។ ឯវំ វុត្តា ច តេ និរុត្តរាវ ភវិស្សន្តិ។

សចេបិ តេ ឯត្ថ ឯវំ វទេយ្យុំ “តត្ថ តត្ថ សុត្តប្បទេសេ អដ្ឋកថាទីសុ ច ‘មាតុគាមោ’តិ វា ‘មាតុគាមេនា’តិ វា **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវេន **មាតុគាម**សទ្ទស្ស ទស្សនតោ បុល្លិង្គភូតំ **មាតុគាម**សទ្ទំ អនបេក្ខិត្វា ឥត្ថិបទត្ថមេវ អបេក្ខិត្វា “សា ឥត្ថី”តិ **ឥត្ថី**សទ្ទេន **សា**សទ្ទស្ស សម្ពន្ធគ្គហណំ មយំ សម្បដិច្ឆាម, ‘ឱរោធោ’តិ វា ‘ឱរោធេនា’តិ វា **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវេន បិតស្ស **ឱរោធ**សទ្ទស្ស អទស្សនតោ បន តុម្ហេហិ វុត្តំ បុរិមត្ថំ ន សម្បដិច្ឆាមា”តិ។ តទា តេសំ ឥមានិ **វិនយបាឡិយំ** អាគតបទានិ ទស្សេតព្ពានិ “តេន ខោ បន សមយេន រាជា ឧទេនោ ឧយ្យានេ បរិចារេសិ សទ្ធឹ ឱរោធេន, អថ ខោ រញ្ញោ ឧទេនស្ស ឱរោធោ រាជានំ ឧទេនំ ឯតទវោចា”តិ។ ឯវំ ឥមានិ សុត្តបទានិ ទស្សេត្វា **សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយំ** “រាមោ នាម រាជា កុដ្ឋរោគី ឱរោធេហិ ច នាដកេហិ ច ជិគុច្ឆមានោ”តិ វចនញ្ច ទស្សេត្វា “គច្ឆថ តុម្ហេ គរុកុលមុបគន្ត្វា ភគវតោ សទ្ធម្មស្ស ចិរដ្ឋិតត្ថំ សាធុកំ បទព្យញ្ជនានិ ឧគ្គណ្ហថា”តិ ឧយ្យោជេតព្ពា។

ឥទានិ **មាតុគាម**សទ្ទាទីសុ កិញ្ចិ វិនិច្ឆយំ វទាម – **មាតុគាម**សទ្ទោ ច **ឱរោធ**សទ្ទោ ច **ទារ**សទ្ទោ ចាតិ ឥមេ ឥត្ថិបទត្ថវាចកាបិ សមានា ឯកន្តេន បុល្លិង្គា ភវន្តិ។ តេសុ **ទារ**សទ្ទស្ស ឯកស្មឹ អត្ថេ វត្តមានស្សាបិ ពហុវចនកត្តមេវ សទ្ទសត្ថវិទូ ឥច្ឆន្តិ, ន ឯកវចនកត្តំ។ មយំ បន **ទារ**សទ្ទស្ស ឯកស្មឹ អត្ថេ ឯកវចនកត្តំ, យេភុយ្យេន បន ពហុវចនកត្តំ អនុជានាម, ពហ្វត្ថេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ បាឡិយញ្ហិ **ទារ**សទ្ទោ យេភុយ្យេន ពហុវចនកោ ភវតិ, ឯកវចនកោ អប្បោ។ តត្រិមេ បយោគា –

“ទាសា ច ទាស្យោ អនុជីវិនោ ច,

បុត្តា ច ទារា ច មយញ្ច សព្ពេ;
ធម្មញ្ចរាមប្បុរលោកហេតុ,
តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា ន មិយ្យរេ”តិ ច,

“យោ ញាតីនំ សខីនំ វា, ទារេសុ បដិទិស្សតិ;
សហសា សម្បិយាយេន, តំ ជញ្ញាវសលោ ឥតី”តិ ច,

“សេហិ ទារេហិ’សន្តុដ្ឋោ, វេសិយាសុ បទិស្សតិ;
ទិស្សតិ បរទារេសុ, តំ បរាភវតោ មុខ”ន្តិ ច,

“បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា”តិ ច ព្យាសេ, សមាសេ បន “បុត្តទារា ទិសា បច្ឆា, បុត្តទារេហិ មត្តនោ”តិ ច ឯវមាទយោ ពហុវចនប្បយោគា ពហវោ ភវន្តិ។

ឯកវចនប្បយោគា បន អប្បា។ សេយ្យថិទំ? “គរូនំ ទារេ, ធម្មំ ចរេ យោបិ សមុញ្ជកំ ចរេ, ទារញ្ច បោសំ ទទមប្បកស្មិ”ន្តិ ច,

“យេ គហដ្ឋា បុញ្ញករា, សីលវន្តោ ឧបាសកា;
ធម្មេន ទារំ បោសេន្តិ, តេ នមស្សាមិ មាតលី”តិ ច,

“បរទារំ ន គច្ឆេយ្យំ, សទារបសុតោ សិយ”ន្តិ ច,

“យោ ឥច្ឆេ បុរិសោ ហោតុំ, ជាតី ជាតី បុនប្បុនំ;
បរទារំ វិវជ្ជេយ្យ, ធោតបាទោវ កទ្ទម”ន្តិ ច

ឯវមាទយោ ឯកវចនប្បយោគា អប្បា។

សមាហារលក្ខណវសេន បនេស **ទារ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គេកវចនោបិ កត្ថចិ ភវតិ។ “អាទាយ បុត្តទារំ។ បុត្តទារស្ស សង្គហោ”ឥតិ ឯវំ ឥធ វុត្តប្បការេន លិង្គញ្ច អត្ថញ្ច សល្លក្ខេត្វា “បុរិសោ បុរិសា”តិ បវត្តំ បុរិសសទ្ទនយំ និស្សាយ សព្ពេសំ “ភូតោ ភាវកោ ភវោ”តិអាទីនំ **ភូ**ធាតុមយានំ អញ្ញេស**ញ្ចោ**ការន្តបទានំ នាមិកបទមាលាសុ សទ្ទាសម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ សទ្ទម្ហដ្ឋិតិយា កោសល្លមុប្បាទេតព្ពំ។

កឹ បន សព្ពានិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពប្បការេន ឯកសទិសានេវ ហុត្វា បរិវត្តានីតិ? ន បរិវត្តានិ។ កានិចិ ហិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវត្តានិ ច ហោន្តិ, ឯកទេសេន បរិវត្តានិ ច, កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវត្តានិ ច ហោន្តិ, ឯកទេសេន ន បរិវត្តានិ ច, កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពថា អប្បរិវត្តានេវ។ តត្រ កតមានិ កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវត្តានិ ច ហោន្តិ, ឯកទេសេន បរិវត្តានិ ច? “សរោ វយោ ចេតោ”តិអាទីនិ។ **សរោ**ឥតិ ហិ អយំសទ្ទោ ឧសុសទ្ទសរវនអការាទិសរវាចកោ ចេ, **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវត្តោ។ រហទវាចកោ ចេ, **មនោ**គណបក្ខិកត្តា **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវត្តោ។ **វយោ**ឥតិ សទ្ទោ បរិហានិវាចកោ ចេ, **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវត្តោ។ អាយុកោដ្ឋាសវាចកោ ចេ, **មនោ**គណបក្ខិកត្តា **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវត្តោ។ **ចេតោ** ឥតិ សទ្ទោ យទិ បណ្ណត្តិវាចកោ, **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវត្តោ។ យទិ បន ចិត្តវាចកោ, **មនោ**គណបក្ខិកត្តា **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវត្តោ។ **មនោ**គណោ ច នាម –

មនោ វចោ វយោ តេជោ,
តបោ ចេតោ តមោ យសោ;
អយោ បយោ សិរោ ឆន្ទោ,
សរោ ឧរោ រហោ អហោ –

ឥមេ សោឡស។

ឥទានិ យថាវុត្តស្ស បាកដីករណត្ថំ **មន**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលំ កថយាម –

មនោ , មនា។ មនំ, មនោ, មនេ។ មនសា, មនេន, មនេហិ, មនេភិ។ មនសោ, មនស្ស, មនានំ។ មនា, មនស្មា, មនម្ហា, មនេហិ, មនេភិ។ មនសោ, មនស្ស, មនានំ។ មនសិ, មនេ, មនស្មិ, មនម្ហិ, មនេសុ។ ភោ មន, ភវន្តោ មនា។

អថ វា “ភោ មនា”ឥតិ ពហុវចនម្បិ ញេយ្យំ។ ឯវំ វចោ, វចា។ វចំ, វចោ, វចេ។ វចសាតិអាទិនា នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ **អហ**សទ្ទស្ស បន កុម្មេករវចនដ្ឋានេ អហសិ, អហេ, អហស្មិ, អហម្ហិ, អហុ, អហនីតិ យោជេតព្ពា។

ឥទានិ រូបន្តរវិសេសទស្សនត្ថំ នបុំសកលិង្គស្ស **មន**សទ្ទស្សបិ នាមិកបទមាលំ វទាម, អដ្ឋានេ អយំ កថិតាតិ ន ចោទេតព្ពំ។

មនំ, មនានិ, មនា។ មនំ, មនានិ, មនេ។ មនេន, មនេហិ, មនេភិ។ មនស្ស, មនសោ, មនានំ។ មនា, មនស្មា, មនម្ហា, មនេហិ, មនេភិ។ មនស្ស, មនសោ, មនានំ។ មនេ, មនស្មិ, មនម្ហិ, មនេសុ។ ភោ មន, ភវន្តោ មនា។ អថ វា “ភោ មនានិ, ភោ មនា”ឯវម្បិ ពហុវចនំ វេទិតព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រាបិ នយោ។

ឯត្ថ ច បុល្លិង្គស្ស **មន**សទ្ទស្ស បច្ចត្តករណសម្បទានសាមិភុម្មវចនានិ មនោ មនសា មនសោ មនសីតិ រូបានិ ឋបេត្វា យានិ សេសានិ, នបុំសកលិង្គស្ស ច **មន**សទ្ទស្ស បច្ចត្តវចនានិ “មនំ មនានី”តិ រូបានិ ច, អដ្ឋម្យោបយោគវចនានំ “មនំ មនានី”តិ រូបទ្វយញ្ច ឋបេត្វា យានិ សេសានិ, តានិ សព្ពានិ កមតោ សមសមានិ។

កេចិ **ឱ**ការន្តោ **មនោ**ឥតិ សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោតិ វទន្តិ, តេ វត្តព្ពា – យទិ សោ នបុំសកលិង្គោ សិយា, តស្សទិសេហិ **វចោ វយោ**តិអាទិសទ្ទេហិបិ នបុំសកលិង្គេហេវ ភវិតព្ពំ, ន “តេ នបុំសកលិង្គា”តិ គរូ វទន្តិ, “បុល្លិង្គា”ឥច្ចេវ វទន្តិ។ យស្មា ច **បាឡិយំ** “កាយោ អនិច្ចោ; មនោ អនិច្ចោ”តិ ច “កាយោ ទុក្ខោ, មនោ ទុក្ខោ”តិ ច “និច្ចោ វា អនិច្ចោ វាតិ អនិច្ចោ ភន្តេ”តិ ច ឯវមាទយោ បុល្លិង្គប្បយោគា ពហវោ ទិដ្ឋា។ តេន ញាយតិ **មនោ**សទ្ទោ ឯកន្តេន បុល្លិង្គោតិ។ យទិ បន នបុំសកលិង្គោសិយា, “អនិច្ចោ ទុក្ខោ”តិ ឯវមាទីនិ តំសមានាធិករណានិ អនេកបទសតានិបិ នបុំសកលិង្គានេវ សិយុំ។ ន ហិ តានិ នបុំសកលិង្គានិ, អថ ខោ អភិធេយ្យលិង្គានុវត្តកានិ វាច្ចលិង្គានិ។ ឯវំ **មនោ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គតា បច្ចេតព្ពាតិ, សចេ **មនោ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ ន ហោតិ, កថំ “មនានី”តិ នបុំសករូបំ ទិស្សតីតិ? សច្ចំ “មនានី”តិ នបុំសកលិង្គមេវ, តថាបិ **មនោ**គណេ បមុខភាវេន គហិត**ស្សេវ**ការន្តស្ស **មន**សទ្ទស្ស រូបំ ន ហោតិ។ អថ កិញ្ចរហីតិ ចេ? **ចិត្ត**សទ្ទេន សមានលិង្គស្ស សមានសុតិក្តេបិ **មនោ**គណេ អបរិយាបន្នស្ស និគ្គហីតន្តស្សេវ **មន**សទ្ទស្ស រូបំ។ **មន**សទ្ទោ ហិ បុន្នបុំសកវសេន ទ្វិធា ភិជ្ជតិ “មនោ មនំ”ឥតិ យថា “អជ្ជវោអជ្ជវ”ន្តិ។ “មនោ ចេ នប្បទុស្សតិ។ សន្តំ តស្ស មនំ ហោតី”តិ ហិ បាឡិ។ យទិ ច សោ **មនោ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ ន ហោតិ។

> “គរុ ចេតិយបព្ពតវត្តនិយា,
> បមទា បមទា បមទា វិមទំ;
> សមណំ សុនិសម្ម អកា ហសិតំ,
> បតិតំ អសុភេសុ មុនិស្ស មនោ”តិ

ឯត្ថ មនោសទ្ទេន សមានាធិករណោ “បតិត”ន្តិ សទ្ទោ នបុំសកលិង្គភាវេន កស្មា សន្និហិតោ។ យស្មា ច សមានាធិករណបទំ នបុំសកលិង្គភាវេន សន្និហិតំ, តស្មា សទ្ទន្តរសន្និធានវសេន **មនោ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោតិ ញាយតីតិ? តន្ន, សមានាធិករណបទស្ស សព្ពត្ថ លិង្គវិសេសាជោតនតោ។ យទិ ហិ សមានាធិករណបទំ សព្ពត្ថ លិង្គវិសេសំ ជោតេយ្យ, “ចក្ខារោ ឥន្ទ្រិយានី”តិ ឯត្ថាបិ “ចក្ខារោ”តិ បទំ **ឥន្ទ្រិយ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ ករេយ្យ, ន ច កាតុំ សក្កោតិ។ **ឥន្ទ្រិយ**សទ្ទោ ហិ ឯកន្តេន នបុំសកលិង្គោ។ យទិ តុម្ហេ “បតិត”ន្តិ សមានាធិករណបទំ និស្សាយ **មនោ**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តមិច្ឆថ, “ចក្ខារោ ឥន្ទ្រិយានី”តិ ឯត្ថបិ “ចក្ខារោ”តិ សមានាធិករណបទំ និស្សាយ **ឥន្ទ្រិយ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ ឥច្ឆថាតិ។ ន មយំ ភោ **ឥន្ទ្រិយ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ ឥច្ឆាម, អថ ខោ នបុំសកលិង្គត្តំយេវ ឥច្ឆាម, “ចក្ខារោ”តិ បទំ លិង្គវិបល្លាសវសេន ឋិតត្តា “ចក្ខារី”តិ គណ្ហាម, តស្មា “ចក្ខារិ ឥន្ទ្រិយានី”តិ អត្ថំ ធារេមាតិ។ យទិ ឯវំ “បតិតំ អសុភេសុ មុនិស្ស មនោ”តិ ឯត្ថាបិ “បតិត”ន្តិ បទំ លិង្គវិបល្លាសវសេន ឋិតន្តិ មន្ត្វា “បតិតោ”តិ អត្ថំ ធារេថាតិ។ ន ធារេម ឯត្ថ លិង្គវិបល្លាសស្ស អនិច្ឆិតព្ពតោ។ យទិ ហិ **មនោ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ សិយា, តំសមានាធិករណបទំ “បតិតោ”តិ វត្តព្ពំ សិយា។ កិមាចរិយោ ឯវំ វត្តុំ ន ជានិ, ជានមានោ ឯវ សោ “បតិតោ”តិ នាវោច, “បតិត”ន្តិ បនាវោច, តេន ញាយតិ

"**មនោ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ"តិ។ មា តុម្ហេ ឯវំ វទេថ, សមានាធិករណបទំ នាម កត្ថចិ បធានលិង្គមនុវត្តតិ, កត្ថចិ នានុវត្តតិ, តស្មា ន តំ លិង្គវិសេសជោតនេ ឯកន្តតោ បមាណំ។ "មាតុគាមោ, ឱរោធោ, អារុសោ វិសាខ, ឯហិ វិសាខេ, ចិត្តានិ អដ្ឋីនី"តិ ឯវមាទិរូបវិសេសោយេវ បមាណំ។ យទិ សមានាធិករណបទេយេវ លិង្គវិសេសោ អធិគន្តព្ពោ សិយា, "ចត្តារោ ច មហាភូតា"តិអាទីសុ លិង្គវវត្ថានំ ន សិយា។ យស្មា ឯវមាទីសុបិ ឋានេសុ លិង្គវវត្ថានំ ហោតិយេវ។ កថំ? "ចត្តារោ"តិ បុល្លិង្គំ "មហាភូតា"តិ នបុំសកន្តិ, តស្មា "បតិតំ អសុភេសុ មុនិស្ស មនោ"តិ ឯត្ថាបិ "បតិត"ន្តិ នបុំសកលិង្គំ "មនោ"តិ បុល្លិង្គន្តិ វវត្ថានំ ភវតីតិ។ ឥទំ សុត្វា តេ តុណ្ហី ភវិស្សន្តិ។ តតោ តេសំ តុណ្ហីភូតានំ ឥទំ វត្តព្ពំ – យស្មា **មនោ**គណេ បវត្តានំ បទានំ សមានាធិករណបទានិ កត្ថចិ នបុំសកវសេន យោជេតព្ពានិ, តស្មា **មនោ**គណេ បមុខស្ស **មនោ**សទ្ទស្សបិ សមានាធិករណបទានិ កត្ថចិ នបុំសកវសេន យោជិតានិ។ តថា ហិ បុព្ពាចរិយា "សទ្ធម្មតេជវិហតំ វិលយំ ខណេន, វេនេយ្យសត្តហទយេសុ តមោ'បយាតិ។ ទុក្ខំ វចោ ឯតស្មិន្តិ ទុព្ពចោ។ អវនតំ សិរោ យស្ស សោយំ អវសិរោ, អប្បកំ រាគាទិ រជោ យេសំ បញ្ញាមយេ អក្ខិម្ហិ តេ អប្បរជក្ខា"តិអាទិនា សទ្ទរចនំ កុព្ពិសុ, ន បន តេហិ **វចោ សិរោ រជោ**សទ្ទាទីនំ នបុំសកលិង្គត្តំ វិភាវេតុំ ឦទិសី សទ្ទរចនា កតា, អថ ខោ **សិរោមនោ**សទ្ទានំ **មនោ**គណេ បវត្តានំ បុល្លិង្គសទ្ទានំ កត្ថចិបិ ឦទិសានិបិ លិង្គវិបល្លាសវសេន ឋិតានិ សមានាធិករណបទានិ ហោន្តីតិ បរេសំ ជានាបនាធិប្បាយវតិយា អនុកម្បាយ វិរចិតា។ ឯត្ថាបិ តុម្ហាកំ មតេន **មនោ**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តេ សតិ **វចោ សិរោ** ឥច្ចាទយោបិ នបុំសកលិង្គត្តមាបជ្ជន្តិ នបុំសកលិង្គវសេន សមានាធិករណបទានំ និទ្ទិដ្ឋត្តា។ កិំ បនេតេសម្បិ នបុំសកលិង្គត្តំ ឥច្ឆថាតិ។ អទ្ធា តេ ឥទម្បិ សុត្វា និព្ពេឋេតុមសក្កោន្តា តុណ្ហី ភវិស្សន្តិ។ កិញ្ចាបិ តេ អញ្ញំ គហេតព្ពការណំ អបស្សន្តា ឯវំ វទេយ្យុំ "យទិ ភោ **មនោ** សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោន ហោតិ, កស្មា វេយ្យាករណា '**មនោ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ'តិ វទន្តី"តិ? តេ វត្តព្ពា – យទិ តុម្ហេ វេយ្យាករណមតំ គហេត្វា **មនោ**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តំ រោចេថ, ននុ ភគវាយេវ លោកេ អសទិសោ មហាវេយ្យាករណោ មហាបុរិសោ វិសារទោ បរប្បវាទមទ្ទនោ។ ភគវន្តញ្ហិ បទកា វេយ្យាករណា អម្ពដ្ឋមាណវបោក្ខរសាតិសោណទណ្ឌាទយោ ច ព្រាហ្មណា សច្ចកនិគណ្ឋាទយោ ច បរិព្ពាជកា វាទេន ន សម្បាបុណឹសុ, អញ្ញទត្ថុ ភគវាយេវ មត្តវារណគណមជ្ឈេ កេសរសីហោ វិយ អសម្ភីតោ នេសំ នេសំ វាទំ មទ្ទេសិ, មហន្តេ ច នេ អត្ថេ បតិដ្ឋាបេសិ, ឯវំវិធេន ភគវតា វោហារកុសលេន យស្មា "កាយោ អនិច្ចោ"តិ ច "កាយោ ទុក្ខោ, មនោ អនិច្ចោ, មនោ ទុក្ខោ"តិ ច ឯវមាទិនា វុត្តា **មនោ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គភាវសូចនិកា ពហូ បាឡិយោ ទិស្សន្តិ, តស្មា **មនោ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោយេវាតិ សារតោ បច្ចេតព្ពោតិ។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា អប្បដិភានា មង្កុភូតា បត្តក្ខន្ធា អធោមុខា បជ្ឈាយិស្សន្តិ។

ឥទានិ **សរ**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលា វិសេសតោ វុច្ចតេ –

សរោ, សរា។ សរំ, សរេ។ សរេន, សរេហិ, សរេភិ។ សរស្ស, សរានំ។ សរា, សរស្មា, សរម្ហា, សរេហិ, សរេភិ។ សរស្ស, សរានំ។ សរេ, សរស្មិំ, សរម្ហិ, សរេសុ។ ភោ សរ, ភវន្តោ សរា។

អយំ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បវិដ្ឋស្ស **ឧសុ**សទ្ទសរវេនអការាទិសរវាចកស្ស **សរ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

អយំ បន **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បវិដ្ឋស្ស **មនោ**គណបក្ខិកស្ស រហទវាចកស្ស **សរ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា –

សរោ, សរា។ សរំ, សរោ, សរេ។ សរសា, សរេន, សរេហិ, សរេភិ។ សរសោ, សរស្ស, សរានំ។ សរា, សរស្មា, សរម្ហា, សរេហិ, សរេភិ។ សរសោ, សរស្ស, សរានំ។ សរសិ, សរេ, សរស្មិំ, សរម្ហិ, សរេសុ។ ភោ សរ, ភវន្តោ សរា, ភោ សរា ឥតិ វា។

វយោ, វយា។ វយំ, វយេ។ វយេន, វយេហិ, វយេភីតិ **បុរិស**នយេន ញេយ្យោ។ អយំ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បវិដ្ឋស្ស បរិហានិវាចកស្ស **វយ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

អយំ បន **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បវិដ្ឋស្ស **មនោ**គណបក្ខិកស្ស អាយុកោដ្ឋាសវាចកស្ស **វយ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា – វយោ, វយា។ វយំ, វយោ, វយេ។ វយសា, វយេន, វយេហិ, វយេភីតិ **មន**នយេន ញេយ្យោ។ តស្ស ចេតោ បដិស្សោសិ, អរញ្ញេ លុទ្ទគោចរោ។ ចេតា ហនីសុ វេទព្ពំ។

ចេតោ, ចេតា។ ចេតំ, ចេតេ។ ចេតេន, ចេតេហិ, ចេតេភីតិ **បុរិស**នយេន ញេយ្យោ។ អយំ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បវិដ្ឋស្ស បណ្ណត្តិវាចកស្ស **ចេត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

អយំ បន **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍស្ស ចិត្តវាចកស្ស **ចេត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា – ចេតោ, ចេតា។ ចេតំ, ចេតោ, ចេតេ។ ចេតសា, ចេតេន, ចេតេហិ, ចេតេភីតិ **មន**នយេន ញេយ្យោ។ យសោ កុលបុត្តោ, យសំ កុលបុត្តំ, យសេន កុលបុត្តេនាតិ ឯកវចនវសេន **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពា, ឯកវចនបុថុវចនវសេន វា។ ឯវំ កានិចិ ឱការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពថា បរិវឌ្ឍានិ ច ហោន្តិ, ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍានិ ចាតិ ឥមិនា នយេន សព្ពបទានិ បញ្ញាចក្ខុនា ឧបបរិក្ខិត្វា វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ អវិសេសញ្ញុនោ ហិ ឯវមាទិវិភាគំ អជានន្តា យំ វា តំ វា ព្យញ្ជនំ រោបេន្តា យថាធិប្បេតំ អត្ថំ វិរាធេន្តិ, តស្មា យោ ឯត្ថ អម្ហេហិ បកាសិតោ វិភាគោ, សោ សទ្ធាសម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ សក្កច្ចមុគ្គហេតព្ពោ។ កតមានិ កានិចិ ឱការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍានិ ច ឯកទេសេន ន បរិវឌ្ឍានិ ច? **មនោ វចោ តេជោ**សទ្ទាទយោ ចេវ **អយ្យ**សទ្ទោ ច, តត្រ **មន**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលា ហេដ្ឋា វិភាវិតា។

អយ្យសទ្ទស្ស បន នាមិកបទមាលាយំ “អយ្យោ, អយ្យា។ អយ្យំ, អយ្យេ”តិ **បុរិស**នយេន វត្វា អាលបនដ្ឋានេ “ភោ អយ្យ, ភោ អយ្យោ”តិ ទ្វេ ឯកវចនានិ, “ភវន្តោ អយ្យា, ភវន្តោ អយ្យោ”តិ ទ្វេ ពហុវចនានិ ច វត្តព្ពានិ។ ឯត្ថ **អយ្យោ** ឥតិ សទ្ទោ បច្ចត្តវចនភាវេ ឯកវចនំ, អាលបនវចនភាវេ ឯកវចនញ្ចេវ ពហុវចនញ្ច។ តត្រិមេ បយោគា “អយ្យោ កិរ សាគតោ អម្ពតិត្ថិកេន នាគេន សង្គាមេសិ, បិវតុ ភន្តេ អយ្យោ សាគតោ កាបោតិកំ បសន្នំ”ន្តិ ឯវមាទីនិ **អយ្យោ**សទ្ទស្ស បច្ចត្តេកវចនប្បយោគានិ, “អថ ខោ សា ឥត្ថី តំ បុរិសំ ឯតទវោច ‘នាយ្យោ សោ ភិក្ខុ មំ និប្បាដេសិ, អបិច អហមេវ តេន ភិក្ខុនា គច្ឆាមិ, អការកោ សោ ភិក្ខុ, គច្ឆ ខមាបេហី’តិ” ឯវមាទីនិ **អយ្យោ**សទ្ទស្ស អាលបនេកវចនប្បយោគានិ, “ឯថ’យ្យោ រាជវសតី, និសីទិត្វា សុណាថ មេ។ ឯថ មយំ អយ្យោ សមណេសុ សក្យបុត្តិយេសុ បព្ពជិស្សាមា”តិ ឯវមាទីនិ **អយ្យោ**សទ្ទស្ស អាលបនពហុវចនប្បយោគានិ។ ភវតិ ចត្រ –

> **អយ្យោ** ឥតិ អយំ សទ្ទោ, បច្ចត្តេកវចោ ភវេ;
> អាលបនេ ពហុវចោ, ភវេ ឯកវចោបិ ច –

ឯវំ កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍានិ ច ហោន្តិ ឯកទេសេន ន បរិវឌ្ឍានិ ច។

កតមានិ កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានិ **បុរិស**នយេ សព្ពថា អបរិវឌ្ឍានិ? **គោ**សទ្ទោយេវ។ **គោ**សទ្ទស្ស ហិ អយំ នាមិកបទមាលា –

គោ, គាវោ, គវោ។ គាវុំ, គាវំ, គវំ, គាវោ, គវោ។ គាវេន, គវេន, គោហិ, គោភិ។ គាវស្ស, គវស្ស, គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គាវា, គាវស្មា, គាវម្ហា, គវា, គវស្មា, គវម្ហា, គោហិ, គោភិ។ គាវស្ស, គវស្ស, គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គាវេ, គាវស្មិំ, គាវម្ហិ, គវេ, គវស្មិំ , គវម្ហិ, គាវេសុ, គវេសុ, គោសុ។ ភោ គោ, ភវន្តោ គាវោ, គវោ។ អយំ **បុរិស**នយេ សព្ពថា អបរិវឌ្ឍស្ស **គោ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

ននុ ច ភោ **គោ**សទ្ទោ អត្តនា សម្ពន្ធ**គោណ**សទ្ទមាលាវសេន **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍោ ចេវ ឯកទេសេន ន បរិវឌ្ឍោ ចាតិ? សច្ចំ។ **គោណ**សទ្ទោ **គោ**សទ្ទវសេន សម្ពន្ធោបិ “វត្តិច្ឆានុបុព្ពិកា សទ្ទបដិបត្តី”តិ វចនតោ **គោ**សទ្ទតោ វិសុំ អម្ហេហិ គហេត្វា **បុរិស**នយេ បក្ខិត្តោ។ តស្ស ហិ វិសុំ គហណេ យុត្តិ ទិស្សតិ ស្យាទីសុ ឯកាការេនេវ តិដ្ឋនតោ, តស្មា **គោ**សទ្ទតោ សម្ពន្ធម្បិ **គោណ**សទ្ទំ អនបេក្ខិត្វា សុទ្ធំ **គោ**សទ្ទមេវ គហេត្វា **បុរិស**នយេ សព្ពថា **គោ**សទ្ទស្ស អបរិវឌ្ឍតា វុត្តា។

ននុ ច ភោ បច្ចត្តវចនភូតោ **គោ**ឥតិ សទ្ទោ **បុរិសោ**តិ សទ្ទេន សទិសត្តា **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍោតិ? តន្ន, **គោ**សទ្ទោ ហិ និច្ច**មោ**ការន្តោ, ន **បុរិស**សទ្ទាទយោ វិយ បឋមំ **អ**ការន្តភាវេ ឋត្វា បច្ឆា បដិល**ទ្ធោ**ការន្តដ្ឋោ។ តេនេវ ហិ បច្ចត្តវចនដ្ឋានេបិ អាលបនវចនដ្ឋានេបិ **គោ**ឥច្ចេវ តិដ្ឋតិ។ យទិ បច្ចត្តវចនត្តំ បដិច្ច **គោ**សទ្ទស្ស **បុរិស**នយេ ឯកទេសេន បរិវឌ្ឍតា ឥច្ឆិតព្ពា, “កានិចិ **ឱ**ការន្តបទានី”តិ ឯវំ វុត្តា **ឱ**ការន្តកថា គមត្ថំ ទីបេយ្យ, និប្ផលាវ សា កថា សិយា, តស្មា អម្ហេហិ យថាវុត្តោ នយោយេវ អាយស្មន្តេហិ មនសិ កាតព្ពោ។ ឯវំ **គោ**សទ្ទស្ស **បុរិស**នយេ សព្ពថា អបរិវឌ្ឍតា ទដ្ឋព្ពា។

កេចេត្ថ ឯវំ បុច្ឆេយ្យុំ “**គោ**សទ្ទស្ស តាវ ‘គោ, គាវោ, គវោ។ គាវុំ, គាវំ, គវំ’ ឥច្ចាទិនា នយេន **បុរិស**នយេ សព្ពថា អបរិវឌ្ឍតា អម្ហេហិ ញាតា, **ជរគ្គវ បុង្គវា**ទិសទ្ទា បន កុត្រ នយេ បរិវឌ្ឍា”តិ? តេសំ ឯវំ ព្យាកាតព្ពំ “**ជរគ្គវ បុង្គវា**ទិសទ្ទា សព្ពថាបិ **បុរិស**នយេ បរិវឌ្ឍា”តិ។ តថា ហិ តេសំ **គោ**សទ្ទតោ អយំ វិសេសោ, ជរន្តោ ច សោ គោ ចាតិ ជរគ្គវោ។ ឯត្ថ **ន**ការលោបោ **ត**ការស្ស ច **គ**ការត្តំ ភវតិ សមាសបទត្តា, សមាសេ ច **សិម្ហិ** បរេ **គោ**

សទ្ទ**ស្សេ្វា**ការស្ស **អវា**ទេសោ លព្ភតិ, តស្មា បាឡិយំ “វិសាណេន ជរគ្គវោ”តិ ឯកវចនរូបំ ទិស្សតិ។ តថា ហិ អញ្ញត្ថ អនុបបទត្តា **គវោ**ឥតិ ពហុវចនបទំយេវ ទិស្សតិ។ ឥធ បន សោបបទត្តា សមាសបទភាវមាគម្ម “ជរគ្គវោ”តិ ឯកវចនបទំយេវ ទិស្សតិ។ តថា ហិ ជរគ្គវោតិ ឯត្ថ ជរន្តោ ច តេ គវោ ចាតិ ឯវំ ពហុវចនវសេន និព្ពចនីយតាន លព្ភតិ លោកសង្កេតវសេន ឯកស្មឹ អត្ថេ និរុឡ្ហត្តាតិ។ “ជរគ្គវោ, ជរគ្គវា។ ជរគ្គវំ, ជរគ្គវេ។ ជរគ្គវេនា”តិ **បុរិស**នយេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ ឯស នយោ **បុង្គវោ សក្យបុង្គវោ**តិអាទីសុបិ។

តត្រ **បុង្គវោ**តិ គុន្នំ យូថបតិ និសភសង្ខាតោ ឧសភោ។ យោ បាឡិយំ “មុហុត្តជាតោវ យថា គវំបតិ, សមេហិ បាទេហិ ផុសី វសុន្ធរ”ន្តិ ច “គវញ្ចេ តរមានានំ, ឧជុំ គច្ឆតិ បុង្គវោ”តិ ច អាគតោ។ ព្លទិសេសុ បនឋានេសុ កេចិ “បុមា ច សោ គោ ចាតិ បុង្គវោ”តិ វចនត្ថំ ភណន្តិ។ មយំ បន បធានេ និរូឡ្ហោ អយំ សទ្ទោតិ វចនត្ថំ ន ភណាម។ ន ហិ **បុង្កោកិលោ**តិអាទិសទ្ទានំ កោកិលាទីនំ បុម្ភាវប្បកាសនមត្តេ សមត្ថតា វិយ ឥមស្ស បុម្ភាវប្បកាសនមត្តេ សមត្ថតា សម្ភវតិ, អថ ខោ បធានភាវប្បកាសនេ ច សមត្ថតា សម្ភវតិ។ តេន “សក្យបុង្គវោ”តិអាទីសុ និសភសង្ខាតោ បុង្គវោ វិយាតិ បុង្គវោ, សក្យានំ, សក្យេសុ វា បុង្គវោ សក្យបុង្គវោតិអាទិនា សមាសបទត្ថោ គហេតព្ពោ។ អថ វា ឧត្តរបទត្ថេ ឋិតានំ **សីហព្យគ្ឃនាគា**ទិសទ្ទានំ សេដ្ឋវាចកត្តា “សក្យបុង្គវោ”តិអាទីនំ “សក្យសេដ្ឋោ”តិអាទិនា អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឥតិ សព្ពថាបិ **បុរិស**នយេ បវត្តនតោ **ជរគ្គវ បុង្គវា**ទិសទ្ទានំ **គោ**សទ្ទស្ស បទមាលតោ វិសទិសបទមាលតា វវត្ថបេតព្ពា។ **គោ**សទ្ទស្ស បន **បុរិស**នយេ សព្ពថា អប្បវិដ្ឋតា ច វវត្ថបេតព្ពា។

អាបសទ្ទេ អាចរិយានំ លិង្គវចនវសេន មតិភេទោ វិជ្ជតិ, តស្មា តំមតេន តស្ស **បុរិស**នយេ សព្ពថា អប្បវិដ្ឋតា ភវតិ។ “អង្គុត្តរាបេសូ”តិ **បាឡិយា អដ្ឋកថាយំ** “មហិយា បន នទិយា ឧត្តរេន អាបោ”តិ វុត្តំ, **ដីកាយំ** បន តំ ឧល្លិង្គិត្វា “មហិយា នទិយា អាបោ តស្ស ជនបទស្ស ឧត្តរេន ហោន្តិ, តាសំ អវិទូរត្តា សោ ជនបទោ ឧត្តរាបោ”តិ វុត្តំ។ ឯវំ **អាប**សទ្ទស្ស ឯកន្តេន ឥត្ថិលិង្គតា ពហុវចនតា ច អាចរិយេហិ ឥច្ឆិតា, តេសំ មតេ **អាបោ**ឥតិ ឥត្ថិលិង្គេ បឋមាពហុវចនរូបេ ហោន្តេ ទុតិយាតតិយាបញ្ចមីសត្តមីនំ ពហុវចនរូបានិ កីទិសានិ សិយុំ។ តថា ហិ “បុរិសេ, បុរិសេហិ បុរិសេភិ បុរិសេសូ”តិ រូបវតោ បុល្លិង្គស្ស វិយ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស ឯការ**ឯហិ** ការាទិយុត្តានិ រូបានិ កត្ថចិបិ ន ទិស្សន្តិ។ អតោ តេសំ មតេ បទមាលានយោ អតីវ ទុក្ករោ។

> **អាប**សទ្ទស្ស គរវោ, សទ្ទសត្ថនយំ បតិ;
> ពហុវចនតញ្ចិត្ថិ-លិង្គភាវញ្ច អព្រវុំ។

ឥច្ចាបសទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គពហុវចនន្តតា វេយ្យាករណានំ មតំ និស្សាយ អនុមតាតិ វេទិតព្ពា។ **អដ្ឋសាលិនិយំ** បន **អាបោ** ឥតិ សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គេកវចនវសេន វុត្តោ បយោគោ ទិដ្ឋោ “ឱមត្តំ បន អាបោ អធិមត្តបថវីគតិកំ ជាត”ន្តិ។ **ជាតកបាឡិយំ** តុ តស្សេកវចនន្តតា ទិដ្ឋា។ តថា ហិ “សុចី សុគន្ធំ សលិលំ, អាបោ តត្ថាភិសន្ទតី”តិ។ ឥមស្មឹ បទេសេ **អាបោ** ឥតិ សទ្ទោ ឯកវចនដ្ឋានេ ឋិតោ ទិដ្ឋោ។ កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “អាបោតិ សង្ខំ គតំ សលិលំ សុចិ សុគន្ធំ ហុត្វា តត្ថ អភិសន្ទតីតិ **សលិលំ**សទ្ទវសេន ឯកវចនប្បយោគោ កតោ, ន នាមសទ្ទវសេន។ អាបសទ្ទោ ហិ ឯកន្តេនិត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនន្តោ ច។ តថា ហិ ‘អាបោ តត្ថាភិសន្ទន្តី’តិ ពហុវចនវសេន តប្បយោគោ វត្តព្ពោបិ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ វចនវិបល្លាសវសេន និទ្ទិដ្ឋោ”តិ។ តន្ន, “អាបោ តត្ថាភិសន្ទរេ”តិ វត្តុំ សក្កុណេយ្យត្តា “តានិ អដ្ឋ បទិស្សរេ”តិ ពហុវចនប្បយោគា វិយ។ យស្មា ឯវំ ន វុត្តំ, យស្មា ច បន បាឡិយំ “អាបោ លព្ភតិ, តេជោ លព្ភតិ, វាយោ លព្ភតី”តិ ឯកវចនប្បយោគោ ទិស្សតិ, តស្មា “អាបោ”តិ សទ្ទស្ស ឯកវចនន្តតា បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋាតិ។

អថាបិ ចេ វទេយ្យុំ – ននុ បាឡិយំយេវ តស្ស ពហុវចនន្តតា បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋា “អាបោ ច ទេវា បថវី ច, តេជោ វាយោ តទាគមុ”ន្តិ? តម្បិ ន។ ឯត្ថ ហិ “ទេវា”តិ សទ្ទំ អបេក្ខិត្វា “អាគមុ”ន្តិ ពហុវចនប្បយោគោ កតោ, ន “អាបោ”តិ សទ្ទំ។ យទិ “អាបោ”តិ សទ្ទំ សន្ធាយ ពហុវចនប្បយោគោ កតោ សិយា, “បថវី”តិ “តេជោ”តិ “វាយោ”តិ ច សទ្ទម្បិ សន្ធាយ ពហុវចនប្បយោគោ កតោ សិយា ។ ឯវំ សន្តេ **បថវី តេជោ វាយោ** សទ្ទាបិ ពហុវចនកភាវមាបជ្ជេយ្យុំ, ន បន អាបជ្ជន្តិ។ ន ហេតេ ពហុវចនកា, អថ ខោ ឯកវចនកា ឯវ។ រុឡ្ហីវសេន តេ បវត្តា បកតិអាបាទីសុ អត្ថេសុ អប្បវត្តនតោ។ តថា ហិ អាបោកសិណាទីសុ បរិកម្មំ កត្វា និព្ពត្តា ទេវា អារម្មណវសេន “អាបោ”តិអាទិនាមំ លភន្តីតិ។ ឯវំ វុត្តាបិ តេ ឯវំ វទេយ្យុំ “ននុ ច ភោ ‘អង្គុត្តរាបេសូ’តិ ពហុវចនបាឡិ ទិស្សតី”តិ? តេ វត្តព្ពា – អសម្បថមវតិណ្ណា តុម្ហេ, ន ហិ តុម្ហេ សទ្ទប្បវត្តិំ ជានាថ, “អង្គុត្តរាបេសូ”តិ ពហុវចនំ បន “កុរូសុ អង្គេសុ អង្គានំ មគធាន”ន្តិអាទីនិ ពហុវចនានិ វិយ រុឡ្ហីវសេន ឯកស្សាបិ ជនបទស្ស វុត្តំ, ន អាបសង្ខាតំ អត្ថំ សន្ធាយ។ “អង្គុត្តរាបេសូ”តិ ឯត្ថ ហិ អាបសង្ខាតោ អត្ថោ ឧបសជ្ជនីភូតោ, បុល្លិង្គពហុវចនេន បន វុត្តោ ជនបទសង្ខាតោ អត្ថោយេវ បធានោ “អាគតសមណោ

សង្ឃារាមោ”តិ ឯត្ថ សមណសង្ខាតំ អត្ថំ ឧបសជ្ជនកំ កត្វា បវត្តស្ស **អាគតសមណ**សទ្ទស្ស សង្ឃារាមសង្ខាតោ អត្ថោ វិយ, តស្មា អាបសង្ខាតំ អត្ថំ គហេត្វា យោ អង្គុត្តរាបោ នាម ជនបទោ, តស្មឹ អង្គុត្តរាបេសុ ជនបទេតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ “អង្គុត្តរាបេសុ វិហរតិ អាបណំ នាម អង្គានំ និគមោ”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តត្ថ ឧត្តរេន មហាមហិយា នទិយា អាបោ យេសំ តេ ឧត្តរាបា, អង្គា ច តេ ឧត្តរាបា ចាតិ អង្គុត្តរាបា, តេសុ អង្គុត្តរាបេសុ។ ឯវំ ឯកស្មឹ ជនបទេយេវ ពហុវចនំ ន អាបសង្ខាតេ អត្ថេ, តេន **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “តស្មឹ អង្គុត្តរាបេសុ ជនបទេ”តិ។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។

តថាបិ យេ ឯវំ វទន្តិ “**អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនកោចា”តិ។ តេ បុច្ឆិតព្ពា “កឹ បដិច្ច តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ‘**អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនកោ ចា’តិ វទថា”តិ ? តេ ឯវំ បុដ្ឋា ឯវំ វទេយ្យុំ – “អង្គាយេវ សោ ជនបទោ, មហិយា បន នទិយា ឧត្តរេន អាបោ, តាសំ អវិទូរត្តា ឧត្តរាបោតិ វុច្ចតី”តិ ច “មហិយា បន នទិយា អាបោ តស្ស ជនបទស្ស ឧត្តរេន ហោន្តិ, តាសំ អវិទូរត្តា សោ ជនបទោ ឧត្តរាបោតិ វុច្ចតី”តិ ច ឯវំ បុព្ពាចរិយេហិ អភិសង្ខតោ សទ្ទរចនាវិសេសោ ទិស្សតិ, តស្មា ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនកោ ចា”តិ វទាមាតិ។ សច្ចំ ទិស្សតិ, សោ បន សទ្ទសត្ថេ វេយ្យាករណានំ មតំ គហេត្វា អភិសង្ខតោ, សទ្ទសត្ថញ្ច នាម ន សព្ពថា ពុទ្ធវចនស្សោបការកំ, ឯកទេសេន បន ហោតិ, តស្មា កច្ចាយនប្បករណេ ឥច្ឆិតានិច្ឆិតសង្គហវិរជ្ជនំ កាតុំ “ជិនវចនយុត្តញ្ហិ, លិង្គញ្ច និប្បជ្ជតេ”តិ លក្ខណានិ វុត្តានិ។

យទិ ច **អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គពហុវចនកោ, កថំ **អាបោ**តិ បទំ សិជ្ឈតីតិ? **អាប**សទ្ទតោ បឋមា**យោ**វចនំ កត្វា **តស្សោ**ការាទេសញ្ច កត្វា **អាបោ**តិ បទំ សិជ្ឈតិ “គាវោ”តិ បទមិវាតិ។ វិសមមិទំ និទស្សនំ, “គាវោ”តិ បទញ្ហិ និច្ចោការន្តេន **គោ**សទ្ទេន សម្ភូតំ។ តថា ហិ **យោ**ម្ហិ បរេ **គោ**សទ្ទន្តស្ស**អាវ**ាទេសំ កត្វា តតោ **យោនមោ**ការាទេសំ កត្វា “គាវោ”តិ និប្ផជ្ជតិ, **អាប**សទ្ទេ បន ទ្វេ អាទេសា ន សន្តិ។ ពុទ្ធវចនញ្ហិ បត្វា **អាប**សទ្ទោ **អ**ការន្តតាបកតិកោ ជាតោ, ន អញ្ញថាបកតិកោតិ។

ឯវំ វុត្តាបិ តេ “ឥទមេវ សច្ចំ, នាញ្ញ”ន្តិ ចេតសិ សន្និធាយ អាធានគ្គាហិទុប្បដិនិស្សគ្គិភាវេ, “ន វចនបច្ចនីកសាតេន សុវិជានំ សុភាសិត”ន្តិ ឯវំ វុត្តបច្ចនីកសាតភាវេ ច បត្វា ឯវំ វទេយ្យុំ “យថេវ **គាវោ** សទ្ទោ, តថេវ **អាបោ**សទ្ទោ កឹ ឥត្ថិលិង្គោ ន ភវិស្សតិ ពហុវចនកោ ចា”តិ? តតោ តេសំ ឥមានិ សុត្តបទានិ ទស្សេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? “អាបំ អាបតោ សញ្ជានាតិ, អាបំ អាបតោ សញ្ញត្វា អាបំ មញ្ញតិ, អាបស្មឹ មញ្ញតិ, អាបំ មេតិ មញ្ញតិ, អាបំ អភិនន្ទតី”តិ ឯវំ សុត្តបទានិ ទស្សេត្វា “អាបន្តិ ឥទំ កតរវចន”ន្តិ បុច្ឆិតព្ពា។ អទ្ធា តេ **អាប**សទ្ទស្ស ពហុវចនន្តភាវមេវ ឥច្ឆមានា វក្ខន្តិ “ទុតិយាពហុវចន”ន្តិ។ តេ វត្តព្ពា “ននុ **យោ**វចនំ ន សុយ្យតី”តិ? តេ វទេយ្យុំ “**យោ**វចនំ កត**អ**មាទេសត្តា ន សុយ្យតី”តិ។ យំ យំ ភោន្តោ ឥច្ឆន្តិ, តំ តំ មុខារូឡ្ហំ វទន្តិ។

“អាបតោ”តិ ឥទំ បន កឹ ភោន្តោ វទន្តីតិ? “អាបតោ”តិ ឥទម្បិ “ពហុវចនកំ **តោ**បច្ចយន្ត”ន្តិ វទាម **តោ**បច្ចយស្ស ឯកត្តេ ច ពហុត្តេ ច បវត្តនតោ។ ឥតិ តុម្ហេ ពហុវចនកត្តំយេវ ឥច្ឆមានា “**អាបោ**សទ្ទោ ច **យោ**វចនន្តោ”តិ ភណថ, “អាបតោ”តិ ឥទម្បិ “ពហុវចនកំ **តោ**បច្ចយន្ត”ន្តិ ភណថ, “អាបស្មឹ មញ្ញតី”តិ ឯត្ថ បន “អាបស្មិ”ន្តិទំ កតរវចនន្តំ កតរាទេសេន សម្ភូតន្តិ? អទ្ធា តេ ឯវំ បុដ្ឋា និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។ តថា យេសំ ឯវំ ហោតិ “**អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនកោ ចា”តិ, តេ បុច្ឆិតព្ពា “យំ អាចរិយេហិ វេយ្យាករណមតំ គហេត្វា ‘យា អាបោ’តិ ច ‘តាស’ន្តិ ច វុត្តំ, តត្ថ ‘កឹ តាស’ន្តិ វចនេ ‘អាបាន’ន្តិ បទំ អានេត្វា អត្ថោ វត្តព្ពោ, ឧទាហុ អាបស្សា”តិ? “អាបាន’ន្តិ បទមានេត្វា អត្ថោ វត្តព្ពោ”តិ ចេ, ឯវញ្ច សតិ “យា អាបា”តិ វត្តព្ពំ “យា កញ្ញាតិដ្ឋន្តី”តិ បទមិវ។ អថ “អាបា”តិ បទំ នាម នត្ថិ, “អាបោ”តិ បទំយេវ ពហុវចនកន្តិ ចេ, ឯវំ សតិ “តាស”ន្តិ ឯត្ថាបិ “អាបស្សា”តិ បទំ អានេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា “អាបោ”តិ បច្ចត្តេកវចនស្ស តុម្ហាកំ មតេន ពហុវចនត្តេ សតិ “អាបស្សា”តិ បទម្បិ ពហុវចនន្តិ កត្វា **តាសំ**សទ្ទេន យោជេត្វា វត្តុំ យុត្តិតោតិ។ ឯវំ សតិ “អាបាន”ន្តិ បទស្ស អភាវេនេវ ភវិតព្ពំ។ យថា បន “បុរិសោ, បុរិសា។ បុរិសំ, បុរិសេ”តិ ច, “គោ, គាវោ, គវោ។ គាវុំ”ន្តិ ច ឯកវចនពហុវចនានិ ភវន្តិ, ឯវំ “អាបោ, អាបា។ អាបំ, អាបេ”តិ ឯកវចនពហុវចនេហិ ភវិតព្ពំ។ ឯវញ្ច សតិ “**អាប**សទ្ទោ ពហុវចនកោយេវ ហោតី”តិ ន វត្តព្ពំ។

យេ ឯវំ វទន្តិ, តេសំ វចនំ សទោសំ ទុប្បរិហរណីយំ **មូលបរិយាយសុត្តេ** “អាបំ មញ្ញតិ អាបស្មិ”ន្តិ ឯកវចនបាឡីនំ ទស្សនតោ, **វិសុទ្ធិមគ្គា**ទីសុ ច “វិស្សន្ទនភាវេន តំ តំ ឋានំ អាបោតិ អប្បោតីតិ អាបោ”តិអាទិកស្ស ឯកវចនវសេន វុត្តនិព្ពចនស្ស ទស្សនតោ។ យថា បន **បាឡិយំ** ឥត្ថិលិង្គេបិ បរិយាបន្នោ **គោ**សទ្ទោ “គា គាវោ តតោ តតោ ទណ្ឌេន អាកោដេយ្យា”តិ ច “អន្នទា ពលទា ចេតា”តិ ច អាទិនា ពហូត្ថទីបកេហិ ឥត្ថិលិង្គភូតេហិ សព្ពនាមិកបទេហិ ច អសព្ពនាមិកបទេហិ ច សមានាធិករណភាវេន វុត្តោ ទិស្សតិ, ន តថា បាឡិយំ

ពហុវត្ថុទីបកេហិ ឥត្ថិលិង្គភូតេហិ សព្ពនាមិកបទេហិ វា អសព្ពនាមិកបទេហិ វា សមានាធិករណភាវេន វុត្តោ **អាប**សទ្ទោ ទិស្សតិ។ យទិ ហិ **អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ សិយា, **កញ្ញា**សទ្ទតោ **អា**បច្ចយោ វិយ **អាប**សទ្ទតោ **អា**បច្ចយោ វា សិយា, **នទ**សទ្ទតោ វិយ ច **ឦ**បច្ចយោ វា សិយា, ឧភយម្បិ នត្ថិ, ឧភយាភាវតោ ឥត្ថិលិង្គេ វុត្តំ សព្ពម្បិ វិធានំ តត្ថ ន លព្ភតិ, តេន ញាយតិ “**អាប**សទ្ទោ អនិត្ថិលិង្គោ”តិ។ ននុ ច ភោ **គោ**សទ្ទតោបិ **អា**បច្ចយោ នត្ថិ, តទភាវតោ ឥត្ថិលិង្គេ វុត្តវិធានំ ន លព្ភតិ, ឯវំ សន្តេ កស្មា សោយេវ ឥត្ថិលិង្គោ ហោតិ, ន បនាយំ **អាប**សទ្ទោតិ?

ឯត្ថ វុច្ចតេ – **គោ**សទ្ទោ ន និយោគា ឥត្ថិលិង្គោ, អថ ខោ បុល្លិង្គោវ។ ឥត្ថិលិង្គភាវេ បន តម្ហា **អា**បច្ចយេ អហោន្តេបិ **ឦ**បច្ចយោ វិកប្បេន ហោតិ, អញ្ញម្បិ ឥត្ថិលិង្គេ វុត្តវិធានំ លព្ភតិ។ សោ ហិ និច្ច**មោ**ការន្តតា បកតិយំ ឋត្វា “គោ, គាវី”តិអាទិនា អត្តនោ ឥត្ថិលិង្គរូបានំ និព្ពត្តិការណភូតោ, តេន សោ ឥត្ថិលិង្គោ ភវតិ។ **អាប**សទ្ទេ បន **ឦ**បច្ចយាទិ ន លព្ភតិ។ តេន សោ ឥត្ថិលិង្គោតិ ន វត្តព្ពោ។ យថា វា **គោ**សទ្ទស្ស អវិសទាការវោហារតំ បដិច្ច ឥត្ថិលិង្គភាវោ ឧបបជ្ជតិ, ន តថា **អាប**សទ្ទស្ស។ **អាប**សទ្ទស្ស ហិ អនាកុលរូបក្កមត្តា អវិសទាការវោហារតា ន ទិស្សតិ, យាយ ឯសោ ឥត្ថិលិង្គោ សិយា។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។

តថា យេសំ ឯវំ ហោតិ “**អាប**សទ្ទោ សព្ពទា ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ ពហុវចនកោ ចា”តិ, តេ វត្តព្ពា – យថា ឥត្ថិលិង្គភូតស្ស **កញ្ញា**សទ្ទស្ស បឋមំ **កញ្ញ**ឥតិ រស្សវសេន ឋបិតស្ស **អា**បច្ចយតោ បរំ **ស្មឹ**វចនំ សរូបតោ ន តិដ្ឋតិ, **យំ**ភាវេន ច **យា**ភាវេន ច តិដ្ឋតិ “កញ្ញាយំ, កញ្ញាយា”តិ, ន តថា “ឥត្ថិលិង្គ”ន្តិ តុម្ហេហិ គហិតស្ស **អាបោ**សទ្ទស្ស បឋមំ **អាប**ឥតិ រស្សវសេន ឋបិតស្ស បរំ **ស្មឹ**វចនំ **យំ**ភាវេន ច **យា**ភាវេន ច តិដ្ឋតិ, អថ ខោ សរូបតោយេវ តិដ្ឋតិ “អាបស្មឹ មញ្ញតី”តិ។ យទិ បន **អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ សិយា, **ស្មឹ**វចនំ សរូបតោ ន តិដ្ឋេយ្យ។ យស្មា ច **ស្មឹ**វចនំ សរូបតោ តិដ្ឋតិ, តស្មា **អាប**សទ្ទោ ន ឥត្ថិលិង្គោ។ ន ហិ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សសង្គហេសុ អនេកកោដិសតសហស្សេសុ បាឡិប្បទេសេសុ ឯកស្មិម្បិ បាឡិប្បទេសេ បឋមំ **អ**ការន្តភាវេន ឋបេតព្ពានំ ឥត្ថិលិង្គសទ្ទានំ បរតោ ឋិតំ **ស្មឹ**វចនំ សរូបតោ តិដ្ឋតីតិ។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។

កេចិ បនេត្ថ ឯវំ វទេយ្យុំ “**អាប**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ, តថា ហិ **អដ្ឋសាលិនិយំ** ‘ឱមត្តំ បន អាបោ អធិមត្តបថវីគតិកំ ជាត’ន្តិ នបុំសកលិង្គភាវេន តំសមានាធិករណបទានិ និទ្ទិដ្ឋានី”តិ? តន្ន, **មនោ**គណេ បវត្តេហិ **តម វច សិរ**សទ្ទាទីហិ វិយ **អាប**សទ្ទេនបិ សមានាធិករណបទានំ កត្ថចិ នបុំសកលិង្គភាវេន និទ្ទិសិតព្ពត្តា។ បុព្ពាចរិយានញ្ហិ សទ្ទរចនាសុ “សទ្ធម្មតេជវិហតំ វិលយំ ខណេន, វេនេយ្យសត្តហទយេសុ តមោ បយាតី”តិ ឯត្ថ “តមោ”តិបទេន សមានាធិករណំ “វិហត”ន្តិ នបុំសកលិង្គំ ទិស្សតិ, តថា “ទុក្ខំ វចោ ឯតស្មឹ វិបច្ចនីកសាតេ បុគ្គលេតិ ទុព្ពចោ”តិ ឯត្ថ “វចោ”តិ បទេន សមានាធិករណំ “ទុក្ខ”ន្តិ នបុំសកលិង្គំ, “អវនតំ សិរោ យស្ស សោ អវនតសិរោ”តិ ឯត្ថ “សិរោ”តិ បទេន សមានាធិករណំ “អវនត”ន្តិ នបុំសកលិង្គំ, “អប្បំ រាគាទិរជោ យេសំ បញ្ញាមយេ អក្ខិម្ហិ តេ អប្បរជក្ខា”តិ ឯត្ថ “រជោ”តិ បទេន សមានាធិករណំ “អប្ប”ន្តិ នបុំសកលិង្គំ ទិស្សតិ។ ន តេ អាចរិយា តេហិ សមានាធិករណបទេហិ **តមវចសិរ**សទ្ទាទីនំ នបុំសកលិង្គត្តវិញ្ញាបនត្ថំ តថារូបំ សទ្ទរចនំ ករឹសុ, អថ ខោ “សោភនំ មនោ តស្សាតិ សុមនោ”តិ ឯត្ថ វិយ **មនោ**គណេ បវត្តបុល្លិង្គានំ បយោគេ នបុំសកលិង្គភាវេនបិ សមានាធិករណបទានិ កត្ថចិ ហោន្តីតិ ទស្សនត្ថំ ករឹសុ។ យថា ច “វិហត”ន្តិអាទិកា សទ្ទរចនា **តមវចសិរ**សទ្ទាទីនំ នបុំសកលិង្គត្តវិញ្ញាបនត្ថំ ន កតា, តថា “ឱមត្ត”ន្តិ ច “អធិមត្តបថវីគតិកំ ជាត”ន្តិ ច សទ្ទរចនាបិ **អាប**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តវិញ្ញាបនត្ថំ ន កតា។ យស្មា បន **មនោ**គណេ បវត្តេហិ **មន**សទ្ទាទីហិ ឯកទេសេន សមានគតិកត្តា **អាប**សទ្ទេនបិ នបុំសកលិង្គស្ស សមានាធិករណតា យុជ្ជតិ, តស្មា អដ្ឋសាលិនិយំ “ឱមត្តំ បន អាបោ អធិមត្តបថវីគតិកំ ជាត”ន្តិ នបុំសកលិង្គស្ស **អាប**សទ្ទេន សមានាធិករណតា កតា។ តថាបិ **អាប**សទ្ទោ **មន**សទ្ទាទីហិ ឯកទេសេន សមានគតិកោ សមាសបទន្តេ **មណ្ឌោ**ការស្ស “អាបោគសិណំ, អាបោគត”ន្តិអាទិប្បយោគស្ស ទស្សនតោ, តស្មា “ឱមត្ត”ន្តិអាទិវចនំ **អាប**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គត្តវិញ្ញាបនត្ថំ វុត្តន្តិ ន គហេតព្ពំ, លិង្គវិបរិយយវសេន បន កត្ថចិ ឯវម្បិ សទ្ទគតិ ហោតីតិ ញាបនត្ថំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ “ឱមត្តោ”តិ ច “អធិមត្តបថវីគតិកោ ជាតោ”តិ ច លិង្គំ បរិវត្តេតព្ពំ។ យទិ ហិ **អាប**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ សិយា, សនិការានិ’ស្ស បច្ចត្តោបយោគរូបានិ ពុទ្ធវចនាទីសុ វិជ្ជេយ្យុំ, ន តាទិសានិ សន្តិ។ កិញ្ចិ ភិយ្យោ – **ឱ**ការន្តំ នាម នបុំសកលិង្គំ កត្ថចិបិ នត្ថិ, និគ្គហីតន្ត**ឥ**ការន្ត **ឧ**ការន្តវសេន ហិ តិវិធានិយេវ នបុំសកលិង្គានិ។ តេន **អាប**សទ្ទស្ស នបុំសកលិង្គតា នុបបជ្ជតីតិ។ ឯវំ វុត្តា តេ និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។ ឥ**ច្ចោ**ការន្តវសេន គហិតស្ស **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គតា ច នបុំសកលិង្គតា ច ឯកន្តតោ នត្ថិ, និគ្គហីតន្តវសេន បន គហិតស្ស កត្ថចិ នបុំសកលិង្គតា សិយា “ភន្តេ នាគសេន សមុទ្ទោ សមុទ្ទោតិ វុច្ចតិ, កេន ការណេន អាបំ ឧទកំ សមុទ្ទោតិ វុច្ចតី”តិ បយោគទស្សនតោ។ ឯត្ថ បនេកេ វទេយ្យុំ “យទិ ភោ **ឱ**ការន្តវសេន គហិតស្ស **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិនបុំសកលិង្គវសេន ទ្វិលិង្គតា នត្ថិ, **ឱ**ការន្តោ **អាប**សទ្ទោ កតរលិង្គោ”តិ? បុល្លិង្គោតិ មយំ វទាមាតិ។

យទិ ច ភោ **អាប**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ។ យថា **អាប**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គតា បញ្ញាយេយ្យ, និជ្ឈានក្ខមតា ច ភវេយ្យ, តថា សុត្តំ អាហរថាតិ។ “អាហរិស្សាមិសុត្តំ, ន នោ សុត្តាហរណេ ភារោ អត្ថី”តិ ឯវញ្ច បន វត្វា តេសំ ឥមានិ សុត្តបទានិ ទស្សេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ? “អាបោ ឧបលព្ភតីតិ? អាមន្តា។ អាបស្ស កត្តា ការេតា ឧបលព្ភតីតិ? ន ហេវំ វត្តព្ពេ។ អតីតោ អាបោ អត្ថីតិ? អាមន្តា។ តេន អាបេន អាបករណីយំ ករោតីតិ? ន ហេវំ វត្តព្ពេ។ អាបំ មញ្ញតិ អាបស្មឹ មញ្ញតី”តិ ឥមានិ សុត្តបទានិ។

ឯត្ថ ច “ឧបលព្ភតី”តិអាទិនា **អាប**សទ្ទស្ស ឯកវចនតា សិទ្ធា, តាយ សិទ្ធាយ ពហុវចនតាបិ សិទ្ធាយេវ។ ឯកវចនតាយេវ ហិ សទ្ទសត្ថេ បដិសិទ្ធា, ន ពហុវចនតា, តេន “អាបេនា”តិ ឥមិនា បន **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវវិគមោ សិទ្ធោ ឥត្ថិលិង្គេ **ឯនា**ទេសាភាវតោ។ “អាបស្ស, អាបស្មិ”ន្តិ ឥមិនាបិ ឥត្ថិលិង្គភាវវិគមោយេវ ឥត្ថិលិង្គេ សរូបតោ **នា ស្មា ស្មឹ** វចនានមភាវា។ “អតីតោ”តិ ឥមិនា ឥត្ថិលិង្គនបុំសកលិង្គភាវវិគមោ **ឱ**ការន្តនបុំសកលិង្គស្ស អភាវតោ, **ឱ**ការន្តស្ស គុណនាមភូតស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស ច អភាវតោ។

អបិច ពុទ្ធវចនាទីសុ “ចិត្តានិ, រូបានី”តិអាទីនិ វិយ សនិការានំ រូបានំ អទស្សនតោ **ឱ**ការន្តភាវេន គហិតស្ស នបុំសកលិង្គភាវវិគមោ អតីវ បាកដោ។ អបរម្បេត្ថ វត្តព្ពំ – “អតីតោ អាបោ អត្ថីតិ? អាមន្តា”តិ ឯត្ថ “អតីតោ”តិ ឥមិនា **អាប**សទ្ទស្ស វិសទាការវោហារតាសូចកេន **ឱ**ការន្តបទេន តស្ស អវិសទាការវោហារតាយ ច ឧភយមុត្តាការវោហារតាយ ច អភាវោ សិទ្ធោ។ តស្ស ច អវិសទាការវោហារតាយ អភាវេ សិទ្ធេ ឥត្ថិលិង្គភាវោ ទូរតរោ។ ឧភយមុត្តាការវោហារតាយ ច អភាវេ សិទ្ធេ នបុំសកលិង្គភាវោបិ ទូរតរោយេវ។ ឥតិ ន កត្ថចិបិ **ឱ**ការន្តភាវេន គហិតោ **អាប**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ វា នបុំសកលិង្គោ វា ភវតិ។ **មិលិន្ទបញ្ហេ** បន និគ្គហិតន្តវសេន អាគតោ នបុំសកលិង្គោតិ វេទិតព្ពោ, ន ចេត្ថ វត្តព្ពំ “អតីតោ”តិ “តេនា”តិ ច ឥមានិ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តានីតិ វាច្ចលិង្គានមនុវត្តាបកស្ស អភិធេយ្យលិង្គភូតស្ស **អាប**សទ្ទស្ស “កញ្ញាយ ចិត្តានី”តិអាទីនំ វិយ ឥត្ថិនបុំសកលិង្គរូបានំ អភាវតោ។ អបិច វោហារកុសលា តថាគតា តថាគតសាវកា ច, តេហិយេវ ឧត្តមបុរិសេហិ វោហារកុសលេហិ “អតីតោ អាបោ”តិអាទិនា វុត្តត្តាបិ “អតីតោ”តិ “តេនា”តិ ច ឥមានិ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តានីតិ ន ចិន្តេតព្ពានិ, តស្មា តំសមានាធិករណោ **ឱ**ការន្តភាវេន គហិតោ **អាប**សទ្ទោ ឯកវចនន្តោ បុល្លិង្គោ ចេវ យថាបយោគំ ឯកវចនពហុវចនកោ ចាតិ វេទិតព្ពោ “អាបោ, អាបា។ អាបំ, អាបេ”តិអាទិនា យោជេតព្ពត្តា។ ឯវំ វុត្តានិ សុត្តបទានិ សវិនិច្ឆយានិ សុត្វា អទ្ធា តេ **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គពហុវចនតាវាទិនោ និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។

ឯត្ថ កោចិ វទេយ្យ – បាឡិយំ បុល្លិង្គនយោ ឯកវចននយោ ច កឹ អដ្ឋកថាដីកាចរិយេហិ ន ទិដ្ឋោ, យេ **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គពហុវចនត្តំ វណ្ណេសុន្តិ? នោ ន ទិដ្ឋោ, ទិដ្ឋោយេវ សោ នយោ តេហិ។ យស្មា បន តេ ន កេវលំ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេយេវ វិសារទា, អថ ខោ សកលេបិ សទ្ទសត្ថេ វិសារទា, តស្មា សទ្ទសត្ថេ អត្តនោ បណ្ឌិច្ចំ បកាសេតុំ, “សទ្ទសត្ថេ ច ឦទិសោ នយោ វុត្តោ”តិ វិញ្ញាបេតុញ្ច សទ្ទសត្ថនយំ គហេត្វា **អាប** សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គពហុវចនកត្តំ វណ្ណេសុន្តិ នត្ថិ តេសំ ទោសោ។ តថា ហិ **មូលបរិយាយសុត្តន្តដ្ឋកថាយំ** តេហិយេវ វុត្តំ **អាប**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គេកវចនកត្តសូចនកំ “លក្ខណសសម្ភារារម្មណសម្មុតិវសេន ចតុព្ពិធោ អាបោ, តេសូ”តិអាទិ, តស្មា នត្ថិ តេសំ ទោសោ។ បូជារហា ហិ តេ អាយស្មន្តោ, នមោយេវ តេសំ ករោម, ន តេសំ វចនំ ចោទនាភាជនំ។ យេ បន ឧជុវិបច្ចនីកវាទា ទន្ធមេវ **អាប**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គពហុវចនត្តំ មមាយន្តិ, តេសំយេវ វចនំ ចោទនាភាជនំ។ យស្មា បន មយំ បាឡិនយានុសារេន អន្តទ្វយវតោ **អាប**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ នបុំសកលិង្គត្តញ្ច វិទធាម, តស្មា យោ កោចិ ឥទំ វាទំ មទ្ទិត្វា អញ្ញំ វាទំ បតិដ្ឋាបេតុំ សក្ខិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ, ឥទញ្ច បន ឋានំ មហាគហនំ ទុប្បដិវិជ្ឈនដ្ឋេន, បរមសុខុមញ្ច កតញាណសម្ភារេហិ បរមសុខុមញាណេហិ បណ្ឌិតេហិ វេទនីយត្តា។ សព្ពមិទញ្ហិ វចនំ តេសុ តេសុ ឋានេសុ អត្ថព្យញ្ជនបរិគ្គហណេ សោតូនំ បរមកោសល្លជននត្ថញ្ចេវ សាសនេ អាទរំ អកត្វា សទ្ទសត្ថមតេន កាលំ វីតិនាមេន្តានំ សាថលិកានំ បមាទវិហារនិសេធនត្ថញ្ច សាសនស្សាតិមហន្តភាវទីបនត្ថញ្ច វុត្តំ, ន អត្តុក្កំសនបរវម្ភនត្ថន្តិ ឥមិស្សំ នីតិយំ សទ្ធាសម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ យោគោ ករណីយោ ភគវតោ សាសនស្ស ចិរដ្ឋិតត្ថំ។

យស្មា បន បាឡិតោ អដ្ឋកថា ពលវតី នាម នត្ថិ, តស្មា បាឡិនយានុរូបេនេវ **អាប**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលំ យោជេស្សាម សោតូនមសម្មោហត្ថំ, កិមេត្ថ សទ្ទសត្ថនយោ ករិស្សតិ។ អត្រាយំ **ឧទានបាឡិ** “កឹ កយិរា ឧទបានេន, អាបា ចេ សព្ពទា សិយុ”ន្តិ។

អាបោ, អាបា។ អាបំ, អាបេ។ អាបេន, អាបេហិ, អាបេភិ។ អាបស្ស, អាបានំ។ អាបា, អាបស្មា, អាបម្ហា, អាបេហិ, អាបេភិ។ អាបស្ស, អាបានំ។ អាបេ, អាបស្មឹ, អាបម្ហិ, អាបេសុ។ ភោ អាប, ភវន្តោ អាបា។

សព្ពនាមាទីហិបិ យោជេស្សាម – យោ អាបោ, យេ អាបា។ យំ អាបំ, យេ អាបេ។ យេន អាបេន, សេសំ នេយ្យំ , សោ អាបោ, តេ អាបា។ អតីតោ អាបោ, អតីតា អាបា។ សេសំ នេយ្យំ។ ឥច្ចេវំ –

បុរិសេន សមា **អាប**-សទ្ទាទី សព្ពថា មតា;
ន សព្ពថាវ **គោ**សទ្ទោ, បុរិសេន សមោ មតោ។

មនាទី ឯកទេសេន, បុរិសេន សមា មតា;
សរាទី ឯកទេសេន, សព្ពថា វា សមា មតា។

យេ បនេត្ថ សទ្ទា “**មនោ**គណោ”តិ វុត្តា, កថំ តេសំ **មនោ**គណភាវោ សល្លក្ខេតព្ពោតិ? វុច្ចតេ តេសំ មនោគណភាវសល្លក្ខណការណំ –

មនោគណោ **មនោ**គណា-
ទិកា ចេ**វា’មនោ**គណោ;
ឥតិ សទ្ទា តិធា ញេយ្យា,
មនោគណវិភាវនេ។

យេ តេ **នា ស ស្មឹ**វិសយេ,
សា សោ ស្សន្តា ភវន្តិ ច;
សមាសតទ្ធិតន្តត្តេ,
មជ្ឈោការា ច ហោន្តិ ហិ។

សោការន្តបយោគា ច, ក្រិយាយោគម្ហិ ទិស្សរេ;
ឯវំវិធា ច តេ សទ្ទា, ញេយ្យា “**មនោ**គណោ”ឥតិ។

អត្រ តស្សត្ថស្ស សាធកានិ បយោគានិ សាសនតោ ច លោកតោ ច យថារហមាហរិត្វា ទស្សេស្សាម – មនសា ចេ បសន្នេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា។ ន មយ្ហំ មនសោ បិយោ។ សាធុកំ មនសិ ករោថ។ មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា។ មនោរមំ, មនោធាតុ, មនោមយេន កាយេន, ឥទ្ធិយា ឧបសង្កមិ។ យោ វេ “ទស្ស”ន្តិ វត្វាន, អទានេ កុរុតេ មនោ។ វចសា បរិចិតា។ វចសោ វចសិ។

វចោរស្មីហិ ពោធេសិ, វេនេយ្យកុមុទញ្ជិទំ;
រាគោ សារាគរហិតោ, វិសុទ្ធោ ពុទ្ធចន្ទិមា។

កស្សបស្ស វចោ សុត្វា, អលាតោ ឯតទព្រវិ;
ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វាន មុនិនោ វចោ។

សខា ច មិត្តោ ច មមាសិ សីវិក, សុសិក្ខិតោ សាធុ ករោហិ មេ វចោ។ ឯកូនតឹសោ វយសា សុភទ្ទ។ វយសោ, វយសិ, វយោវុទ្ធោ, វយោគុណា អនុបុព្ពំ ជហន្តិ។ ជលន្តមិវ តេជសា។ តេជសោ, តេជសិ, តេជោធាតុកុសលោ។ តេជោកសិណំ។ តបសា ឧត្តមោ, តបសោ, តបសិ, តបោធនោ, តបោជិគុច្ឆា។ កស្មា ភវំ វិជនមរញ្ញនិស្សិតោ, តបោ ឥធ ក្រុព្ពសិ ព្រហ្មបត្តិយា។ ចេតសា អញ្ញាសិ, ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ, ឯតមត្ថំ ចេតសិ សន្និធាយ, ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ។ ចេតោបរិយញាណំ, ចេតោ បរិច្ឆិន្ទតិ, សោ បរសត្តានំ បរបុគ្គលានំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច ជានាតិ។ តមសា, តមសោ, តមសិ, តមោនុទោ, តមោហរោ។ នវាហមេតំ យសសា ទទាមិ។ យសសោ, យសសិ, យសោ ភោគសមប្បិតោ។ យសោលទ្ធាខោ បនស្មាកំ ភោគា។ យសោធរា ទេវី, យសោ លទ្ធា ន មជ្ជេយ្យ។ អយសាវ មលំ សមុដ្ឋិតំ។ អយសោ, អយសិ, អយោបាការបរិយន្តំ, អយសា បដិកុដ្ឋិតំ។ សេយ្យោ អយោគុឡោ ភុត្តោ, អយោបត្តោ , អយោមយំ, អយោ កន្តតីតិ អយោកន្តោ។ យតេន វា ភុញ្ជស្សុ បយសា វា, សាធុ ខលុ បយសោ បានំ យញ្ញទត្តេន, បយសិ ឱជា, បយោធរា, បយោនិធិ។ សហស្ស នេត្តោ សិរសា បដិគ្គហិ។ សិរសោ, សិរសិ អញ្ជលី កត្វា, វន្ទិតព្ពំ ឥសិទ្ធជំ។ សិរោរុហា, សិរោ ឆិន្ទតិ។ យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, សប្បស្សេវ បទាសិរោ។ សិរោ តេ វជ្ឈយិត្វាន។ សរសា, សរសោ, តីណិ ឧប្បលជាតានិ, តស្មឹ សរសិ ព្រាហ្មណ។ សរោរុហំ។ យំ ឯតា ឧបសេវន្តិ, ឆន្ទសាវា ធនេនវា។ សាវិត្តី ឆន្ទសោ មុខំ។ ឆន្ទសិ, ឆន្ទោវិចិតិ, ឆន្ទោភង្គោ, ឧរសា បនុទហិស្សាមិ, ឧរសោ, ឧរសិ ជាយតិ, ឧរសិលោមោ, ឧរោមជ្ឈេ វិជ្ឈិ។ រហសា, រហសោ,

រហសិ, រហោគតោ និសីទិត្វា, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា។ អហសា, អហសិ។ ជាយន្តិ តត្ថ បារោហា, អហោ វត្តានមច្ចយេតិ ឥមានិ បយោគានិ។ ឯត្ថ ច “មនេន, មនស្ស, មនេ, មនស្មី, មនម្ហី”តិអាទីនិ ច “មនអាយតនំ តមបរាយនោ អយបត្តោ ឆន្ទហានី”តិអាទីនិ ច “ន មនំ អញ្ញាសិ។ យសំ លទ្ធាន ទុម្មេធោ។ “សិរំ ឆិន្ទតី”តិអាទីនិ ច រូបានិ មនោគណភាវប្បកាសកានិ ន ហោន្តីតិ ន ទស្សិតានិ, ន អលព្ភមានវសេន, តស្មា ឥមា អាទិតោ បដ្ឋាយ មនោគណភាវវិភាវិនី គាថាយោ ភវន្តិ –

“មនសា មនសោ មនសិ”,
ឥតិអាទិវសា បិតា;
សា សោ ស្សន្តា សទ្ទរូបា,
វុត្តា “មនោគណោ”ឥតិ។

មនោធាតុ វចោរស្មិ,
វយោវុទ្ធោ តបោគុណោ;
តេជោធាតុ តមោនាសោ,
យសោភោគសមប្បិតោ។

ចេតោបរិវិតក្កោ ច, អយោបត្តោ បយោធរា;
សិរោរុហា សរោរុហំ, ឧរោមជ្ឈេ រហោគតោ។

ឆន្ទោភង្គោ អហោរត្តំ, មនោមយ’មយោមយំ;
ឯវំវិធោ វិសេសោ យោ, លក្ខណន្តំ មនោគណេ។

“វចោ សុត្វា, សិរោ ឆិន្ទិ, អយោ កន្តតិ” ឥច្ចបិ;
ឧបយោគស្ស សំសិទ្ធិ, លក្ខណន្តំ មនោគណេ។

មនោគណេ វុត្តនយោ, ឥត្ថិលិង្គេ ន លព្ភតិ;
បុន្នបុំសកលិង្គេសុ, លព្ភតេវ យថារហំ។

ឥច្ចេវំ សព្ពថាបិ –

សា សោ ស្សន្តានិ រូបានិ, សន្ទិស្សន្តិ **មនោ**គណេ;
ម**ជ្ឈោ**ការន្តរូបា ច, **សោ**ការន្តុបយោគតា។

ឥទំ **មនោ**គណលក្ខណំ។ ឯវំ **មនោ**គណលក្ខណំ អនាកុលំ និគ្គុម្ពំ និជ្ជដំ សមុទ្ទិដ្ឋំ។

អថ **មនោ**គណាទិលក្ខណំ កថយាម –

យេ តេ **នា សស្មី**វិសយេ,
សា សោ ស្សន្តា យថារហំ;
សមាសតទ្ធិតន្តត្តេ,
ម**ជ្ឈោ**ការោ ន ហោន្តិ តុ។

សោការន្តុបយោគា ច,
ក្រិយាយោគេ ន ហោន្តិ តេ;
សទ្ទា ឯវំវិធា សព្ពេ;
មនោគណាទិកា មតា។

សេយ្យថិទំ? “ពិលំ បទំ មុខ”មិច្ចាទយោ។ តេសំ រូបានិ ភវន្តិ – ពិលសា, ពិលសោ, ពិលសិ, ពិលគតោ, ពិលំ បាវិសិ។ បទសាវ អគមាសិ, តីណិ បទវារានិ, មាកាសិ មុខសា បាបំ, មុខគតំ ភោជនំ ឆឌ្ឌាបេតិ។ សច្ចេន ទន្តោ ទមសា ឧបេតោ។ រសវរំ រសមយំ រសំ បិវីតិ។ ឥទំ **មនោ**គណាទិកលក្ខណំ។

អបរម្បិ ភវតិ –

យេ សមាសាទិភាវម្ហិ, ម**ណ្ឌោ**ការាវ ហោន្តិ តុ;
នា ស ស្មឹវិសយេ **សាសោ-ស្សន្តា** បន ន ហោន្តិហិ។

សោការន្តប្បយោគា ច,
ក្រិយាយោគេ ន ហោន្តិ តេ;
សទ្ទា ឯវំវិធា ចាបិ,
មនោគណាទិកា មតា។

សេយ្យថិទំ? “អាបោ វាយោ សរទោ”ឥច្ចេវមាទយោ។ តេសំ រូបានិ ភវន្តិ – អាបោធាតុ, វាយោធាតុ, អាបោកសិណំ, វាយោកសិណំ, អាបោមយំ, វាយោមយំ, ជីវ ត្វំ សរទោសតំ, សរទកាលោ។ អាបេន, អាបស្ស, អាបេ, អាបស្មិំ, អាបម្ហិ។ វាយេន, វាយស្ស, វាយេ, វាយស្មិំ, វាយម្ហិ។ សរទេន, សរទស្ស, សរទេ, សរទស្មិំ, សរទម្ហិ។ អាបំ អាបតោ សញ្ញានាតិ។ វាយំ វាយតោ សញ្ញានាតិ។ សរទំ បត្តេតិ, សរទំ រមណីយា នទី។

កេចិ បនេត្ថ វទេយ្យុំ “ននុ សាសនេ **វាយ**សទ្ទោ វិយ **វាយុ**សទ្ទោបិ **មនោ**គណាទីសុ ឥច្ឆិតព្ពោ”តិ? ឯត្ថ វុច្ចតេ –

“**វាយុ** វាយោ”តិ ឯតេសុ, បច្ឆិមោយេវ ឥច្ឆិតោ;
មនោគណាទីសុ នាទិ, អាទិគ្គហវសេនិធ។

“មនោធាតុ វាយោធាតុ”, ឥច្ចាទីនិ បទានិ ហិ;
អការន្តវសេនេវ, ម**ណ្ឌោ**ការានិ សិជ្ឈរេ។

វាយុសទ្ទម្ហិ គហិតេ, អាទិគ្គហវសេនិធ;
“វាយោធាតូ”តិ **ឱ**មជ្ឈំ, រូបមេវ ន ហេស្សតិ។

យថា ហិ **អាយុ**សទ្ទស្ស, រូបំ ទិស្សតិ **សា**គមំ;
“អាយុសា ឯកបុត្តោ”ន្តិ, **មនសា**ទិបទំ វិយ។

ន តថា **វាយុ**សទ្ទស្ស, រូបំ ទិស្សតិ **សា**គមំ;
តស្មា **មនោ**គណាទិម្ហិ, តស្សោ’កាសោ ន វិជ្ជតិ។

តថា ហិ “វាយតិ ឥតិ, វាយោ” ឥតិ គរូ វទុំ;
“វាយោធាតូ”តិ ឯតស្ស, បទស្សត្ថំ តហិំ តហិំ។

យត្ថ បឋវី ច អាបោ ច, តេជោ វាយោ ន គាធតិ;
ឯត្ថ អាបាទិកំ សទ្ទ-ត្តិកំ **មនោ**គណាទិកេ។

ឥទម្បិ **មនោ**គណាទិកលក្ខណំ។ ឯត្ថ **មនោ**គណាទិកា ទ្វិធា ភិជ្ជន្តិ **ពិល បទា**ទិតោ **អាបា**ទិតោ ច។ ឯវំ **មនោ**គណាទិកលក្ខណំ អនាកុលំ និក្កម្ពំ និជ្ជដំ សមុទ្ទិដ្ឋំ។

អថ **អមនោ**គណលក្ខណំ កថយាម –

យេ ច **នា**វិសយេ **សោ**ន្តា, យេ ច **ស្មា**វិសយេ សិយុំ;
សទ្ទា ឯវំបការា តេ, **អមនោ**គណសញ្ញិតា។

កេ តេ? **អត្ថព្យញ្ជនក្ខរ**សទ្ទាទយោ ចេវ **ទីឃោរ**សទ្ទា ច។ ឯតេសុ ហិ **អត្ថ**សទ្ទាទីនំ **នា**វចនដ្ឋានេ “អត្ថសោ ព្យញ្ជនសោ អក្ខរសោ សុត្តសោ ឧបាយសោ សព្ពសោ ឋានសោ”តិអាទីនិ **សោ**ន្តានិ រូបានិ ភវន្តិ។ **ទីឃោរ**សទ្ទានំ បន **ស្មា**វចនដ្ឋានេ “ទីឃសោ ឱរសោ”តិ **សោ**ន្តានិ រូបានិ ភវន្តិ។ ឥទំ **អមនោ**គណលក្ខណំ។

អបរម្បិ ភវតិ –

> សព្ពថា វិនិមុត្តា យេ, **សា សោ** ស្យន្តាទិភាវតោ;
> ឯវំវិធាបិ តេ សទ្ទា, **អមនោ**គណសញ្ញិតា។

កេ តេ? “បុរិសោ កញ្ញា ចិត្ត”មិច្ចាទយោ។ ឥទម្បិ **អមនោ**គណលក្ខណំ។ ឯវំ **អមនោ**គណលក្ខណំ អនាកុលំ និក្កុម្ពំ និជ្ជដំ សមុទ្ទិដ្ឋំ។

ឯវំ ទស្សិតេសុ **មនោ**គណលក្ខណាទីសុ កោចិ វទេយ្យ “យទិទំ តុម្ហេហិ វុត្តំ ‘យេ សមាសាទិភាវម្ហិ, ម**ជ្ឈោ**ការាវ ហោន្តិ តូ’តិអាទិនា **មនោ**គណាទិកលក្ខណំ, តេន “បរោសតំ គោមយំ គោផនោ”ឥច្ចាទីសុ **គោបរ**សទ្ទាទយោបិ **មនោ**គណាទិកភាវំ អាបជ្ជន្តីតិ? នាបជ្ជន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា –

> ឯត្ថ **មនោ**គណាទីនំ, អន្ត**ស្សោ**ត្តំ បដិច្ចិទំ;
> “ម**ជ្ឈោ**ការា”តិ វចនំ, វុត្តំ ន ត្វាគមាទិកំ។
>
> “បរោសតំ គោមយ”ន្តិ-អាទីសុ **អមនោ**គណោ;
> បុព្ពភូតំ បទំ **ឱ**ស្សា-គមត្តា’និច្ចតាយ ច។

តស្មា នាបជ្ជន្តិ។ ឥតិ សព្ពថាបិ **អមនោ**គណលក្ខណំ និស្សេសតោ ទស្សិតំ។ ឥច្ចេវំ **មនោ**គណវិភាវនាយំ **មនោ**គណោ **មនោ**គណាទិកោ **អមនោ**គណោ ចាតិ តិធា ភេទោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **មនោ**គណេ បរិយាបន្នសទ្ទានំ សមាសំ បត្វា “អព្យគ្គមនសោ នរោ, ចិរចេតសំ កុលំ, សទ្ធេយ្យវចសា ឧបាសិកាតិអាទិនា លិង្គត្តយវសេន អញ្ញថាបិ រូបានិ ភវន្តិ។ ឯត្ថ បន កេចិ ឯវំ វទន្តិ “យទា **មន**សទ្ទោ សកត្ថេ អវត្តិត្វា ‘អព្យគ្គោ មនោ យស្ស សោយំ អព្យគ្គមនសោ, អលីនោ មនោ យស្ស សោយំ អលីនមនសោ’តិ ឯវំ អញ្ញត្ថេ វត្តតិ, តទា **បុរិស**នយេនេវ នាមិកបទមាលា លព្ភតិ, ន **មនោ**គណនយេនា”តិ។ តំ ន គហេតព្ពំ ឧភិន្នម្បិ យថារហំ លព្ភនតោ។ តថា ហិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** បុគ្គលាបេក្ខនវសេន “ខន្តិសោរច្ចមេត្តាទិ-គុណភូសិតចេតសោ។ អជ្ឈេសនំ គហេត្វានា”តិ ឯត្ថ **មនោ**គណនយោ ទិស្សតិ។ **តដ្ដីកាយម្បិ** “អជ្ឈេសិតោ ទាឋានាគ-ត្ថេរេន ចិរចេតសា”តិ **មនោ**គណនយោ ទិស្សតិ, តស្មា តេសំ វចនំ ន គហេតព្ពំ។ ឯវំ វទន្តា ច តេ **អព្យគ្គមន**សទ្ទាទីនំ **អព្យគ្គមនស**ឥច្ចាទិនា **ស**ការន្តបកតិភាវេន ឋបេតព្ពភាវំ វិព្ភន្តមតិវសេន ចិន្តេត្វា សព្ពាសុ វិភត្តីសុ, ទ្វីសុ ច វចនេសុ **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពតំ មញ្ញន្តិ។ ឯវញ្ច សតិ “គុណភូសិតចេតសោ, ចិរចេតសា”តិ ឆដ្ឋីចតុត្ថីតតិយារូបានិ នសិយុំ, អញ្ញានិយេវ អនភិមតានិ រូបានិ សិយុំ។ យស្មា សិយុំ, តស្មា ឯវំ អគ្គហេត្វា អយំ វិសេសោ គហេតព្ពោ។

យត្ថ ហិ សមាសវសេន **មន**សទ្ទោ **ចេត**សទ្ទាទយោ ច សកត្ថេ អវត្តិត្វា អញ្ញត្ថេ វត្តន្តិ, តត្ថ **ស**ការាគមានំ បទានំ នាមិកបទមាលា **បុរិស**នយេន ច **មនោ**គណេ **មន**នយេន ច យថារហំ លព្ភតិ។ និ**ស្ស**ការាគមានំ បន **បុរិស**នយេនេវ លព្ភតិ។ យត្ថ បន សមាសវិសយេយេវ **មនា**ទិសទ្ទា សកត្ថេ វត្តន្តិ, តត្ថ និ**ស្ស**ការាគមានំ នាមិកបទមាលា **បុរិស**នយេន ច **មនោ**គណេ **មន**នយេន ច លព្ភតិ។

ឥទានិ ឥមស្សត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ, សទ្ទគតីសុ ច វិញ្ញូនំ កោសល្លុប្បាទនត្ថំ យថាវុត្តានំ បទានំ បទមាលា តិធា កត្វា ទស្សយិស្សាម – “ព្យាសត្តោ មនោ យស្ស សោយំ ព្យាសត្តមនសោ នរោ”តិ ឯវមច្ចន្តំ បុគ្គលាបេក្ខកស្ស ឥមស្ស បទស្ស –

ព្យាសត្តមនសោ នរោ, ព្យាសត្តមនសា នរា។ ព្យាសត្តមនសំ នរំ, ព្យាសត្តមនសេ នរេ។ ព្យាសត្តមនសា, ព្យាសត្តមនេន នរេន, ព្យាសត្តមនេហិ, ព្យាសត្តមនេភិ នរេហិ។ ព្យាសត្តមនសោ, ព្យាសត្តមនស្ស នរស្ស, ព្យាសត្តមនានំ នរានំ។ ព្យាសត្តមនា, ព្យាសត្តមនស្មា, ព្យាសត្តមនម្ហា នរា, ព្យាសត្តមនេហិ, ព្យាសត្តមនេភិ នរេហិ។ ព្យាសត្តមនសោ, ព្យាសត្តមនស្ស នរស្ស, ព្យាសត្តមនានំ នរានំ។ ព្យាសត្តមនសិ, ព្យាសត្តមនេ, ព្យាសត្តមនស្មឹ, ព្យាសត្តមនម្ហិ នរេ, ព្យាសត្តមនេសុ នរេសុ។ ភោ ព្យាសត្តមនស នរ, ភវន្តោ ព្យាសត្តមនសា នរាតិ នាមិកបទមាលា ភវតិ។

ឯវំ **ស**ការាគមស្ស លព្ភមានាលព្ភមានតា វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ ហិ បឋមាទុតិយាវិភត្តីនំ ឯកវចនពហុវចនដ្ឋានេ ច តតិយាចតុត្ថីឆដ្ឋីសត្តមីនំ ឯកវចនដ្ឋានេ ច យថារហំ **សា**គមោ ភវតិ អាទេសសរវិភត្តិសរបរត្តា។ អយញ្ច នយោ សុខុមោ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពោ។

អបរោ នយោ – “ព្យាសត្តោ មនោ យស្ស សោយំ ព្យាសត្តមនោ”តិ ឯវម្បិ បុគ្គលាបេក្ខកស្ស ឥមស្ស បទស្ស “ព្យាសត្តមនោ នរោ, ព្យាសត្តមនា នរា។ ព្យាសត្តមនំ នរ”ន្តិអាទិនា **បុរិស**នយេនេវ នាមិកបទមាលា ភវតិ។ ឯត្ថ បន សព្ពថាបិ **សា**គមោ នត្ថិ។ អបរោបិ នយោ – “ព្យាសត្តោ ច សោ មនោ ចាតិ ព្យាសត្តមនោ”តិ ឯវំ ចិត្តាបេក្ខកស្សបិ ឥមស្ស បទស្ស “ព្យាសត្តមនោ, ព្យាសត្តមនា។ ព្យាសត្តមនំ, ព្យាសត្តមនេ។ ព្យាសត្តមនសា, ព្យាសត្តមនេនា”តិអាទិនា **មនោ**គណេ **មន**នយេន នាមិកបទមាលា ភវតិ, ឯត្ថ បន តតិយាចតុត្ថីឆដ្ឋីសត្តមីនំ ឯកវចនដ្ឋានេយេវ **សា**គមោ ភវតិ អាទេសសរបរត្តា។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ “អលីនមនសោ នរោ”តិអាទីសុបិ អយំ តិវិធោ នយោ វេទិតព្ពោ។

នបុំសកលិង្គេ បន វត្តព្ពេ “ព្យាសត្តមនសំ កុលំ, ព្យាសត្តមនានិ កុលានិ។ ព្យាសត្តមនសំ កុលំ, ព្យាសត្តមនានិ កុលានិ។ ព្យាសត្តមនសា កុលេនា”តិអាទិនា នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ ឯត្ថ បន បឋមាទុតិយាតតិយាចតុត្ថីឆដ្ឋីសត្តមីនំ ឯកវចនដ្ឋានេយេវ យថារហំ **សា**គមោ ភវតិ អាទេសសរវិភត្តិសរបរត្តា, អយម្បិ នយោ សុខុមោ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពោ។

ឥត្ថិលិង្គេ បន វត្តព្ពេ “ព្យាសត្តមនសា ឥត្ថី”តិ ឯវំ បឋមេកវចនដ្ឋានេយេវ **សា**គមំ វត្វា តតោ “ព្យាសត្តមនា, ព្យាសត្តមនាយោ ឥត្ថិយោ។ ព្យាសត្តមនំ ឥត្ថិ”ន្តិ **កញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពា។ “ឯវំ សទ្ធេយ្យវចសា ឧបាសិកា, សទ្ធេយ្យវចាយោ ឧបាសិកាយោ។ សទ្ធេយ្យវចំ ឧបាសិក”ន្តិអាទិនាបិ។ “ព្យាសត្តមនំ កុលំ, ព្យាសត្តមនា ឥត្ថី”តិអាទិនា បន **ចិត្តកញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពា។ ឯត្ថ បន សព្ពថាបិ **សា**គមោ នត្ថិ។

សោតូនំ ញាណប្បភេទជននត្ថំ អបរាបិ នាមិកបទមាលាយោ ទស្សយិស្សាម សហានិព្ពចនេន – មនោ ឯវ មានសំ, សមុស្សាហិតំ មានសំ យស្ស សោយំ សមុស្សាហិតមានសោ។ “សមុស្សាហិតមានសោ, សមុស្សាហិតមានសា។ សមុស្សាហិតមានសំ, សមុស្សាហិតមានសេ។ សមុស្សាហិតមានសេនា”តិ **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពា។ សុន្ទរា មេធា អស្ស អត្ថីតិ សុមេធសោ។ “សុមេធសោ, សុមេធសា។ សុមេធសំ, សុមេធសេ។ សុមេធសេនា”តិ **បុរិស**នយេន, ឯវំ “ភូរិមេធសោ”តិអាទីនម្បិ។ តត្រិមេ បយោគា –

> “យំ វទន្តិ សុមេធោតិ, ភូរិបញ្ញំ សុមេធសំ;
> កឹ នុ តម្ហា វិប្បវសិ, មុហុត្តមបិ បិង្គិយ;
> គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។
>
> នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ, មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណ;
> គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា”តិ។

ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ “សមុស្សាហិតមានសា សុមេធសា”តិ រូបានិ, នបុំសកេ វត្តព្ពេ “សមុស្សាហិតមានសំ សុមេធស”ន្តិ រូបានិ, **កញ្ញា ចិត្ត**នយេន ឯតេសំ បទមាលា យោជេតព្ពា។ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គដ្ឋានេ ឥត្ថិលិង្គាទិវិនិច្ឆយោ នយប្បកាសនត្ថំ កតោ។ វិសេសតោ ហិ **ឱ**ការន្តកថាយេវ ឥធាធិប្បេតា។ អបិច លោកេ នីតិ នាម នានប្បការេហិ កថិតា ឯវ សោភតិ, អយញ្ច សាសនេ នីតិ, តស្មា នានប្បការេហិ កថិតាតិ។

> សព្ពានិ នយតោ ឯវំ, **ឱ**ការន្តបទានិមេ;
> បុល្លិង្គានិ បវុត្តានិ, សាសនត្ថំ មហេសិនោ។
>
> វិសេសោ តេសុ កេសញ្ចិ, បាឡិយំ យោ បទិស្សតិ;
> បច្ចត្តវចនដ្ឋានេ, បកាសេស្សាមិ តំ’ធុនា។
>
> “វនប្បគុម្ពេ យថ ផុស្សិតគ្គេ”, ឥតិអាទិនយេន ហិ;
> កត្តុចោទន្តបុល្លិង្គ-រូបានិ អញ្ញថា សិយុំ។
>
> បច្ចត្តវចនិច្ចេវ, តញ្ច រូបំ បកាសយេ;

“បច្ចត្តេ ភុម្មនិទ្ទេសោ”, ឥតិ ភាសន្តិ កេចន។

តត្រ កានិចិ សុត្តបទានិ ទស្សេស្សាម – នត្ថិ អត្តការេ, នត្ថិ បរការេ, នត្ថិ បុរិសការេ, បរិយន្តកតេ សំសារេ, ជីវេ សត្តមេ, ន ហេវំ វត្តព្ពេ, ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សន្តីតិ។ ឥមានិ ឯកវចនពហុវចនវសេន ទ្វិធា គហេតព្ពានិ។ បច្ចត្តេកវចនពហុវចនានញ្ច **ឯ**ការាទេសោ វេទិតព្ពោ។

យេ បន “វនប្បគុម្ពេតិ បច្ចត្តវចនស្ស ភុម្មវចននិទ្ទេសោ”តិ វទន្តិ, តេ វត្តព្ពា “យទិ វនប្បគុម្ពេតិ បច្ចត្តវចនស្ស ភុម្មវចននិទ្ទេសោ, ឯវញ្ច សតិ ‘ថាលិយំ ឱទនំ បចតី’តិ ឯត្ថ វិយ អាធារសុតិសម្ភវតោ ‘គិម្ហាន មាសេ បឋមស្មិំ គិម្ហេ’តិ ឥទំ កតរត្ថំ ជោតេតី”តិ? តេ វទេយ្យុំ “ន មយំ ភោ ‘វនប្បគុម្ពេតិ ឥទំ ភុម្មវចន’ន្តិ វទាម, អថ ខោ ‘បច្ចត្តវចនស្ស ភុម្មវចននិទ្ទេសោ’តិ វទាមា”តិ។ ឯវម្បិ ទោសោយេវ តុម្ហាកំ, ននុ “សង្ឃេ គោតមិ ទេហី”តិ ឯត្ថាបិ សម្បទានវចនស្ស ភុម្មវចននិទ្ទេសោតិ វុត្តេបិ សង្ឃស្ស ទានក្រិយាយ អាធារភាវតោ “សង្ឃេ”តិ វចនំ សុណន្តានំ អាធារសុតិ ច អាធារបរិកប្បោ ច ហោតិយេវ។ ន ហិ សក្កា ឯវំ បវត្តំ ចិត្តំ និវារេតុំ, តស្មា ឯត្ថ ឯវំ បន វិសេសោ គហេតព្ពោ “បច្ចត្តវចនស្សបិ កត្ថចិ ភុម្មវចនស្ស វិយ រូបំ ហោតី”តិ។ ឯវញ្ហិ គហិតេ ន កោចិ វិរោធោ។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ និរុត្តិប្បភេទកុសលោ លោកានុកម្បកោ ភគវា បច្ចត្តវចនវសេន និទ្ទិសិតព្ពេ សតិ ឯវំ អនិទ្ទិសិត្វា លោកស្ស សម្មោហមុប្បាទយន្តោ វិយ កថំ ភុម្មវចននិទ្ទេសំ ករិស្សតិ, តស្មា សទ្ទសាមញ្ញលេសមត្តំ គហេត្វា “ភុម្មវចននិទ្ទេសោ”តិ ន វត្តព្ពំ។ យទិ សទ្ទសាមញ្ញំ គហេត្វា ភុម្មវចននិទ្ទេសំ ឥច្ឆថ, “បច្ចត្តេកវចនស្ស ឧបយោគពហុវចននិទ្ទេសោ”តិបិ ឥច្ឆិតព្ពំ សិយា។

អបិច តថេវ “អត្តការេ”តិ បច្ចត្តវចនស្ស ភុម្មវចននិទ្ទេសេ សតិ អាធារសុតិសម្ភវតោ “អត្តការស្មិំ កិញ្ចិ វត្ថុ នត្ថី”តិ អនធិប្បេតោ អត្ថោ សិយា, ន បន “អត្តការោ នត្ថី”តិ អធិប្បេតោ អត្ថោ។ “ឧបយោគពហុវចននិទ្ទេសោ”តិ គហណេបិ ឧបយោគត្ថស្ស **នត្ថិ**សទ្ទេន អវត្តព្ពត្តា ទោសោយេវ សិយា, **អត្ថិ**សទ្ទាទីនំ វិយ បន **នត្ថិ**សទ្ទស្សបិ បឋមាយ យោគតោ “អត្តការេ”តិ ឥទំ បច្ចត្តវចនមេវាតិ វិញ្ញាយតិ។ “ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សន្តី”តិ ឯត្ថាបិ បច្ចត្តវចនស្ស “ភុម្មវចននិទ្ទេសោ”តិ វា “ឧបយោគវចននិទ្ទេសោ”តិ វា គហណេ សតិ “ពាលា ច បណ្ឌិតា ចា”តិ ឯត្តកម្បិ វត្តុំ អជាននទោសោ សិយា, “ករិស្សន្តី”តិ បទយោគតោ បន “ពាលេ ចា”តិអាទិ បច្ចត្តវចនមេវាតិ វិញ្ញាយតិ។ យថា បន និគ្គហីតាគមវសេនុច្ចារិតេ “ចក្ខុំ ឧទបាទី”តិ បទេ បច្ចត្តវចនស្ស “ចក្ខុំ មេ ទេហិ យាចិតោ”តិ ឯត្ថ ឧបយោគវចនេន សុតិវសេន សមានត្តេបិ បច្ចត្តវចនត្តោយេវ សោតារេ បដិភាតិ “ឧទបាទី”តិអាខ្យាតេន កថិតត្តា, ន បន វិភត្តិវិបល្លាសត្ថភូតោ ឧបយោគវចនត្តោ “ឧទបាទី”តិអាខ្យាតេន អវចនីយត្តា, “ចក្ខុំ ឧទបាទី”តិ ហិ ភគវតា វុត្តកាលេ កោ “ចក្ខុំ ឧទបាទី”តិ បទំ បរិវត្តិត្វា អត្ថមាចិក្ខតិ, តថា “ពាលេ បណ្ឌិតេ”តិអាទីនម្បិ បច្ចត្តវចនានំ អបរេហិ “ពាលេ បណ្ឌិតេ”តិអាទីហិ ភុម្មោបយោគវចនេហិ សុតិវសេន សមានត្តេបិ បច្ចត្តវចនត្តោយេវ សោតារេ បដិភាតិ, ន ឥតរវចនត្តោ យថាបយោគំ អត្ថស្ស គហេតព្ពត្តា។ ឥតិ “វនប្បគុម្ពេ, ពាលេ, បណ្ឌិតេ”តិអាទីនំ សុទ្ធបច្ចត្តវចនត្តញ្ញេវ សារតោ បច្ចេតព្ពំ, ន សុតិសាមញ្ញេន ភុម្មោបយោគវចនត្តំ។

យំ បនាចរិយេន **ជាតកដ្ឋកថាយំ** –

“តយោ គិរឹ តិអន្តរំ កាមយាមិ,
បញ្ចាលា កុរុយោ កេកកេ ច;
តតុត្តរឹ ព្រាហ្មណ កាមយាមិ,
តិកិច្ឆ មំ ព្រាហ្មណ កាមនីត”ន្តិ –

ឥមស្ស **កាមនីត**ជាតកស្ស សំវណ្ណនាយំ “កេកកេ ចាតិ បច្ចត្តេ ឧបយោគវចនំ, តេន កេកកស្ស រដ្ឋំ ទស្សេតី”តិ វុត្តំ។ ឯវំ វទន្តោ ច សោ “បុរិសេ បស្សតិ, បុរិសេ បតិដ្ឋិត”ន្តិ, “បស្សាមិ លោកេ សធនេ មនុស្សេ”តិ ច អាទីសុ យេភុយ្យេន “បុរិសេ, លោកេ, សធនេ, មនុស្សេ”តិអាទីនំ ឧបយោគពហុវចនភុម្មេកវចនភាវេន អាគតត្តា បច្ចត្តេកវចនពហុវចនភាវស្ស បន អបាកដត្តា យេភុយ្យប្បវត្តិំ សន្ធាយ “ឥទម្បិ តាទិសមេវា”តិ មញ្ញមានោ វទតិ មញ្ញេ។ អាចរិយា ហិ កត្ថចិ អត្តនោ រុចិយាបិ វិសុំ វិសុំ កថេន្តិ។ អយំ បន អម្ហាកំ រុចិ – “កេកកេ”តិ ឥទំ បច្ចត្តវចនមេវ “បញ្ចាលា, កុរុយោ”តិ សហជាតបទានិ វិយ, រដ្ឋវាចកត្តា បន “កុរុយោ”តិ បទមិវ ពហុវចនវសេន វុត្តំ។ ន ហិ ភគវា “ខត្តិយោ, ព្រាហ្មណោ, វេស្សោ”តិអាទីសុ វិយ សមានវិភត្តីហិ និទ្ទិសិតព្ពេសុ សហជាតបទេសុ បច្ឆិមំ ឧបយោគវចនវសេន និទ្ទិសេយ្យ, យុត្តិ ច ន ទិស្សតិ “បញ្ចាលា”តិ, “កុរុយោ”តិ បច្ចត្តវចនំ វត្វា “កេកកេ”តិ ឧបយោគវចនស្ស វចនេ, តស្មា “កេកកេ”តិ ឥទំ បច្ចត្តវចនមេវ។

តថា ហិ **សន្ធិវិសោធន**វិធាយកោ អាចរិយោ តាទិសានំ បទានំ បច្ចត្តវចនត្តញ្ញេវ វិភាវេន្តោ សាមំ កតេ បករណេ "វនប្បគុម្ពោ វនប្បគុម្ពេ, សុខំ ទុក្ខំ ជីវោ, សុខេ ទុក្ខេ ជីវេ"តិ អាហ, **ជិកាយ**ម្បិ ច តេសំ បច្ចត្តវចនភាវមេវ វិភាវេន្តោ "វនប្បគុម្ពោ, សុខំ, ទុក្ខំ, ជីវោ"តិ សាធនីយំ រូបំ បតិដ្ឋបេត្វា និគ្គហីតលោបវសេន **អការោការាន**ញ្ច **ឯ**ការាទេសវសេន "វនប្បគុម្ពេ, សុខេ, ទុក្ខេ, ជីវេ"តិ រូបនិប្ផត្តិមាហ។ សា បាឡិនយានុ កូលា។ **កច្ចាយនា**ចរិយេនបិ បាឡិនយំ និស្សាយ "ទ្វិបទេ តុល្យាធិករណេ"តិ បច្ចត្តពហុវចនបទំ វុត្តំ។ តេនាហ វុត្តិយំ "ទ្វេ បទានិ តុល្យាធិករណានី"តិ។ "ទ្វិបទេ តុល្យាធិករណេ"តិ ច ឥទំ "អដ្ឋ នាគាវាសសតានី"តិ វត្តព្ពេ "អដ្ឋ នាគាវាសសតេ"តិ បទមិវ វុច្ចតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កេចិ បន តេសំ កម្មេកវចនត្តំ ឥច្ឆន្តិ។ តត្ថ យទិ "វនប្បគុម្ពេ"តិ បច្ចត្តេ កម្មវចនំ, "កេកកេ"តិ ច បច្ចត្តេ ឧបយោគវចនំ, "ឯសេសេ ឯកេ ឯកដ្ឋេ"តិ ឯត្ថ "ឯសេសេ"តិ ឥមានិបិ បច្ចត្តេ កម្មវចនានិ វា សិយុំ, ឧបយោគវចនានិ វា។ យថេតានិ ឯវំវិធានិ ន ហោន្តិ, សុទ្ធបច្ចត្តវចនានិយេវ ហោន្តិ, តថា "វនប្បគុម្ពេ, កេកកេ"តិអាទីនិបិ តថាវិធានិ ន ហោន្តិ, សុទ្ធបច្ចត្តវចនានិយេវ ហោន្តិ។ ឥច្ចេវំ សព្ពថាបិ "វនប្បគុម្ពេ, ពាលេ, បណ្ឌិតេ, កេកកេ"តិ, "វិរត្តេ កោសិយាយនេ, អដ្ឋ នាគាវាសសតេ, កេ បុរិសេ, ឯសេសេ"តិ ឯវមាទីនំ អនេកេសំ បុរិសលិង្គឥត្ថិលិង្គនបុំសកលិង្គសព្ពនាមឯកវចនអនេកវចនវសេន សាសនវរេ ឋិតានំ បទានំ និប្ផត្តិ បច្ចត្តេកវចនបុថុវចនានំ**មេ**ការាទេសវសេនេវ ភវតីតិ អវស្សមិទំ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ ឯវំ "វនប្បគុម្ពេ, ពាលេ, បណ្ឌិតេ"តិអាទីនំ សុទ្ធបច្ចត្តវចនតា អតីវ សុខុមា ទុព្ពិញ្ញេយ្យា, សទ្ទេន កុលបុត្តេន អាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា តទុបទេសំ សក្កច្ចំ គហេត្វា ជានិតព្ពា។ ពុទ្ធវចនស្មិញ្ហិ សទ្ទតោ ច អត្ថតោ ច អធិប្បាយតោ ច អក្ខរចិន្តកានំ ញាណចក្ខុសម្មុយ្ហនដ្ឋានភូតា បាឡិនយា វិវិធា ទិស្សន្តិ។

តត្ថ សទ្ទតោ តាវ ឥទំ សម្មុយ្ហនដ្ឋានំ – "វិរត្តា កោសិយាយនី"តិ វត្តព្ពេ "វិរត្តេ កោសិយាយនេ"តិ ឥត្ថិលិង្គបច្ចត្តវចនំ ទិស្សតិ, "កោ បុរិសោ"តិ វត្តព្ពេ "កេ បុរិសេ"តិ សព្ពនាមិកបច្ចត្តវចនំ ទិស្សតិ, "កិន្នាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ"តិ វត្តព្ពេ "កោនាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ"តិ សមាសបទំ បុល្លិង្គវិសយំ ទិស្សតិ។ កី នាមំ ឯតស្សាតិ កោនាមោតិ ហិ សមាសោ។ តេន "កោនាមា ឥត្ថី, កោនាមំ កុល"ន្តិ អយម្បិ នយោ គហេតព្ពោ។ "ក្វ តេ ពលំ មហារាជា"តិ វត្តព្ពេ "កោ តេ ពលំ មហារាជា"តិ ឯត្ថ **ក្វ**សទ្ទេន ឲ្យសកំ សមានសុតិកោ សត្តមិយន្តោ **កោ**សទ្ទោ ទិស្សតិ, **ក្វ កោ**សទ្ទា ហិ អញ្ញមញ្ញមីសកសមានសុតិកា។ តថា "ឥធ ហេមន្តគិម្ហេសុ, ឥធ ហេមន្តគិម្ហិសុ, ន តេនត្ថំ អពន្ធិ សោ, ន តេនត្ថំ អពន្ធិស្ស"តិ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

អត្ថតោ បន ឥទំ សម្មុយ្ហនដ្ឋានំ – "យំ ន កញ្ចនទេ្វបិញ្ឆ, អន្ធេន តមសា គត"ន្តិ ឯត្ថ **ន**ការោ "គត"ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធិតព្ពោ។ ន គតន្តិ គតំ វិយាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ **ន**ការោ ឧបមានេ វត្តតិ, ន បដិសេធេ។

> "អស្សទ្ធោ អកតញ្ញូ ច,
> សន្ធិច្ឆេទោ ច យោ នរោ;
> ហតាវកាសោ វន្តាសោ,
> ស វេ ឧត្តមបោរិសោ"តិ

ឯវមាទីនិបិ អញ្ញានិ យោជេតព្ពានិ។

អធិប្បាយតោ ឥទំ សម្មុយ្ហនដ្ឋានំ – "តណ្ហំ អស្មិមានំ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ទ្វាទសាយតននិស្សិតំ នន្ទិរាគញ្ច ហន្ត្វា ព្រាហ្មណោ អនីឃោ យាតី"តិ វត្តព្ពេបិ តថា អវត្វា តមេវត្ថំ គហេត្វា អញ្ញេន បរិយាយេន

> "មាតរំ បិតរំ ហន្ត្វា, រាជានោ ទ្វេ ច ខត្តិយេ;
> រដ្ឋំ សានុចរំ ហន្ត្វា, អនីឃោ យាតិ ព្រាហ្មណោ"តិ

វុត្តំ។

> "វនំ ឆិន្ទថ មា រុក្ខំ, វនតោ ជាយតេ ភយំ;
> ឆេត្វា វនញ្ច វនថំ, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខវោ"តិ

ឯវមាទីនិបិ អញ្ញានិ យោជេតព្ពានិ។ ឯវំ ពុទ្ធវចនេ សទ្ទតោ ច អត្ថតោ ច អធិប្បាយតោ ច អក្ខរចិន្តកានំ ញាណចក្ខុសម្មុយ្ហនដ្ឋានភូតា បាឡិនយា វិវិធា ទិស្សន្តិ។ យថាហ –

“ជានន្តា អបិ សទ្ទសត្ថមខិលំ មុយ្ហន្តិ បាឞក្កមេ,
យេភុយ្យេន ហិ លោកនីតិវិធុរា បាឞេ នយា វិជ្ជរេ;
បណ្ឌិច្ចម្បិ បហាយ ពាហិរគតំ ឯត្ថេវ តស្មា ពុធោ,
សិក្ខេយ្យាមលធម្មសាគរតរេ និព្ពានតិត្ថូបគេ”តិ។

ឯវំ បាឡិនយានំ ទុព្ពិញ្ញេយ្យត្តា “វនប្បគុម្ពេ, ពាលេ ច, បណ្ឌិតេ ចា”តិអាទីនំ សុទ្ធបច្ចត្តវចនត្តញ្ញេវ សារតោ បច្ចេតព្ពំ, ន សុតិសាមញ្ញេន ភុម្មោបយោគវចនត្តំ ភុម្មោបយោគវចនេហិ តេសំ សមានសុតិកត្តេបិ បច្ចត្តជោតកត្តា។ សមានសុតិកាបិ ហិ សទ្ទា អត្ថប្បករណលិង្គសទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធាទិវសេន អត្ថវិសេសជោតកា ភវន្តិ។ តំ យថា? “សីហោ គាយតី”តិ វុត្តេ “ឯវំនាមកោ បុរិសោ”តិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ “សីហោ នង្គុដ្ឋំ ចាលេតី”តិ វុត្តេ បន “មិគរាជា”តិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ អត្ថវសេន សមានសុតិកានំ អត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ សង្គាមេ បត្វា “សិន្ធវមានេហី”តិ វុត្តេ “អស្សេ”តិ វិញ្ញាយតិ។ រោគិសាលាយំ បន “សិន្ធវមានេហី”តិ វុត្តេ “លវណ”ន្តិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ បករណវសេន សមានសុតិកានំ អត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ “ឥស្សា”តិ វុត្តេ “ឯវំនាមិកា ធម្មជាតី”តិ វិញ្ញាយតិ។ “ឥស្សោ”តិ វុត្តេ បន “អច្ឆមិគោ”តិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវំ លិង្គវសេន ឯកទេសសមានសុតិកានំ អត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ “ទេវទត្តំ បក្កោស យដធារកំ ទណ្ឌធារក”ន្តិអាទីសុបិ យដទណ្ឌាទីនិ លិង្គំ, តថាបិ សមានសុតិកាធិការត្តា ន តំ ឥធាធិប្បេតំ។

“ឥស្សា ឧប្បជ្ជតី”តិ ច “ឥស្សា បុរិសមនុពន្ធីសូ”តិ ច វុត្តេ បន សព្ពថា សមានសុតិកានំ សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធវសេន យថាវុត្តអត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ តថា “សីហោ ភិក្ខវេ មិគរាជា សាយន្ហសមយំ អាសយា និក្ខមតី”តិ វុត្តេ “មិគាធិបោ កេសរសីហោ”តិ វិញ្ញាយតិ។ “សីហោ សមណុទ្ទេសោ, សីហោ សេនាបតី”តិ ច វុត្តេ បន “សីហោ នាម សាមណេរោ, សីហោ នាម សេនាបតី”តិ វិញ្ញាយតិ។ ឯវម្បិ សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធវសេន សមានសុតិកានំ អត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ “អទ្ទសំសុ ខោ ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ សត្តរស វគ្គិយេ ភិក្ខូ វិហារំ បដិសង្ខរោន្តេ”តិ ឯវម្បិ សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធវសេន សមានសុតិកានំ បច្ចត្តោបយោគត្ថសង្ខាតអត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ។ តថា “សិញ្ច ភិក្ខុ ឥមំ នាវំ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោចា”តិ ឯវម្បិ សទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធវសេន សមានសុតិកានំ អាលបនត្ថបច្ចត្តត្ថសង្ខាតអត្ថវិសេសជោតនំ ភវតិ, តស្មា “វនប្បគុម្ពេ យថ ផុស្សិតគ្គេ”តិអាទីនិ ភុម្មោបយោគវចនេហិ សទិសត្តេបិសទ្ទន្តរាភិសម្ពន្ធវសេន សុទ្ធបច្ចត្តវចនានីតិ គហេតព្ពានិ។ បច្ចត្តេកវចនពហុវចនានំ ឯវ ហិ **ឯ**ការាទេសវសេន ឯវំវិធានិ រូបានិ ភវន្តិ ភុម្មោបយោគវចនានិ វិយាតិ។ ននុ ច ភោ ឯវំវិធានំ រូបានំ បាឡិយំ ទិស្សនតោ ‘**ឯ**ការន្តម្បិ បុល្លិង្គំ អត្ថី’តិ វត្តព្ពន្តិ? ន វត្តព្ពំ, **ឱ**ការន្តភាវោគធរូបវិសេសត្តា តេសំ រូបានំ។ អាទេសវសេន ហិ សិទ្ធត្តា វិសុំ **ឯ**ការន្តបុល្លិង្គំ នាម នត្ថិ, តស្មា បុល្លិង្គានំ យថាវុត្តសត្តវិធតាយេវ គហេតព្ពាតិ។

កេចិ បន វទេយ្យុំ “យាយំ **បុរិស**សទ្ទនយំ គហេត្វា ‘ភូតោ, ភូតា។ ភូត’ន្តិអាទិនា សព្ពេស**មោ**ការន្តបទានំ នាមិកបទមាលា វិភត្តា, តត្ថ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតានិ រូបានិ កិមត្ថំ ន វុត្តានី”តិ? វិសេស ទស្សនត្ថំ។ តាទិសានិ ហិ ចតុត្ថេកវចនរូបានិ បាឡិនយេ បោរាណដ្ឋកថានយេ ច ឧបបរិក្ខិយមានេ “គត្យត្ថកម្មនិ, នយនត្ថកម្មនិ, វិភត្តិវិបរិណាមេ, តទត្ថេ ចា”តិ សង្ខេបតោ ឥមេសុ ចតូសុយេវ ឋានេសុ, បភេទតោ បន សត្តសុ ឋានេសុ ទិស្សន្តិ។ ទានរោចនធារណ**នមោ**យោគាទិភេទេ បន យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ ន ទិស្សន្តិ, ឥតិ ឥមំ វិសេសំ ទស្សេតុំ ន វុត្តានីតិ។ ននុ ទានក្រិយាយោគេ “អភិរូបាយ កញ្ញា ទេយ្យា”តិ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតរូបទស្សនតោ ឥមស្មិម្បិ **សទ្ទនីតិប្បករណេ** “បុរិសាយ, ភូតាយា”តិអាទីនិ វត្តព្ពានិ, ឯវំ សន្តេ កស្មា “ទានរោចនធារណ**នមោ**យោគាទិភេទេ បន យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ ន ទិស្សន្តី”តិ វុត្តន្តិ? អបាឡិនយត្តា។ “អភិរូបាយ កញ្ញា ទេយ្យា”តិ អយញ្ហិ សទ្ទសត្ថតោ អាគតោ នយោ, ន ពុទ្ធវចនតោ។ ពុទ្ធវចនញ្ហិ បត្វា “អភិរូបស្ស កញ្ញា ទេយ្យា”តិ បទរូបំ ភវិស្សតីតិ។ ននុ ច ភោ **នមោ**យោគាទីសុបិ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសោ ទិស្សតីតិ។ សាសនាវចរាបិ ហិ និបុណា បណ្ឌិតា “នមោ ពុទ្ធាយា”តិអាទីនិ វត្វា រតនត្តយំ វន្ទន្តិ។ កេចិ បន –

“នមោ ពុទ្ធាយ ពុទ្ធស្ស,
នមោ ធម្មាយ ធម្មិនោ;
នមោ សង្ឃាយ សង្ឃស្ស,
នមោការេន សោត្ថិ មេ”តិ ច,

“មុខេ សរសិ សម្ភូតេ្ល, នយនុប្បលបង្កជេ;
បាទបង្កជបូជាយ, ពុទ្ធាយ សគតំ ទទេ”តិ ច,

“នរោ នរំ យាចតិ កិញ្ចិ វត្តុំ, នរេន ទូតោ បហិតោ នរាយា”តិ ច គាថារចនម្បិ កុព្ពន្តីតិ? សច្ចំ, សាសនាវចរាបិ និបុណា បណ្ឌិតា “នមោ ពុទ្ធាយា”តិអាទីនិវត្វា រតនត្តយំ វន្ទន្តិ, គាថារចនម្បិ កុព្ពន្តិ, ឯវំ សន្តេបិ តេ សទ្ទសត្ថេ កតបរិចយវសេន សទ្ទសត្ថតោ នយំ គហេត្វា តថារូបា គាថាបិ ចុណ្ណិយបទានិបិ អភិសង្ខរោន្តិ, “នមោ ពុទ្ធាយា”តិអាទីនិ វត្វា រតនត្តយំ វន្ទន្តិ។ យេ បន សទ្ទសត្ថេ អកតបរិចយា អន្តមសោ ពាលទារកា, តេបិ អញ្ញេសំ វចនំ សុត្វា កតបរិចយវសេន “នមោ ពុទ្ធាយា”តិអាទីនិ វត្វា រតនត្តយំ វន្ទន្តិ, “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ វទន្តា បន អប្បកតរា។ កត្ថចិ ហិ បទេសេ កុមារកេ អក្ខរសមយំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តា គរូ អក្ខរានមាទិម្ហិ “នមោ ពុទ្ធាយា”តិ សិក្ខាបេន្តិ, ន បន “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ, ឯវំ សន្តេបិ បាឡិនយេ បោរាណដ្ឋកថានយេ ច ឧបបរិក្ខិយមានេ ឋបេត្វា គត្យត្ថកម្មាទិដ្ឋានចតុក្កំ, បភេទតោ សត្តដ្ឋានំ វា ទានរោចនធារណ**នមោ**យោគាទិភេទេ យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតានិ រូបានិ ន ទិស្សន្តិ, តស្មា កេហិចិ អភិសង្ខតានិ “នមោ ពុទ្ធាយ, ពុទ្ធាយ ទានំ ទេន្តី”តិ បទានិ បាឡឹ បត្វា “នមោ ពុទ្ធស្ស, ពុទ្ធស្ស ទានំ ទេន្តី”តិ អញ្ញរូបានិ ភវន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ បន បាឡិនយអដ្ឋកថានយានុរូបេន **អាយា**ទេសស្ស បយោគរចនា – “ពុទ្ធាយ សរណំ គច្ឆតិ, ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆតី”តិ វា, “ពុទ្ធាយ នគរំ នេន្តិ, ពុទ្ធំ នគរំ នេន្តី”តិ វា, “ពុទ្ធាយ សក្កតោ ធម្មោ, ពុទ្ធេន សក្កតោ ធម្មោ”តិ វា, “ពុទ្ធាយ ជីវិតំ បរិច្ចជតិ, ពុទ្ធស្ស អត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជតី”តិ វា, “ពុទ្ធាយ អបេន្តិ អញ្ញតិត្ថិយា, ពុទ្ធស្មា អបេន្តិ អញ្ញតិត្ថិយា”តិ វា , “ពុទ្ធាយ ធម្មតា, ពុទ្ធស្ស ធម្មតា”តិ វា, “ពុទ្ធាយ បសន្នោ, ពុទ្ធេ បសន្នោ”តិ វា ឥតិ បភេទតោ ឥមំ សត្តឋានំ វិវជ្ជេត្វា អញ្ញត្ថ **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។ តថា ហិ –

> បាបេ **មហានមក្ការ**-សង្ខាតេ សាធុនន្ទនេ;
> សម្បទានេ **នមោ**យោគេ, **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។

ឯត្ថ មហានមក្ការបាឋោ នាម “នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិ បាឋោ។ អត្រាបិ **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។ **វម្មិកសុត្តេបិ** “នមោ ករោហិ នាគស្សា”តិ ឯវំ **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។ **អម្ពដ្ឋសុត្តេបិ** “សោត្ថិ ភទន្តេ ហោតុ រញ្ញោ, សោត្ថិ ជនបទស្ស”។ ឯវំ **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។

> “សុប្បពុទ្ធ”ន្តិ បាឋស្ស, អត្ថសំវណ្ណនាយបិ;
> សម្បទានេ **នមោ**យោគេ, **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។

តថា ហិ

> “សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
> យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ ពុទ្ធគតា សតី”តិ

ឥមិស្សា បាឡិយា អដ្ឋកថាយំ “សម្មាទិដ្ឋិកស្ស បុត្តោ គុឡំ ខិបមានោ ពុទ្ធានុស្សតឹ អាវជ្ជេត្វា ‘នមោ ពុទ្ធស្សា’តិ វត្វា គុឡំ ខិបតី”តិ **អាយា**ទេសវជ្ជិតោ សទ្ទរចនាវិសេសោ ទិស្សតិ។ សគាថាវគ្គវណ្ណនាយម្បិ **ធនញ្ជានីសុត្តដ្ឋកថាយំ** “ត្វំ ឋិតាបិ និសិន្នាបិ ខិបិត្វាបិ កាសេត្វាបិ ‘នមោ ពុទ្ធស្សា’តិ តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណកស្ស នមក្ការំ ករោសី”តិ **អាយា**ទេសវជ្ជិតោ សទ្ទរចនាវិសេសោ ទិស្សតិ។ តថា តត្ថ តត្ថ “ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទេតិ។ តស្ស បុរិសស្ស ភត្តំ ន រុច្ចតិ។ សមណស្ស រោចតេ សច្ចំ, ពុទ្ធស្ស ឆត្តំ ធារេតិ, ពុទ្ធស្ស សិលាឃតេ”តិអាទិនា **អាយា**ទេសវិវជ្ជិតោ សទ្ទរចនាវិសេសោ ទិស្សតិ។ ឯវំ ទានរោចនាទីសុ ពហូសុ សម្បទានវិសយេសុ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតំ រូបំ ន ទិស្សតិ។

គត្យត្ថកម្មាទីសុ បន ចតូសុ ឋានេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិ “មូលាយ បដិកស្សេយ្យ, អប្បោ សត្ថាយ គច្ឆតី”តិ ចេត្ថ គត្យត្ថកម្មនិ ទិស្សតិ។ ឯត្ថ ហិ “មូលំ បដិកស្សេយ្យ, អប្បោ សត្ថំ គច្ឆតី”តិ ច អត្ថោ។ “បដិកស្សេយ្យា”តិ ចេត្ថ កស គតិយន្តិ ធាតុស្ស **បតិ**ឧបសគ្គេន វិសេសិតត្តា “អាកឌ្ឍេយ្យា”តិ អត្ថោ ភវតិ។ “អយំ បុរិសោ មម អត្ថកាមោ, យោ មំ គហេត្វាន ទកាយ នេតី”តិ ឯត្ថ នយនត្ថកម្មនិ ទិស្សតិ។ ឯត្ថ ហិ មំ ឧទកំ នេតិ, អត្តនោ វសេនកសោព្ភំ បាបេតីតិ អត្ថោ។ “វិរមថាយស្មន្តោ មម វចនាយា”តិ ឯត្ថ វិភត្តិវិបរិណាមេ ទិស្សតិ។ មម វចនតោ វិរមថាតិ ហិ និស្សក្កវចនវសេន អត្ថោ។ “មហាគណាយ ភត្តា មេ”តិ ឯត្ថាបិ វិភត្តិវិបរិណាមេ ទិស្សតិ។ មម មហតោ ហំសគណស្ស ភត្តាតិ ហិ សាមិវចនវសេន អត្ថោ។ មម ហំសរាជាតិ ចេត្ថ អធិប្បាយោ។ “អសក្កតា ចស្ម ធនញ្ចយាយា”តិ ឯត្ថាបិ វិភត្តិវិបរិណាមេ ទិស្សតិ។ មយំ ធនញ្ចយស្ស រញ្ញោ អសក្កតា ច ភវាមាតិ ហិ កត្ថត្ថេ សាមិវចនំ។ តថា ហិ “ធនញ្ចយស្សា”តិ វា “ធនញ្ចយេនា”តិ វា វត្តព្ពេ ឯវំ អវត្វា “ធនញ្ចយាយា”តិ

សម្បទានវចនំ ទានក្រិយាទិកស្ស សម្បទានវិសយស្ស អភាវតោ វិភត្តិវិបរិណាមេយេវ យុជ្ជតិ, តស្មា ធនញ្ចយ រាជេន មយំ អសក្កតា ច ភវាមាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ អញ្ញម្បិ វិភត្តិវិបរិណាមដ្ឋានំ មគ្គិតព្ពំ។

“វិរាគាយ ឧបសមាយ និរោធាយា”តិអាទីនិ បន អនេកសហស្សានិ **អាយា**ទេសសហិតានិ សទ្ទរូបានិ តទត្ថេ បវត្តន្តិ។ អដ្ឋកថាចរិយាបិ ហិ **ធម្មវិនយ**សទ្ទត្ថំ វណ្ណេន្តា “ធម្មានំ វិនយាយ។ អនវជ្ជធម្មត្ថញ្ចេស វិនយោ, ន ភវភោគាទិអត្ថ”ន្តិ តទត្ថវសេនេវ **អាយា**ទេសសហិតំ សទ្ទរូបំ បយុញ្ជឹសុ, ឯវំ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតានិ រូបានិ គត្យត្ថកម្មនិ នយនត្ថកម្មនិ វិភត្តិវិបរិណាមេ តទត្ថេ ចាតិ ឥមេសុ ចតូសុយេវ ឋានេសុ ទិស្សន្តិ, ន បន ទានរោចនាទិភេទេ យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ។ តថា ហិ **និរុត្តិបិដកេ** “អត្ថាយាតិ សម្បទានវចន”ន្តិ **អាយា**ទេសសហិតំ សទ្ទរូបំ វុត្តំ, **បុរិស**សទ្ទាទិវសេន បន តាទិសានិ រូបានិ ន វុត្តានិ តាទិសានំ សទ្ទរូបានំ យត្ថ កត្ថចិ អប្បវត្តនតោ។ **កច្ចាយនប្បករណេបិ** ហិ “អាយ ចតុត្ថេកវចនស្ស តុ”តិ លក្ខណស្ស វុត្តិយំ “អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ វុត្តំ។ “បុរិសាយា”តិ វា “សមណាយា”តិ វា “ព្រាហ្មណាយា”តិ វា ន វុត្តន្តិ។

ឯត្ថ សិយា – ននុ ភោ តស្សេវ វុត្តិយំ “ចតុត្ថីតិ កិមត្ថំ បុរិសស្ស មុខំ។ ឯកវចនស្សាតិ កិមត្ថំ បុរិសានំ ទទាតិ។ វាតិ កិមត្ថំ ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា”តិ វុត្តត្តា “បុរិសាយ សមណាយ ព្រាហ្មណាយា”តិអាទីនិ បទរូបានិ នយតោ ទស្សិតានិ, កេវលំ បន **មុខ**សទ្ទយោគតោ ពហុវចនភាវតោ វិកប្បនតោ ច “បុរិសាយា”តិអាទីនិ ន សិជ្ឈន្តិ, **មុខ**សទ្ទយោគាទិវិរហិតេ បន ឋានេ អវស្សំ សិជ្ឈន្តីតិ? ឯត្ថ វុច្ចតេ – “ចតុត្ថីតិ កិមត្ថំ បុរិសស្ស មុខ”ន្តិ វទន្តោ “សចេ **អាយា**ទេសោ ភវេយ្យ , ចតុត្ថិយា ឯវ ភវតិ, ន ឆដ្ឋិយា”តិ ទស្សេន្តោ “មុខ”ន្តិ បទំ ទស្សេសិ, ន ច តេន “**មុខ**សទ្ទដ្ឋានេ ទេតីតិអាទិកេ សម្បទានវិសយភូតេ ក្រិយាបទេ ឋិតេ **អាយា**ទេសោ ហោតី”តិ ទស្សេតិ។ “**ឯ**កវចនស្សាតិ កិមត្ថំ បុរិសានំ ទទាតី”តិ វទន្តោបិ “ឯកវចនស្សេវ **អាយា**ទេសោ ហោតិ, ន ពហុវចនស្សា”តិ ទស្សេតិ។ “ទទាតី”តិ ឥទំ បទំ “បុរិសាន”ន្តិ បទស្ស សម្បទានវចនត្តំ ញាបេតុំ អវោច, ន ច “ទេតីតិអាទិកេ សម្បទានវិសយភូតេ ក្រិយាបទេ សតិ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសោ ហោតី”តិ ឥមមត្ថំ វិញ្ញាបេតិ។ “វាតិ កិមត្ថំ ទាតា ហោតិ សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា”តិ ច វទន្តោបិ “សម្បទានេយេវ វិកប្បេន **អាយា**ទេសោ ហោតី”តិ វិញ្ញាបេតិ, ន ទានាទិក្រិយំ បដិច្ច **អាយា**ទេសវិធានំ ញាបេតិ។

យទិ បន ទានាទិក្រិយំ បដិច្ច **អាយា**ទេសវិធានំ សិយា, វុត្តិការកេន លក្ខណស្ស វុត្តិយំ មូលោទាហរណេយេវ “អត្ថាយ ហិតាយា”តិ តទត្ថបយោគានិ វិយ “បុរិសាយ ទីយតេ”តិអាទិ វត្តព្ពំ សិយា, ន ច វុត្តំ។ កស្មាតិ ចេ? ពុទ្ធវចនេ បោរាណដ្ឋកថាសុ ច តាទិសស្ស បយោគស្ស អភាវា។ **និរុត្តិបិដកេ** ហិ បភិន្នបដិសម្ភិទោ សោ អាយស្មា **មហាកច្ចានោ** “បុរិសស្ស ទីយតេ”តិ **អាយា**ទេសរហិតានិយេវ រូបានិ ទស្សេតិ, “អត្ថាយាតិ សម្បទានវចន”ន្តិ ភណន្តោបិ ច ថេរោ ទានាទិក្រិយាបេក្ខំ អកត្វា ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតំ រូបមេវ និទ្ទិសិ។ តេន សោ បយោគោ តទត្ថប្បយោគោតិ វិញ្ញាយតិ។ ឥតិ ឥមេហិ ការណេហិ ជានិតព្ពំ “ទានាទិក្រិយំ បដិច្ច **អាយា**ទេសវិធានំ ន កត”ន្តិ។ យថេវ “អត្ថាយ ហិតាយា”តិអាទីនិយេវ តទត្ថប្បយោគានិ “អាយ ចតុត្ថេកវចនស្ស តុ”តិ លក្ខណស្ស វិសយា ភវេយ្យុំ, នាញ្ញានីតិ? តន្ន, អញ្ញានិបិ វិសយាយេវ តស្ស។ កតមានិ? “មូលាយ បដិកស្សេយ្យ, អប្បោ សគ្គាយ គច្ឆតិ, ទកាយ នេតិ, វិរមថាយស្មន្តោ មមវចនាយ, គណាយ ភត្តា”តិអាទីនិ។ “សគ្គស្ស គមនេន វា”តិអាទីនិ បន **វា**ធិការត្តា អវិសយាវាតិ។

ននុ ច ភោ ឯវំ សន្តេ វុត្តិការកេន មូលោទាហរណេសុ “អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ វត្វា “មូលាយ បដិកស្សេយ្យា”តិអាទីនិបិ វត្តព្ពានិ, កិមុទាហរណេ បន “វាតិ កិមត្ថំ សគ្គស្ស គមនេន វា”តិ វត្តព្ពន្តិ? សច្ចំ, អវចនេ ការណមត្ថិ, តំ សុណាថ – “មូលាយ បដិកស្សេយ្យ, អប្បោ សគ្គាយ គច្ឆតី”តិ ឯត្ថ ហិ “មូលាយ, សគ្គាយា”តិ បទានិ សុទ្ធសម្បទានវចនានិ ន ហោន្តិ គត្យត្ថកម្មនិ វត្តនតោ, តស្មា មូលោទាហរណេសុ ន វុត្តានិ។ តថា “ទកាយ នេតី”តិ ឯត្ថ “ទកាយា”តិ បទំ នយនត្ថកម្មនិ វត្តនតោ សុទ្ធសម្បទានវចនំ ន ហោតីតិ ន វុត្តំ។ “វិរមថាយស្មន្តោ មម វចនាយា”តិ ឯត្ថ បន “វចនាយា”តិ បទំ និស្សក្កវចនត្ថេ វត្តនតោ, “គណាយ ភត្តា”តិ ឯត្ថ “គណាយា”តិ បទំ សាមិវចនត្ថេ វត្តនតោ, “អសក្កតា ចស្ម ធនញ្ចយាយា”តិ ឯត្ថ “ធនញ្ចយាយា”តិ បទំ កត្តុវសេន សាមិអត្ថេ វត្តនតោ សុទ្ធសម្បទានវចនំ ន ហោតីតិ ន វុត្តំ។ កិមុទាហរណេបិ “សគ្គស្សា”តិ បទំ **គមន**សទ្ទសន្និធានតោ គត្យត្ថកម្មនិ វត្តនតោ សុទ្ធសម្បទានវចនំ ន ហោតីតិ “វាតិ កិមត្ថំ សគ្គស្ស គមនេន វា”តិ ន វុត្តំ។ ឯវញ្ចេត្ថ វុត្តនយេន ពុទ្ធវចនំ បោរាណដ្ឋកថានយញ្ច បត្វា ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតានិ រូបានិ គត្យត្ថកម្មាទីសុ ចតូសុយេវ ឋានេសុ ទិស្សន្តិ, ន បន ទានរោចនាទិភេទេ យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ននុ ច ភោ “ចន្ទនសារំ ជេដ្ឋិកាយ អទាសិ សុវណ្ណមាលំ កនិដ្ឋាយា”តិ ទានប្បយោគេ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតរូបទស្សនតោ “រាជកញ្ញាយ ទីយតេ, រាជកញ្ញាយ រុច្ចតិ អលង្ការោ, រាជកញ្ញាយ ឆត្តំ ធារេតិ, រាជកញ្ញាយ នមោ ករោហិ, រាជកញ្ញាយ សោត្ថិ ភវតុ, រាជកញ្ញាយ សិលាឃតេ”តិអាទីហិបិ បយោគេហិ ភវិតព្ពំ, អថ កស្មា “ពុទ្ធវចនំ បោរាណដ្ឋកថានយញ្ច បត្វា ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**ទេសសហិតានិ រូបានិ គត្យត្ថកម្មាទីសុ ចតូសុយេវ ឋានេសុ ទិស្សន្តិ, ន បន ទានរោចនាទិភេទេ យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ”តិ វទថាតិ? ឧប្បថមវតិណ្ណោ ភវំ, ន ហិ ភវំ អម្ហាកំ វចនត្ថំ ជានាតិ។ អយញ្ហេត្ថ អម្ហាកំ វចនត្ថោ – សព្ពានិបិ ឥត្ថិលិង្គានិ ឯកវចនវសេន តតិយាចតុត្ថីបញ្ចមីឆដ្ឋីសត្តមីឋានេសុ សមសមានិ ហោន្តិ, អប្បានិ អសមានិ, តស្មា តានិ ឋបេត្វា បុល្លិង្គនបុំសកលិង្គេសុ **បុរិសា**ទិ **ចិត្តា**ទិសទ្ទានំ **អ**ការន្តបកតិភាវេ ឋិតានំ ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា** ទេសសហិតានិ រូបានិ ពុទ្ធវចនាទីសុ ទានរោចនាទិភេទេ យត្ថ កត្ថចិ សម្បទានវិសយេ ន ទិស្សន្តិ។ តេនេវ ហិ “មូលាយ, សក្កាយ, ទកាយ, វចនាយ, គណាយា”តិអាទីនិ គត្យត្ថកម្មាទីសុ តីសុ “អភិញ្ញាយ, សម្ពោធាយ, និព្ពានាយា”តិ ឯវមាទីនិ បន អនេកសតានិ តិលិង្គបទានិ តទត្ថេយេវាតិ ឥមេសុ ចតូសុ ឋានេសុ ទិស្សន្តិ។ “ទេតិ, រោចតិ, ធារេតី”តិអាទីសុ បន សុទ្ធសម្បទានវិសយេសុ ន ទិស្សន្តិ។ ភវន្តិ ចត្រ –

ចតុត្ថេកវចនស្ស, **អាយា**ទេសេន សំយុតំ;
រូបំ អនិត្ថិលិង្គានំ, ឋានេសុ ចតុសុដ្ឋិតំ។

គត្យត្ថកម្មនិ ចេវ, នយនត្ថស្ស កម្មនិ;
វិភត្តិយា វិបល្លាសេ, តទត្ថេ ចាតិ និទ្ទិសេ។

“មូលាយ បដិកស្សេយ្យ, អប្បោ សគ្គាយ គច្ឆតិ”;
ឯវំ គត្យត្ថកម្មស្មឹ, ទិដ្ឋមម្ហេហិ សាសនេ។

“ទកាយ នេតិ” ឥច្ចេវំ, នយនត្ថស្ស កម្មនិ;
“វចនាយា”តិ និស្សក្កេ, វិរមណប្បយោគតោ។

“គណាយ”ឥតិ សាមិស្មឹ, “ភត្តា”តិ សទ្ទយោគតោ;
“ធនញ្ចយាយា”តិ បទំ, កត្តុត្ថេ សាមិសូចកំ។

“អសក្កតា”តិ សទ្ទស្ស, យោគតោតិ វិនិទ្ទិសេ;
អញ្ញោ ចាបិ វិបល្លាសោ, មគ្គិតព្ពោ វិភាវិនា។

“អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ, និព្ពានាយា”តិមានិ តុ;
លិង្គត្តយវសេនេវ, តទត្ថស្មឹ វិនិទ្ទិសេ។

ឯវំ បាឋានុលោមេន, កថិតោ **អាយ**សម្ភវោ;
ឥទន្តុ សុខុមំ ឋានំ, ចិន្តេតព្ពំ បុនប្បុនំ។

ឱការន្តវសេនេវ, នានានយសុមណ្ឌិតា;
បទមាលា មហេសិស្ស, សាសនត្ថំ បកាសិតា។

ឥមមតិមធុរញ្ចេ ចិត្តិកត្វា សុណេយ្យុំ,
វិវិធនយវិចិត្តំ សាធវោ សទ្ទនីតឹ;
ជិនវរវចនេតេ សទ្ទតោ ជាតកង្ខំ,
កុមុទមិវ’សិនា វេ សុដ្ឋុ ឆិន្ទេយ្យុមេត្ថ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សវិនិច្ឆយោ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស

នាមិកបទមាលាវិភាគោ នាម

បញ្ចមោ បរិច្ឆេទោ។

អការ**ន្តោ**ការន្តាបកតិក**ឱ**ការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

៦. អាការន្តបុល្លិង្គនាមិកបទមាលា

អថ បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា **អា**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបេសុ **អភិភវិតុ** ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម – សត្ថា, សត្ថា, សត្ថារោ។ សត្ថារំ, សត្ថារោ។ សត្ថារា, សត្ថារេហិ, សត្ថារេភិ។ សត្ថុ, សត្ថុស្ស, សត្ថុនោ, សត្ថានំ, សត្ថារានំ។ សត្ថារា, សត្ថារេហិ, សត្ថារេភិ។ សត្ថុ, សត្ថុស្ស, សត្ថុនោ, សត្ថានំ, សត្ថារានំ។ សត្ថរិ, សត្ថារេសុ។ ភោ សត្ថ, ភោ សត្ថា, ភវន្តោ សត្ថារោ។

អយំ **យមកមហាថេរេន** កតាយ **ចូឡនិរុត្តិយា** អាគតោ នយោ។ ឯត្ថ ច **និរុត្តិបិដកេ ច កច្ចាយនេ** ច "សត្ថុនា"តិ បទំ អនាគតម្បិ គហេតព្ពមេវ "ធម្មរាជេន សត្ថុនា"តិ ទស្សនតោ។ "សត្ថារា, សត្ថុនា, សត្ថារេហិ, សត្ថារេភី"តិ កមោ ច វេទិតព្ពោ។ ឯត្ថ ច អសតិបិ អត្ថវិសេសេ ព្យញ្ជនវិសេសវសេន, ព្យញ្ជនវិសេសាភាវេបិ អត្ថនានត្តភាវវសេន សទ្ទន្តរសន្និស្សយំ និរុត្តិក្កមោតិ "សត្ថា"តិ បទំ ឯកវចនពហុវចនវសេន ទ្វិក្ខត្តុំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **និរុត្តិបិដកា**ទីសុ បន "សត្ថា"តិ បឋមាពហុវចនំ ន អាគតំ។ កិញ្ចាបិ ន អាគតំ, តថាបិ "អវិតក្កិតា មច្ចុមុបព្ពជន្តី"តិ **បាឡិយំ** "អវិតក្កិតា"តិ បឋមាពហុវចនស្ស ទស្សនតោ "សត្ថា"តិ បទស្ស បឋមាពហុវចនត្តំ អវស្សមិច្ឆិតព្ពំ។ តថា **វត្តា, ធាតា, គន្តា**ទីនម្បិ តគ្គតិកត្តា។ តថា **និរុត្តិបិដកេ** "សត្ថារេ"តិ ទុតិយាពហុវចនញ្ច "សត្ថុស្ស, សត្ថាន"ន្តិ ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនពហុវចនានិ ច អាគតានិ, **ចូឡនិរុត្តិយំ** បន ន អាគតានិ។ តត្ថ "មាតាបិតរោ បោសេតិ។ ភាតរោ អតិក្កមតី"តិ ទស្សនតោ "សត្ថារេ"តិ ទុតិយាពហុវចនរូបំ អយុត្តំ វិយ ទិស្សតិ។ **កច្ចាយនា**ទីសុ "ភោ សត្ថ, ភោ សត្ថា" ឥតិ រស្សទីឃវសេន អាលបនេកវចនទ្វយំ វុត្តំ។ **និរុត្តិបិដកេ** "ភោ សត្ថ" ឥតិរស្សវសេន អាលបនេកវចនំ វត្វា "ភវន្តោ សត្ថារោ"តិ **អារា**ទេសវសេន អាលបនពហុវចនំ វុត្តំ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** "ភោ សត្ថ" ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ វត្វា "ភោ សត្ថា" ឥតិ ទីឃវសេន អាលបនពហុវចនំ លបិតំ។ សព្ពមេតំ អាគមេ ឧបបរិក្ខិត្វា យថា ន វិរុជ្ឈតិ, តថា គហេតព្ពំ។

ឥទានិ **សត្ថុ**សទ្ទស្ស យំ រូបន្តរំ អម្ហេហិ ទិដ្ឋំ, តំ ទស្សេស្សាម – តថា ហិ "ឥមេសំ មហានាម តិណ្ណំ សត្ថូនំ ឯកា និដ្ឋា ឧទាហុ បុថុ និដ្ឋា"តិ **បាឡិយំ** "សត្ថូន"ន្តិ បទំ ទិដ្ឋំ, តស្មា អយម្បិ កមោ វេទិតព្ពោ "សត្ថុ, សត្ថុស្ស, សត្ថុនោ, សត្ថានំ, សត្ថារានំ, សត្ថូន"ន្តិ។ អភិភវិតា, អភិភវិតា, អភិភវិតារោ។ អភិភវិតារំ, អភិភវិតារោ។ អភិភវិតារា, អភិភវិតុនា, អភិភវិតារេហិ, អភិភវិតារេភិ។ អភិភវិតុ, អភិភវិតុស្ស, អភិភវិតុនោ, អភិភវិតានំ, អភិភវិតារានំ, អភិភវិតូនំ។ អភិភវិតារា, អភិភវិតារេហិ, អភិភវិតារេភិ។ អភិភវិតុ, អភិភវិតុស្ស, អភិភវិតុនោ, អភិភវិតានំ, អភិភវិតារានំ។ អភិភវិតរិ, អភិភវិតារេសុ។ ភោ អភិភវិត, ភោ អភិភវិតា, ភវន្តោ អភិភវិតារោ។ យថា បនេត្ថ **អភិភវិតុ** ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា **សត្ថុ**នយេន យោជិតា, ឯវំ **បរិភវិតុ**អាទីនញ្ច អញ្ញេសញ្ច តំសទិសានំ នាមិកបទមាលា **សត្ថុ**នយេន យោជេតព្ពា។ ឯត្ថញ្ញានិ តំសទិសានិ នាម "វត្តា, ធាតា"ឥច្ចាទីនំ បទានំ **វត្តុធាតុ** ឥច្ចាទីនិ បកតិរូបានិ។

វត្តា ធាតា គន្តា នេតា,
ទាតា កត្តា ចេតា តាតា;
ឆេត្តា ភេត្តា ហន្តា មេតា,
ជេតា ពោទ្ធា ញាតា សោតា។

គជ្ជិតា វស្សិតា ភត្តា, មុច្ឆិតា បជិសេធិតា;
ភាសិតា បុច្ឆិតា ខន្តា, ឧដ្ឋាតោក្កមិតា គតា។

នត្តា បនត្តា អក្ខាតា, សហិតា បដិសេវិតា;
នេតា វិនេតា ឥច្ចាទី, វត្តុរេ សុទ្ធកត្តរិ។

ឧប្បាទេតា វិញ្ញាបេតា, សន្ទស្សេតា បព្ពូហេតា;
ពោធេតាទី ចញ្ញេ សទ្ទា, ញេយ្យា ហេតុស្មឹ អត្ថស្មឹ។

កត្តា ខត្តា នេត្តា ភត្តា, បិតា ភាតាតិមេ បន;
កិញ្ចិ ភិជ្ជន្តិ **សុត្តស្មឹ**, តំ បភេទំ កថេស្សហំ។

សត្ថាតិអាទីសុ កេចិ, ឧបយោគេន សាមិនា;

សហេវ និច្ចំ វត្តន្តិ, នេវ វត្តន្តិ កេចិ តុ។

តត្រ **កត្ត**សទ្ទាទយោ រូបន្តរវសេន **សត្ថុ**សទ្ទតោ កិញ្ចិ ភិជ្ជន្តិ។ តថា ហិ “ឧដ្ឋេហិ កត្តេ តរមានោ, គន្ធា វេស្សន្តរំវទា”តិ ឯត្ថ “កត្តេ”តិ ឥទំ អាលបនេកវចនរូបំ, ឯវញ្ហិ “ភោ កត្តា”តិ រូបតោ រូបន្តរំ នាម។ “តេន ហិ ភោ ខត្តេ យេន ចម្បេយ្យកា ព្រាហ្មណគហបតិកា តេនុបសង្កម”តិ ឯត្ថ “ខត្តេ”តិ ឥទញ្ចាលបនេកវចនរូបំ។ ឯវម្បិ “ភោ ខត្តា”តិ រូបតោ រូបន្តរំ នាម។ “នេត្តេ ឧជុំ គតេ សតី”តិ ឯត្ថ “នេត្តេ”តិ ឥទំ សត្តមិយា ឯកវចនរូបំ, ឯតម្បិ “នេត្តរិ”តិ រូបតោ រូបន្តរំ។ “អារាជយតិ រាជានំ, បូជំ លភតិ ភត្តុសូ”តិ ឯត្ថ “ភត្តុសូ”តិ ឥទំ សត្តមិយា ពហុវចនរូបំ។ “ភត្តារេសូ”តិ រូបតោ រូបន្តរំ, អត្រ “ភត្តុសូ”តិ ទស្សនតោ, “មាតាបិតូសុ បណ្ឌិតា”តិ ឯត្ថ “បិតូសូ”តិ ទស្សនតោ ច “វត្តុសុ ជាតូសុ គន្តុសុ នេតូសុ ទាតូសុ កត្តុសូ”តិ ឯវមាទិនយោបិ គហេតព្ពោ។ អយំ នយោ **សត្ថុ**សទ្ទេបិ ឥច្ឆិតព្ពោ វិយ អម្ហេ បដិភាតិ។

បិតា, បិតា, បិតរោ។ បិតរំ, បិតរោ។ បិតរា, បិតុនា, បេត្យា, បិតរេហិ, បិតរេភិ, បិតូហិ, បិតូភិ។ បិតុ, បិតុស្ស, បិតុនោ , បិតានំ, បិតរានំ, បិតូនំ។ បិតរា, បេត្យា, បិតរេហិ, បិតរេភិ, បិតូហិ, បិតូភិ។ បិតុ, បិតុស្ស, បិតុនោ, បិតានំ, បិតរានំ, បិតូនំ។ បិតរិ, បិតរេសុ, បិតូសុ។ ភោ បិត, ភោ បិតា, ភវន្តោ បិតរោ។ ឯត្ថ បន “បេត្យា, បិតូន”ន្តិ ឥមំ នយទ្វយំ វជ្ជេត្វា **ភាតុ**សទ្ទស្ស ច បទមាលា យោជេតព្ពា។ តត្ថ “មត្យា ច បេត្យា ច កតំ សុសាធុ, អនុញ្ញាតោសិ មាតាបិតូហិ, មាតាបិតូនំ អច្ចយេនា”តិ ច ទស្សនតោ **បិតុ**សទ្ទស្ស “បេត្យា, បិតូហិ, បិតូភិ។ បិតូន”ន្តិ រូបភេទោ ច, “បិតរោ” ឥច្ចាទីសុ រស្សត្តញ្ច **សត្ថុ**សទ្ទតោ វិសេសោ។ តត្ថ ច “បេត្យា”តិ ឥទំ “ជន្តុយោ, ហេតុយោ, ហេតុយា, អធិបតិយា”តិ បទានិ វិយ អចិន្តេយ្យំ បុល្លិង្គរូបន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ចោទនា សោធនា ចាត្រ ភវតិ – **សត្ថា បិតា** ឥច្ចេវមាទីនិ និប្ផន្នត្តមុបាទាយ **អា**ការន្តានីតិ ច, បឋមំ ឋបេតព្ពំ បកតិរូបមុបាទាយ **ឧ**ការន្តានីតិ ច តុម្ហេ ភណថ, “ហេតុ សត្ថារទស្សនំ។ អមាតាបិតរសំវឌ្ឍោ។ កត្តារនិទ្ទេសោ”តិអាទីសុ បន **សត្ថារ** ឥច្ចាទីនិ កថំ តុម្ហេ ភណថាតិ? ឯតានិបិ មយំ បកតិរូបមុបាទាយ **ឧ**ការន្តានីតិ ភណាមាតិ។ ននុ ច ភោ ឯតានិ **អ**ការន្តានីតិ? ន, **ឧ**ការន្តានិយេវ តានិ។ ននុ ច ភោ **យោ អំ នា**ទីនិ បរភូតានិ វចនានិ ន ទិស្សន្តិ យេហិ **ឧ**ការន្តសទ្ទានមន្តស្ស **អារា**ទេសោ សិយា, តស្មា **អ**ការន្តានីតិ? ន, វុត្តិទិសេ ឋានេ បរភូតានំ **យោ អំ នា**ទីនំ វចនានមនោកាសត្តា។ តថា ហិ សមាសវិសយោ ឯសោ។ សមាសវិសយស្មិញ្ហិ អចិន្តេយ្យានិបិ រូបានិ ទិស្សន្តីតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ភោ “តាមតោ និក្ខមតី”តិ បយោគស្ស វិយ អសមាសវិសយេ “សត្ថារតោ សត្ថារំ គច្ឆតី”តិ **និទ្ទេសបាឡិ**ទស្សនតោ “ហេតុ សត្ថារទស្សន”ន្តិអាទីសុ **សត្ថារ** ឥច្ចាទីនិ **អ**ការន្តានីតិ ចិន្តេតព្ពានីតិ? ន ចិន្តេតព្ពានិ “សត្ថារតោ សត្ថារំ គច្ឆតី”តិ ឯត្ថាបិ **ឧ**ការន្តត្តា។ ឯត្ថ ហិ អសមាសត្តេបិ **តោ**បច្ចយំ បដិច្ច **សត្ថុ**សទ្ទស្ស **ឧ**ការោ **អារា**ទេសំ លភតិ។ យានិ បន តុម្ហេ **ឧ**ការស្ស **អារា**ទេសនិមិត្តានិ **យោ អំនា**ទីនិ វចនានិ ឥច្ឆថ, តានិ វុត្តិទិសេ ឋានេ វិញ្ញូនំ បមាណំ ន ហោន្តិ។ កានិ បន ហោន្តីតិ ចេ? អសមាសវិសយេ **តោ**បច្ចយោ ច សមាសវិសយេ បរបទានិ ច បរបទាភាវេ ស្យាទិវិភត្តិយោ ចាតិ ឥមានេវ វុត្តិទិសេ ឋានេ ឯកន្តេន បមាណំ ហោន្តិ។ តថា ហិ **ធម្មបទដ្ឋកថាយំ** “យាវទេវ អនត្ថាយ, ញត្តំ ពាលស្ស ជាយតី”តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថសំវណ្ណនាយំ “អយំ និម្មាតាបិតរោតិ ឥមស្មិំ បហដេ ទណ្ឌោ នត្ថី”តិ ឯត្ថ និម្មាតាបិតរោតិ ឥមស្ស សមាសវិសយត្តា សិម្ហិ បរេ **ឧ**ការោ **អារា**ទេសំ លភតិ, តតោ **សិស្ស ឱ**ការាទេសោ, ឥច្ចេតំ បទំ បកតិរូបវសេន **ឧ**ការន្តំ ភវតិ។ និប្ផន្នត្តមុបាទាយ “បុរិសោ, ឧរគោ”តិ បទានិ វិយ **ឱ**ការន្តញ្ច ភវតិ។ អយំ បនេត្ថ សមាសវិគ្គហោ “មាតា ច បិតា ច មាតាបិតរោ, នត្ថិ មាតាបិតរោ ឯតស្សាតិ និម្មាតាបិតរោ”តិ។ បកតិរូបវសេន ហិ “និម្មាតាបិតុ” ឥតិ ឋិតេ **សិ**វចនស្មិំ បរេ **ឧ**ការស្ស **អារា**ទេសោ ហោតិ។ កត្ថចិ បន ធម្មបទដ្ឋកថាបោត្ថកេ “អយំ និម្មាតាបិតិកោ”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, ឯសោ បន “អយំ និម្មាតាបិតរោ”តិ បទស្ស អយុត្តតំ មញ្ញមានេហិ ឋបិតោតិ មញ្ញាម, ន សោ អយុត្តោ អដ្ឋកថាបាឋោ។ សោ ហិ ឧមង្គជាតកដ្ឋកថាយំ ឯកបិតរោតិ **សិម្ហិ អារា**ទេសបយោគេន សមេតិ។ តថា ហិ –

> “យថាបិ និយកោ ភាតា,
> សឧទរិយោ ឯកមាតុកោ;
> ឯវំ បញ្ចាលចន្ទោ តេ,
> ទយិតព្ពោ រថេសភា”តិ

ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថំ សំវណ្ណេន្តេហិ បាឡិនយញ្ញូហិ គរូហិ “និយកោតិ អជ្ឈត្តិកោ ឯកបិតរោ ឯកមាតុយា ជាតោ”តិ **សិម្ហិ អារា**ទេសបយោគរចនា កតា។ ន កេវលញ្ច **សិម្ហិ អារា**ទេសេ បុល្លិង្គប្បយោគោយេវម្ហេហិ ទិដ្ឋោ, អថ ខោ ឥត្ថិលិង្គប្បយោគោបិ សាសនេ ទិដ្ឋោ។ តថា ហិ វិនយបិដកេ **ចូឡវគ្គេ** “អស្សមណី ហោតិ អសក្យធីតរា”តិ បទំ ទិស្សតិ។ អយំ បនេត្ថ សមាសវិគ្គហោ “សក្យកុលេ ឧប្បន្នត្តា សក្យស្ស ភគវតោ ធីតា

សក្យធីតរា, ន សក្យធីតរា អសក្យធីតរា”តិ។ ឥធាបិ **សិ**ម្ហិ បរេ **ឧ**ការស្ស **អារា**ទេសោ កតោ, ឥត្ថិលិង្គភាវស្ស
ឥច្ឆិតត្តា **អា**បច្ចយោ, តតោ **សិ**លោបោ ច ទដ្ឋព្ពោ។ ឯវំ សមាសបទត្តេ **សត្ថុ បិតុ កត្តុ**សទ្ទានំ នាមិកបទ
មាលាយំ វុត្តរូបតោ កោចិ កោចិ រូបវិសេសោ ទិស្សតិ។ អញ្ញេសម្បិ រូបវិសេសោ នយញ្ញុនា មគ្គិតព្ពោ សុត្តន្តេសុ។
កោ ហិ នាម សមត្ថោ និស្សេសតោ ពុទ្ធវចនសាគរេ សំកិណ្ណានិ វិចិត្រានិ បណ្ឌិតជនានំ ហទយវិម្ហាបនករានិ
បទរូបរតនានិ សមុទ្ធរិត្វា ទស្សេតុំ, តស្មា អម្ហេហិ អប្បមត្តកានិយេវ ទស្សិតានិ។

> អទន្ធជាតិកោ វិញ្ញុ-ជាតិកោ សតតំ ឥធ;
> យោគំ ករោតិ ចេ សត្ថុ, បាឡិយំ សោ ន កង្ខតិ។

យេ បនិធ អម្ហេហិ “សត្ថា, អភិភវិតា, វត្តា, កត្តា”ទយោ សទ្ទា បកាសិតា, តេសុ កេចិ ឧបយោគវចនេន
សទ្ធឹ និច្ចំ វត្តន្តិ “បុច្ឆិតា, ឱក្កមិតា”ឥច្ចាទយោ។ តថា ហិ “អភិជានាសិ នោ ត្វំ មហារាជ ឥមំ បញ្ហំ អញ្ញេ
សមណព្រាហ្មណេ បុច្ឆិតា។ និទ្ទំ ឱក្កមិតា”តិអាទិបយោគា ពហូ ទិស្សន្តិ។ កេចិ សាមិវចនេន សទ្ធឹ និច្ចំ វត្តន្តិ
“អភិភវិតា, វត្តា”ឥច្ចាទយោ។ តថា ហិ “បច្ចាមិត្តានំ អភិភវិតា, តស្ស ភវន្តិ វត្តារោ។ អមតស្ស ទាតា។
បរិស្សយានំ សហិតា។ អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស, ឧប្បាទេតា នរុត្តមោ”តិអាទិបយោគា ពហូ ទិស្សន្តិ។ កេចិ បន
ឧបយោគវចនេនបិ សទ្ធឹ នេវ វត្តន្តិ និយោគា បញ្ញត្តិយំ បវត្តនតោ។ តំ យថា? “សត្ថា, បិតា, ភាតា,
នត្តា”ឥច្ចាទយោ។ ឯត្ថ បន “ឧបយោគវចនេន សទ្ធឹ និច្ចំ វត្តន្តី”តិអាទិវចនំ កម្មភូតំ អត្ថំ សន្ធាយ កតន្តិ
វេទិតព្ពំ។

ឯវំ **ឧ**ការន្តតាបកតិកានំ **អា**ការន្តបទានំ បវត្តឹ វិទិត្វា សទ្ទេសុ អត្ថេសុ ច កោសល្លមិច្ឆន្តេហិ បុន លិង្គ
អន្តរវសេន “សត្ថា, សត្ថោ, សត្ថុ”ន្តិ តិកំ កត្វា បទានមត្ថោ ច បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា ច បទានំ
សទិសាសទិសតា ច វវត្ថបេតព្ពា។ តត្រ ហិ “សត្ថា”តិ ឥទំ បឋមំ **ឧ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា **អា**ការន្តភូតំ
បុល្លិង្គំ, “សត្ថោ”តិ ឥទំ បឋមំ **អ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា **ឱ**ការន្តភូតំ បុល្លិង្គំ, “សត្ថុ”ន្តិទំ បន បឋមំ **អ**
ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា និគ្គហីតន្តភូតំ នបុំសកលិង្គំ។ តត្រ **សត្ថា**តិ សទេវកំ លោកំ សាសតិ
អនុសាសតីតិ សត្ថា, កោ សោ? ភគវា។ **សត្ថោ**តិ សហ អត្ថេនាតិ សត្ថោ, ភណ្ឌមូលំ គហេត្វា វាណិជ្ជាយ ទេសន្តរំ
គតោ ជនសមូហោ។ **សត្ថុ**ន្តិ សាសតិ អាចិក្ខតិ អត្ថេ ឯតេនាតិ សត្ថំ, ព្យាករណាទិគន្ថោ, អថ វា សសតិ ហឹសតិ
សត្តេ ឯតេនាតិ សត្ថំ, អសិអាទិ។ “សត្ថា, សត្ថា, សត្ថារោ។ សត្ថារំ, សត្ថារោ”តិ បុរេ វិយ បទមាលា។ “សត្ថោ,
សត្ថា។ សត្ថំ, សត្ថេ”តិ **បុរិស**នយេន បទមាលា។ “សត្ថំ, សត្ថានិ, សត្ថា។ សត្ថំ, សត្ថានិ, សត្ថេ”តិ នបុំសកេ វត្ត
មាន **ចិត្ត**នយេន បទមាលា យោជេតព្ពា។ ឯវំ តិធា ភិន្នាសុ នាមិកបទមាលាសុ បទានំ សទិសាសទិសតា វ
វត្ថបេតព្ពា។

> សត្ថា តិដ្ឋតិ សព្ពញ្ញូ, សត្ថា យន្តិ ធនត្ថិកា;
> សត្ថា អបេតិ បុរិសោ, ភោន្តោ សត្ថា ទទាថ សំ។

ឯវំ សុតិសាមញ្ញវសេន សទិសតា ភវតិ។

> សត្ថំ យំ តិខិណំ តេន, សត្ថោ កត្វាន កប្បិយំ;
> ផលំ សត្ថុស្ស បាទាសិ, សត្ថា តំ បរិភុញ្ជតិ។

ឯវំ អសុតិសាមញ្ញវសេន អសទិសតា ភវតិ, តថា លិង្គអន្តរវសេន។ “ចេតា ចេតោ”តិ ច “តាតា តាតោ”តិ ច
ទុកំ កត្វា បទានមត្ថោ ច បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា ច បទានំ សទិសាសទិសតា ច វវត្ថបេតព្ពា។

តត្រ ហិ “ចេតា”តិ បឋមំ **ឧ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា **អា**ការន្តភូតំ បុល្លិង្គំ, តថា “តាតា”តិ បទម្បិ។
“ចេតោ”តិ ឥទំ បន បឋមំ **អ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា **ឱ**ការន្តភូតំ បុល្លិង្គំ, តថា “តាតោ”តិ បទម្បិ។
តត្រ **ចេតា**តិ ចិនោតិ រាសឹ ករោតីតិ ចេតា, បាការចិននកោ បុគ្គលោ, ឥដ្ឋកវឌ្ឍកីតិ អត្ថោ។ **ចេតោ**តិ ចិត្តំ,
ឯវំនាមកោ វា លុទ្ទោ។ ឯត្ថ ច ចិត្តំ “ចេតយតិ ចិន្តេតី”តិ អត្ថវសេន ចេតោ, លុទ្ទោ បន បណ្ណត្តិវសេន។
តាតាតិ តាយតីតិ តាតា។ “អយស្ស តាតា ហិតស្ស វិធាតា”តិស្ស បយោគោ។ “តាតោ”តិ ឯត្ថាបិ តាយតីតិ
តាតោ, បុត្តានំ បិតូសុ, បិតរានំ បុត្តេសុ, អញ្ញេសញ្ច អញ្ញេសុ បិយបុគ្គលេសុ វត្តព្ពវោហារោ ឯសោ។ “សោ នូន
កបណោ តាតោ, ចិរំ រុច្ចតិ អស្សមេ។ កិច្ឆេនាធិគតា ភោគា, តេ តាតោ វិធមំ ធមំ។ ឯហិ តាតា”តិអាទីសុ
ចស្ស បយោគោ វេទិតព្ពោ។ “ចេតា, ចេតា, ចេតារោ។ ចេតារំ, ចេតារោ”តិ **សត្ថុ**នយេន បទមាលា។ “ចេតោ,
ចេតា។ ចេតំ, ចេតេ។ ចេតសា, ចេតេនា”តិ **មនោ**គណនយេន ញេយ្យា។ អយំ ចិត្តវាចកស្ស **ចេត**សទ្ទស្ស

នាមិកបទមាលា។ “ចេតោ, ចេតា។ ចេតំ, ចេតេ។ ចេតេនា”តិ **បុរិស**នយេន ញេយ្យា។ អយំ បណ្ណត្តិវាចកស្ស **ចេត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។ “តាតា, តាតា, តាតារោ។ តាតារ”ន្តិ សត្ថុនយេន ញេយ្យា។ “តាតោ, តាតា, តាត”ន្តិ **បុរិស**នយេន ញេយ្យា។ ឯវមិមាសុបិ នាមិកបទមាលាសុ បទានំ សទិសាសទិសតា វវត្ថបេតព្ពា, តថា លិង្គអន្តរវសេន “ញាតា, ញាតោ, ញាតំ, ញាតា”តិ ចតុក្កំ កត្វា បទានមត្ថោ ច បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា ច បទានំ សទិសាសទិសតា ច វវត្ថបេតព្ពា។

តត្រ ហិ “ញាតា”តិ ឥទំ បឋមំ **ឧ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆា **អា**ការន្តភូតំ បុល្លិង្គំ។ “ញាតោ ញាត”ន្តិ ឥមានិ យថាក្កមំ បឋមំ **អ**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា ប**ច្ឆោ**ការន្តនិគ្គហីតន្តភូតានិ វាច្ចលិង្គេសុ បុន្នបុំសកលិង្គានិ។ តថា ហិ “ញាតោ អត្ថោ សុខាវហោ។ ញាតមេតំ កុរង្គស្សា”តិ នេសំ បយោគា ទិស្សន្តិ។ “ញាតា”តិ ឥទំ បន បឋមំ **អា**ការន្តតាបកតិយំ ឋត្វា បច្ឆាបិ **អា**ការន្តភូតំ វាច្ចលិង្គេសុ ឥត្ថិលិង្គំ។ តថា ហិ “ឯសា ឥត្ថិមយា ញាតា”តិ បយោគោ។ តត្រ បុល្លិង្គបក្ខេ “ជានាតីតិ ញាតា”តិ កត្តុការកវត្ថមានកាលវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឥត្ថិលិង្គាទិបក្ខេ “ញាយិត្ថាតិ ញាតា ញាតោ ញាត”ន្តិ កម្មការកាតីតកាលវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯស នយោ អញ្ញត្ថាបិ យថាសម្ភវំ ទដ្ឋព្ពោ។ “ញាតា, ញាតា, ញាតារោ។ ញាតារ”ន្តិ **សត្ថុ**នយេន ញេយ្យា។ “ញាតោ, ញាតា។ ញាត”ន្តិ **បុរិស**នយេន ញេយ្យា។ “ញាតំ, ញាតានិ, ញាតា។ ញាតំ, ញាតានិ, ញាតេ”តិ វត្ថមាន**ចិត្ត**នយេន ញេយ្យា។ “ញាតា, ញាតា, ញាតាយោ។ ញាតំ, ញាតា, ញាតាយោ”តិ វត្ថមាន**កញ្ញា**នយេន ញេយ្យា។ ឯវមិមាសុបិ នាមិកបទមាលាសុ បទានំ សទិសាសទិសតា វវត្ថបេតព្ពា។ អញ្ញេសុបិ ឋានេសុ យថារហំ ឥមិនា នយេន សទិសាសទិសតា ឧបបរិក្ខិតព្ពា។ ***វត្តា ធាតា គន្តា***ទីនម្បិ “វទតីតិ វត្តា, ធារេតីតិ ធាតា, គច្ឆតីតិ គន្តា”តិអាទិនា យថាសម្ភវំ និព្ពចនានិ ញេយ្យានិ។

យំ បនេត្ថ អម្ហេហិ បកិណ្ណកវចនំ កថិតំ, តំ “អដ្ឋានេ ឥទំ កថិត”ន្តិ ន វត្តព្ពំ។ យស្មា អយំ សទ្ទនីតិ នាម សទ្ទានមត្ថានញ្ច យុត្តាយុត្តិបកាសនត្ថំ កតារម្ភត្តា នានប្បការេន សព្ពំ មាគធវោហារំ សង្ខោភេត្វា កថិតាយេវ សោភតិ, ន ឥតរថា, តស្មា នានប្បភេទេន វត្តមិច្ឆាយ សម្ភវតោ “អដ្ឋានេ ឥទំ កថិត”ន្តិ ន វត្តព្ពំ។ នានាឧបាយេហិ វិញ្ញូនំ ញាបនត្ថំ កតារម្ភត្តា ច បន បុនរុត្តិទោសោបេត្ថ ន ចិន្តេតព្ពោ, អញ្ញទត្ថុ សទ្ទាសម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ អយំ សទ្ទនីតិ បិដកត្តយោបការាយ សក្កច្ចំ បរិយាបុណិតព្ពា។

ឥតិ ***អភិភវិតា***បទសទិសានិ ***វត្តា, ធាតា, គន្តា***ទីនិ បទានិ ទស្សិតានិ។ ឥទានិ អតំសទិសានិ ទស្សេស្សាម។ សេយ្យថិទំ –

> គុណវា គណវា ចេវ, ពលវា យសវា តថា;
> ធនវា សុតវា វិទ្វា, ធុតវា កតវាបិ ច។
>
> ហិតវា ភគវា ចេវ, ធិតវា ថាមវា តថា;
> យតវា ចាគវា ចាថ, ហិមវិច្ឆាទយោ វវា។
>
> បុន្នបុំសកលិង្គេហិ, **អ**ការន្តេហិ បាយតោ;
> ***វន្តុ***សទ្ទោ បរោ ហោតិ, តទន្តា គុណវាទយោ។
>
> សញ្ញាវា រស្មិវា ចេវ, មស្សុវា ច យសស្សិវា;
> ឥច្ចាទិទស្សនាបេសោ, **អាការវិណ្ណុការ**តោ;
> ឥត្ថិលិង្គាទីសុ ហោតិ, កត្ថចីតិ បកាសយេ។
>
> សតិមា គតិមា អត្ថ-ទស្សិមា ធិតិមា តថា;
> មុតិមា មតិមា ចេវ, ជុតិមា ហិរិមាបិ ច។
>
> ថុតិមា រតិមា ចេវ, យតិមា ពលិមា តថា;
> កសិមា សុចិមា ធីមា, រុចិមា ចក្ខុមាបិ ច។
>
> ពន្ធុមា ហេតុមា’យស្មា, កេតុមា រាហុមា តថា;
> ខាណុមា ភាណុមា គោមា, វិជ្ជុមា វសុមាទយោ។

បាបិមា បុត្តិមា ចេវ, ចន្ទិមិច្ចាទយោបិ ច;
អតំសទិសសទ្ទាតិ, វិញ្ញាតព្ពា វិភាវិនា។

ឥវណ្ណការោការេហិ, **មន្ត**សទ្ទោ បរោ ភវេ;
អាការន្តា **ចិ**ការន្តា, **ឥមន្ត**ត្តិ វិភាវយេ។

គុណវា, គុណវា, គុណវន្តោ។ គុណវន្តំ, គុណវន្តេ។ គុណវតា, គុណវន្តេន, គុណវន្តេហិ, គុណវន្តេភិ។ គុណវតោ, គុណវន្តស្ស, គុណវតំ, គុណវន្តានំ។ គុណវតា, គុណវន្តា, គុណវន្តស្មា, គុណវន្តម្ហា, គុណវន្តេហិ, គុណវន្តេភិ។ គុណវតោ, គុណវន្តស្ស, គុណវតំ, គុណវន្តានំ។ គុណវតិ, គុណវន្តេ, គុណវន្តស្មិំ, គុណវន្តម្ហិ, គុណវន្តេសុ។ ភោ គុណវា, ភវន្តោ គុណវា, ភោន្តោ គុណវន្តោ។

ឯត្ថ បន "ឯថ តុម្ហេ អាវុសោ សីលវា ហោថា"តិ ច,

"ពលវន្តោ ទុព្ពលា ហោន្តិ, ថាមវន្តោបិ ហាយរេ;
ចក្ខុមា អន្ធិកា ហោន្តិ, មាតុគាមវសំ គតា"តិ ច

បាឡិយំ "សីលវា, ចក្ខុមា"តិ បឋមាពហុវចនស្ស ទស្សនតោ "គុណវា"តិ បច្ចត្តាលបនដ្ឋានេ ពហុវចនំ វុត្តំ។ "គុណវា សតិមា"តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ចូឡនិរុត្តិយម្បិ** ហិ "គុណវា"តិ បច្ចត្តាលបនពហុវចនានិ អាគតានិ, **និរុត្តិបិដកេ** បច្ចត្តេកវចនភាវេនេវ អាគតំ, ចូឡនិរុត្តិយំ បន និរុត្តិបិដកេ ច "ភោ គុណវ"ឥតិ រស្សវសេន អាលបនេកវចនំ អាគតំ។ មយំ បន "តគ្ឃ ភគវា ពោជ្ឈង្គា។ កថំ នុ ភគវា តុយ្ហំ សាវកោ សាសនេ រតោ"តិឯវមាទីសុ អនេកសតេសុ បាឋេសុ "ភគវា"ឥតិ អាលបនេកវចនស្ស ទីឃភាវទស្សនតោ **វន្ត**បច្ចយដ្ឋានេ "ភោ គុណវា"ឥច្ចាទិ ទីឃវសេន វចនំ យុត្តតរំ វិយ មញ្ញាម, **មន្ត**បច្ចយដ្ឋានេ បន **ឥមន្ត**បច្ចយដ្ឋានេ ច "សព្ពវេរភយាតីត, បាទេ វន្ទាមិ ចក្ខុម។ ឯវំ ជានាហិ បាបិម"ឥច្ចាទីសុ បាឡិបទេសេសុ "ចក្ខុម"ឥច្ចាទិ អាលបនេកវចនស្ស រស្សភាវទស្សនតោ "ភោ សតិម, ភោ គតិម"ឥច្ចាទិ រស្សវសេន វចនំ យុត្តតរំ វិយ មញ្ញាម, អថ វា **មហាបរិនិព្ពានសុត្តដ្ឋកថាយំ** "អាយស្មា តិស្ស" ឥតិទីឃវសេន វុត្តាលបនេកវចនស្ស ទស្សនតោ "ភគវា, អាយស្មា" ឥតិទីឃវសេន វុត្តបទមត្តំ បបេត្វា **វន្ត**បច្ចយដ្ឋានេបិ **មន្ត**បច្ចយនយោ នេតព្ពោ, **មន្ត**បច្ចយដ្ឋានេបិ **វន្ត**បច្ចយនយោ នេតព្ពោ។ តថា ហិ **កច្ចាយនា**ទីសុ "ភោ គុណវំ, ភោ គុណវ, ភោ គុណវា"ឥតិ និគ្គហីតរស្សទីឃវសេន តីណិ អាលបនេកវចនានិ វុត្តានិ, ឥមិនា "ភោ សតិមំ, ភោ សតិម, ភោ សតិមា"តិ ឯវមាទិនយោបិ ទស្សិតោ ។ បឋមាពហុវចនដ្ឋានេ បន "គុណវន្តោ, គុណវន្តា, គុណវន្តី"តិ តីណិ បទានិ វុត្តានិ, ឥមិនាបិ "សតិមន្តោ, សតិមន្តា, សតិមន្តី"តិ ឯវមាទិនយោបិ ទស្សិតោ។ តេសុ "ភោ គុណវំ ភោ សតិមំ, គុណវន្តា, គុណវន្តី"តិ ឥមានិ បទានិ ឯវំគតិកានិ ច អញ្ញានិ បទានិ បាឡិយំ អប្បសិទ្ធានិ យថា "អាយស្មន្តា"តិ បទំ បសិទ្ធំ, តស្មា យំ ចូឡនិរុត្តិយំ វុត្តំ, យញ្ច និរុត្តិបិដកេ, យញ្ច កច្ចាយនាទីសុ, តំ សព្ពំ បាឡិយា អដ្ឋកថាហិ ច សទ្ធិំ យថា ន វិរុជ្ឈតិ, គង្គោទកេន យមុនោទកំ វិយ អញ្ញទត្ថុ សំសន្ទតិ សមេតិ, តថា គហេតព្ពំ។

អបិចេត្ថ អយម្បិ វិសេសោ គហេតព្ពោ។ តំ យថា? "តុយ្ហំ ធីតា មហាវីរ, បញ្ញវន្ត ជុតិន្ធរា"តិ **បាឡិយំ** "បញ្ញវន្ត"ឥតិ អាលបនេកវចនស្ស ទស្សនតោ។

"សព្ពា កិរេវំ បរិនិដ្ឋិតានិ,
យសស្សិ នំ បញ្ញវន្តំ វិសយ្ហ;
យសោ ច លទ្ធា បុរិមំ ឧឡារំ,
នប្បជ្ជហេ វណ្ណពលំ បុរាណ"ន្តិ។

ឥមិស្សា ជាតកបាឡិយា **អដ្ឋកថាយំ** "បញ្ញវន្ត"ឥតិ អាលបនេកវចនស្ស ទស្សនតោ ច "ភោ គុណវន្ត, ភោ គុណវន្តា, ភោ សតិមន្ត, ភោ សតិមន្តា"តិអាទីនិបិ អាលបនេកវចនានិ អវស្សមិច្ឆិតព្ពានិ។ តថា ហិ តិស្សំ បាឡិយំ "យសស្សិ បញ្ញវន្ត" ឥច្ចាលបនវចនំ អដ្ឋកថាចរិយា ឥច្ឆន្តិ។ **ន**ន្តិ ហិ បទបូរណេ និបាតមត្តំ។ **បញ្ញវន្ត**ន្តិ បន ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ អនុសារាគមំ កត្វា វុត្តំ។ ឯវំ បាវចនេ **វន្ត**បច្ចយាទិសហិតានំ សទ្ទានំ "ភគវា, អាយស្មា, បញ្ញវន្ត, ចក្ខុម, បាបិម"ឥតិទស្សិតនយេន អាលបនប្បវត្តិ វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ ច "គង្គាភាគីរថី នាម, ហិមវន្តា បភាវិតា"តិ ច "កុតោ អាគតត្ថ ភន្តេតិ, ហិមវន្តា មហារាជា"តិ ច ទស្សនតោ "គុណវន្តា"តិ

បញ្ចមិយា ឯកវចនំ កថិតំ។ យថា **គុណវន្ត** សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា យោជិតា, ឯវំ **ធនវន្តពលវន្ត**ាទីនំ **សតិមន្ត គតិមន្ត**ាទីនញ្ច នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

ឥទានិ **វិទ្វា**ទិបទានំ **គុណវា**បទេន សមានគតិកត្តម្បិ សោតូនំ បយោគេសុ សម្មោហាបគមត្ថំ ឯកទេសតោ និព្ពចនាទីហិ សទ្ធឹ **វិទ្វន្ត**ឥច្ចាទិបកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – ញាណសង្ខាតោ វេទោ អស្ស អត្ថីតិ វិទ្វា, បណ្ឌិតោ។ ឯត្ថ ច **វិទ្វា**សទ្ទស្ស អត្ថិភាវេ “ឥតិ វិទ្វា សមំ ចរេ”តិអាទិ អាហច្ចបាឋោ និទស្សនំ។ អត្រាយំ បទមាលា – វិទ្វា, វិទ្វា, វិទ្វន្តោ។ វិទ្វន្តំ, វិទ្វន្តេ។ វិទ្វតា, វិទ្វន្តេន។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។ វេទនាវា, វេទនាវា, វេទនាវន្តោ។ វេទនាវន្តំ, វេទនាវន្តេ។ វេទនាវតា, វេទនាវន្តេន។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។ ឯវំ “សញ្ញាវា ចេតនាវា សទ្ធាវា បញ្ញាវា សព្ពាវា”ឥច្ចាទីសុបិ។ ឯត្ថ ច “វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ សព្ពាវន្តំ លោក”ន្តិអាទីនិ និទស្សនបទានិ។ តត្ថ **សព្ពាវន្ត**ន្តិ សព្ពសត្តវន្តំ, សព្ពសត្តយុត្តន្តិ អត្ថោ។ មជ្ឈេទីឃញ្ហិ ឥទំ បទំ។ យេភុយ្យេន បន “បញ្ញាវា បញ្ញវន្តោ”តិអាទីនិ មជ្ឈេរស្សានិបិ ភវន្តិ។ យសស្សិនោ បរិវារភូតា ជនា អស្ស អត្ថីតិ យសស្សិវា, អថ វា យសស្សី ច យសស្សិវា ចាតិ យសស្សិវា។ ឯកទេសសរូបេកសេសោយំ។ “យសស្សិវា”តិ បទស្ស បន អត្ថិភាវេ –

> “ខត្តិយោ ជាតិសម្បន្នោ, អភិជាតោ យសស្សិវា;
> ធម្មរាជា វិទេហានំ, បុត្តោ ឧប្បជ្ជតេ តវា”តិ

ឥទំ និទស្សនំ។ “យសស្សិវា, យសស្សិវា, យសស្សិវន្តោ។ យសស្សិវន្តំ” ឥច្ចាទិ នេតព្ពំ។ អត្ថេ ទស្សនសីលំ អត្ថទស្សិ, កឹ តំ? ញាណំ។ អត្ថទស្សិ អស្ស អត្ថីតិ **អត្ថទស្សិមា**, ឯត្ថ ច –

> “តំ តត្ថ គតិមា ធិតិមា, មុតិមា អត្ថទស្សិមា;
> សង្ខាតា សព្ពធម្មានំ, វិធុរោ ឯតទព្រវី”តិ

ឥទមេតស្សត្ថស្ស សាធកំ វចនំ។ “អត្ថទស្សិមា, អត្ថទស្សិមា, អត្ថទស្សិមន្តោ។ អត្ថទស្សិមន្តំ” ឥច្ចាទិ នេតព្ពំ។ បាបំ អស្ស អត្ថីតិ **បាបិមា,** អកុសលរាសិសមន្នាគតោ មារោ។ បុត្តា អស្ស អត្ថីតិ **បុត្តិមា,** ពហុបុត្តោ។ “សោចតិ បុត្តេហិ បុត្តិមា”តិ ឯត្ថ ហិ ពហុបុត្តោ “បុត្តិមា”តិ វុច្ចតិ។ ចន្ទោ អស្ស អត្ថីតិ **ចន្ទិមា**។ ចន្ទោតិ ចេត្ថ ចន្ទវិមានមធិប្បេតំ, ចន្ទវិមានវាសី បន ទេវបុត្តោ “ចន្ទិមា”តិ។ តថា ហិ “ចន្ទោ ឧគ្គតោ, បមាណតោ ចន្ទោ អាយាមវិត្ថារតោ ឧព្ពេធតោ ច ឯកូនបញ្ញាសយោជនោ, បរិក្ខេបតោ តីហិ យោជនេហិ ឩនទិយឌ្ឍសតយោជនោ”តិអាទីសុ ចន្ទវិមានំ “ចន្ទោ”តិ វុត្តំ។ “តថាគតំ អរហន្តំ, ចន្ទិមា សរណំ គតោ”តិអាទីសុ បន ចន្ទទេវបុត្តោ “ចន្ទិមា”តិ។ អបរោ នយោ – ចន្ទោ អស្ស អត្ថីតិ **ចន្ទិមា**។ ចន្ទោតិ ចេត្ថ ចន្ទទេវបុត្តោ អធិប្បេតោ, តន្និវាសដ្ឋានភូតំ បន ចន្ទវិមានំ “ចន្ទិមា”តិ។ តថា ហិ “រាហុ ចន្ទំ បមុញ្ចស្សុ, ចន្ទោ មណិមយវិមានេ វសតី”តិអាទីសុ ចន្ទទេវបុត្តោ “ចន្ទោ”តិ វុត្តោ។

> “យោ ហវេ ទហរោ ភិក្ខុ, យុញ្ជតិ ពុទ្ធសាសនេ;
> សោមំលោកំបភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ

អាទីសុ បន តន្និវាសដ្ឋានភូតំ ចន្ទវិមានំ “ចន្ទិមា”តិ វុត្តំ។ ឥតិ “ចន្ទោ”តិ ច “ចន្ទិមា”តិ ច ចន្ទទេវបុត្តស្សបិ ចន្ទវិមានស្សបិ នាមន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្រ “បាបិមា បុត្តិមា ចន្ទិមា”តិ ឥមានិ **បាប**សទ្ទាទិតោ “តទស្សត្ថិ” ឥច្ចេតស្មឹ អត្ថេ បវត្តស្ស **ឥមន្ត**បច្ចយស្ស វសេន សិទ្ធិមុបាគតានីតិ គហេតព្ពានិ។

ននុ ច ភោ **មន្ត**បច្ចយវសេនេវ សាធេតព្ពានីតិ? ន, កត្ថចិបិ **អ**ការន្តតោ **មន្ត**នោ អភាវា។ ននុ ច ភោ ឯវំ សន្តេបិ **បាប បុត្ត ចន្ទ**តោ បឋមំ **ឥ**ការាគមំ កត្វា តតោ **មន្ត**បច្ចយំ កត្វា សក្កា សាធេតុន្តិ? សក្កា រូបមត្តសិជ្ឈនតោ, នយោ បន សោភនោ ន ហោតិ។ តថា ហិ **បាប បុត្តា**ទិតោ **អ**ការន្តតោ **ឥ**ការាគមំ កត្វា **មន្ត**បច្ចយេ វិធិយមានេ អញ្ញេហិ **គុណយសា**ទីហិ **អ**ការន្តេហិ **ឥ**ការាគមំ កត្វា **មន្ត**បច្ចយស្ស កាតព្ពតាបសង្គោ សិយា។ ន ហិ អនេកេសុ បាឡិសតសហស្សេសុ កត្ថចិបិ **អ**ការន្តតោ **គុណ យសា**ទិតោ ឥការាគមេន សទ្ធឹ **មន្ត**បច្ចយោ ទិស្សតិ, អដ្ឋានត្តា បន **បាប បុត្តា**ទិតោ **អ**ការន្តតោ **ឥ**ការាគមំ អកត្វា **ឥមន្ត**បច្ចយេ កតេយេវ “បាបិមា បុត្តិមា”តិអាទីនិ សិជ្ឈន្តីតិ។

ឯវំ សន្តេបិ ភោ កស្មា **កច្ចាយន**ប្បករណេ **មន្ត**បច្ចយោវ វុត្តោ, ន **ឥមន្ត**បច្ចយោតិ? ទ្វយម្បិ វុត្តមេវ។ កថំ ញាយតីតិ ចេ? យស្មា តត្ថ “តបាទិតោ សី, ទណ្ឌាទិតោ ឥក ឦ, មធ្វាទិតោ រោ, គុណាទិតោ វន្តុ”តិ ឥមានិ ចត្តារិ សុត្តានិ សន្និហិត**តោ**ទន្តសទ្ទភាវេន វត្វា មជ្ឈេ “សត្យាទីហិ មន្តុ”តិ អញ្ញថា សុត្តំ វត្វា តតោ

សន្និហិតតោទន្តវសេន “សទ្ធាទិតោ ណា”តិ សុត្តំ វុត្តំ, តស្មា តត្ថ “សត្យាទីហិមន្តូ”តិ វិសេទិសំ កត្វា វុត្តស្ស សុត្តស្ស វសេន **ឥមន្ត** បច្ចយោ ច វុត្តោតិ វិញ្ញាយតិ។ **បកតិ ហេសាចរិយានំ យេន កេនចិ អាការេន អត្តនោ អធិប្បាយវិញ្ញាបនំ**។ ឯត្ថ ច ទុតិយោ អត្ថោ សរសន្ធិវសេន គហេតព្ពោ។ តថា ហិស្ស “សត្យាទីហិ មន្តូ”តិ បឋមោ អត្ថោ, “សត្យាទីហិ ឥមន្តូ”តិ ទុតិយោ អត្ថោ។ ឥតិ “សេតោ ធាវតី”តិ បយោគេ វិយ “សត្យាទីហិ មន្តូ”តិ សុត្តេ ភិន្នសត្តិសមវេតវសេន អត្ថទ្វយបដិបត្តិ ភវតិ, តស្មា បរមសុខុមសុគម្ភីរត្ថវតា អនេន សុត្តេន កត្ថចិ **សតិ គតិ សេតុ គោ**ឥច្ចាទិតោ **មន្ត**បច្ចយោ ឥច្ឆិតោ។ កត្ថចិ **សតិ បាប បុត្ត**ឥច្ចាទិតោ **ឥមន្ត**បច្ចយោ ឥច្ឆិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យស្មា បន **សតិ**សទ្ទោ **មន្ត**វសេន **គតិធីសេតុគោ** ឥច្ចាទីហិ, **ឥមន្ត**វសេន **បាបបុត្តា**ទីហិ ច សមានគតិកត្តា តេសំ បការភាវេន គហិតោ, តស្មា ឯវំ សុត្តត្ថោ ភវតិ “សត្យាទីហិ មន្ត សតិប្បការេហិ សទ្ទេហិ **មន្ត**បច្ចយោ ហោតិ **ឥមន្ត**បច្ចយោ ច យថារហំ ‘តទស្សត្ថិ’ ឥច្ចេតស្មិំ អត្ថេ”តិ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ – យថា “សតិមា”តិ ឯត្ថ សតីតិ **ឥ**ការន្តតោ **មន្ត**បច្ចយោ ហោតិ, តថា “គតិមា, ធីមា, សេតុមា, គោមា”តិអាទីសុ **ឥ**ការន្ត **ឦ**ការន្ត **ឧ**ការន្តនិច្ចោការន្តតោ **មន្ត**បច្ចយោ ហោតិ។ យថា ច “សតិមា”តិ ឯត្ថ “សតី”តិ **ឥ**ការន្តតោ **ឥមន្ត**បច្ចយោ ហោតិ, តថា “គតិមា, បាបិមា, បុត្តិមា”តិអាទីសុ **ឥ**ការន្ត **អ**ការន្តតោ **ឥមន្ត**បច្ចយោ ហោតិ។ ឯវំ សតិប្បការេហិ សទ្ទេហិ យថាសម្ភវំ **មន្ត ឥមន្ត**បច្ចយា ហោន្តីតិ។

យជ្ជេវំ បច្ចយទ្វយវិធាយកំ “ទណ្ឌាទិតោ ឥក ឦ”តិ សុត្តំ វិយ “សត្យាទិតោ ឥមន្ត មន្តូ”តិ វត្តព្ពំ, កស្មា នាវោចាតិ? តថា អវចនេ ការណមត្ថិ។ យទិ ហិ “ទណ្ឌាទិតោ ឥក ឦ”តិ សុត្តំ វិយ “សត្យាទិតោ ឥមន្ត មន្តូ”តិ សុត្តំ វុត្តំ សិយា, ឯកក្ខណេយេវ **ឥមន្ត មន្តនំ** វចនេន **ទណ្ឌ**សទ្ទតោ សម្ភូតំ “ទណ្ឌិកោ ទណ្ឌី”តិ រូបទ្វយមិវ **សតិគតិ**អាទិតោបិ វិសទិសរូបទ្វយមិច្ឆិតព្ពំ សិយា, តញ្ច នត្ថិ, តស្មា “សត្យាទិតោ ឥមន្ត មន្តូ”តិ ន វុត្តំ។ អបិច តថា វុត្តេ ពរូក្ខរតាយ គន្ថគរុតា សិយា។ យស្មា ច សុត្តេន នាម អប្បក្ខរេន អសន្ទិទ្ធេន សារវន្តេន គូឡ្ហនិន្នយេន សព្ពតោមុខេន អនវជ្ជេន ភវិតព្ពំ។ **កច្ចាយនេ** ច យេភុយ្យេន តាទិសានិ គម្ភីរត្ថានិ សុវិសទញាណវិសយភូតានិ សុត្តានិ ទិស្សន្តិ “ឧបាឈធិកិស្សរវចនេ, សរា សរេ លោប”ន្តិអាទីនិ, ឥទម្បិ តេសមញ្ញតរំ, តស្មា “សត្យាទិតោ ឥមន្ត មន្តូ”តិ ន វុត្តំ។ ឯវំ សុត្តោបទេសេ អកតេបិ **ឥមន្ត**នោបិ គហណត្ថំ ភិន្នសត្តិសមវេតវសេន “សត្យាទីហិ មន្តូ”តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

អបរោ នយោ – “តបាទិតោ សី”តិអាទីសុ **តោ**ទន្តសទ្ទស្ស ពហុវចនន្តតា ន សុដ្ឋុ បាកដា **តោ**បច្ចយស្ស ឯកត្តព្រូត្តេសុ វត្តនតោ, “សត្យាទីហិ មន្តូ”តិ ឯត្ថ បន **ហិ**សទ្ទស្ស ពហុវចនត្ថតា អតីវ បាកដា, តស្មា ពហុវចនគ្គហណេន **ឥមន្ត** បច្ចយោ ហោតីតិបិ ទដ្ឋព្ពំ។ ននុ ច ភោ វិនាបិ **ឥមន្ត**បច្ចយេន បាបមស្សត្ថីតិ បាបី, បាបី ឯវ បាបិមាតិ សកត្ថេ **មា**បច្ចយេ កតេយេវ “បាបិមា បុត្តិមា”តិអាទីនិ សិជ្ឈន្តិ “ឆដ្ឋមោ សោ បរាភវោ”តិ ឯត្ថ **ម**បច្ចយេន “ឆដ្ឋមោ”តិ បទំ វិយាតិ? អតិនយញ្ញូ ភវំ, អតិនយញ្ញូ នាមាតិ ភវំ វត្តព្ពោ, ន បន ភវំ សទ្ទគតី ជានាតិ, សទ្ទគតិយោ ច នាម ពហុវិធា។ តថា ហិ ឆដ្ឋោយេវ ឆដ្ឋមោ, “សុត្តមេវ សុត្តន្តោ”តិអាទីសុ **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពា សទ្ទគតិ, “ទេវោយេវ ទេវតា”តិអាទីសុ **កញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពា សទ្ទគតិ, “ទិដ្ឋិ ឯវ ទិដ្ឋិគត”ន្តិអាទីសុ **ចិត្ត**នយេន យោជេតព្ពា សទ្ទគតិ។ ឯវំវិធាសុ សទ្ទគតីសុ “បាបី ឯវ បាបិមា”តិអាទិកំ កតរំ សទ្ទគតី វទេសិ? “សត្ថា រាជា ព្រហ្មា សខា អត្តា សា បុមា”តិអាទីសុ ច កតរំ សទ្ទគតី វទេសិ? កតរសទ្ទន្តោគធំ កតរាយ ច នាមិកបទមាលាយំ យោជេតព្ពំ មញ្ញសីតិ? សោ ឯវំ បុដ្ឋោ អទ្ធា ឧត្តរិ កិញ្ចិ អទិស្វា តុណ្ហី ភវិស្សតិ, តស្មា តាទិសោ នយោ ន គហេតព្ពោ។ តាទិសស្មិញ្ហិ នយេ “បាបិមតា បាបិមតោ”តិអាទីនិ រូបានិ ន សិជ្ឈន្តិ, **ឥមន្ត**បច្ចយនយេន បន សិជ្ឈន្តិ, តស្មា អយមេវ នយោ បសត្ថតរោ អាយស្មន្តេហិ សម្មា ចិត្តេ ឋបេតព្ពោ។ អត្រិទំ និទស្សនំ –

> “ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ,
> មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
> ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា,
> ជយំ តទា ទេវគណា មហេសិនោ”តិ ច,

“សាខាបត្តផលូបេតោ, ខន្ធិមាវមហាទុមោ”តិ ច។

បាបិមា, បាបិមា, បាបិមន្តោ។ បាបិមន្តំ។ សេសំ នេយ្យំ, ឯស នយោ “ខន្ធិមា, បុត្តិមា”តិអាទីសុបិ។

ឥទានិ យថាបាវចនំ កិញ្ចិទេវ **ហិមវន្ត សតិមន្តា**ទីនំ វិសេសំ ព្រូម។ ហិមវន្តោវ បព្ពតោ។ សតិមំ ភិក្ខុំ។ ពន្ធុមំ រាជានំ។ ចន្ទិមំ ទេវបុត្តំ។ សតិមស្ស ភិក្ខុនោ។ ពន្ធុមស្ស រញ្ញោ។ ឥទ្ធិមស្ស ច បរស្ស ច ឯកក្ខណេ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥច្ចាទិ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ អបិចេត្ថ “អាយស្មន្តា”តិ ទ្វិន្នំ វត្តព្ពវចនំ, “អាយស្មន្តោ”តិ ពហូនំ វត្តព្ពវចនន្តិ អយម្បិ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ “ទ្វិន្នំ អារោចេន្តេន ‘អាយស្មន្តា ធារេន្តូ’តិ, តិណ្ណំ អារោចេន្តេន ‘អាយស្មន្តោ ធារេន្តូ’តិ វត្តព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ “តិណ្ណ”ន្តិ ចេត្ថ កថាសីសមត្តំ, តេន ចតុន្នម្បិ បញ្ចន្នម្បិ អតិរេកសតានម្បីតិ ទស្សិតំ ហោតិ។ ពហវោហិ ឧបាទាយ “ឧទ្ទិដ្ឋា ខោ អាយស្មន្តោ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា”តិអាទិកា បាឡិយោ ឋបិតា។ តត្ថ “អាយស្មន្តា”តិទំ វិនយវោហារវសេន ទ្វេយេវ សន្ធាយ វុត្តត្តា ន សព្ពសាធារណំ។ វិនយវោហារញ្ហិ វជ្ជេត្វា អញ្ញស្មិំ វោហារេ ន បវត្តតិ។ “អាយស្មន្តោ”តិទំ បន សព្ពត្ថ បវត្តតីតិ ទ្វិន្នំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។

តត្រ “ហិមវន្តោ”តិ ឥទំ យេភុយ្យេនេកវចនំ ភវតិ, កត្ថចិ ពហុវចនម្បិ, តេនាហ **និរុត្តិបិដកេ** ថេរោ “ហិមវា តិដ្ឋតិ, ហិមវន្តោ តិដ្ឋន្តី”តិ។ “ហិមវន្តោវ បព្ពតោ”តិ អយំ ឯកវចននយោ យថារុតបាឡិវសេន គហេតព្ពោ។ យថារុតបាឡិ ច នាម –

“ទូរេ សន្តោ បកាសន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តឹ ខិត្តា យថា សរា។

អហំ តេន សមយេន, នាគរាជា មហិទ្ធិកោ;
អតុលោ នាម នាមេន, បុញ្ញវន្តោ ជុតិន្ធរោ។

គតិមន្តោ សតិមន្តោ, ធិតិមន្តោ ច សោ ឥសិ;
សទ្ធម្មធារកោ ថេរោ, អានន្ទោ រតនាករោ”

ឥច្ចាទិ។ ឯត្ថ “បុញ្ញវន្តោ”តិអាទីនិ អនេកេសុ ឋានេសុ ពហុវចនភាវេន បុនប្បុនំ វទន្តានិបិ កត្ថចិ ឯកវចនានិ ហោន្តិ, ឯកវចនភាវោ ច នេសំ គាថាវិសយេ ទិស្សតិ, តស្មា តានិ យថាបាវចនំ គហេតព្ពានិ។

ឯវំ **ហិមវន្តសតិមន្ត**សទ្ទាទីនំ វិសេសំ ញត្វា បុន លិង្គន្តរវសេន ទ្វិលិង្គកបទានមត្ថោ ច បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា ច បទានំ សទិសាសទិសតា ច វវត្ថបេតព្ពា។

តត្រ ហិ “សិរិមា”តិ បទំ សុតិសាមញ្ញវសេន លិង្គទ្វយេ វត្តនតោ ទ្វិធា ភិជ្ជតិ។ “សិរិមា បុរិសោ”តិ ហិ អត្ថេ **អា**ការន្តំ បុល្លិង្គំ, “សិរិមា នាម ទេវី”តិ អត្ថេ **អា**ការន្តំ ឥត្ថិលិង្គំ, ឧភយម្បេតំ **ឧ**ការន្តតាបកតិកា។ អថ វា បន បច្ឆិមំ **អា**ការន្តតាបកតិកំ, សិរី យស្ស អត្ថិ សោ សិរិមាតិ បុល្លិង្គវសេន និព្ពចនំ, សិរី យស្សា អត្ថិ សា សិរិមាតិ ឥត្ថិលិង្គវសេន និព្ពចនំ។ អត្រិមានិ កិញ្ចាបិ សុតិវសេន និព្ពចនត្ថវសេន ច អញ្ញមញ្ញំ សមានត្ថានិ, តថាបិ បុរិសបទត្ថឥត្ថិបទត្ថវាចកត្តា ភិន្នត្ថានីតិ វេទិតព្ពានិ។ ឯស នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។ សិរិមា, សិរិមា, សិរិមន្តោ។ សិរិមន្តំ, សិរិមន្តេ។ សិរិមតា, សិរិមន្តេន។ **គុណវន្ត**សទ្ទស្សេវ នាមិកបទមាលា។ សិរិមា, សិរិមា, សិរិមាយោ។ សិរិមំ, សិរិមា, សិរិមាយោ។ សិរិមាយ។ វត្ថមាន**កញ្ញា**នយេន ញេយ្យា។ ឯវំ ទ្វិធា ភិន្នានំ សមានសុតិកសទ្ទានំ នាមិកបទមាលាសុ បទានំ សទិសាសទិសតា វវត្ថបេតព្ពា។ សមាននិព្ពចនត្ថស្សបិ ហិ អសមានសុតិកស្ស “សិរិមា”តិ សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយំ បទានំ ឥមេហិ បទេហិ កាចិបិ សមានតា ន លព្ភតិ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

“សិរិមា”តិ បទំ ទ្វេធា, បុមិត្ថីសុ បវត្តិតោ;
ភិជ្ជតីតិ វិភាវេយ្យ, ឯត្ថ បុល្លិង្គមិច្ឆិតំ។

ឥតិ **អភិភវិតា** បទេន វិសទិសានិ **គុណវាសតិមា**ទីនិ បទានិ ទស្សិតានិ សទ្ធឹ នាមិកបទមាលាហិ។ ឥទានិ អបរានិបិ តព្ពិសទិសានិ បទានិ ទស្សេស្សាម សទ្ធឹ នាមិកបទមាលាហិ។ សេយ្យថិទំ?

រាជា ព្រហ្មា សខា អត្តា, អាតុមា សា បុមា រហា;
ទទ្ទល្លធម្មា ច បច្ចក្ខ-ធម្មា ច វិវដច្ឆទា។

វត្តហា ច តថា វុត្ត-សិរា ចេវ យុវាបិ ច;

មយរ អទ្ទ មុទ្ទាទិ, វិញ្ញាតព្វា វិភាវិនា។

ឯត្ថ “សា”តិ បទមេវ **អា**ការន្តបកតិកមាការន្តំ, សេសានិ បន **អ**ការន្តបកតិកានិ **អា**ការន្តានិ។

រាជា, រាជា, រាជានោ។ រាជានំ, រាជំ, រាជានោ។ រញ្ញា, រាជិនា, រាជូហិ, រាជូភិ។ រញ្ញោ, រាជិនោ, រញ្ញំ, រាជូនំ, រាជានំ។ រញ្ញា, រាជូហិ, រាជូភិ។ រញ្ញោ, រាជិនោ, រញ្ញំ, រាជូនំ, រាជានំ។ រញ្ញេ, រាជិនិ, រាជូសុ។ ភោ រាជ, ភវន្តោ រាជានោ, ភវន្តោ រាជា ឥតិ វា, អយមម្ហាកំ រុចិ។

និរុត្តិបិដកាទីសុ “រាជា”តិ ពហុវចនំ ន អាគតំ, **ចូឡនិរុត្តិយំ** បន អាគតំ។ កិញ្ចាបិ និរុត្តិបិដកាទីសុ ន អាគតំ, តថាបិ “នេតាទិសា សខា ហោន្តិ, លព្ភា មេ ជីវតោ សខា”តិ បាឡិយំ ពហុវចនេកវចនវសេន “សខា”តិ បទស្ស ទស្សនតោ “រាជា”តិ ពហុវចនំ ឥច្ឆិតព្ពមេវ។ តថា “ព្រហ្មា, អត្តា”ឥច្ចាទីនិបិ ពហុវចនានិ តគ្គតិកត្តា វិនា កេនចិ រូបវិសេសេន។

ឯត្ថ ច “គហបតិកោ នាម ឋបេត្វា រាជំ រាជភោគំ ព្រាហ្មណំ អវសេសោ គហបតិកោ នាមា”តិ ទស្សនតោ រាជន្តិ វុត្តំ, ឥទំ បន និរុត្តិបិដកេ ន អាគតំ។ “សព្ពទត្តេន រាជិនា”តិ ទស្សនតោ “រាជិនា”តិ វុត្តំ។ “អារាធយតិ រាជានំ, បូជំ លភតិ ភត្តុសូ”តិ ទស្សនតោ ចតុត្ថីឆដ្ឋីវសេន “រាជាន”ន្តិ វុត្តំ។ **កច្ចាយនរូបសិទ្ធិ**គន្ថេសុ បន “រាជេន, រាជេហិ, រាជេភិ។ រាជេសូ”តិ បទានិ វុត្តានិ។ ចូឡនិរុត្តិនិរុត្តិបិដកេសុ តានិ នាគតានិ, អនាគតភាវោយេវ តេសំ យុត្តតរោ បាឡិយំ អទស្សនតោ, តស្មា ឯត្ថេតានិ អម្ហេហិ ន វុត្តានិ។ បាឡិនយេ ហិ ឧបបរិក្ខិយមានេ ឰទិសានិ បទានិ សមាសេយេវ បស្សាម, ន បនាញ្ញត្រ, អត្រិមេ បយោគា – “អាវុត្តំ ធម្មរាជេនា”តិ ច, “សិរីរាជេន បេសិតោ”តិ ច, “បជាបតិស្ស ទេវរាជស្ស ធជគ្គ”ន្តិ ច, “និក្ខមន្តេ មហារាជេ, សិវីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនេ”តិ ច, ឯវំ បាឡិនយេ ឧបបរិក្ខិយមានេ “រាជេនា”តិអាទីនិ សមាសេយេវ បស្សាម, ន កេវលំ បាឡិនយេ បោរាណដ្ឋកថានយេបិ ឧបបរិក្ខិយមានេ សមាសេយេវ បស្សាម, ន បនាញ្ញត្រ, ឯវំ សន្តេបិ សុដ្ឋុ ឧបបរិក្ខិតព្ពមិទំ ឋានំ។ កោ ហិ នាម សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ សព្ពសោ នយំ សល្លក្ខេតុំ សមត្ថោ អញ្ញត្រ បភិន្នបដិសម្ភិទេហិ ខីណាសវេហិ។

ឯត្ថ ច សមាសន្តគត**រាជ**-សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយោ ទ្វិធា វុច្ចន្តេ **ឱការន្តាការន្ត**វសេន។ ត**ត្រោ**ការន្តា “មហារាជោ យុវរាជោ សិវិរាជោ ធម្មរាជោ”ឥច្ចេវមាទយោ ភវន្តិ។ **អា**ការន្តា បន “មហារាជា យុវរាជា សិវិរាជា ធម្មរាជា”ឥច្ចេវមាទយោ។ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ បោរាណដ្ឋកថាសុ ច “មហារាជោ”តិអាទីនិ ន សន្តិ, តថាបិ “សព្ពមិត្តោ សព្ពសខោ, សព្ពភូតានុកម្បកោ”តិ បាឡិយំ “សព្ពសខោ”តិ ទស្សនតោ “មហារាជោ”តិអាទីនិបិ អវស្សមិច្ឆិតព្ពានិ។ តថា ហិ សមាសេសុ “ធម្មរាជេន, ធម្មរាជស្សា”តិអាទីនិ ទិស្សន្តិ។ ឯតានិ ឱការន្តរូបានិ ឯវំ, **នា**ការន្តរូបានិ។ មហារាជោ, មហារាជា។ មហារាជំ, មហារាជេ។ មហារាជេន, មហារាជេហិ, មហារាជេភិ។ មហារាជស្ស, មហារាជានំ។ មហារាជា, មហារាជស្មា, មហារាជម្ហា, មហារាជេហិ, មហារាជេភិ។ មហារាជស្ស, មហារាជានំ។ មហារាជេ, មហារាជស្មឹ, មហារាជម្ហិ, មហារាជេសុ។ ភោ មហារាជ, ភវន្តោ មហារាជា ។ **កច្ចាយនចូឡនិរុត្តិ**នយេហិ បន “ភោ មហារាជា”ឥតិ ឯកវចនពហុវចនានិបិ ទដ្ឋព្ពានិ។ យថា “មហារាជោ”តិ **ឱ**ការន្តបទស្ស វសេន, ឯវំ “សិវិរាជោ ធម្មរាជោ ទេវរាជោ”តិអាទីនម្បិ **ឱ**ការន្តបទានំ វសេន បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

អយំ **បនា**ការន្តវសេន នាមិកបទមាលា –

មហារាជា, មហារាជា, មហារាជានោ។ មហារាជានំ, មហារាជំ, មហារាជានោ។ មហារញ្ញា, មហារាជិនា, មហារាជូហិ, មហារាជូភិ។ មហារញ្ញោ, មហារាជិនោ, មហារញ្ញំ, មហារាជូនំ។ មហារញ្ញា, មហារាជូហិ, មហារាជូភិ។ មហារញ្ញោ, មហារាជិនោ, មហារញ្ញំ, មហារាជូនំ។ មហារញ្ញេ, មហារាជិនិ, មហារាជូសុ។ ភោ មហារាជ, ភវន្តោ មហារាជានោ។

ឥជាបិ បករណទ្វយនយេន “ភោ មហារាជា” ឥតិ ឯកវចនពហុវចនានិបិ ទដ្ឋព្ពានិ។ យថា ច “មហារាជា”តិ **អា**ការន្តបទស្ស វសេន, ឯវំ “សិវិរាជា, ធម្មរាជា, ទេវរាជា”តិអាទីនម្បិ **អា**ការន្តបទានំ វសេន បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

ឥធ អបរាបិ អត្ថស្ស បាកដីករណត្ថំ ក្រិយាបទេហិ សទ្ធឹ យោជេត្វា **អាការន្តោការន្តានំ** មិស្សកវសេន នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

មហារាជា, មហារាជោ តិដ្ឋតិ, មហារាជានោ, មហារាជា តិដ្ឋន្តិ។ មហារាជានំ, មហារាជំ បស្សតិ, មហារាជានោ, មហារាជេ បស្សតិ។ មហារញ្ញា, មហារាជិនា, មហារាជេន កតំ, មហារាជូហិ, មហារាជូភិ, មហារាជេហិ, មហារាជេភិ កតំ។ មហារញ្ញោ, មហារាជិនោ, មហារាជស្ស ទីយតេ, មហារញ្ញា, មហារាជា, មហារាជស្មា, មហារាជម្ហា និស្សដំ, មហារាជូហិ, មហារាជូភិ, មហារាជេហិ , មហារាជេភិ និស្សដំ។ មហារញ្ញោ, មហារាជិនោ, មហារាជស្ស បរិគ្គហោ, មហារញ្ញំ, មហារាជូនំ, មហារាជានំ បរិគ្គហោ។ មហារញ្ញេ, មហារាជិនិ, មហារាជេ, មហារាជស្មិំ, មហារាជម្ហិ បតិដ្ឋិតំ, មហារាជូសុ, មហារាជេសុ បតិដ្ឋិតំ។ ភោ មហារាជ ត្វំ តិដ្ឋ, ភោន្តោ មហារាជានោ, មហារាជា តុម្ហេ តិដ្ឋថាតិ។ ឯវំ “យុវរាជា, យុវរាជោ”តិអាទីសុបិ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ “កស្មា បករណកត្តុនា ឥមស្មិំ ឋានេ មហន្តោ វាយាមោ ច មហន្តោ ច បរក្កមោ កតោ, នន្វេតេសុបិ បទេសុ កានិចិ ពុទ្ធវចនេ វិជ្ជន្តិ, កានិចិ ន វិជ្ជន្តីតិ? វិញ្ញូហិ តេ ឯវំ វត្តព្ពា “បករណកត្តារេនេត្ថ សោ ច មហន្តោ វាយាមោ សោ ច មហន្តោ បរក្កមោ សាដ្ឋកថេ នវង្គេ សត្ថុសាសនេ សទ្ទេសុ ច អត្ថេសុ ច សោតារានំ សុដ្ឋុ កោសល្លុប្បាទនេន សាសនស្សោបការត្ថំ កតោ, យានិ ចេតានិ តេន បទានិ ទស្សិតានិ, ឯតេសុ កានិចិ ពុទ្ធវចនេ វិជ្ជន្តិ, កានិចិ ន វិជ្ជន្តិ។ ឯត្ថ យានិ ពុទ្ធវចនេ វិជ្ជន្តិ, តានិ វិជ្ជមានវសេន គហិតានិ។ យានិ ន វិជ្ជន្តិ, តានិ បោរាណដ្ឋកថាទីសុ វិជ្ជមានវសេន បាឡិនយវសេន ច គហិតានី”តិ។ អគ្រាយំ សង្ខេបតោ អធិប្បាយវិភាវនា –

“តទំ វត្វា មហារាជា, កំសោ ពារាណសិគ្គហោ;
ធនុំ តូណិញ្ច និក្ខិប្ប, សំយមំ អជ្ឈុបាគមី”តិ

ឥទំ **អា**ការន្តស្ស **មហារាជ**សទ្ទស្ស និទស្សនំ។ យស្មា “សព្ពសខោ”តិ បាឡិ វិជ្ជតិ, តស្មា តេន នយេន “មហារាជោ”តិបិ **ឱ**ការន្តោ ទិដ្ឋោ នាម ហោតិ **បុរិស**នយេន យោជេតព្ពោ ច។ តេនេវ ច “តមព្រវិ មហារាជា។ និក្ខមន្តេ មហារាជេ”តិអាទីនិ ទិស្សន្តិ។

ឯវំ **មហារាជ**សទ្ទស្ស **ឱ**ការន្តត្តេ សិទ្ធេ “មហារាជា, មហារាជស្មា, មហារាជម្ហា”តិ បញ្ចមិយា ឯកវចនញ្ច “មហារាជេ, មហារាជស្មិំ, មហារាជម្ហី”តិ សត្តមិយា ឯកវចនញ្ច សិទ្ធានិ ឯវំ ហោន្តិ បាឡិយំ អវិជ្ជមានានម្បិ នយវសេន គហេតព្ពត្តា។ “រាជេន, រាជស្សា”តិអាទីនិ បន នយវសេន គហេតព្ពានិ ន ហោន្តិ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា “រាជា ព្រហ្មា សខា អត្តា”ឥច្ចេវមាទីនិ “បុរិសោ ឧរគោ”តិអាទីនិ វិយ អញ្ញមញ្ញំ សព្ពថា សទិសានិ ន ហោន្តិ។ តថា ហិ នេសំ “រញ្ញា ព្រហ្មុនា សខិនា អត្តនា អត្តេន សានា បុមុនា”តិអាទីនិ វិសទិសានិបិ រូបានិ ភវន្តិ, តស្មា តានិ ន សក្កា នយវសេន ជានិតុំ។ ឯវំ ទុជ្ជានត្តា បន បាឡិយំ បោរាណដ្ឋកថាសុ ច យថារុតបទានេវ គហេតព្ពានិ។ **មហារាជ**សទ្ទាទីនំ បន **ឱ**ការន្តភាវេ សិទ្ធេយេវ **“បុរិស**នយោគជា ឥមេ សទ្ទា”តិ នយគ្គហណំ ទិស្សតិ, តស្មា អម្ហេហិ នយវសេន “មហារាជា, មហារាជស្មា”តិអាទីនិ វុត្តានិ។ យថា ហិ –

“ឯតញ្ហិ តេ ទុរាជានំ, យំ សេសិ មគសាយិកំ;
យស្ស តេ កឌ្ឍមានស្ស, ហត្ថា ទណ្ឌោន មុច្ចតី”តិ

ឯត្ថ “ហត្ថា”តិ, “អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាត”ន្តិ ឯត្ថ បន “ទណ្ឌា”តិ ច **ឱ**ការន្តស្ស បញ្ចមិយេកវចនស្ស ទស្សនតោ “ឧរគា, បដង្គា, វិហគា”តិអាទីនិបិ **ឱ**ការន្តានិ បញ្ចមិយេកវចនានិ គហេតព្ពានិ ហោន្តិ។ យថា ច “ទាឋិនិ មាតិមញ្ញត្វោ, សិង្គាលោ មម បាណទោ”តិ ឯត្ថ “មញ្ញត្វោ”តិ, “សុទ្ធា សុទ្ធេហិ សំវាសំ, កប្បយត្វោ បតិស្សតា”តិ ឯត្ថ បន “កប្បយត្វោ”តិ ច ក្រិយាបទស្ស ទស្សនតោ “គច្ឆត្វោ, ភុញ្ជត្វោ, សយត្វោ”តិអាទីនិបិ គហេតព្ពានិ ហោន្តិ។ គណ្ហន្តិ ច តាទិសានិ បទរូបានិ សាសនេ សុកុសលា កុសលា, តស្មា អម្ហេហិបិ នយគ្គាហវសេន “មហារាជា , មហារាជស្មា”តិអាទីនិ វុត្តានិ។ នយគ្គាហវសេន បន គហណេ អសតិ កថំ នាមិកបទមាលា បរិបុណ្ណា ភវិស្សន្តិ, សតិយេវ តស្មិំ បរិបុណ្ណា ភវន្តិ។

តថា ហិ ពុទ្ធវចនេ អនេកសតសហស្សានិ នាមិកបទានិ ក្រិយាបទានិ ច បាដិឯក្កំ បាដិឯក្កំ ឯកវចនពហុវចនកាហិ សត្តហិ អដ្ឋហិ វា នាមវិភត្តីហិ ឆន្នវុតិយា ច អាខ្យាតិកវចនេហិ យោជិតានិ ន សន្តិ, នយវសេន បន សន្តិយេវ, ឥតិ នយវសេន “មហារាជា, មហារាជស្មា”តិអាទីនិ អម្ហេហិ ឋបិតានិ។ “មហារាជា តិដ្ឋន្តិ, មហារាជា តុម្ហេ តិដ្ឋថា”តិ ឥមានិ បន “អថ ខោ ចត្តារោ មហារាជា មហតិយា ច យក្ខសេនាយ មហតិយា ច កុម្ភណ្ឌសេនាយា”តិ ទស្សនតោ,

“ចត្តារោ តេ មហារាជា, សមន្តា ចតុរោ ទិសា;

ទទ្ទុឡ្ហមានា អង្គំសុ, វនេ កាបិលវត្ថវេ”តិ

ទស្សនតោ ច វុត្តានិ។ “មហារាជ”ន្តិអាទីនិបិ បាឡិញ្ច បាឡិនយញ្ច ទិស្វា ឯវ វុត្តានិ។ អសមាសេ “រាជំ, រាជេនា”តិអាទីនិ ន បស្សាម, តស្មា សុដ្ឋុ វិចារេតព្ពមិទំ ឋានំ។ តទញ្ញំ ទុទ្ទសំ វីរជាតិនា ជានិតព្ពដ្ឋានំ។ សចេ បនាយស្មន្តោ ពុទ្ធវចនេ វា បោរាណិកាសុ វា អដ្ឋកថាសុ អសមាសេ “រាជំ, រាជេនា”តិអាទីនិ បស្សេយ្យាថ, តទា សាធុកំ មនសិ ករោថ។ កោ ហិ នាម សព្ពប្បការេន ពុទ្ធវចនេ វោហារប្បភេទំ ជានិតុំ សមត្ថោ អញ្ញត្រ បភិន្នបដិសម្ភិទេហិ មហាខីណាសវេហិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“វីតតណ្ហោ អនាទានោ, និរុត្តិបទកោវិទោ;
អក្ខរានំ សន្និបាតំ, ជញ្ញា បុព្ពាបរានិ ចា”តិ។

ព្រហ្មា , ព្រហ្មា, ព្រហ្មានោ។ ព្រហ្មានំ, ព្រហ្មំ, ព្រហ្មានោ។ ព្រហ្មុនា, ព្រហ្មេហិ, ព្រហ្មេភិ, ព្រហ្មូហិ, ព្រហ្មូភិ។ ព្រហ្មស្ស, ព្រហ្មុនោ, ព្រហ្មានំ, ព្រហ្មូនំ។ ព្រហ្មុនា, ព្រហ្មេហិ, ព្រហ្មេភិ, ព្រហ្មូហិ, ព្រហ្មូភិ។ ព្រហ្មស្ស, ព្រហ្មុនោ, ព្រហ្មានំ, ព្រហ្មូនំ។ ព្រហ្មនិ, ព្រហ្មេសុ, ភោ ព្រហ្ម, ភោ ព្រហ្មេ, ភវន្តោ ព្រហ្មានោ។

យមកមហាថេររុចិយា “ភោ ព្រហ្មា”ឥតិ ពហុវចនំ វា។ ឯត្ថ បន “បណ្ឌិតបុរិសេហិ ទេវេហិ ព្រហ្មូហី”តិ **ដីកា**វចនស្ស ទស្សនតោ, “ព្រហ្មូនំ វចីឃោសោ ហោតី”តិ ច “ព្រហ្មូនំ វិមានាទីសុ ឆន្ទរាគោ កាមាសវោ ន ហោតី”តិ ច **អដ្ឋកថា**វចនស្ស ទស្សនតោ, “វិហឹសសញ្ញី បគុណំ ន ភាសឹ, ធម្មំ បណីតំ មនុជេសុ ព្រហ្មេ”តិ អាហច្ចភាសិតស្ស ច ទស្សនតោ “ព្រហ្មូហិ, ព្រហ្មូភិ, ព្រហ្មូនំ, ព្រហ្មេ”តិ បទានិ វុត្តានិ, ឯតានិ ចូឡនិរុត្តិនិរុត្តិបិដកកច្ចាយនេសុ ន អាគតានិ។

សខា, សខា, សខិនោ, សខានោ, សខាយោ។ សខំ, សខារំ, សខានំ, សខិនោ, សខានោ, សខាយោ។ សខិនា, សខារេហិ, សខារេភិ, សខេហិ, សខេភិ។ សខិស្ស, សខិនោ, សខីនំ, សខារានំ, សខានំ។ សខារស្មា, សខិនា, សខារេហិ, សខារេភិ, សខេហិ, សខេភិ។ សខិស្ស, សខិនោ, សខីនំ, សខារានំ, សខានំ។ សខេ, សខេសុ, សខារេសុ។ ភោ សខ, ភោ សខា, ភោ សខិ, ភោ សខី, ភោ សខេ, ភវន្តោ សខិនោ, សខានោ, សខាយោ។

យមកមហាថេរមតេន “ភោ សខា”ឥតិ ពហុវចនំ វា។ បាឡិយំ បន **សុវណ្ណកក្កដជាតកេ** “ហរេ សខា កិស្ស នុ មំ ជហាសី”តិ ទីឃវសេន វុត្តោ **សខា**សទ្ទោ អាលបនេកវចនំ, តស្មា យមកមហាថេរនយោ ន យុជ្ជតីតិ ចេ ? នោ ន យុជ្ជតិ។ យស្មា “នេតាទិសា សខា ហោន្តិ, លព្ភា មេ ជីវតោ សខា”តិ **មនោជជាតកេ សខា**សទ្ទោ ឯកវចនម្បិ ហោតិ ពហុវចនម្បិ។ តថា ហិ តត្ថ បឋមបាទេ ពហុវចនំ, ទុតិយបាទេ បនេកវចនំ, តស្មា យមកមហាថេរេន បច្ចុត្តាលបនពហុវចនដ្ឋានេ **សខា**សទ្ទោ វុត្តោ។ ឯត្ថ ច “សព្ពមិត្តោ សព្ពសខោ, សព្ពភូតានុកម្បកោ”តិ បាឋានុលោមេន សមាសេ លព្ភមានស្ស **សខ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ “សព្ពសខោ, សព្ពសខា, សព្ពសខំ, សព្ពសខេ”តិអាទិនា **បុរិស**នយេន។ តត្រាយំ សមាសវិគ្គហោ – សព្ពេសំ ជនានំ សខា, សព្ពេ វា ជនា សខិនោ ឯតស្សាតិ សព្ពសខោ, យថា សព្ពវេរីតិ។

អត្តា, អត្តា, អត្តានោ។ អត្តានំ, អត្តំ, អត្តានោ។ អត្តនា, អត្តេន, អត្តនេហិ, អត្តនេភិ។ អត្តនោ, អត្តានំ។ អត្តនា, អត្តនេហិ, អត្តនេភិ។ អត្តនោ, អត្តានំ។ អត្តនិ, អត្តនេសុ។ ភោ អត្ត, ភវន្តោ អត្តា, ភោន្តោ អត្តានោ។

ឯត្ថ បន អត្តំ និរង្កត្វាន បិយានិ សេវតិ។

“សចេ គច្ឆសិ បញ្ចាលំ, ខិប្ប’មត្តំ ជហិស្សសិ;
មិគំ បន្ថានុបន្នំវ, មហន្តំ ភយមេស្សតី”តិ

បាឡីសុ “អត្តា”ន្តិ ទស្សនតោ “អត្តា”ន្តិ ឥធ វុត្តំ, “អត្តេន វា អត្តនិយេន វា”តិ បាឡិទស្សនតោ បន “អត្តេនា”តិ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** បន “អត្តស្សា”តិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីនមេកវចនំ អាគតំ, ឯតំ កច្ចាយនេ និរុត្តិបិដកេ ច ន ទិស្សតិ។ កត្ថចិ បន “អត្តេសូ”តិ អាគតំ។ សព្ពានេតានិ សាធុកថំ ជិនគន្ថំ ឱលោកេត្វា គហេតព្ពានិ។

“អាតុមា , អាតុមា, អាតុមានោ។ អាតុមានំ, អាតុមំ, អាតុមានោ។ អាតុមេន, អាតុមេហិ, អាតុ
មេភី”តិអាទិនា **បុរិស**នយេន វត្វា “ភោ អាតុម, ភវន្តោ អាតុមា, អាតុមានោ”តិ វត្តព្ពំ។

តត្រ **អត្ត**សទ្ទស្ស សមាសេ “ភាវិតត្តោ, ភាវិតត្តា។ ភាវិតត្តំ, ភាវិតត្តេ។ ភាវិតត្តេន, ភាវិតត្តេហិ,
ភាវិតត្តេភី”តិ **បុរិស**នយេនេវ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

សា, សា, សានោ។ សានំ, សានេ។ សានា, សានេហិ, សានេភិ។ សាស្ស, សានំ។ សានា, សានេហិ, សានេភិ។
សាស្ស, សានំ។ សានេ, សានេសុ។ ភោ សា, ភវន្តោ សានោ។ **សា** វុច្ចតិ សុនខោ។

ឯត្ថ ច “ន យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ។ សាវ វារេន្តិ សូករ”ន្តិ និទស្សនបទានិ។ កេចិ បន **សា**សទ្ទស្ស
ទុតិយាតតិយាទីសុ “សំ, សេ។ សេនា”តិអាទីនិ រូបានិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ ន ហិ តានិ “សំ, សេ។ សេនា”តិអាទីនិ
រូបានិ ពុទ្ធវចនេ ចេវ អដ្ឋកថាទីសុ ច និរុត្តិបិដកេ ច ទិស្សន្តិ។ ឯវំ បន **និរុត្តិបិដកេ** វុត្តំ “សា តិដ្ឋតិ, សានោ
តិដ្ឋន្តិ។ សានំ បស្សតិ, សានេ បស្សតិ។ សានា កតំ, សានេហិ កតំ, សានេភិ កតំ។ សាស្ស ទីយតេ, សានំ
ទីយតេ។ សានា និស្សដំ, សានេហិ និស្សដំ, សានេភិ និស្សដំ។ សាស្ស បរិគ្គហោ, សានំ បរិគ្គហោ។ សានេ
បតិដ្ឋិតំ, សានេសុ បតិដ្ឋិតំ។ ភោ សា, ភវន្តោ សានោ”តិ, តស្មា និរុត្តិបិដកេ វុត្តនយេនេវ នាមិកបទមាលា
គហេតព្ពា។

អត្រិទំ វត្តព្ពំ – យថា “សេហិ ទារេហិ អសន្តុដ្ឋោ”តិអាទីសុ បុល្លិង្គេ វត្តមានស្ស “សកោ”ឥតិ អត្តវាចកស្ស
សសទ្ទស្ស “អត្តនោ អយន្តិ សោ”តិ ឯតស្មិំ អត្ថេ “សោ, សា។ សំ, សេ។ សេន, សេហិ, សេភិ។ សស្ស, សានំ។ សា,
សស្មា, សម្ហា, សេហិ, សេភិ។ សស្ស, សានំ។ សេ, សស្មិំ, សម្ហិ, សេសូ”តិ **បុរិស**នយេន រូបានិ ភវន្តិ, ន តថា សុនខ
វាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស រូបានិ ភវន្តិ។ យថា វា “ហិសន្តិ អត្តសម្ភូតា, តចសារំវ សំ ផលំ។ សានិ កម្មានិ តប្បេន្តិ,
កោសលំ សេន’សន្តុដ្ឋំ, ជីវគ្គាហំ អគាហយិ”តិអាទីសុ នបុំសកលិង្គេ វត្តមានស្ស សកមិច្ចត្ថវាចកស្ស **ស**សទ្ទស្ស
“សំ, សានិ, សា។ សំ, សានិ, សេ។ សេន, សេហិ, សេភិ។ សស្ស, សានំ។ សា, សស្មា, សម្ហា, សេហិ, សេភិ។ សស្ស,
សានំ។ សេ, សស្មិំ, សម្ហិ, សេសូ”តិ **ចិត្ត**នយេន រូបានិ ភវន្តិ, ន តថា សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស រូបានិ ភវន្តិ។
ឯវំ សន្តេ កស្មា តេហិ អាចរិយេហិ ទុតិយាតតិយាឋានេ “សំ, សេ។ សេនា”តិ វុត្តំ, កស្មា ច បញ្ចមីឋានេ “សា, ស
ស្មា, សម្ហា”តិ វុត្តំ, សត្តមីឋានេ ច “សេ, សស្មិំ, សម្ហិ”តិ ច វុត្តំ? សព្ពមេតំ អការណំ, តក្កគាហមត្តេន គហិតំ អ
ការណំ។ សុនខវាចកោ ហិ **សា**សទ្ទោ **អា**ការន្តតាបកតិកោ, ន **បុរិស ចិត្ត**សទ្ទាទយោ វិយ **អ**ការន្តតា
បកតិកោ។ យាយ ឥមស្ស ព្លទិសានិ រូបានិ សិយុំ, សា ច បកតិ នត្ថិ។ ន ចេសោ “រាជា, ព្រហ្មា, សខា, អត្តា”
ឥច្ចេវមាទយោ វិយ បឋមំ **អ**ការន្តភាវេ ឋត្វា បច្ឆា បដិលទ្ធ**អា**ការន្តតា, អថ ខោ និច្ច**មោ**ការន្តតាបកតិកោ
គោសទ្ទោ វិយ និច្ច**មា**ការន្តតាបកតិកោ។ និច្ច**មា**ការន្តតាបកតិកស្ស ច **ឯ**វរូបានិ រូបានិ ន ភវន្តិ, តស្មា **និរុត្តិ
បិដកេ** បភិន្នបដិសម្ភិទេន អាយស្មតា **មហាកច្ចាយនេន** ន វុត្តានិ។ សចេបិ មញ្ញេយ្យុំ “អត្តំ, អត្តេនា’តិ ច
ទស្សនតោ ‘សំ, សេនា’តិ ឥមានិ បន គហេតព្ពានី”តិ។ ន គហេតព្ពានិ “រាជា, ព្រហ្មា, សខា, អត្តា, សា,
បុមា”ឥច្ចេវមាទីនំ អញ្ញមញ្ញំ បទមាលាវសេន វិសទិសត្តា នយវសេន គហេតព្ពាការស្ស អសម្ភវតោ។ ព្លទិសេ ហិ
ឋានេ នយគ្គាហវសេន គហណំ នាម សទោសំយេវ សិយា, តស្មា នយគ្គាហវសេនបិ ន គហេតព្ពានិ។

អបរម្បិ អត្រ វត្តព្ពំ – យថា ហិ “សាហិ នារីហិ តេ យន្តី”តិ វុត្តេ “អត្តនោ នារី”តិ, “សា នារី”តិ ឯវំ
អត្ថវតោ ឥត្ថិលិង្គស្ស **កញ្ញា**សទ្ទេន សទិសស្ស **សា**សទ្ទស្ស “សា, សា, សាយោ។ សំ, សា, សាយោ។ សាយ, សាហិ,
សាភិ។ សាយ, សានំ។ សាយ, សាហិ, សាភិ។ សាយ, សានំ។ សាយ, សាយំ, សាសូ”តិ **កញ្ញា**នយេន រូបានិ ភវន្តិ, ន
តថា ឥមស្ស សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស រូបានិ ភវន្តិ។ ឯវំ សន្តេ កស្មា តេ អាចរិយា តតិយាពហុវចនដ្ឋានេ ច
“សាហិ, សាភី”តិ រូបានិ ឥច្ឆន្តិ, កស្មា ច សត្តមីពហុវចនដ្ឋានេ “សាសូ”តិ? ឥទម្បិ អការណំ
អាការន្តបុល្លិង្គត្តា។ កស្មា ច បន ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនដ្ឋានេ បុព្ពក្ខរស្ស រស្សវសេន “សស្ស”ឥតិ រូបំ ឥច្ឆន្តិ?
ឥទម្បិ អការណំ សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស **អា**ការន្តតាបកតិកត្តា។ **អា**ការន្តតាបកតិកស្ស ច **សា**សទ្ទស្ស
យថា **អ**ការន្តតាបកតិកស្ស **បុរិស**សទ្ទស្ស “បុរិសស្សា”តិ ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនរូបំ ភវតិ ឯវរូបស្ស រូបស្ស
អភាវតោ។ តេនេវ អាយស្មា កច្ចានោ **និរុត្តិបិដកេ** សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស រូបំ ទស្សេន្តោ
ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនដ្ឋានេ បុព្ពក្ខរស្ស ទីឃវសេន “សាស្ស”ឥតិ រូបមាហ។ កស្មា ច បន តេ អាចរិយា
ចតុត្ថេកវចនដ្ឋានេ “សាយ”ឥតិ រូបំ ឥច្ឆន្តិ? ឥទម្បិ អការណំ, ឋបេត្វា ហិ **អា**ការន្តិត្ថិលិង្គេ **យ**សញ្ញតោ
អាការតោ បរេសំ **នា**ទីនំ **អាយា**ទេសញ្ច **អ**ការន្តតោ បុន្នបុំសកលិង្គតោ បរស្ស ចតុត្ថេកវចនស្ស **អាយា**
ទេសញ្ច **អា**ការន្តបុល្លិង្គេ អ**ឃ**តោ **អា**ការន្តតោ បរស្ស ចតុត្ថេកវចនស្ស កត្ថចិបិ **អាយា**ទេសោ ន ទិស្សតិ។
និរុត្តិបិដកេ ច តាទិសំ រូបំ ន វុត្តំ, អវចនំយេវ យុត្តតរំ ពុទ្ធវចនេ អដ្ឋកថាទីសុ ច អនាគមនតោ។ យា
បនម្ហេហិ និរុត្តិបិដកំ និស្សាយ ពុទ្ធវចនញ្ច សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុត្តា, សាយេវ សារតោ

បច្ចេតព្ពា។ ឯត្ថាបិ នានាអត្ថេសុ វត្តមានានំ លិង្គត្តយបរិយាបន្នានំ **សា សោ សំ**តច្ចេតេសំ តិណ្ណំ បទានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាសុ បទានំ សទិសាសទិសតា ទដ្ឋព្ពា។

ឯត្ថ សិយា – យោ តុម្ហេហិ **សា**សទ្ទោ "**តំ**សទ្ទត្ថេ ច សុនខេ ច សកមិច្ចត្ថេ ច វត្តតី"តិ ឥច្ឆិតោ, កថំ តំ "សា"តិ វុត្តេយេវ "ឥមស្ស អត្ថស្ស វាចកោ"តិ ជានន្តីតិ? ន ជានន្តិ, បយោគវសេន បន ជានន្តិ លោកិយជនា ចេវ បណ្ឌិតា ច។ បយោគវសេន ហិ "សា មទ្ទី នាគមារុហិ, នាតិពទ្ធំវ កុញ្ជរ"ន្តិអាទីសុ **សា**សទ្ទស្ស តំសទ្ទត្ថតា វិញ្ញាយតិ, ឯវំ **សា**សទ្ទោ **តំ**សទ្ទត្ថេ ច វត្តតិ។ "ន យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ។ ភគវតោ សាជាតិម្បិ សុត្វា សត្តា អមតរសភាគិនោ ភវន្តី"តិអាទីសុ **សា**សទ្ទស្ស សុនខវាចកតា វិញ្ញាយតិ។

"អន្នំ តវេទំ បកតំ យសស្សិ,
តំ ខជ្ជរេ ភុញ្ជរេ បិយ្យរេ ច;
ជានាសិ មំ ត្វំ បរទត្តូបជីវិំ,
ឧត្តិដ្ឋបិណ្ឌំ លភតំ សបាកោ"តិ

ឯត្ថ បន **សា**សទ្ទស្ស រស្សភាវករណេន "សបាកោ"តិ បាឡិ ឋិតាតិ អត្ថំ អគ្គហេត្វា "សានំ សុនខានំ ឥទំ មំសន្តិ ស"មិតិ អត្ថំ គហេត្វា "សំ បចតីតិ សបាកោ"តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន "សបាកោតិ សបាកចណ្ឌាលោ" ឥច្ចេវ វុត្តំ។ តម្បិ ឯតទេវត្ថំ ទីបេតិ។ ឯវំ **សា**សទ្ទោ សុនខេ ច វត្តតិ។ "សា ទារា ជន្តូនំ បិយា"តិ វុត្តេ បន "សកា ទារា សត្តានំ បិយា"តិ អត្ថទីបនវសេន **សា**សទ្ទស្ស សកវាចកតា បញ្ញាយតិ។ ឯវំ **សា**សទ្ទោ សកមិច្ចត្ថេ ច វត្តតិ។ ឥតិ **សា**សទ្ទំ បយោគវសេន ព្លទិសត្ថស្ស វាចកោតិ ជានន្តិ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

តំសទ្ទត្ថេ ច សុនខេ,
សកស្មិម្បិ ច វត្តតិ;
សាសទ្ទោ សោ ច ខោ ញេយ្យោ,
បយោគានំ វសេន វេ។

ឯត្ថ ច បាឡិយំ "ន យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតី"តិ ឯកវចនប្បយោគទស្សនតោ ច,

"អសន្តា កិរ មំ ជម្មា, តាត តាតាតិ ភាសរេ;
រក្ខសា បុត្តរូបេន, សាវ វារេន្តិ សូករ"ន្តិ

ពហុវចនប្បយោគទស្សនតោ ច, **និរុត្តិបិដកេ** "សានោ"ឥច្ចាទិទស្សនតោ ច "សា, សា, សានោ។ សានំ, សានេ។ សានា"តិអាទិនា សុនខវាចកស្ស **សា**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា កថិតា។

ឥទានិ **បុម**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

បុមា, បុមា, បុមានោ។ បុមានំ, បុមានេ។ បុមានា, បុមុនា, បុមេន, បុមានេហិ, បុមានេភិ។ បុមស្ស, បុមុនោ, បុមានំ។ បុមានា, បុមុនា, បុមានេហិ, បុមានេភិ។ បុមស្ស, បុមុនោ, បុមានំ។ បុមានេ, បុមានេសុ។ ភោ បុម, ភវន្តោ បុមា, បុមានោ។ "ភោ បុមា"ឥតិ ពហុវចនេ នយោបិ ញេយ្យោ។

ឯត្ថ បន –

"ថិយោ តស្ស បជាយន្តិ, ន បុមា ជាយរេ កុលេ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ"តិ

អយំ បាឡិ **បុម**សទ្ទស្ស ពហុវចនភាវសាធិកា, **កច្ចាយនេ** "ហេ បុមំ"ឥតិ សានុសារំ អាលបនេកវចនំ ទិស្សតិ។ តទនេកេសុ បាឡិប្បទេសេសុ ច អដ្ឋកថាសុ ច សានុសារានំ អាលបនវចនានំ អទស្សនតោ ឥជ ន វទាមិ។ ឧបបរិក្ខិត្វា យុត្តំ ចេ, គហេតព្ពំ។ "យសស្សិ នំ បញ្ញវន្តំ វិសយ្ហា"តិ ឯត្ថ បន ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ អាគមវសេនេវានុសារោ ហោតិ, ន សភាវតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយ**មា**ការន្តវសេន នាមិកបទមាលា។

"សោឡសិត្ថិសហស្សានំ,
ន វិជ្ជតិ បុមោ តទា;

អហោរត្តានមច្ចយេន,
និព្ពត្តោ អហមេកកោ”តិ ច,

“យថា ពលាកយោនិម្ហិ, ន វិជ្ជតិ បុមោ សទា;
មេឃេសុ គជ្ជមានេសុ, គព្ភំ គណ្ហន្តិ តា តទា”តិ ច

បាឡិទស្សនតោ បន **ឱ**ការន្តវសេនបិ នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា។

បុមោ, បុមា។ បុមំ, បុមេ។ បុមេន, បុមេហិ, បុមេភិ។ បុមស្ស, បុមានំ។ បុមា, បុមស្មា, បុមម្ហា, បុមេហិ, បុមេភិ។ បុមស្ស, បុមានំ។ បុមេ, បុមស្មិំ, បុមម្ហិ, បុមេសុ។ ភោ បុម, ភវន្តោ បុមា។ “ភោ បុមា”ឥតិ វា, ឯវំ **បុម**សទ្ទស្ស ទ្វិធា នាមិកបទមាលា ភវតិ។

ឥទានិ មិស្សកនយោ វុច្ចតេ –

បុមា , បុមោ, បុមា, បុមានោ។ បុមានំ, បុមំ, បុមានេ, បុមេ។ បុមានា, បុមុនា, បុមេន, បុមានេហិ, បុមានេភិ, បុមេហិ, បុមេភិ។ បុមស្ស, បុមុនោ, បុមានំ។ បុមានា, បុមុនា, បុមា, បុមស្មា, បុមម្ហា, បុមានេហិ, បុមានេភិ, បុមេហិ, បុមេភិ។ បុមស្ស, បុមុនោ, បុមានំ។ បុមានេ, បុមេ, បុមស្មិំ, បុមម្ហិ, បុមានេសុ, បុមេសុ។ ភោ បុម, ភវន្តោ បុមានោ, ភវន្តោ បុមា។ “ភោ បុមានោ, ភោ បុមា”ឥតិ វា។

ឥទានិ **រហ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

រហា វុច្ចតិ បាបធម្មោ។ រហា, រហា, រហិនោ។ រហានំ, រហានេ។ រហិនា, រហិនេហិ, រហិនេភិ។ រហស្ស, រហានំ។ រហា, រហានេហិ, រហានេភិ។ រហស្ស, រហានំ។ រហានេ, រហានេសុ។ ភោ រហ, ភវន្តោ រហិនោ, ភវន្តោ រហា។

ឥទានិ **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

ទទ្ទុឡធម្មា, ទទ្ទុឡធម្មា, ទទ្ទុឡធម្មានោ។ ទទ្ទុឡធម្មានំ, ទទ្ទុឡធម្មានេ។ ទទ្ទុឡធម្មិនា, ទទ្ទុឡធម្មេហិ, ទទ្ទុឡធម្មេភិ។ ទទ្ទុឡធម្មស្ស, ទទ្ទុឡធម្មានំ។ ទទ្ទុឡធម្មិនា, ទទ្ទុឡធម្មេហិ, ទទ្ទុឡធម្មេភិ។ ទទ្ទុឡធម្មស្ស, ទទ្ទុឡធម្មានំ។ ទទ្ទុឡធម្មេ ទទ្ទុឡធម្មេសុ។ ភោ ទទ្ទុឡធម្ម, ភវន្តោ ទទ្ទុឡធម្មានោ, ភវន្តោ ទទ្ទុឡធម្មា។ “ភោ ទទ្ទុឡធម្មានោ, ភោ ទទ្ទុឡធម្មា”ឥតិ បុថុវចនម្បិ ញេយ្យំ, ឯវំ **បច្ចក្ខធម្ម**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

ឯត្ថ ច “សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ ចត្តារោ ធនុគ្គហា ទទ្ទុឡធម្មា”តិ ឥទំ និទស្សនំ។ ឥមិស្សំ បន បាឡិយំ “ទទ្ទុឡធម្មា” ឥតិ ពហុវចនវសេន អាគតត្តា **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទោ **អា**ការន្តោតិបិ **ឱ**ការន្តោតិបិ អប្បសិទ្ធោ តទន្តានំ ពហុវចនភាវេ តុល្យរូបត្តា។ តថាបិ អម្ហេហិ បទមាលា **អា**ការន្តវសេនេវ យោជិតា។ ព្លទិសេសុ ហិ ឋានេសុ **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទោ **អា**ការន្តោតិបិ **ឱ**ការន្តោតិបិ វត្តុំ យុជ្ជតេវ អបរិព្យត្តរូបត្តា។ អញ្ញស្មិំ បន បាឡិប្បទេសេ អតីវ បរិព្យត្តោ ហុត្វា **ឱ**ការន្ត **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទោ ទ្វិធា ទិស្សតិ គុណសទ្ទបណ្ណត្តិវាចកសទ្ទវសេន។ តត្ថ “ឥស្សត្ថេ ចស្មិ កុសលោ, ទទ្ទុឡធម្មោតិ វិស្សុតោ”តិ ឯត្ថ **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទោ **ឱ**ការន្តោ គុណសទ្ទោ។ “ពារាណសិយំ ទទ្ទុឡធម្មោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសី”តិ ឯត្ថ បន បណ្ណត្តិវាចកសទ្ទោ។ ឯវំ **ឱ**ការន្តោ **ទទ្ទុឡធម្ម**សទ្ទោ ទ្វិធា ទិដ្ឋោ។ តស្ស បន “ទទ្ទុឡធម្មោ, ទទ្ទុឡធម្មា។ ទទ្ទុឡធម្មំ, ទទ្ទុឡធម្មេ”តិ **បុរិស**នយេន នាមិកបទមាលា ញេយ្យា, **អាការន្តោការន្តា**នំ វសេន មិស្សកបទមាលា ច។ កថំ?

ទទ្ទុឡធម្មា, ទទ្ទុឡធម្មោ, ទទ្ទុឡធម្មានោ, ទទ្ទុឡធម្មា។ ទទ្ទុឡធម្មានំ, ទទ្ទុឡធម្មំ, ទទ្ទុឡធម្មានេ, ទទ្ទុឡធម្មេ។ ទទ្ទុឡធម្មិនា, ទទ្ទុឡធម្មេន, ទទ្ទុឡធម្មេហិ, ទទ្ទុឡធម្មេភិ។ ទទ្ទុឡធម្មស្ស, ទទ្ទុឡធម្មានំ។ ទទ្ទុឡធម្មិនា, ទទ្ទុឡធម្មា, ទទ្ទុឡធម្មស្មា, ទទ្ទុឡធម្មម្ហា, ទទ្ទុឡធម្មេហិ, ទទ្ទុឡធម្មេភិ។ ទទ្ទុឡធម្មស្ស, ទទ្ទុឡធម្មានំ។ ទទ្ទុឡធម្មេ, ទទ្ទុឡធម្មស្មិំ, ទទ្ទុឡធម្មម្ហិ, ទទ្ទុឡធម្មេសុ។ ភោ ទទ្ទុឡធម្ម, ភវន្តោ ទទ្ទុឡធម្មានោ, ភវន្តោ ទទ្ទុឡធម្មាតិ។ ឯវំ បច្ចក្ខធម្មា, បច្ចក្ខធម្មោតិ មិស្សកបទមាលា ច យោជេតព្ពា។

ឥទានិ **វិវដច្ឆទ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

វិវដច្ឆទា, វិវដច្ឆទា, វិវដច្ឆទានោ។ វិវដច្ឆទានំ, វិវដច្ឆទានេ។ វិវដច្ឆទេន, វិវដច្ឆទេហិ, វិវដច្ឆទេភិ។ វិវដច្ឆទស្ស, វិវដច្ឆទានំ។ វិវដច្ឆទា, វិវដច្ឆទេហិ, វិវដច្ឆទេភិ។ វិវដច្ឆទស្ស, វិវដច្ឆទានំ។ វិវដច្ឆទេ, វិវដច្ឆទេសុ។

ភោ វិវដច្ឆទ, ភវន្តោ វិវដច្ឆទា, ភវន្តោ វិវដច្ឆទានោ។

អយំ នាមិកបទមាលា “សចេ បន អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ អរហំ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ វិវដច្ឆទា”តិ បាឡិទស្សនតោ **អា**ការន្តវសេន កថិតា។ “លោកេ វិវដច្ឆទោ”តិបិ បាឡិទស្សនតោ បន **ឱ** ការន្តវសេនបិ កថេតព្ពា “វិវដច្ឆទោ, វិវដច្ឆទា, វិវដច្ឆទំ, វិវដច្ឆទេ”តិ។ មិស្សកវសេនបិ កថេតព្ពា “វិវដច្ឆទា, វិវដច្ឆទោ, វិវដច្ឆទានោ, វិវដច្ឆទា។ វិវដច្ឆទានំ, វិវដច្ឆទំ, វិវដច្ឆទានេ, វិវដច្ឆទេ”ឥតិ។

ឥទានិ **វត្តហ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – **វត្តហា**តិ សក្កោ។

វត្តហា, វត្តហានោ។ វត្តហានំ, វត្តហានេ។ វត្តហានា, វត្តហានេហិ, វត្តហានេភិ។ វត្តហិនោ, វត្តហានំ។ វត្តហានា, វត្តហានេហិ, វត្តហានេភិ។ វត្តហិនោ, វត្តហានំ។ វត្តហានេ, វត្តហានេសុ។ ភោ វត្តហ, ភវន្តោ វត្តហានោ។ អថ វា “ភោ វត្តហា, ភោ វត្តហានោ”ឥច្ចបិ។

ឥទានិ **វុត្តសិរ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

វុត្តសិរា, វុត្តសិរា, វុត្តសិរានោ។ វុត្តសិរានំ, វុត្តសិរានេ។ វុត្តសិរានា, វុត្តសិរានេហិ, វុត្តសិរានេភិ។ វុត្តសិរស្ស, វុត្តសិរានំ, វុត្តសិរា, វុត្តសិរេហិ, វុត្តសិរេភិ។ វុត្តសិរស្ស, វុត្តសិរានំ។ វុត្តសិរេ, វុត្តសិរេសុ។ ភោ វុត្តសិរ, ភវន្តោ វុត្តសិរានោតិ។ “វុត្តសិរោ”តិ **ឱ**ការន្តបាហោបិ ទិស្សតិ។

ឥទានិ **យុវ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

យុវា, យុវា, យុវានោ, យុវានា។ យុវានំ, យុវំ, យុវានេ, យុវេ។ យុវានា, យុវេន, យុវានេន, យុវានេហិ, យុវានេភិ, យុវេហិ, យុវេភិ។ យុវានស្ស, យុវស្ស, យុវានានំ, យុវានំ។ យុវានា , យុវានស្មា, យុវានម្ហា, យុវានេហិ, យុវានេភិ, យុវេហិ, យុវេភិ។ យុវានស្ស, យុវស្ស, យុវានានំ, យុវានំ។ យុវានេ, យុវានស្មឹ, យុវានម្ហិ, យុវេ, យុវស្មឹ, យុវម្ហិ, យុវានេសុ, យុវាសុ, យុវេសុ។ ភោ យុវ, យុវាន, ភវន្តោ យុវានា។

ឥមស្មឹ ឋានេ ឯកទេសេន **អា**ការន្តនយោ ច សព្ពថា **ឱ**ការន្តនយោ ច ឯកទេសេន ច **ឱ**ការន្តនយោតិ តយោ នយា ទិស្សន្តិ។

មឃវសទ្ទស្សបិ “មឃវា, មឃវា, មឃវានោ, មឃវានា”តិអាទិនា **យុវ**សទ្ទស្សេវ នាមិកបទមាលាយោជនំ កុព្ពន្តិ គរូ។ **និរុត្តិបិដកេ** បន “មឃវា តិដ្ឋតិ, មឃវន្តោ តិដ្ឋន្តិ។ មឃវន្តំ បស្សតិ, មឃវន្តេ បស្សតិ។ មឃវតា កតំ, មឃវន្តេហិ កតំ, មឃវន្តេភិ កតំ។ មឃវតោ ទីយតេ, មឃវន្តានំ ទីយតេ។ មឃវតា និស្សដំ, មឃវន្តេហិ និស្សដំ, មឃវន្តេភិ និស្សដំ។ មឃវតោ បរិគ្គហោ, មឃវន្តានំ បរិគ្គហោ។ មឃវតិ បតិដ្ឋិតំ, មឃវន្តេសុ បតិដ្ឋិតំ។ ភោ មឃវា, ភវន្តោ មឃវន្តោ”តិ **គុណវា**បទនយេន វុត្តំ, តថា **ចូឡនិរុត្តិយ**ម្បិ។ តំ បាឡិយា សំសន្ទតិ សមេតិ។ បាឡិយញ្ហិ “សក្កោ មហាលិ ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ មឃោ នាម មាណវោ អហោសិ, តស្មា មឃវាតិ វុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ ឯតេន “មឃោតិ នាមំ អស្ស អត្ថីតិ មឃវា”តិ អត្ថិ អត្ថវាចក**វន្ត**បច្ចយវសេន បទសិទ្ធិ ទស្សិតា ហោតិ, តស្មាស្ស **គុណវន្ត**សទ្ទស្ស វិយ ច នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

ឥទានិ **អទ្ធ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – **អទ្ធ**សទ្ទស្ស ហិ យំ កាលេ មគ្គេ ច វត្តមានស្ស “អតីតោ អទ្ធា។ ទីឃោ អទ្ធា សុទុគ្គមោ”តិអាទីសុ “អទ្ធា”តិ បឋមន្តំ រូបំ ទិស្សតិ, តំ “អទ្ធា ឥទំ មន្តបទំ សុទុទ្ទស”ន្តិអាទីសុ ឯកំសត្ថេ វត្តមានេន “អទ្ធា”តិ និបាតបទេន សមានំ។ និបាតានំ បន បទមាលា ន រូហតិ, នាមិកានំយេវ រូហតិ។

អទ្ធា, អទ្ធា, អទ្ធានោ។ អទ្ធានំ, អទ្ធានេ។ អទ្ធុនា, អទ្ធានេហិ, អទ្ធានេភិ។ អទ្ធុនោ, អទ្ធានំ។ អទ្ធុនា, អទ្ធានេហិ, អទ្ធានេភិ។ អទ្ធុនោ, អទ្ធានំ។ អទ្ធនិ, អទ្ធានេ, អទ្ធានេសុ។ ភោ អទ្ធ, ភវន្តោ អទ្ធា, អទ្ធានោ។

ឯត្ថ កិញ្ចិ បយោគំ ទស្សេស្សាម – តយោ អទ្ធា។ អទ្ធានំ វីតិវត្តោ។ ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា។ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន។ បថទ្ធុនោ បន្នរសេវ ចន្ទោ។ អហូ អតីតមទ្ធានេ, សមណោ ខន្តិទីបនោ។ អទ្ធានេ គច្ឆន្តេ បញ្ញាយិស្សតិ។ ឥច្ចាទយោ ញេយ្យា។ អយម្បិ បនេត្ថ នីតិ វេទិតព្ពា “អទ្ធានន្តិ ទុតិយេកវចនន្តវសេន ចតុត្ថីឆដ្ឋីពហុវចនវសេន ច វុត្តំ រូបំ។ “អទ្ធានមគ្គបដិប្បន្នោ ហោតី”តិអាទីសុ ទីឃមគ្គវាចកេន “អទ្ធាន”ន្តិ នបុំសកេន សទិសំ សុតិសាមញ្ញវសេនាតិ។

ឥទានិ **មុទ្ទ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

មុទ្ទោ, មុទ្ទា, មុទ្ទានោ។ មុទ្ទំ, មុទ្ទេ, មុទ្ទានេ។ មុទ្ទានា, មុទ្ទេហិ, មុទ្ទេភិ។ មុទ្ទស្ស, មុទ្ទានំ។ មុទ្ទានា, មុទ្ទេហិ, មុទ្ទេភិ។ មុទ្ទស្ស, មុទ្ទានំ។ មុទ្ទនិ, មុទ្ទនេសុ។ ភោ មុទ្ទ, ភវន្តោ មុទ្ទា, មុទ្ទានោ។

ឯវំ **អភិភវិតា**បទេន វិសទិសបទានិ ភវន្តិ។ ឥតិ នានានយេហិ **អភិភវិតា**បទេន សទិសានិ **វត្តា**ទីនិ វិសទិសានិ **គុណវា**ទីនិ **រាជសា**ឥច្ចាទីនិ ច **អា**ការន្តបទានិ ទស្សិតានិ សទ្ធឹ នាមិកបទមាលាហិ។

ឯត្ថ យោគំ សចេ បោសោ, ករេ បណ្ឌិតជាតិកោ;
តស្ស វោហារភេទេសុ, វិជម្ភេ ញាណមុត្តមំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សវិនិច្ឆយោ **អា**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស

នាមិកបទមាលាវិភាគោ នាម

ឆដ្ឋោ បរិច្ឆេទោ។

ឧការន្ត **អ**វណ្ណន្តតាបកតិកំ

អាការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

៧. និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គនាមិកបទមាលា

អថ បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គានំ **ភវន្ត ករោន្ត**ឥច្ចាទិកស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម –

គច្ឆំ មហំ ចរំ តិដ្ឋំ, ទទំ ភុញ្ជំ សុណំ បចំ;
ជយំ ជរំ ចវំ មីយំ, សរំ កុព្ពំ ជបំ វជំ។

គច្ឆំ, គច្ឆន្តោ, គច្ឆន្តា។ គច្ឆន្តំ, គច្ឆន្តេ។ គច្ឆតា, គច្ឆន្តេហិ, គច្ឆន្តេភិ។ គច្ឆតោ, គច្ឆន្តស្ស, គច្ឆន្តានំ, គច្ឆតំ។ គច្ឆតា, គច្ឆន្តេហិ, គច្ឆន្តេភិ។ គច្ឆតោ, គច្ឆន្តស្ស, គច្ឆន្តានំ, គច្ឆតំ។ គច្ឆតិ, គច្ឆន្តេសុ។ ភោ គច្ឆំ, ភោ គច្ឆា, ភវន្តោ គច្ឆន្តោ។

គច្ឆាទីនិ អញ្ញានិ ច តំសទិសានំ ឯវំ ញេយ្យានីតិ **យមកមហាថេរមតំ**។ កិញ្ចាបេត្ថ តតិយេកវចនដ្ឋានាទីសុ “គច្ឆន្តេន, គច្ឆន្តា, គច្ឆន្តស្មា, គច្ឆន្តម្ហា, គច្ឆន្តស្មិំ, គច្ឆន្តម្ហិ”តិ ឥមានិ បទានិ នាគតានិ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ បយោគទស្សនតោ គហេតព្ពានិ។

តត្រ យមកមហាថេរេន អាលបនវចនដ្ឋានេយេវ “គច្ឆន្តោ, មហន្តោ, ចរន្តោ”តិអាទីនំ ពហុវចនត្តំ កថិតំ, បច្ចត្តវចនដ្ឋានេ ឯកវចនត្តំ។ កេហិចិ បន បច្ចត្តវចនដ្ឋានេ ឯកវចនពហុវចនត្តំ, អាលបនវចនដ្ឋានេ ពហុវចនត្តំយេវ កថិតំ។ “គច្ឆំ, មហំ, ចរ”ន្តិអាទីនំ បន អាលបនដ្ឋានេ ឯកវចនត្តំ។ មយំ បន ពុទ្ធវចនេ អនេកាសុ ចាដ្ឋកថាសុ “គច្ឆន្តោ, មហន្តោ”តិអាទីនំ ពហុវចនប្បយោគានំ “គច្ឆំ, មហំ”ឥច្ចាទីនញ្ច សានុសារាលបនេកវចនប្បយោគានំ អទស្សនតោ “គច្ឆន្តោ ភារទ្វាជោ។ ស គច្ឆំ ន និវត្តតិ។ មហន្តោ លោកសន្និវាសោ”តិអាទីនំ បន បច្ចត្តេកវចនប្បយោគានញ្ញេវ ទស្សនតោ តាទិសានិ រូបានិ អនិជ្ឈានក្ខមានិ វិយ មញ្ញាម។ **និរុត្តិបិដកេ** បច្ចត្តាលបនដ្ឋានេ “មហន្តោ, ភវន្តោ, ចរន្តោ”តិអាទីនំ ពហុវចនត្តមេវ កថិតំ, ន ឯកវចនត្តំ។ តថា ហិ តត្ថ “មហំ ភវំ ចរំ តិដ្ឋ”ន្តិ កាចំ វត្វា “មហំ តិដ្ឋតិ, មហន្តោ តិដ្ឋន្តី”តិ ច, “ភោ មហា, ភវន្តោ មហន្តោ”តិ ច, “ភវំ តិដ្ឋតិ, ភវន្តោ តិដ្ឋន្តី”តិ ច អាទិ វុត្តំ។

ឯត្ថ បន “ភវំ, ភវន្តោ”តិ បទានិ យត្ថ “ហោន្តោ ហោន្តា”តិ ក្រិយត្ថំ ន វទន្តិ, តត្ថ “ភវំ កច្ចានោ។ មា ភវន្តោ ឯវំ អវចុត្ថា”តិអាទីសុ វិយ អញ្ញស្មិំ អត្ថេ បតនតោ ឯកវចនពហុវចនានិ ភវន្តិ, តស្មា “សន្តោ សប្បុរិសា លោកេ”តិ ឯត្ថ “សន្តោ”តិ បទស្ស វិយ “អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា”តិ ឯត្ថ “អរហន្តោ”តិ បទស្ស វិយ ច “ភវន្តោ”តិ បទស្ស ពហុវចនត្តំ និជ្ឈានក្ខមំ។ “មហន្តោ, ចរន្តោ, តិដ្ឋន្តោ”តិអាទីនំ បន ពហុវចនត្តំ ន និជ្ឈានក្ខមំ វិយ អម្ហេ បដិភាតិ។ ន ហិ កត្ថចិបិ “សន្តោ, អរហន្តោ, ភវន្តោ”តិ បទវជ្ជិតានំ “គច្ឆន្តោ, មហន្តោ, ចរន្តោ”តិអាទីនំ អនេកបទសតានំ ពហុវចនន្តតាបយោគេ បស្សាម។ តថា ហិ –

ពវ្ហត្ថេ កត្ថចិ ឋានេ, “ជានា”មិច្ចាទយោ យថា;
ទិស្សន្តិ នេវំ ពវ្ហត្ថេ, “គច្ឆន្តោ” ឥតិអាទយោ។

ពវ្ហត្ថេ កត្ថចិ ឋានេ, “សន្តោ” ឥច្ចាទយោបិ ច;
ទិស្សន្តិ នេវំ ពវ្ហត្ថេ, “គច្ឆន្តោ” ឥតិអាទយោ។

“អរហន្តោ”តិ ពវ្ហត្ថេ, ឯកន្តេនេវ ទិស្សតិ;
នេវំ ទិស្សន្តិ ពវ្ហត្ថេ, “គច្ឆន្តោ” ឥតិអាទយោ។

អនេកសតបាឋេសុ, “វិហរន្តោ”តិអាទីសុ;
ឯកស្សបិ ពហុកត្ថេ, បវត្តិ ន តុ ទិស្សតិ។

ពហុវចននយេន, “គច្ឆន្តោ”តិ បទស្ស ហិ;
គហណេ សតិ ពហវោ, ទោសា ទិស្សន្តិ សព្វតោ។

យថេកម្ហិ ឃរេ ទឡ្ហោ, ទឌ្ឍា សាមីបិកា ឃរា;
តថា ពវ្ហត្ថវាចិត្តេ, “គច្ឆន្តោ”តិ បទស្ស តុ។

“វិហរន្តោ”តិអាទីនំ, ពហុវត្ថុវាចិតា សិយា;
រូបនយោ អនិដ្ឋោ ច, គហេតព្ពោ អនេកធា។

ឯវំ សន្តេបិ យស្មា “**និរុត្តិបិដកំ** នាម បភិន្នបដិសម្ភិទេន មហាខីណាសវេន **មហាកច្ចាយនេន** កត”ន្តិ លោកេ បសិទ្ធំ, តស្មា ឥទំ ឋានំ បុនប្បុនំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។ កិញ្ចាបេត្ថ ថេរេន គារវេន ឯវំ វុត្តំ, តថាបិ បាឡិនយំ គរុំ កត្វា ទិដ្ឋេនេកវចននយេន អទិដ្ឋោ ពហុវចននយោ ឆន្ទេតព្ពោ។ ឯវំ សតិ និគ្គហីតន្តេសុ នយោ សោភនោ ភវតិ។ អយំ បន អម្ហាកំ រុចិ –

“ភវំ គវំ អរហំ សំ, មហំ” ឥតិ បទានិ តុ;
វិសទិសានិ សម្ភោន្តិ, អញ្ញមញ្ញន្តិ លក្ខយេ។

“គច្ឆំ ចរំ ទទំ តិដ្ឋំ, ចិន្តយំ ភាវយំ វទំ;
ជានំ បស្ស”ន្តិអាទីនិ, សទិសានិ ភវន្តិ ហិ។

តត្រ “ជាន”ន្តិអាទីនិ, កត្ថចិ បរិវត្តរេ;
វិភត្តិលិង្គវចន-វសេនាតិ វិភាវយេ។

តត្រ តាវ **ភវន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតិ – **ភវំ**សទ្ទោ ហិ “វឌ្ឍន្តោ, ហោន្តោ”តិ អត្ថេបិ វទតិ។ តេសំ វសេន អយំ នាមិកបទមាលា។

ភវំ, ភវន្តោ, ភវន្តា។ ភវន្តំ, ភវន្តេ។ ភវន្តេន, ភវន្តេហិ, ភវន្តេភិ។ ភវន្តស្ស, ភវន្តានំ។ ភវន្តា, ភវន្តស្មា, ភវន្តម្ហា, ភវន្តេហិ, ភវន្តេភិ។ ភវន្តស្ស, ភវន្តានំ។ ភវន្តេ, ភវន្តស្មិំ, ភវន្តម្ហិ, ភវន្តេសុ។ ហេ ភវន្ត, ហេ ភវន្តា។

តត្ថ “ភវំ, ភវន្តោ”តិអាទីនំ “វឌ្ឍន្តោហោន្តោ”តិអាទិនា អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ “សុវិជានោ ភវំ ហោតិ។ ធម្មកាមោ ភវំ ហោតិ។ រាជា ភវន្តោ នានាសម្បត្តីហិ មោទតិ។ កុឡីរទហោ គង្គាយ ឯកាពទ្ធោ, គង្គាយ បូរណកាលេ គង្គោទកេន បូរតិ, ឧទកេ មន្ទី ភវន្តេ ទហតោ ឧទកំ គង្គាយ ឱតរតី”តិ បយោគា ភវន្តិ, តស្មា អយំ នាមិកបទមាលា សារតោ បច្ចេតព្ពា។ ឯត្ថ **ភវំ**សទ្ទមត្តំ វជ្ជេត្វា **គច្ឆមានចរមាន**សទ្ទាទីសុ វិយ **ភវន្ត**សទ្ទេ “ភវន្តោ, ភវន្តា”តិ **បុរិស**នយោបិ លព្ភតិ, នបុំសកលិង្គេ វត្តព្ពេ “ភវន្តំ, ភវន្តានី”តិ **ចិត្ត**នយោបិ លព្ភតិ។ ឯវំ វឌ្ឍនភវនត្ថវាចកស្ស **ភវន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា។

អយញ្ច វិសេសោ “ភវន្តោ”តិ បទំ វឌ្ឍនភវនត្ថតោ អញ្ញត្ថេ វត្តមានំ ពហុវចនមេវ ហោតិ, យថា “ភវន្តោ អាគច្ឆន្តី”តិ។ វឌ្ឍនភវនត្ថេសុ វត្តមានំ ឯកវចនមេវ។ អត្រិមេ បយោគា “អនុបុព្ពេន ភវន្តោ វិញ្ញូតំ បាបុណាតិ។ សមណេន នាម ព្លទិសេសុ កម្មេសុ អព្យាវដេន ភវិតព្ពំ, ឯវំ ភវន្តោ ហិ សមណោ សុសមណោ អស្សា”តិ។ “ភវំ” ឥតិ បទំ បន ឧភយត្ថាបិ ឯកវចនមេវ, តស្មា ឥទានិ “ភវំ អានន្ទោ។ ភវន្តោ អាគច្ឆន្តិ, អប្បសទ្ទា ភវន្តោ ហោន្តុ, មា ភោន្តោ សទ្ទមកត្ថា”តិ ឯវមាទិបយោគទស្សនវសេន វោហារវិសេសេ បវត្តំ អញ្ញំ អត្ថំ បដិច្ច អបរាបិ នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

ភវំ, ភវន្តោ, ភោន្តោ។ ភវន្តំ, ភវន្តេ។ ភវតា, ភោតា, ភវន្តេន, ភវន្តេហិ, ភវន្តេភិ។ ភវតោ, ភោតោ, ភវន្តស្ស, ភវន្តានំ, ភវតំ។ ភវតា, ភោតា, ភវន្តេហិ, ភវន្តេភិ។ ភវតោ, ភោតោ, ភវន្តស្ស, ភវន្តានំ, ភវតំ។ ភវតិ, ភវន្តេ, ភវន្តស្មិំ, ភវន្តម្ហិ, ភវន្តេសុ។ ភោ, ភវន្តោ, ភោន្តោ ឥតិ។

ឯត្ថ បន “ភោ”ឥច្ចាទីនិ តីណិ បទានិ យស្មា វោហារវិសេសបវត្តានិ អាលបនបទានិ ហោន្តិ, តស្មា “អាវុសោ, ភន្តេ”តិ បទានិ វិយ **ភោ**សទ្ទាទិឧបបទវន្តានិ ន ភវន្តិ, “ភោ បុរិស, ភវន្តោ ព្រាហ្មណា, ភោន្តោ សមណា, ភោ រាជ”ឥច្ចាទីសុ ហិ **បុរិស**សទ្ទាទយោយេវ **ភោ**សទ្ទាទិ ឧបបទវន្តោ ភវន្តិ។ ឥជ ច “ភវំ អានន្ទោ”តិ ឯត្ថ **ភវំ**សទ្ទេន សមានត្ថានិ “ភោ, ភវន្តោ, ភោន្តោ”តិ បទានិ វុត្តានិ, ន បន “ធម្មកាមោ ភវំ ហោតី”តិ ឯត្ថ **ភវំ**សទ្ទេន សមានត្ថានិ។ បឋមស្មិញ្ហិ នយេ វឌ្ឍនត្ថវសេន “ភោ ភវន្ត, ភវន្តោ ភវន្តា, ភោន្តោ ភវន្តា”តិ **ភោ** សទ្ទាទយោ អាលបនបទានំ ឧបបទានិ ភវន្តិ, ន ទុតិយស្មិំ នយេ។ អាមេឌិតវសេន បន “ភោ ភោ, ភវន្តោ ភវន្តោ, ភោន្តោ ភោន្តោ”តិ បទានិ ភវន្តិ យថា “ភន្តេ ភន្តេ”តិ។

អត្រិទំ **ភូ**ធាតុវសេន សង្ខេបតោ បាឡិនិទស្សនំ – កស្មា ភវំ វិជ្ជនមរញ្ញនិស្សិតោ។ កថំ បនាហំ ភោ តំ ភវន្តំ គោតមំ ជានិស្សាមិ។ ឯវំ ភោតិ ខោ អម្ពដ្ឋោ មាណវោ ព្រាហ្មណស្ស បោក្ខរសាតិស្ស បដិស្សុត្វា។ មា ភវន្តោ ឯវំ អវចុត្ថ។ ឥមំ ភោន្តោ និសាមេថ។ ឯវំ ភោ បុរិស ជានាហិ, បាបធម្មា អសញ្ញតា ឥច្ចេវមាទិ។ ឯត្ថ “ភវំ”ឥច្ចាទីនិ **ភូ**ធាតុមយានិ នាមបទានីតិ វេទិតព្ពានិ។

អបិច តេសុ “ភោ, ភវន្តោ, ភោន្តោ”តិ ឥមានិ និបាតបទានិបិ ហោន្តីតិ វត្តុបេតព្ពំ។ “ភោ បុរិសា”តិអាទីសុ តេសំ និបាតានិបាតភាវេ វិវាទោ ន ករណីយោ។ **កច្ចាយនស្មិញ្ហិ** “ភោ គេ តូ”តិ វុត្តំ។ អញ្ញត្ថ បន “អាមន្តនត្ថេ និបាតោ”តិអាទិ វុត្តំ។ តថា ហិ **និរុត្តិមញ្ជូសាយំ** វុត្តំ “ភោតិទំ អាមន្តនត្ថេ និបាតោ។ សោ ន កេវលំ ឯកវចនមេវ ហោតិ, អថ ខោ ពហុវចនម្បិ ហោតីតិ ‘ភោ បុរិសា’តិ ពហុវចនប្បយោគោបិ គហិតោ។ ‘ភវន្តោ’តិ បទំ បន ពហុវចនមេវ ហោតីតិ ‘បុរិសា’តិ បុន វុត្ត”ន្តិ។ បាឡិយញ្ហិ អដ្ឋកថាសុ ច និបាតភូតោ **ភោ**សទ្ទោ ឯកវចនពហុវចនវសេន ទ្វិធា ទិស្សតិ, ឥតរេ បន ពហុវចនវសេនេវ ទិស្សន្តិ។ តេសំ តុ និបាតបទត្តេ រូបនិប្ផាទនកិច្ចំ នត្ថិ។ តេសុ **ភោ**សទ្ទស្ស និបាតបទត្តា អាហច្ចភាសិតេ និជ្ជីវាលបនេ ឥត្ថិលិង្គវិសយោ “ឧម្មុជ្ជ ភោ បុថុសិលេ, បរិប្លវ ភោ បុថុសិលេ”តិ បយោគោបិ ទិស្សតិ។ អត្រិមា **ភោ**សទ្ទស្ស បវត្តិបរិទីបនី គាថាយោ –

“ឥតោ ភោ សុគតឹ គច្ឆ, មនុស្សានំ សហព្យតំ”;
ឯវមាទីសុ **ភោ**សទ្ទោ, ឯកវចនកោ មតោ។

“បស្សថ ភោ ឥមំ កុល-បុត្ត”មិច្ចេវមាទិសុ;
ពហុវចនកោ ឯសោ, **ភោ**សទ្ទោតិ វិភាវយេ។

បុគ្គលាលបនេ ចេវ, ធម្មស្សាលបនេបិ ច;
និជ្ជីវាលបនេ ចាតិ, **ភោ**សទ្ទោ តីសុ ទិស្សតិ។

តត្រ ធម្មាលបនម្ហិ, ឯកវចោវ លព្ភតិ;
ឥតរេសុ សិយា ទេក-វចោ ពហុវចោបិ ច។

និច្ចិតព្ពំ គុណីបទំ, ធម្មស្សាលបនេ ធុវំ;
“អច្ឆរិយំ វត ភោ”តិ, ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

ឥច្ចិតព្ពំ គុណីបទំ, បុគ្គលាលបនេ បន;
“ឯវំ ភោ បុរិស ជានាហិ”, ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

គុណីបទំ អសន្តម្បិ, បុគ្គលាលបនម្ហិ តុ;
អជ្ឈាហរិត្វា បាវទេ, អត្ថំ “ភោ ឯហិ”អាទិសុ។

យដាទីនំ អាលបនំ, និជ្ជីវាលបនំ ភវេ;
ជីវំវ លោកិយា លោកេ, អាលបន្តិ កទាចិ តុ។

និជ្ជីវាលបនំ អប្បំ, អត្ថវិញ្ញាបនេ សិយា;
“ឧម្មុជ្ជ ភោ បុថុសិលេ”, ឥតិ បាឡិ និទស្សនំ។

ឯត្ថ លិង្គវិបល្លាសំ, កេចិ ឥច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា;
តេសំ មតេន ភោតីតិ, លិង្គំ វិបរិណាមយេ។

អថ វា បន **ភោ**សទ្ទោ, និបាតោ **សោ**បទំ វិយ;
តស្មា វិរោធតា នាស្ស, តិលិង្គេ វចនទ្វយេ។

ឯវំ សន្តេបិ **ភោ**សទ្ទោ, ទ្វិលិង្គេយេវ បាយតោ;
យស្មា ទិដ្ឋោ តតោ វិញ្ញូ, ទ្វិលិង្គេយេវ តំ វទេ។

ឥត្ថិលិង្គម្ហិ សម្បត្តេ, “ភោ”តិ ឥតិ បយោជយេ;

ឯវំវិធំ បយោគញ្ហិ, សុប្បយោគំ ពុធាព្រវុំ។

យជ្ជេវំ ទុប្បយោគំវ, សិយា គុម្ពេហិ ទស្សិតំ;
"ឧម្ពជ្ជ ភោ បុថុសិលេ", ឥច្ចាហច្ចុបទន្តិ ចេ។

ទុប្បយោគំ ន តំ យស្មា, វោហារកុសលេន វេ;
ជិនេន ភាសិតេ ធម្មេ, ទុប្បយោគា ន វិជ្ជរេ។

ឥត្ថិលិង្គស្ស វិសយេ, **ភោតិ**សទ្ទប្បយោជនំ;
ករិនំ បេមនីយន្តិ, មយា ឯវមុទីរិតំ។

ឯវំ **ភវន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា បាឡិនយានុរូបំ ទ្វិធា វិភត្តា វឌ្ឍនភវនត្ថគទញ្ញត្ថវសេន។

ករោន្តសទ្ទស្ស បន –

ករំ, ករោន្តោ, ករោន្តា។ ករោន្តំ, ករោន្តេ។ ករោតា, ករោន្តេន, ករោន្តេហិ, ករោន្តេភិ។ ករោតោ, ករោន្តស្ស, ករោន្តានំ, ករោតំ។ ករោតា, ករោន្តា, ករោន្តស្មា, ករោន្តម្ហា, ករោន្តេហិ, ករោន្តេភិ។ ករោតោ, ករោន្តស្ស, ករោន្តានំ, ករោតំ។ ករោន្តេ, ករោន្តស្មឹ, ករោន្តម្ហិ, ករោន្តេសុ។ ភោ ករោន្ត, ភវន្តោ ករោន្តាតិ រូបានិ ភវន្តិ។

"ករោតោ ន ករិយតិ បាប"ន្តិ ឥទមេត្ថ **ករោតោ**សទ្ទស្ស អត្ថិតានិទស្សនំ។ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ "ករោន្តី, ករោន្តិយោ"តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ, នបុំសកលិង្គេ វត្តព្ពេ "ករោន្តំ, ករោន្តានី"តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។

អរហន្តសទ្ទស្ស –

អរហំ, អរហន្តោ។ អរហន្តំ, អរហន្តេ។ អរហតា, អរហន្តេន, អរហន្តេហិ, អរហន្តេភិ។ អរហតោ, អរហន្តស្ស, អរហន្តានំ, អរហតំ។ អរហតា, អរហន្តា, អរហន្តស្មា, អរហន្តម្ហា, អរហន្តេហិ, អរហន្តេភិ។ អរហតោ, អរហន្តស្ស, អរហន្តានំ, អរហតំ។ អរហន្តេ, អរហន្តស្មឹ , អរហន្តម្ហិ, អរហន្តេសុ។ ភោ អរហន្ត, ភវន្តោ អរហន្តោ ឥតិ រូបានិ ភ វន្តិ។

អយំ គុណវាចកស្ស **អរហន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។ "អរហា, អរហន្តោ, អរហន្តា"ឥតិ ច។ ឯតញ្ហិ រូបំ **សមន្តបាសាទិកាយំ** មនុស្សវិគ្គហង្គនេ ទិស្សតិ។ ឧត្តរិមនុស្សធម្មបាឡិយំ បន "មយញ្ចម្ហា អនរហន្តោ"តិ បទំ ទិស្សតិ។ អរហន្តំ, អរហន្តេ។ អរហតា, សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ អយំ បណ្ណត្តិវាចកស្ស **អរហន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

តថា ហិ "អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ អរហំ សុគតោ លោកេ។ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា"តិអាទីសុ **អរហំ**សទ្ទាទយោ គុណវាចកា។ "អរហា អហោសិ។ អហញ្ហិ អរហា លោកេ។ ឯកោ អរហា, ឯកសដ្ឋិ អរហន្តោ លោកេ អហេសុំ។

គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
យត្ថ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណេយ្យកំ។

មយញ្ចម្ហា អនរហន្តោ"តិអាទីសុ **អរហា**សទ្ទាទយោ បណ្ណត្តិវាចកាតិ ទដ្ឋព្ពា។ ឥធ ឥត្ថិនបុំសកលិង្គវសេន វិសុំ វត្តព្ពនយោ អប្បសិទ្ធោ។ យទិ ឯវំ អាសវក្ខយំ បត្តា ឥត្ថី កថំ វត្តព្ពា, អាសវក្ខយំ បត្តំ ចិត្តំ កថំ វត្តព្ពន្តិ? ឥត្ថី តាវ "យំ ឥត្ថី អរហំ អស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធោ"តិ វចនតោ "អរហ"ន្តិ វត្តព្ពា គុណវសេន, បណ្ណត្តិវសេន បន "ឥត្ថី អរហា អហោសី"តិ វត្តព្ពា។ ចិត្តំ បន គុណវសេនេវ "អរហំ ចិត្ត"ន្តិ វត្តព្ពន្តិ។

សន្តសទ្ទស្ស –

សំ, សន្តោ, សន្តោ, សន្តា។ សំ, សន្តំ, សន្តេ។ សតា, សន្តេន, សន្តេហិ, សន្តេភិ, សព្ភិ។ សតោ, សន្តស្ស, សន្តានំ, សតំ, សតានំ។ សតា, សន្តា, សន្តស្មា, សន្តម្ហា, សន្តេហិ, សន្តេភិ, សព្ភិ។ សតោ, សន្តស្ស, សន្តានំ, សតំ, សតានំ។ សតិ, សន្តេ, សន្តស្មឹ, សន្តម្ហិ, សន្តេសុ។ ភោ សន្ត, ភវន្តោ សន្តោតិ រូបានិ ភវន្តិ។

ឯត្ថ បន “អទ្ធា ហិ តាត សតនេស ធម្មោ”តិ **ជយទ្ទិសជាតក**បាឡិទស្សនតោ “សតាន”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ ហិ **សតនេសា**តិ សតានំ ឯសោតិ ឆេទោ, វស្សត្តនិគ្គហីតសរលោបវសេន ច រូបនិដ្ឋានំ វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ តទដ្ឋកថាយំ “អទ្ធា ឯកំសេន ឯស តាត សតានំ បណ្ឌិតានំ ធម្មោ សភាវោ”តិ អត្ថោ វុត្តោ។ អយំ យេ លោកេ “សប្បុរិសា”តិ ច “អរិយា”តិ ច “បណ្ឌិតា”តិ ច វុច្ចន្តិ, តេសំ វាចកស្ស **សន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។ តប្បដិសេធស្ស បន អសំ, អសន្តោ, កត្ថចិ អសន្តា ឥច្ចបិ។ តថា ហិ “អសន្តា កិរ មំ ជម្មា, តាត តាតាតិ ភាសរេ”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ “អសំ, អសន្តំ, អសន្តេ។ អសតា”តិអាទិនា យោជេតព្ពា។ ឥមស្មឹ អត្ថេ “សន្តោ, អសន្តោ”តិមានិ ពហុវចនកានិយេវ ភវន្តិ, ន កត្ថចិបិ ឯកវចនកានិ។ កស្មា? បណ្ណត្តិវាចកត្តា។ អញ្ញត្រ បន “សន្តោ, ទន្តោ”តិអាទីសុ ឯកវចនានិយេវ ឋបេត្វា វិជ្ជមានត្ថវាចក**សន្តោ**សទ្ទំ, កស្មា? អបណ្ណត្តិវាចកត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ បណ្ណត្តិវាចកានំ តេសំ កានិចិ បយោគានិ កថយាម –

សមេតិ អសតា អសំ។ យំ យញ្ហិ រាជ ភជតិ, សន្តំ វា យទិ វា អសំ។ ន សា សភា យត្ថ ន សន្តិ សន្តោ។ អសន្តោ និរយំ យន្តិ, សន្តោ សគ្គបរាយណា។ អសន្តេ នោបសេវេយ្យ, សន្តេ សេវេយ្យ បណ្ឌិតោ។ សព្ភិរេវ សមាសេថ។ សតំ ធម្មោ ឥច្ចេវមាទីនិ ភវន្តិ។

យោ បនម្ហេហិ បទមាលាយំ “សព្ភី”តិ អយំ សទ្ទោ តតិយាបញ្ចមីពហុវចនវសេន យោជិតោ, សោ ច ខោ **សន្ត**ឥតិ **អ**ការន្តបកតិវសេន, អញ្ញត្ថ បន “សព្ភី”តិ **ឥ**ការន្តបកតិវសេន យោជេតព្ពោ។ តថា ហិ **សព្ភី**តិ សប្បុរិសោ និព្ពានញ្ច, សុន្ទរាធិវចនំ វា ឯតំ សព្ភីតិ។ សព្ពោ ចាយមត្ថោ សាដ្ឋកថាយ “ពហុម្បេតំ អសព្ភិ ជាតវេទា”តិ ឥមាយ បាឡិយា “សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី”តិ ឥមាយ ច ទីបេតព្ពោ។

អាលបនេ ច បច្ចត្តេ, តតិយាបញ្ចមីសុ ច;
សមាសម្ហិ ច យោជេយ្យ, **សព្ភិ**សទ្ទំ សុមេធសោ។

អត្រាយំ យោជនា – ភោ សព្ភិ តិដ្ឋ, សព្ភិ តិដ្ឋតិ, សព្ភិ សហ គច្ឆតិ, សព្ភិ អបេហិ, អសព្ភិរូបោ បុរិសោ។ យស្មា បនាយំ សាសនានុកូលា, តស្មា ឥមិស្សា តទនុកូលត្តំ ទស្សេតុំ ឥធ សាសនតោ បយោគេ ទស្សេស្សាម អតក្កាវចរេ វិចិត្តេ សុគតបាឡិនយេ សោតូនំ វិសារទមតិបដិលាភត្ថំ។ តំ យថា? ពហុម្បេតំ អសព្ភិ ជាតវេទ, យំ តំ វាលធិនា’ភិបូជយាម។ សព្ភិ កុព្ពេថ សន្ថវំ។ យំ សាលវនស្មឹ សេនកោ, បាបកម្មមករិ អសព្ភិរូបំ។ អាពាធោយំ អសព្ភិរូបោ។ អសម្មោទកោ ថទ្ធោ អសព្ភិរូបោ”តិ ។ តត្ថ អាលបនវចនេ ទិដ្ឋេយេវ បច្ចត្តវចនំ បាឡិយំ សរូបតោ អនាគតម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តថា ករណវចនេ ទិដ្ឋេយេវ និស្សក្កវចនម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ សមាសេ សទ្ទរូបេ ទិដ្ឋេយេវ ព្យាសេ សទ្ទរូបំ យថាសម្ភវំ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ ឋបេត្វា “ហេតុសត្ថារទស្សន”ន្តិអាទីនិ។ តត្ថ ច និព្ពានវាចកោ ចេ, **សព្ភិ**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ **សន្តិវិសុទ្ធិ និព្ពុតិ**សទ្ទា វិយ, សោ ច **យមកមហាថេរ**មតេ **រត្តិ**នយេន យោជេតព្ពោ។ សព្ពេសមិការន្តិត្ថិលិង្គានំ សាធារណោ ហិ សោ នយោ។ សុន្ទរត្ថវាចកោ ចេ, **អគ្គិ រត្តិ អដ្ឋិ**នយេហិ យោជេតព្ពោ វាច្ចលិង្គត្តា។ “សព្ភិធម្មភូតំ និព្ពាន”ន្តិ ឯត្ថ ហិ សុន្ទរធម្មភូតំ និព្ពានន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ បាឡិនយវសេន អាលបនាទីសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ **សព្ភិ**សទ្ទស្ស បវត្តិំ ញត្វា បុន អដ្ឋកថានយវសេនបិ តប្បវត្តិ វេទិតព្ពា។ កថំ? យស្មា សគាថាវគ្គស្ស **អដ្ឋកថាយំ** “សន្តោ ‘សព្ភីហិ សទ្ធឹ សតំ ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតី’តិ បវេទយន្តី”តិ ឥមស្មឹ បទេសេ “សព្ភីហី”តិ **ហិ**វចនវសេន សទ្ទរចនាវិសេសោ អដ្ឋកថាចរិយេហិ ទស្សិតោ, តស្មា **សព្ភិ**សទ្ទោ សព្ពេសុបិ វិភត្តិវចនេសុ យោជេតព្ពោ។ អត្រិទំ វទាម –

គរូ “សព្ភីហិ សទ្ធិ”ន្តិ, អត្ថំ ភាសីសុ បាឡិយា;
យតោ តតោ **សព្ភិ**សទ្ទំ, ធីរោ សព្ពត្ថ យោជយេ។

“អសព្ភិរូបោ”ឥតិបិ, សមាសវិសយេ សុតំ;
យស្មា តស្មា **សព្ភិ**សទ្ទំ, វិញ្ញូ សព្ពធិ យោជយេ។

“ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ , អសព្ភា ច និវារយេ”តិ ឯត្ថ បន “អសព្ភា”តិបទំ វិចិត្រវុត្តីសុ តទ្ធិតបច្ចយេសុ **ណ្យ**បច្ចយវសេន និប្ផត្តិមុបាគតន្តិ វេទិតព្ពំ។ កថំ? យេភុយ្យេន អសព្ភីសុ ភវំ អសព្ភំ។ កឹ តំ? អកុសលំ, តតោ អសព្ភា អកុសលធម្មា និវារយេ ច, កុសលធម្មេ បតិដ្ឋបេយ្យាតិ អត្ថោ។ “អម្ហេ អសព្ភាហិ វាចាហិ វិក្កោសមានា តិព្ពាហិ សព្ភីហិ ហនិស្សន្តី”តិ ឯត្ថ តុ អសព្ភីនំ ឯតាតិ អសព្ភា, ន វា សព្ភីនំ ឯតាតិបិ អសព្ភាតិ និព្ពចនំ, **ណ្យ**បច្ចយវសេន ច បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ យា ច បនេត្ថ អម្ហេហិ សន្តសទ្ទស្ស “សំ, សន្តោ។ សំ, សន្តំ,

សន្តេ”តិអាទិនា បទមាលា ទស្សិតា, តត្ថ “សមេតិ អសតា អស”ន្តិ បាឡិយំ “អស”ន្តិ បទេ ទិដ្ឋេយេវ “ស”ន្តិ បទំ បាឡិយំ អនាគតម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ យុគឡភាវេន វិជ្ជមានតាវហត្តា។ ឯវំ ទិដ្ឋេន អទិដ្ឋស្ស គហណំ វេទិតព្វំ។ អថ វា “អស”ន្តិ ឯត្ថ ន សំ អសន្តិ សមាសវិគ្គហវសេនាធិគន្តព្វត្តា “ស”មិតិ បទំ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ ឯវមញ្ញត្រាបិ នយោ។ តត្រ **ស**ន្តិ សប្បុរិសោ។ **អស**ន្តិ អសប្បុរិសោ។ ឥត្ថិលិង្គេវត្តព្ពេ “អសតី, អសា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ “អសតី, អសតី, អសតិយោ, អសា។ អសតី, អសតី, អសតិយោ។ អសាយ, អសតិយា, អសតីហិ, អសតីភិ។ អសតិយា, អសតីន”ន្តិ វគ្គមាន **ឥត្ថិ**នយេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

ឯត្ថ បន “អសា លោកិត្ថិយោ នាម, វេលា តាសំ ន វិជ្ជតិ។ មា ច វសំ អសតីនំ និគច្ឆេ”តិអាទីនិ ទស្សេតព្ពានិ។ **អសា**តិ ចេត្ថ **អសតី**តិ ច សមានត្ថា, អសន្តជាតិកាតិ ហិ តេសំ អត្ថោ។ យស្មា បន **ជាតកដ្ឋកថាយំ “អសា**តិ អសតិយោ លាមិកា, អថ វា សាតំ វុច្ចតិ សុខំ, តំ តាសុ នត្ថិ, អត្តនិ បដិពទ្ធចិត្តានំ អសាតមេវ ទេន្តីតិបិ អសា , ទុក្ខា, ទុក្ខវត្ថុភូតាតិ អត្ថោ”តិ អត្ថំ សំវណ្ណេសុំ, តស្មា សាតំ នត្ថិ ឯតិស្សន្តិ **អសា**តិ អត្ថេ “អសា”តិ បទស្ស យថា រិត្តោ អស្សាទោ ឯត្ថាតិ **រិត្តស្ស**ន្តិបទស្ស លុត្តត្តវត្ថុរស្ស “រិត្តស្សំ, រិត្តស្សានិ។ រិត្តស្ស”ន្តិ **ចិត្ត**នយេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា, តថា “អសា, អសា, អសាយោ។ អសំ, អសា, អសាយោ។ អសាយា”តិ **កញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពា។

ឯត្ថ ច យោ អម្ហេហិ “សន្តោ”ឥតិ សទ្ទោ ទស្សិតោ។ សោ កត្ថចិ ឯកវចនពហុវចនភាវេន **សំវិជ្ជមាន** សទ្ទស្សត្ថម្បិ វទតិ, តស្ស វសេន អយំ នាមិកបទមាលា –

សន្តោ, សន្តោ, សន្តា។ សន្តំ, សន្តេ។ សតា, សន្តេន, សន្តេហិ, សន្តេភិ។ សតោ, សន្តស្ស, សតំ, សន្តានំ។ សតា, សន្តា, សន្តស្មា, សន្តម្ហា, សន្តេហិ, សន្តេភិ។ សតោ, សន្តស្ស, សតំ, សន្តានំ។ សតិ, សន្តេ, សន្តស្មិំ, សន្តម្ហិ, សន្តេសុ។ ភោ សន្ត, ភវន្តោ សន្តោ, ភវន្តោ សន្តា។

ឯត្ថ បន “អយំ ខោ ភិក្ខវេ អដ្ឋមោ ភទ្ទោ អស្សាជានីយោ សន្តោ សំវិជ្ជមានោ លោកស្មិំ។ ចត្តារោមេ ភិក្ខវេ បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា លោកស្មិំ។ អសតា តុច្ឆា មុសា អភូតេន អព្ភាចិក្ខន្តិ។ ភវេ ខោ សតិ ជាតិ ហោតិ”ឥច្ចេវមាទីនិ បយោគានិ ភវន្តិ។ “សង្ខារេសុ ខោ សតិ វិញ្ញាណំ ហោតី”តិអាទីសុ បន **សតិ**សទ្ទោ វចនវិបល្លាសវសេន បិតោតិ គហេតព្ពោ។

តត្រ ឯកវចនពហុវចនវសេន ទ្វិធា ឋិតេសុ **សន្តោ**សទ្ទេសុ ពហុវចន**សន្តោ**សទ្ទំ ឋបេត្វា សេសា **សមាន** សទ្ទស្សត្ថម្បិ វទន្តិ, តស្មា **“សន្តោ**តិ សមានោ, **សន្តា**តិ សមានា”តិអាទិនា អត្ថោ កថេតព្ពោ។ **សមានោ**តិ ឥមស្ស ច “ហោន្តោ”តិ អត្ថោ “បហុ សមានោ វិបុលត្ថចិន្តី, កឹ ការណា មេ ន ករោសិ ទុក្ខ”ន្តិអាទីសុ វិយ។ បយោគានិ បន –

> “យោ មាតរំ បិតរំ វា, ជិណ្ណកំ គតយោព្វនំ;
> បហុ សន្តោ ន ភរតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ។
>
> ឥធេវ តិដ្ឋមានស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ;
> បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, ឯវំ ជានាហិ មារិសា”តិ

ឯវមាទីនិ ភវន្តិ។

អបិច **សន្តោ**សទ្ទោ យស្មា “កិលន្តោ”តិ ច “ឧបសន្តោ”តិ ច “និរុទ្ធោ”តិ ច អត្ថំ វទតិ, តស្មា តេសំ វសេន **សន្ត**សទ្ទស្ស “សន្តោ, សន្តា។ សន្តំ, សន្តេ។ សន្តេនា”តិ **បុរិស**នយេន នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ ច “សន្តោ តសិតោ។ ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ។ សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រហ្មចារី។ សន្តោ និរុទ្ធោ អត្ថង្គតោ អព្ភត្ថង្គតោ”តិអាទីនិ បយោគានិ។ នបុំសកលិង្គេ វត្តព្ពេ “សន្តំ, សន្តានី”តិ **ចិត្ត**នយេន នាមិកបទមាលា។ សា ច “សំវិជ្ជមានំ សមានំ កិលន្តំ ឧបសន្តំ និរុទ្ធ”មិតិ អត្ថទីបកាបទវតីតិ វេទិតព្ពា។ អថ វា “ឧបាទានេ ខោ សតិ ភវោ ហោតី”តិអាទីសុ នបុំសកប្បយោគទស្សនតោ **សន្ត**សទ្ទស្ស **សំវិជ្ជមាន**សទ្ទត្ថវាចកត្តេ តតិយាបញ្ចមីចតុត្ថីឆដ្ឋីសត្តមីឋានេ “សតា, សតោ, សតំ, សតី”តិ បទានិ អធិកានិ វត្តព្ពានិ, សេសានិ **ចិត្ត**នយេន ញេយ្យានិ។ ឥត្ថិលិង្គេ បន វត្តព្ពេ “សន្តា, សន្តា, សន្តាយោ។ សន្តំ, សន្តា, សន្តាយោ។ សន្តាយា”តិ **កញ្ញា**នយេន ច, សន្តី, សន្តី, សន្តិយោ ។ សន្តឹ, សន្តី, សន្តិយោ។ សន្តិយា”តិ **ឥត្ថិ**នយេន ច នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ ឯតាសុ បឋមា “សំវិជ្ជមានា កិលន្តា ឧបសន្តា និរុទ្ធា”តិ អត្ថទីបកាបទវតី, ឯត្ថ បយោគា សុវិញ្ញេយ្យាវ។

ទុតិយា បន “សំវិជ្ជមានា សមានា”តិ អត្ថទីបកាបទវតី។ តថា ហិ “សន្តិ អាបត្តិ អាវិកាតព្ពា”តិ ឯត្ថ សំវិជ្ជមានា “សន្តី”តិ វុច្ចតិ។

“យាយ មាតុ ភតោ បោសោ,
ឥមំ លោកំ អវេក្ខតិ;
តម្បិ បាណទទី សន្តិំ,
ហន្តិ កុទ្ធោ បុថុជ្ជនោ”តិ

ឯត្ថ បន សមានា “សន្តី”តិ វុច្ចតិ។ អបរាបិ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ បទមាលា វេទិតព្ពា។ **សន្តី**សទ្ទស្ស ហិ **សំវិជ្ជមាន**សទ្ទត្ថវាចកត្តេ “ជាតិយា ខោ សតិ ជរាមរណំ ហោតី”តិអាទិនា ឥត្ថិលិង្គប្បយោគទស្សនតោ សត្តមីឯវនេ “សតិ, សតិយា, សតិយំ, សន្តិយា, សន្តិយំ, សន្តីសូ”តិ រូបានិ វត្តព្ពានិ។ សេសានិ **ឥត្ថិ**នយេន ញេយ្យានិ។ អយំ តតិយា, ឯត្ថ ច “អសន្តិយា អាបត្តិយា តុណ្ហី ភវិតព្ព”ន្តិ បាឡិ “សន្តិយា”ឥច្ចាទីនំ អត្ថិភាវេ និទស្សនំ។ អបរោ នយោ – **សតី**សទ្ទស្ស “សមានា”តិ ឥមស្មិំ អត្ថេ “យា ត្វំ វសសិ ជិណ្ណស្ស, ឯវំ ទហរិយា សតី”តិ ច “យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតិ”ន្តិ ច បាឡិទស្សនតោ “សតី, សតី, សតិយោ។ សតី, សតី, សតិយោ។ សតិយា”តិអាទីនិបិ រូបានិ យោជេតព្ពានិ, សំយោគេ **ន**ការលោបវសេន វា។

ឥទានិ “សន្តោ, សន្តា”តិ បទទ្វយស្ស បយោគនិច្ឆយំ កថយាម បយោគេសុ សោតូនំ អសម្មូឡ្ហភាវាយ។ តថា ហិ “សប្បុរិសា”តិ វា “បណ្ឌិតា”តិ វា ពហុវចនវសេន អត្ថំ វត្តុកាមេន “សន្តោ ទន្តោ”តិ ឯវំ វុត្តឯកវចនសទិសំ “សន្តោ”តិ ពហុវចនំ វត្តព្ពំ។ “សំវិជ្ជមានោ”តិ ឯកវចនវសេន អត្ថំ វត្តុកាមេន “សន្តោ”តិ ឯកវចនំ វត្តព្ពំ។ “សំវិជ្ជមានា”តិ ពហុវចនវសេន អត្ថំ វត្តុកាមេន “សន្តោ សប្បុរិសា”តិ, “សន្តោ សំវិជ្ជមានា”តិ ច ឯវំ វុត្តពហុវចនសទិសំ “សន្តោ”តិ វា “សន្តា”តិ វា ពហុវចនំ វត្តព្ពំ, “កិលន្តោ”តិ វា “សមានោ”តិ វា “ឧបសន្តោ”តិ វា “និរុទ្ធោ”តិ វា ឯកវចនវសេន អត្ថំ វត្តុកាមេន “សន្តោ សប្បុរិសា”តិ ឯវំ វុត្តពហុវចនសទិសំ “សន្តោ”តិ ឯកវចនំ វត្តព្ពំ។ តេយេវត្ថេ ពហុវចនវសេន វត្តុកាមេន បន “សន្តា សូនេហិ បាទេហិ, កោ នេ ហត្ថេ គហេស្សតី”តិ ឯត្ថ វិយ “សន្តា”តិ ពហុវចនំ វត្តព្ពំ។ អយំ នីតិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។ ឥទញ្ហិ មន្ទពុទ្ធីនំ សម្មោហដ្ឋានំ។ អយម្បិ បនេត្ថ សង្គហោ វេទិតព្ពោ –

“តិលិង្គត្តេ ច ឯកត្តេ, ពវ្ហត្តេបិ ច ទិស្សតិ;
សត្តម្យន្តោ **សតិ**សទ្ទោ, វិបល្លាសេ ពហុម្ហិ សោ”តិ។

ឥទានិ **មហន្ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

មហំ, មហា, មហន្តោ, មហន្តា។ មហន្តំ, មហន្តេ។ មហតា, មហន្តេន, មហន្តេហិ, មហន្តេភិ។ មហតោ, មហន្តស្ស, មហន្តានំ, មហតំ។ មហតា, មហន្តា, មហន្តស្មា, មហន្តម្ហា, មហន្តេហិ, មហន្តេភិ។ មហតោ, មហន្តស្ស, មហន្តានំ, មហតំ។ មហតិ, មហន្តេ, មហន្តស្មិំ, មហន្តម្ហិ, មហន្តេសុ។ ភោ មហ, ភោ មហា, ភវន្តោ មហន្តោតិ អយមម្ហាកំ រុចិ។

ឯត្ថ “មហន្តោ, មហន្តា។ មហន្តំ, មហន្តេ។ មហន្តេនា”តិ **បុរិស**នយោបិ លព្ភតិ, តស្មា “ភោ មហន្ត, ភវន្តោ មហន្តា”តិ អាលបនបទានិ យោជេតព្ពានិ។ នបុំសកលិង្គេ វត្តព្ពេ “មហន្តំ, មហន្តានី”តិ **ចិត្ត**នយោបិ លព្ភតិ។ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ “មហតី, មហតី, មហតិយោ។ មហតី, មហតី, មហតិយោ។ មហតិយា, មហតីហិ មហតីភី”តិ **ឥត្ថិ**នយោបិ លព្ភតិ។ “មហតិយា ច យក្ខសេនាយា”តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។ អបរោបិ “មហន្តា, មហន្តា, មហន្តាយោ។ មហន្ត”ន្តិ **កញ្ញា**នយោបិ លព្ភតិ, “មហន្តា និធិកុម្ភិយោ”តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។ **កច្ចាយនេ** បន “មហន្តី”ឥតិ បទំ ទិដ្ឋំ។ តំ “គុណវន្តី, កុលវន្តី”ឥច្ចាទីនិ វិយ បាឡិយំ អប្បសិទ្ធត្តា វីមំសិតព្ពំ។

ននុ ភោ យស្មា សាសនេបិ “គច្ឆន្តី, ចរន្តី”តិអាទីនិ ច “ឥទ្ធិមន្តី”តិ ច បទំ ទិស្សតិ, តស្មា “មហន្តី, គុណវន្តី”តិអាទីនិបិ ភវិតព្ពន្តិ? ន ភវិតព្ពំ តថារូបស្ស នយស្ស វសេន អគ្គហេតព្ពត្តា, “មហតី, គុណវតី”ឥច្ចាទិនយស្សេវ ទស្សនតោ ច។ តថា ហិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាសុ ច “សេយ្យថាបិ នាម មហតី នង្គលសីសា, ឥត្ថី សិយា រូបវតី, សា ច សីលវតី សិយា។ សតិមតី ចក្ខុមតី។ ឥទ្ធិមតី បត្តិមតី”តិ ច “មហតី សេនំ ទិស្វា មហោសធសេនា មន្ទា, អយំ អតិវិយ មហតី សេនា ទិស្សតី”តិ ច អាទីនិ បយោគានិ ទិស្សន្តិ, ន “មហន្តី, រូបវន្តី”ឥច្ចាទីនិ។

កេចិ បន “**មហា**”តិ សទ្ទោ ព្យាសេ ន លព្ភតិ, សមាសេយេវ លព្ភតិ ‘មហាបុរិសោ’តិ ឯត្ថ វិយា”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ “មហា តេ ឧបាសក បរិច្ចាគោ។ មហា វតាយំ ភន្តេ ភូមិចាលោ។ ឃោសោ ច វិបុលោ មហា។ ពារាណសិរជ្ជំ នាម មហា។ សេនា សាទិស្សតេ មហា”តិ បយោគទស្សនតោ។ ឯវំ ព្យាសេបិ លព្ភតីតិ វេទិតព្ពំ, តស្មា “មហំ, មហា, មហន្តោ, មហន្តា។ ភោ មហន្ត, ភវន្តោ មហន្តា”តិ បុល្លិង្គេ, “មហន្តំ, មហា, មហន្តានិ។ ភោ មហន្ត, ភវន្តោ មហន្តានី”តិ នបុំសកលិង្គេ, “មហន្តា, មហា, មហន្តា, មហន្តាយោ។ ភោតិ មហន្តេ, ភោតិយោ មហន្តា, មហន្តាយោ”តិ ឥត្ថិលិង្គេ សព្ពំ សម្បុណ្ណំ យោជេតព្ពំ។ សមាសេ បន “មហាសត្តោ មហាឧបាសកោ មហាឧបាសិកា មហព្ពលោ មហាវនំ មហគ្គតំ មហប្ផលំ មហព្ភយ”ន្តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ, តទ្ធិតេ “មហត្តនោ មហត្តំ មហន្តត្តំ មហន្តតា”តិ រូបានិ ភវន្តិ។ **គច្ឆន្ត**សទ្ទស្ស បន “គច្ឆន្តោ គច្ឆន្តា”តិ រូបានិ វត្វា សេសានិ **មហន្ត**សទ្ទេ វុត្តនយេន វិត្ថារេត្វា នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា។ តថា “គច្ឆន្តោ, គច្ឆន្តា”តិ **បុរិស**នយោ ច “គច្ឆន្តំ, គច្ឆន្តានី”តិ **ចិត្ត**នយោ ច “គច្ឆន្តី, គច្ឆន្តី, គច្ឆន្តិយោ”តិ **ឥត្ថី**នយោ ច គហេតព្ពោ។ ឯវំ លិង្គត្តយវសេន “ចរំ ចរន្តោ ចរន្តំ ចរន្តី, ទទំ ទទន្តោ ទទន្តំ ទទន្តី”តិអាទីនំ អនេកបទសហស្សានំ នាមិកបទមាលា វិត្ថារេតព្ពា។

យេ បនាចរិយា “គច្ឆន្តោ”តិអាទីនំ បច្ចត្តាលបនពហុវចនត្តញ្ច “គច្ឆំ”ឥច្ចាទីនំ អាលបនេកវចនត្តញ្ច ឥច្ឆន្តិ, តេ សមម្ភេហិ បយោគោ សាសនេ ន ទិដ្ឋោ នយវសេនាគហេតព្ពត្តា។ តស្មា តានិ ឯត្ថ ន វទាម។ អយំ បន វិសេសោ ទិដ្ឋោ។ សេយ្យថិទំ?

> “គច្ឆំ វិធម”មិច្ចាទិ-បទានិ មុនិសាសនេ;
> កត្ថចាខ្យាតិកា ហោន្តិ, កត្ថចិ បន នាមិកា។
>
> “តស្សាហំ សន្តិកេ គច្ឆំ,
> សោ មេ សត្ថា ភវិស្សតិ;
> វិធមំ ទេវ តេ រដ្ឋំ,
> បុត្តោ វេស្សន្តរោ តវ។
>
> អធម្មំ សារថិ កយិរា, មញ្ចេ ត្វំ និក្ខនំ វនេ”;
> ឥច្ចេវមាទយោ ញេយ្យា, បយោគា ឯត្ថ ធីមតា។
>
> “គច្ឆិស្សាមិ វិធមី”តិ-អាទិនា ជិនសាសនេ;
> នានាកាលបុរិសានំ, វសេនត្ថំ វទេ វិទូ។
>
> នាមត្តេ បន “គច្ឆន្តោ, វិធមន្តោ”តិអាទិនា;
> “គច្ឆ”មិច្ចេវមាទីន-មត្ថមត្ថវិទូ វទេ។

ឥទានិ សមគតិកត្តេបិ “ជានំ, បស្ស”ន្តិអាទីនំ លិង្គវិភត្តិវចនន្តរវសេន យោ វិសេសោ ទិស្សតិ, តំ វទាម។ តថា ហិ “សា ជានំយេវ អាហ ន ជានាមីតិ, បស្សំយេវ អាហ ន បស្សាមី”តិ ឯវមាទីសុ **ជានំ បស្សំ** សទ្ទានំ “ជានន្តី បស្សន្តី”តិ លិង្គន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនា “គច្ឆំ”ឥតិ សទ្ទស្សបិ យថាបយោគំ “គច្ឆន្តី”តិ ឥត្ថិយា កថនត្តោ លព្ភតិ តេហិ សមានគតិកត្តា, ន “គច្ឆន្តោ”តិ សទ្ទស្ស “គច្ឆន្តី”តិ ឥត្ថិយា កថនត្តោ លព្ភតិ តេហិ អសមានគតិកត្តាតិ ការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។ “អបិ នុ តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ឯកន្តសុខំ លោកំ ជានំ បស្សំ វិហរថា”តិ ឯត្ថ “ជានន្តា បស្សន្តា”តិ វចនន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមិនា បន “គច្ឆំ”ឥតិ សទ្ទស្សបិ យថាបយោគំ “គច្ឆន្តា”តិ ពហុវចនត្តោ លព្ភតិ តេហិ សមានគតិកត្តា, ន “គច្ឆន្តោ”តិ សទ្ទស្ស “គច្ឆន្តា”តិ ពហុវចនត្តោ លព្ភតិ តេហិ អសមានគតិកត្តាតិ ការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។ ឯស នយោ ឧត្តរត្រាបិ។ “ភរន្តិ មាតាបិតរោ, បុព្ពេ កតមនុស្សរ”ន្តិ ឯត្ថ **អនុស្សរំ**សទ្ទស្ស “អនុស្សរន្តា”តិ វចនន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតិ។ “សទ្ធម្មោ គរុកាតព្ពោ, សរំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ ឯត្ថ **សរំ**សទ្ទស្ស សរន្តេនាតិ វិភត្តន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតិ។ “ផុសំ ភូតានិ សណ្ឋានំ, មនសា គណ្ហតោ យថា”តិ ឯត្ថ **ផុសំ**សទ្ទស្សបិ “ផុសន្តស្សា”តិ វិភត្តន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតិ។ តថា “យាចំ អទទមប្បិយោ”តិ ឯត្ថាបិ **យាចំ**សទ្ទស្ស “យាចន្តស្សា”តិ វិភត្តន្តរវសេន បរិវត្តនំ ភវតិ។ **យាចន្ត**ន្តិ វា យាចិតព្ពំ ធនំ, ឥមិនា នយេន នានប្បការតោ បរិវត្តនំ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ “ភវំករ”ន្តិអាទីនំ វិសទិសបទមាលា ច “គច្ឆំ, ចរ”ន្តិអាទីនំ សទិសបទមាលា ច “ជានំ, បស្ស”ន្តិអាទីនំ លិង្គវិភត្តិវចនន្តរវសេន កត្ថចិ បរិវត្តនន្តិ អយំ តិវិធោបិ អាការោ អាខ្យាតិកបទត្ថវិភាវនាយ សទ្ទី កថិតោ បាវចនវរេ សោតូនំ សទ្ទេសុ ថេត្តសុ ច វិសារទពុទ្ធិបដិលាភត្ថំ។ សព្ពមេតញ្ហិ សន្ធាយ ឥមា គាថា វុត្តា –

“ភវំ ករំ អរហំ សំ, មហំ”ឥតិ បទានិ តុ;
វិសទិសានិ សម្ភោន្តិ, អញ្ញមញ្ញន្តិ លក្ខយេ។

“គច្ឆំ ចរំ ទទំ តិដ្ឋំ, ចិន្តយំ ភាវយំ វទំ;
ជានំ បស្ស”ន្តិអាទីនិ, សមានានិ ភវន្តិ ហិ។

តត្រ “ជាន”ន្តិអាទីនំ, កត្ថចិ បរិវត្តនំ;
លិង្គវិភត្តិវចន-ន្តរតោ បន ទិស្សតីតិ។

អបិច អយំ សព្ពេសម្បិ និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គានំ បកតិ, យទិទំ ទ្វីសុ លិង្គេសុ ឆសុ វិភត្តីសុ តេរសសុ វចនេសុ អញ្ញតរលិង្គវិភត្តិវចនវសេន បរិវត្តនំ។ អយម្បិ បនេត្ថ នីតិ វេទិតព្ពា។

“គច្ឆំ ចរ”ន្តិអាទីនិ, វិប្បកតវចោ សិយុំ;
“គច្ឆមានោ ចរមានោ”, ឥច្ចាទីនិ បទានិ ច។

“មហំ ភវ”ន្តិ ឯតានិ, វិប្បកតវចោបិ ច;
អវិប្បកតវចោ ច, សិយុំ អត្ថានុរូបតោ។

“អរហំ ស”ន្តិ ឯតានិ, វិនិមុត្តានិ សព្ពថា;
អាការំ តិវិធម្បេតំ, ករេ ចិត្តេ សុមេធសោតិ។

សវិនិច្ឆយោយំ និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

អាការន្តតាបកតិកំ និគ្គហីតន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ធនភូតិ**ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស អញ្ញេសញ្ច តំសទិសានំ នាមិកបទមាលាវិភាគំ វក្ខាមិ បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា។

អគ្គិ, អគ្គី, អគ្គយោ។ អគ្គិំ, អគ្គី, អគ្គយោ។ អគ្គិនា, អគ្គីហិ, អគ្គីភិ។ អគ្គិស្ស, អគ្គិនោ, អគ្គីនំ។ អគ្គិនា, អគ្គីហិ, អគ្គីភិ។ អគ្គិស្ស, អគ្គិនោ, អគ្គីនំ។ អគ្គិស្មិំ, អគ្គិម្ហិ, អគ្គីសុ។ ភោ អគ្គិ, ភោ អគ្គី, ភវន្តោ អគ្គយោ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

ឯត្ថ កិញ្ចាបិ និស្សក្កវចនដ្ឋានេ “អគ្គិស្មា, អគ្គិម្ហា”តិ ឥមានិ នាគតានិ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ តំសទិសប្បយោគទស្សនតោ គហេតព្ពានិ។ “អគ្គិនា, អគ្គិស្មា, អគ្គិម្ហា”តិ កមោ ច វេទិតព្ពោ។

ធនភូតិ, ធនភូតី, ធនភូតយោ។ ធនភូតិំ, ធនភូតី, ធនភូតយោ។ ធនភូតិនា, ធនភូតីហិ, ធនភូតីភិ។ ធនភូតិស្ស, ធនភូតិនោ, ធនភូតីនំ។ ធនភូតិនា, ធនភូតិស្មា, ធនភូតិម្ហា, ធនភូតីហិ, ធនភូតីភិ។ ធនភូតិស្ស, ធនភូតិនោ, ធនភូតីនំ។ ធនភូតិស្មិំ, ធនភូតិម្ហិ, ធនភូតីសុ។ ភោ ធនភូតិ, ភោ ធនភូតី, ភវន្តោ ធនភូតយោ។

សិរិភូតិ សោត្ថិភូតិ, សុវត្ថិភូតិ អគ្គិនិ;
គិនិ ជោតិ ទធិ បាណិ, ឥសិ សន្ធិ មុនិ មណិ។

ព្យាធិ គណ្ឋិ រវិ មុដ្ឋិ, កវិ គិរិ កបិ និធិ;
កុច្ឆិ វត្ថិ វិធិ សាលិ, វីហិ រាសិ អហិ មសិ។

សាតិ កេសិ តិមិ ពោន្ទិ, ពោធិ ទីបិ បតិ ហរិ;
អរិ ធនិ តិមិ កលិ, សារថ្យុទធិ អញ្ជលិ,

អធិបតិ នរបតិ, អសិ ញាតិ និរូបធិ;
សមាធិ ជលធិច្ចាទី, **ធនភូតិ**សមា មតា។

អថ វា ឯតេសុ **អធិបតិ**សទ្ទស្ស “អធិបតិយា សត្តា”តិ បាឡិទស្សនតោ “អធិបតិយា”តិ សត្តមីរូបម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ។ អបិច “អសារេ សារមតិនោ”តិ បាឡិយំ **ឥ**ការន្តសមាសបទតោ **យោ**វចនស្ស **នោ**អាទេសទស្សនតោ ក្វចិ **អធិបតិ**ឥច្ចាទីនំ **ឥ**ការន្តសមាសបទានំ “អធិបតិនោ”តិអាទិនាបិ បច្ចត្តោបយោគរូបានិ ឥច្ឆិតព្ពានិ **ឦ**ការន្តានំ ទណ្ឌីសទ្ទាទីនំ “ទណ្ឌិនោ”តិអាទីនិ បច្ចត្តោបយោគសម្បទានសាមិវចនរូបានិ វិយ។ **គហបតិ ជានិបតិ**សទ្ទាទីនំ បន សមាសបទានម្បិ ឯវរូបានិ បច្ចត្តោបយោគរូបានិ ន ឥច្ឆិតព្ពានិ “គហបតយោ ជានិបតយោ”តិអាទិនា នយេន យថាបាវចនំ គហេតព្ពរូបត្តា។ **ឥសិ មុនិ**សទ្ទានំ បនាលបនដ្ឋានេ “ឥសេ, មុសេ”តិ រូបន្តរម្បិ គហេតព្ពំ “បុត្តោ ឧប្បជ្ជតំ ឥសេ។ បដិគ្គណ្ហ មហាមុនេ”តិ ទស្សនតោ។

យេ បនេត្ថ អម្ហេហិ **អគ្គិនិ គិនិ**សទ្ទា វុត្តា, តត្រេកេ ឯវំ វទន្តិ “**អគ្គិនិ**សទ្ទោ បច្ចត្តេកវចនភាវេយេវ លព្ភតិ, ន បច្ចត្តពហុវចនភាវេ ឧបយោគភាវាទីសុ វា”តិ។ កេចិ បន “បាឡិយំ **អគ្គិនិ**សទ្ទោ នាម នត្ថិ, **គិនិ**សទ្ទោយេវ អត្ថី”តិ វទន្តិ។ កេចិ “**គិនិ**សទ្ទោ នាម នត្ថិ, **អគ្គិនិ**សទ្ទោយេវត្ថី”តិ វទន្តិ។ សព្ពមេតំ ន យុជ្ជតិ **អគ្គិនិ គិនិ**សទ្ទានមុបលព្ភនតោ, សព្ពាសុបិ វិភត្តីសុ ទ្វីសុ វចនេសុ យោជេតព្ពតាទស្សនតោ ច។ តថា ហិ សុត្តនិបាតេ **កោកាលិកសុត្តេ** –

“ន ហិ វគ្គុ វទន្តិ វទន្តា,
នាភិជវន្តិ ន តាណមុបេន្តិ;
អង្គារេ សន្ថតេ សេន្តិ,
អគ្គិនី សម្បជ្ជលិតំ បវិសន្តី”តិ

ឥមស្មឹ បទេសេ “អគ្គិនិ”ន្តិ ឧបយោគវចនំ ទិស្សតិ។ តេនាហ អដ្ឋកថាចរិយោ “**អគ្គិនី សម្បជ្ជលិត**ន្តិ សមន្តតោ ជាលំ សព្ពទិសាសុ ច សម្បជ្ជលិតមគ្គិ”ន្តិ។ តត្រេវ ច សុត្តនិបាតេ **កោកាលិកសុត្តេ** –

“អថ លោហមយំ បន កុម្ភឹ,
អគ្គិនិសញ្ជលិតំ បវិសន្តិ;
បច្ចន្តិ ហិ តាសុ ចិររត្តំ,
អគ្គិនិសមាសុ សមុប្លវាតេ”តិ

ឥមស្មឹ បទេសេ សមាសវិសយត្តា **អគ្គិនិសញ្ជលិត**ន្តិ អគ្គិនីហិ សញ្ជលិតន្តិ អត្ថោ លព្ភតិ, តថា **អគ្គិនិសមាសូ**តិ អគ្គិនីហិ សទិសាសូតិ អត្ថោបិ។ ឯវំ សមាសវិធានមុខេន “អគ្គិនីហី”តិ ករណវចនម្បិ ទិស្សតិ។

គិនិសទ្ទោបិ ច បាឡិយំ ទិស្សតិ។ តថា ហិ “តមេវ កដ្ឋំ ទហតិ, យស្មា សោ ជាយតេ គិនី”តិ **ចូឡពោធិចរិយាយំ គិនិ**សទ្ទោ ទិដ្ឋោ។ កេចិ បនេត្ថ សន្ធិវសេន **អ**ការលោបំ សញ្ញោគាទិស្ស ច **គ**ការស្ស លោបំ វទន្តិ, តម្បិ ន យុជ្ជតិ តស្សា បាឡិយា អដ្ឋកថាយំ “**យស្មា**តិ យតោ កដ្ឋា។ **គិនី**តិ អគ្គី”តិ ឯវំ **គិនិ**សទ្ទស្ស ឧល្លិង្គេត្វា វចនតោ។ តថា “ឆន្នា កុដិ អាហិតោ គិនី”តិ ឥមស្ស **ធនិយសុត្ត**ស្ស អដ្ឋកថាយំ “**អាហិតោ**តិ អាភតោ ជាលិតោ វា។ **គិនី**តិ អគ្គី”តិ វចនតោ, តថេវ ច “មហាគិនិ បជ្ជលិតោ, អនាហារោបសម្មតី”តិ ឥមិស្សា **ថេរគាថាយ** សំវណ្ណនាយំ “**គិនី**តិ អគ្គី”តិ វចនតោ។ យទិ ហិ **គិនិ**សទ្ទោ វិសុំ ន សិយា, អដ្ឋកថាចរិយា “ជាយតេ គិនី”តិអាទីនិ “ជាយតេ អគ្គិនី”តិអាទិនា បទច្ឆេទវសេន អត្ថំ វទេយ្យុំ។ យស្មា ឯវំ ន វទឹសុ, “**គិនី**តិ អគ្គី”តិ បន វទឹសុ, តេន ញាយតិ “**គិនិ**សទ្ទោបិ វិសុំ អត្ថី”តិ។ យេ “**គិនិ**សទ្ទោ នត្ថី”តិ វទន្តិ, តេសំ វចនំ ន គហេតព្ពមេវ សាសនេ គិនិសទ្ទស្សុបលព្ភនតោ។ **សុត្តនិបាតដ្ឋកថា**យញ្ហិ “ឆន្នា កុដិ អាហិតោ គិនី”តិ បាឋស្ស សំវណ្ណនាយមេវ “តេសុ ឋានេសុ អគ្គិនិ ‘គិនី’តិ វោហរិយតី”តិ តស្ស អភិធានន្តរំ វុត្តំ, តស្មា មយមេត្ថ គាថាវចនំ ករិស្សាម –

វិទេហរដ្ឋមជ្ឈម្ហិ, យំ តំ នាមេន វិស្សុតំ;
រដ្ឋំ បព្ពតរដ្ឋន្តិ, ទស្សនេយ្យំ មនោរមំ។

ធម្មកោណ្ឌវ្ហយំ តត្ថ, នគរំ អត្ថិ សោភនំ;
តម្ហិ ឋានេ មនុស្សានំ, ភាសា ឯវំ គិនិច្ចយំ។

“គិនិ គិនី គិនយោ”តិ-អាទិនា បវទេ វិទូ;
បទមាលំ យថា អគ្គិ-សទ្ទស្សេវ សុមេធសោ។

ឥតិ **អលាពុ លាពុ**សទ្ទា វិយ **អគ្គិនិ គិនិ**សទ្ទាបិ ភគវតោ បាឋនេ ទិស្សន្តីតិ វេទិតព្ពា។ យថា បន **អគ្គិនិ**សទ្ទស្ស សព្ពាសុ វិភត្តីសុ ទ្វីសុ វចនេសុ យោជេតព្ពតា សិទ្ធា, តថា **គិនិ**សទ្ទស្សាបិ សិទ្ធាវ ហោតិ។ តស្មាត្រ –

អគ្គិនិ , អគ្គិនី, អគ្គិនយោ។ អគ្គិនី, អគ្គិនី, អគ្គិនយោ។ អគ្គិនិនា, អគ្គិនីហិ, អគ្គិនីភិ។ អគ្គិនិស្ស, អគ្គិនីនំ។ អគ្គិនិនា, អគ្គិនិស្មា, អគ្គិនិម្ហា, អគ្គិនីហិ, អគ្គិនីភិ។ អគ្គិនិស្ស, អគ្គិនីនំ។ អគ្គិនិស្មិំ, អគ្គិនិម្හិ, អគ្គិនីសុ។ ភោ អគ្គិនិ, ភវន្តោ អគ្គិនី, ភវន្តោ អគ្គិនយោ។

“គិនិ, គិនី, គិនយោ។ គិនី, គិនី, គិនយោ, គិនិនា”តិ សព្ពំ យោជេតព្ពំ។ ឥតិ បាឡិនយានុសារេន **អគ្គិនិ គិនិ**សទ្ទានំ នាមិកបទមាលា យោជិតា។ អថ វា យថា សក្កដភាសាយំ **សត្វ បទ្មស្វាមិនី**តិ សញ្ញោគវសេន វុត្តានំ សទ្ទានំ មាគធភាសំ បត្វា **សត្តវបទុមសុវាមិនី**តិ និស្សញ្ញោគវសេន ឧច្ចារិតា បាឡិ ទិស្សតិ “ត្វញ្ច ឧត្តមសត្តវោ”តិអាទិនា, តថា សក្កដភាសាយំ **អគ្នី**តិ សញ្ញោគវសេន វុត្តស្ស មាគធភាសំ បត្វា “អគ្គិនី”តិ សញ្ញោគនការវសេន ឧច្ចារិតា បាឡិ ទិស្សតិ “អគ្គិនី សម្បជ្ជលិតំ បវិសន្តី”តិអាទិកា។ យថា ច វេយ្យាករណេហិ សក្កដភាសាភូតោ **អគ្នី**សទ្ទោ សព្ពាសុ វិភត្តីសុ តីសុ វចនេសុ យោជិយតិ, តថា មាគធភាសាភូតោ **អគ្គិនិ**សទ្ទោបិ សព្ពាសុ វិភត្តីសុ ទ្វីសុ វចនេសុ យោជេតព្ពោវ ហោតិ, តស្មា សោ ឥធម្ហេហិ យោជិយតិ, **គិនិ**សទ្ទោបិ **អគ្គិនិ**សទ្ទេន សមានត្ថត្តា, ឯលសកញ្ច សរូបត្តា តថេវ យោជិយតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្ថ សិយា – យទិ **អគ្គិនិ**សទ្ទោ សព្ពេសុ វិភត្តិវចនេសុ យោជេតព្ពោ, អថ កស្មា **កច្ចាយនេ** “អគ្គិស្សិនី”តិ លក្ខណេន **សិម្ហិ** បរេ **អគ្គិ**សទ្ទន្តស្ស **ឥនិ**អាទេសោ ទស្សិតោតិ? សច្ចំ, យថា នវក្ខត្តុំ បបេត្វា កតេកសេសស្ស **ទស**សទ្ទស្ស **យោ**វចនម្ហិ **នវា**ទេសំ កត្វា **យោ**វចនស្ស **ឧតិ**អាទេសំ កស្មា “នវុតី”តិ រូបេ និប្ផន្នេ បុន “នវុតី”តិ បកតី ឋបេត្វា តតោ **នំ**វចនំ កត្វា “នវុតីន”ន្តិ រូបំ និប្ផាទិតំ ។ ឥត្ថិលិង្គេ បន **នា**ទិឯកវចនានិ កត្វា តេសំ **យា**អាទេសំ កត្វា “នវុតិយា”តិ រូបំ និប្ផាទិតំ។ តថា ហិ “ឆន្នវុតីនំ បាសណ្ឌានំ ធម្មានំ បវរំ យទិទំ សុគតវិនយំ នវុតិយា ហំសសហស្សេហិ បរិវុតោ”តិអាទីនិ បយោគានិ ទិស្សន្តិ។ តថា **សិម្ហិ អគ្គិ**សទ្ទន្តស្ស **ឥនិ** អាទេសករណវសេន “អគ្គិនី”តិ រូបេ និប្ផន្នេបិ បុន “អគ្គិនី”តិ បកតី ឋបេត្វា តតោ **យោអំនា**ទយោ វិភត្តិយោ កត្វា “អគ្គិនិ, អគ្គិនី, អគ្គិនយោ។ អគ្គិនី, អគ្គិនី, អគ្គិនយោ។ អគ្គិនិនា”តិអាទីនិ កថំ ន និប្ផជ្ជិស្សន្តីតិ សន្និដ្ឋានំ កាតព្ពំ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឥការន្តតាបកតិកំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភាវី** ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស អញ្ញេសញ្ច តំសទិសានំ នាមិកបទមាលាវិភាគំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា។

ទណ្ឌី, ទណ្ឌី, ទណ្ឌិនោ។ ទណ្ឌី, ទណ្ឌី, ទណ្ឌិនោ។ ទណ្ឌិនា, ទណ្ឌីហិ, ទណ្ឌីភិ។ ទណ្ឌិស្ស, ទណ្ឌិនោ, ទណ្ឌីនំ។ ទណ្ឌិនា, ទណ្ឌីហិ, ទណ្ឌីភិ។ ទណ្ឌិស្ស, ទណ្ឌិនោ, ទណ្ឌីនំ។ ទណ្ឌិស្មិំ, ទណ្ឌិម្ហិ, ទណ្ឌីសុ។ ភោ ទណ្ឌិ, ភោ ទណ្ឌី, ភវន្តោ ទណ្ឌិនោ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

ឯត្ថ កិញ្ចាបិ “ទណ្ឌិន”ន្តិ ឧបយោគេកវចនញ្ច “ទណ្ឌិស្មា, ទណ្ឌិម្ហា”តិ និស្សក្កវចនញ្ច “ទណ្ឌិនី”តិ ភុម្មេកវចនញ្ច នាគតំ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ តំសទិសស្ស បយោគស្ស ទស្សនតោ គហេតព្ពមេវ។

> “ភណ សម្ម អនុញ្ញាតោ, អត្ថំ ធម្មញ្ច កេវលំ;
> សន្តិ ហិ ទហរា បក្ខី, បញ្ញវន្តោ ជុតិន្ធរា”តិ

បាឡិយំ “បក្ខី”ឥតិ បច្ចត្តពហុវចនស្ស ទស្សនតោ បន “ទណ្ឌី”ឥតិ បច្ចត្តោបយោគពហុវចនានិ វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភាវី, ភាវី, ភាវិនោ។ ភាវី, ភាវិនំ, ភាវី, ភាវិនោ។ ភាវិនា, ភាវីហិ, ភាវីភិ។ ភាវិស្ស, ភាវិនោ, ភាវីនំ។ ភាវិនា, ភាវិស្មា, ភាវិម្ហា, ភាវីហិ, ភាវីភិ។ ភាវិស្ស, ភាវិនោ, ភាវីនំ។ (ភាវិនិ) ភាវិស្មិំ, ភាវិម្ហិ, ភាវីសុ។ ភោ ភាវិ, ភោ ភាវី, ភវន្តោ ភាវិនោ។

> ឯវំ វិភាវី សម្ភាវី, បរិភាវី ធជី គណី;

សុខី រោគី សសី កុដ្ឋី, មកុដី កុសលី ពលី។

ជដី យោគី ករី យានី, តោមរី មុសលី ផលី;
ទន្តី មន្តី សុធី មេធី, ភាគី ភោគី នខី សិខី។

ធម្មី សង្ឃី ញាណី អត្ថី, ហត្ថី ចក្ខី បក្ខី ទាឋី;
រដ្ឋី ឆត្តី មាលី ចម្មី, ចារី ចាគី កាមី សាមី។

មល្លការី បាបការី, សត្តុឃាតី ទីឃជីវី;
ធម្មវាទី សីហនាទី, ភូមិសាយី សីឃយាយី។

វជ្ជទស្សី ច បាណី ច, យសស្សិច្ឆាទយោបិ ច;
ឯតេសំ កោចិ ភេទោ តុ, ឯកទេសេន វុច្ចតេ។

ឦការន្តបុល្លិង្គបទេសុ ហិ "វជ្ជទស្សី, បាណី"ឥច្ចេវមាទីនំ ឧបយោគភុម្មវចនដ្ឋានេ "វជ្ជទស្សិនំ, បាណិនេ"តិអាទីនិបិ រូបានិ ភវន្តិ។ ឯត្ថ ច –

"និធីនំវ បវត្តារំ, យំ បស្សេ វជ្ជទស្សិនំ;
ឯវំ ជរា ច មច្ចុ ច, អធិវត្តន្តិ បាណិនេ។

សមុបគច្ឆតិ សសិនិ គគនតលំ។

ឧបហច្ច មនំ មជ្ឈោ, មាតង្គស្មឹ យសស្សិនេ;
ឧច្ឆិន្នោ សហ រដ្ឋេន, មជ្ឈារញ្ញំ តទា អហុ។

សុសុខំ វត ជីវាម, វេរិនេសុ អវេរិនោ"តិ

ឯវមាទយោ បយោគា វេទិតព្ពា, អយំ នយោ **ទណ្ឌី**បទាទីសុបិ លព្ភតេវ សមានគតិកត្តា **ទណ្ឌី**បទាទីនំ **វជ្ជទស្សី**បទាទីហិ។ តស្មា ឧបយោគដ្ឋានេ "ទណ្ឌី, ទណ្ឌិនំ, ទណ្ឌិនោ, ទណ្ឌិនេ"តិ យោជេតព្ពំ។ ភុម្មដ្ឋានេ "ទណ្ឌិស្មឹ, ទណ្ឌិម្ហិ, ទណ្ឌិនិ, ទណ្ឌិនេ, ទណ្ឌីសុ, ទណ្ឌិនេសូ"តិ យោជេតព្ពំ។ ឯស នយោ **គាមណី សេនានី**ឥច្ចាទីនិ វជ្ជេត្វា យថារហំ **ឦ**ការន្តបុល្លិង្គេសុ នេតព្ពោ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឦ**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឦការន្តតាបកតិកំ **ឦ**ការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភូ**ធាតុមយានំ **ឩ**ការន្តបុល្លិង្គានំ អប្បសិទ្ធត្តា អញ្ញេសំ **ឩ**ការន្តបុល្លិង្គានំ វសេន បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលំ បូរេស្សាម។ កតមានិ តានិ? "ភិក្ខុ ហេតុ សេតុ កេតុ រាហុ ភាណុ ខាណុ សង្កុ ឧច្ឆុ វេឡុ មច្ចុ ជន្តុ សិន្ធុ ពន្ធុ រុរុ នេរុ សត្តុ ពព្ពុ បដុ ពិន្ទុ គរុ"ឥច្ចាទីនិ។

ភិក្ខុ, ភិក្ខូ, ភិក្ខវោ។ ភិក្ខុំ, ភិក្ខូ, ភិក្ខវោ។ ភិក្ខុនា, ភិក្ខូហិ, ភិក្ខូភិ។ ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខុនោ, ភិក្ខូនំ។ ភិក្ខុនា, ភិក្ខុស្មា, ភិក្ខុម្ហា, ភិក្ខូហិ, ភិក្ខូភិ។ ភិក្ខុស្ស, ភិក្ខុនោ, ភិក្ខូនំ។ ភិក្ខុស្មឹ, ភិក្ខុម្ហិ, ភិក្ខូសុ។ ភោ ភិក្ខុ, ភវន្តោ ភិក្ខូ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខវោ។ **ភិក្ខុ**អាទីនិ អញ្ញានិ ច តំសទិសានិ ឯវំ ញេយ្យានិ។

អយម្បិ បនេត្ថ វិសេសោ ញេយ្យោ – ហេតុ, ហេតូ, ហេតុយោ, ហេតវោ។ ហេតុំ, ហេតូ, ហេតុយោ, ហេតវោ។ ភោ ហេតុ, ភវន្តោ ហេតូ, ហេតវេ, ហេតវោ។ សេសំ **ភិក្ខុ**សមំ។

អថ វា "ហេតុយា"តិអាទីនំ ទស្សនតោ "ធេនុយា"តិ ឥត្ថិលិង្គរូបេន សទិសំ "ហេតុយា"តិ បុល្លិង្គរូបម្បិ សត្តមីឋានេ ឥច្ឆិតព្ពំ។ កានិចិ ហិ បុល្លិង្គរូបានិ កេហិចិ ឥត្ថិលិង្គរូបេហិ សទិសានិ ភវន្តិ។ តំ យថា? "ឧដ្ឋេហិ កត្តេ តរមានោ។ ឯហិ ពាលេខមាបេហិ, កុសរាជំ មហព្ពលំ។ ភាតរា មាតរា អធិបតិយា រត្តិយា ហេតុយោ

ធេនុយោ មត្យា បេត្យា”តិ ឯវំ នយទស្សនេន “ហេតុយា តីណិ។ អធិបតិយា សត្ត។ ឧទ្ធេហិ កត្តេ”តិអាទីសុ លិង្គវិបល្លាសចិន្តា ន ឧប្បាទេតព្ពា។

ជន្តុ, ជន្តូ, ជន្តុយោ, ជន្តុនោ, ជន្តវោ។ ជន្តុំ, ជន្តូ, ជន្តុយោ, ជន្តុនោ, ជន្តវោ។ ភោ ជន្តុ, ភវន្តោ ជន្តូ, ជន្តុវេ ជន្តវោ។ សេសំ **ភិក្ខុ**សមំ។

គរុ, គរូ, គរវោ, គរុនោ។ គរុំ, គរូ, គរវោ, គរុនោ។ ភោ គរុ, ភវន្តោ គរូ, គរវោ, គរុនោ។ សេសំ **ភិក្ខុ**សមំ។ ឯត្ថ បន “ភត្តុ ច គរុនោ សព្ពេ, បដិបូជេតិ បណ្ឌិតា”តិបាឡិនិទស្សនំ។ តត្រ “ភិក្ខវេ”តិ អាមន្តនបទំ ចុណ្ណិយបទេស្វេវ ទិស្សតិ, ន គាថាសុ។ “ភិក្ខវោ”តិ បច្ចត្តបទំ គាថាសុយេវ ទិស្សតិ, ន ចុណ្ណិយបទេសុ, អបិច “ភិក្ខវេ”តិ អាមន្តនបទំ សាវកស្ស ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡិយំ សន្និវិសយេយេវ ទិស្សតិ, ន អសន្និវិសយេ, ពុទ្ធស្ស បន ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡិយំ សន្និវិសយេបិ អសន្និវិសយេបិ ទិស្សតិ។ “ភិក្ខវោ”តិ អាមន្តនបទំ ពុទ្ធស្ស ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡិយំ គាថាសុ ច ទិស្សតិ , ចុណ្ណិយបទេសុ ច សន្និវិសយេយេវ ទិស្សតិ។ សាវកស្ស បន ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡិយំ ន ទិស្សតីតិ អយំ ទ្វិន្នំ វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ “ឯវញ្ច បន ភិក្ខវេ ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថា”តិអាទីសុ “ភិក្ខវេ”តិ បទំ ចុណ្ណិយបទេស្វេវ ទិដ្ឋំ។ “ភិក្ខវោ តិសតា ឥមេ, យាចន្តិ បញ្ជលីកតា”តិអាទីសុ “ភិក្ខវោ”តិ បច្ចត្តបទំ គាថាសុយេវ ទិដ្ឋំ។ “អាយស្មា សារិបុត្តោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ អាវុសោ ភិក្ខវេ”តិ ឯវមាទីសុ សាវកស្ស ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡីសុ សន្និវិសយេយេវ “ភិក្ខវេ”តិ បទំ ទិដ្ឋំ។ “ភិក្ខូ អាមន្តេសិ សោតុកាមត្ថ ភិក្ខវេ”តិ “ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខូ”តិអាទីសុ បន ពុទ្ធស្ស ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡីសុ សន្និវិសយាវិសយេសុ “ភិក្ខវេ”តិ បទំ ទិដ្ឋំ។ “អរញ្ញេ រុក្ខមូលេ វា, សុញ្ញាគារេវ ភិក្ខវោ”តិ “តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ ភិក្ខវោ”តិ ឯវមាទីសុ ពុទ្ធស្ស ភិក្ខូនំ អាមន្តនបាឡីសុ “ភិក្ខវោ”តិ អាមន្តនបទំ គាថាសុ ច ទិដ្ឋំ, ចុណ្ណិយបទេសុ ច សន្និវិសយេយេវ ទិដ្ឋំ។ តេនេវ –

> ចុណ្ណិយេវ បទេ ទិដ្ឋំ, “ភិក្ខវេ”តិ បទំ ទ្វិធា;
> យតោ បវត្តតេ សន្និ-វិសយាវិសយេសុ តំ។
>
> “ភិក្ខវោ”តិ បទំ ទិដ្ឋំ, គាថាយញ្ចេវ ចុណ្ណិយេ;
> បទស្មិម្បិ ច សន្និស្ស, វិសយេវាតិ និទ្ទិសេតិ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឧ**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឧការន្តតាបកតិកំ **ឧ**ការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ បន **សយម្ភូ**ឥច្ចេតស្ស បកតិរូបស្ស តំសទិសានញ្ច នាមិកបទមាលំ កថយាម –

សយម្ភូ , សយម្ភូ, សយម្ភុវោ។ សយម្ភុំ, សយម្ភូ, សយម្ភុវោ។ សយម្ភុនា, សយម្ភូហិ, សយម្ភូភិ។ សយម្ភុស្ស, សយម្ភុនោ, សយម្ភូនំ។ សយម្ភុនា, សយម្ភុស្មា, សយម្ភុម្ហា, សយម្ភូហិ, សយម្ភូភិ។ សយម្ភុស្ស, សយម្ភុនោ, សយម្ភូនំ។ សយម្ភុស្មិំ, សយម្ភុម្හិ, សយម្ភូសុ។ ភោ សយម្ភុ, ភោ សយម្ភូ, ភវន្តោ សយម្ភូ, សយម្ភុវោ។ ឯវំ **បភូ អភិភូ វិភូ** ឥច្ចាទីនិបិ។

សព្ពញ្ញូ, សព្ពញ្ញូ, សព្ពញ្ញុនោ។ សព្ពញ្ញុំ, សព្ពញ្ញូ, សព្ពញ្ញុនោ។ ភោ សព្ពញ្ញុ, ភវន្តោ សព្ពញ្ញូ, សព្ពញ្ញុនោ, សេសាសុ វិភត្តីសុ បទានិ **ភិក្ខុ**សទិសានិ ភវន្តិ, ឯវំ វិទូ វិញ្ញូ កតញ្ញូ មគ្គញ្ញូ ធម្មញ្ញូ អត្ថញ្ញូ កាលញ្ញូ រត្តញ្ញូ មត្តញ្ញូ វទញ្ញូ អវទញ្ញូ ឥច្ចាទីនិ។

តត្រ “យេ ច លទ្ធា មនុស្សត្តំ, វទញ្ញូ វីតមច្ឆរា”តិ ឯត្ថ “វទញ្ញូ”តិ បច្ចត្តពហុវចនស្ស ទស្សនតោ **សយម្ភូ សព្ពញ្ញូ** ឥច្ចាទីនម្បិ បច្ចត្តោបយោគពហុវចនត្តំ គហេតព្ពំ។ អបិច “វិទូ, វិញ្ញូ”តិអាទីសុ “បរចិត្តវិទុនី”តិ ឥត្ថិលិង្គទស្សនតោ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ “វិទុនី, វិទុនី, វិទុនិយោ។ វិទុនី, វិទុនី, វិទុនិយោ។ វិទុនិយា”តិ **ឥត្ថិ**នយេន បទមាលា កាតព្ពា។ តថា “វិញ្ញូ បដិពលា សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ ឯត្ថ “វិញ្ញូ”តិ ឥត្ថិលិង្គទស្សនតោ “កោធនា អកតញ្ញូ ច, បិសុណា មិត្តភេទិកា”តិ ឯត្ថ ច “អកតញ្ញូ”តិ ឥត្ថិលិង្គទស្សនតោបិ “វិញ្ញូ, វិញ្ញូ, វិញ្ញុយោ។ វិញ្ញុំ, វិញ្ញូ, វិញ្ញុយោ។ វិញ្ញុយា”តិ ច “កតញ្ញូ, កតញ្ញូ, កតញ្ញុយោ។ កតញ្ញុំ, កតញ្ញូ, កតញ្ញុយោ, កតញ្ញុយាតិ ច **ជម្ពូ**នយេន បទមាលា កាតព្ពា។ ឯវំ “មគ្គញ្ញូ, ធម្មញ្ញូ”ឥច្ចាទីសុបិ។ “សយម្ភូ”តិ បទេ បន

“សយម្ភុ ញាណំ គោត្រភុ ចិត្ត”ន្តិ ទស្សនតោ នបុំសកលិង្គត្តេ វត្តព្ពេ “សយម្ភុ, សយម្ភូ, សយម្ភូនិ។ សយម្ភុំ, សយម្ភូ, សយម្ភូនី”តិ នបុំសកេ **អាយុ**នយោបិ គហេតព្ពោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ យថារហំ គហេតព្ពោ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឩ**ការន្តបុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឩការន្តាបកតិកំ **ឩ**ការន្តបុល្លិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥតិ សព្ពថាបិ បុល្លិង្គានំ បកតិរូបស្ស

នាមិកបទមាលាវិភាគោ សមត្តោ។

យស្មា បនាយំ សមត្តោបិ បាវចនាទីសុ យំ យំ ឋានំ សោតូនំ សម្មុយ្ហនដ្ឋានំ ទិស្សតិ, តត្ថ តត្ថ សោតូនមនុគ្គហាយ ចោទនាសោធនាវសេន សំសយំ សមុគ្ឃាដេត្វា បុន វត្តព្ពោ ហោតិ, តស្មា កិញ្ចិ បទេស មេត្ថ កថយាម។

យំ កិរ ភោ បាឡិយំ “សញ្ញតេ ព្រហ្មចារយោ, អបចេ ព្រហ្មចារយោ”តិ ច រូបំ **ឥ**ការន្តស្ស **អគ្គិ**សទ្ទស្ស “អគ្គយោ”តិ រូបមិវ វុត្តំ, តំ តថា អវត្វា **ឦ**ការន្តស្ស **ទណ្ឌី**សទ្ទស្ស “ទណ្ឌិនោ”តិ រូបមិវ “ព្រហ្មចារិនោ”ឥច្ចេវ វត្តព្ពន្តិ? សច្ចំ, តត្ថ “ព្រហ្មំ ចរតីតិ ព្រហ្មចារិ យថា មុនាតីតិ មុនី”តិ ឯវំ **ឥ**ការន្តវសេន ឥច្ឆិតត្តា។ “មុនយោ អគ្គយោ”តិ រូបានិ វិយ “ព្រហ្មចារយោ”តិ រូបំ ភវតិ។ អញ្ញត្ថ បន “ព្រហ្មំ ចរណសីលោតិ ព្រហ្មចារី, យថា ទុក្កដំ កម្មំ ករណសីលោតិ ទុក្កដកម្មការី”តិ ឯវំ តស្សីលត្ថំ គហេត្វា **ឦ**ការន្តវសេន គហណេ “ទុក្កដកម្មការិនោ”តិ រូបមិវ “ទណ្ឌោ អស្ស អត្ថីតិ ទណ្ឌី”តិ **ឦ**ការន្តស្ស សទ្ទស្ស “ទណ្ឌិនោ”តិ រូបមិវ ច “ព្រហ្មចារិនោ”តិ រូបំ ភវតិ។ តថា ហិ “ឥមេ ហិ នាម ធម្មចារិនោ សមចារិនោ ព្រហ្មចារិនោ សច្ចវាទិនោ សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា បដិជានិស្សន្តី”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ ឯវំ **ឥ**ការន្តវសេន “ព្រហ្មចារយោ”តិ បច្ចត្តោបយោគាលបនពហុវចនរូបំ យុជ្ជតិ, បុន **ឦ**ការន្តវសេន “ព្រហ្មចារិនោ”តិ បច្ចត្តោបយោគាលបនពហុវចនរូបម្បិ យុជ្ជតិ, តស្មា “ព្រហ្មចារិ, ព្រហ្មចារី, ព្រហ្មចារយោ”តិ **អគ្គិ**នយេន, “ព្រហ្មចារិ, ព្រហ្មចារី, ព្រហ្មចារិនោ”តិ **ទណ្ឌី**នយេន ច បទមាលា គហេតព្ពា។

យំ បន អាយស្មា **ពុទ្ធឃោសោ** “យថា សោភន្តិ យតិនោ, សីលភូសនភូសិតា”តិ ឯត្ថ **យតិ**សទ្ទស្ស **ឥ**ការន្តស្ស **អគ្គិ**សទ្ទស្ស “អគ្គយោ”តិ រូបំ វិយ “យតយោ”តិ រូបំ អវត្វា កស្មា **ឦ**ការន្តស្ស **ទណ្ឌី**សទ្ទស្ស “ទណ្ឌិនោ”តិ រូបំ វិយ “យតិនោ”តិ រូបំ ទស្សេតិ។ នន្វេសា បមាទលេខា វិយ ទិស្សតិ។ យថា ហិ “កុក្កុដា មណយោ ទណ្ឌា សិវយោ ទេវ តេ កុទ្ធា”តិ បាឡិគតិយា ឧបបរិក្ខិយមានាយ “យតយោ”តិ រូបេនេវ ភវិតព្ពំ **ឥ**ការន្តត្តាតិ? នាយំ បមាទលេខា។ “វទនសីលោ វាទី”តិ ឯត្ថ វិយ តស្សីលត្ថំ គហេត្វា **ឦ**ការន្តវសេន យោជនេ និទ្ទោសត្តា, តស្មា “យតនសីលោ យតី”តិ ឯវំ តស្សីលត្ថំ ចេតសិ សន្និធាយ **ឦ**ការន្តវសេន “យតិនោ”តិ សម្បទានសាមីនមេកវចនសទិសំ បច្ចត្តពហុវចនរូបំ ភទន្តេន ពុទ្ធឃោសេន ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧបយោគាលបនពហុវចនរូបម្បិ តាទិសមេវ។

យត្ថ បន តស្សីលត្ថំ អគ្គហេត្វា “យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតី”តិ ឯត្ថ វិយ “យតតិ វីរិយំ ករោតីតិ យតី”តិ កត្តុការកវសេន **ឥ**ការន្តភាវោ គយ្ហតិ។ តត្ថ “មុនយោ មណយោ សិវយោ”តិ **យោ**ការន្តរូបានិ វិយ “យតយោ”តិ **យោ**ការន្តំ បច្ចត្តពហុវចនរូបញ្ច ឧបយោគាលបនពហុវចនរូបញ្ច ភវតិ, ឯវំ **ឦ**ការន្តបុល្លិង្គានំ តីសុ ឋានេសុ **យោ**ការន្តានេវ រូបានិ ភវន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យទិ ឯវំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គានំ សារមតិ សុទ្ធទិដ្ឋិសម្មាទិដ្ឋិមិច្ឆាទិដ្ឋិវជិរពុទ្ធិ សទ្ធាទី កថន្តិ? ឯតេសំ បន **ឥ**ការន្តវសេន និទ្ទិដ្ឋានម្បិ សមាសបទត្តា **អគ្គិ**នយេ អដ្ឋត្វា យថាសម្ភវំ **ទណ្ឌី**នយេ តិដ្ឋនតោ **នោ**ការន្តានេវ រូបានិ។ តថា ហិ “អសារេ សារមតិនោ”តិ **នោ**ការន្តបច្ចត្តពហុវចនបាឡិ ទិស្សតិ, ឧបយោគាលបនពហុវចនរូបម្បិ តាទិសមេវ ទដ្ឋព្ពំ។ ននុ ច ភោ **កច្ចាយន**ប្បករណេ “អត្ថេ វិសារទមតយោ”តិ ឯត្ថ សមាសបទស្ស ឥការន្តបុល្លិង្គស្ស **យោ**ការន្តស្ស បច្ចត្តពហុវចនបាឋស្ស ទស្សនតោ **សារមតិ**សទ្ទាទីនម្បិ “វិសារទមតយោ”តិ រូបេន វិយ **យោ**ការន្តេហិ រូបេហិ ភវិតព្ពន្តិ? នបិ ភវិតព្ពំ ពុទ្ធវចនេ សមាសបទានំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គានំ “វិសារទមតយោ”តិ រូបសទិសស្ស រូបស្ស អទស្សនតោតិ។

នន្ុ ច ភោ ពុទ្ធវចនេ “បញ្ហិមេ គហបតយោ អានិសំសា។ តេ ហោន្តិ ជានិបតយោ, អញ្ញមញ្ញំ បិយំវទា”តិ
សមាសបទានំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គានំ “វិសារទមតយោ”តិ រូបសទិសានិ **យោ**ការន្តានិ រូបានិ ទិស្សន្តិ។ ឯវំ សន្តេ ក
ស្មា “ពុទ្ធវចនេ សមាសបទានំ **ឥ**ការន្តបុល្លិង្គានំ “វិសារទមតយោ”តិ រូបសទិសស្ស **យោ**ការន្តស្ស រូបស្ស អ
ទស្សនតោ”តិ វុត្តន្តិ? ឯត្ថ វុច្ចតេ – វិសទិសត្តំ បដិច្ច។ **គហបតិ**សទ្ទាទីសុ ហិ យស្មា **បតិ**សទ្ទោ សភាវេនេវ
បុល្លិង្គោ, ន តុ សមាសតោ បុព្ពេ ឥត្ថិលិង្គបកតិកោ ហុត្វា បច្ឆា បុល្លិង្គភាវំ បត្តោ, តស្មា ឰទិសេសុ ឋានេសុ
“គហបតយោ, ជានិបតយោ”តិ **យោ**ការន្តានិ, “សេនាបតយោ, សេនាបតិនោ”តិ **យោ នោ**ការន្តានិ ច
បច្ចត្តោបយោគាលបនពហុវចនរូបានិ ភវន្តិ។ តថា ហិ “តត្តកា សេនាបតិនោ”តិ អដ្ឋកថាបាឋោ ទិស្សតិ។ យ
ស្មា បន សារមតិ សុទ្ធទិដ្ឋិសម្មាទិដ្ឋិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ វជិរពុទ្ធិ សទ្ទាទីសុ **មតិទិដ្ឋិ**សទ្ទាទយោ សមាសតោ បុព្ពេ ឥត្ថិលិង្គ
បកតិកា ហុត្វា បច្ឆា ពហុព្ពីហិសមាសវសេន បុល្លិង្គភាវប្បត្តា, តស្មា ឰទិសេសុ ឋានេសុ “សារមតិនោ សុទ្ធ
ទិដ្ឋិនោ សម្មាទិដ្ឋិនោ មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ វជិរពុទ្ធិនោ”តិអាទីនិ’**នោ**ការន្តានិយេវ បច្ចត្តោបយោគាលបនពហុវចន
រូបានិ ភវន្តិ, សម្បទានសាមីនមេកវចនេហិ សទិសានីតិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ។

សេដ្ឋិ សារថិចក្កវត្តិសាមិឥច្ចេតេសុ កថន្តិ? ឯត្ថ បន អយំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ – កត្ថចិ បាឋេ “សេដ្ឋី
សារថី ចក្កវត្តី សាមី”តិ អន្តក្ខរស្ស ទីឃត្តំ ទិស្សតិ, កត្ថចិ បន “សេដ្ឋិ សារថិ ចក្កវត្តិ សាមិ”ឥតិ អន្តក្ខរស្ស
រស្សត្តំ ទិស្សតិ។ កិញ្ចាបិ រស្សត្តមេតេសំ ទិស្សតិ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ បច្ចត្តវចនាទិភាវេន “សេដ្ឋិនោ
សារថិនោ”តិអាទិបយោគទស្សនតោ រស្សំ កត្វា ឯតានិ ឧច្ចារិយន្តីតិ ញាយតិ, តស្មា ឯវំ និព្ពចនត្ថោ
គហេតព្ពោ – សេដ្ឋំ ធនសារំ, ឋានន្តរំ វា អស្ស អត្ថីតិ **សេដ្ឋី**។ អស្សទម្មាទយោ សារណសីលោតិ **សារថី**។ ចក្កំ ប
វត្តនសីលោតិ **ចក្កវត្តី**។ សំ ឯតស្ស អត្ថីតិ **សាមី**តិ។ អស្សត្ថិកតស្សីលត្ថសទ្ទា ហិ **នោ**ការន្តរូបវសេន
សមានគតិកា ភវន្តិ យថា “ទណ្ឌិនោ ភូមិសាយិនោ”តិ។ អបរោបិ និព្ពចនត្ថោ **ណ្ឌ**ការន្តវសេន អស្សទម្មាទយោ
សារេតីតិ **សារថី**។ តថា ហិ “បុរិសទម្មេ សារេតីតិ បុរិសទម្មសារថី”តិ វុត្តំ។ ចក្កំ វត្តេតីតិ ចក្កវត្តី។ ឯវំ កត្តុ
ការកវសេន **ណ្ឌ**ការន្តត្តំ គហេត្វា កត្ថចិ លព្ភមានម្បិ **ឥ**ការន្តត្តំ អនបេក្ខិត្វា ពុទ្ធវចនានុរូបេន “សារថិនោ
ចក្កវត្តិនោ”តិអាទីនិ **នោ**ការន្តរូបានិ គហេត្វា **ទណ្ឌី**នយេន យោជេតព្ពានិ “ទណ្ឌិនី”តិអាទិកំ វជ្ជិតព្ពំ វជ្ជេត្វា។
ឯវំ “សេដ្ឋិនោ សារថិនោ ចក្កវត្តិនោ សាមិនោ”តិអាទីនិ **នោ**ការន្តានិយេវ រូបានិ ញេយ្យានិ។

អត្រ កិញ្ចិ បយោគំ និទស្សនមត្តំ កថយាម។ “តាត តយោ សេដ្ឋិនោ អម្ហាកំ ពហូបការា”តិ ច “តេ កត
ភត្តកិច្ចា ‘មហាសេដ្ឋិនោ មយំ គមិស្សាមា’តិ វទឹសូ”តិ ច “សារថិនោ អាហំសូ”តិ ច “ទ្វេ ចក្កវត្តិនោ”តិ ច
ឯវមាទីនិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ កត្ថចិ “សេដ្ឋិ សារថិ”ឥច្ចាទិ រស្សត្តបាឋោ ទិស្សតិ, តថាបិ សោ សភាវេន រស្សត្តភាវោ
បាឋោ ន ហោតិ, ទីឃស្ស រស្សត្តករណបាឋោតិ វេទិតព្ពោ។ បទមាលា ចស្ស វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។

មហេសីតិ ឯត្ថ កថន្តិ? “មហេសី”តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ **មហេសី**សទ្ទោ **ណ្ឌ**ការន្តវសេន និទ្ទិសិយតិ, តថាបិ **ឥសិ**
សទ្ទេន សមានគតិកត្តា **ឥសិ**សទ្ទស្ស **អគ្គិ**សទ្ទេន សមានបទមាលត្តា **អគ្គិ**នយេន បទមាលា កាតព្ពា។ នន្ុ ច
ភោ ឯត្ថ តស្សីលត្ថោ ទិស្សតិ “មហន្តេ សីលក្ខន្ធាទយោ ធម្មេ ឯសនសីលោតិ មហេសី”តិ, តស្មា “ភូមិសាយី”តិ
បទស្ស វិយ **ទណ្ឌី**នយេនេវ បទមាលា កាតព្ពាតិ? ន កាតព្ពា តស្សីលត្ថស្ស អសម្ភវតោ។ ឥមស្ស ហិ “មហន្តេ សី
លក្ខន្ធាទយោ ធម្មេ ឯសិ គវេសិ ឯសិត្វា ឋិតោតិ មហេសី”តិ អតស្សីលត្ថោ ឯវ យុជ្ជតិ។ កតករណីយេសុ
ពុទ្ធាទីសុ អរិយេសុ បវត្តនាមត្តា។ **ឥសិ**សទ្ទេន ចាយំ សទ្ទោ ឰសកំ សមានោ កេវលំ សមាសបរិយោសានេ
ទីឃវសេន ឧច្ចារិយតិ, រស្សវសេន បន “មហា ឥសិ មហេសី”តិ សន្ធិវិគ្គហោ ។ យស្មា រស្សត្តំ គហេត្វា តស្ស បទ
មាលាករណំ យុជ្ជតិ, តស្មា “សង្កាយឹសុ មហេសយោ”តិ **ឥ**ការន្តរូបំ ទិស្សតិ។ ន ហិ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ
ពុទ្ធវចនេ កត្ថចិបិ ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនរូបំ វិយ “មហេសិនោ”តិ បច្ចត្តោបយោគាលបនពហុវចនរូបំ ទិស្សតិ។
តស្មា **ណ្ឌ**ការន្តវសេន ឧច្ចារិតស្សាបិ សតោ រស្សវសេន ឧច្ចារិតស្ស វិយ “មហេសិ, មហេសី, មហេសយោ។ មហេសឹ,
មហេសី, មហេសយោ។ មហេសិនា”តិ បទមាលា កាតព្ពា។ អបិច **មហេសី**សទ្ទោ យត្ថ រាជគ្គុព្ពរិវាចកោ, តត្ថ
ឥត្ថិលិង្គោ ហោតិ, តព្ពសេន បន “មហេសី, មហេសី, មហេសិយោ។ មហេសឹ, មហេសី, មហេសិយោ។
មហេសិយា”តិ ច វក្ខមាន**ឥត្ថី**នយេន បទមាលា កាតព្ពា។ **ហត្ថី**សទ្ទេ កថន្តិ? **ហត្ថី**សទ្ទស្ស បន ហត្ថោ អស្ស
អត្ថីតិ ឯវំ **ណ្ឌ**ការន្តវសេន គហណេ “ហត្ថិនោ”តិ រូបំ ភវតិ។ តថា ហិ “វនេ ហត្ថិនោ”តិ បយោគោ ទិស្សតិ។
តស្សេវ តស្មឹយេវត្ថេ រស្សំ កត្វា គហណេ “ហត្ថយោ”តិ រូបំ ភវតិ។ តថា ហិ –

> “ហំសា កោញ្ចា មយូរា ច, ហត្ថយោ បសទា មិគា;
> សព្ពេ សីហស្ស ភាយន្តិ, នត្ថិ កាយស្មិ តុល្យតា។
>
> ឯវមេវ មនុស្សេសុ, ទហរោ ចេបិ បញ្ញវា;
> សោបិ តត្ថ មហា ហោតិ, នេវ ពាលោ សរីរវា”តិ

ឥមស្មឹ **កេឡិសីលជាតកេ** “ហត្ថយោ”តិ អាហច្ចបទំ ទិស្សតិ។ ឯវមស្ស **ទណ្ឌី**នយេន ច **អគ្គិ**នយេន ច ទ្វិធា បទមាលា, វេទិតព្ពា។ ឥមិនា នយេន អវុត្តេសុបិ ឋានេសុ បាឡិនយានុរូបេន បោរាណដ្ឋកថានុរូបេន ច បទមាលា យោជេតព្ពា។

ឯត្តាវតា **ភូ**ធាតុមយានំ បុល្លិង្គានំ នាមិកបទមាលា សទ្ធឹ លិង្គន្តរេហិ សទ្ទន្តរេហិ អត្ថន្តរេហិ ច នានប្បការតោ ទស្សិតា។

ឥមំ សទ្ទនីតឹ សុនីតឹ វិចិត្តំ,
សបញ្ញោហិ សម្មា បរីបាលនីយំ;
សទា សុដ្ឋុ ចិន្តេតិ វាចេតិ យោ សោ,
នរោ ញាណវិត្ថិន្នតំ យាតិ សេដ្ឋំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សវិនិច្ឆយោ និគ្គហីតន្តាទិបុល្លិង្គានំ

បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ

សត្តមោ បរិច្ឆេទោ។

សព្ពថាបិ បុល្លិង្គំ សមត្តំ។

៨. ឥត្ថិលិង្គនាមិកបទមាលា

អថ ឥត្ថិលិង្គេសុ **អា**ការន្តស្ស **ភូ**ធាតុមយស្ស បកតិរូបភូតស្ស **ភារិកា**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយំ វត្តព្ពាយម្បិ បសិទ្ធស្ស តាវ **កញ្ញា**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម –

កញ្ញា, កញ្ញា, កញ្ញាយោ។ កញ្ញំ, កញ្ញា, កញ្ញាយោ។ កញ្ញាយ, កញ្ញាហិ, កញ្ញាភិ។ កញ្ញាយ, កញ្ញានំ។ កញ្ញាយ, កញ្ញាហិ, កញ្ញាភិ។ កញ្ញាយ, កញ្ញានំ។ កញ្ញាយ, កញ្ញាយំ, កញ្ញាសុ។ ភោតិ កញ្ញេ, ភោតិយោ កញ្ញា, កញ្ញាយោ។ អយមម្ហាកំ រុចិ។

ឯត្ថ “កញ្ញា”តិ ឯកវចនពហុវចនវសេន វុត្តំ, **និរុត្តិបិដកេ** ពហុវចនវសេន វុត្តោ នយោ នត្ថិ។ តថា ហិ តត្ថ “សទ្ធា តិដ្ឋតិ, សទ្ធាយោ តិដ្ឋន្តិ។ សទ្ធំ បស្សតិ, សទ្ធាយោ បស្សតី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ, “សទ្ធា”តិ ពហុវចនំ ន អាគតំ។ កិញ្ចាបិ នាគតំ, តថាបិ “ពាហា បគ្គយ្ហ បក្កន្ទុំ, សិរិកញ្ញា សមាគតា។ អហេតុ អប្បច្ចយា បុរិសស្ស សញ្ញា ឧប្បជ្ជន្តិបិ និរុជ្ឈន្តិបី”តិអាទិបាឡិទស្សនតោ **ពាហាកញ្ញា សញ្ញា**សទ្ទាទីនំ ពហុវចនតា គហេតព្ពា។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** “ភោតិ កញ្ញេ, ភោតិ កញ្ញា”តិ ទ្វេ ឯកវចនានិ វត្វា “ភោតិយោ កញ្ញាយោ”តិ ឯកំ ពហុវចនំ វុត្តំ។ **និរុត្តិបិដកេ** បន “ភោតិ សទ្ធា”តិ ឯកវចនំ វត្វា “ភោតិយោ សទ្ធាយោ”តិ ឯកំ ពហុវចនំ វុត្តំ។ មយំ បនេត្ថ “ឯហិ ពាលេ ខមាបេហិ, កុសរាជំ មហព្ពលំ។ ផុស្សតី វរវណ្ណាភេ។ ឯហិ គោធេ និវត្តស្សូ”តិអាទិបាឡិទស្សនតោ “ភោតិ កញ្ញេ, ភោតិយោ កញ្ញា, កញ្ញាយោ”តិ ឯវំបការានិយេវ អាលបនេកវចនពហុវចនានិ ឥច្ឆាម។ ឯត្ថ “ភោតិ កញ្ញេ”តិ អយំ នយោ **អម្មា**ទីសុ **មាតា**ទីសុ ច ន លព្ភតិ។

ភារិកា, ភារិកា, ភារិកាយោ។ ភារិកំ, ភារិកា, ភារិកាយោ។ ភារិកាយ, ភារិកាហិ, ភារិកាភិ។ ភារិកាយ, ភារិកានំ។ ភារិកាយ, ភារិកាហិ, ភារិកាភិ។ ភារិកាយ, ភារិកានំ។ ភារិកាយ, ភារិកាយំ, ភារិកាសុ។ ភោតិ ភារិកេ, ភោតិយោ ភារិកា, ភារិកាយោ។

ឯវំ ហេដ្ឋុទ្ទិដ្ឋានំ សព្ពេសំ **ភូ**ធាតុមយានំ “ភាវនា វិភាវនា”ឥច្ចេវមាទីនំ**អា**ការន្តបទានំ អញ្ញេស**ញ្ច**ការន្តបទានំ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ ឯត្តញ្ញានិ **អា**ការន្តបទានិ នាម **សទ្ធា**ទីនិ។

សទ្ធា មេធា បញ្ញា វិជ្ជា, ចិន្តា មន្តា តណ្ហា’ភិជ្ឈា;
ឥច្ឆា បុច្ឆា ជាយា មាយា, មេត្តា មត្តា សិក្ខា សង្ខា។

ជង្ឃា ពាហា គីវា ជិវ្ហា, វាចា ឆាយា គង្គា នាវា;
និទ្ទា កន្តា សាលា មាលា, វេលា វីណា ភិក្ខា លាខា។

គាថា សេនា លេខា’បេក្ខា, អាសា បូជា ឯសា កង្ខា;
អញ្ញា មុទ្ទា ខិឌ្ឌា ភស្សា, ភាសា កីឡា សត្តា ចេតា។

បិបាសា វេទនា សញ្ញា, ចេតនា តសិណា បជា;
ទេវតា វដ្ដកា គោធា, ពលាកា វសុធា សភា។

ឧក្កា សេផាលិកា សិក្កា, សលាកា វាលិកា សិខា;
ការណា វិសិខា សាខា, វចា វញ្ឈា ជដា ឃដា។

បីឡា សោណ្ឌា វិតណ្ឌា ច, ករុណា វនិតា លតា;
កថា និទ្ទា សុធា រាធា, វាសនា សីសបា បបា។

បភា សីមា ខមា ឯជា,
ខត្តិយា សក្ខរា សុរា;
ទោលា តុលា សិលា លីលា,
លាលេ’ឡា មេខលា កលា។

វឡវា សុណិសា មូសា, មញ្ជូសា សុលសា ទិសា;

នាសា ជុណ្ហា គុហា ឍ្លហា, លសិកា បរិសា និសា;
មាតិកិច្ចាទយោ ចេវ, **ភារិកា**បទសាទិសា។

អម្មន្នម្ពា ច តាតា ច, កិញ្ចិទេវ សមា សិយុំ;
មាតា ធីតា បនត្តាទី, បុថគេវ តតោ សិយុំ។

បរិសាសទ្ទស្ស បន សត្តមីឋានេ "បរិសាយ, បរិសាយំ, បរិសតិ, បរិសាសូ"តិ យោជេតព្ពំ "ឯកមិទំ ភោ គោតម សមយំ គោទេយ្យស្ស ព្រាហ្មណស្ស បរិសតិ បរូបារម្ភំ វត្តេន្តី"តិ បាឡិទស្សនតោ។ **អម្មា**ទីនំ បន "អម្មា, អម្មា, អម្មាយោ"តិអាទិនា **កញ្ញា**នយេន វត្វា អវសានេ "ភោតិ អម្ម, ភោតិ អម្មា, ភោតិយោ អម្មា, អម្មាយោ"តិអាទិនា យោជេតព្ពំ។

មាតា, មាតា, មាតរោ។ មាតរំ, មាតរោ។ មាតរា, មាតុយា, មត្យា, មាតូហិ, មាតូភិ។ មាតុ, មាតុយា, មត្យា, មាតរានំ, មាតានំ, មាតូនំ។ មាតរា, មាតុយា, មត្យា, មាតូហិ, មាតូភិ។ មាតុ, មាតុយា, មត្យា, មាតរានំ, មាតានំ, មាតូនំ។ មាតរិ, មាតុយា, មត្យា, មាតុយំ, មត្យំ, មាតូសុ។ ភោតិ មាតា, ភោតិយោ មាតា, មាតរោ។

ឯត្ថ បន យស្មា បាឡិយំ ឥត្ថិលិង្គានំ **ស**ការន្តានិ រូបានិ **ឯហិ ឯភិ ឯសុ**ការន្តាទីនិ ច **ឯន**ន្តាទីនិ ច ន ទិស្សន្តិ, តស្មា កេហិចិ វុត្តានិបិ "មាតុស្ស មាតរេហិ"តិអាទីនិ ន វុត្តានិ, ឯស នយោ ឥតរេសុបិ។ "យំកិញ្ចិត្ថិកតំ បុញ្ញំ, មយ្ហញ្ច មាតុយា ច តេ។ អនុញ្ញាតោ អហំ មត្យា"តិ បាឡិទស្សនតោ បន ករណសម្បទាននិស្សក្កសាមិភុម្មវចនដ្ឋានេ "មាតុយា, មត្យា"តិ ច វុត្តំ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ សមានគតិកត្តា តេសំ វចនានំ។ តថា ហិ **ឧម្មាទន្តិជាតកេ** "មត្យា"តិ បទំ បញ្ចមីតតិយេកវចនវសេន អាគតំ, យថា បន "ខត្តិយា"តិ បទំ មជ្ឈសរលោបវសេន "ខត្យា"តិ ភវតិ, តថា "មាតុយា មាតុយ"ន្តិ ច បទំ "មត្យា, មត្យ"ន្តិ ភវតិ, អយំ នយោ **ធីតុ**សទ្ទាទីសុ ន លព្ភតិ។

ធីតា, ធីតា, ធីតរោ។ ធីតំ, ធីតរំ, ធីតរោ។ ធីតុយា, ធីតូហិ, ធីតូភិ។ ធីតុ, ធីតុយា, ធីតរានំ, ធីតានំ, ធីតូនំ។ ធីតរា, ធីតុយា, ធីតូហិ, ធីតូភិ។ ធីតុ, ធីតុយា, ធីតរានំ, ធីតានំ, ធីតូនំ។ ធីតរិ, ធីតុយា, ធីតុយំ, ធីតូសុ។ ភោតិ ធីតុ, ភោតិ ធីតា, ភោតិយោ ធីតា, ធីតរោ។ ឯត្ថ បន។

"ជាលី កណ្ហាជិនំ ធីតំ, មទ្ទិទេវឹ បតិព្ពតំ;
ចជមានោ ន ចិន្តេសិំ, ពោធិយាយេវ ការណា"តិ

បាឡិយំ "ធីត"ន្តិ ទស្សនតោ ឧបយោគវចនដ្ឋានេ "ធីត"ន្តិ វុត្តំ, តស្មា ឥទំ សារតោ គហេតព្ពំ, តថា បាឡិយំ "អស្សមណី ហោតិ អសក្យធីតរា"តិ សមាសបទស្ស ទស្សនតោ តតិយេកវចនន្តបទសទិសំ "សេដ្ឋិធីតរា"តិអាទិកំ បឋមេកវចនន្តម្បិ សមាសបទំ គហេតព្ពមេវ, **និរុត្តិបិដកេ** បន "មាតា ធីតា"តិ បទទ្វយំ **សទ្ធា**នយេ បក្ខិត្តំ, តមម្ហេហិ "សទ្ធាយា"តិ បទស្ស វិយ "មាតាយា"តិអាទីនំ បាឡិអាទីសុ ព្យាសេ អទស្សនតោ វិសុំ គហិតំ សមាសេយេវ ហិ ឍ្លទិសី សទ្ទគតី បស្សាម "រាជមាតាយ រាជធីតាយ សេដ្ឋិធីតាយា"តិ។ ឯវំ **កញ្ញា**នយោបិ ឯកទេសេន លព្ភតិ, តថា "អច្ឆរិយំ នន្ទមាតេ, អព្ភុតំ នន្ទមាតេ"តិ បាឡិយំ "នន្ទមាតេ"តិ ទស្សនតោ "ភោតិ រាជមាតេ, ភោតិ រាជធីតេ"តិ ឯវមាទិនយោបិ លព្ភតិ, តត្រ **នន្ទមាតេ**តិ នន្ទស្ស មាតា នន្ទមាតា, ភោតិ នន្ទមាតេ, ឯវំ សមាសេយេវ ឍ្លទិសី សទ្ទគតិ ហោតិ, តស្មា សមាសបទត្តេ "មាតុ ធីតុ ទុហិតុ"ឥច្ចេតេសំ បកតិរូបានំ ទ្វេ កោដ្ឋាសា គហេតព្ពា បឋមំ ទស្សិតរូបកោដ្ឋាសោ ច **កញ្ញា**នយោ រូបកោដ្ឋាសោ ចាតិ។ **នត្តា**ទីនិ បទានិ ន កេវលំ បុល្លិង្គានិយេវ ហោន្តិ, អថ ខោ ឥត្ថិលិង្គានិបិ។ តថា ហិ "វិសាខាយ នត្តា កាលង្កតា ហោតិ។ ចតស្សោ មូសិកា គាធំ កត្តា, នោ វសិតា"តិអាទីនិ បយោគានិ សាសនេ ទិស្សន្តិ។

នត្តា, នត្តា, នត្តារោ។ នត្តំ, នត្តារំ, នត្តារោ។ នត្តារា, នត្តុយា, នត្តូហិ, នត្តូភិ។ នត្តុ, នត្តុយា, នត្តារានំ នត្តានំ, នត្តូនំ។ នត្តារា, នត្តុយា, នត្តូហិ, នត្តូភិ។ នត្តុ, នត្តុយា, នត្តារានំ, នត្តានំ, នត្តូនំ។ នត្តរិ, នត្តុយា, នត្តុយំ, នត្តូសុ។ ភោតិ នត្តុ, ភោតិ នត្តា, ភោតិយោ នត្តា, នត្តារោ។

ឯវំ "កត្តា វសិតា ភាសិតា" ឥច្ចាទីសុបិ សមាសបទត្តេ បន "រាជមាតាយ នន្ទមាតេ"តិអាទីនិ វិយ "រាជនត្តាយ, រាជនត្តេ"តិអាទីនិ រូបានិ ភវន្តិ។

សវិនិច្ឆយោយំ **អា**ការ**ន្ត**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

អាការ**ន្ត**ការន្តតាបកតិកំ

អាការន្តិត្ថិលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភូមិ**បទាទីនំ នាមិកបទមាលំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា –

រត្តិ, រត្តី, រត្តិយោ។ រត្តឹ, រត្តី, រត្តិយោ។ រត្តិយា, រត្តីហិ, រត្តីភិ។ រត្តិយា, រត្តីនំ។ រត្តិយា, រត្តីហិ, រត្តីភិ។ រត្តិយា, រត្តីនំ។ រត្តិយា, រត្តិយំ, រត្តីសុ។ ភោតិ រត្តិ, ភោតិយោ រត្តិយោ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

“ភូមិ, ភូមី, ភូមិយោ។ ភូមឹ, ភូមី, ភូមិយោ”តិ សព្ពំ នេយ្យំ។ ឯវំ “ភូតិ សត្តិ បត្តិ វុត្តិ មុត្តិ កិត្តិ ខន្តិ តិត្តិ សិទ្ធិ ឥទ្ធិ វុទ្ធិ សុទ្ធិ ពុទ្ធិ ពោធិ បីតិ នន្ទិ មតិ អសនិ វសនិ សតិ គតិ វុឌ្ឍិ យុវតិ អង្គុលិ ពោន្ទិ ទិដ្ឋិ តុដ្ឋិ នាភិ” ឥច្ចាទីនម្បិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ អបិច “រត្យោ អមោឃា គច្ឆន្តិ។ ទិវា ច រត្តោ ច ហរន្តិ យេ ពលឹ។ ន ភូម្យា ចតុរង្គុលោ។ សេតិ ភូម្យា អនុត្ថុនំ។ ភូម្យា សោ បតិតំ បាសំ។ គីវាយ បដិមុញ្ចតិ។ ឥមា ច នភ្យោ សតរាជិចិត្តិតា។ សតេរតា វិជ្ជុរិវប្បភាសរេ”តិ ឯវមាទីនំ បយោគានំ ទស្សនតោ **រត្តិ ភូមិ នាភិ**សទ្ទាទីនំ អយម្បិ នាមិកបទមាលាវិសេសោ វេទិតព្ពោ។ កថំ?

រត្តិ, រត្តី, រត្តិយោ, រត្យោ។ រត្តឹ, រត្តី, រត្តិយោ, រត្យោ។ រត្តិយា, រត្យា, រត្តីហិ, រត្តីភិ។ រត្តិយា, រត្យា, រត្តីនំ។ រត្តិយា, រត្យា, រត្តីហិ, រត្តីភិ។ រត្តិយា, រត្យា, រត្តីនំ។ រត្តិយា, រត្យា, រត្តិយំ រត្យំ, រត្តោ, រត្តីសុ។ ភោតិ រត្តិ, ភោតិយោ រត្តី, រត្តិយោ, រត្យោ។

ឯត្ថ “រត្តោ”តិ រូបនយំ វជ្ជេត្វា “ភូមិ, ភូមី, ភូមិយោ, ភូម្យោ”តិ សព្ពំ នេយ្យំ។

នាភិ, នាភី, នាភិយោ, នភ្យោ។ នាភឹ, នាភី, នាភិយោ, នភ្យោ។ នាភិយា, នភ្យា, នាភីហិ, នាភីភិ។ នាភិយា, នភ្យា, នាភីនំ។ នាភិយា, នភ្យា, នាភីហិ, នាភីភិ។ នាភិយា, នភ្យា, នាភីនំ។ នាភិយា, នភ្យា, នាភិយំ, នភ្យំ, នាភីសុ។ ភោតិ នាភិ, ភោតិយោ នាភី, នាភិយោ, នភ្យោ។

ពោធិ, ពោធី, ពោធិយោ, ពោជ្ឈោ។ ពោធឹ, ពោធិយំ, ពោជ្ឈំ, ពោធី, ពោធិយោ, ពោជ្ឈោ។ ពោធិយា, ពោជ្ឈា, ពោធីហិ, ពោធីភិ។ ពោធិយា, ពោជ្ឈា, ពោធីនំ។ ពោធិយា, ពោជ្ឈា, ពោធីហិ, ពោធីភិ។ ពោធិយា, ពោជ្ឈា, ពោធីនំ។ ពោធិយា, ពោជ្ឈា, ពោធិយំ, ពោជ្ឈំ, ពោធីសុ។ ភោតិ ពោធិ, ភោតិយោ ពោធី, ពោធិយោ, ពោជ្ឈោ។

ឯត្ថ បន “ពុជ្ឈស្សុ ជិន ពោធិយំ។ អញ្ញត្រ ពោជ្ឈា តបសា”តិ វិចិត្របាឡិនយទស្សនតោ វិចិត្រនយា នាមិកបទមាលា វុត្តា។ សព្ពោបិ ចាយំ នយោ អញ្ញត្ថាបិ យថារហំ យោជេតព្ពោ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឥ**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឥការន្តតាបកតិកំ **ឥ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ

និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភូរី**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា –

ឥត្ថី, ឥត្ថី, ឥត្ថិយោ។ ឥត្ថឹ, ឥត្ថី, ឥត្ថិយោ។ ឥត្ថិយា, ឥត្ថីហិ, ឥត្ថីភិ។ ឥត្ថិយា, ឥត្ថីនំ។ ឥត្ថិយា, ឥត្ថីហិ, ឥត្ថីភិ។ ឥត្ថិយា, ឥត្ថីនំ។ ឥត្ថិយា, ឥត្ថិយំ, ឥត្ថីសុ។ ភោតិ ឥត្ថិ, ភោតិយោ ឥត្ថិយោ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

“ភូរី, ភូរី, ភូរិយោ។ ភូរឹ, ភូរី, ភូរិ យោ”តិ **ឥត្ថិ**យា សមំ។ ឯវំ **ភូតី ភោតី វិភាវិនី** ឥច្ចាទីនំ **ភូ**ធាតុមយានំ អញ្ញេសញ្ច **ឦ**ការន្តសទ្ទានំ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ **ឯ**ត្ថញ្ច **ឦ**ការន្តសទ្ទា នាម –

“មាតុលានី ច ភគិនី, ភិក្ខុនី សាមុគី អជី;

វាបី បោក្ខរណី ទេវី, នាគី យក្ខិនី រាជិនី។

ទាសី ច ព្រាហ្មណី មុទ្ធ-ស្សតិនី សីឃយាយិនី;
សាកិយានី"តិ ចាទីនិ, បយោគានិ ភវន្តិ ហិ។

តត្រ "បោក្ខរណី ទាសី, ព្រាហ្មណិ"ច្ចាទិនំ គតិ;
អញ្ញថាបិ សិយា គាថា-ចុណ្ណិយេសុ យថារហំ។

"កុសាវតី"តិអាទីនំ, គាថាស្វេវ វិសេសតោ;
រូបានិ អញ្ញថា ហោន្តិ, ឯកវចនតោ វទេ។

"កាសី អវន្តី"តច្ចាទី, ពហុវចនតោ វទេ;
"ចន្ទវតី"តិអាទីនិ, បយោគស្សានុរូបតោ។

តថា ហិ "បោក្ខរញ្ញោ សុមាបិតា។ តា ច សត្តសតា ភរិយា, ទាស្យោ សត្តសតានិ ច។ ទារកេ ច អហំ នេស្សំ , ព្រាហ្មណ្យា បរិចារកេ។ នជ្ជោ សន្ទន្តិ។ នជ្ជា នេរញ្ជរាយ តីរេ។ លក្ខ្យា ភវ និវេសនំ។

ពារាណស្យំ មហារាជ, កាករាជា និវាសកោ;
អសីតិយា សហស្សេហិ, សុបត្តោ បរិវារិតោ។

រាជា យថា វេស្សវណោ នឡិញ្ញ"ន្តិ

ឯវមាទីនំ បាឡីនំ ទស្សនតោ **បោក្ខរណី** តច្ចាទីនំ នាមិកបទមាលាយោ សវិសេសា យោជេតព្ពា។ កថំ? 'បោក្ខរណី, បោក្ខរណី, បោក្ខរណិយោ, បោក្ខរញ្ញោ។ បោក្ខរណិ"ន្តិអាទិនា វត្វា ករណសម្បទាននិស្សក្កសាមិវចនដ្ឋានេ "បោក្ខរណិយា, បោក្ខរញ្ញា"តិ ឯកវចនានិ វត្តព្ពានិ។ ភុម្មវចនដ្ឋានេ បន "បោក្ខរណិយា, បោក្ខរញ្ញា, បោក្ខរណិយំ, បោក្ខរញ្ញ"ន្តិ ច ឯកវចនានិ វត្តព្ពានិ។ សព្ពត្ថ ច បទានិ បរិបុណ្ណានិ កាតព្ពានិ។ តថា "ទាសី, ទាសី, ទាសិយោ, ទាស្យោ។ ទាសី, ទាសិយំ, ទាសី, ទាសិយោ, ទាស្យោ"តិ វត្វា ករណវចនដ្ឋានាទីសុ "ទាសិយា, ទាស្យា"តិ ឯកវចនានិ វត្តព្ពានិ។ ភុម្មវចនដ្ឋានេ បន "ទាសិយា, ទាស្យា, ទាសិយំ, ទាស្យ"ន្តិ ច ឯកវចនានិ វត្តព្ពានិ។ សព្ពត្ថ បទានិ បរិបុណ្ណានិ កាតព្ពានិ។ ឯត្ថ បន "យន្និយា បដិកោដេតិ, យរេ ជាតំវ ទាសិយំ។ ផុសិស្សាមិ វិមុត្តិយ"ន្តិ បយោគានំ ទស្សនតោ **អំ**វចនស្ស **យ**មាទេសវសេន "ទាសិយ"ន្តិ វុត្តំ។ តេសុ ច "យរេ ជាតំវ ទាសិយ"ន្តិ ឯត្ថ **អំ**វចនស្ស **យ**មាទេសតោ អញ្ញោបិ សទ្ទនយោ លព្ភតិ។ កថំ? យថា ទហរី ឯវ "ទហរិយា"តិ វុច្ចតិ, ឯវំ ទាសី ឯវ "ទាសិយា"តិ។

ឯត្ថ បន "បស្សាមិ វោហំ ទហរិំ, កុមារិំ ចារុទស្សន"ន្តិ ច "យេ តំ ជិណ្ណស្ស បាទំសុ, ឯវំ ទហរិយំ សតិ"ន្តិ ច បាឡិ និទស្សនំ , ឧបយោគវចនិច្ចាយ "ទាសិយ"ន្តិ វុត្តំ, តមស្មិំ បនាធិប្បាយេ "ទាសិយា, ទាសិយា, ទាសិយាយោ។ ទាសិយំ, ទាសិយា, ទាសិយាយោ។ ទាសិយាយា"តិ **កញ្ញា**នយេនេវ នាមិកបទមាលា ភវតិ "កុមារិយា"តិ សទ្ទស្សេវ។ តថា ហិ "កុមារិយេ ឧបសេនិយេ"តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ តថា "បុប្ផវតិយា, បុប្ផវតិយំ, បុប្ផវតិយាយ, បុប្ផវតិយាយំ, ភោតិ បុប្ផវតិយេ"តិ **កញ្ញា**នយនិស្សិតេន ឯកវចននយេន នាមិកបទមាលា ភវតិ។

ឯត្ថ បន "អតីតេ អយំ ពារាណសី បុប្ផវតិយា នាម អហោសិ។ រាជាសិ លុទ្ទកម្មោ, ឯករាជា បុប្ផវតិយាយំ។ ឧយ្យស្សុ បុត្តេន បុប្ផវតិយាយា"តិ បាឡិ ច អដ្ឋកថាបាឋោ ច និទស្សនំ។ អបរោ នយោ – "ទាសិយា ទហរិយា កុមារិយា"តិអាទីសុ **ក**ការស្ស **យ**ការាទេសោបិ ទដ្ឋព្ពោ។ **ព្រាហ្មណី**សទ្ទស្ស តុ "ព្រាហ្មណី, ព្រាហ្មណី, ព្រាហ្មណិយោ, ព្រាហ្មណ្យោ។ ព្រាហ្មណិ"ន្តិអាទីនិ វត្វា ករណវចនដ្ឋានាទីសុ "ព្រាហ្មណិយា, ព្រាហ្មណ្យា"តិ ឯកវចនានិ វត្តព្ពានិ, សព្ពត្ថ ច បទានិ បរិបុណ្ណានិ កាតព្ពានិ។ **នទី**សទ្ទស្ស "នទី, នទី, នទិយោ, នជ្ជោ។ នទិ"ន្តិអាទិនា វត្វា "នទិយា, នជ្ជា"តិ ច "នទិយំ, នជ្ជ"ន្តិ ច វត្តព្ពំ, សព្ពត្ថ ច បទានិ បរិបុណ្ណានិ កាតព្ពានិ។ ឥត្ថិលិង្គេសុ ហិ បច្ចត្តពហុវចនេ ទិដ្ឋេយេវ ឧបយោគពហុវចនំ អនាគតម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ, តថា ឧបយោគពហុវចនេ ទិដ្ឋេយេវ បច្ចត្តពហុវចនំ អនាគតម្បិ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ, ករណសម្បទាននិស្សក្កសាមិភុម្មវចនានម្បិ អញ្ញតរស្មិំ ទិដ្ឋេយេវ អញ្ញតរំ ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តថា ហិ "ទាសា ច ទាស្យោ អនុជីវិនោ ចា"តិ ឯត្ថ "ទាស្យោ"តិ បច្ចត្តពហុវចនេ ទិដ្ឋេយេវ អបរម្បិ "ទាស្យោ"តិ ឧបយោគពហុវចនំ តំសទិសត្តា ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។

“សក្កោ ច មេ វរំ ទជ្ជា, សោ ច លព្ភេថ មេ វរោ;
ឯករត្តំ ទ្វិរត្តំ វា, ភវេយ្យំ អភិបារកោ;
ឧម្មាទន្ត្យា រមិត្វាន, សិវិរាជា តតោ សិយ”ន្តិ

ឯត្ថ “ឧម្មាទន្ត្យា”តិ ករណវចនេ ទិដ្ឋេយេវ តំសទិសានិ សម្បទាននិស្សក្កសាមិភុម្មវចនានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ ហោន្តិ។ “ព្រាហ្មណ្យា បរិចារកេ”តិ ឯត្ថ “ព្រាហ្មណ្យា”តិ សាមិវចនេ ទិដ្ឋេយេវ តំសទិសានិ ករណសម្បទាននិស្សក្កភុម្មវចនានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ ហោន្តិ។ “សេតិ ភូម្យា អនុត្ថុន”ន្តិ ឯត្ថ “បថព្យា ចារុបុព្ពង្គី”តិ ឯត្ថ ច “ភូម្យា, បថព្យា”តិ សត្តមិយា ឯកវចនេ ទិដ្ឋេយេវ តំសទិសានិ ករណសម្បទាននិស្សក្កសាមិវចនានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ ហោន្តិ។ “ពារាណស្យំ មហារាជា”តិ ឯត្ថ “ពារាណស្យ”ន្តិ ភុម្មវចនេ ទិដ្ឋេយេវ តំសទិសានិ អញ្ញានិបិ “ព្រាហ្មណ្យំ ឯកាទស្យំ បញ្ចម្យ”ន្តិអាទីនិ ភុម្មវចនានិ ទិដ្ឋានិយេវ ហោន្តិ។

គណ្ហន្តិ ច តាទិសានិ រូបានិ បុព្ពាចរិយាសភាបិ គាថាភិសង្ខរណវសេន។ សាសនេបិ បន ឯតាទិសានិ រូបានិ យេភុយ្យេន គាថាសុ សន្ទិស្សន្តិ។

កុសាវតី។ កុសាវតឹ។ កុសាវតិយា, កុសាវត្យា។ កុសាវតិយំ, កុសាវត្យំ។ ភោតិ កុសាវតិ។

ពារាណសី។ ពារាណសឹ។ ពារាណសិយា, ពារាណស្យា។ ពារាណសិយំ, ពារាណស្យំ, ពារាណស្យំ ឥច្ចបិ, ភោតិ ពារាណសិ។

នឡិនី។ នឡិនឹ។ នឡិនិយា, នឡិញ្ញា។ នឡិនិយំ, នឡិញ្ញំ។ ភោតិ នឡិនិ។ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

គាថាវិសយំ បន បត្វា “កុសាវតិម្ហិ, ពារាណសិម្ហិ, នឡិនិម្ហី”តិអាទិនា សទ្ទរូបានិបិយោជេតព្ពានិ។ តថា ហិ បាឡិយំ “កុសាវតិម្ហិ”អាទីនិ **ម្ហិ**យន្តានិ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ គាថាសុយេវ បញ្ញាយន្តិ, ន ចុណ្ណិយបទរចនាយំ។ អក្ខរសមយេ បន តាទិសានិ រូបានិ អនិវារិតានិ “នទិម្ហា ចា”តិអាទិទស្សនតោ។ យំ បន អដ្ឋកថាសុ ចុណ្ណិយបទរចនាយំ “សម្មាទិដ្ឋិម្ហី”តិអាទិកំ ឥត្ថិលិង្គរូបំ ទិស្សតិ, តំ អក្ខរវិបល្លាសវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ ចុណ្ណិយបទដ្ឋានេ “សម្មាទិដ្ឋិយំ បដិសន្ធិយំ សុគតិយំ ទុគ្គតិយ”ន្តិអាទិទស្សនតោ។ អយំ បនេត្ថ និយមោ សុគតសាសនេ គាថាយំ ចុណ្ណិយបទដ្ឋានេ ច “កញ្ញា រត្តិ ឥត្ថី យាគុ វធូ”តិ ឯវំ បញ្ចន្តេហិ ឥត្ថិលិង្គេហិ សទ្ទឹ **នា ស ស្មា ស្មឹ ម្ហា ម្ហិ**ឥច្ចេតេ សទ្ទា សរូបតោ បរត្តំ ន យន្តិ។ **ម្ហិ**សទ្ទោ បន គាថាយំ **ឥ**វណ្ណន្តេហិ ឥត្ថិលិង្គេហិ សទ្ធឹ បរត្តំ យាតិ។ តត្រិទំ វុច្ចតិ –

“គាថាយំ ចុណ្ណិយេ ចាបិ, **នា សស្មា**ទី សរូបតោ;
នាការន្តឥវណ្ណន្ត-ឥត្ថីតិ បរតំ គតា។

ម្ហិសទ្ទោ បន គាថាយំ, **ឥ**វណ្ណន្តិត្ថិភី សហ;
យ’តោ បរត្តមេតស្ស, បយោគានិ ភវន្តិ ហិ។

យថា ពលាកយោនិម្ហិ, ន វិជ្ជតិ បុមោ សទា;
កុសាវតិម្ហិ នគរេ, រាជា អាសិ មហីបតី”តិ។

ឯវំ **កុសាវតី** ឥច្ចាទីនិ អញ្ញថា ភវន្តិ, នគរនាមត្តា បនេកវចនានិបិ, ន ជនបទនាមានិ វិយ ពហុវចនានិ។ “កាសី, កាសិយោ។ កាសីហិ, កាសីភិ។ កាសីនំ។ កាសីសុ។ ភោតិយោ កាសិយោ។ ឯវំ អវន្តី អវន្តិយោ”តិអាទិនាបិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ អញ្ញានិបិ បទានិ គហេតព្ពានិ។ ឯវំ **កាសី**ឥច្ចាទីនិ ជនបទនាមត្តា រុឡ្ហីវសេន ពហុវចនានេវ ភវន្តិ អត្ថស្ស ឯកត្តេបិ។

ចន្ទវតី, ចន្ទវតឹ, ចន្ទវតិយា, ចន្ទវតិយំ, ភោតិ ចន្ទវតិ, ឯវំ ឯកវចនវសេន វា, ចន្ទវតិយោ, ចន្ទវតិយោ, ចន្ទវតីហិ, ចន្ទវតីភិ, ចន្ទវតីនំ, ចន្ទវតីសុ, ភោតិយោ ចន្ទវតិយោ, ឯវំ ពហុវចនវសេន វា នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា, អញ្ញានិបិ បទានិ យោជេតព្ពានិ។ “ចន្ទវតី”ឥច្ចាទីនិ ហិ ឯកិស្សា ពហូនញ្ចិត្ថីនំ បណ្ណត្តិភាវតោ បយោគានុរូបេន ឯកវចនវសេន វា ពហុវចនវសេន វា យោជេតព្ពានិ ភវន្តិ។ ឯស នយោ អញ្ញត្រាបិ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឦ**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឡការន្តតាបកតិកំ **ឡ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភូ**ធាតុមយានំ **ឧ**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ អប្បសិទ្ធត្តា អញ្ញេន **ឧ**ការន្តិត្ថិលិង្គេន នាមិកបទមាលំ បូរេស្សាម –

យាគុ, យាគូ, យាគុយោ។ យាគុំ, យាគូ, យាគុយោ។ យាគុយា, យាគូហិ, យាគូភិ។ យាគុយា, យាគូនំ។ យាគុយា, យាគូហិ, យាគូភិ។ យាគុយា, យាគូនំ។ យាគុយា, យាគុយំ, យាគូសុ។ ភោតិ យាគុ, ភោតិយោ យាគូ, យាគុយោ។

ឯវំ "ធាតុ ធេនុ កាសុ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រជ្ជុ"ឥច្ចាទីនិ។ តត្រ **ធាតុ**សទ្ទោ រសរុធិរមំសមេទន្ហារុអដ្ឋិអដ្ឋិមិញ្ជសុក្កសង្ខាតធាតុវាចកោ បុល្លិង្គោ, សភាវវាចកោ បន សុគតាទីនំ សារីរិកវាចកោ លោកធាតុវាចកោ ច ចក្ខាទិវាចកោ ច ឥត្ថិលិង្គោ, **ភូ ហូ ករបចា**ទិសទ្ទវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោចេវ បុល្លិង្គោ ច។ អត្រ បនិត្ថិលិង្គោ អធិប្បេតោ។

សវិនិច្ឆយោយំ**ឧ**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឧការន្តតាបកតិកំ **ឧ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ **ភូ**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា –

ជម្ពូ, ជម្ពូ, ជម្ពុយោ។ ជម្ពុំ, ជម្ពូ, ជម្ពុយោ។ ជម្ពុយា, ជម្ពូហិ, ជម្ពូភិ។ ជម្ពុយា, ជម្ពូនំ។ ជម្ពុយា, ជម្ពូហិ, ជម្ពូភិ។ ជម្ពុយា , ជម្ពូនំ។ ជម្ពុយា, ជម្ពុយំ, ជម្ពូសុ។ ភោតិ ជម្ពុ, ភោតិយោ ជម្ពូ, ជម្ពុយោ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

ឯត្ថ **ជម្ពូ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គត្តំ "អម្ពា សាលា ច ជម្ពុយោ"តិអាទិនា បសិទ្ធំ។ "ឥមេ តេ ជម្ពុកា រុក្ខា"តិ ឯត្ថ បន **រុក្ខ**សទ្ទំ អបេក្ខិត្វា "ជម្ពុកា"តិ បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ កតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា ហិ ជម្ពូតិ កថេតព្ពាតិ **ជម្ពុកា។ កេ គេ** សទ្ទេតិ ធាតុ។ អថ វា ឥត្ថិលិង្គវសេន ជម្ពូ ឯវ ជម្ពុកា, ជម្ពុកា ច តា រុក្ខា ចាតិ ជម្ពុការុក្ខា, យថា លង្កាទីបោ, បុល្លិង្គបក្ខេ វា សមាសវសេន "ជម្ពុករុក្ខា"តិ វត្តព្ពេ គាថាវិសយត្តា ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ ទីឃំ កត្វា "ជម្ពុការុក្ខា"តិ វុត្តំ "សរណាគមនេ កញ្ចី"តិ ឯត្ថ វិយ។

ភូ, ភូ, ភុយោ។ ភុំ, ភូ, ភុយោ។ ភុយា, ភូហិ, ភូភិ។ ភុយា, ភូនំ។ ភុយា, ភូហិ, ភូភិ។ ភុយា, ភូនំ។ ភុយា, ភុយំ, ភូសុ។ ភោតិ ភុ, ភោតិយោ ភូ, ភុយោ។

ឯវំ "អភូ, អភូ, អភុយោ។ អភុំ, អភូ, អភុយោ។ អភុយា"តិអាទិនា យោជេតព្ពា។ អត្រ "អភុំ មេ កថំ នុ ភណសិ, បាបកំ វត ភាសសី"តិ និទស្សនបទំ។

"វធូ ច សរភូ ចេវ, សរពូ សុតនូ ចមូ;
វាម្មូរូ នាគនាសូរូ", ឥច្ចាទី **ជម្ពុ**យា សមា។

ឥទំ បន សុខុមំ ឋានំ សុដ្ឋុ មនសិ កាតព្ពំ។ "វទញ្ញូ, វទញ្ញូ, វទញ្ញុយោ។ វទញ្ញុំ, វទញ្ញូ, វទញ្ញុយោ។ វទញ្ញុយា"តិ **ជម្ពូ**សមំ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ "មគ្គញ្ញូ ធម្មញ្ញូ កតញ្ញូ"ឥច្ចាទីសុបិ។

ននុ ច ភោ –

"សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនឹ លទ្ធាន មានុសឹ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ"ន្តិ

ឯវមាទិប្បយោគទស្សនតោ **វទញ្ញូ**សទ្ទាទីនំ បុល្លិង្គភាវោ បសិទ្ធោ, ឯវំ សន្តេ កស្មា ឥធ ឥត្ថិលិង្គនយោ ទស្សិតោតិ? **វទញ្ញូ**ឥច្ចាទីនំ ឯកន្តបុល្លិង្គភាវាភាវតោ ទ្វិលិង្គានិ តេសំ វាច្ចលិង្គត្តា។ តថា ហិ –

"សាហំ គន្ត្វា មនុស្សត្តំ, វទញ្ញូ វីតមច្ឆរា;
សង្ឃេ ទានានិ ទស្សាមិ, អប្បមត្តា បុនប្បុន"ន្តិ ច,

“កោធនា អកតញ្ញូ ចា”តិ ច ឥត្ថិលិង្គបយោគិកា ពហូ បាឡិយោ ទិស្សន្តិ, តស្មា ឯវំ នីតិ អម្ហេហិ ឋបិតា។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឱការន្តតាបកតិកំ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឱការន្តបទំ **ភូ**ធាតុមយំ ឥត្ថិលិង្គមប្បសិទ្ធំ, អញ្ញំ **បនោ**ការន្តំ ឥត្ថិលិង្គំ បសិទ្ធំ។

ឱការន្តំ ឥត្ថិលិង្គំ, **គោ**សទ្ទោតិ វិភាវយេ;
គោសទ្ទស្សេវ បុល្លិង្គេ, រូបមស្សាហុ កេចន;

តថា ហិ កេចិ “គោ, គាវោ, គវោ។ គាវុ”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តានិ បុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបានិ វិយ ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបានិ ឥច្ឆន្តិ, តេសំ មតេ មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណានំ វណ្ណវិសេសាភាវោ វិយ រូបវិសេសាភាវតោ **គោ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវបដិបាទនំ អនិដ្ឋានក្ខមំ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា **មាតុគាម**សទ្ទស្ស “មាតុគាមោ, មាតុគាមា។ មាតុគាម”ន្តិអាទិនា នយេន ទ្វេ បទមាលា កត្វា ឯកា បុល្លិង្គស្ស បទមាលា, ឯកា ឥត្ថិលិង្គបទមាលាតិ វុត្តវចនំ វិយ ឥទំ វចនំ អម្ហេ បដិភាតិ, តស្មា អនិដ្ឋានក្ខមំ។

អបិច ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបេសុ បុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបេហិ សមេសុ សន្តេសុ កថំ **គោ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវោ សិយា? រូបមាលាវិសេសាភាវតោ។ យថា ហិ **រត្តិ អត្តិ អដ្ឋិ**សទ្ទានំ **ឥ**ការន្តភាវេន សមត្តេបិ ឥត្ថិលិង្គបុមនបុំសកលិង្គលក្ខណភូតោ រូបមាលាវិសេសោ ទិស្សតិ។ យថា បន ទ្វិន្នំ **ធាតុ**សទ្ទានំ បុមិត្ថិលិង្គបរិយាបន្នានំ រូបមាលាវិសេសោ ទិស្សតិ, ន តថា តេហាចរិយេហិ អភិមតស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបមាលាវិសេសោ ទិស្សតិ។ យថា បន ទ្វិន្នំ **ធាតុ**សទ្ទានំ បុមិត្ថិលិង្គបរិយាបន្នានំ រូបមាលាវិសេសោ ភវតិ, យថា ទ្វិន្នំ **គោ**សទ្ទានំ បុមិត្ថិលិង្គបរិយាបន្នានំ រូបមាលាវិសេសេន ភវិតព្ពំ, យថា ច ទ្វិន្នំ **អាយុ**សទ្ទានំ បុន្នបុំសកលិង្គបរិយាបន្នានំ រូបមាលាវិសេសោ ទិស្សតិ, តថា ទ្វិន្នំ **គោ**សទ្ទានំ បុមិត្ថិលិង្គបរិយាបន្នានំ រូបមាលាវិសេសេន ភវិតព្ពំ។ អវិសេសត្តេ សតិ កថំ តេសំ បុមិត្ថិលិង្គវវត្ថានំ សិយា, កថញ្ច វិសទាវិសទាការវោហារតា សិយា។ ឥទំ ឋានំ អតីវ សណ្ហសុខុមំ បរមគម្ភីរំ មហាគហនំ ន សក្កា សព្ពសត្តានំ មូលភាសាភូតាយ សព្ពញ្ញុជិនេរិតាយ មាគធិកាយ សភាវនិរុត្តិយា នយំ សម្មា អជានន្តេន អកតញាណសម្ភារេន កេនចិ អជ្ឈោគាហេតុំ វា វិជដេតុំ វា, អម្ហាកំ បន មតេ ទ្វិន្នំ **គោ**សទ្ទានំ រូបមាលាវិសេសោ ចេវ ទិស្សតិ, បុមិត្ថិលិង្គវវត្ថានញ្ច ទិស្សតិ, វិសទាវិសទាការវោហារតា ច ទិស្សតិ, នបុំសកលិង្គស្ស តទុភយមុត្តាការវោហារតា ច ទិស្សតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ ឥមស្សត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥមំ នីតិំ ឋបេស្សាម។ ឯវញ្ហិ សតិ បរិយត្តិសាសនេ បដិបន្នកា និក្កង្ខភាវេន ន កិលមិស្សន្តិ។ ឯត្ថ តាវ អត្ថគ្គហណេ វិញ្ញូនំ កោសល្លុប្បាទនត្ថំ តិស្សោ នាមិកបទមាលាយោ កថេស្សាម – សេយ្យថិទំ?

គាវី, គាវី, គាវិយោ។ គាវិំ, គាវី, គាវិយោ។ គាវិយា, គាវីហិ, គាវីភិ។ គាវិយា, គាវីនំ។ គាវិយា, គាវីហិ, គាវីភិ។ គាវិយា , គាវីនំ។ គាវិយា, គាវិយំ, គាវីសុ។ ភោតិ គាវិ, ភោតិយោ គាវី, គាវិយោ។

អយំ **គោ**សទ្ទតោ វិហិតស្ស **ឦ**បច្ចយស្ស វសេន និប្ផន្នស្ស ឥត្ថិវាចកស្ស **ឦ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស **គាវី**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

គោ, គាវោ, គវោ។ គាវុំ, គាវំ, គវំ, គាវោ, គវោ។ គាវេន, គវេន, គោហិ, គោភិ។ គាវស្ស, គវស្ស, គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គាវា, គាវស្មា, គាវម្ហា, គវា, គវស្មា, គវម្ហា, គោហិ, គោភិ។ គាវស្ស, គវស្ស, គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គាវេ, គាវស្មិំ, គាវម្ហិ, គវេ, គវស្មិំ, គវម្ហិ, គាវេសុ, គវេសុ, គោសុ។ ភោ គោ, ភវន្តោ គាវោ, គវោ។

អយំ បុមវាចកស្ស **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា។

គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ។ គាវំ, គវំ, គាវិំ, គាវោ, គាវី គវោ។ គោហិ, គោភិ។ គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គោហិ, គោភិ។ គវំ, គុន្នំ, គោនំ។ គោសុ។ ភោតិ គោ, ភោតិយោ គាវោ, គាវី, គវោ។ អយំ បុមិត្ថិវាចកស្ស **ឱ**ការន្តស្សិត្ថិបុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទនាមិកបទមាលា។

ឯត្ថ បន “គាវុ”ន្តិ បទំ ឯកន្តបុមវាចកត្តា ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, ឯកន្តបុមវាចកត្តញ្ចស្ស អាហច្ចបាឡិយា ញាយតិ “តេន បន ភិក្ខវេ វស្សូបគតំ ភិក្ខុំ ឥត្ថី និមន្តេសិ ‘ឯហិ ភន្តេ, ហិរញ្ញំ វា តេ ទេមិ, សុវណ្ណំ វា តេ ទេមិ, ខេត្តំ វា តេ ទេមិ, វត្ថុំ វា តេ ទេមិ, គាវុំ វា តេ ទេមិ, គាវឹ វា តេ ទេមិ។ ទាសំ វា តេ ទេមិ, ទាសឹ វា តេ ទេមិ, ធីតរំ វា តេ ទេមិ ភរិយត្ថាយ, អហំ វា តេ ភរិយា ហោមិ, អញ្ញំ វា តេ ភរិយំ អានេមី’តិ” ឯវំ អាហច្ចបាឡិយា ញាយតិ។

ឯត្ថ ហិ “គាវុ”ន្តិ វចនេន បុមា វុត្តោ, “គាវិ”ន្តិ វចនេន ឥត្ថី, យំ បន ឥមិស្សំ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គបទមាលាយំ “គាវី”តិ បទំ ចតុក្ខត្តុំ វុត្តំ, តំ “កញ្ញា”តិ បទំ វិយ ឥត្ថិលិង្គស្ស អវិសទាការវោហារតាវិញ្ញាបនេ សមត្ថំ ហោតិ។ ន ហិ ឥតរេសុ លិង្គេសុ សមានសុតិកភាវេន ចតុក្ខត្តុំ អាគតបទំ ឯកម្បិ អត្ថិ, “គាវី គាវិ”ន្តិ ច ឥមេសំ សទ្ទានំ កត្ថចិ ឋានេ ឥត្ថិបុមេសុ សាមញ្ញវសេន បវត្តិំ ឧបរិ កថយិស្សាម។ យា បនម្ហេហិ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ។ គាវំ, គវំ, គាវិ”ន្តិអាទិនា នយេន បទមាលា កតា, តត្ថ **គោ**សទ្ទតោ **សិយោ**នំ ឦការាទេសោ **អំ**វចនស្ស ច **ឥំ**ការាទេសោ ភវតិ, តេន **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស “គាវី គាវី គាវិ”ន្តិ រូបានិ ទស្សិតានិ។ តថា ហិ **មុខមត្តទីបនិ**យំ សទ្ទសត្ថវិទុនា វជិរពុទ្ធាចរិយេន និរុត្តិនយេ កោសល្លវសេន **គោ**សទ្ទតោ **យោនមី**ការាទេសោ វុត្តោ។ យថា បន **គោ**សទ្ទតោ **យោនមី**ការាទេសោ ភវតិ, តថា **សិស្សី**ការាទេសោ **អំ**វចនស្ស ច ឥំការាទេសោ ភវតិ។ អត្រិមា នយគ្គាហបរិទីបនិយោ គាថា –

> ឦបច្ចយា សិទ្ធេស្វបិ, “គាវី គាវី”តិអាទិសុ;
> បឋមេកវចនាទិ-អន្តេសុ ជិនសាសនេ។
>
> វទតា **យោនមី**ការំ, **គោ**សទ្ទស្សិត្ថិយំ បន;
> អវិសទត្តមក្ខាតុំ, នយោ ទិន្នោតិ នោ រុចិ។

កិញ្ច ភិយ្យោ **អដ្ឋកថាសុ** ច –

> “គាវោ”តិ វត្វា “គាវិ”ន្តិ-វចនេន បនិត្ថិយំ;
> អវិសទត្តមក្ខាតុំ, នយោ ទិន្នោតិ នោ រុចិ។

តថា ហិ **សមន្តបាសាទិកា**ទីសុ អដ្ឋកថាសុ “ឆេកោ ហិ គោបាលកោ សក្ខរាយោ ឧច្ឆង្គេន គហេត្វា រជ្ជុទណ្ឌហត្ថោ បាតោវ វជំ គន្ត្វា គាវោ បិដ្ឋិយំ បហរិត្វា បលិឃត្ថម្ភមត្ថកេ និសិន្នោ ទ្វារំ បត្តំ បត្តំ គាវិំ ‘ឯកោ ទ្វេ’តិ សក្ខរំ ខិបិត្វា គណេតី”តិ ឥមស្មិំ បទេសេ “គាវោ”តិ វត្វា “គាវិ”ន្តិ វចនេន ឥត្ថិបុមវាចកស្ស **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស អវិសទាការវោហារតា វិហិតា។ “គាវោ”តិ ហិ ឥមិនា សាមញ្ញតោ ឥត្ថិបុមភូតា គោណា គហិតា, តថា “គាវិ”ន្តិ ឥមិនាបិ ឥត្ថិភូតោ បុមភូតោ ច គោណោ។ ឯវំ “គាវោ”តិ ច “គាវិ”ន្តិ ច ឥមេ សទ្ទា សទ្ទសត្ថវិទូហិ អដ្ឋកថាចរិយេហិ និរុត្តិនយកុសលតាយ សមានលិង្គវសេន ឯកស្មិំយេវ បករណេ ឯកស្មិំយេវ វាក្យេ បិណ្ឌិកតា។ យទិ ហិ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តមានស្ស ឥត្ថិបុមវាចកស្ស **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស បទមាលាយំ “គាវី គាវិ”មិច្ចេតានិ រូបានិ ន លព្ភេយ្យុំ, អដ្ឋកថាយំ “គាវោ”តិ វត្វា “គាវ”ន្តិច្ចេវ វត្តព្ពំ សិយា, “គាវិ”ន្តិ បន ន វត្តព្ពំ។ យថា ច បន អដ្ឋកថាចរិយេហិ “គាវោ”តិ ឥត្ថិបុមវសេន សព្ពេសំ គុន្នំ សង្គាហកវចនំ វត្វា តេយេវ គាវោ សន្ធាយ បុន “ទ្វារំ បត្តំ បត្តំ គាវិ”ន្តិ សទ្ទរចនំ កុព្ពឹសុ, តស្មា “គាវិ”ន្តិ ឥទម្បិ សព្ពសង្គាហកវចនមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អសព្ពសង្គាហកវចនំ ឥទំ **គាវី**សទ្ទេន ឥត្ថិយាយេវ គហេតព្ពត្តាតិ ចេ? ន, បករណវសេន អត្ថន្តរស្ស វិទិតត្តា។ ន ហិ សព្ពវជេសុ “ឥត្ថិយោយេវ វសន្តិ, ន បុមានោ”តិ ច, “បុមានោយេវ វសន្តិ, ន ឥត្ថិយោ”តិ ច សក្កា វត្តុំ។ អបិច “គាវិម្បិ ទិស្វា បលាយន្តិ ‘ភិក្ខូ’តិ មញ្ញមានា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ, ឯត្ថាបិ “គាវិ”ន្តិ វចនេន ឥត្ថិភូតោ បុមភូតោ ច សព្ពោ គោ គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥតរថា “ឥត្ថិភូតោយេវ គោ ភិក្ខូតិ មញ្ញិតព្ពោ”តិ អាបជ្ជតិ។ ឥតិ បាឡិនយេន ឥត្ថិលិង្គេ វត្តមានម្ហា ឥត្ថិបុមវាចកស្មា **គោ**សទ្ទតោ **អំ**វចនស្ស **ឥំ**ការាទេសោ ហោតីតិ វិញ្ញាយតិ។

វជិរពុទ្ធាចរិយេនបិ **គោ**សទ្ទតោ **ឦ**បច្ចយេ កាតព្ពេបិ អកត្វា **យោនមី**ការាទេសោ កតោ។ តស្សាធិប្បាយោ ឯវំ សិយា **គោ**សទ្ទតោ ឦបច្ចយេ កតេ សតិ ឦបច្ចយវសេន “គាវី”តិ និប្ផន្នសទ្ទោ យត្ថ កត្ថចិ វិសយេ “មិគី មោរី កុក្កុដី”តិច្ចាទយោ វិយ ឥត្ថិវាចកោយេវ សិយា, ន កត្ថចិបិ ឥត្ថិបុមវាចកោ, តស្មា សាសនានុកូលប្បយោគវសេន **យោនមី**ការាទេសោ កាតព្ពោតិ។ ឥតិ វជិរពុទ្ធាចរិយមតេ **គោ**សទ្ទតោ **យោនំ** ឦការាទេសោ ហោតីតិ ញាយតិ។

កិញ្ច ភិយ្យោ – យស្មា អដ្ឋកថាចរិយេហិ “គាវោ បិដ្ឋិយំ បហរិត្វា”តិអាទិនា នយេន រចិតាយ “ទ្វារំ បត្តំ បត្តំ គាវឹ ‘ឯកោ ទ្វេ’តិ សក្ខរំ ខិបិត្វា គណេតី”តិ វចនបរិយោសានាយ សទ្ទរចនាយំ “ឯកោ គាវី, ទ្វេ គាវី”តិ អត្ថយោជនានយោ វត្តព្ពោ ហោតិ, “គាវិ”ន្តិ ឧបយោគវចនញ្ច ទិស្សតិ។ ឥតិ អដ្ឋកថាចរិយានំ មតេ **គោ** សទ្ទតោ **សិយោនមី**ការាទេសោ **អំ**វចនស្ស **ឥំ**ការាទេសោ ហោតីតិ ញាយតិ។ តស្មាយេវម្ហេហិ យា សា **ឱ**ការន្តតាបកតិកស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ, គាវំ, គាវិ”ន្តិអាទិនា នយេន បទមាលា ឋបិតា, សា បាឡិនយានុកូលា អដ្ឋកថានយានុកូលា កច្ចាយនាចរិយមតំ គហេត្វា បទនិប្ផត្តិជនកស្ស គរុនោ ច មតានុកូលា, “គាវី”តិ បទស្ស ចតុក្ខត្តុំ អាគតត្តា បន **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស អវិសទាការវោហារត្តញ្ច សាធេតិ។ ឥច្ចេសា បាឡិនយាទីសុ ញាណេន សម្មា ឧបបរិក្ខិយមានេសុ អតីវ យុជ្ជតិ, នេត្ថ អប្បមត្តកោបិ ទោសោ។ ឯត្ថ បន បច្ចត្តោបយោគាលបនានំ ពហុវចនដ្ឋានេ “គាវិយោ”តិ បទញ្ច ករណសម្បទាននិស្សក្កសាមិនមេកវចនដ្ឋានេ “គាវិយា”តិ បទញ្ច ករណនិស្សក្កានំ ពហុវចនដ្ឋានេ “គាវីហិ គាវីភី”តិ បទានិ ច សម្បទានសាមីនំ ពហុវចនដ្ឋានេ “គាវីន”ន្តិ បទញ្ច ភុម្មវចនដ្ឋានេ “គាវិយា, គាវិយំ, គាវីសូ”តិ បទានិ ចាតិ ឥមានិ វិត្ថារតោ សោឡស បទានិ ឯកន្តេន **ឦ**បច្ចយវសេន សិទ្ធត្តា ឯកន្តិត្ថិវាចកត្តា ច ន វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អយំ បនេត្ថ និច្ឆយោ វុច្ចតេ សោតូនំ និក្កង្ខភាវាយ – ឥត្ថិលិង្គបទេសុ ហិ “គាវី គាវិ”ន្តិ ឥមានិ **ឦ**បច្ចយវសេន វា **ឦ**ការឹការាទេសវសេន វា សិជ្ឈន្តិ។ ឯតេសុ បច្ឆិមនយោ ឥធាធិប្បេតោ, បុព្ពនយោ អញ្ញត្ថ។ តថា “គាវី គាវិ”ន្តិ ឥមានិ **ឦ**បច្ចយវសេនបិ សិទ្ធត្តា យេភុយ្យេន ឥត្ថិវាចកានិ ភវន្តិ **ឦ**ការឹការាទេសវសេនបិ សិទ្ធត្តា។ កត្ថចិ ឯកក្ខណេយេវ សព្ពសង្គាហកវសេន ឥត្ថិបុមវាចកានិ ភវន្តិ។ ឯតេសុបិ បច្ឆិមោយេវ នយោ ឥធាធិប្បេតោ, បុព្ពនយោ អញ្ញត្ថ។ “គាវិយោ។ គាវិយា, គាវីហិ, គាវីភិ។ គាវីនំ។ គាវិយំ, គាវីសូ”តិ ឯតានិ បន **ឦ**បច្ចយវសេនេវ សិទ្ធត្តា សព្ពថាបិ ឥត្ថីនំយេវ វាចកានិ ភវន្តិ។ ឥត្ថិភូតេស្វេវ គោទព្ពេសុ លោកសង្កេតវសេន វិសេសតោ បវត្តត្តា ឯកន្តតោ ឥត្ថិទព្ពេសុ បវត្តានិ “មិគី មោរី កុក្កុដី”ឥច្ចាទីនិ បទានិ វិយ។ កិញ្ចាបិ បន “នទី មហី”ឥច្ចាទីនិបិ ឥត្ថិលិង្គានិ **ឦ**បច្ចយវសេនេវ សិទ្ធានិ, តថាបិ តានិ អវិញ្ញាណកត្តា តទត្ថានំ ឥត្ថិទព្ពេសុ វត្តន្តីតិ វត្តុំ ន យុជ្ជតិ។ ឥត្ថិបុមនបុំសកភាវរហិតា ហិ តទត្ថា។ យស្មា បន ឥត្ថិលិង្គេ **គោ**សទ្ទេ **ឯន**យោគោ **ឯសុ**ការោ ច ន លព្ភតិ, តស្មា “គាវេន គវេន គាវេសុ គវេសូ”តិ បទានិ ន វុត្តានិ។ យស្មា ច ឥត្ថិលិង្គេន **គោ**សទ្ទេន សទ្ធឹ **សស្មាស្មឹ**វចនានិ សរូបតោ បរត្តំ ន យន្តិ, តស្មា “គាវស្ស គវស្ស គាវស្មា គវស្មា គាវស្មឹ គវស្មិ”ន្តិ បទានិ ន វុត្តានិ។ យស្មា ច តត្ថ **ស្មា**វចនស្ស អាទេសភូតោ **អា**ការោ ច **ម្ហា**ការោ ច ន លព្ភតិ, តស្មា “គាវា គវា គាវម្ហា គវម្ហា”តិ បទានិ ន វុត្តានិ។ យស្មា ច **ស្មឹ**វចនស្ស អាទេសភូតោ **ឯ**ការោ ច **ម្ហិ**ការោ ច ន លព្ភតិ, តស្មា “គាវេ គវេ គាវម្ហិ គវម្ហី”តិ បទានិ ន វុត្តានិ។ អបិច “យាយ តាយា”តិអាទីហិ សមានាធិករណបទេហិ យោជេតុំ អយុត្តត្តាបិ “គាវេន គវេនា”តិអាទីនិ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ ន វុត្តានិ។ តថា ហិ “យាយ តាយ”ឥច្ចាទីហិ សទ្ធឹ “គាវេន គវេនា”តិអាទីនិ ន យោជេតព្ពានិ ឯកន្តបុល្លិង្គរូបត្តា។

កេចិ បនេត្ថ វទេយ្យុំ – យា តុម្ហេហិ **ឱ**ការន្តតាបកតិកស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ”តិអាទិនា នយេន បទមាលា ឋបិតា, សា “មាតុគាមោ ឥត្ថី មាតុគាមា ឥត្ថិយោ”តិ វុត្តសទិសា ច ហោតីតិ? តន្ន។ **មាតុគាមឥត្ថី**សទ្ទា ហិ នានាលិង្គា បុមិត្ថិលិង្គភាវេន, នានាធាតុកា ច **គមុ ឥសុ**ធាតុវសេន, ឥមស្មឹ បន ឋានេ **គោ គាវី**សទ្ទា ឯកលិង្គា ឥត្ថិ លិង្គភាវេន, **ឯក**ធាតុកា ច **គមុ**ធាតុវសេនាតិ។ យជ្ជេវំ **គោណ** សទ្ទស្ស **គោ**សទ្ទស្សាទេសវសេន **កច្ចាយនេន** វុត្តត្តា តទាទេសត្តំ ឯកធាតុកត្តញ្ចាគម្ម តេនាបិ សទ្ធឹ មិស្សេត្វា បទមាលា វត្តព្ពាតិ? ន, **គោណ**សទ្ទស្ស អច្ចន្តបុល្លិង្គត្តា **អ**ការន្តតាបកតិកត្តា ច។ តថា ហិ សោ វិសុំ បុល្លិង្គដ្ឋានេ ឧទ្ទិដ្ឋោ។ អយំ បន “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ”តិអាទិកា បទមាលា **ឱ**ការីការន្តបទានិ មិស្សេត្វា កតាតិ ន សល្លក្ខេតព្ពា, អថ ខោ វិកប្បេន **គោ**សទ្ទតោ បរេសំ **សិ យោ អំ**វចនានំ **ឦ**ការឹការាទេសវសេន វុត្តបទវន្តត្តា **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គបទមាលា ឥច្ចេវ សារតោ បច្ចេតព្ពា។

ឥទានិ **គោ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវសាធកានិ សុត្តបទានិ លោកិកប្បយោគានិ ច កថយាម – “សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ វស្សានំ បច្ឆិមេ មាសេ សរទសមយេ កិដ្ឋសម្ពាធេ គោបាលកោ គាវោ រក្ខេយ្យ, តា គាវោ តតោ តតោ ទណ្ឌេន អាកោដេយ្យ។

អន្នទា ពលទា ចេតា, វណ្ណទា សុខទា ច តា;
ឯតមត្ថំ វសំ ញត្វា, នាស្សុ គាវោ ហនឹសុ តេ។

សព្ពា គាវោ សមាហរតិ។ គមិស្សន្តិ ភន្តេ គាវោ វច្ឆគិទ្ធិនិយោ”តិ ឥមានិ សុត្តបទានិ។ “គោសុ ទុយ្ហមានាសុ គតោ”តិអាទីនិ បន លោកិកប្បយោគានិ។ ឥតិ **គោ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវោបិ បុល្លិង្គភាវោ វិយ សារតោ

បច្ចេតព្ពោ។

តត្រ “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ”តិអាទីនិ កិញ្ចាបិ ឥត្ថិលិង្គភាវេន វុត្តានិ, តថាបិ យថាបយោគំ “បជា ទេវតា”តិបទានិ វិយ ឥត្ថិបុរិសវាចកានេវ ភវន្តិ, តស្មា ឥត្ថិលិង្គវសេន “សា គោ”តិ វា “តា គាវោ”តិ វា វុត្តេ ឥត្ថិបុមភូតា សព្ពេបិ គោណា គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ ន ហិ ឰទិសេ ឋានេ ឯកន្តតោ លិង្គំ បធានំ, អត្ថោយេវ បធានោ។ “វជេគាវោ ទុហន្តី”តិ វុត្តេ កិញ្ចាបិ “គាវោ”តិ អយំ សទ្ទោ បុមេបិ វត្តតិ, តថាបិ ទុហនក្រិយាយ បុមេ អសម្ភវតោ អត្ថវសេន ឥត្ថិយោ ញាយន្តេ។ “គាវី ទុហន្តី”តិ វុត្តេ បន លិង្គវសេន អត្ថវសេន ច វចនតោ កោ សំសយមាបជ្ជិស្សតិ វិញ្ញូ។ “តា គាវោ ចរន្តី”តិ វុត្តេ ឥត្ថិលិង្គវសេន វចនតោ កទាចិ កស្សចិ សំសយោ សិយា “ននុ ឥត្ថិយោ”តិ, បុល្លិង្គវសេន បន “តេ គាវោ ចរន្តី”តិ វុត្តេ សំសយោ នត្ថិ, ឥត្ថិយោ ច បុមានោ ច ញាយន្តេ បុល្លិង្គពហុវចនេន កត្ថចិ ឥត្ថិបុមស្ស គហិតត្តា។ “អថេត្ថ សីហា ព្យគ្ឃា ចា”តិអាទីសុ វិយ “គាវី ចរតី”តិ ច “គាវី បស្សតី”តិ ច វុត្តេ ឥត្ថី វិញ្ញាយតេ **គាវី**សទ្ទេន ឥត្ថិយា គហេតព្ពត្តា ។ លោកិកប្បយោគេសុ ហិ សាសនិកប្បយោគេសុ ច **គាវី**សទ្ទេន ឥត្ថី គយ្ហតិ។ ឯកច្ចំ បន សាសនិកប្បយោគំ សន្ធាយ “គាវី”តិ, “គាវិ”ន្តិ ច “ឥត្ថិបុរិសសាធារណវចនមវោចុម្ហ។ តថា ហិ “សេយ្យថាបិ ភិក្ខវេ ទក្ខោ គោឃាតកោ វា គោឃាតកន្តេវាសី វា គាវឹ វធិត្វា ចតុមហាបថេ ពិលសោ វិភជិត្វា និសិន្នោ អស្សា”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ អដ្ឋកថាសុ ច “គាវោ”តិ ឥត្ថិបុមសាធារណំ សទ្ទវចនំ កត្វា បុន តទេវ ឥត្ថិបុមំ សន្ធាយ “ទ្វារំ បត្តំ បត្តំ គាវិ”ន្តិ វចិតា សទ្ទវចនា ទិស្សតិ។

ឯត្ថ ហិ គោជាតិយំ បិតា ឥត្ថីបិ បុមាបិ “គាវី”តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ វិសេសតោ បន “គាវី”តិ ឥទំ ឥត្ថិយា អធិវចនំ។ តថា ហិ តត្ថ តត្ថ បាឡិប្បទេសាទីសុ “អចិរបក្កន្តស្ស ភគវតោ ពាហិយំ ទារុចីរិយំ គាវី តរុណវច្ឆា អធិបតិត្វា ជីវិតា វោរោបេសី”តិ, “គាវុំ វា តេ ទេមិ, គាវឹ វា តេ ទេមី”តិ ច “តិណសីហោ កបោតវណ្ណគាវី សទិសោ”តិ ច បយោគទស្សនតោ ឥត្ថី កថិយតីតិ វត្តព្ពំ។ **គោ**សទ្ទេន បន “គោទុហនំ។ គទ្ទុហនំ។ គោខីរំ គោធនោ គោរូបានិ ចា”តិ ទស្សនតោ ឥត្ថីបិ បុមាបិ កថិយតីតិ វត្តព្ពំ។

ឥទានិ **ឱ**ការន្តស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស បទមាលាយំ បាឡិនយាទិនិស្សិតោ អត្ថយុត្តិនយោ វុច្ចតេ វិញ្ញូនំ កោសល្លជននត្ថំ –

សា គោ គច្ឆតិ, សា គាវី គច្ឆតិ, តា គាវោ, គាវី, គវោ គច្ឆន្តិ។ តំ គាវុំ, គាវឹ, គវំ បស្សតិ, តា គាវោ, គាវី, គវោ បស្សតិ។ តាហិ គោហិ, គោភិ កតំ។ តាសំ គវំ, គុន្នំ, គោនំ ទេតិ។ តាហិ គោហិ, គោភិ អបេតិ។ តាសំ គវំ , គុន្នំ, គោនំ សិង្គានិ។ តាសុ គោសុ បតិដ្ឋិតំ។ ភោតិ គោ ត្វំ តិដ្ឋ, ភោតិយោ គាវោ គាវី, គវា តុម្ហេ តិដ្ឋថ។

អបរោបិ វុច្ចតេ –

សា គោ នទី តរន្តី គច្ឆតិ, សា គាវី នទី តរន្តី គច្ឆតិ, តា គាវោ, គាវី, គវោ នទី តរន្តិយោ គច្ឆន្តិ។ តំ គាវុំ, គាវឹ, គវំ នទី តរន្តី បស្សតិ, តា គាវោ, គាវី, គវោ នទី តរន្តិយោ បស្សតិ។ តាហិ គោហិ, គោភិ នទី តរន្តីហិ កតំ។ តាសំ គវំ, គុន្នំ, គោនំ នទី តរន្តីនំ ទេតិ។ តាហិ គោហិ, គោភិ នទី តរន្តីហិ អបេតិ។ តាសំ គវំ, គុន្នំ, គោនំ នទី តរន្តីនំ សន្តកំ។ តាសុ គោសុ នទី តរន្តីសុ បតិដ្ឋិតន្តិ។

តត្រ យា សា “គោ, គាវី, គាវោ, គាវី, គវោ”តិអាទិនា **ឱ**ការន្តស្សិត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស បទមាលា ឋបិតា, សា “គោ, គាវោ គវោ”តិអាទិនា វុត្តស្ស **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស បទមាលាតោ សវិសេសា បច្ចត្តោបយោគាលបនដ្ឋានេ ចតុន្នំ **កញ្ញា**សទ្ទានំ វិយ **គាវី**សទ្ទានំ វុត្តត្តា។ យស្មា បនាយំ វិសេសោ, តស្មា ឥមស្ស **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស អញ្ញេសមិត្ថិលិង្គានំ វិយ អវិសទាការវោហារតា សល្លក្ខេតព្ពា, ន បុល្លិង្គានំ វិយ វិសទាការវោហារតា, នាបិ នបុំសកលិង្គានំ វិយ ឧភយមុត្តាការវោហារតា សល្លក្ខេតព្ពា។ ឯត្ថ និច្ឆយករណី គាថា វុច្ចតិ –

> ទុវិន្នំ **ធាតុ**សទ្ទានំ, យថា ទិស្សតិ នានតា;
> **គោ**សទ្ទានំ តថា ទ្វិន្នំ, ឥច្ឆិតព្ពាវ នានតា។

តថា ហិ បុមិត្ថិលិង្គវសេន ទ្វិន្នំ **ធាតុ**សទ្ទានំ វិសេសោ ទិស្សតិ។ តំ យថា?

ធាតុ , ធាតូ, ធាតវោ។ ធាតុំ, ធាតូ, ធាតវោ។ ធាតុនា, ធាតូហិ, ធាតូភិ។ ធាតុស្ស, ធាតូនំ។ ធាតុស្មា, ធាតុម្ហា, ធាតូហិ, ធាតូភិ។ ធាតុស្ស, ធាតូនំ។ ធាតុស្មឹ, ធាតុម្ហិ, ធាតូសុ។ អយំ បុល្លិង្គវិសេសោ។

ធាតុ, ធាតូ, ធាតុយោ។ ធាតុំ, ធាតូ, ធាតុយោ។ ធាតុយា, ធាតូហិ, ធាតូភិ។ ធាតុយា, ធាតូនំ។ ធាតុយា, ធាតូហិ, ធាតូភិ។ ធាតុយា, ធាតូនំ។ ធាតុយា, ធាតុយំ, ធាតូសុ។ អយំ ឥត្ថិលិង្គស្ស វិសេសោ។

យថា ច ទ្វិន្នំ **ធាតុ**សទ្ទានំ វិសេសោ បញ្ញាយតិ, តថា ទ្វិន្នម្បិ **គោ**សទ្ទានំ វិសេសោ បញ្ញាយតេវ។ យថា ច បុន្នបុំសកលិង្គានំ ទ្វិន្នំ **អាយុ**សទ្ទានំ “អាយុ, អាយូ, អាយវោ”តិអាទិនា, “អាយុ, អាយូ, អាយូនី”តិអាទិនា ច វិសេសោ បញ្ញាយតិ, យថា ទ្វិន្នម្បិ **គោ**សទ្ទានំ វិសេសោ បញ្ញាយតេវ។ តថា ហិ វិសទាការវោហារោ បុល្លិង្គំ, អវិសទាការវោហារោ ឥត្ថិលិង្គំ, ឧភយមុត្តាការវោហារោ នបុំសកលិង្គំ។

ឥទានិ ឥមមេវត្ថំ បាកដតរំ កត្វា សង្ខេបតោ កថយាម – **បុរិសោ**តិ វិសទាការវោហារោ, **កញ្ញា**តិ អវិសទាការវោហារោ, **រូប**ន្តិ ឧភយមុត្តាការវោហារោ។ បុរិសោ តិដ្ឋតិ, កញ្ញា តិដ្ឋតិ, កញ្ញា តិដ្ឋន្តិ, កញ្ញា បស្សតិ, ភោតិយោ កញ្ញា តិដ្ឋថ, ឯត្ថេកបទមសមំ, ចត្តារិ សមានិ។ បុរិសា តិដ្ឋន្តិ, បុរិសា និស្សជំ, ភវន្តោ បុរិសា គច្ឆថ។ កញ្ញាយោ តិដ្ឋន្តិ, កញ្ញាយោ បស្សតិ, ភោតិយោ កញ្ញាយោ គច្ឆថ, តីណិ តីណិ សមានិ។ បុរិសំ បស្សតិ, កញ្ញំ បស្សតិ, ទ្វេ អសមានិ។ បុរិសេ បស្សតិ, បុរិសេ បតិដ្ឋិតំ, ទ្វេ សមានិ។ តេន បុរិសេន កតំ, តាយ កញ្ញាយ កតំ, តាយ កញ្ញាយ ទេតិ, តាយ កញ្ញាយ អបេតិ, តាយ កញ្ញាយ សន្តកំ, តាយ កញ្ញាយ បតិដ្ឋិតំ, ឯកមសមំ, បញ្ច សមានិ។ ឯវំ បុល្លិង្គស្ស វិសទាការវោហារតា ទិស្សតិ, ឥត្ថិលិង្គស្ស អវិសទាការវោហារតា ទិស្សតិ។ នបុំសកលិង្គស្ស បន “រូបំ, រូបានិ, រូបា។ រូបំ, រូបានិ, រូបេ។ ភោ រូប, ភវន្តោ រូបានិ, រូបា”តិ ឯវំ តីសុ បច្ចត្តោបយោគាលបនដ្ឋានេសុ ស**និ**ការាយ វិសេសាយ រូបមាលាយ វសេន ឧភយមុត្តាការវោហារតា ទិស្សតិ, បុមិត្ថិលិង្គានំ តីសុ ឋានេសុ ស**និ**ការានិ រូបានិ សព្ពទា ន សន្តិ, ឥតិ វិសទាការវោហារោ បុល្លិង្គំ, អវិសទាការវោហារោ ឥត្ថិលិង្គំ, ឧភយមុត្តាការវោហារោ នបុំសកលិង្គន្តិ វេទិតព្ពំ។

អយំ នយោ “សទ្ធា សតិ ហិរិ, យា ឥត្ថី សទ្ធា បសន្នា, តេ មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា, បហូតំ សទ្ធំ បដិយត្តំ, សទ្ធំ កុល”ន្តិអាទីសុ សមានសុតិកសទ្ទេសុបិ បទមាលាវសេន លព្ភតេវ។ យា ច បន ឥត្ថិលិង្គស្ស អវិសទាការវោហារតា វុត្តា, សា ឯកច្ចេសុបិ សង្ខ្យាសទ្ទេសុ លព្ភតិ។ តថា ហិ វីសតិអាទយោ នវុតិបរិយន្តា សទ្ទា ឯកវចនន្តា ឥត្ថិលិង្គាតិ វុត្តា, ឯត្ថ “វីសតិយា”តិ បញ្ចក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ, តថា “តីសាយា”តិអាទីនំ “នវុតិយា”តិ បទបរិយន្តានំ, ឯវំ **វីសតិ**អាទីនំ **កញ្ញា**សទ្ទស្សេវ អវិសទាការវោហារតា លព្ភតីតិ អវគន្តព្ពំ។ យទិ ឯវំ **តិចតុ**សទ្ទេសុ កថន្តិ? **តិចតុ**សទ្ទា បន យស្មា “តយោ តិស្សោ តីណិ, ចត្តារោ ចតុរោ ចតស្សោ ចត្តារី”តិ អត្តនោ អត្តនោ រូបានិ អភិធេយ្យលិង្គានុគភត្តា យថាសកលិង្គវសេន “បុរិសា កញ្ញាយោ ចិត្តានី”តិអាទីហិ វិសទាវិសទោភយរហិតាការវោហារសង្ខាតេហិ សទ្ទេហិ យោគំ គច្ឆន្តិ, តស្មា បច្ចេកលិង្គវសេន វិសទាវិសទោភយរហិតាការវោហារាតិ វត្តុមរហន្តិ។

សព្ពនាមេសុបិ អយំ តិវិធោ អាការោ លព្ភតិ រូបវិសេសយោគតោ។ កថំ? បុន្នបុំសកវិសយេ “តស្ស កស្ស” ឥច្ចាទីនិ សព្ពានិ សព្ពនាមិករូបានិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីយន្តានិ ភវន្តិ, ឥត្ថិលិង្គវិសយេ “តស្សា កស្សា” ឥច្ចាទីនិ សព្ពនាមិករូបានិ តតិយាចតុត្ថីបញ្ចមីឆដ្ឋីសត្តមិយន្តានិ ភវន្តិ, តស្មា សព្ពនាមត្តេបិ ឥត្ថិលិង្គស្ស អវិសទាការវោហារតា ឯកន្តតោ សម្បដិច្ឆិតព្ពា។ ឯត្ថ បន សុលភានិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានិ អនាហរិត្វា សុទុល្លភភាវេន តតិយាបញ្ចមីសត្តមីរូបានិ សាសនតោ អាហរិត្វា ទស្សេស្សាម ភគវតោ បាវចនេ និក្កង្ខភាវេន សោតូនំ បរមសណ្ហសុខុមញ្ញាណាធិគមត្ថំ។ តំ យថា? “អាយស្មា ឧទាយី យេន សា កុមារិកា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា តស្សា កុមារិកាយ សទ្ធឹ ឯកោ ឯកាយ រហោ បដិច្ឆន្នេ អាសនេ អលំកម្មនីយេ និសជ្ជំ កប្បេសី”តិ។ ឯត្ថ “តស្សា”តិ តតិយាយ រូបំ, “តស្សា”តិ តតិយាយ រូបេ ទិដ្ឋេយេវ “សព្ពស្សា កតរិស្សា”តិអាទីនិ តតិយារូបានិ បាឡិយំ អនាគតានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ នាម តេសំ អញ្ញមញ្ញសមានគតិកត្តា, ទិដ្ឋេន ច អទិដ្ឋស្សបិ យុត្តស្ស គហេតព្ពត្តា។ “កស្សាហំ កេន ហាយាមី”តិ ឯត្ថ “កស្សា”តិ បញ្ចមិយា រូបំ, “កស្សា”តិ បញ្ចមិយា រូបេ ទិដ្ឋេយេវ “សព្ពស្សា កតរិស្សា”តិអាទីនិ បញ្ចមិយា រូបានិ បាឡិយំ អនាគតានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ នាម។ “អញ្ញតរោ ភិក្ខុ វេសាលិយំ មហាវនេ មក្កដឹ អាមិសេន ឧបលាបេត្វា តស្សា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ អញ្ញតរិស្សា ឥត្ថិយា បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតី”តិ ច ឯត្ថ “តស្សា អញ្ញតរិស្សា”តិ ច សត្តមិយា រូបំ, តស្មឹ ទិដ្ឋេយេវ “សព្ពស្សា កតរិស្សា”តិអាទីនិ សត្តមិយា រូបានិ បាឡិយំ អនាគតានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ នាមាតិ។

ននុ ច ភោ “តស្សា កុមារិកាយ សទ្ធិ”ន្តិ ឯត្ថ “តស្សា”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបល្លាសេន វុត្តំ, “តាយា”តិ ហិស្ស អត្ថោ, តថា “កស្សាហំ កេន ហាយាមី”តិ ឥទម្បិ វិភត្តិវិបល្លាសេន វុត្តំ។ “កាយា”តិ ហិស្ស អត្ថោ។ “អញ្ញតរិស្សា

ឥត្ថិយា បដិពទ្ធចិត្តោ”តិ ឯត្ថាបិ “អញ្ញតរិស្សា”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបល្លាសេន វុត្តំ។ “អញ្ញតរិស្ស”ន្តិ ហិស្ស អត្ថោតិ? តន្ន, ឦទិសេសុ ចុណ្ណិយបទវិសយេសុ វិភត្តិវិបល្លាសស្ស អនិច្ឆិតព្ពត្តា។ ននុ ច ភោ ចុណ្ណិយបទវិសយេបិ “សង្ឃេ គោតមិ ទេហី”តិអាទីសុ “សង្ឃស្សា”តិ វិភត្តិវិបល្លាសត្ថំ វទន្តិ គរូតិ? សច្ចំ, តថាបិ តាទិសេសុ ឋានេសុ ទ្វេ អធិប្បាយា ភវន្តិ អាធារបដិគ្គាហកភាវេន កុម្មសម្បទានានមិច្ឆិតព្ពត្តា។ តថា ហិ “សង្ឃស្ស ទេថា”តិ វត្តុកាមស្ស សតោ “សង្ឃេ ទេថា”តិ វចនំ ន វិរុជ្ឈតិ, យុជ្ជតិយេវ។ តថា “សង្ឃេ ទេថា”តិ វត្តុកាមស្សបិ សតោ “សង្ឃស្ស ទេថា”តិ វចនម្បិ ន វិរុជ្ឈតិ, យុជ្ជតិយេវ, យថា បន **អលាពុ លាពុ**សទ្ទេសុ វិសុំ វិសុំ វិជ្ជមានេសុបិ “លាពូនិ សីទន្តិ សិលា ប្លវន្តី”តិ ឯត្ថ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ **អ**ការលោបោ ហោតីតិ អក្ខរលោបោ ពុទ្ធិយា ករិយតិ។ តថា “សង្ឃេ គោតមិ ទេហី”តិអាទីសុបិ ពុទ្ធិយា វិភត្តិវិបល្លាសស្ស បរិកប្បនំ កត្វា “សង្ឃស្សា”តិ វិបល្លាសត្ថមិច្ឆន្តិ អាចរិយា។ តស្មា “សង្ឃេ គោតមិ ទេហិ។ វេស្សន្តរេ វរំ ទត្វា”តិអាទីសុ វិភត្តិវិបល្លាសោ យុត្តោ “តស្សា កុមារិកាយា”តិអាទីសុ បន ន យុត្តោ, វិភត្តិវិបល្លាសោ ច នាម យេភុយ្យេន “នេវ ទានំ វិរមិស្ស”ន្តិអាទីសុ គាថាសុ ឥច្ឆិតព្ពោ។

តថាបិ វទេយ្យ យា សា តុម្ហេហិ “តស្សា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតី”តិ បាឡិ អាភតា, ន សា សត្តមីបយោគា។ “តស្សា”តិ ហិ ឥទំ ឆដ្ឋីយន្តបទំ “តស្សាមក្កដិយាអង្គជាតេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតី”តិ អត្ថសម្ភវតោតិ? តន្ន, **អដ្ឋកថាយំ** “តស្សាតិ ភុម្មវចន”ន្តិ វុត្តត្តា។ កិញ្ច ភិយ្យោ – អដ្ឋកថាយំយេវ “តស្សា ច សិក្ខាយ សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ សិក្ខតិ, តស្មិញ្ច សិក្ខាបទេ អវីតិក្កមន្តោ សិក្ខតី”តិ ឥមស្មឹ បទេសេ “តស្សា”តិ ភុម្មវចនំ និទ្ទេសោ កតោតិ។ ននុ ច ភោ តត្ថាបិ “តស្សា”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបល្លាសវសេន ភុម្មត្ថេ សាមិវចនន្តិ? “អតិវិយ ត្វំ វិភត្តិវិបល្លាសនយេ កុសលោសិ, វិភត្តិវិបល្លាសិកោ នាមា”តិ ភវំ វត្តព្ពោ។ យោ ត្វំ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ វុត្តបាឡិម្បិ ឧល្លង្ឃសិ, អដ្ឋកថាវចនម្បិ ឧល្លង្ឃសិ, អបរម្បិ តេ **និទ្ទេសបាឡឹ** អាហរិស្សាម។ សចេ ត្វំ បណ្ឌិតជាតិកោ, សញ្ញត្តឹ គមិស្សសិ។ សចេ អបណ្ឌិតជាតិកោ, អត្តនោ គាហំ អមុញ្ចន្តោយេវ សញ្ញត្តឹ ន គមិស្សតិ, សាសនេ ចិត្តឹ កត្វា សុណោហីតិ។ “តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តូ”តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថំ និទ្ទិសន្តេន បភិន្នបដិសម្ភិទេន សត្ថុកប្បេន អគ្គសាវកេន ធម្មសេនាបតិនា **អាយស្មតា សារិបុត្តេន** “ឥធាតិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មឹ អាទាយេ ឥមស្មឹ ធម្មេ”តិ ឯវំ “ឥមិស្សា”តិ បទំ ភុម្មវចនវសេន វុត្តំ។ តញ្ហិ “ឥធា”តិ បទស្ស អត្ថវាចកត្តា សត្តមិយា រូបន្តិ វិញ្ញាយតិ។ ឥតិ “ឥមិស្សា”តិ សត្តមិយា រូបេ ទិដ្ឋេយេវ “សព្ពស្សា កតរិស្សា”តិអាទីនិ សត្តមិយា រូបានិ បាឡិយំ អនាគតានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ នាម។

អបរម្បិ តេ សព្ពលោកានុកម្បកេន សព្ពញ្ញុនា អាហច្ចភាសិតំ បាឡឹ អាហរិស្សាម, ចិត្តឹ កត្វា សុណោហិ, “អដ្ឋានមេតំ ភិក្ខវេ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា អបុព្ពំ អចរិមំ ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជេយ្យុ”ន្តិ ឯត្ថ “ឯកិស្សា”តិ ឥទំ សត្តមិយា រូបំ។ ឯវំ “ឯកិស្សា”តិ សត្តមិយា រូបេ ទិដ្ឋេយេវ “សព្ពស្សា កតរិស្សា”តិអាទីនិ សត្តមិយា រូបានិ បាឡិយំ អនាគតានិបិ ទិដ្ឋានិយេវ នាម។ ន ហិ សព្ពថាបិ វោហារសរូបតោ បាឡិអាទីសុ ទិស្សន្តិ, ឯកច្ចេ ទិស្សន្តិ, ឯកច្ចេ ន ទិស្សន្តិយេវ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

> “តស្សា”ឥច្ចាទយោ សទ្ទា, “តាយ”ឥច្ចាទយោ វិយ;
> ញេយ្យា បញ្ចសុ ឋានេសុ, តតិយាទីសុ ធីមតា។
>
> តិណ្ណន្នំ បន **នា**ទីនំ, ហោតិ **ស**ព្យបទេសតោ;
> “តស្សា កស្សា”តិអាទីនិ, ភវន្តិ តតិយាទិសុ។

អត្រ បនាយំ បាឡិនយវិភាវនា អដ្ឋកថានយវិភាវនា ច – តស្សា កញ្ញាយ សទ្ធឹ គច្ឆតិ, តស្សា កញ្ញាយ កតំ, តស្សា កញ្ញាយ ទេតិ, តស្សា កញ្ញាយ អបេតិ, តស្សា កញ្ញាយ អយំ កញ្ញា ហីនា, តស្សា កញ្ញាយ អយំ កញ្ញា អធិកា, តស្សា កញ្ញាយ សន្តកំ, តស្សា កញ្ញាយ បតិដ្ឋិតន្តិ។ ទុល្លភាយំ នីតិ សាធុកំ ចិត្តឹ កត្វា បរិយាបុណិតព្ពា សាសនស្ស ចិរដ្ឋិតត្ថំ។ ឯវំ សព្ពថាបិ បាឡិអដ្ឋកថានយានុសារេន ឥត្ថិលិង្គស្ស អវិសទាការវោហារតា ញាតព្ពា។

ឯវំ បន ញត្វា វិញ្ញុជាតិនា “ទ្វិន្នំ **គោ**សទ្ទានំ រូបមាលាវិសេសេន លិង្គនានត្តំ ហោតី”តិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ។ **គោ**សទ្ទោ ហិ “បុរិសោ មាតុគាមោ ឱរោធោ អាបោ សត្ថា”តិអាទយោ វិយ ន និយោគា វិសទាការវោហារោ, នាបិ “កញ្ញា រត្តិ ឥត្ថី”តិអាទយោ វិយ និយោគា អវិសទាការវោហារោ។ តថា ហិ អយំ បុល្លិង្គភាវេ **ធាតុ**សទ្ទោ វិយ វិសទាការវោហារោ, ឥត្ថិលិង្គភាវេ អវិសទាការវោហារោ ។ ឥតិ ឥមស្ស អត្ថស្ស សោតូនំ ញាបនេន បរមសណ្ហសុខុមញាណប្បដិលាភត្ថំ “គោ, គាវី គាវោ។ គាវី, គវោ”តិអាទិនា ឱការន្តស្ស ឥត្ថិលិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស អាវេណិកា នាមិកបទមាលា វុត្តា។ ឯត្ថ បន “គាវី”ន្តិ ឯកវចនត្តមាគតំ, “គោ គោហី”តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “គាវោ

គាវី គាវ”ន្តិ តិក្ខត្តុំ, “គាវិយា”តិ បញ្ចក្ខត្តុំ, ឯវមេត្ថ បញ្ចក្ខត្តុំ អាគតបទានំ វសេន អវិសទាការោ ទិស្សតីតិ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គន្តិ គហេតព្ពំ។ ឥមញ្ហិ នយំ មុញ្ចិត្វា នត្ថិ អញ្ញោ នយោ យេន **គោ**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ សិយា។ តស្មា ឥទមេវ អម្ហាកំ មតំ សារតោ បច្ចេតព្ពំ។ បុមិត្ថិលិង្គសង្ខាតានំ ទ្វិន្នំ **គោ**សទ្ទានំ រូបមាលាយ និព្ពិសេសតំ វទន្តានំ បន អាចរិយានំ មតំ បុល្លិង្គេ វត្តមានេន **គោ**សទ្ទេនិ’ត្ថិលិង្គេ វត្តមានស្ស **គោ**សទ្ទស្ស រូបមាលាយ សទិសត្តេ សតិ **មាតុគាម**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយោ សមំ យោជេត្វា បុមិត្ថិលិង្គភាវបរិកប្បនំ វិយ ហោតីតិ ន សារតោ បច្ចេតព្ពំ។

ឯត្ថ បន កិញ្ចិ លិង្គសំសន្ទនំ កថយាម – ហេដ្ឋា និទ្ទិដ្ឋស្ស **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គស្ស **គោ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយំ “គាវុំ គាវំ គាវេនា”តិអាទីនិ ឯកក្ខត្តុមាគតានិ, “គោ គោហី”តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “គាវោ គវោ គវ”ន្តិ ឥមានិ បន “សត្ថា រាជា”តិអាទីនិ វិយ តិក្ខត្តុំ, ចតុក្ខត្តុំ វា បនេត្ថ បញ្ចក្ខត្តុំ វា អាគតបទានិ ន សន្តិ។ តទភាវតោ វិសទាការោ ទិស្សតិ។ **បុរិស**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលាយម្បិ “បុរិសោ បុរិស”ន្តិអាទីនិ ឯកក្ខត្តុមាគតានិ, “បុរិសេ”តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “បុរិសា”តិ តិក្ខត្តុំ។ ឯវំ វិសទាការោ ទិស្សតិ។ **អា**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស បន “កញ្ញា”ន្តិអាទីនិ ឯកក្ខត្តុមាគតានិ, “កញ្ញាហី”តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “កញ្ញាយោ”តិអាទីនិ តិក្ខត្តុំ, “កញ្ញា”តិ ឥទំ ចតុក្ខត្តុំ, “កញ្ញាយា”តិ ឥទំ បន បញ្ចក្ខត្តុំ។ ឯវំ អវិសទាការោ ទិស្សតិ។ **អា**ការន្តបុល្លិង្គស្សាតុ “សត្ថរី”តិអាទីនិ ឯកក្ខត្តុមាគតានិ, “សត្ថុ”តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “សត្ថា”តិអាទីនិ តិក្ខត្តុំ, ឯវំ វិសទាការោ ទិស្សតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពាសុបិ បុមិត្ថិលិង្គបទមាលាសុ វិសទាការោ ច អវិសទាការោ ច វេទិតព្ពោ។ នបុំសកលិង្គស្ស បន នាមិកបទមាលាយំ “ចិត្តេនា”តិអាទីនិ ឯកក្ខត្តុមាគតានិ, “ចិត្ត”ន្តិអាទីនិ ទ្វិក្ខត្តុំ, “ចិត្តានី”តិ ឥទំ តិក្ខត្តុំ អាគតំ។ **អដ្ឋិ អាយុ**សទ្ទាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ឧភយមុត្តាការោ ទិស្សតិ។ កិញ្ចាបេត្ថ ចតុក្ខត្តុំ បញ្ចក្ខត្តុំ វា អាគតបទានំ អភាវតោ វិសទាការោ ឧបលព្ភមានោ វិយ ទិស្សតិ, តថាបិ យស្មា “ចិត្តំ អដ្ឋិ អាយូ”តិអាទីនិ នបុំសកានិ “គច្ឆំ អគ្គិ ភិក្ខូ”តិអាទីនំ បុល្លិង្គានំ នយេន អប្បវត្តនតោ វិសទាការញ្ច, “រត្តិ យាគូ”តិអាទីនំ ឥត្ថិលិង្គានំ នយេន អប្បវត្តនតោ អវិសទាការញ្ច ឧភយមនុបគម្ម វិសេសតោ “ចិត្តំ, ចិត្តានិ, ចិត្តា។ ចិត្តំ, ចិត្តានិ, ចិត្តេ”តិអាទិនា ស**និ**ការាយ រូបមាលាយ រូបវន្តានិ ភវន្តិ, តស្មា តេសមាការោ ឧភយមុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

តិវិធោបាយំ អាការោ សក្កដភាសាសុ ន លព្ភតិ។ តេនេស សព្ពេសុបិ ព្យាករណសត្ថេសុ ន វុត្តោ។ សព្ពសត្តានំ បន មូលភាសាភូតាយ ជិនេរិតាយ មាគធិកាយ សភាវនិរុត្តិយា លព្ភតិ។ តថា ហិ អយំ និរុត្តិមញ្ជូសាយំ វុត្តោ –

កឹ បនេតំ លិង្គំ នាម? កេចិ តាវ វទន្តិ –

“ថនកេសវតី ឥត្ថី, មស្សុវា បុរិសោ សិយា។ ឧភិន្នមន្តរំ ឯតំ, ឥតរោ’ភយមុត្តកោ’តិ

វុត្តត្តា វិសិដ្ឋា ថនកេសាទយោ លិង្គ”ន្តិ, ឯតំ ន សព្ពត្ថ, គង្គាសាលរុក្ខាទីនំ ថនាទិនា សម្ពន្ធាភាវតោ។

អបរេ វទន្តិ – “ន លិង្គំ នាម បរមត្ថតោ កិញ្ចិ អត្ថិ, លោកសង្កេតរូឡ្ហោ បន វោហារោ លិង្គំ នាមា”តិ។ ឥទមេត្ថ សន្និដ្ឋានំ។ សព្ពលិង្គិកោបិ សទ្ទោ ហោតិ **តដំ តដី តដោ**តិ។ យទិ ច បរមត្ថតោ លិង្គំ នាម សិយា, កថំ អញ្ញមញ្ញវិរុទ្ធានំ តេសំ ឯកត្ថ សមាវេសោ ភវតិ, តស្មា យស្ស កស្សចិ អត្ថស្ស អវិសទាការវោហារោ ឥត្ថិលិង្គំ, វិសទាការវោហារោ បុល្លិង្គំ, ឧភយមុត្តាការវោហារោ នបុំសកលិង្គន្តិ វេទិតព្ពន្តិ។

ឯត្ថ បន នាមិកបទមាលាសង្ខាតបពន្ធវសេនេវ អវិសទាការវោហារាទិកា គហេតព្ពា, ន ឯកេកបទវសេន។ តថា ហិ “កញ្ញា បុរិសោ ចិត្ត”ន្តិ ច, “កញ្ញាយោ បុរិសា ចិត្តានី”តិ ច ឯវមាទិកស្ស ឯកេកបទស្ស អវិសទាការវោហារាទិកា ន ទិស្សតិ។ យស្មា បន បពន្ធវសេន វិសទាការវោហារាទិភាវេ សិទ្ធេយេវ សមុទាយាវយវត្តា ឯកេកបទស្សាបិ អវិសទាការវោហារាទិកា សិជ្ឈតេវ។

កេចិ បន នាមិកបទមាលាសង្ខាតំ បពន្ធំ អបរាមសិត្វា ឯកេកបទវសេនេវ អវិសទាការវោហារាទិកំ ឥច្ឆន្តិ, តេ វត្តព្ពា “យទិ ឯកេកបទស្សេវ អវិសទាការវោហារាទិកា សិយា, ឯវំ សន្តេ ‘កញ្ញា បុរិសា សត្ថា គុណវា រាជា’តិអាទីនំ បទានំ អាការសុតិវសេន, ‘បុរិសោ សត្ថារោ កញ្ញាយោ’តិអាទីនំ បន **ឱ**ការសុតិវសេន, ‘ចិត្តំ បុរិសំ កញ្ញ’ន្តិអាទីនំ អនុសារសុតិវសេន អញ្ញមញ្ញំ សមានសុតិសម្ភវា កថំ អវិសទាការវោហារាទិកា សិយា”តិ?

កិញ្ចាបិ តេ ឯវំ វទេយ្យុំ “សិយា ឯវំ, នានត្ថំ បន តេសំ ទុប្បដិវេធ”ន្តិ។ តេ វត្តព្ពា “មា តុម្ហេ ឯវមវចុត្ថ, ទុដ្ឋានតរម្បិ និព្ពានំ កថនសមត្ថំ បុគ្គលំ និស្សាយ ជានន្តិ, តស្មា សុដ្ឋុ ឧបបរិក្ខិត្វា វទេថា”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា តតោ ឧត្តរិ តេ បញ្ហំ បុច្ឆិតព្ពា “**ពោធិ**សទ្ទោ **អាយុ**សទ្ទោ ច កតរលិង្គោ”តិ។ តេ ជានន្តា ឯវំ វក្ខន្តិ “**ពោធិ** សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ បុល្លិង្គោ ច, **អាយុ**សទ្ទោ ច បន នបុំសកលិង្គោ ច បុល្លិង្គោ ចាតិ ទ្វិលិង្គា ឯតេ សទ្ទា”តិ។ តេ វត្តព្ពា “យទិ **ពោធិ**សទ្ទោ ច **អាយុ**សទ្ទោ ច ទ្វិលិង្គា ឯតេ សទ្ទា, ឯវំ សន្តេ ទ្វិន្នំ **ពោធិ**សទ្ទានំ ឯកបទភាវេន វត្តិតានំ អច្ចន្តសមានសុតិកានំ កថំ អវិសទាការវោហារតា ច វិសទាការវោហារតា ច សិយា, កថញ្ច បន ទ្វិន្នំ **អាយុ**សទ្ទានំ ឯកបទភាវេន វត្តិតានំ អច្ចន្តសមានសុតិកានំ ឧភយមុត្តាការវោហារតា ច វិសទាការវោហារតា ច សិយា”តិ? ឯវំ វុត្តា តេ អទ្ធា កិញ្ចិ ឧត្តរិ អបស្សន្តា និរុត្តរា ភវិស្សន្តិ។ សទ្ទសត្ថវិទូ បន សទ្ទសត្ថតោ នយំ គហេត្វា វទន្តិ –

> “ឯសេ’សា ឯត’មិតិ ច,
> បសិទ្ធិ អត្ថេសុ យេសុ លោកស្ស;
> ‘ថីបុមនបុំសកានី’តិ,
> វុច្ចន្តេ តានិ នាមានី”តិ។

តេសំ កិរ អយមធិប្បាយោ – “ឯសោ បុរិសោ, ឯសោ មាតុគាមោ, ឯសោ រាជា, ឯសា ឥត្ថី, ឯសា លតា, ឯតំ នបុំសកំ, ឯតំ ចិត្ត”ន្តិ ឯវំ បុរិសាទីសុ យេសុ អត្ថេសុ លោកស្ស “ឯសោ ឯសា ឯត”ន្តិ ច បសិទ្ធិ ហោតិ, តេសុ អត្ថេសុ តានិ នាមានិ “បុមិត្ថិនបុំសកលិង្គានី”តិ វុច្ចន្តិ, តំទ្វារេន អញ្ញានិបីតិ។ ឯវំ វទន្តេហិ តេហិ “ត មិនា នាម អាការេន ‘ឯសោ ឯសា ឯត’ន្តិ នាមានិ អញ្ញានិ ច បុល្លិង្គាទិនាមំ លភន្តី”តិ អយំ វិសេសោ ន ទស្សិតោ, សទ្ទម្ហនយញ្ញូហិ បន នេរុត្តិកេហិ ទស្សិតោ “យស្ស កស្សចិ អត្ថស្ស អវិសទាការវោហារោ ឥត្ថិ លិង្គ”ន្តិអាទិនា។

កេចិ បន “អវិសទាការានំ អត្ថានំ វាចកោ វោហារោ ឥត្ថិលិង្គ”ន្តិអាទីនិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ យទិ ហិ អវិសទាការានំ អត្ថានំ វាចកោ វោហារោ ឥត្ថិលិង្គំ, ឯវំ សន្តេ មាតុគាមកលត្តកន្តកណ្ដកគុម្ពាទយោបិ វោហារា ឥត្ថិលិង្គានិ សិយុំ អវិសទាការត្តា តទត្ថានំ។ យទិ បន វិសទាការានំ អត្ថានំ វាចកោ វោហារោ បុល្លិង្គំ, ឯវំ សន្តេ “ទេវតា សទ្ធា ញាណ”មិច្ចាទយោបិ វោហារា បុល្លិង្គានិ សិយុំ វិសទាការត្តា តទត្ថានំ។ អថ វា យទិ អវិសទាការានំ អត្ថានំ វាចកោ វោហារោ ឥត្ថិលិង្គំ, វិសទាការានំ បនត្ថានំ វាចកោ វោហារោ បុល្លិង្គំ, ឯវំ សន្តេ ឯកស្សេវត្ថស្ស ឯកក្ខណេ ទ្វីហិ លិង្គេហិ ន វត្តព្ពតា សិយា –

> “អត្តកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមាសិ ទេវតេ;
> ករោមិ តេ តំ វចនំ, ត្វំសិ អាចរិយោ មមា”តិ។

យទិ ច ឧភយមុត្តាការានំ អត្ថានំ វាចកោ វោហារោ នបុំសកលិង្គំ, ឯវំ សន្តេ ឧភយមុត្តាការានំ អត្ថានំ តិណរុក្ខាទីសុ “តទំ នាមា”តិ និយមាភាវតោ លិង្គវចនំ វិរុទ្ធំ សិយា។ អបិច “បញ្ញារតនំ។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានំ សាវកយុគ”ន្តិ ច អាទិនា នបុំសកលិង្គវចនេន តទត្ថានម្បិ ឧភយមុត្តាការតា វុត្តា សិយា។ អបិច ឯកម្បិ តីរំ “តដំ តដី តដោ”តិ តីហិ លិង្គេហិ ន វត្តព្ពំ សិយា។ ឯកម្បិ ច ញាណំ “បញ្ញាណំ បញ្ញា បជាននា អមោហោ”តិអាទិនា តីហិ លិង្គេហិ ន វត្តព្ពំ សិយា, តស្មា តំ នយំ អគ្គហេត្វា យថាវុត្តោយេវ នយោ គហេតព្ពោ។

លោកស្មិញ្ហិ ឥត្ថីនំ ហេដ្ឋិមកាយោ វិសទោ ហោតិ, ឧបរិមកាយោ អវិសទោ, ឧរមំសំ អវិសទំ, គមនាទីនិបិ អវិសទានិ ។ ឥត្ថិយោ ហិ គច្ឆមានា អវិសទំ គច្ឆន្តិ, តិដ្ឋមានា និបជ្ជមានា និសីទមានា ខាទមានា ភុញ្ជមានា អវិសទំ ភុញ្ជន្តិ។ បុរិសម្បិ ហិ អវិសទំ ទិស្វា “មាតុគាមោ វិយ គច្ឆតិ តិដ្ឋតិ និបជ្ជតិ និសីទតិ ខាទតិ ភុញ្ជតី”តិ វទន្តិ។ ឥតិ យថា ឥត្ថិយោ យេភុយ្យេន អវិសទាការា, តថា យស្ស កស្សចិ សវិញ្ញាណកស្ស វា អវិញ្ញាណកស្ស វា អត្ថស្ស យេ វោហារា យេភុយ្យេន អវិសទាការា, តេយេវ ឥត្ថិលិង្គានិ នាម ភវន្តិ។ តំ យថា? “កញ្ញា ទេវតា ធី តលិកា ទុព្ពា សទ្ធា រត្តិ ឥត្ថី យាគុ វធូ” ឥច្ចេវមាទីនិ។ បុរិសានំ បន ហេដ្ឋិមកាយោ អវិសទោ ហោតិ, ឧបរិម កាយោ វិសទោ, ឧរមំសំ វិសទំ, គមនាទីនិបិ វិសទានិ ហោន្តិ។ បុរិសា ហិ គច្ឆមានា វិសទំ គច្ឆន្តិ, តិដ្ឋមានា និបជ្ជមានា និសីទមានា ខាទមានា ភុញ្ជមានា វិសទំ ភុញ្ជន្តិ។ ឥត្ថិម្បិ ហិ គមនាទីនិ វិសទានិ កុរុមានំ ទិស្វា “បុរិសោ វិយ គច្ឆតី”តិអាទីនិ វទន្តិ។ ឥតិ យថា បុរិសា យេភុយ្យេន វិសទាការា, តថា យស្ស កស្សចិ ស វិញ្ញាណកស្ស វា អវិញ្ញាណកស្ស វា អត្ថស្ស យេ វោហារា យេភុយ្យេន វិសទាការា, តេយេវ បុល្លិង្គានិ នាម ភវន្តិ។ តំ យថា? “បុរិសោ មាតុគាមោ ឱរោធោ អាបោ រុក្ខោ មោហោ សត្ថា” ឥច្ចេវមាទីនិ។ យថា ច បន នបុំសកា

ឧភយមុត្តាការា, តថា យស្ស កស្សចិ សវិញ្ញាណកស្ស វា អវិញ្ញាណកស្ស វា អត្ថស្ស យេ វោហារា ឧភយមុត្តាការា, តេយេវ នបុំសកលិង្គានិ នាម ភវន្តិ។ តំ យថា? “ចិត្តំ រូបំ ឥត្ថាគារំ កលត្តំ នាដកំ រតនំ ញាណំ អដ្ឋិ អាយុ”ឥច្ចេវមាទីនិ។ ឥច្ចេវំ នាមិកានំ សព្ពេសម្បិ វោហារានំ –

> វិសទាវិសទាការា, អាការោ’ភយមុត្តកោ;
> លិង្គស្ស លក្ខណំ ឯតំ, ញេយ្យំ **សព្វា**ទិប្បពន្ធតោ។

ឥទំ ឋានំ ទុព្ពិនិវិជ្ឈំ មហាវនគហនំ និគ្គុម្ពំ និជ្ជដំ កត្វា ទស្សិតំ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពំ។ ឥតិ សព្ពេសំ នាមិកបទានំ បពន្ធនិស្សិតេន អវិសទាការវោហារាទិភាវេន ឥត្ថិលិង្គាទិភាវស្ស សម្ភវតោ ទ្វិន្នម្បិ **គោ**សទ្ទានំ បពន្ធនិស្សិតេន អវិសទាការវោហារាទិភាវេន យថាសកំ ឥត្ថិលិង្គាទិភាវោ វេទិតព្ពោ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឱការន្តតាបកតិកំ **ឱ**ការន្តិត្ថិលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឯវំ សព្ពថាបិ **អា**ការន្ត **ឥ**វណ្ណន្ត **ឧ**វណ្ណ**ន្តោ**ការន្តវសេន ឆព្ពិធានិ ឥត្ថិលិង្គានិ និរវសេសតោ គហិតានិ ភវន្តិ។ ឯតេសុ បន កេសញ្ចិ **អា**ការន្តានំ **ឦ**ការន្តានញ្ច កត្ថចិ បច្ចត្តេកវចនស្ស **ឯ**ការាទេសវសេន យោ បភេទោ ទិស្សតិ, សោ ឥទានិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ –

> “ន ត្វំ រាជ វិជានាសិ, អឌ្ឍរត្តេ អនាគតេ;
> អព្យយតំ វិលបសិ, វិរត្តេ កោសិយាយនេ”តិ

ឥមស្មិំ **រាជជាតកេ** “វិរត្តា”តិ **អា**ការន្តវសេន វត្តព្ពេ បច្ចត្តវចនស្ស **ឯ**ការាទេសវសេន “វិរត្តេ”តិ វុត្តំ។ តថា “កោសិយាយនី”តិ **ឦ**ការន្តវសេន វត្តព្ពេ បច្ចត្តវចនស្ស **ឯ**ការាទេសវសេន “កោសិយាយនេ”តិ វុត្តំ។ តេន **អដ្ឋកថាចរិយោ “វិរត្តេ កោសិយាយនេ**តិ មាតា នោ កោសិយាយនី ព្រាហ្មណី វិរត្តា អម្ហាកំ បិតរិ និប្បេមា ជាតា”តិ អត្ថំ សំវណ្ណេសិ។ ននុ ច ភោ **បាឡិយំ** “វិរត្តេ”តិ, “កោសិយាយនេ”តិ ច បច្ចត្តវចនស្ស ទស្សនតោ **“ឯ**ការន្តម្បិ ឥត្ថិលិង្គំ អត្ថី”តិ វត្តព្ពន្តិ? ន វត្តព្ពំ **អា**ការីការន្តោគធរូបវិសេសត្តា តេសំ រូបានំ។ អាទេសវសេន ហិ សិទ្ធត្តា វិសុំ **ឯ**ការន្តំ ឥត្ថិលិង្គំ នាម នត្ថិ, តស្មា ឥត្ថិលិង្គានំ យថាវុត្តា ឆព្ពិធតាយេវ គហេតព្ពា។

> ឥច្ចេវំ ឥត្ថិលិង្គានំ, បកិណ្ណនយសាលិនី;
> បទមាលា វិភត្តា មេ, សាសនត្ថំ សយម្ភុនោ។

> សទ្ទនីតិសូរិយោយំ,
> អនេកសុវិនិច្ឆយរស្មិកលាបោ;
> សំសយន្ធការនុទោ,
> កស្ស មតិបទុមំ ន វិកាសេ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

ឥត្ថិលិង្គានំ នាមិកបទមាលាវិភាគោ

អដ្ឋមោ បរិច្ឆេទោ។

៩. នបុំសកលិង្គនាមិកបទមាលា

អថ បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា និគ្គហីតន្តនបុំសកលិង្គានំ “ភូតំ”ឥច្ចាទិកស្ស បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម –

ចិត្តំ, ចិត្តានិ។ ចិត្តំ, ចិត្តានិ។ ចិត្តេន, ចិត្តេហិ, ចិត្តេភិ។ ចិត្តស្ស, ចិត្តានំ។ ចិត្តា, ចិត្តស្មា, ចិត្តម្ហា, ចិត្តេហិ, ចិត្តេភិ។ ចិត្តស្ស, ចិត្តានំ។ ចិត្តេ, ចិត្តស្មិំ, ចិត្តម្ហិ, ចិត្តេសុ។ ភោ ចិត្ត, ភោ ចិត្តា, ភវន្តោ ចិត្តានិ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

ឯត្ថ កិញ្ចាបិ “ចិត្តា”តិ បច្ចត្តពហុវចនំ “ចិត្តេ”តិ ឧបយោគពហុវចនញ្ច អនាគតំ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ អញ្ញេសម្បិ តាទិសានំ និគ្គហីតន្តនបុំសករូបានំ ទស្សនតោ **វិភង្គបាឡិ**យញ្ច “ឆ ចិត្តា អព្យាកតា”តិអាទិទស្សនតោ គហេតព្ពមេវ , តស្មា “ចិត្តំ, ចិត្តានិ, ចិត្តា។ ចិត្តំ, ចិត្តានិ, ចិត្តេ”តិ កមោ វេទិតព្ពោ។ និគ្គហីតន្តានញ្ហិ នបុំសកលិង្គានំ កត្ថចិ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គានំ វិយ បច្ចត្តោបយោគពហុវចនានិ ភវន្តិ។ តានិ ច បុល្លិង្គេន វា សលិង្គេន វា អលិង្គេន វា សទ្ធឹ សមានាធិករណានិ ហុត្វា កេវលានិ វា បាវចនេ សញ្ចរន្តិ។ អត្រ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា។ ចត្តារោ សម្មប្បធានា។ សព្ពេ មាលា ឧបេន្តិមំ។ យស្ស ឯតេ ធនា អត្ថិ។ ចត្តារោ មហាភូតា។ តីណិន្ទ្រិយា។ ទ្វេ ឥន្ទ្រិយា។ ទសិន្ទ្រិយា។ ទ្វេ មហាភូតេ និស្សាយ ទ្វេ មហាភូតា, បញ្ច វិញ្ញាណា, ចតុរោ អង្គេ អធិដ្ឋាយ, សេមិ វម្មិកមត្ថកេ, រូបា សទ្ទា រសា គន្ធា។ រូបេ ច សទ្ទេ ច អថោ រសេ ច។ ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណ”ន្តិ ឯវមាទយោ អនេកសតា បាឡិប្បទេសា ទដ្ឋព្ពា។

ឯត្ថ បន “សតិបដ្ឋានា”តិអាទីនិ បទានិ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តានីតិ ន គហេតព្ពានិ **សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ បឋមេករចនដ្ឋានេ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវេន បិតភាវស្ស អទស្សនតោ។ “ចត្តារោ”តិអាទីនិយេវ បន បទានិ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តានីតិ គហេតព្ពានិ និយោគា និគ្គហីតន្តេហិ នបុំសកលិង្គេហិ **សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីហិ សទ្ធឹ តេសំ សមានាធិករណភាវស្ស ទស្សនតោតិ។

កេចេត្ថ វទេយ្យុំ – ននុ “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទិប្បយោគទស្សនតោ **សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវោ លព្ភតិ។ ឯវំ សន្តេ កស្មា តុម្ហេហិ “**សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ បឋមេករចនដ្ឋានេ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវេន បិតភាវស្ស អទស្សនតោ”តិ វុត្តំ, កស្មា ច ឯកន្តតោ **សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ និគ្គហីតន្តនបុំសកលិង្គតា អនុមតា, ននុ “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទិទស្សនតោ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាទីសុបិ “**សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទយោ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តា”តិ វត្តព្ពាតិ? ន វត្តព្ពា, កស្មាតិ ចេ? “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទីសុបិ **សតិបដ្ឋានចិត្ត**សទ្ទាទីនំ លិង្គវិបល្លាសវសេន អនិច្ឆិតព្ពតោ។ តត្ថ ហិ បុល្លិង្គេន **ធម្ម**សទ្ទេន យោជេតុំ ធម្មិស្សរោ ភគវា **ធម្មា**បេក្ខំ កត្វា “សតិបដ្ឋានោ, ចិត្តោ, ចិត្តា”តិ ច អភាសិ។ កេវលា ហិ **សតិបដ្ឋាន** ចិត្តសទ្ទាទយោ **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គភាវេន កត្ថចិបិ យោជិតា ន សន្តិ, និគ្គហីតន្តនបុំសកភាវេន បន យោជិតា សន្តិ។

តថា ហិ “ចិត្តោ គហបតី”តិ ឯត្ថាបិ បុល្លិង្គ**គហបតិ**សទ្ទំ អបេក្ខិត្វា វិញ្ញាណេ បវត្តំ ចិត្តនាមំ បណ្ណត្តិវសេន បុគ្គលេ អារោបេត្វា បុគ្គលវាចកំ កត្វា “ចិត្តោ”តិ វុត្តំ។ យទិ បន វិញ្ញាណសង្ខាតំ ចិត្តមធិប្បេតំ សិយា, “ចិត្ត”មិច្ចេវ វុច្ចេយ្យ។ តស្មា “ចិត្តោ គហបតិ, ចិត្តា ឥត្ថី”តិអាទីសុ លិង្គវិបល្លាសោ ន ឥច្ឆិតព្ពោ សាបេក្ខត្តា **ចិត្ត**សទ្ទាទីនំ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទីសុបិ លិង្គវិបល្លាសោ ន ឥច្ឆិតព្ពោ។ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាទីសុ បន **សតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ អបេក្ខិតព្ពានិ បទានិ ន សន្តិ, យេហិ តេ បុល្លិង្គានិ សិយុំ, តស្មា “ចត្តារោ”តិអាទីនិយេវ បទានិ បរិវត្តេត្វា “ចត្តារិ, សព្ពានិ, ឯតានី”តិ នបុំសកលិង្គវសេន គហេត្វា “សតិបដ្ឋានា , សម្មប្បធានា”តិអាទីហិ បទេហិ យោជេតព្ពានិ។ ឦទិសេសុ ឋានេសុ កេចិ អដ្ឋកថាចរិយា **និ**ការលោបំ ឥច្ឆន្តិ “យា បុព្ពេ ពោធិសត្តានំ, បល្លង្កវរមាភុជេ, និមិត្តានិ បទិស្សន្តី”តិ ឯត្ថ វិយ។ អទស្សនញ្ហិ លោបោ, តស្មា “ចត្តារិ សតិបដ្ឋានានិ, ចត្តារិ សម្មប្បធានានិ, សព្ពានិ មាលានី’តិអាទិកា យោជនា កាតព្ពា។

កេចិ បន “សព្ពេ មាលា ឧបេន្តិ ម”ន្តិ ឯត្ថ **មាលា**សទ្ទំ ឥត្ថិលិង្គន្តិ មញ្ញិត្វា បុល្លិង្គភូតំ **សព្ពេ**សទ្ទំ ឥត្ថិលិង្គវសេន បរិវត្តេត្វា “សព្ពា មាលា”តិ អត្ថំ កថេន្តិ។ តំ កិញ្ចាបិ យុត្តតរំ វិយ ទិស្សតិ, តថាបិ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ សោ ភគវា លិង្គំ នញ្ញាសិ, ន ច “សព្ពា មាលា ឧបេន្តិ ម”ន្តិ ទ្វេ បទានិ ឥត្ថិលិង្គានិ កត្វា វត្តុំ ន សក្ខិ។ យោ ឯវំ វិសទិសលិង្គានិ បទានិ ឧច្ចារេសិ។ ជានន្តោយេវ បន ភគវា វត្តុំ សក្កោន្តោយេវ ច “សព្ពេ មាលា ឧបេន្តិ

ម”ន្តិ វិសទិសលិង្គានិ បទានិ ឧច្ចារេសិ, តស្មា បុល្លិង្គភូតំ **សព្ពេ**សទ្ទំ “សព្ពានី”តិ នបុំសកលិង្គវសេន បរិវត្តេត្វា **វិភង្គបាឡិយំ** “តីណិន្ទ្រិយា”តិ បទំ វិយ លុត្តនិការេន នបុំសកលិង្គេន **មាលា**សទ្ទេន យោជេត្វា “សព្ពានិ មាលានី”តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ កត្ថចិ “យស្ស ឯតេ ធនា អត្ថី”តិ ឯត្ថ វិយ។ ឯត្ថ ហិ យស្ស ឯតានិ ធនានីតិ អត្ថោ។ តទម្បេត្ថ សល្លក្ខិតព្ពំ។ **មាលា**សទ្ទោ ទ្វិលិង្គោ ឥត្ថិនបុំសកវសេន។ តិដ្ឋតុ តស្សិត្ថិលិង្គត្តំ សុវិញ្ញេយ្យត្តា, នបុំសកត្តេ បន តីណិ មាលានិ។ “មាលេហិ ច គន្ធេហិ ច ភគវតោ សរីរំ បូជេន្តី”តិអាទយោ នបុំសកប្បយោគានិបិ ពហូ សន្ទិស្សន្តីតិ។

យទិ បន ភោ **មាល**សទ្ទោ ឥត្ថិនបុំសកវសេន ទ្វិលិង្គោ, “សព្ពេ មាលា ឧបេន្តិ ម”ន្តិ ឯត្ថ **មាលា**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវបរិកប្បនេ កោ ទោសោ អត្ថីតិ? អត្ថេវ ឥត្ថិលិង្គសទ្ទស្ស បុល្លិង្គភូតេន សព្ពនាមិកបទេន សទ្ធឹ សមានាធិករណភាវស្សាភាវតោ, នបុំសកលិង្គស្ស បន បុល្លិង្គភូតេន សព្ពនាមិកបទេន សទ្ធឹ សមានាធិករណភាវស្ស ឧបលព្ភនតោ។ តេនេវ ច “ឯតេ ធនា”តិអាទយោ បយោគា បាវចនេ ពហុធា ទិដ្ឋា។ ឯត្ថាបិ បន វទេយ្យុំ “ធនាតិអាទីនិ វិបល្លាសវសេន បុល្លិង្គានិយេវ “ឯតេ”តិអាទីហិ សមានាធិករណបទេហិ យោជិតត្តា”តិ។ ន, នបុំសកានិយេវេតានិ។ យទិ ហិ “ធនា”តិអាទីនិ បុល្លិង្គានិ សិយុំ, កត្ថចិ បច្ចត្តេកវចនដ្ឋានេ “ឯសោ”តិអាទីហិ **ឱ**ការន្តសមានាធិករណបទេហិ យោជិតា **ឱ**ការន្តធនសទ្ទាទយោ សិយុំ។ តថារូបានំ អភាវតោ បន “ធនា ឥន្ទ្រិយា វិញ្ញាណា”តិអាទយោ សទ្ទា នបុំសកលិង្គានិយេវ ហោន្តិ។ អយំ នយោ បច្ចត្តពហុវចនដ្ឋានេយេវ លព្ភតិ។ នបុំសកលិង្គានិ ហិ វិសទាការានិ បុល្លិង្គរូបានិ វិយ ហុត្វា បុល្លិង្គេហិបិ សទ្ធឹ ចរន្តិ, នបុំសកា វិយ បុរិសវេសធារិនោ បុរិសេហីតិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ។

អថាបិ តេ បុព្ពេ វុត្តវចនំ បុន បរិវត្តេត្វា ឯវំ វទេយ្យុំ “ចិត្តោ គហបតិ, ចិត្តា ឥត្ថី”តិអាទីសុ ចិត្តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ ចិត្តោ, ចិត្តំ ឯតិស្សា អត្ថីតិ ចិត្តា យថា “សទ្ធោ, សទ្ធា”តិ ឯវំ អស្សត្ថីតិ អត្ថវសេន គហេតព្ពតោ លិង្គវិបល្លាសោ និច្ឆិតព្ពោ, “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទីនិ បន ឯវរូបស្ស អត្ថស្ស អគ្គហេតព្ពតោ “សតិបដ្ឋានំ ធម្មោ, ចិត្តំ ធម្មោ, ចិត្តានិ ធម្មា”តិ វត្តព្ពេ លិង្គវិបល្លាសេន “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទិ វុត្តន្តិ លិង្គវិបល្លាសោ ឥច្ឆិតព្ពោ”តិ? តន្ន, “ចិត្តោ គហបតី”តិអាទីសុ បន “សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ”តិអាទីសុ ច **ចិត្តសតិបដ្ឋាន**សទ្ទាទីនំ **គហបតិ ធម្ម**ាទីនំ អបេក្ខនវសេន និច្ចំ បុល្លិង្គភាវស្ស ឥច្ឆិតត្តា។

តថា ហិ ឯកន្តនបុំសកលិង្គោបិ **បុញ្ញ**សទ្ទោ អភិសង្ខារាបេក្ខនវសេន “បុញ្ញោ អភិសង្ខារោ”តិ បុល្លិង្គោ ជាតោ, តថា ឯកន្តនបុំសកលិង្គាបិ **បទុម មង្គល**សទ្ទាទយោ អញ្ញស្សត្ថស្សាបេក្ខនវសេន “បទុមោ ភគវា, បទុមា ទេវី, មង្គលោ ភគវា, មង្គលា ឥត្ថី”តិ ច បុមិត្ថិលិង្គា ជាតា។ ឯកន្តបុល្លិង្គាបិ ហត្ថិវិសេសវាចកា **កាលាវក គង្គេយ្យ**សទ្ទាទយោ **កុលា**បេក្ខនវសេន “កាលាវកញ្ច គង្គេយ្យ”ន្តិអាទិនា នបុំសកលិង្គា ជាតា។ តទបេក្ខនវសេន ហិ **អដ្ឋកថាយំ** “កាលាវកោ ច គង្គេយ្យោ”តិអាទិ បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ ទិស្សតិ។ ឯវំ តំតទត្ថានមបេក្ខនវសេន តំតំបកតិលិង្គំ នាសេត្វា អបរំ លិង្គំ បតិដ្ឋាបេត្វា និទ្ទេសោ ទិស្សតិ, ន ច តានិ សព្ពានិបិ លិង្គានិ តទ្ធិតវសេន អញ្ញលិង្គានិ ជាតានិ, អថ ខោ **គហបតិធម្ម**ាទីនំ អបេក្ខនវសេនេវ អញ្ញលិង្គានិ ជាតានិ, តស្មា “បេតានិ ភោតិ បុត្តានិ, ខាទមានា តុវំ បុរេ។ សិវិបុត្តានិ ចវ្ហយ។ ឯវំ ធម្មានិ សុត្វាន, វិប្បសីទន្តិ បណ្ឌិតា”តិអាទីសុយេវ លិង្គវិបល្លាសោ ឥច្ឆិតព្ពោ អនញ្ញាបេក្ខកត្តា វុត្ត**ធម្ម**សទ្ទាទីនំ, ន បន “ចិត្តោ គហបតិ, ចិត្តា ឥត្ថី, សតិបដ្ឋានោ ធម្មោ, ចិត្តោ ធម្មោ, ចិត្តា ធម្មា”តិអាទីសុ **ចិត្ត**សទ្ទាទីនំ វិបល្លាសោ ឥច្ឆិតព្ពោ **គហបតិ ធម្ម**ាទីនំ អបេក្ខកត្តា តេសន្តិ និដ្ឋមេត្ថាវគន្តព្ពំ, ឥទញ្ច ឯកច្ចានំ សម្មោហដ្ឋានំ, តស្មា សទ្ទម្ហដ្ឋិតិយា អយំ នីតិ សទ្ធាសម្បន្នេហិ កុលបុត្តេហិ សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។

ពទរតិត្ថវិហារវាសី **អាចរិយធម្មបាលោ** បន “អបរិមាណា បទា អបរិមាណា អក្ខរា អបរិមាណា ព្យញ្ជនាតិ បាឡិប្បទេសេ ‘បទា អក្ខរា ព្យញ្ជនា’តិ លិង្គវិបល្លាសោ កតោតិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ អាហ។ ឯត្ថាបិ មយំ “បទា”តិ ឥទំ “ឥន្ទ្រិយា រូបា”តិអាទីនិ វិយ នបុំសកលិង្គមេវាតិ វទាម **ឱ**ការន្តវសេន បឋមេកវចនន្តភាវាភាវតោ, ឥតរទ្វយំ បន នបុំសកលិង្គន្តិបិ បុល្លិង្គន្តិបិ គហេតព្ពំ និគ្គហីត**ន្តោ**ការន្តវសេន បឋមេកវចនន្តភាវស្សូបលព្ភនតោ។ តថា ហិ “បុត្តានិ លតានិ បព្ពតានិ ធម្មានី”តិអាទីនំយេវ លិង្គវិបល្លាសានិ ឥច្ឆិតព្ពានិ និគ្គហីតន្តវសេន បឋមេកវចនន្តតាយ អនុបលទ្ធិតោ, តេស**ញ្ចោ**ការ**ន្តា**ការន្តវសេន បឋមេកវចនន្តតាទស្សនតោ។ “ជរាធម្មំ មា ជីរី”តិ ឥទំ បន អញ្ញបទត្ថវសេន នបុំសកំ ជាតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភូតំ, ភូតានិ, ភូតា។ ភូតំ, ភូតានិ, ភូតេ។ ភូតេន, ភូតេហិ, ភូតេភិ។ ភូតស្ស, ភូតានំ។ ភូតា, ភូតស្មា, ភូតម្ហា, ភូតេហិ, ភូតេភិ។ ភូតស្ស, ភូតានំ។ ភូតេ, ភូតស្មឹ, ភូតម្ហិ, ភូតេសុ។ ភោ ភូត, ភវន្តោ ភូតានិ, ភវន្តោ ភូតា។ ឯវំ **ចិត្ត**នយេន នាមិកបទមាលា ភវតិ។

ឥមិនា នយេន “មហាភូតំ ភវិត្តំ ភូនំ ភវេន”មិច្ចាទីនំ **ភូ**ធាតុមយានំ និគ្គហីតន្តបទានំ អញ្ញេសញ្ច “វត្ត”មិច្ចាទីនំ និគ្គហីតន្តបទានំ នាមិកបទមាលា វេទិតព្ពា។

វត្តំ រូបំ សោតំ យានំ, ទុក្ខំ បុប្ផំ ឈានំ ញាណំ;
ទានំ សីលំ បុញ្ញំ បាបំ, វជ្ជំ សច្ចំ យានំ ឆត្តំ។

សកដំ កនកំ តគរំ នគរំ, តរណំ ចរណំ ធរណំ មរណំ;
នយនំ វទនំ ករណំ លវនំ, វសនំ បវនំ ភវនំ គគនំ។

អមតំ បុឡិនំ មាលំ, អាសនំ សវនំ មុខំ;
បទុមំ ឧប្បលំ វស្សំ, លោចនំ សាធនំ សុខំ។

តាណំ មូលំ ធនំ កូលំ, មង្គលំ នឡិនំ ផលំ;
ហិរញ្ញំ អម្ពុជំ ធញ្ញំ, ជាលំ លិង្គំ បទំ ជលំ។

អង្គំ បណ្ណំ សុសានំ សំ, អាវុធំ ហទយំ វនំ;
សោបានំ ចីវរំ បាណំ, អលាតំ ឥន្ទ្រិយំ កុលំ។

លោហំ កណំ ពលំ បីឋំ, អណ្ឌំ អារម្មណំ បុរំ;
អរញ្ញំ តីរមស្សត្ថ-មិច្ចាទីនិ សមុទ្ទរេ។

ឥមានិ **ចិត្ត**សទ្ទេន សព្ពថាបិ សទិសានិ, ឥមានិ បន វិសទិសានិ។ សេយ្យថិទំ –

“ចម្មំ វេស្ម”ន្តិអាទីនិ, ឯកធាយេវ ភិជ្ជរេ;
“កម្មំ ថាមំ គុណវ”ន្តិ-អាទីនិ តុ អនេកធា។

កថំ?

ចម្មេ, ចម្មស្មិំ, ចម្មម្ហិ, ចម្មនិ, វេស្មេ, វេស្មស្មិំ, វេស្មម្ហិ, វេស្មនិ, យម្មេ, យម្មស្មិំ, យម្មម្ហិ, យម្មនិ។ ឯវំ អញ្ញានិបិ យោជេតព្ពានិ។

កម្មំ, កម្មានិ, កម្មា។ កម្មំ, កម្មានិ, កម្មេ។ កម្មេន, កម្មុនា, កម្មនា, កម្មេហិ, កម្មេភិ។ កម្មស្ស, កម្មុនោ, កម្មានំ។ កម្មស្មា, កម្មម្ហា, កម្មុនា, កម្មេហិ, កម្មេភិ។ កម្មស្ស, កម្មុនោ, កម្មានំ។ កម្មេ, កម្មស្មិំ, កម្មម្ហិ, កម្មនិ, កម្មេសុ។ ភោ កម្ម, ភវន្តោ កម្មានិ, ភវន្តោ កម្មា។

ថាមសទ្ទស្ស បន តតិយេកវចនដ្ឋានាទីសុ “ថាមេន, ថាមុនា, ថាមស្ស, ថាមុនោ”តិ ច, “ថាមា, ថាមស្មា, ថាមម្ហា, ថាមុនា”តិ ច យោជេតព្ពំ។

វន្តុ មន្តុ ឥមន្តុបច្ចយវតំ បន និគ្គហីតន្តសទ្ទានំ “គុណវំ ចិត្តំ, រុចិមំ បុប្ផំ, បាបិមំ កុលំ” ឥច្ចាទិបយោគវសេន –

គុណវំ , គុណវន្តានិ, គុណវន្តា, គុណវន្តិ។ គុណវន្តំ, គុណវន្តានិ, គុណវន្តេ គុណវន្តិ។ គុណវតា, គុណវន្តេន, គុណវន្តេហិ, គុណវន្តេភិ។ គុណវតោ, គុណវន្តស្ស, គុណវតំ, គុណវន្តានំ។ គុណវតា, គុណវន្តា, គុណវន្តស្មា, គុណវន្តម្ហា, គុណវន្តេហិ, គុណវន្តេភិ។ គុណវតោ, គុណវន្តស្ស, គុណវតំ, គុណវន្តានំ។ គុណវតិ, គុណវន្តេ, គុណវន្តស្មិំ, គុណវន្តម្ហិ, គុណវន្តេសុ។ ភោ គុណវ, ភវន្តោ គុណវន្តានិ, គុណវន្តិ។

ឯវំ “រុចិមំ, រុចិមន្តានិ, រុចិម”ន្តិឥច្ចាទិនា, “បាបិមំ, បាបិមន្តានិ, បាបិម”ន្តិ ឥច្ចាទិនា ច យោជេតព្ពំ។ អបិចេត្ថ “គុណវំ ពលវំ យសវំ សតិមំ គតិមំ”ឥច្ចាទិនា បយោគា វិត្ថារេតព្ពា។

ករោន្តសទ្ទស្ស “ករោន្តំ ចិត្តំ, ករោន្តំ កុល”ន្តិ បយោគវសេន –

ករោន្តំ, ករោន្តានិ, ករោន្តា, ករោន្តិ។ ករោន្តំ, ករោន្តានិ, ករោន្តេ, ករោន្តិ។ ករោតា, ករោន្តេន, ករោន្តេហិ, ករោន្តេភិ។ ករោតោ, ករតោ, ករោន្តស្ស, ករោន្តានំ, ករោតំ។ ករោតា, ករោន្តា, ករោន្តស្មា, ករោន្តម្ហា, ករោន្តេហិ, ករោន្តេភិ។ ករោតោ, ករតោ, ករោន្តស្ស, ករោន្តានំ, ករោតំ។ ករោតិ, ករោន្តេ, ករោន្តស្មឹ, ករោន្តម្ហិ, ករោន្តេសុ។ ភោ ករោន្ត, ភវន្តោ, ករោន្តានិ, ករោន្តា, ករោន្តីតិ យោជេតព្ពំ។

គច្ឆន្តសទ្ទស្ស តុ “គច្ឆន្តំ ចិត្តំ, គច្ឆន្តំ កុល”ន្តិ បយោគវសេន –

គច្ឆន្តំ, គច្ឆន្តានិ, គច្ឆន្តា។ គច្ឆន្តំ, គច្ឆន្តានិ, គច្ឆន្តេ។ គច្ឆតា, គច្ឆន្តេន, គច្ឆន្តេហិ, គច្ឆន្តេភិ។ គច្ឆតោ, គច្ឆន្តស្ស, គច្ឆន្តានំ, គច្ឆតំ។ គច្ឆតា, គច្ឆន្តា, គច្ឆន្តស្មា, គច្ឆន្តម្ហា, គច្ឆន្តេហិ , គច្ឆន្តេភិ។ គច្ឆតោ, គច្ឆន្តស្ស, គច្ឆន្តានំ, គច្ឆតំ។ គច្ឆតិ, គច្ឆន្តេ, គច្ឆន្តស្មឹ, គច្ឆន្តម្ហិ, គច្ឆន្តេសុ។ ភោ គច្ឆំ, ភោ គច្ឆន្តា, ភវន្តោ គច្ឆន្តានិ, គច្ឆន្តាតិ យោជេតព្ពំ។

ឯវំ “ចរន្តំ ទទន្តំ តិដ្ឋន្តំ ចិន្តយន្ត”ន្តិអាទីសុបិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

មហន្តសទ្ទស្ស បន កោចិ ភេទោ, តថា ហិ “ពារាណសិរជ្ជំ នាម មហា”តិ ឯវំ “មហា”ឥតិ នបុំសកបយោគទស្សនតោ “មហន្តំ, មហា, មហន្តានិ, មហន្តា។ មហន្តំ, មហន្តានិ, មហន្តេ។ មហតា”តិ កមោ វេទិតព្ពោ។ សព្ពានេតានិ **ចិត្ត**សទ្ទេន វិសទិសានិ។

សវិនិច្ឆយោយំ និគ្គហីតន្តនបុំសកលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

អវណ្ណការន្តតាបកតិកំ និគ្គហីតន្តំ

នបុំសកលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ តស្សីលត្ថស្ស កតរស្សស្ស **អត្ថវិភាវិ** ឥច្ចេតស្ស សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា –

អដ្ឋិ, អដ្ឋី, អដ្ឋីនិ។ អដ្ឋី, អដ្ឋី, អដ្ឋីនិ។ អដ្ឋិនា, អដ្ឋីហិ, អដ្ឋីភិ។ អដ្ឋិស្ស, អដ្ឋិនោ, អដ្ឋីនំ។ អដ្ឋិនា, អដ្ឋីហិ, អដ្ឋីភិ។ អដ្ឋិស្ស, អដ្ឋិនោ, អដ្ឋីនំ។ អដ្ឋិស្មឹ, អដ្ឋិម្ហិ, អដ្ឋីសុ។ ភោ អដ្ឋិ, ភវន្តោ អដ្ឋី, ភវន្តោ អដ្ឋីនិ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

កិញ្ចាបេត្ថ និស្សក្កវចនដ្ឋានេ “អដ្ឋិស្មា, អដ្ឋិម្ហា”តិ បទានិ អនាគតានិ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ តំសទិសប្បយោគទស្សនា គហេតព្ពានិ។ យថា បន **អដ្ឋិ**សទ្ទស្ស, ឯវំ “សត្ថិ ទធិ វារិ អក្ខិ អច្ឆិ”ឥច្ចាទីនម្បិ រូបានិ ភវន្តិ។

អត្ថវិភាវិ , អត្ថវិភាវី, អត្ថវិភាវីនិ។ អត្ថវិភាវិំ, អត្ថវិភាវី, អត្ថវិភាវីនិ។ អត្ថវិភាវិនា, អត្ថវិភាវីហិ, អត្ថវិភាវីភិ។ អត្ថវិភាវិស្ស, អត្ថវិភាវិនោ, អត្ថវិភាវីនំ។ អត្ថវិភាវិនា, អត្ថវិភាវិស្មា អត្ថវិភាវិម្ហា, អត្ថវិភាវីហិ, អត្ថវិភាវីភិ។ អត្ថវិភាវិស្ស, អត្ថវិភាវិនោ, អត្ថវិភាវីនំ។ អត្ថវិភាវិស្មឹ, អត្ថវិភាវិម្ហិ, អត្ថវិភាវីសុ។ ភោ អត្ថវិភាវិ, ភវន្តោ អត្ថវិភាវី, ភវន្តោ អត្ថវិភាវីនិ។

ឯវំ “ធម្មវិភាវិ, ចិត្តានុបរិវត្តិ, សុខការិ”ឥច្ចាទីនិបិ។ តត្ថ **អដ្ឋិ សត្ថិ**អាទីនិ បធានលិង្គានិ អនញ្ញាបេក្ខកត្តា, **អត្ថវិភាវិ ធម្មវិភាវិ**អាទីនិ អប្បធានលិង្គានិ អញ្ញាបេក្ខកត្តា។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឥ**ការន្តនបុំសកលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឥវណ្ណន្តតាបកតិកំ **ឥ**ការន្តនបុំសកលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឥទានិ កតរស្សស្ស **គោត្រភុ** ឥច្ចេតស្ស សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលំ វក្ខាម បុព្ពាចរិយមតំ បុរេចរំ កត្វា –

អាយុ, អាយូ, អាយូនិ។ អាយុំ, អាយូ, អាយូនិ។ អាយុនា, អាយូហិ, អាយូភិ។ អាយុស្ស, អាយុនោ, អាយូនំ។ អាយុនា, អាយូហិ, អាយូភិ។ អាយុស្ស, អាយុនោ, អាយូនំ។ អាយុស្មឹ, អាយុម្ហិ, អាយូសុ។ ភោ អាយុ, ភវន្តោ

អាយូ, ភវន្តោ អាយូនិ។ **យមកមហាថេរ**មតំ។

កិញ្ចាបេត្ថ និស្សក្កវចនដ្ឋានេ “អាយុស្មា, អាយុម្ហា”តិ បទានិ អនាគតានិ, តថាបិ តត្ថ តត្ថ តំ សទិសប្បយោគទស្សនតោ គហេតព្ពានិ។ ឯត្ថ ច **អាយុ**សទ្ទោ បុំនបុំសកលិង្គោ ទដ្ឋព្ពោ។ តថា ហិ បាឡិយំ អដ្ឋកថាសុ ច តស្ស ទ្វិលិង្គតា ទិស្សតិ។ “បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, ឯវំ ជានាហិ មារិស។ អាយុ ចស្សា បរិក្ខីណោ អហោសី”តិអាទីសុ ហិ **អាយុ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ, តព្ពសេន “អាយុ, អាយូ, អាយវោ”តិអាទិនា **ភិក្ខុ**នយេន យថាសម្ភវំ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ “អគ្គំ អាយុ ច វណ្ណោ ច។ កិត្តកំ បនស្ស អាយូ”តិអាទីសុ បន នបុំសកលិង្គោ, តព្ពសេន “អាយុ, អាយូ, អាយូនី”តិ យោជិតា។

គោត្រភុ, គោត្រភូ, គោត្រភូនិ។ គោត្រភុំ, គោត្រភូ, គោត្រភូនិ។ គោត្រភុនា, គោត្រភូហិ, គោត្រភូភិ។ គោត្រភុស្ស, គោត្រភុនោ, គោត្រភូនំ។ គោត្រភុនា, គោត្រភុស្មា, គោត្រភុម្ហា, គោត្រភូហិ, គោត្រភូភិ។ គោត្រភុស្ស, គោត្រភុនោ, គោត្រភូនំ។ គោត្រភុស្មិំ, គោត្រភុម្ហិ, គោត្រភូសុ។ ភោ គោត្រភុ, ភវន្តោ គោត្រភូ, ភវន្តោ គោត្រភូនិ។ ភោ គោត្រភូ, ភោ គោត្រភូនិ, ឯវំ ពហុវចនំ វា។ អយមម្ហាកំ មតំ, ឯវំ “ចិត្តសហភុ”ឥច្ចាទីនំ **ភូ**ធាតុមយានំ **ឧ**ការន្តសទ្ទានំ អញ្ញេសម្បិ តំសទិសានំ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ បុគ្គលវាចកោ បន **ឩ**ការន្តោ **គោត្រភូ**សទ្ទោ បុល្លិង្គបរិយាបន្នត្តា **សព្ពញ្ញូ**នយេ បរិវត្តោ។ តត្រញ្ញេ សទ្ទា នាម “ចក្ខុ វសុ ធនុ ទារុ តិបុ មធុ សិង្គុ ហិង្គុ ចិត្តគុ”ឥច្ចាទយោ។

សវិនិច្ឆយោយំ **ឧ**ការន្តនបុំសកលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ។

ឧវណ្ណោការន្តតាបកតិកំ

ឧការន្តនបុំសកលិង្គំ និដ្ឋិតំ។

ឯវំ និគ្គហីតន្ត **ឥ**ការន្ត **ឧ**ការន្តវសេន តិវិធានិ នបុំសកលិង្គានិ និរវសេសតោ គហិតានេវ ហោន្តិ។ តេសុ កេសញ្ចិ និគ្គហីតន្តានំ ក្វចិ បច្ចត្តេកវចនស្ស ពហុវចនស្ស **ឯ**ការាទេសវសេន ភេទោ ទិស្សតិ។ សេយ្យថិទំ? “សុខេ ទុក្ខេ។ ឯកូនបញ្ញាស អាជីវកសតេ ឯកូនបញ្ញាស បរិព្ពាជកសតេ”ឥច្ចេវមាទិ។ ននុ ភោ ឯវំវិធានំ រូបានំ បាឡិយំ ទស្សនតោ “ឯការន្តម្បិ នបុំសកលិង្គំ អត្ថី”តិ វត្តព្ពន្តិ? ន វត្តព្ពំ និគ្គហីតន្តោគធរូបវិសេសត្តា តេសំ រូបានំ។ អាទេសវសេន ហិ សិទ្ធត្តា វិសុំ **ឯ**ការន្តំ នបុំសកលិង្គំ នាម នត្ថិ។ តស្មា នបុំសកលិង្គានំ យថាវុត្តា តិវិធតាយេវ គហេតព្ពាតិ។

> នបុំសកានមិច្ចេវំ, លិង្គានំ នយសាលិនី;
> បទមាលា វិភត្តា មេ, សាសនត្ថំ មហេសិនោ។
>
> យស្សេសា បគុណា សទ្ទ-នីតិវេសា សុភាវិតា;
> សាសនេ កុលបុត្តានំ, សរណំ សោ បរាយណំ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

នបុំសកលិង្គានំ បកតិរូបស្ស នាមិកបទមាលាវិភាគោ

នវមោ បរិច្ឆេទោ។

១០. លិង្គត្តយមិស្សកនាមិកបទមាលា

អធិកូនកតោ ចេក-ក្ខរតោ ច ឥតោ បរំ;
តីណិ លិង្គានិ មិស្សេត្វា, បទមាលមនាកុលំ។

នានាសុខុមសង្កេត-គតេស្វត្ថេសុ វិញ្ញុនំ;
គម្ភីរពុទ្ធិចារត្ថំ, បវក្ខាមិ យថាពលំ។

ឥត្ថី ថី ច បភា ភា ច, គិរា រា បវនំ វនំ;
ឧទកញ្ច ទកំ កញ្ច, វិតក្កោ ឥតិ ចាទយោ។

ភូ ភូមិ ចេវ អរញ្ញំ, អរញ្ញានីតិ ចាទយោ;
បញ្ញា បញ្ញាណំ ញាណញ្ច, ឥច្ចាទី ច តិធា សិយុំ។

កោ វិ សា ចេវ ភា រា ច, ថី ធី កុ ភូ តថេវ កំ;
ខំ គោ មោ មា ច សំ យំ តំ, កិមិច្ចាទី ច ឯកិកាតិ។

អយំ លិង្គត្តយមិស្សកោ នាមិកបទមាលាឧទ្ទេសោ។ តត្រ ឥត្ថី, ឥត្ថី, ឥត្ថិយោ។ ឥត្ថឹ…បេ.… ភោតិយោ ឥត្ថិយោ។

ថី ថី, ថិយោ។ ថឹ, ថី, ថិយោ។ ថិយា, ថីហិ, ថីភិ។ ថិយា, ថីនំ។ ថិយា, ថីហិ, ថីភិ។ ថិយា, ថីនំ។ ថិយា, ថិយំ, ថីសុ។ ភោតិ ថិ, ភោតិយោ ថី, ភោតិយោ ថិយោ។ ឯត្ថ –

“កុក្កុដា មណយោ ទណ្ឌា, ថិយោ ច បុញ្ញលក្ខណា;
ឧប្បជ្ជន្តិ អបាបស្ស, កតបុញ្ញស្ស ជន្តុនោ;
ថិយា គុយ្ហំ ន សំសេយ្យ; ថីនំ ភាវោ ទុរាជានោ”តិ

អាទីនិ និទស្សនបទានិ។

បភា, បភា, បភាយោ។ បភំ…បេ.… ភោតិយោ បភាយោ។

ភា, ភា, ភាយោ។ ភំ, ភា, ភាយោ។ ភាយ, ភាហិ, ភាភិ។ ភាយ, ភានំ។ ភាយ, ភាហិ, ភាភិ។ ភាយ, ភានំ។ ភាយ, ភាយំ, ភាសុ។ ភោតិ ភេ, ភោតិយោ ភា, ភោតិយោ ភាយោ។ ឯត្ថ ច “ភាករោ ភានុ”ឥច្ចាទីនិ និទស្សនបទានិ។

គិរា , គិរា, គិរាយោ។ គិរំ…បេ.… ភោតិយោ គិរាយោ។ “វាចា គិរា ព្យប្បថោ។ យេ វោហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរាហិ អនុបុព្ពសោ”តិ ឥមានិ **គិរា**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវេ និទស្សនបទានិ។

សុវណ្ណវាចកោ **រា**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ, ឥធ បន សទ្ទវាចកោ **រា**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ។

រា, រា, រាយោ។ រំ, រា, រាយោ។ រាយ, រាហិ, រាភិ។ រាយ, រានំ។ រាយ, រាហិ, រាភិ។ រាយ, រានំ។ រាយ, រាយំ, រាសុ។ ភោតិ រេ, ភោតិយោ រា, ភោតិយោ រាយោ។

រា វុច្ចតិ សទ្ទោ។ អគ្គញ្ញសុត្តដីកាយញ្ហិ “រា សទ្ទោ តិយតិ ឆិជ្ជតិ ឯត្ថាតិ រត្តិ, សត្តានំ សទ្ទស្ស វូបសមកាលោ”តិ វុត្តំ។ តស្មា **រា**សទ្ទស្ស សទ្ទវាចកត្តេ “រត្តី”តិ បទំ និទស្សនំ។

បវនំ, បវនានិ, បវនា។ បវនំ, បវនានិ, បវនេ។

វនំ, វនានិ, វនា។ វនំ, វនានិ, វនេ។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។

បវន វនសទ្ទា កទាចិ សមានត្ថា កទាចិ ភិន្នត្ថា។ តេ ហិ អរញ្ញវាចកត្តេ សមានត្ថា “តេ ធម្មេ បរិបូរេន្តោ, បវនំ បាវិសី តទា។ សបុត្តោ បាវិសី វន”ន្តិអាទីសុ។ យថាក្កមំ បន តេ វាយុគណ្ហាវនវាចកត្តេ ភិន្នត្ថា “បរមទុក្ករទ្ធបវនវិចរិតោ។ ឆេត្វា វនញ្ច វនថំ, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខវោ”តិអាទីសុ។

ឧទកំ, ឧទកានិ, ឧទកា។ ឧទកំ, ឧទកានិ, ឧទកេ។

ទកំ, ទកានិ, ទកា។ ទកំ, ទកានិ, ទកេ។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។

“អម្ពុបក្កំ ទកំ សីតំ។ ថលជា ទកជា បុប្ផា”តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។ “នីលោទំ វនមជ្ឈតោ។ មហោទធិ។ ឧទពិន្ទុនិបាតេន, ឧទកុម្ភោបិ បូរតី”តិ បាឡិប្បទេសេសុ បន សមាសន្តគតនាមត្តា **ឧទ** សទ្ទេនេវ ឧទកត្ថោ វុត្តោ “វិត្តស្សាទ”ន្តិ វត្តព្ពដ្ឋានេ “វិត្តស្ស”ន្តិ សទ្ទេន វិត្តស្សាទត្ថោ វិយ។ បាឡិយញ្ហិ កេវលោ **ឧទ**សទ្ទោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ។ អត្ថិ ចេ, សុដ្ឋុ មនសិ កាតព្ពោ។

កំ, កានិ, កា។ កំ, កានិ, កេ។ កេន, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កានំ។ កា, កស្មា, កម្ហា, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កានំ។ កេ, កស្មិំ, កម្ហិ, កេសុ។ ភោ ក, ភវន្តោ កា, ភវន្តោ កានិ។ **ភោ**សទ្ទេន វា ពហុវចនំ យោជេតព្ពំ “ភោ កានិ, ភោ កា”តិ។

ឯត្ថ **កំ** វុច្ចតិ ឧទកំ សីសំ សុខញ្ច។ អត្រ “កន្តារោ កន្ទរោ កេវដ្ដោ កេសា ករុណា នាកោ”តិអាទីនិ បយោគានិ វេទិតព្ពានិ។ តត្រ **កន្តារោ**តិ កំ វុច្ចតិ ឧទកំ, តេន តរិតព្ពោ អតិក្កមិតព្ពោតិ កន្តារោ, និរុទកប្បទេសោ។ ចោរកន្តារន្តិអាទីសុ បន រូឡ្ហិយា ទុក្ខមនដ្ឋានេបិ កន្តារសទ្ទោ បវត្តតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **កន្ទរោ**តិ ឯត្ថាបិ កំ វុច្ចតិ ឧទកំ, តេន ទារិតោ ភិន្នោតិ កន្ទរោ។ **កេវដ្ដា**តិអាទីសុ បន កេ ឧទកេ វត្តនតោ គហណត្ថំ បវត្តនតោ កេវដ្ដោ។ កេ សីសេ សេន្តិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ **កេសា**។ កំ សុខំ រុន្ធតីតិ **ករុណា។ នាកោ**តិ សគ្គោ។ **ក**ន្តិ ហិ សុខំ, ន កំ អកំ, ទុក្ខំ, តំ នត្ថិ ឯត្ថាតិ នាកោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ ។ យថេត្ថ **តត្ថ**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលា យោជិតា, ឯវំ “វិតក្កោ វិចារោ អាភា បទីបោ”តិអាទីនម្បិ យោជេតព្ពា។

ភូ, ភូ, ភុយោ។ ភុំ, ភូ, ភុយោ។ ភុយា, ភូហិ, ភូភិ។ ភុយា, ភូនំ។ ភុយា, ភូហិ, ភូភិ។ ភុយា, ភូនំ។ ភុយា, ភុយំ, ភូសុ។ ភោតិ ភុ, ភោតិយោ ភូ, ភោតិយោ ភុយោ។ ឯត្ថ ច “ភូរុហោ ភូបាលោ ភូភុជោ ភូតល”ន្តិ និទស្សនបទានិ។

> ភូមិ, ភូមី, ភូមិយោ; សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ;
> អរញ្ញំ, អរញ្ញានិ, អរញ្ញា; សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

អរញ្ញានី វុច្ចតិ មហាអរញ្ញំ, “គហបតានី”តិ បទមិវ ឥនីបច្ចយវសេន សាធេតព្ពំ បទំ ឥត្ថិលិង្គញ្ច។ “អរញ្ញានី”តិ ហិ អដ្ឋកថាបាឋោបិ ទិស្សតិ។

អរញ្ញានី, អរញ្ញានី, អរញ្ញានិយោ។ អរញ្ញានឹ, អរញ្ញានី, អរញ្ញានិយោ។ អរញ្ញានិយា, អរញ្ញានីហិ, អរញ្ញានីភិ។ អរញ្ញានិយា, អរញ្ញានីនំ។ អរញ្ញានិយា, អរញ្ញានីហិ, អរញ្ញានីភិ។ អរញ្ញានិយា, អរញ្ញានីនំ។ អរញ្ញានិយា, អរញ្ញានិយំ, អរញ្ញានីសុ។ ភោតិ អរញ្ញានិ, ភោតិយោ អរញ្ញានី, ភោតិយោ អរញ្ញានិយោ។

យថេត្ថ ឧត្តរាធិករវសេន យោជិតា, ឯវំ “សភា, សភាយ”ន្តិអាទីសុបិ យោជេតព្ពា។ **សភាយ**ន្តិ សភា ឯវ , លិង្គព្យត្តយវសេន បន ឯវំ វុត្តំ។ “សភាយេ វា ទ្វារមូលេ វា វត្តព្ព”ន្តិ បាឡិ ឯត្ថ និទស្សនំ។

បញ្ញា, បញ្ញា, បញ្ញាយោ។ បញ្ញំ, បញ្ញា, បញ្ញាយោ។ បញ្ញាយ។

បញ្ញាណំ, បញ្ញាណានិ, បញ្ញាណា។ បញ្ញាណំ, បញ្ញាណានិ, បញ្ញាណេ។ បញ្ញាណេន។

“តថា ហិ ភន្តេ ភគវតោ សីលបញ្ញាណំ។ សាធុ បញ្ញាណវា នរោ”តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។

ញាណំ, ញាណានិ, ញាណា។ ញាណំ, ញាណានិ, ញាណេ។ ញាណេន។ សេសំ សព្ពំ នេយ្យំ។ “អគ្គិ អគ្គិនិ គិនិ”ឥច្ចាទីសុបិ ឧត្តរាធិករវសេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

កោ វី សាទីសុបិ ឯកក្ខរេសុ **កោ** វុច្ចតិ ព្រហ្មា វាតោ ច សរីរញ្ច, តស្ស តព្ពាចកត្តេ ឥមេ បយោគា។ សេយ្យថិទំ?

> “ជិនេន យេន អានីតំ, លោកស្ស អមិតំ ហិតំ;
> តស្ស បាទម្ពុជំ វន្ទេ, កមោឡិអលិសេវិតំ។

កកុធរុក្ខោ។ ករជកាយោ” ឥច្ចេវមាទយោ។ តត្ថ **កមោឡិអលិសេវិត**ន្តិ វន្ទន្តានំ អនេកសតានំ ព្រហ្មានំ មោឡិភមរសេវិតន្តិ ករយោ ឥច្ឆន្តិ។ **កកុធរុក្ខោ**តិ ឯត្ថ បន **កោ** វុច្ចតិ វាតោ, តស្ស យោ កុជ្ឈតិ, វាតរោគាបនយនវសេន តំ និវារេតិ, តស្មា សោ រុក្ខោ កកុធោតិ វុច្ចតីតិ អាចរិយា។ **ករជកាយោ**តិ ឯត្ថ តុ **កោ** វុច្ចតិ សរីរំ, តត្ថ បវត្តោ រជោ ករជោ។ កី តំ ? សុក្កសោណិតំ។ តញ្ហិ “រាគោ រជោ, ន ច បន រេណុ វុច្ចតី”តិ ឯវំ វុត្តរាគរជផលត្តា សរីរវាចកេន **ក**សទ្ទេន វិសេសេត្វា ផលវោហារេន “ករជោ”តិ វុច្ចតិ។ តេន សុក្កសោណិតសង្ខាតេន ករជេន សម្ភូតោ កាយោ ករជកាយោតិ អាចរិយា។ តថា ហិ “កាយោ មាតាបេត្តិកសម្ភវោ”តិ វុត្តោ, **មហាអស្សបុរសុត្តដីកាយំ** បន “ករិយតិ គព្ភាសយេ ខិបិយតីតិ ករោ, សម្ភវោ។ ករតោ ជាតោតិ ករជោ, មាតាបេត្តិកសម្ភវោតិ អត្ថោ។ មាតុអាទីនំ សណ្ឋាបនវសេន ករតោ ជាតោតិ អបរេ, ឧភយថាបិ ករជកាយន្តិ ចតុសន្តតិរូបមាហា”តិ វុត្តំ។ អយំ បនត្ថោ ឥធ នាធិប្បេតោ, បុរិមោយេវត្ថោ អធិប្បេតោ **ក**សទ្ទាធិការត្តា។

កោ, កា។ កំ, កេ។ កេន, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កានំ។ កា, កស្មា, កម្ហា, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កានំ។ កេ, កស្មិំ, កម្ហិ, កេសុ។ ភោ ក, ភវន្តោ កា។

តត្រ **វី** វុច្ចតិ បក្ខី។ តថា ហិ បក្ខីនំ ឥស្សរោ សុបណ្ណរាជា វិន្ទោតិ កថិយតិ។ ឯតមត្ថញ្ហិ សន្ធាយ បុព្ពាចរិយេនបិ អយំ គាថា ភាសិតា –

> “សទ្ទានតេ មុទ្ទនិ សណ្ឋបេមិ, មុនិន្ទ និន្ទាបគតំ តវគ្គំ;
> ទេវិន្ទនាគិន្ទនរិន្ទវិន្ទ-ន តំ វិភិន្នំ ចរណារវិន្ទ”ន្តិ។

តត្ថ វីនំ ឥន្ទោតិ **វិន្ទោ,** បក្ខិជាតិយា ជាតានំ សុបណ្ណានំ រាជាតិ អត្ថោ។

វី, វី, វយោ។ វិំ, វី, វយោ។ វិនា, វីហិ, វីភិ។ វិស្ស, វិនោ, វីនំ។ វិនា, វិស្មា, វិម្ហា, វីហិ, វីភិ។ វិស្ស, វិនោ, វីនំ។ វិស្មិំ, វិម្ហិ, វីសុ។ ភោ វិ, ភវន្តោ វយោ។

សា វុច្ចតិ សុនខោ, “មាតា មេ អត្ថិ, សា មយា បោសេតព្ពា”តិអាទីសុ បន **សា**សទ្ទោ សព្ពនាមិកបរិយាបន្នោ បរម្មុខវចនោ **ត**សទ្ទេន សម្ភូតោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សា**សទ្ទស្ស **ភា រា ថី ភូ ក**សទ្ទានញ្ច នាមិកបទមាលា ហេដ្ឋា បកាសិតា។

ធី វុច្ចតិ បញ្ញា។ ឯត្ថ ច “អមច្ចេ តាត ជានាហិ, ធីរេ អត្ថស្ស កោវិទេ”តិ។ “ធីមា, ធីមតិ, សុធី, សុធិនី, ធីយុត្ត”ន្តិ ច អាទីនិ និទស្សនបទានិ។

ធី, ធី, ធិយោ។ ធិំ, ធី, ធិយោ។ ធិយា, ធីហិ, ធីភិ។ ធិយា, ធីនំ។ ធិយា, ធីហិ, ធីភិ។ ធិយា, ធីនំ។ ធិយា, ធិយំ, ធីសុ។ ភោតិ ធិ, ភោតិយោ ធី, ភោតិយោ ធិយោ។

កុ វុច្ចតិ បថវី។ ឯត្ថ ច “កុទាលោ។ កុមុទំ។ កុញ្ជរោ”តិ ឥមានិ និទស្សនបទានិ។ តត្រ កុំ បថវិំ ទាលយតិ បទាលេតិ ភិន្ទតិ ឯតេនាតិ **កុទាលោ**។ កុយំ បថវិយំ មោទតីតិ **កុមុទំ**។ កុំ ជរតីតិ **កុញ្ជរោ**។ តថា ហិ **វិមានវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “កុំ បថវិំ តទភិឃាតេន ជរយតីតិ កុញ្ជរោ”តិ។

កុ, កូ, កុយោ។ កុំ, កូ, កុយោ។ កុយា, កូហិ, កូភិ។ កុយា, កូនំ។ កុយា, កូហិ, កូភិ។ កុយា, កូនំ។ កុយា, កុយំ, កូសុ។ ភោតិ កុ, ភោតិយោ កូ, ភោតិយោ កុយោ។

> **ខ**’មិន្ទ្រិយំ បកថិតំ, **ខ**’មាកាសមុទីរិតំ;
> សគ្គដ្ឋានម្បិ **ខំ** វុត្តំ, សុញ្ញត្តម្បិ ច **ខំ** មតំ។

តត្រិន្ទ្រិយំ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ គតិនិវាសភាវតោ “ខ”ន្តិ វុច្ចតិ, អាកាសំ វិរិត្តង្គេន។ សគ្គោ កតសុចរិតេហិ ឯកន្តេន គន្តព្ពតាយ “ខ”ន្តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ “ខគោ យថា ហិ រុក្ខគ្គេ, និលីយន្តោវ សាខិនោ។ សាខំ យន្តេតី”តិ ច, “ខេ និម្មិតោ អចរិ អដ្ឋសតំ សយម្ភូ”តិ ច អាទិ ឯត្ថ និទស្សនំ។

ខំ, ខានិ, ខា។ ខំ, ខានិ, ខេ។ ខេន, ខេហិ, ខេភិ។ ខស្ស, ខានំ។ ខា, ខស្មា, ខម្ហា, ខេហិ, ខេភិ។ ខស្ស, ខានំ។ ខេ, ខស្មឹ, ខម្ហិ, ខេសុ។ ភោ ខ, ភវន្តោ ខានិ, ភវន្តោ ខា។

គោសទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ –

> គោ គោណេ ចិន្ទ្រិយេ ភូម្យំ, វចនេ ចេវ ពុទ្ធិយំ;
> អាទិច្ចេ រស្មិយញ្ចេវ, បានីយេបិ ច វត្តតេ;
> តេសុ អត្ថេសុ គោណេ ចិ-បុមា ច ឥតរេ បុមា។

តថា ហិ “គោសុ ទុយ្ហមានាសុ គតោ។ គោបញ្ចមោ”តិអាទីសុ **គោ**សទ្ទោ គោណេ វត្តតិ។ គោចរោតិ ឯត្ថិន្ទ្រិយេបិ វត្តតិ គាវោ ចក្ខាទីនិន្ទ្រិយានិ ចរន្តិ ឯត្ថាតិ គោចរោ។ តថា ហិ បោរាណា កថយឹសុ “គាវោ ចរន្តិ ឯត្ថាតិ គោចរោ, គោចរោ វិយ គោចរោ, អភិណ្ហំ ចរិតព្ពដ្ឋានំ។ គាវោវាចក្ខាទីនិន្ទ្រិយានិ, តេហិ ចរិតព្ពដ្ឋានំ គោចរោ”តិ។ “គោមតី គោតមំ នមេ”តិ បោរាណកវិរចនាយំ បន បថវិយំ វត្តតិ។ “ភូរិបញ្ញំ គោតមំ សម្មាសម្ពុទ្ធំវន្ទាមី”តិ ហិ អត្ថោ។ តថា **សុត្តនិបាតដ្ឋកថាយ**វាសេដ្ឋសុត្តសំវណ្ណនប្បទេសេ **“គោរក្ខ**ន្តិ ខេត្តរក្ខំ, កសិរក្ខន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បថវី ហិ “គោ”តិ វុច្ចតិ, តប្បភេទោ ច ខេត្ត”ន្តិ វុត្តំ។

“គោត្តវសេន គោតមោ”តិ ឯត្ថ តុ វចនេ ពុទ្ធិយញ្ច វត្តតិ។ តេនាហុ បោរាណា “គំ តាយតីតិ គោត្តំ។ គោតមោតិ ហិ បវត្តមានំ គំ វចនំ ពុទ្ធិញ្ច តាយតិ ឯកំសិកវិសយតាយ រក្ខតីតិ គោត្តំ។ យថា ហិ ពុទ្ធិ អារម្មណភូតេន អត្ថេន វិនា ន វត្តតិ, ឯវំ អភិធានំ អភិធេយ្យភូតេន, តស្មា សោ គោត្តសង្ខាតោ អត្ថោ តានិ តាយតិ រក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ កោ បន សោតិ? អញ្ញកុលបរម្បរាសាធារណំ តស្ស កុលស្ស អាទិបុរិសសមុទាគតំ តំកុលបរិយាបន្នសាធារណំ សាមញ្ញរូបន្តិ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។ តថា ហិ តំគោត្តជាតា សុទ្ធោទនមហារាជាទយោបិ គោតមោត្វេវ វុច្ចន្តិ។ តេន ភគវា អត្តនោ បិតរំ សុទ្ធោទនមហារាជានំ “អតិក្កន្តវរា ខោ គោតម តថាគតា”តិ អវោច។ វេស្សវណោបិ មហារាជា ភគវន្តំ “វិជ្ជាចរណសម្បន្នំ, ពុទ្ធំ វន្ទាម គោតម”ន្តិ អវោច, អាយស្មាបិ វង្គីសោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ “សាធុ និព្ពាបនំ ព្រូហិ, អនុកម្បាយ គោតមា”តិ អវោច។ ឯវំ ឥទំ សាមញ្ញរូបំ គំ តាយតីតិ គោត្តន្តិ វុត្តំ។ តំ បន គោតមគោត្តកស្សបគោត្តាទិវសេន ពហុវិធំ។

តថា **គោ**សទ្ទោ អាទិច្ចេ វត្តតិ។ “គោគោត្តំ គោតមំ នមេ”តិ បោរាណកវិរចនា ឯត្ថ និទស្សនំ, អាទិច្ចពន្ធុំ គោតមំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ វន្ទាមីតិ អត្ថោ។ អាទិច្ចោបិ ហិ គោតមគោត្តោ ជាតោ ភគវាបិ, ឯវំ តេន សមានគោត្តតាយ តត្ថ តត្ថ “អាទិច្ចពន្ធូ”តិអាទិនា ភគវតោ ថោមនា ទិស្សតិ “បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធុ, វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសី”តិ ច, “វន្ទេ ជេតវនំ និច្ចំ, វិហារំ រវិពន្ធុនោ”តិ ច, “លោកេកពន្ធុ’មរវិន្ទសហាយពន្ធុ”ន្តិ ច។ “ឧណ្ហគូ”តិ ឯត្ថ បន **គោ**សទ្ទោ រស្មិយំ វត្តតិ។ ឧណ្ហា គាវោ រស្មិយោ ឯតស្សាតិ ឧណ្ហគូ, សូរិយោ។ បុព្ពាចរិយាបិ ហិ **ឆន្ទោវិចិតិសត្ថេ** ឥមមេវត្ថំ ព្យាករិំសុ។

“គោសីតចន្ទន”ន្តិ ឯត្ថ បានីយេ វត្តតិ។ **គោ**សទ្ទេន ហិ ជលំ វុច្ចតិ។ **គោ** វិយ សីតំ ចន្ទនំ, តស្មឹ បន ឧទ្ធនតោ ឧទ្ធរិតបក្កថិតតេលម្ហិ បក្ខិត្តេ តង្ខណញ្ញេវ តំ តេលំ សុសីតលំ ហោតិ។

ឯត្ថេកេ វទន្តិ “កស្មា ភោ ‘**គោ**បទត្ថេ វត្តមានោ **គោ**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ចេវ បុល្លិង្គោ ចា’តិ វទថ, កស្មា ច បន ‘ឥន្ទ្រិយបថវីវចនពុទ្ធិសូរិយរស្មិបានីយេសុ វត្តមានោ បុល្លិង្គោ’តិ វទថ, ឯតេសុ សូរិយត្ថេ វត្តមានោ បុល្លិង្គោ ហោតុ, ននុ ឥន្ទ្រិយវចនបានីយេសុ វត្តមានេន បន **គោ**សទ្ទេន នបុំសកលិង្គេន ភវិតព្ពំ, បថវីពុទ្ធិរស្មីសុ វត្តមានេន ឥត្ថិលិង្គេន ភវិតព្ពំ ឥន្ទ្រិយាទិបថវាទិបទត្ថេសុ វត្តមានានំ **ឥន្ទ្រិយ**សទ្ទាទិ**បថវី**សទ្ទាទីនំ នបុំសកិត្ថិលិង្គវសេន និទ្ទេសស្ស ទស្សនតោ”តិ? តន្ន, និយមាភាវតោ។ ឥត្ថិបទត្ថេ វត្តមានស្សាបិ ហិ សតោ កស្សចិ សទ្ទស្ស បុល្លិង្គវសេន និទ្ទេសោ ទិស្សតិ យថា “ឱរោធោ”តិ។ បុរិសបទត្ថេ វត្តមានស្សាបិ ច សតោ កស្សចិ ឥត្ថិលិង្គវសេន និទ្ទេសោ ទិស្សតិ, យថា “អត្តកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមាសិ ទេវតេ”តិ។ ឥត្ថិបុរិសបទត្ថេសុ បន អវត្តមានានម្បិ សតំ កេសញ្ចិ សទ្ទានំ ឯកស្មិំយេវ ញាណាទិអត្ថេ វត្តមានានំ ឥត្ថិបុមនបុំសកលិង្គវសេន និទ្ទេសោ ទិស្សតិ យថា “បញ្ញា អមោហោ ញាណ”ន្តិ, “តដំតដីតដោ”តិ ច។ តថា ហិ អនិត្ថិភូតោបិ សមានោ “មាតុលា”តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន រុក្ខោបិ នាមំ លភតិ, តព្ពសេន នគរម្បិ។ តេនាហ **ចក្ក**

វុត្តិសុត្តដីកាយំ “**មាតុលា**តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន លទ្ធនាមោ ឯកោ រុក្ខោ, តាយ អាសន្នប្បទេសេ មាបិតត្តា នគរម្បិ ‘មាតុលា’ត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ តេន វុត្តំ មាតុលាយន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ”តិ។

គោសទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ហេដ្ឋា បកាសិតា។

មោ វុច្ចតិ ចន្ទោ, **អដ្ឋកថាយំ** បន “មា វុច្ចតិ ចន្ទោ”តិ អាការន្តបាឋោ ទិស្សតិ, **ឱ**ការន្តបាឋេន តេន ភវិតព្ពំ សក្កដភាសាយ **ឯកក្ខរកោសតោ** នយំ គហេត្វា “មោ សិវោ ចន្ទិមា ចេវា”តិ **ឱ**ការន្តវសេន វុត្តព្ពត្តា។ ឯត្ថ ច **ឱ**ការន្តវសេន វុត្តស្ស **ម**សទ្ទស្ស ចន្ទវាចកត្តេ “បុណ្ណមី, បុណ្ណមា”តិ ច និទស្សនបទានិ។ តត្ថ បុណ្ណោ មោ ឯត្ថាតិ បុណ្ណមី, ឯវំ បុណ្ណមា, រត្តាបេក្ខំ ឥត្ថិលិង្គវចនំ។ ឯត្ថ បន “វិសាខបុណ្ណមាយ រត្តិយា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរី”តិ ឥទំ និទស្សនំ។ ឯត្ថ សិយា – យទិ “បុណ្ណមា”តិ អយំសទ្ទោ រត្តាបេក្ខោ ឥត្ថិលិង្គោ។

> “បុណ្ណមាយេ យថា ចន្ទោ, បរិសុទ្ធោ វិរោចតិ;
> តថេវ ត្វំ បុណ្ណមនោ, វិរោច ទសសហស្សិយំ។
>
> អន្ធទ្ធមាសេ បន្នរសេ, បុណ្ណមាយេ ឧបោសថេ;
> បច្ចយំ នាគមារុយ្ហ, ទានំ ទាតុមុបាគមិ”ន្តិ

អាទីសុ កថំ “បុណ្ណមាយេ”តិ បទសិទ្ធីតិ? **យ**ការស្ស **យេ**ការាទេសវសេន។ ធម្មិស្សរេន ហិ ភគវតា “បុណ្ណមាយា”តិ វត្តព្ពេ “បុណ្ណមាយេ”តិ វទតា **យ**ការស្ស ឋានេ **យេ**ការោ បឋិតោ ឥត្ថិលិង្គវិសយេ **ត្តា**ការស្ស ឋានេ **ត្តេ**ការោ វិយ, **នី**ការស្ស ឋានេ **នេ**ការោ វិយ ច។ តថា ហិ យថា “អព្យយតំ វិលបសិ វិរត្តេ កោសិយាយនេ”តិ ឥមស្មឹ **រាធជាតកេ** “វិរត្តា”តិ វត្តព្ពេ “វិរត្តេ”តិ វទន្តេន **ត្តា**ការស្ស ឋានេ **ត្តេ**ការោ បឋិតោ, “កោសិយាយនី”តិ ច វត្តព្ពេ “កោសិយាយនេ”តិ វទន្តេន **នី**ការស្ស ឋានេ **នេ**ការោ បឋិតោ។ ឯវំ “បុណ្ណមាយា”តិ វត្តព្ពេ “បុណ្ណមាយេ”តិ វទតា **យ**ការស្ស ឋានេ **យេ**ការោ បឋិតោ។ យថា ច “ទក្ខិតាយេ អបរាជិតសង្ឃ”ន្តិ ឥមស្មឹ **មហាសមយសុត្ត**ប្បទេសេ “ទក្ខិតាយា”តិ វត្តព្ពេ “ទក្ខិតាយេ”តិ វទតា **យ**ការស្ស ឋានេ **យេ**ការោ បឋិតោ, ឯវមិធាបិ។ យថា បន “សភាយេ វា ទ្វារមូលេ វា”តិ ឯត្ថ “សភាយ”ន្តិ លិង្គព្យត្តយវសេន សភា វុត្តា, ន តថា ឥធ “បុណ្ណមាយ”ន្តិ លិង្គព្យត្តយេន **បុណ្ណមា** វុត្តា, អថ ខោ “បុណ្ណមា”តិ **អា**ការន្តិត្ថិលិង្គវសេន វុត្តា។ តថា ហិ “បុណ្ណមាយោ”តិ បទំ **យ**ការដ្ឋានេ **យេ**ការុច្ចារណវសេន សម្ភូតំ ភុម្មវចនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

មា វុច្ចតិ សិរី។ តថា ហិ **វិទ្ធមុខមណ្ឌនដីកាយំ** “មាលិនី”តិ បទស្សត្ថំ វទតា “មា វុច្ចតិ លក្ខី, អលិនី ភមរី”តិ វុត្តំ។ **លក្ខី**សទ្ទោ ច **សិរី**សទ្ទេន សមានត្ថោ, តេន “មា វុច្ចតិ សិរី”តិ អត្ថោ អម្ហេហិ អនុមតោ, តថា បោរាណេហិបិ “មំ សិរឹ ធារេតិ វិទធាតិ ចាតិ មន្ធាតា”តិ អត្ថោ បកាសិតោ, តស្មា “មាលិនី មន្ធាតា”តិ ច ឥមានេត្ថ និទស្សនបទានិ។ តត្រ បុល្លិង្គស្ស តាវ **ម**សទ្ទស្ស អយំ នាមិកបទមាលា –

មោ, មា។ មំ, មេ។ មេន, មេហិ, មេភិ។ មស្ស, មានំ។ មា, មស្មា, មម្ហា, មេហិ, មេភិ។ មស្ស, មានំ។ មេ, មស្មឹ, មម្ហិ, មេសុ។ ភោ ម, ភវន្តោ មា។

អយំ បន ឥត្ថិលិង្គស្ស **មា**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា –

មា, មា, មាយោ។ មំ, មា, មាយោ។ មាយ, មាហិ, មាភិ។ មាយ, មានំ។ មាយ, មាហិ, មាភិ។ មាយ, មានំ។ មាយ, មាយំ, មាសុ។ ភោតិ មេ, ភោតិយោ មាយោ។

ឯត្ថ បន សិរីវាចកោ **មា**សទ្ទោ ច សទ្ទវាចកោ **រា**សទ្ទោ ចាតិ ឥមេ សមានគតិកា ឯកក្ខរត្តា និច្ចំ**មា**ការន្តបកតិកត្តា ឥត្ថិលិង្គត្តា ច។

តត្រ **សំ** វុច្ចតិ សន្តចិត្តោ បុរិសោ។ យំ លោកេ “សប្បុរិសោ”តិ ច, “អរិយោ”តិ ច, “បណ្ឌិតោ”តិ ច វទន្តិ, តស្សេតំ អធិវចនំ យទិទំ “ស”ន្តិ។ ឯវំ សប្បុរិសារិយបណ្ឌិតវាចកស្ស **សំ**សទ្ទស្ស បច្ចត្តវចនវសេន អត្ថិភាវេ “សមេតិ អសតា អស”ន្តិ ឥទំ បយោគនិទស្សនំ។ ឯត្ថ ហិ “ន សំ អស”ន្តិ សមាសចិន្តាយ សប្បុរិសាសប្បុរិសបទត្ថា **សំ អសំ**សទ្ទេហិ វុត្តាតិ ញាយន្តិ, តស្មា “សប្បុរិសបទត្ថោ បច្ចត្តវចនេន **សំ**សទ្ទេន វុត្តោ នត្ថី”តិ វចនំ ន វត្តព្ពំ។ យេ “នត្ថី”តិ វទន្តិ, តេសំ វចនំ ន គហេតព្ពំ។ នាមិកបទមាលា បនស្ស “សំ, សន្តំ, សន្តេ”តិអាទិនា ហេដ្ឋា បកាសិតា។ នបុំសកលិង្គត្តេ **សំ** វុច្ចតិ ធនំ, “មនុស្សស្សំ។ បរស្សំ។ សព្ពស្សំ។ សព្ពស្សហរណំ។ ប

រស្សហរណ”ន្តិអាទីនេត្ថ និទស្សនបទានិ។ តត្ថ មនុស្សស្ស សំ មនុស្សស្សំ។ ឯវំ បរស្ស សំ បរស្សំ។ សព្ពស្ស សំ សព្ពស្សំ។ តស្ស ហរណំ បរស្សហរណំ សព្ពស្សហរណន្តិ សមាសោ។ តថា **សំ** វុច្ចតិ សុខំ សន្តិ ច។ វុត្តញ្ហិ តព្ពាចកត្តំ បោរាណកវិរចនាយំ –

“ទេវទេវោ សំទេហិ នោ, ហីនោ ទេវាតិទេហតោ;
ហតោបបាតសំសារោ, សារោ សំ ទេតុ ទេហិន”ន្តិ។

តស្មា អយមេត្ថ គាថា, “សកលលោកសង្ករោ ទីបង្ករោ”តិ ឯត្ថ “សង្ករោ”តិ បទញ្ចនិទស្សនំ។ “សំ, សានិ, សា។ សំ, សានិ, សេ។ សេន”ឥច្ចាទិ បុព្ពេ បកាសិតនយេន ញេយ្យំ។ ឯត្ថ ច សោតូនំ សុគតមតវរេ កោសល្លជននត្ថំ សមាសន្តគតស្ស **សំ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលំ បរិបុណ្ណំ កត្វា កថយាម –

មនុស្សស្សំ, មនុស្សស្សានិ, មនុស្សស្សា។ មនុស្សស្សំ, មនុស្សស្សានិ, មនុស្សស្សេ។ មនុស្សស្សេន, មនុស្សស្សេហិ, មនុស្សស្សេភិ។ មនុស្សស្សស្ស, មនុស្សស្សានំ។ មនុស្សស្សា, មនុស្សស្សស្មា, មនុស្សស្សម្ហា, មនុស្សស្សេហិ, មនុស្សស្សេភិ។ មនុស្សស្សស្ស, មនុស្សស្សានំ។ មនុស្សស្សេ, មនុស្សស្សស្មិំ, មនុស្សស្សម្ហិ, មនុស្សស្សេសុ។ ភោ មនុស្សស្ស, ភោន្តោ មនុស្សស្សានិ, មនុស្សស្សា។ ឯស នយោ “បរស្សំ សព្ពស្ស”ន្តិអាទីសុបិ, សព្ពានេតានិ បទានិ អភិធេយ្យលិង្គានីតិ គហេតព្ពានិ។

យំ តំ កិមិតិសទ្ទានំ, នាមមាលំ បនត្ថវិ;
សព្ពនាមបរិច្ឆេទេ, បកាសិស្សំ តិលិង្គតោ។

ឥច្ចេវំ ហេដ្ឋា ឧទ្ទិដ្ឋានំ **គោ វិ សា**ទីនំ នាមិកបទមាលា សទ្ធឹ អត្ថន្តរនិទស្សនបទេហិ វិភត្តា។ តត្រិទំ លិង្គវវត្ថានំ –

គោ វិ សា ហោន្តិ បុល្លិង្គេ, **ភា រា ធី ធី កុ ភូ** ថិយំ;
កំ ខំ នបុំសកេ **គោ** តុ, បុមេ ចេវិត្ថិលិង្គកេ។

មោ បុមេ ឥត្ថិលិង្គេ **មា, សំ** បុមេ ច នបុំសកេ;
យំ តំ កិមិតិ សព្ពត្រ, លិង្គេស្វេវ បវត្តរេ។

ឥតោ អញ្ញានិបិ ឯកក្ខរានិ ឧបបរិក្ខិត្វា គហេតព្ពានិ។

ឯវំ វិញ្ញូនំ នយញ្ញូនំ សទ្ទរចនាវិសយេ បរមវិសុទ្ធវិបុលពុទ្ធិបដិលាភត្ថំ បរមសណ្ហសុខុមត្ថេសុ បយោគេសុ អសម្មោហត្ថំ សុវណ្ណតលេ សីហវិជម្ភនេន កេសរីសីហស្ស វិជម្ភនមិវ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ ញាណវិជម្ភនេន វិជម្ភនត្ថញ្ច អធិក្ខនេកក្ខរវសេន លិង្គត្តយំ មិស្សេត្វា នាមិកបទមាលា វិភត្តា។

សទ្ទេ ភវន្តិ កុសលា ន តុ កេចិ អត្ថេ,
អត្ថេ ភវន្តិ កុសលា ន តុ កេចិ សទ្ទេ។

កោសល្លមេវ បរមំ ទុភយត្ថ តស្មា,
យោគំ ករេយ្យ សតតំ មតិមា វរន្តិ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ

វិញ្ញូនំ កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

លិង្គត្តយមិស្សកោ នាមិកបទមាលាវិភាគោ

ទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១១. វាច្ចាភិធេយ្យលិង្គាទិបរិទីបននាមិកបទមាលា

វាច្ចាភិធេយ្យលិង្គាទិ-វសេនបិ ឥតោ បរំ;
ភាសិស្សំ បទមាលាយោ, ភាសិតស្សានុរូបតោ។

តត្ថ **វាច្ចលិង្គានី**តិ អប្បធានលិង្គានិ, គុណនាមសង្ខាតានិ វា លិង្គានិ។ **អភិធេយ្យលិង្គានី**តិ បធានលិង្គានិ, គុណិបទសង្ខាតានិ វា លិង្គានិ។ យស្មា បន តេសុ វាច្ចលិង្គានិ នាម អភិធេយ្យលិង្គានុវត្តកានិ ភវន្តិ, តស្មា សព្ពានិ **ភូ**ធាតុមយានិ ច វាច្ចលិង្គានិ អភិធេយ្យលិង្គានុរូបតោ យោជេតព្ពានិ។ តេសំ **ភូ**ធាតុមយានិ វាច្ចលិង្គានិ សរូបតោ នាមិកបទមាលាយ អយោជិតានិបិ តត្ថ តត្ថ នយតោ យោជិតានិ , តស្មា ន ទានិ ទស្សេស្សាម។ អ**ភូ**ធាតុមយានិបិ កិញ្ចាបិ នយតោ យោជិតានិ, តថាបិ សោតារានំ បយោគេសុ កោសល្លជននត្ថំ កថយាម, នាមិកបទមាលញ្ច នេសំ ទស្សេស្សាម កិញ្ចិ បយោគំ វទន្តា។

ទីឃោ រស្សោ នីលោ បីតោ,
សុក្កោ កណ្ហោ សេដ្ឋោ បាបោ;
សទ្ធោ សុទ្ធោ ឧច្ចោ នីចោ,
កតោតីតោ ឥច្ចាទីនិ។

ទីឃា ជាគរតោ រត្តិ, ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ;
ទីឃោ ពាលាន សំសារោ, សទ្ធម្មំ អវិជានតំ។

ទីឃោ, ទីឃា។ ទីឃំ, ទីឃេ។ ទីឃេន, ទីឃេហិ, ទីឃេភិ។ ទីឃស្ស, ទីឃានំ។ ទីឃា, ទីឃស្មា, ទីឃម្ហា, ទីឃេហិ, ទីឃេភិ។ ទីឃស្ស, ទីឃានំ។ ទីឃេ, ទីឃស្មិំ, ទីឃម្ហិ, ទីឃេសុ។ ភោ ទីឃ, ភវន្តោ ទីឃា។ “ទីឃាតិ មំ បក្កោសេយ្យាថា”តិ ឥទមេត្ថ និទស្សនំ។

ទីឃា, ទីឃា, ទីឃាយោ។ ទីឃំ, ទីឃា, ទីឃាយោ។ ទីឃាយ។ សេសំ **កញ្ញា**នយេន ញេយ្យំ។

ទីឃំ, ទីឃានិ, ទីឃា។ ទីឃំ, ទីឃានិ, ទីឃេ។ ទីឃេន។ សេសំ **ចិត្ត**នយេន ញេយ្យំ។ **រស្សា**ទីនិ ច ឯវមេវ វិត្ថារេតព្ពានិ។ អយំ វាច្ចលិង្គានំ នាមិកបទមាលា, “គុណនាមានំ នាមិកបទមាលា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

អភិធេយ្យកលិង្គេសុ, សវិសេសានិ យានិ ហិ;
តេសំ ទានិ យថាបាឡិំ, បទមាលំ កថេស្សហំ។

កតមានិ តានិ បទានិ, យានិ សវិសេសានិ?

ភវាភវាទិកំ **លង្កា-ទីបោ** ឥច្ចាទិកានិ ច;
ពោធិ សន្ធីតិ ចាទីនិ, សវិសេសានិ ហោន្តិ តុ។

ឯតេសុ ហិ –

ភវាភវបទំ នេក-វចោ ពហុវចោក្វចិ;
សមាសេ អសមាសេបិ, សម្ភវោ តស្ស ឥច្ឆិតោ។

វិគ្គហញ្ច បទត្ថញ្ច, វត្វា បទស្សិមស្ស មេ;
វុច្ចមានមវិគ្ចិត្តា, បទមាលំ និពោធថ។

ភវោ ច អភវោ ច **ភវាភវំ**។ អថ វា ភវោ ច អភវោ ច ភវាភវានិ, អយំ វិគ្គហោ។ តត្រ **ភវោ**តិ ឧទ្ទកោ ភវោ។ **អភវោ**តិ មហន្តោ ភវោ។ វុទ្ធត្ថវាចកោ ហេត្ថ **អ**ការោ។ ឯត្ថ ច សុគតិទុគ្គតិវសេន ហីនបណីតវសេន ច ឧទ្ទកមហន្តតា វេទិតព្ពា។ អថ វា **ភវោ**តិ វុទ្ធិ។ **អភវោ**តិ អវុទ្ធិ។ អយំ បទត្ថោ។ អយំ បន នាមិកបទមាលា –

ភវាភវំ, ភវាភវំ, ភវាភវេន, ភវាភវស្ស, ភវាភវា, ភវាភវស្មា, ភវាភវម្ហា, ភវាភវស្ស, ភវាភវេ, ភវាភវស្មឹ, ភវាភវម្ហិ, ភោ ភវាភវ។ ឥតិ **ភវាភវ**បទំ ឯកវចនកំ ភវតិ។ ទិស្សតិ ច តស្សេកវចនតា បាឡិយំ អដ្ឋកថាយញ្ច –

“អតីតកប្បេ ចរិតំ, ឋបយិត្វា ភវាភវេ;
ឥមស្មឹ កប្បេ ចរិតំ, បវក្ខិស្សំ សុណោហិ មេ”

ឥតិ វា,

“ឯវំ ពហុវិធំ ទុក្ខំ, សម្បត្តិញ្ច ពហូវិធំ;
ភវាភវេ អនុភវិត្វា, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តមំ”

ឥតិ វា ឯវំ បាឡិយំ **ភវាភវ** បទស្ស ឯកវចនតា ទិដ្ឋា។

អដ្ឋកថាយម្បិ –

“អសម្ពុធំ ពុទ្ធនិសេវិតំ យំ,
ភវាភវំ គច្ឆតិ ជីវលោកោ;
នមោ អវិជ្ជាទិកិលេសជាល-
វិទ្ធំសិនោ ធម្មវរស្ស តស្សា”តិ

ឯវំ តស្សេកវចនតា ទិដ្ឋា។

ភវាភវានិ, ភវាភវា, ភវាភវានិ, ភវាភវេ, ភវាភវេហិ, ភវាភវេភិ, ភវាភវានំ, ភវាភវេហិ, ភវាភវេភិ, ភវាភវានំ, ភវាភវេសុ, ភវន្តោ ភវាភវានិ។ ឥតិ **ភវាភវ**បទំ ពហុវចនកម្បិ ភវតិ។ ទិស្សតិ ច តស្ស ពហុវចនកតា បាឡិយំ “ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ។ បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសូ”តិ។ ឧភយម្បិ នយំ វោមិស្សេត្វា នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ កថំ? “ភវាភវំ, ភវាភវានិ។ ភវាភវំ, ភវាភវានិ។ ភវាភវេន, ភវាភវេហិ, ភវាភវេភិ”ឥច្ចេវមាទិនា **ចិត្ត**នយេន យោជេតព្ពា។

នបុំសកេកវចន-ពហុវចនកា ឥមា;
បទមាលា សមាសត្តេ, កតាតិ បរិទីបយេ។

សមាសកបទញ្ចេវ, អសមាសកមេវ ច;
ភវាភវបទំ ទ្វេធា, ឥតិ វិទ្វា វិភាវយេ។

នបុំសកំ សមាសត្តេ, បុល្លិង្គមិតរត្តនេ;
នបុំសកំ តុ បាយេន, ឯកវចនកំ វទេ។

“ភវោ ច អភវោ ចា”តិ, សមាសត្ថំ វទេ ពុធោ;
“ភវតោ ភវ”មិច្ចត្ថំ, អសមាសស្ស ភាសយេ។

បុល្លិង្គត្តម្ហិ សោ ញេយ្យោ, និស្សក្កុបយោគតោ;
ឯវំ វិសេសតោ ជញ្ញា, **ភវាភវ**បទំ វិទូ។

យថា ចេត្ថ **ភវាភវ**បទស្ស នាមិកបទមាលា យោជិតា, ឯវំ “កម្មាកម្មំ ផលាផល”ន្តិអាទីនម្បិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ អត្ថោបិ នេសំ យថារហំ វត្តព្ពោ។ យេភុយ្យេនេតានិ ឯកវចនកានិ ភវន្តិ។ ឯវំ តាវ **ភវាភវ**បទាទីនំ វិសេសវន្តតា ទដ្ឋព្ពា។

លង្កាទីបោ, លង្កាទីបំ, លង្កាទីបេន, លង្កាទីបស្ស, លង្កាទីបា, លង្កាទីបស្មា, លង្កាទីបម្ហា, លង្កាទីបស្ស, លង្កាទីបេ, លង្កាទីបស្មឹ, លង្កាទីបម្ហិ, ភោ លង្កាទីប។ អយំ សមាសត្តេ នាមិកបទមាលា។ អសមាសត្តេបិ បន យោជេតព្ពា។

លង្កា ទីបោ, លង្កំ ទីបំ, លង្កាយ ទីបេន, លង្កាយ ទីបស្ស, លង្កាយ ទីបា, លង្កាយ ទីបស្មា, លង្កាយ ទីបម្ហា,
លង្កាយ ទីបស្ស, លង្កាយ ទីបេ, លង្កាយ ទីបស្មឹ, លង្កាយ ទីបម្ហិ, ភោតិ លង្កេ ទីប។ អយំ ព្យាសេ នាមិកបទ
មាលា។ អយំ នយោ “ជម្ពុទីបោ”តិ ឯត្ថ ន លព្ភតិ កេវលេន **ជម្ពូ**សទ្ទេន ជម្ពុទីបស្ស អកថនតោ, យថា
កេវលេន **លង្កា**សទ្ទេន លង្កាទីបោ កថិយតិ។ អយំ បន ព្យាសេ បទមាលានយោ វិសេសតោ កព្ពរចនាយំ កវីនំ
ឧបការាយ សំវត្តតិ សាសនស្សាបិ។ តថា ហិ ព្យាសវសេន បោរាណកវិរចនា ទិស្សតិ –

“វន្ទាមិ សេលម្ហិ សមន្តកូដេ,
លង្កាយ ទីបស្ស សិខាយមានេ;
អាវាសភូតេ សុមនាមរស្ស,
ពុទ្ធស្ស តំ បាទវឡញ្ជមគ្គ”ន្តិ។

សាសនេបិ ព្យាសវសេន “ទិព្ពោ រថោ បាតុរហុ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ”តិអាទិកា បាឡិ ទិស្សតិ។

យថា បន “ជម្ពុទីបោ”តិ ឯត្ថ អយំ នយោ ន លព្ភតិ, តថា “នាគទីបោ”តិអាទីសុបិ កេវលេន **ជម្ពូ**
សទ្ទេន ជម្ពុទីបស្ស អកថនមិវ កេវលេន **នាគ**សទ្ទាទិនា នាគទីបាទីនំ អកថនតោតិ។ ននុ ច ភោ “ពុទ្ធស្ស
ជម្ពុនទវំសិនោ តំ, ទាបំ មយំ ជម្ពុនរា នមាមា”តិ បោរាណកវិរចនាយំ **ជម្ពូ**សទ្ទេន ជម្ពុទីបោ វុត្តោ
“ជម្ពុទីបនរា”តិ អត្ថសម្ភវតោតិ? សច្ចំ “ជម្ពុទីបនរា”តិ អត្ថោ សម្ភវតិ, កេវលេន បន **ជម្ពូ**សទ្ទេន ជម្ពុទីបត្ថំ
ន វទតិ, កិន្តុ “ជម្ពុទីបនរា”តិ វត្តព្ពេ គាថាវិសយត្តា អធិកក្ខរទោសំ បរិវជ្ជន្តេន **ទីប**សទ្ទលោបំ កត្វា
“ជម្ពុនរា”តិ វុត្តំ, ឯវំ ឧត្តរបទលោបវសេន វុត្តោ **ជម្ពុ**សទ្ទោ **នរ**សទ្ទំ បដិច្ច សមាសពលេន “ជម្ពុទីបនរា”តិ
អត្ថប្បកាសនេ សមត្ថោ ហោតិ, ន កេវលោ ព្យាសកាលេ, តថា ហិ “ជម្ពូ”តិ វុត្តេ ជម្ពុទីបោ ន ញាយតិ, អថ
ខោ ជម្ពុរុក្ខោយេវ ញាយតិ។

កឹ បន ភោ “កាកោ ទាសោ, កាកំ ទាសំ, កាកេន ទាសេនា”តិ អយំ នយោ លព្ភតិ, ន លព្ភតីតិ? លព្ភតិ,
កាកសទ្ទេន កាកនាមកស្ស ទាសស្ស កថនំ ហោតិ។ យទិ ឯវំ “ជម្ពុទីបោ”តិ ឯត្ថាបិ “ជម្ពុនាមកោ ទីបោ”តិ
អត្ថំ គហេត្វា “ជម្ពូ ទីបោ, ជម្ពុំ ទីបំ, ជម្ពុយា ទីបេនា”តិ អយំ នយោ លព្ភតីតិ? ន លព្ភតិ **ជម្ពូ**សទ្ទស្ស
បណ្ណត្តិវសេន ទីបេ អប្បវត្តនតោ។ **ជម្ពូ**សទ្ទោ ហិ រុក្ខេយេវ បណ្ណត្តិវសេន បវត្តតិ, ន ទីបេ។ យថា បន **ចិត្ត**
វោហារោ ចិត្តនាមកេ គហបតិម្ហិបិ មនេបិ បវត្តតិ “ចិត្តោ គហបតិ។ ចិត្តំ មនោ មានស”ន្តិអាទីសុ។ យថា ច
កុសវោហារោ កុសនាមកេ រញ្ញេបិ កុសតិណេបិ បវត្តតិ –

“បភាវតិញ្ច អាទាយ, មណឹ វេរោចនំ កុសោ;
កុសាវតឹ កុសរាជា, អគមាសិ មហព្ពលោ;
កុសោ យថា ទុគ្គហិតោ, ហត្ថមេវានុកន្តតី”តិ

អាទីសុ, តថា **កាក**សទ្ទោបិ វាយសេ, ឯវំនាមកេ ទាសេបិ បវត្តតិ “កាកោ រវតិ, កាកោ នាម ទាសោ សដ្ឋិ
យោជនានិ គច្ឆតី”តិអាទីសុ។ **ជម្ពូ**សទ្ទោ បន គហបតិមនាទីសុ **ចិត្ត កុស កាក**សទ្ទា វិយ បណ្ណត្តិវសេន ទីបស្មឹ
ន បវត្តតិ, តស្មា យថាវុត្តោយេវ នយោ មនសិករណីយោ។

យថា បនេត្ថ “លង្កាទីបោ”តិ សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា សមាសវសេន ព្យាសវសេន ច យោជិតា, ឯវំ
“បុព្ពវិទេហទីបោ, អបរគោយានទីបោ, ឧត្តរកុរុទីបោ, អស្សយុជនក្ខត្តំ, ចិត្រមាសោ, វេស្សន្តររាជា, សេតវត្ថំ,
ទិព្ពរថោ”តិអាទីនម្បិ នាមិកបទមាលា សមាសវសេន ព្យាសវសេន ច យោជេតព្ពា។ **បុព្ពវិទេហ**ទិសទ្ទេហិ បុព្ពវិ
ទេហទីបាទីនំ កថនញ្ច វេទិតព្ពំ។ “ទិព្ពរថោ”តិអាទីនំ សមាសគតបទានំ បយោជនេ សតិ ព្យាសវសេន វិសុំ
កត្តព្ពតា ច វេទិតព្ពា។ តថា ហិ ព្យាសវសេន “ទិព្ពោ រថោ”តិអាទិនា ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ បទានំ សមានាធិករណវសេន
បច្ចេកវិភត្តិយុត្តភាវេ សតិ គាថាសុ វុត្តិបាលនសុខុច្ចារណគុណោ ភវតិ។ សោ ច សាសនានុកូលោ ហិ អយំ
នយោ ឋបិតោ។ តថា ហិ បាវចនេ “ទិព្ពោ រថោ បាតុរហុ, វេទេហស្ស យសស្សិនោ”តិអាទិកា បាឡិយោ ពហូ
ទិស្សន្តិ, ឯវំ **លង្កាទីបា**ទិសទ្ទានំ វិសេសវន្តតា ភវតិ។

ឥទានិ **ពោធិសន្ធិ**អាទីនំ វិសេសវន្តតា វុច្ចតិ –

ពោធិ សន្ធិ វិភត្តា’យុ, ធាតុយេវ បជាបតិ;
ទាមា ទាមំ តថា សទ្ធា, សទ្ធំ តជំ តជី តជោ។

ព្យញ្ជនំ ព្យញ្ជនោ អត្ថោ, អត្ថមក្ខរមក្ខរោ;
អជ្ជវំ អជ្ជវោ ចេវ, តថា មទ្ទវគារវា។

វចោ វចីតិ ចាទីនិ, សមរូបា សរូបតោ;
ទ្វិត្តិលិង្គានិ សម្ភោន្តិ, យថាសម្ភវមុទ្ទិសេ។

ឯតេសុ ហិ **ពោធិ**សទ្ទស្ស តាវ "ពោធិ រាជកុមារោ"តិ ច, "អរិយសាវកោ 'ពោធី'តិ វុច្ចតិ, តស្ស ពោធិស្ស អង្គោតិ ពោជ្ឈង្គោ"តិ ច ឯវំ បុគ្គលវចនស្ស "ពោធិ, ពោធី, ពោធយោ។ ពោធី, ពោធី, ពោធយោ។ ពោធិនា"តិ បុល្លិង្គេ **អគ្គិ**នយេន នាមិកបទមាលា ភវតិ។

រុក្ខមគ្គនិព្ពានសព្ពញ្ញុតញ្ញាណវចនស្ស បន "ពោធិ, ពោធី, ពោធិយោ។ ពោធី, ពោធី, ពោធិយោ។ ពោធិយា"តិ ឥត្ថិលិង្គេ **រត្តិ**នយេន នាមិកបទមាលា ភវតិ។

កេចិ បន "រុក្ខវចនោ ពោធិសទ្ទោ បុល្លិង្គោ"តិ វទន្តិ, តំ អាគមេន វិរុទ្ធំ វិយ ទិស្សនតោ វិចារេតព្ពំ។ ន ហិ អាគមេ រុក្ខវចនស្ស **ពោធិ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គភាវោ ទិស្សតិ, បុគ្គលវចនស្ស បន ទិស្សតិ។ យទិ ច "សាលោ ធវោ ខទិរោ"តិអាទីនំ វិយ រុក្ខវចនស្ស **ពោធិ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ សិយា, **ជម្ពុ សិម្ពលី បាដលី**សទ្ទាទីនំ រុក្ខវាចកត្តា បុល្លិង្គត្តំ សិយា, ន តេសំ ឥមស្ស ច រុក្ខវាចកត្តេបិ បុល្លិង្គភាវោ ឧបលព្ភតិ។ យទិ ហិ រុក្ខវចនោ **ពោធិ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ, ឯវំ សន្តេ និព្ពានវចនោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវចនោ ច **ពោធិ**សទ្ទោ នបុំសកលិង្គោ សិយា "និព្ពាន"ន្តិអាទិនា នបុំសកលិង្គវសេន និទ្ទិដ្ឋស្ស និព្ពានាទិនោ អត្ថស្ស កថនតោ។

យេ ឯវំ វទន្តិ "រុក្ខវចនោ **ពោធិ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ"តិ, តេ "ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, តំ ឯត្ថ ភគវា បត្តោតិ រុក្ខោបិ ពោធិច្ចេវ វុច្ចតី"តិ វុត្តមត្ថំ ចេតសិ សន្និធាយ "ពុជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ ពោធី"តិ និព្ពចនវសេន "កឹ រុក្ខវចនោ **ពោធិ**សទ្ទោ បុល្លិង្គោ ន ភវិស្សតី"តិ មញ្ញមានា វទន្តិ មញ្ញេ។ នេវំ ទដ្ឋព្ពំ, ឯវញ្ហ បន ទដ្ឋព្ពំ, "ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, តំ ឯត្ថ ភគវា បត្តោតិ រុក្ខោបិ ពោធិច្ចេវ វុច្ចតី"តិ វទន្តេហិ គរូហិ ញាណវចនំ ឥត្ថិលិង្គភូតំ ពោធីតិ ញាណស្ស នាមំ បណ្ណត្តិអន្តរបរិកប្បនេនត្ថំ បរិកប្បេន្តេន ពុជ្ឈនដ្ឋានភូតេ រុក្ខេ អារោបេត្វា រុក្ខោ "ពោធី"តិ វុត្តោ, តស្មា ឥន្ទិសេសុ ឋានេសុ និព្ពចនេ អាទរោ ន កាតព្ពោ។ ន ហិ "ពុជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ ពោធី"តិ និព្ពចនករណំ រុក្ខវចនស្ស **ពោធិ**សទ្ទស្ស បុល្លិង្គត្តំ កាតុំ សក្កោតិ សង្កេតសិទ្ធត្តា វោហារស្ស, តស្មា រុក្ខំ សយំ អពោធិម្បិ សមានំ ពោធិយា បដិលាភដ្ឋានត្តា សង្កេតសិទ្ធេន "ពោធី"តិ ឥត្ថិលិង្គវោហារេន វោហរន្តិ សាសនិកា, ពោធិយា វា ការណត្តា ផលវោហារេន។ ឯតមត្ថំយេវ ហិ សន្ធាយ "ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, តំ ឯត្ថ ភគវា បត្តោតិ រុក្ខោបិ ពោធិច្ចេវ វុច្ចតី"តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ, ឯវំ "ពោធី"តិ ឥត្ថិលិង្គវសេន រុក្ខនាមំ បវត្តតីតិ។ តេនាហ **អាយស្មា សារិបុត្តោ** ធម្មសេនាបតិ អនុធម្មចក្កវត្តី វោហារកុសលោ ឥត្ថិលិង្គវោហារេន "ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ពុទ្ធោ"តិ។ អបិច តត្ថ តត្ថ "ពោធិយា សាខា"តិ ច, "កេនដ្ឋេន មហាពោធិ, កស្ស សម្ពន្ធិនី ច សា"តិ ច,

"ហត្ថគោ មុត្តមត្តា សា, អសីតិរតនំ នភំ;
ឧគ្គន្ត្វាន តទា មុញ្ចិ, ឆព្ពណ្ណា រស្មិយោ សុភា"តិ ច

ឯវមាទយោ រុក្ខវាចកស្ស **ពោធិ**សទ្ទស្ស ឥត្ថិលិង្គភាវេ បយោគា ទិស្សន្តិ។

អថ វា រុក្ខវាចកោ **ពោធិ**សទ្ទោ ទ្វិលិង្គោ បុមិត្ថិលិង្គវសេន។ តថា ហិ **សមន្តបាសាទិកាយំ** វិនយសំវណ្ណនាយំ មហាវេយ្យាករណស្ស បាឡិនយវិទុនោ **ពុទ្ធឃោសា**ចរិយស្ស ឯវំ សទ្ទវចនា ទិស្សតិ "សក្ខិស្សសិ ត្វំ តាត បាដលិបុត្តំ គន្ត្វា មហាពោធិនា សទ្ធឹ អយ្យំ សង្ឃមិត្តត្ថេរឹ អានេតុ"ន្តិ ច, "សាបិ ខោ មហាពោធិសមារូឡ្ហា នាវា បស្សតោ មហារាជស្ស មហាសមុទ្ទតលំ បក្ខន្ទា"តិ ច តស្ស រុក្ខវាចកស្ស **ពោធិ**សទ្ទស្ស "ពុជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ ពោធី"តិ និព្ពចនវសេន "ពោធិ, ពោធី, ពោធយោ។ ពោធី, ពោធី, ពោធយោ។ ពោធិនា"តិអាទិនា បទមាលា វេទិតព្ពា។ រុក្ខវាចកស្សេវ បន តស្ស ញាណេ បវត្តិត្ថិលិង្គវោហារេន សង្កេតសិទ្ធេន រូឡ្ហត្ថទីបកេន "ពោធិ, ពោធី, ពោធិយោ។ ពោធី, ពោធី, ពោធិយោ។ ពោធិយា"តិអាទិនា បទមាលា វេទិតព្ពា។ ឥច្ចេវំ –

បុគ្គលវាចកោ **ពោធិ**-សទ្ទោ បុល្លិង្គិកោ ភវេ;
ញាណាទិវាចកោ ឥត្ថិ-លិង្គោយេវ សិយា សទា។

ពោធិបាទបវចនោ, បុមិត្ថិលិង្គិកោ ភវេ;
ឯវំ សន្តេបិ ឯតស្ស, ឥត្ថិលិង្គត្តមេវ តុ;
ឥច្ឆិតព្ពតរំ យស្មា, ធម្មសេនាបតីរិតំ។

សន្ធិសទ្ទាទីនម្បិ នយានុសារេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ **សន្ធិ**សទ្ទោ ហិ សរសន្ធិអាទិវាចកោ បុល្លិង្គោ, បដិសន្ធិយាទិវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោ "សន្ធិនោ។ សន្ធិយា"តិអាទិទស្សនតោ។ ***វិភត្តិ***សទ្ទោ វិភជនវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោ , **ស្យា**ទិវាចកោ បុល្លិង្គោចេវ ឥត្ថិលិង្គោ ច "វិភត្តិស្ស។ វិភត្តិយា"តិអាទិទស្សនតោ។

អាយុសទ្ទោ បន ជីវិតិន្ទ្រិយវាចកោយេវ ហុត្វា បុន្នបុំសកលិង្គោ, "បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, ឯវំ ជានាហិ មារិសា"តិ "ឯត្តកំយេវ តេ អាយុ, ចវនកាលោ ភវិស្សតី"តិ ច ទស្សនតោ។

ធាតុសទ្ទោ សភាវាទិវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោ, **ករបចា**ទិវាចកោ បុមិត្ថិលិង្គោ "ចក្ខុធាតុយា។ ករោតិស្ស ធាតុស្ស។ ធាតុយោ ធាតុយា"តិ ទស្សនតោ។

បជាបតិសទ្ទោ ទេវវិសេសវាចកោ បុល្លិង្គោ, កលត្តជិនមាតុច្ឆាវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោ "បជាបតិស្ស ទេវរាជស្ស ធជគ្គំ ឧល្លោកេយ្យាថ", "អត្តនោ បជាបតិយា សទ្ធឹ មហាបជាបតិយា"តិ ច ទស្សនតោ។

ទាមា ទាមំ សទ្ទា មាលតីទាមាទិភេទភិន្នស្ស ឯកស្ស វត្ថុស្ស យថាក្កមំ ឥត្ថិនបុំសកលិង្គា។ តថា ហិ "មាលតីទាមា លោលាឡិង្គលីលា។ មាលតីទាមំ។ សិង្ឃិតំ ទាមំ ភមរេហិ។ រតនទាមា។ រតនទាម"ន្តិ ច ទ្វិលិង្គភាវេ លោកិកប្បយោគា ទិស្សន្តិ សាសនានុកូលា។

សទ្ធំ សទ្ធាសទ្ទា បន ភិន្នវត្ថូនំ វាចកា ឥត្ថិនបុំសកលិង្គា, **សទ្ធា**សទ្ទោ បសាទលក្ខណវាចកោ ឥត្ថិលិង្គោ, **សទ្ធំ**សទ្ទោ មតកភត្តវាចកោ នបុំសកលិង្គោ "សទ្ធា សទ្ទហនា។ មយមស្សុភោ គោតមព្រាហ្មណា នាម ទានានិ ទេម សទ្ធានិ ករោមា"តិ ទស្សនតោ។ ឥមស្មឹ បន ឋានេ "សទ្ធោ បុរិសោ , សទ្ធា ឥត្ថី, សទ្ធំ កុល"ន្តិ ឥមានិ វាច្ចលិង្គត្តា សង្គហំ ន គច្ឆន្តីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។

តដំ តដី តដោតិមេ សទ្ទា តីរសង្ខាតេ ឯកស្មឹយេវត្ថេ ថីបុន្នបុំសកលិង្គា។

ព្យញ្ជនសទ្ទោ ឧបសេចនលិង្គវាក្យវេណិកសរីរាវយវវាចកោ នបុំសកលិង្គោ, អក្ខរវាចកោ បុន្នបុំសកលិង្គោ។ តត្រុបសេចនេ "សូបំ វា ព្យញ្ជនំ វា"តិ នបុំសកនិទ្ទេសោ ទិស្សតិ។ តថា លិង្គេ "ឥត្ថិព្យញ្ជនំ បុរិសព្យញ្ជន"ន្តិ នបុំសកនិទ្ទេសោ។ វាក្យេ "បទព្យញ្ជនានិ សាធុកំ ឧគ្គហេត្វា"តិ នបុំសកលិង្គនិទ្ទេសោ។ អាវេណិកេ "អសីតិ អនុព្យញ្ជនានី"តិ នបុំសកនិទ្ទេសោ។ សរីរាវយវេ "កិលេសានំ អនុ អនុ ព្យញ្ជនតោ បាកដភាវករណតោ អនុព្យញ្ជន"ន្តិ ឯវំ នបុំសកនិទ្ទេសោ។ ឯត្ថ ហិ អនុព្យញ្ជនំ នាម ហត្ថបាទសិតហសិតកថិតវិលោកិតាទិភេទោ អាការោ។ សោ ឯវ "សរីរាវយវោ"តិ វុច្ចតីតិ។ អក្ខរេ "ព្យញ្ជនោ។ ព្យញ្ជន"ន្តិ ច បុន្នបុំសកនិទ្ទេសោ។

អត្ថសទ្ទោ និព្ពានវចនោ នបុំសកលិង្គោ, អភិធេយ្យធនការណបយោជននិវត្យាភិសទ្ធានាទិវចនោ បន បុល្លិង្គោ។ តថា ហិ **កថាវត្ថុម្ហិ** "អត្ថត្ថម្ហី"តិ ឥមិស្សា បាឡិយា អត្ថសំវណ្ណនាយំ "អត្ថំ វុច្ចតិ និព្ពាន"ន្តិ នបុំសកលិង្គនិទ្ទេសេន **អត្ថ**សទ្ទោ វុត្តោ។ ឥតិ **អត្ថ**សទ្ទោ ទ្វិលិង្គោ។

អក្ខរសទ្ទោ ច "យោ បុព្ពោ អក្ខរោ អក្ខរានី"តិ ច ទស្សនតោ។ អបិច **អក្ខរ**សទ្ទោ និព្ពានវចនោ នាមបណ្ណត្តិវចនោ ច សព្ពទានបុំសកលិង្គោ ភវតិ "បទមច្ចុតមក្ខរំ, មហាជនសម្មតោតិ ខោ វាសេដ្ឋ 'មហាសម្មតោ'ត្វេវ បឋមំ អក្ខរំ និព្ពត្ត"ន្តិ ឯវមាទីសុ។ "អក្ខរាយ ទេសេតិ, អក្ខរក្ខរាយ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា"តិ ឯត្ថ បន បុល្លិង្គោតិបិ នបុំសកលិង្គោតិបិ វត្តព្ពោ, ឥត្ថិលិង្គោតិ បន ន វត្តព្ពោ។ អយញ្ហិ "អសក្កតា ចស្មធនញ្ចយាយ។ វិរមថាយស្មន្តោ មមវចនាយា"តិអាទីសុ "ធនញ្ចយាយ, វចនាយា"តិ សទ្ទា វិយ វិភត្តិវិបល្លាសេន វុត្តោ, ន លិង្គវិបល្លាសវសេនាតិ។

អជ្ជវ មទ្ទវ គារវសទ្ទា បន បុន្នបុំសកលិង្គា។ "អជ្ជវោ ច មទ្ទវោ ច។ អជ្ជវមទ្ទវំ។ គារវោ ច និវាតោ ច។ សហអាវជ្ជិតេ ចូបេ, គារវំ ហោតិ មេ តទា"តិ ច អាទិទស្សនតោ។

វចោវចីសទ្ទា បន **យដោយដី**សទ្ទា វិយ បុមិត្ថិលិង្គា, តត្ថ **វចី**សទ្ទស្ស “វចី, វចី, វចិយោ។ វចី, វចី, វចិយោ។ វចិយា”តិ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ កេចិ “ទុច្ចរិតបយោគវិញ្ញត្តិសទ្ទាទីសុ បរេសុ **វច**សទ្ទស្សន្តោ **ឦ**ការោ ហោតិ, តេន “វចីទុច្ចរិត”ន្តិអាទីនិ រូបានិ ទិស្សន្តី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ **វច**សទ្ទតោ វិសុំ **វចី**សទ្ទស្ស ទស្សនតោ។ អត្រិមានិ បាឡិតោ ច អដ្ឋកថាតោ ច និទស្សនបទានិ។ “វចី វចីសង្ខារោ, វចីសង្ខារោ វចី, វចិញ្ច វចីសង្ខារេ ច ឋបេត្វា អវសេសា ន ចេវ វចី, ន ច វចីសង្ខារោ។ គទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេ”តិ ឥមានិ បាឡិតោ និទស្សនបទានិ។ “ចោបនសង្ខាតា វចី ឯវ វិញ្ញត្តិ វចីវិញ្ញត្តិ, វចិយា ភេទោ វចីភេទោ”តិ ឥមានិ អដ្ឋកថាតោ និទស្សនបទានិ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញេសម្បិ សរូបាសរូបបទានំ យថារហំ ទ្វិតិលិង្គតា វត្តព្ពបេតព្ពា។ ឯវំ អភិធេយ្យកលិង្គេសុ សវិសេសានិ អភិធេយ្យលិង្គានិ វេទិតព្ពានិ។

ឥទានិ កត្ថចិ វាច្ចលិង្គភូតានំ អភិធេយ្យលិង្គានញ្ច តទ្ធិតន្តលិង្គានញ្ច ធម្មាទិវសេន នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ។ តថា ហិ –

ធម្មតោ បុគ្គលា ចេវ, ធម្មបុគ្គលតោបិ ច;
ឯកន្តធម្មតោ ចេវ, តថេវេកន្តបុគ្គលា។

បទមាលា សិយុំ តាសុ, បច្ចត្តាទិវសេន តុ;
បទំ សមំ វិសមញ្ច, ជញ្ញា សព្ពសមម្បិ ច។

កថំ? “មិច្ឆាទិដ្ឋិ, មិច្ឆាសង្កប្បោ, មិច្ឆាវាចា, មិច្ឆាវាចោ, មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, មិច្ឆាសង្កប្បី” ឥច្ចេតេសំ នាមិកបទមាលា ឯវំ វេទិតព្ពា។

“មិច្ឆាទិដ្ឋិ, មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋិយោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋិយោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា”តិ ឯវំ ធម្មតោ, “មិច្ឆាទិដ្ឋិ, មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋី, មិច្ឆាទិដ្ឋិនោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិនា”តិ ឯវំ បុគ្គលតោ, “មិច្ឆាសង្កប្បោ, មិច្ឆាសង្កប្បា។ មិច្ឆាសង្កប្ប”ន្តិ ឯវំ ធម្មបុគ្គលតោ, “មិច្ឆាវាចា, មិច្ឆាវាចា, មិច្ឆាវាចាយោ។ មិច្ឆាវាចំ, មិច្ឆាវាចា មិច្ឆាវាចាយោ។ មិច្ឆាវាចាយ” ឯវំ ឯកន្តធម្មតោ, “មិច្ឆាវាចោ, មិច្ឆាវាចា។ មិច្ឆាវាចំ, មិច្ឆាវាចេ។ មិច្ឆាវាចេន” ឯវំ ឯកន្តបុគ្គលតោ, “មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា។ មិច្ឆាទិដ្ឋិក”ន្តិ ឯវម្បិ ឯកន្តបុគ្គលតោ, “មិច្ឆាសង្កប្បី, មិច្ឆាសង្កប្បិនោ។ មិច្ឆាសង្កប្បិ”ន្តិ ឯវម្បិ ឯកន្តបុគ្គលតោ នាមិកបទមាលា ភវតិ។ បច្ចត្តោបយោគវចនាទិវសេន បន បទំ សទិសំ វិសទិសំ សព្ពថា សទិសម្បិ ច ភវតិ។ ឯស នយោ **សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បា**ទីសុបិ។

អត្រិមេ អាហច្ចភាសិតា បយោគា – អវិជ្ជាគតស្ស ភិក្ខវេ អវិទ្ទសុនោ មិច្ឆាទិដ្ឋិ បហោតិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិស្ស មិច្ឆាសង្កប្បោ បហោតិ។ មិច្ឆាសង្កប្បស្ស មិច្ឆាវាចា បហោតិ។ មិច្ឆាវាចស្ស មិច្ឆាកម្មន្តោ បហោតិ។ មិច្ឆាកម្មន្តស្ស មិច្ឆាអាជីវោ បហោតិ។ មិច្ឆាអាជីវស្ស មិច្ឆាវាយាមោ បហោតិ។ មិច្ឆាវាយាមស្ស មិច្ឆាសតិ បហោតិ។ មិច្ឆាសតិស្ស មិច្ឆាសមាធិ បហោតីតិ។ វិជ្ជាគតស្ស ភិក្ខវេ វិទ្ទសុនោ សម្មាទិដ្ឋិ បហោតិ។ សម្មាទិដ្ឋិស្ស សម្មាសង្កប្បោ បហោតីតិ វិត្ថារោ, ឯវំ កត្ថចិ វាច្ចលិង្គភូតានំ អភិធេយ្យលិង្គានញ្ច តទ្ធិតន្តលិង្គានញ្ច នាមិកបទមាលា សប្បយោគា កថិតា។

ឥទានិ នេវាភិធេយ្យលិង្គស្ស **ភវិតព្ព**សទ្ទស្ស ច អភិធេយ្យលិង្គានំ **សោត្ថិ សុវត្ថិ** សទ្ទានញ្ច វាច្ចលិង្គាភិធេយ្យលិង្គស្ស **អព្ភុត**សទ្ទស្ស ច វាច្ចលិង្គស្ស **អភូត**សទ្ទស្សចាតិ ឥមេសំ កិញ្ចិ វិសេសំ កថយាម, នាមិកបទមាលញ្ច យថារហំ យោជេស្សាម។ ឯតេសុ ហិ **ភវិតព្ព**សទ្ទោ ឯកន្តភាវវាចកោ នបុំសកលិង្គោ ឯកវចនន្តោយេវ ហោតិ។ តតិយន្តបទេហិ **ឯវំ**សទ្ទ **ន**សទ្ទាទីហិ ច យោជេតព្ពោ ច ហោតិ។ នាស្ស នាមិកបទមាលា លព្ភតិ, អត្រិមេ ច បយោគា “សទ្ធម្មគរុកេន ភវិតព្ពំ, នោ អាមិសគរុកេន, ឥមិនា ចោរេន ភវិតព្ពំ, ឥមេហិ ចោរេហិ ភវិតព្ពំ, ឥមាយ ចោរិយា ភវិតព្ពំ, ឥមាហិ ចោរីហិ ភវិតព្ពំ, អនេន ចិត្តេន ភវិតព្ពំ, ឥមេហិ ចិត្តេហិ ភវិតព្ពំ, ឯវំ ភវិតព្ពំ, អញ្ញថា ភវិតព្ព”ន្តិ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

ភវិតព្ពបទំ និច្ចំ, សព្ពញ្ញុវរសាសនេ;
បឋមេករវចោ ភាវ-វាចកញ្ច នបុំសកំ។

តតិយន្តបទេ**ហេវំ**-សទ្ទាទីហិ ច ធីមតា;
យោជេតព្ពំវ សម្ភោតិ, ឥតិ វិទ្វា វិភាវយេ។

អយំ “ភវិតព្ព”ន្តិ បទស្ស វិសេសោ។

សោត្ថិ ភទ្ទន្តេ ហោតុ រញ្ញោ, សោត្ថី គច្ឆតិ ន្ហាបិតោ។ សោត្ថិនាម្ហិ សមុដ្ឋិតោ។ សុវត្ថិ, សុវត្ថី, សុវត្ថិនា, អយំ **ធសាត្ថិ**សទ្ទាទីនំ វិសេសោ។

អយំ បន “អព្ភុតំ អភូត”ន្តិ ទ្វិន្នំ វិសេសោ។ **ភូ**សទ្ទស្ស ព្ភុ, សំយោគបរេ បដិសេធត្ថវតិ **អ**ឥតិនិបាតេ ឧបបទេ សតិ ឯកន្តេន រស្សត្តមុបយាតិ។ ក្វត្ថេ? “អភូតបុព្ពំ ភូត”ន្តិអាទីស្វត្ថេសុ។ តថាវិធេ អសញ្ញោគបរេ រស្សត្តំ ន ឧបយាតិ។ ក្វត្ថេ? “អសច្ច”ន្តិអាទីស្វត្ថេសុ។ តថា ហិ “អព្ភុត”ន្តិ បទស្ស “អភូតបុព្ពំ ភូត”ន្តិបិ អត្ថោ ភវតិ, “អព្ភុតករណ”ន្តិបិ អត្ថោ ភវតិ។ “អភូត”ន្តិ បទស្ស បន “អសច្ច”ន្តិបិ អត្ថោ ភវតិ, “អជាត”ន្តិបិ អត្ថោ ភវតិ។ តត្រ “អច្ឆរិយំ វត ភោ អព្ភុតំ វត ភោ។ អច្ឆេរំ វត លោកស្មិំ, អព្ភុតំ លោមហំសនំ” ឥច្ចេវមាទយោ “អភូតបុព្ពំ ភូត”ន្តិ អត្ថេ បយោគា។

> “តុំ មំ នាគេន អាលម្ប,
> អហំ មណ្ឌូកឆាបិយា;
> ហោតុ នោ អព្ភុតំ តត្ថ,
> អាសហស្សេហិ បញ្ចហី”តិ

ឥច្ចេវមាទយោ អព្ភុតករណត្ថេ បយោគា។ ឯវំ រស្សវសេន, ទីឃវសេន បន និស្សំយោគេ “អភូតំ អតច្ឆំ។ អតថំ”ឥច្ចេវមាទយោ អសច្ចត្ថេ បយោគា, “អភូតំ អជាតំ អសញ្ជាត”ន្តិ ឥច្ចេវមាទយោ អជាតត្ថេ បយោគា។ ភវន្តិ ចត្រ –

> “អភូតបុព្ពំ ភូត”ន្តិ, អត្ថស្មិំ **អព្ភុត**ន្តិទំ;
> បទំ វិញ្ញូហិ វិញ្ញេយ្យំ, រស្សភាវេន សណ្ឋិតំ។
>
> អព្ភុតករណត្ថេបិ, **អព្ភុត**ន្តិ បទំ តថា;
> សណ្ឋិតំ រស្សភាវេន, ឥតិ វិទ្វា វិភាវយេ។
>
> **អភូត**មិតិ ទីឃត្ត-វសេន កថិតំ បន;
> បទំ សមធិគន្តព្ព-មសច្ចាជាតវាចកំ។

អព្ភុតំ, អព្ភុតានិ។ **ចិត្ត**នយេន, អព្ភុតោ, អព្ភុតា។ អព្ភុតំ, **បុរិស**នយេន, អព្ភុតា, អព្ភុតា, អព្ភុតាយោ។ អព្ភុតំ។ **កញ្ញា**នយេន ញេយ្យំ។ ឯវំ **ភូត**សទ្ទស្សបិ នាមិកបទមាលា តិធា គហេតព្ពា។ អត្រ “អព្ភុត”មិតិ បទំ វាច្ចលិង្គម្បិ ភវតិ អភិធេយ្យលិង្គម្បិ។ “អភូត”មិតិ បទំ បន វាច្ចលិង្គំ អភិធេយ្យលិង្គម្បិ វា **សច្ច**សទ្ទោ វិយ កត្ថចិ។ ឥតិស្ស យថារហំ អយម្បិ សប្បយោគា នាមិកបទមាលា កថិតា។

ឥទានិ អាគមិកានំ កោសល្លជននត្ថំ បទសមោធានវសេន នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – ពុទ្ធោ ភគវា, ពុទ្ធា ភគវន្តោ។ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ, ពុទ្ធេ ភគវន្តេ។ ពុទ្ធេន ភគវតា, សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ អយំ បទមាលា ឯកវចនពហុវចនវសេន ញេយ្យា។

ទេវា តាវតឹសា។ ទេវេ តាវតឹសេ។ ទេវេហិ តាវតឹសេហិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ពហុវចនវសេន ញេយ្យា បទមាលា។

សោ ភគវា ជានំ បស្សំ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, តំ ភគវន្តំ ជានន្តំ បស្សន្តំ អរហន្តំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ, តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន, តស្ស ភគវតោ ជានតោ បស្សតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឯកវចនវសេន ញេយ្យា បទមាលា។

រាជា សុទ្ធោទនោ, រាជានំ សុទ្ធោទនំ, រញ្ញា សុទ្ធោទនេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

រាជា បសេនទិ កោសលោ, រាជានំ បសេនទី កោសលំ, រញ្ញា បសេនទិនា កោសលេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

រាជា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ, រាជានំ មាគធំ សេនិយំ ពិម្ពិសារំ, រញ្ញា មាគធេន សេនិយេន ពិម្ពិសារេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

រាជា មាគធោ អជាតសត្តុ វេទេហិបុត្តោ, រាជានំ មាគធំ អជាតសត្តុំ វេទេហិបុត្តំ, រញ្ញា មាគធេន អជាតសត្តុនា វេទេហិបុត្តេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

មហាបជាបតី គោតមី, មហាបជាបតី គោតមី, មហាបជាបតិយា គោតមិយាតិ បញ្ចក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ។ មហាបជាបតិយំ គោតមិយំ, ភោតិ មហាបជាបតិ គោតមិ។

មក្ខលិ គោសាលោ។ មក្ខលឹ គោសាលំ។ មក្ខលិនា គោសាលេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

សារិបុត្តមោគ្គល្លានំ សាវកយុគំ។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានំ សាវកយុគំ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេន សាវកយុគេន, សារិបុត្តមោគ្គល្លានស្ស សាវកយុគស្ស។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ សព្ពាបេតា បទមាលា ឯកវចនវសេន ញេយ្យា។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានា អគ្គសាវកា, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ អគ្គសាវកេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេហិ អគ្គសាវកេហិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ពហុវចនវសេន ញេយ្យា។ តតោ អញ្ញេសុបិ ឯសេវ នយោ។

សោ ទារោ, សា ទារា។ សំ ទារំ, សេ ទារេ។ សេន ទារេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ សា នារី, សា នារិយោ។ សំ នារឹ, សា នារិយោ។ សាយ នារិយា។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ សំ កម្មំ, សានិ កម្មានិ។ សេន កម្មេន។ សំ ផលំ, សានិ ផលានិ។ សេន ផលេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

បឋមំ ឈានំ, បឋមំ ឈានំ, បឋមេន ឈានេន, បឋមស្ស ឈានស្ស។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ចតុត្ថី ទិសា, ចតុត្ថឹ ទិសំ, ចតុត្ថិយា ទិសាយ។

ធម្មី កថា, ធម្មឹ កថំ, ធម្មិយា កថាយ, ធម្មិយំ កថាយំ។ ឯវំ អនុបុព្ពី កថា, ឯវរូបី កថា។ តមិនា នយេន អញ្ញេសុបិ ឋានេសុ បទសមោធានវសេន លិង្គតោ ច អន្តតោ ច វចនតោ ច អបេក្ខិតព្ពំ។ បទតោ ច នានប្បការា នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។

តទានិ ឯកប្បការានំ សទ្ទានំ លិង្គអន្តរវសេន នានត្តំ វេទិតព្ពំ។ កថំ? យាទិសោ, យាទិសី, យាទិសំ។ តាទិសោ, តាទិសី, តាទិសំ។ ឯតាទិសោ, ឯតាទិសី, ឯតាទិសំ។ កីទិសោ, កីទិសី, កីទិសំ។ ត្វាទិសោ, ត្វាទិសី, ត្វាទិសំ។ ឯទិសោ , ឯទិសី, ឯទិសំ។ សទិសោ, សទិសី, សទិសំ។ កទាចិ បន “យាទិសា តាទិសា”តិ ឯវមាទីនិ ឥត្ថិលិង្គរូបានិបិ ភវន្តិ។ នាមិកបទមាលា នេសំ **បុរិស ឥត្ថី ចិត្ត**នយេន យោជេតព្ពា។

តទានិ សមាសតទ្ធិតបទភូតានំ **អមម**សទ្ទាទីនំ នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – អមមោ, អមមា, អមមំ, អមមេ។ អមមេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

មយ្ហកោ, មយ្ហកា។ មយ្ហកំ, មយ្ហកេ។ មយ្ហកេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

អាមា, អាមា, អាមាយោ។ អាមំ, អាមា, អាមាយោ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

តត្រ **អមមោ**តិ នត្ថិ តណ្ហាមមត្តំ ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច ឯតស្សាតិ អមមោ, កោ សោ, អរហាយេវាតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ អបិច យេសតណ្ហាបិ សទិដ្ឋីបិ “មម ឥទ”ន្តិ មមត្តំ ន ករោន្តិ, តេបិ អមមាយេវ។ ឯត្ថ ច “មនុស្សា តត្ថ ជាយន្តិ, អមមា អបរិគ្គហា”តិ ឥទំ សាសនតោ និទស្សនំ។ “អមមោ និរហង្ការោ”តិ ឥទំ បន លោកតោ និទស្សនំ។ ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ “អមមា, អមមា, អមមាយោ”តិ បទមាលា។ នបុំសកេ វត្តព្ពេ “អមមំ, អមមានី”តិ បទមាលា។ តត្រ **មយ្ហកោ**តិ “ឥទម្បិ មយ្ហំ ឥទម្បិ មយ្ហ”ន្តិ វិប្បលបតីតិ មយ្ហកោ, ឯកោ បក្ខិវិសេសោ។ វុត្តញ្ហេតំ **ជាតកេ** –

> “សកុណោ មយ្ហកោ នាម, គិរិសានុទរីចរោ;
> បក្កំ បិប្ផលិមារុយ្ហ, ‘មយ្ហំ មយ្ហ’ន្តិ កន្ទតី”តិ។

ឥត្ថិលិង្គេ វត្តព្ពេ “មយ្ហកី, មយ្ហកី, មយ្ហកិយោ”តិ បទមាលា។ តត្រ **អាមា**តិ “អាម អហំ តុម្ហាកំ ទាសី”តិ ឯវំ ទាសិភាវំ បដិជានាតីតិ អាមា។ គេហទាសី។ វុត្តញ្ហេតំ **ជាតកេសុ** “យត្ថ ទាសោ អាមជាតោ, ឋិតោ ថុល្លានិ គច្ឆតី”តិ ច, “អាមាយ ទាសាបិ ភវន្តិ លោកេ”តិ ច, តស្មា ឥមានេវេត្ថ និទស្សនបទានិ។

ឥទានិ **កតិ កតិបយ កតិមី**សទ្ទានំ វិសេសោ វុច្ចតេ យថារហំ នាមិកបទមាលា ច។ តត្រ **កតិមី**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ន លព្ភតិ “អជ្ជ ភន្តេ កតិមី”តិ ឯវំ បុច្ឆាវសេន អាគតមត្តតោ។ **កតិ កតិបយ**សទ្ទានំ បន លព្ភតេវ, សា ច ពហុវចនិកា។ **វិសុទ្ធិមគ្គដីកាយំ បន កតិបយ**សទ្ទោ ឯកវចនិកោ វុត្តោ។ កតិ បុរិសា តិដ្ឋន្តិ, កតិ បុរិសេ បស្សតិ។ កតិ ឥត្ថិយោ, កតិ កុលានិ។ កតិ លោកស្មឹ ឆិទ្ទានិ យត្ថ ចិត្តំ ន តិដ្ឋតិ។ កតិ កុសលា។ កតិ ធាតុយោ។ កតិ អាយតនានិ។ កតិហិ ខន្ធេហិ កតិហាយតនេហិ កតិហិ ធាតូហិ សង្គហិតំ។ កតិភិ រជមានេតិ, កតិភិ បរិសុជ្ឈតិ។ កតិបយា បុរិសា, កតិបយា ឥត្ថិយោ, កតិបយានិ ចិត្តានិ។ ឥមា បន នាមិកបទមាលា។

កតិ។ កតិហិ, កតិភិ។ កតិនំ។ កតិសុ។

កតិបយា។ កតិបយេហិ, កតិបយេភិ។ កតិបយានំ។ កតិបយេសុ។ កតិបយាយោ។ កតិបយាហិ, កតិបយាភិ។ កតិបយានំ។ កតិបយាសុ។ កតិបយានិ។ កតិបយេ។ កតិបយេហិ, កតិបយេភិ។ កតិបយានំ។ កតិបយេសូតិ។ សព្ពាបេតា សត្តន្នំ វិភត្តីនំ វសេន ញេយ្យា, សមាសវិធិម្ហិបិ **កតិ កតិបយ**សទ្ទា ពហុវចនវសេនេវ យោជេតព្ពា។ “កតិសង្គាតិគោ ភិក្ខុ, ឱឃតិណ្ណោតិ វុច្ចតិ។ កតិបយជនកត”ន្តិអាទីសុ ហិ “កតិ កិត្តកា សង្គា កតិសង្គា”តិអាទិនា សព្ពទា ពហុវចនសមាសោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឥទានិ រូឡ្ហីសទ្ទានំ នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ – ឥធ **រូឡ្ហីសទ្ទា** នាម **យេវាបនក**សទ្ទាទយោ។ យេវាបនកោ, យេវាបនកា។ យេវាបនកំ។ យេវាបនោ, យេវាបនា។ យេវាបនំ។ យំវាបនកំ, យំវាបនកានិ។ សេសំ សព្ពត្ថ វិត្ថារេតព្ពំ។ តត្រ **យេវាបនកោ**តិ “ផស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតី”តិអាទិនា វុត្តា ផស្សាទយោ វិយ សរូបតោ អវត្វា “យេ វា បន តស្មឹ សមយេ អញ្ញេបិ អត្ថិ បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិនោ ធម្មា”តិ ឯវំ “យេវាបនា”តិ បទេន វុត្តោ យេវាបនកោ, ឯវំ “យេវាបនោ”តិ ឯត្ថាបិ។ តថា “យំ វា បនញ្ញម្បិ អត្ថិ រូប”ន្តិ ឯវំ “យំវាបនា”តិ បទេន វុត្តំ **យំវាបនកំ**។ ឯស នយោ យថារហំ **យស្សកំ យត្តក**ន្តិអាទីសុបិ នេតព្ពោ។

ឯត្ថ សិយា – ននុ ច ភោ **បន**សទ្ទោ និបាតោ, និបាតានញ្ច អព្យយភាវោ សិទ្ធោ តីសុ លិង្គេសុ សព្ពវិភត្តិវចនេសុ ច វយាភាវតោ, សោ កស្មា “យេវាបនោ”តិ **ឱ**ការន្តោ ជាតោតិ? សច្ចំ **បន**សទ្ទោ និបាតោ, សោ ច ខោ “យេ វា បន តស្មឹ សមយេ”តិ វា, “យំ វា បនញ្ញម្បី”តិ វា, “ព្រាហ្មណា បនា”តិ វា ឯវមាទីសុ និបាតោ, “យេវាបនកោ”តិ វា, “យេវាបនោ”តិ វា ឯវមាទីសុ និបាតោ នាម ន ហោតិ។ អនុករណមត្តញ្ហេតំ, តស្មា ឦទិសេសុ **បន**សទ្ទសហិតា បយោគា រូឡ្ហីសទ្ទាតិ គហេតព្ពា។ យជ្ជេវំ កស្មា និព្ពចនមុទាហដន្តិ? អត្ថស្ស ឞាកដីករណត្ថំ។

តយោធម្មជាតកំ ។ តយោធម្មជាតកំ។ តយោធម្មជាតកេន។ តយោធម្មជាតកស្ស។ តយោធម្មជាតកា, តយោធម្មជាតកស្មា។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

តយោសង្ខារា។ តយោសង្ខារេ។ តយោសង្ខារេហិ, តយោសង្ខារេភិ។ តយោសង្ខារានំ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

ចត្តារិបុរិសយុគោ សង្ឃោ។ ចត្តារិបុរិសយុគំ សង្ឃំ។ ចត្តារិបុរិសយុគេន សង្ឃេន។ ចត្តារិបុរិសយុគស្ស សង្ឃស្ស។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។

សតោការិ, សតោការី, សតោការិនោ។ សតោការឹ, សតោការី, សតោការិនោ។ សតោការិនា, សតោការីហិ, សតោការីភិ។ សតោការិស្ស។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឯត្ថ **សតោការី**តិ សរតីតិ សតោ, សតោ ឯវ ហុត្វា ករណសីលោតិ សតោការី។

អបរេសម្បិ រូឡ្ហីសទ្ទានំ នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ សទ្ទិមត្ថវិភាវនាយ។ អង្គា។ អង្គេ។ អង្គេហិ, អង្គេភិ។ អង្គានំ។ អង្គេហិ, អង្គេភិ។ អង្គានំ។ អង្គេសុ។ ភោន្តោ អង្គា។

អង្គា ជនបទោ។ អង្គេ ជនបទំ។ អង្គេហិ, អង្គេភិ ជនបទេន។ អង្គានំ ជនបទស្ស។ អង្គេហិ, អង្គេភិ ជនបទស្មា។ អង្គានំ ជនបទស្ស។ អង្គេសុ ជនបទេ។ ភោន្តោ អង្គា ជនបទ។ ឯវំ **មគធកោសលា**ទីនម្បិ យោជេតព្ពា។

ឥត្ថិលិង្គេ កាសិ, កាសិយោ, កាសី, កាសិយោ។ កាសីហិ, កាសីភិ។ កាសីនំ។ កាសីហិ, កាសីភិ។ កាសីនំ។ កាសីសុ។ ភោតិយោ កាសិយោ។ អត្រាយមត្ថវិភាវនា – កាសិ, កាសិយោ ជនបទោ។ កាសី, កាសិយោ ជនបទំ ។ កាសីហិ, កាសីភិ ជនបទេន។ កាសីនំ ជនបទស្ស។ កាសីហិ, កាសីភិ ជនបទស្មា។ កាសីនំ ជនបទស្ស។ កាសីសុ ជនបទេ។ ភោតិយោ កាសិយោ ជនបទ។ ឯវំ **អវន្តីចេតី វជ្ជី** ឥច្ចេតេសម្បិ បទានំ យោជេតព្ពា។ តេនាហុ **អដ្ឋកថាចរិយា** “កុរូសុ ជនបទេ”តិ។ ឯវំ **អង្គា**ទីនិ អត្ថស្ស ឯកត្តេបិ ជនបទនាមត្តា រុឡ្ហីវសេន ពហុវចនានេវ ភវន្តិ។ តថា ហិ តត្ថ តត្ថ “អង្គេសុ វិហរតិ។ មគធេសុ ចារិកំ ចរមានោ”តិអាទិនា, “អង្គានំ មគធានំ កាសីនំ កោសលាន”ន្តិអាទិនា ច ពហុវចនបាឡិយោ ទិស្សន្តិ។ ឯវំ រុឡ្ហីសទ្ទានំ នាមិកបទមាលា ភវន្តិ។

ឥទានិ អបរាបិ ឥតោ សវិសេសតរា សទ្ទភេទេ សម្មោហវិទ្ធំសនការិកា បរមសុខុមញាណាវហា នាមិកបទមាលាយោ កថយាម សោតូនំ អត្ថព្យញ្ជនគ្គហណេ បរមកោសល្លសម្បាទនត្ថំ។ តា ច ខោ “សម្ពុទ្ធោ បដិជានាសិ។ កស្សកោ បដិជានាសិ។ ឧបាសកោ បដិជានាសិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ ឥមេ ធម្មា អនភិសម្ពុទ្ធា”តិអាទយោ បាឡិនយេ និស្សាយេវ។ តត្ថ **សម្ពុទ្ធោបដិជានាសី**តិ “ត្វំ ‘អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’តិ បដិជានាសី”តិ **ឥតិ**សទ្ទលោបវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯស នយោ “កស្សកោ បដិជានាសី”តិអាទីសុបិ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ”តិ ឯត្ថ បន “អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ បដិជានន្តស្ស តវាតិ ឯវំ **ឥតិ**សទ្ទលោបយោជនាវសេន អញ្ញោ សទ្ទសន្និវេសោ តេនេវ អញ្ញោ អត្ថបដិវេធោ ច ភវតិ។ “ខីណាសវស្ស តេ បដិជានតោតិ”អាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន **សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ**តិ “អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, សព្ពេ ធម្មា មយា អភិសម្ពុទ្ធា”តិ ឯវំ បដិជានតោ តវាតិ យោ អត្ថោ វុត្តោ, សោបិ យថាទស្សិតោ អត្ថោយេវ។ ឯវំបការំ ញត្វា បណ្ឌិតជាតិយេន កុលបុត្តេន អម្ហេហិ វុច្ចមានា “អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’តិ ត្វំ បដិជានាសី”តិ ឯតស្មិំ អត្ថេ សក្រិយាបទា អយំ បទមាលា វវត្ថបេតព្ពា –

សម្មាសម្ពុទ្ធោ ត្វំ បដិជានំ តិដ្ឋសិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធំ តំ បដិជានន្តំ បស្សតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេន តេ បដិជានតា ធម្មោ ទេសិតោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ ទីយតេ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្មា តយា បដិជានតា អបេតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោ ធម្មោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្មឹ តយិ បដិជានន្តេ បតិដ្ឋិតន្តិ។ តថា “ខីណាសវោ ត្វំ បដិជានាសី”តិអាទិនាបិ វិត្ថារេតព្ពំ។

ឥទ្ធិមា ភិក្ខុ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតិ។ ឥទ្ធិមន្តោ ភិក្ខូ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តីតិ ឥមស្មិំ បនត្ថេ អយម្បិ សក្រិយាបទា បទមាលា វវត្ថបេតព្ពា –

ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តោ ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តោ ភិក្ខុ តិដ្ឋតិ, ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តា ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តា ភិក្ខូ តិដ្ឋន្តិ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តំ ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តំ ភិក្ខុំ បស្សតិ, ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តេ ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តេ ភិក្ខូ បស្សតិ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តេន ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តេន ភិក្ខុនា ធម្មោ ទេសិតោ, ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តេហិ ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តេហិ ភិក្ខូហិ ធម្មោ ទេសិតោ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តស្ស ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទីយតេ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ភោ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្ត ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្ត ភិក្ខុ ត្វំ ធម្មំ ទេសេហិ, ភោន្តោ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តា ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្តា តុម្ហេ ធម្មំ ទេសេថាតិ។ ឥមស្មិំ ឋានេ **កេវដ្ដសុត្តំ** សាធកំ។ “ឥធ កេវដ្ដ ភិក្ខុ អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ បច្ចនុភោតិ។ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតិ, អាវិភាវំ…បេ…. តមេនំ អញ្ញតរោ សទ្ធោ បសន្នោ បស្សតិ តំ ភិក្ខុំ អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធំ បច្ចនុភោន្តំ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោន្តំ ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោន្ត”ន្តិ ឥទំ កេវដ្ដសុត្តំ។

ឯកោឯកាយ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជំ កប្បេន្តោ ភិក្ខុ ឯវំ វទតិ, ឯកោឯកាយ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជំ កប្បេន្តា ភិក្ខូ ឯវំ វទន្តិ។ ឯកោឯកាយ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជំ កប្បេន្តំ ភិក្ខុំ បស្សតិ, ឯកោឯកាយ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជំ កប្បេន្តេ ភិក្ខូ បស្សតិ។ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឯត្ថ បន “ន ត្វេវ ឯកោឯកាយ, មាតុគាមេន សល្លបេ”តិអាទិកំ បាឡិបទំ សាធកំ។ ឯត្ថ ហិ **ឯកោឯកាយា**តិ ឥទំ អព្យយបទសទិសំ រុឡ្ហីបទន្តិ គហេតព្ពំ, **អញ្ញមញ្ញ**ន្តិ សទ្ទស្ស វិយ ច ឯកបទត្តូបគមនញ្ចស្ស វេទិតព្ពំ។ ភិក្ខុ វិនា ទុតិយេន សយំ ឯកោ ហុត្វា ឯកាយ ឥត្ថិយា សទ្ធិន្តិ ឥមស្មិំ អត្ថេ “ឯកោឯកាយា”តិ ឥទំ បទំ ន រុឡ្ហីបទន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ

សន្តេបិ ន “ឯកោ”តិ សទ្ទោ “ភិក្ខូ”តិ បទេន សមានាធិករណោ។ យទិ សមានាធិករណោ សិយា, “និសជ្ជំ កប្បេន្ត”ន្តិអាទិ ន វត្តព្ពំ សិយា។ “ឯកាយា”តិ សទ្ទោបិ ន អជ្ឈាហរិតព្ពេន “ឥត្ថិយា”តិ បទេន សមានាធិករណោ។ យទិ សមានាធិករណោ សិយា, “មាតុគាមេនា”តិ ន វត្តព្ពំ សិយា វិសេសាភាវតោ ទ្វិរុត្តភាវាបជ្ជនតោ ច។ កិញ្ច ភិយ្យោ “មាតុគាមេនា”តិ វុត្តត្តា “ឯកេនា”តិ វត្តព្ពំ សិយា, ឯកន្តតោ បន “ឯកោឯកាយា”តិ ឥទំ បទំ បុមិត្ថិសង្ខាតំ អត្ថំ អបេក្ខតិ, ន សមានាធិករណបទំ, តស្មា “ទ្វេ ជានិបតយោ អញ្ញមញ្ញំ សល្លបេន្តី”តិអាទីសុ “អញ្ញមញ្ញ”ន្តិ បទស្ស វិយ ច “ឯកោឯកាយា”តិ ឥមស្ស ឯកបទត្តញ្ច និសជ្ជំ កប្បេន្តស្ស ភិក្ខុនោ វិសេសនត្តញ្ច វេទិតព្ពំ។ អថ វា យស្សំ និសជ្ជក្រិយាយំ ភិក្ខុបិ ឯកោវ ហោតិ, ឥត្ថីបិ ឯកាវ។ សា ក្រិយា វុឌ្ឍិវសេន “ឯកោឯកាយា”តិ វុច្ចតិ, តាទិសាយ ឯកោឯកាយ និសជ្ជក្រិយាយ ភិក្ខុ មាតុគាមេន សទ្ធិន្តិបិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញេសម្បិ វុឌ្ឍិសទ្ទានំ នាមិកបទមាលា យថាបយោគំ ឯកវចនពហុវចនវសេន យោជេតព្ពា។ ឥច្ចេវំ វាច្ចាភិធេយ្យលិង្គាទីនំ នាមិកបទមាលា នានប្បការតោ បកាសិតា។

សុមធុរតរសទ្ទនិតឹ ឥមំ,
បដុតរមតិតំ សុសិខេ វរំ;
វិទុវិមតិតមោបហរឹ វរឹ,
មតិកុមុទបពោធនិសាបតឹ។

កតវិញ្ញូជនស្សាស-សាសនស្សាភិវុទ្ធិយា;
ធិយា នីតិមិមំ សាធុ, សាធុកញ្ញេវ លក្ខយេ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

វាច្ចាភិធេយ្យលិង្គាទិបរិទីបនោ នាមិកបទមាលាវិភាគោ

ឯកាទសមោ បរិច្ឆេទោ។

ឯត្តាវតា **ភូ**ធាតុមយានំ បុល្លិង្គានំ ឥត្ថិលិង្គានំ នបុំសកលិង្គានញ្ច នាមិកបទមាលា យថារហំ លិង្គន្តរេហិ សទ្ទន្តរេហិ អត្ថន្តរេហិ ច សទ្ធឹ នានប្បការតោ ទស្សិតា។ សព្ពនាមានិ ហិ ឋបេត្វា នយតោ អញ្ញានិ កានិចិ នាមានិ អគ្គហិតានិ នាម នត្ថិ។

១២. សព្ពនាមតំសទិសនាមនាមិកបទមាលា

តតោ បរំ បវក្ខាមិ, សព្ពនាមញ្ច តស្សមំ;
នាមញ្ច យោជិតំ នានា-នាមេហេវ វិសេសតោ។

យានិ ហោន្តិ តិលិង្គានិ, អនុកូលានិ យានិ ច;
តិលិង្គានំ វិសេសេន, បទានេកានិ នាមតោ។

“សព្ពសាធារណកានិ, នាមានិ”ច្චេវ អត្ថតោ;
សព្ពនាមានិ វុច្ចន្តិ, សត្តវីសតិ សង្ខតោ។

តេសុ កានិចិ រូបេហិ, សេសាញ្ញេហិ ច យុជ្ជរេ;
កានិចិ បន សហេវ, ឯតេសំ លក្ខណំ តទំ។

ឯតស្មា លក្ខណា មុត្តំ, ន បទំ សព្ពនាមិកំ;
តស្មា**តីតា**ទយោ សទ្ទា, **គុណនាមានិ** វុច្ចរេ។

សព្ពនាមានិ នាម – សព្ព កតរ កតម ឧភយ ឥតរអញ្ញ អញ្ញតរ អញ្ញតម បុព្ព បរ អបរ ទក្ខិណ ឧត្តរ អធរយត ឯត ឥម អមុកី ឯក ឧភ ទ្វិតិ ចតុ តុម្ហ អម្ហ ឥច្ចេតានិ សត្តវីស។

ឯតេសុ **សព្ព**សទ្ទោ សកលត្ថោ, សោ ច សព្ពសព្ពាទិវសេន ញេយ្យោ។ **កតរ កតម**សទ្ទា បុច្ឆនត្ថា។ **ឧភយ** សទ្ទោ ទ្វិអវយវសមុទាយវចនោ។ **ឥតរ**សទ្ទោ វុត្តបដិយោគីវចនោ។ **អញ្ញ**សទ្ទោ អធិគតាបរវចនោ។ **អញ្ញតរ អញ្ញតម**សទ្ទា អនិយមត្ថា។ **បុព្ពា**ទយោ **ឧត្តរ**បរិយន្តា ទិសាកាលាទិវវត្ថាវចនា។ តថា ហិ **បុព្ព បរា បរ ទក្ខិណុត្តរ**សទ្ទា បុល្លិង្គត្តេ យថារហំ កាលទេសាទិវចនា, ឥត្ថិលិង្គត្តេ ទិសាទិវចនា, នបុំសកលិង្គត្តេ ឋានាទិវចនា។ **អធរ**សទ្ទោបិ ហេដ្ឋិមត្ថវាចកោ វវត្ថាវចនោយេវ, សោ ច តិលិង្គោ “អធរោ បត្តោ។ អធរា អរណី, អធរំ ភាជន”មិតិ, **យំ**សទ្ទោ អនិយមត្តោ។ **តំ**សទ្ទោ បរម្មុខាវចនោ។ **ឯត**សទ្ទោ សមីបវចនោ។ **ឥម**សទ្ទោ អច្ចន្តសមីបវចនោ។ **អមុ**សទ្ទោ ទូរវចនោ។ **កី**សទ្ទោ បុច្ឆនត្ថោ។ **ឯក**សទ្ទោ សង្ខាទិវចនោ។ វុត្តញ្ហិ –

> **ឯក**សទ្ទោ អញ្ញត្ថសេដ្ឋអសហាយសង្ខាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ, ឥត្ថេកេ អភិវទន្តី”តិអាទីសុ អញ្ញត្ថេ ទិស្សតិ។ “ចេតសោ ឯកោទិភាវ”ន្តិអាទីសុ សេដ្ឋេ។ “ឯកោ វូបកដ្ឋោ”តិអាទីសុ អសហាយេ។ “ឯកោវ ខោ ភិក្ខវេ ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា”តិអាទីសុ សង្ខាយន្តិ។

យត្ថេស សង្ខាវចនោ, តត្ថេកវចនន្តោវ។ **ឧភ**សទ្ទោ **ទ្វិ**សទ្ទបរិយាយោ។ **ទ្វិតិចតុ**សទ្ទា សង្ខាវចនា, សព្ពកាលំ ពហុវចនន្តាវ។ **តុម្ហ**សទ្ទោ យេន កថេតិ, តស្មឹ វត្តព្ពវចនំ។ **អម្ហ**សទ្ទោ អត្តនិ វត្តព្ពវចនំ។

ឥទានិ តេសំ នាមិកបទមាលំ កថយាម –

សព្ពោ, សព្ពេ។ សព្ពំ, សព្ពេ។ សព្ពេន, សព្ពេហិ, សព្ពេភិ។ សព្ពស្ស, សព្ពេសំ, សព្ពេសានំ។ សព្ពស្មា, សព្ពម្ហា, សព្ពេហិ, សព្ពេភិ។ សព្ពស្ស, សព្ពេសំ, សព្ពេសានំ។ សព្ពស្មឹ, សព្ពម្ហិ, សព្ពេសុ។ ភោ សព្ព, ភវន្តោ សព្ពេ។

តត្រ “សព្ពោ ភូតោ, សព្ពេ ភូតា”តិអាទិនា, “សព្ពោ បុរិសោ, សព្ពេ បុរិសា”តិអាទិនា ច នយេន សព្ពានិ បុល្លិង្គនាមេហិ សទ្ធឹ យោជេតព្ពានិ។ យានិ បន **យមកមហាថេរេន** បុន្នបុំសកវិសយេ **សព្ព កតរ កតមា**ទីនំ អញ្ញានិបិ រូបានិ វុត្តានិ។ តំ យថា?

“សព្ពា” ឥច្ចាទិកំ រូបំ, និស្សក្កេ ភុម្មកេ បន;
“សព្ពេ” ឥច្ចាទិកំ រូបំ, **យមកេន** បកាសិតំ។

តញ្ចេ ឧបបរិក្ខិត្វា, យុត្តំ គណ្ហន្តុ យោគិនោ;
សព្ពនាមិករូបញ្ហិ, វិវិធំ ទុព្ពុធំ យតោ។

សព្ពា, សព្ពា, សព្ពាយោ។ សព្ពំ, សព្ពា, សព្ពាយោ។ សព្ពាយ, សព្ពស្សា, សព្ពាហិ, សព្ពាភិ។ សព្ពាយ, សព្ពស្សា, សព្ពាសំ។ សព្ពាយ, សព្ពស្សា, សព្ពាហិ, សព្ពាភិ។ សព្ពាយ, សព្ពស្សា, សព្ពាសំ។ សព្ពាយំ, សព្ពស្សា, សព្ពស្សំ, សព្ពាសុ។ ភោតិ សព្ពេ, ភោតិយោ សព្ពា, សព្ពាយោ។ ឥត្ថិលិង្គត្តេ នាមិកបទមាលា។

ឯត្ថ "សព្ពា ភារិកា, សព្ពា ភារិកាយោ"តិ, "សព្ពា កញ្ញា, សព្ពា កញ្ញាយោ"តិ ច អាទិនា ឥត្ថិលិង្គសព្ពនាមានិ សព្ពេហិ ឥត្ថិលិង្គេហិ សទ្ធឹ យោជេតព្ពានិ។ ឯត្ថ ច "សព្ពស្សា"តិ បទំ តតិយាចតុត្ថីបញ្ចមីឆដ្ឋីសត្តមីវសេន បញ្ចធា វិភត្តំ "តស្សា កុមារិកាយ សទ្ធិ"ន្តិ ករណប្បយោគាទិទស្សនតោ។ សព្ពស្សា កញ្ញាយ កតំ។ សព្ពស្សា កញ្ញាយ ទេតិ។ អយំ កញ្ញា សព្ពស្សា កញ្ញាយ ហីនា រូបា។ អយំ កញ្ញា សព្ពស្សា កញ្ញាយ ឧត្តមា អភិរូបា។ សព្ពស្សា កញ្ញាយ អបេតិ, សព្ពស្សា កញ្ញាយ ធនំ។ សព្ពស្សា កញ្ញាយ បតិដ្ឋិតំ។

សព្ពំ, សព្ពានិ។ សព្ពំ, សព្ពានិ។ សព្ពេន, សព្ពេហិ, សព្ពេភិ។ សព្ពស្ស, សព្ពេសំ, សព្ពេសានំ។ សព្ពស្មា, សព្ពម្ហា, សព្ពេហិ, សព្ពេភិ ។ សព្ពស្ស, សព្ពេសំ, សព្ពេសានំ។ សព្ពស្មឹ, សព្ពម្ហិ, សព្ពេសុ។ ភោ សព្ព, ភវន្តោ សព្ពានិ។ នបុំសកលិង្គត្តេ នាមិកបទមាលា។

ឯត្ថ "សព្ពំ ភូតំ, សព្ពានិ ភូតានិ។ សព្ពំ ចិត្តំ, សព្ពានិ ចិត្តានី"តិ ច អាទិនា នបុំសកលិង្គសព្ពនាមានិ សព្ពេហិ នបុំសកលិង្គេហិ សទ្ធឹ យោជេតព្ពានិ។ ឯវំ **សព្ព**សទ្ទស្ស លិង្គត្តយវសេន បទមាលា ភវតិ។

ឥទានិស្ស បរបទេន សទ្ធឹ សមាសោ វេទិតព្ពោ "សព្ពសាធារណោ សព្ពវេរី"ឥតិ។ តត្ថ សព្ពេសំ សាធារណោ **សព្ពសាធារណោ**។ សព្ពេសំ វេរី, សព្ពេ វា វេរិនោ យស្ស សោយំ **សព្ពវេរី**តិ សមាសវិគ្គហោ។ យថា បន **សព្ព**សទ្ទស្ស បទមាលា លិង្គត្តយវសេន យោជិតា, ឯវំ **កតរ**សទ្ទាទីនម្បិ **អធរ**សទ្ទបរិយន្តានំ យោជេតព្ពា។

តត្រាយំ **ឧភយ**សទ្ទវជ្ជិតោ បុល្លិង្គបេយ្យាលោ –

កតរោ, កតរេ។ កតរំ...បេ.... ភោ កតរ, ភវន្តោ កតរេ។ កតមោ, កតមេ។ ឥតរោ, ឥតរេ។ អញ្ញោ, អញ្ញេ។ អញ្ញតរោ, អញ្ញតរេ។ អញ្ញតមោ, អញ្ញតមេ។ បុព្ពោ, បុព្ពេ។ បរោ, បរេ។ អបរោ, អបរេ។ ទក្ខិណោ, ទក្ខិណេ។ ឧត្តរោ, ឧត្តរេ។ អធរោ, អធរេ...បេ.... ភោ អធរ, ភវន្តោ អធរេតិ។

អយំ បន **ឧភយ**សទ្ទសហិតោ នបុំសកលិង្គបេយ្យាលោ –

កតរំ, កតរានិ។ កតរំ...បេ.... ភោ កតរ, ភវន្តោ កតរានិ។ កតមំ។ ឧភយំ។ ឥតរំ។ អញ្ញំ។ អញ្ញតរំ។ អញ្ញតមំ។ បុព្ពំ។ បរំ។ អបរំ។ ទក្ខិណំ។ ឧត្តរំ។ អធរំ, អធរានិ។ អធរំ...បេ.... ភោ អធរ, ភវន្តោ អធរានីតិ។

ឥទានិ បុន្នបុំសកលិង្គានំ **បរ**សទ្ទាទីនំ រូបន្តរនិទ្ទេសោ វុច្ចតិ។ **កច្ចាយន**ស្មិញ្ហិ "បុរិសា"តិ វិយ "បរា"តិ បឋមាពហុវចនំ ទិស្សតិ។ ឯវរូបោ នយោ **អបរសព្ពកតរា**ទីសុ **អញ្ញតម**បរិយោសានេសុ នវសុ អប្បសិទ្ធោ, លព្ភមានោ **បុព្ពទក្ខិណុត្តរាធរេសុ** ចតូសុ លព្ភេយ្យ។ តថា "បុរិសេ"តិ វិយ បាឡិអាទីសុ "បុព្ពេ"តិ សច្ចសង្ខេបេ "ឥតរេ"តិ, **កច្ចាយនេ** ច "បរេ"តិ សត្តមីឯកវចនំ ទិស្សតិ។ ឯវរូបោ នយោ **សព្ព អញ្ញ**សទ្ទេសុ អប្បសិទ្ធោ, លព្ភមានោ **កតរកតមា**ទីសុ សេសេសុ **អធរ**បរិយោសានេសុ ទ្វាទសសុ លព្ភេយ្យ។ តថា "បុរិសា"តិ វិយ **សព្ពា កតរា** ឥច្ចាទិ បញ្ចមីឯកវចននយោ បាឡិអាទីសុ អប្បសិទ្ធោ។ ឯវំ សន្តេបិ អយំ នយោ បុនប្បុនំ ឧបបរិក្ខិត្វា យុត្តោ ចេ, គហេតព្ពោ។

អយំ បន **ឧភយ**សទ្ទសហិតោ ឥត្ថិលិង្គបេយ្យាលោ –

កតរា, កតរា, កតរាយោ។ កតរំ...បេ.... ភោតិ កតរេ, ភោតិយោ កតរា, កតរាយោ។ កតមា។ ឧភយា។ ឥតរា។ អញ្ញតរា។ អញ្ញតមា។ បុព្ពា។ បរា។ អបរា។ ទក្ខិណា។ ឧត្តរា។ អធរា, អធរា, អធរាយោ។ អធរំ...បេ.... ភោតិ អធរេ, ភោតិយោ អធរា, អធរាយោតិ។

យស្មា បនេតេសុ **ឥតរ អញ្ញ អញ្ញតរ អញ្ញតមា**នំ បាឡិយាទីសុ "ឥតរិស្សា"តិអាទិទស្សនតោ កោចិ ភេទោ វត្តព្ពោ , តស្មា ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ឯកវចនដ្ឋានេ "ឥតរិស្សា, ឥតរាយ, អញ្ញិស្សា, អញ្ញាយ។ អញ្ញតរិស្សា, អញ្ញតរាយ, អញ្ញតមិស្សា, អញ្ញតមាយា"តិ យោជេតព្ពំ។ តថា តតិយាបញ្ចមីនមេកវចនដ្ឋានេ "តស្សា កុមារិកាយ សទ្ធឹ។ កស្សាហំ កេន ហាយាមី"តិ ករណនិស្សក្កប្បយោគទស្សនតោ សត្តមិយា បនេកវចនដ្ឋានេ "ឥតរិស្សា, ឥតរិស្សំ, ឥតរាយ, ឥតរាយំ, អញ្ញិស្សា, អញ្ញិស្សំ, អញ្ញាយ, អញ្ញាយំ, អញ្ញតរិស្សា, អញ្ញតរិស្សំ, អញ្ញតរាយ, អញ្ញតរាយំ,

អញ្ញតមិស្សា, អញ្ញតមិស្សំ, អញ្ញតមាយ, អញ្ញតមាយ”ន្តិ យោជេតព្ពំ “អញ្ញតរោ ភិក្ខុ អញ្ញតរិស្សា ឥត្ថិយា បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតី”តិ បាឡិទស្សនតោ។

តត្រ **សព្ព**សទ្ទោ សព្ពសព្ពំ, បទេសសព្ពំ, អាយតនសព្ពំ, សក្កាយសព្ពន្តិ ចតូសុ វិសយេសុ ទិដ្ឋប្បយោគោ។ តថា ហេស “សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាថមាគច្ឆន្តី”តិអាទីសុ សព្ពសព្ពស្មឹ អាគតោ។ “សព្ពេសំ វោ សារិបុត្តា សុភាសិតំ បរិយាយេនា”តិអាទីសុ បទេសសព្ពស្មឹ។ “សព្ពំ វោ ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ សាធុកំ មនសិ ករោថ, ភាសិស្សាមិ...បេ.... កតមញ្ច ភិក្ខវេ សព្ពំ ចក្ខុញ្ចេវ រូបា ច...បេ.... មនោ ចេវ ធម្មា ចា”តិ ឯត្ថ អាយតនសព្ពស្មឹ។ “សព្ពំ សព្ពតោ សញ្ជានាតី”តិអាទីសុ សក្កាយសព្ពស្មឹ។ តត្ថ សព្ពសព្ពស្មឹ អាគតោ និប្បទេសោ, ឥតរេសុ តីសុ សប្បទេសោតិ វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

សព្ពសព្ពបទេសេសុ , អថោ អាយតនេបិ ច;
សក្កាយេ ចាតិ ចតូសុ, **សព្ព**សទ្ទោ បវត្តតិ។

កតរ កតមសទ្ទេសុ **កតរ**សទ្ទោ អប្បេសុ ឯកំ វា ទ្វេ វា តីណិ វា ភិយ្យោ វា អប្បមុបាទាយ វត្តតិ។ **កតម**សទ្ទោ ពហូសុ ឯកំ វា ទ្វេ វា តីណិ វា ពហុំ វា ឧបាទាយ វត្តតិ។ **កតរ**សទ្ទោ ហិ អប្បវិសយោ, **កតម**សទ្ទោ ពហុវិសយោ។ តត្រិមេ បយោគា “កតរេន មគ្គេន គន្តព្ពំ។ សមុទ្ទោ កតរោ អយំ។ កតមោ តស្មឹ សមយេ ផស្សោ ហោតិ។ កតមេ ធម្មា កុសលា។ ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសតា, ឥមាយោ, កតមំ ទិសំ តិដ្ឋតិ នាគរាជា”។ ឥច្ចេវមាទយោ ភវន្តិ។ ឧភយោ។ ឧភយំ។ ឧភយោ។ ឧភយេន។ សេសំ បុល្លិង្គេ **សព្ព**សទ្ទសមំ។ ឧភយោ ជនា តិដ្ឋន្តិ។ ឧភយោ ជនេ បស្សតិ។ យថា ឧភោ បុត្តា។ ឧភោ បុត្តេតិ។ “ឧភយោ”តិ ហិ បទំ “ឧភោ”តិ បទមិវ ពហុវចនន្តភាវេន បសិទ្ធំ, ន ទ្វេកវចនន្តភាវេន។ ឯត្ថ ហិ –

“ឯករត្តេន ឧភយោ, តុវញ្ច ធនុសេខ ច;
អន្ធមេវាភិនន្ទន្តិ, ឧភយោ ទេវមានុសា”

“ឧភយោ តេ បិតាភាតរោ”តិ តទត្ថសាធកានិ និទស្សនបទានិ វេទិតព្ពានិ។ យទា បនាយស្មន្តោ “ឧភយោ”តិ ឯកវចនន្តំ បស្សេយ្យាថ, តទា សាធុកំ មនសិ ករោថ។ កោ ហិ សមត្ថោ អនន្តនយបដិមណ្ឌិតេ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ជិនសាសនេ និរវសេសតោ នយំ ទដ្ឋុំ ទស្សេតុញ្ច អញ្ញត្រ អាគមាធិគមសម្បន្នេន បភិន្នបដិសម្ភិទេន។ ឥទញ្ចេត្ថុបលក្ខិតព្ពំ –

អញ្ញសទ្ទោ **បុព្ព**សទ្ទោ, **ទក្ខិណោ ចុត្តរោ បរោ**;
សព្ពនាមេសុ គយ្ហន្តិ, អសព្ពនាមិកេសុបិ។

ឯតេសញ្ហិ សព្ពនាមេសុ សង្គហោ វិភាវិតោវ។

ឥទានិ អសព្ពនាមេសុ សង្គហោ វុច្ចតេ – តត្ថ **អញ្ញ**សទ្ទោ តាវ យទា ពាលវាចកោ, តទា សព្ពនាមំ នាម ន ហោតិ។ អសព្ពនាមត្តា ច សព្ពថាបិ **បុរិស កញ្ញា ចិត្ត**នយេនេវ យោជេតព្ពោ។ តថា ហិ ន ជានាតីតិ អញ្ញោ, ពាលោ បុរិសោ។ ន ជានាតីតិ អញ្ញា, ពាលា ឥត្ថី។ ន ជានាតីតិ អញ្ញំ, ពាលំ កុលន្តិ វចនត្ថោ។ ឯវំ វិទិត្វា បុល្លិង្គដ្ឋានេ “អញ្ញោ, អញ្ញា។ អញ្ញំ, អញ្ញេ”តិអាទិនា **បុរិស**នយេនេវ នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ “អញ្ញា, អញ្ញា, អញ្ញាយោ”តិអាទិនា **កញ្ញា**នយេនេវ, នបុំសកលិង្គដ្ឋានេ “អញ្ញំ, អញ្ញានី”តិអាទិនា **ចិត្ត**នយេនេវ យោជេតព្ពា។

ឥមស្មិញ្ហិ អត្ថវិសេសេ ពាលជនេ វត្តុកាមេន “អញ្ញា ជនា”តិ អវត្វា “អញ្ញេ ជនា”តិ វុត្តេ តស្ស តំ វចនំ អធិប្បេតត្ថំ ន សាធេតិ អញ្ញថា អត្ថស្ស គហេតព្ពត្តា។ តថា “អញ្ញានំ ជនានន្តិ” អវត្វា “អញ្ញេសំ ជនានំ, អញ្ញេសានំ ជនាន”ន្តិ វា វុត្តេ តស្ស តំ វចនំ អធិប្បេតត្ថំ ន សាធេតិ។ តថា “អញ្ញានំ ឥត្ថីន”ន្តិ អវត្វា “អញ្ញាសំ ឥត្ថីន”ន្តិ វុត្តេបិ, “អញ្ញានំ កុលាន”ន្តិ អវត្វា “អញ្ញេសំ កុលានំ, អញ្ញេសានំ កុលាន”ន្តិ វា វុត្តេបិ។ សព្ពនាមិកវសេន បន អធិគតាបរវចនិច្ឆាយំ “អញ្ញេ ជនា”តិអាទិនា វត្តព្ពំ, ន “អញ្ញា ជនា”តិអាទិនា។ តថា ហិ “អញ្ញា ជនា”តិអាទិនា វុត្តវចនំ អធិប្បេតត្ថំ ន សាធេតិ អញ្ញថា អត្ថស្ស គហេតព្ពត្តា។ ឥតិ យត្ថ “អញ្ញា ជនា”តិអាទិវចនំ ឧបបជ្ជតិ, “អញ្ញេ ជនា”តិអាទិវចនំ នុបបជ្ជតិ, យត្ថ បន “អញ្ញេ ជនា”តិអាទិវចនំ ឧបបជ្ជតិ, “អញ្ញា ជនា”តិអាទិវចនំ នុបបជ្ជតិ។ យា ឯតស្មឹ អត្ថវិសេសេ សល្លក្ខណា បញ្ញា, អយំ នីតិយា

មគ្គោ យុត្តាយុត្តិវិចារណេ ហេតុត្តា, លោកស្មិញ្ហិ យុត្តាយុត្តិវិចារណា **នីតី**តិ វុត្តា។ សា ច វិនា បញ្ញាយ ន សិជ្ឈតិ។ ឯវំ **អញ្ញ**សទ្ទោ អសព្ពនាមិកោបិ ភវតិ។

បុព្ព ទក្ខិណុត្តរ បរសទ្ទេសុ **បុព្ព**សទ្ទោ យត្ថ បធានវាចកោ, យត្ថ ច "សេម្ហំ បុព្ពោ"តិអាទីសុ លោហិតកោបជវាចកោ, តត្ថ អសព្ពនាមិកោ។ បឋមត្ថេ តិលិង្គោ, ទុតិយត្ថេ ឯកលិង្គោ។ ឧត្តមត្ថវាចកោ បន **ឧត្តរ**សទ្ទោ ច **បរ**សទ្ទោ ច អសព្ពនាមិកោ តិលិង្គោយេវ។ តថា "ទក្ខិណស្សា វហន្តិម"ន្តិ ឯត្ថ វិយ សុសិក្ខិតត្ថចតុរត្ថវាចកោ **ទក្ខិណ**សទ្ទោ។ "បេតានំ ទក្ខិណំ ទជ្ជា"តិអាទីសុ បន ទេយ្យធម្មវាចកោ **ទក្ខិណា**សទ្ទោ និយោគា ឥត្ថិលិង្គោ អសព្ពនាមិកោយេវ។ ឯវំ **អញ្ញ បុព្ព ទក្ខិណុត្តរ បរ**សទ្ទា អសព្ពនាមិកាបិ សន្តីតិ តេសំ សព្ពនាមេសុបិ អសព្ពនាមេសុបិ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។

ឥទានិ **កតរ**សទ្ទាទីនំ បរបទេន សទ្ធឹ សមាសោ នីយតេ "កតរគាមវាសី កតមគាមវាសី។ ឧភយគាមវាសិនោ, ឥតរគាមវាសី អញ្ញតរគាមវាសី, បុព្ពទិសា, បរជនោ, ទក្ខិណទិសា, ឧត្តរទិសា, អធរបត្តោ"តិ។ តត្រ "កតរោ គាមោ កតរគាមោ, កតមោ គាមោ កតមគាមោ, ឧភយោ គាមា ឧភយគាមា"តិអាទិនា យថារហំ សមាសវិគ្គហោ, **កតរ**សទ្ទស្ស បន **កតម**សទ្ទេន សទ្ធឹ សមាសំ ឥច្ឆន្តិ ទ្វិធា ច រូបានិ គរូ "កតរោ ច កតមោ ច កតរកតមេ កតរកតមា វា"តិ ។ តស្មា សព្ពនាមិកនយេន សុទ្ធនាមិកេសុ **បុរិស**នយេន ច **កតរ កតម**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា, តេនស្ស សម្បទានសាមិវចនដ្ឋានេសុ "កតរកតមេសំ, កតរកតមេសានំ, កតរកតមាន"ន្តិ តីណិ រូបានិ សិយុំ "កតរា ច កតមា ច កតរកតមា"តិ ឯវំ ឥត្ថិលិង្គវសេន កតសមាសេ បន សព្ពនាមិកនយេន, សុទ្ធនាមិកេសុ **កញ្ញា**នយេន ច យោជេតព្ពា។ "កតរញ្ច កតមញ្ច កតរកតមានី"តិ ឯវំ នបុំសកលិង្គវសេន កតសមាសេ សព្ពនាមិកនយេន, សុទ្ធនាមិកេសុ **ចិត្ត**នយេន ច យោជេតព្ពា។

អយំ បនេត្ថ វិសេសោបិ វេទិតព្ពោ – **បុព្ពាបរា**ទិសទ្ទា ទ្វន្ទសមាសាទិវិធី បត្វា សេហិ រូបេហិ រូបវន្តោ ន ហោន្តិ, តំ យថា? បុព្ពាបរា, អធរុត្តរា, មាសបុព្ពា បុរិសា, ទិដ្ឋបុព្ពា បុរិសា, តថាគតំ ទិដ្ឋបុព្ពា សាវកា, ឥទំ បុល្លិង្គត្តេ បឋមាពហុវចនរូបំ។ ឯ**ត្តេ**ការោ អាទេសភូតោ ន ទិស្សតិ។ បុព្ពាបរានំ អធរុត្តរានំ, មាសបុព្ពានំ បុរិសានំ, ឥទំ បុល្លិង្គត្តេ ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ពហុវចនរូបំ។ ឯត្ថ **សំ សាន**មិច្ចេតេ អាទេសភូតា ន ទិស្សន្តិ។ តថាគតំ ទិដ្ឋបុព្ពានំ សាវកានំ, តថាគតំ ទិដ្ឋបុព្ពានំ សាវិកានំ, កុលានំ វា, ឥទំ តិលិង្គត្តេ ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ពហុវចនរូបំ។ ឯត្ថាបិ **សំ សាន**មិច្ចេតេ អាទេសភូតា ន ទិស្សន្តិ។ មាសបុព្ពាយំ មាសបុព្ពាយ, បិយបុព្ពាយំ បិយបុព្ពាយ, ឥទមិត្ថិលិង្គត្តេ សត្តមីចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ឯកវចនរូបំ។ ឯត្ថាទេសភូតា **សំ សា** ន ទិស្សន្តិ។ មាសបុព្ពានំ ឥត្ថីនំ, បិយបុព្ពានំ ឥត្ថីនំ, ឥទមិត្ថិលិង្គត្តេ ចតុត្ថីឆដ្ឋីពហុវចនរូបំ។ ឯត្ថ បនាទេសភូតោ **ស**មិច្ចេសោ ន ទិស្សតិ។ អញ្ញានិបិ យថាសម្ភវំ យោជេតព្ពានិ, **បុព្ពាបរា**ទីនំ សមាសវិគ្គហំ សមាសបរិច្ឆេទេ បកាសេស្សាម។

ឥទានិ **យំ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

យោ, យេ។ យំ, យេ។ យេន, យេហិ, យេភិ។ យស្ស, យេសំ, យេសានំ។ យស្មា, យម្ហា, យេហិ, យេភិ។ យស្ស, យេសំ, យេសានំ។ យស្មឹ, យម្ហិ, យេសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។ យំ, យានិ។ យំ, យានិ។ យេន។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ អថ វា យំ, យានិ, យា។ យំ, យានិ, យេ។ យេន។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ កត្ថចិ ហិ **និ**ការលោបោ ភវតិ។ អថ វា បន **និ**ការស្ស **អា**កា**រេ**ការាទេសាបិ គាថាវិសយេ។

> "យា បុព្ពេ ពោធិសត្តានំ, បល្លង្កវរមាភុជេ;
> និមិត្តានិ បទិស្សន្តិ, តានិ អជ្ជ បទិស្សរេ"តិ ច,

"កឹ មាណវស្ស រតនានិ អត្ថិ, យេ តំ ជិនន្តោ ហរេ អក្ខធុត្តោ"តិ ច ឥទមេត្ថ បាឡិនិទស្សនំ។ ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

យា, យា, យាយោ។ យំ, យា, យាយោ។ យាយ, យាហិ, យាភិ។ យាយ, យស្សា, យាសំ។ យាយ, យាហិ, យាភិ។ យាយ, យស្សា, យាសំ។ យស្សំ, យាយំ, យាសុ។ ឥត្ថិលិង្គំ។ ឯវំ **យំ**សទ្ទស្ស លិង្គត្តយវសេន បទមាលា ភវតិ។ ឯត្ថាលបនបទានិ ន លព្ភន្តិ។ តថា **តំ**សទ្ទាទីនំ បទមាលាទីសុបិ។

ឯត្ថ បន **យន្តិ** សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ – **យន្តិ** សទ្ទោ "យំ មេ ភន្តេ ទេវានំ តាវតឹសានំ សម្មុខា សុតំ សម្មុខា បដិគ្គហិតំ, អារោចេមិ តំ ភន្តេ ភគវតោ"តិអាទីសុ បច្ចត្តវចនេ ទិស្សតិ។ "យន្តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី

នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហី”តិអាទីសុ ឧបយោគវចនេ។ “អង្ហា នមេតំ ភិក្ខវេ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា”តិអាទីសុ ករណវចនេ។ “យំ វិបស្សី ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទី”តិអាទីសុ ភុម្មវចនេ ទិស្សតិ។ ឯត្ថេទំ វុច្ចតិ –

“បច្ចត្តេ ឧបយោគេ ច, ភុម្មេ ច ករណេបិ ច;
ចតូស្វេតេសុ ឋានេសុ, **យ**ន្តិ សទ្ទោ បវត្តតី”តិ។

បរបទេន សទ្ធឹ **យំ**សទ្ទស្ស សមាសោបិ វេទិតព្ពោ “យំខន្ទាទិ, យំគុណា, យគ្គុណា”តិ។ តត្ថ យោ ខន្ធាទិ **យំ ខន្ធាទិ**, យេ គុណា **យំគុណា**តិ សមាសវិគ្គហោ។ តថា ហិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “យំគុណនេមិត្តិកញ្ចេតំ នាមំ, តេសំ គុណានំ បកាសនត្ថំ ឥមំ គាថំ វទន្តី”តិ ឯតស្មឹ បទេ “យេ គុណា យំគុណា, យំគុណា ឯវ និមិត្តំ យំគុណនិមិត្តំ, តតោ ជាតំ ‘ភគវា’តិ ឥទំ នាមន្តិ **យំគុណនេមិត្តិក**”ន្តិ និព្ពចនមិច្ឆិតព្ពំ។ **យគ្គុណា**តិ ឯត្ថ បន “យស្ស គុណា យគ្គុណា”តិ និព្ពចនំ។ តថា ហិ –

“អបិ សព្ពញ្ញុតា បញ្ញា, យគ្គុណន្តំ ន ជានិយា;
អថ កា តស្ស វិជញ្ញា, តំ ពុទ្ធំ ភូគុណំ នមេ”តិ

បោរាណកវិរចនាយំ “យស្ស គុណា យគ្គុណា”តិ និព្ពចនមិច្ឆិតព្ពំ។

យសទ្ទស្ស សមាសម្ហិ, សទ្ធឹ បរបទេហិ វេ;
និគ្គហីតាគមោ វាថ, ទ្វិភាវោ វា សិយា ទ្វិធា។

ឯវំ **យ**សទ្ទស្ស សមាសោ សល្លក្ខិតព្ពោ។

ឥទានិ **ត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

សោ, តេ។ នំ, តំ, នេ, តេ។ នេន, តេន, នេហិ, តេហិ, នេភិ, តេភិ។ អស្ស, នស្ស, តស្ស, ‘នេសំ, តេសំ (អាសំ)។ អស្មា, នស្មា, តស្មា, នម្ហា, តម្ហា, នេហិ, តេហិ, នេភិ, តេភិ។ អស្ស, នស្ស, តស្ស, នេសំ, តេសំ (អាសំ)។ អស្មឹ, នស្មឹ, តស្មឹ, អម្ហិ, នម្ហិ, តម្ហិ, ត្យម្ហិ, នេសុ, តេសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។ ឯត្ថ ច **អាសំ**សទ្ទស្ស អត្ថិភាវេ “នេវាសំ កេសា ទិស្សន្តិ, ហត្ថបាទា ច ជាលិនោ”តិ គាថា និទស្សនំ, សោ ច តិលិង្គោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ត្យម្ហី**តិ បទស្ស អត្ថិភាវេ –

“យទាស្ស សីលំ បញ្ញញ្ច, សោចេយ្យញ្ចាធិគច្ឆតិ;
អថ វិស្សាសតេ ត្យម្ហិ, គុយ្ហញ្ចស្ស ន រក្ខតី”តិ

អយំ គាថា និទស្សនំ។ អយមេត្ថ រូបវិសេសោ សល្លក្ខិតព្ពោ – អរិយវិនយេតិ វា សប្បុរិសវិនយេតិ វា។ ឯសេ សេ ឯកេ ឯកដ្ឋេតិ បាឡិប្បទេសេ បច្ចត្តេកវចនកាន**មេត ត**សទ្ទានំ ឯការន្តនិទ្ទេសោបិ ទិស្សតីតិ។

ឯត្ថ បន **តេ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ – **តេ**សទ្ទោ “ន តេ សុខំ បជានន្តិ, យេ ន បស្សន្តិ នន្ទន”ន្តិអាទីសុ **តំ**សទ្ទស្ស វសេន បច្ចត្តពហុវចនេ អាគតោ, “តេ ន បស្សាមិ ទារកេ”តិអាទីសុ ឧបយោគពហុវចនេ។ “នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ, នមោ តេ បុរិសុត្តម។ នមោ តេ ពុទ្ធ វីរត្ថុ”តិ ច អាទីសុ **តុម្ហ**សទ្ទស្ស វសេន សម្បទានេ, តុយ្ហន្តិ អត្ថោតិ វទន្តិ។ “កិន្តេ ទិដ្ឋំ កិន្តិ តេ ទិដ្ឋំ, ឧបជី តេ សមតិក្កន្តា, អាសវា តេ បទាលិតា”តិ ច អាទីសុ ករណេ។ “កិន្តេ វតំ កឹ បន ព្រហ្មចរិយ”ន្តិអាទីសុ សាមិអត្ថេ, តវាតិ អត្ថោតិ វទន្តិ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“បច្ចត្តេ ឧបយោគេ ច, ករណេ សម្បទានិយេ;
សាមិម្ហិ ចាតិ **តេ**សទ្ទោ, បញ្ចស្វត្ថេសុ ទិស្សតី”តិ។

តំ, តានិ។ តំ, តានិ។ នេន, តេន ឥច្ចាទិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

សា , តា, តាយោ។ នំ, តំ, នា, តា, នាយោ, តាយោ។ នាយ, តាយ, នាហិ, តាហិ, នាភិ, តាភិ។ អស្សា, នស្សា, (តិស្សា,) តស្សា, នាយ, តាយ, នាសំ, តាសំ, សានំ, អាសំ។ អស្សា, នស្សា, តស្សា, នាយ, តាយ, នាហិ,

តាហិ, នាភិ, តាភិ។ អស្សា, នស្សា, (តិស្សា,) តស្សា, នាយ, តាយ, នាសំ, តាសំ, សានំ, អាសំ។ នាយ, តាយ, អស្សំ, នស្សំ, តិស្សំ, តស្សំ, នាយំ, តាយំ, នាសុ, តាសុ, ត្យាសុ។ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គំ។

ឯត្ថ បន “អភិក្កមោ សានំ បញ្ញាយតិ, នាសំ កុជ្ឈន្តិ បណ្ឌិតា។ ខិឌ្ឌា បណិហិតា ត្យាសុ, រតិ ត្យាសុ បតិដ្ឋិតា។ ពីជានិ ត្យាសុ រុហន្តី”តិ បយោគទស្សនតោ “សានំ អាសំ ត្យាសូ”តិ ឥមានិ វុត្តានិ អក្ខរចិន្តកានំ ញាណចក្ខុសម្មុយ្ហនដ្ឋានភូតានិ។ ឯវំ បរម្មុខវចនស្ស **តំ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ។

ឯត្ថ ច ឥទំ វត្តព្ពំ –

“តំ ត្វំ តន្នាន យាចស្សុ”, ឥច្ចាទីសុ បទិស្សរេ;
អាទោ **តំ តេ**តិអាទីនិ, **ន**ន្តិអាទីនិ នោ តថា។

នំ នេ នេនាតិអាទីនិ, **នោ នោ**ឥច្ចាទយោ វិយ;
បទតោ បរភាវម្ហិ, ទិដ្ឋានិ ជិនសាសនេ។

“អថ នំ អថ នេ អាហ, ន ច នំ បដិនន្ទតិ”;
ឥច្ចាទីនិ បយោគានិ, ទស្សេតព្ពានិ វិញ្ញុនា។

កោ ចេត្ថ វទេយ្យ –

“យថា នទី ច បន្ថោ ច, បានាគារំ សភា បបា;
ឯវំ លោកិត្ថិយោ នាម, នាសំ កុជ្ឈន្តិ បណ្ឌិតា”តិ

ឯត្ថ –

បទតោ អបរត្តេបិ, **នាសំ**សទ្ទស្ស ទស្សនា;
អាទោបិ ឥច្ឆិតព្ពាវ, **នំ នេ**ឥច្ចាទយោ ឥតិ។

សោ បនេវន្តុ វត្តព្ពោ, “តវ វាទេ ន លព្ភតិ;
នាសំសទ្ទោ **ន**សទ្ទោ ច, **អាសំ**សទ្ទោ ច លព្ភរេ។

តស្មា ‘អាសំ ន កុជ្ឈន្តិ, ឥត្ថីនំ បណ្ឌិតា’ឥតិ;
អត្ថោវ ភវតេ ឯវំ, សុដ្ឋុ ធារេហិ បណ្ឌិតា”តិ។

អថ វា យស្មា **និរុត្តិបិដកេ “នំ** បុរិសំ បស្សតិ, នេ បុរិសេ បស្សតី”តិអាទិនា បទតោ អបរត្តេបិ “នំ, នេ” ឥច្ចាទីនិ បទានិ វុត្តានិ, តស្មា តេនាបិ នយេន បទតោ អបរានិបិ តានិ កទាចិ សិយុំ។ មយំ បន បាឡិនយានុសារេន តេសំ បវត្តិំ វទាម, ឥទំ ឋានំ សុដ្ឋុ វិចារេតព្ពំ។

ឯត្ថ បន **ត**សទ្ទស្ស បរបទេហិ សទ្ធិំ សមាសោបិ វេទិតព្ពោ “តំបុត្តោ, តំសទិសោ, តន្និន្នោ, តប្បោណោ, តប្បព្ភារោ, តព្ពហុលោ, តគ្គរុកោ, តស្សទិសោ”តិ។

តសទ្ទស្ស សមាសម្ហិ, សទ្ធិំ បរបទេហិ វេ;
និគ្គហីតាគមោ បុព្ព-បទេ ទិស្សតុន្តបច្ឆិមេ។

ឯវំ **ត**សទ្ទស្ស សមាសោ សល្លក្ខិតព្ពោ។

ឥទានិ **ឯត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

ឯសោ, ឯតេ។ ឯតំ, ឯតេ។ ឯតេន, ឯតេហិ, ឯតេភិ។ ឯតស្ស, ឯតេសំ, ឯតេសានំ។ ឯតស្មា, ឯតម្ហា, ឯតេហិ, ឯតេភិ។ ឯតស្ស, ឯតេសំ, ឯតេសានំ។ ឯតស្មិំ, ឯតម្ហិ, ឯតេសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។

ឯតំ, ឯតានិ។ ឯតំ, ឯតានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ, ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

ឯសា , ឯតា, ឯតាយោ។ ឯតំ, ឯតា, ឯតាយោ។ ឯតាយ, ឯតាហិ, ឯតាភិ។ ឯតាយ, ឯតិស្សា, ឯតិស្សាយ, ឯតាសំ។ ឯតាយ, ឯតាហិ, ឯតាភិ។ ឯតាយ, ឯតិស្សា, ឯតិស្សាយ, ឯតាសំ។ ឯតាយ, ឯតិស្សំ, ឯតាសុ។ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គំ។ ឯវំ **ឯត**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ។

បរបទេនេត្ថ សទ្ធឹ សមាសោបិស្ស វេទិតព្ពោ “ឯតទត្ថាយ លោកស្មឹ, និធិ នាម និធិយ្យតិ។ ឯតប្បរមាយេវ ទេវតា សន្និបតិតា អហេសុ”ន្តិអាទីសុ។

> សមាសេ **ឯត**សទ្ទស្ស, សទ្ធឹ បរបទេហិ វេ;
> និគ្គហីតាគមោ បុព្ព-បទេ ហោតិ ន ហោតិ ច។

ឥទានិ **ឥទំ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

អយំ, ឥមេ។ ឥមំ, ឥមេ។ អនេន, ឥមិនា, ឯហិ, ឯភិ, ឥមេហិ, ឥមេភិ។ អស្ស, ឥមស្ស, ឯសំ, ឯសានំ, ឥមេសំ, ឥមេសានំ។ អស្មា, ឥមស្មា, ឥមម្ហា, ឯហិ, ឯភិ, ឥមេហិ, ឥមេភិ។ អស្ស, ឥមស្ស, ឯសំ, ឯសានំ, ឥមេសំ, ឥមេសានំ។ អស្មឹ, ឥមស្មឹ, អម្ហិ, ឥមម្ហិ, ឯសុ, ឥមេសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។

ឥទំ, ឥមានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

អយំ, ឥមា, ឥមាយោ។ ឥមំ, ឥមា, ឥមាយោ។ ឥមាយ, ឥមាហិ, ឥមាភិ។ អស្សា, អស្សាយ, ឥមិស្សា, ឥមិស្សាយ, ឥមាយ, ឥមាសំ។ អស្សា, ឥមិស្សា, ឥមាយ, ឥមាហិ, ឥមាភិ។ អស្សា, អស្សាយ, ឥមិស្សា, ឥមិស្សាយ, ឥមាយ, ឥមាសំ។ អស្សំ, ឥមិស្សំ, ឥមាយ, ឥមាយំ, ឥមាសុ។ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គំ។ ឯវំ **ឥទំ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ។

កច្ចាយនេ តុ “ឥមស្សិទមំសិសុ នបុំសកេ”តិ **ឥម**សទ្ទោយេវ បកតិភាវេន វុត្តោ, ឥធ បន **ឥទំ**សទ្ទោយេវ “ឥទប្បច្ចយតា”តិ ឯត្ថ “ឥទ”ន្តិ បកតិយា ទស្សនតោ។ តថា ហិ “ឥមេសំ បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា, ឥទប្បច្ចយា ឯវ **ឥទប្បច្ចយតា**, ឥទប្បច្ចយានំ វា សមូហោ ឥទប្បច្ចយតា”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ឥទប្បច្ចយា ឯវ ឥទប្បច្ចយតាតិ **តា**សទ្ទេន បទំ វឌ្ឍិតំ ន កិញ្ចិ អត្ថន្តរំ យថា ទេវោ ឯវ ទេវតាតិ។ ឥទប្បច្ចយានំ សមូហោ ឥទប្បច្ចយតាតិ សមូហត្ថំ **តា**សទ្ទមាហ យថា ជនានំ សមូហោ ជនតាតិ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ និរុត្តិបិដកេ** ច **ឥទំ**សទ្ទោយេវ បកតិភាវេន វុត្តោ។

> សមាសេ **ឥទំ**សទ្ទស្ស, សទ្ធឹ បរបទេន វេ;
> ឥទប្បច្ចយតាត្វេវ, រូបំ ទិដ្ឋំ សិយុត្តរេ។

ឥទានិ **អមុ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

អសុ, អមុ, អមូ។ អមុំ, អមូ។ អមុនា, អមូហិ, អមូភិ។ អមុស្ស, ទុស្ស, អមូសំ, អមូសានំ។ អមុស្មា, អមុម្ហា, អមូហិ, អមូភិ។ អមុស្ស, ទុស្ស, អមូសំ, អមូសានំ។ អមុស្មឹ, អមុម្ហិ, អមូសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។

អទុំ, អមូនិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

អសុ, អមុ, អមូ, អមុយោ។ អមុំ, អមូ, អមុយោ។ អមុយា, អមូហិ, អមូភិ។ អមុស្សា, អមុយា, អមូសំ, អមូសានំ។ អមុយា, អមូហិ, អមូភិ។ អមុស្សា, អមុយា, អមូសំ, អមូសានំ។ អមុយា, អមុយំ, អមុស្សំ, អមូសុ។ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គំ។ ឯវំ **អមុ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ, សមាសោ បន អប្បសិទ្ធោ។

តត្រ “ទុស្ស មេ ខេត្តបាលស្ស, រត្តិភត្តំ អបាភត”ន្តិ បយោគទស្សនតោ “ទុស្សា”តិ បទមម្ហេហិ ឋបិតំ។ **ក**ការាគមវសេន អញ្ញានិបិ អសព្ពនាមិករូបានិ ភវន្តិ។ តេសំ វសេន អយំ លិង្គត្តយស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

“អសុកោ, អសុកា។ អសុកំ, អសុកេ”តិអាទិនា, “អមុកោ, អមុកា។ អមុកំ, អមុកេ”តិអាទិនា ច **បុរិស**នយោបិ លព្ភតិ។ “អសុកា, អសុកាយោ”តិអាទិនា, “អមុកា, អមុកាយោ”តិអាទិនា ច **កញ្ញា**នយោបិ

លព្ភតិ។ “អសុកំ, អសុកានី”តិអាទិនា, “អមុកំ, អមុកានី”តិអាទិនា ច **ចិត្ត**នយោបិ លព្ភតិ។ ឥមានេត្ថ បទានិ អសព្ពនាមិកានិបិ **ក**ការាគមវសេន នានត្ថទស្សនត្ថំ វុត្តានិ។

ឥទានិ **កឹ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

កោ, កេ។ កំ, កេ។ កេន, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កិស្ស, កេសំ។ កស្មា, កម្ហា, កេហិ, កេភិ។ កស្ស, កិស្ស, កេសំ។ កស្មឹ, កិស្មឹ, កម្ហិ, កិម្ហិ, កេសុ។ ឥទំ បុល្លិង្គំ។

រូបវិសេសោបេត្ថ វេទិតព្ពោ “កេ គន្ធព្ពេ ច រក្ខសេ នាគេ, កេ កិម្បុរិសេ ច មានុសេ, កេ បណ្ឌិតេ សព្ពកាមទទេ, ទីឃំ រត្តំ ភត្តា មេ ភវិស្សតិ, កេ ច ឆវេ បាថិកបុត្តេ, កា ច តថាគតានំ អរហន្តានំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ អាសាទនា”តិ បាឡិទស្សនតោ។ យស្មា បន កេ គន្ធព្ពេ ច រក្ខសេ នាគេ ឥតិអាទីសុ បាឡីសុ “កេ”តិ បច្ចត្តវចនំ **ឯ**ការន្តម្បិ ទិស្សតិ, តស្មា “កេ”តិ រូបភេទោ ចេត្ថ ញេយ្យោ។ តថា “កិស្សស្ស ឯកធម្មស្ស, វធំ រោចេសិ គោតម។ កិស្មឹ មេ សិវយោ កុទ្ធា។ កម្ហិ កាលេ តយា វីរ, បត្ថិតា ពោធិមុត្តមា”តិអាទីនិ ច និទស្សនបទានិ ញេយ្យានិ។ អបិច –

“កោ តេ ពលំ មហារាជ”, ឥតិអាទីសុ បាឡិសុ;
ក្វសទ្ទត្ថេ វត្តតីតិ, ញេយ្យា **កោ** ឥច្ចយំ សុតិ។

បេតំ តំ សាមមទ្ទក្ខិ, កោ នុ ត្វំ សាម ជីវសិ;
ឥតិ បាឋេ **កថំ**សទ្ទា-ភិធេយ្យេ វត្តតីតិ ច។

ឯតេសុ ទ្វីសុ អត្ថេសុ, ទិដ្ឋោ **កោ** ឥច្ចយំ រវោ;
និបាតោតិ គហេតព្ពោ, សុតិសាមញ្ញតោ រុតោ។

នបុំសកលិង្គេ កំ, កានិ។ កំ, កានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ យោជេតព្ពំ។ អថ វា “កឹ ចិត្តំ។ កឹ រូបំ។ កឹ បរាភវតោ មុខំ។ កឹ ឥច្ឆសី”តិអាទិបយោគទស្សនតោ បន “កឹ, កានិ។ កឹ, កានី”តិ វត្វា សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ យោជេតព្ពំ។ អយំ នយោ យុត្តតរោ, ឥទំ នបុំសកលិង្គំ។

កា, កា, កាយោ។ កំ, កា, កាយោ។ កាយ, កាហិ, កាភិ។ កាយ, កស្សា, កាសំ, កាសានំ។ កាយ, កស្សា, កាហិ, កាភិ។ កាយ, កស្សា, កាសំ កាសានំ។ កាយ, កស្សា, កាយំ, កស្សំ, កាសុ។

ឯត្ថ បន **កាយោ**តិ បទស្ស អត្ថិភាវេ “កាយោ អមោឃា គច្ឆន្តី”តិ និទស្សនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥទំ ឥត្ថិលិង្គំ។ ឯវំ **កឹ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា ភវតិ។ ឯត្ថេតស្ស អត្ថុទ្ធារោ វុច្ចតេ – **កឹ** សទ្ទោ “កឹ រាជា យោ លោកំ ន រក្ខតិ។ កឹ នុ ខោ នាម តុម្ហេ មំ វត្តព្ពំ មញ្ញថា”តិអាទីសុ គរហនេ អាគតោ។ “យំ កិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ន”ន្តិអាទីសុ អនិយមេ។ “កិន្តេ វក្កលិ ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ វក្កលិ ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតី”តិអាទីសុ និប្បយោជនតាយំ។ “កឹ ន កាហាមិ តេ វចោ”តិអាទីសុ សម្បដិច្ឆនេ។ “កឹសូធ វិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋ”ន្តិអាទីសុ បុច្ឆាយំ, **បុច្ឆា** ច នាម ការណបុច្ឆាទិវសេន អនេកវិធា, អតោ ការណបុច្ឆាទិវសេនបិ **កឹ**សទ្ទស្ស បវត្តិ វិត្ថារតោ ញេយ្យា។ តថា ហិ អយំ “កឹ នុ សន្តរមានោវ, កាសុំ ខណសិ សារថិ។ កឹ នុ ជាតឹ ន រោចេសិ។ កេន តេតាទិសោ វណ្ណោ”តិអាទីសុ ការណបុច្ឆាយំ វត្តតិ។ “កឹ កាសុយា ករិស្សតី”តិអាទីសុ កិច្ចបុច្ឆាយំ។ “កឹ សីលំ។ កោ សមាធី”តិអាទីសុ សរូបបុច្ឆាយំ។ “កឹ ខាទសិ។ កឹ បិវសី”តិអាទីសុ វត្ថុបុច្ឆាយំ។ “ខាទសិ កឹ បិវសិ កិ”ន្តិអាទីសុ ក្រិយាបុច្ឆាយំ វត្តតិ។ អទិដ្ឋជោតនាបុច្ឆាតិ ឯវមាទិកា បន បញ្ចវិធា បុច្ឆា **កឹ**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារេ អនាហរិតព្ពត្តា អនាគតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

គរហាយំ អនិយមេ, និប្បយោជនតាយ ច;
សម្បដិច្ឆនបុច្ឆាសុ, **កឹ**សទ្ទោ សម្បវត្តតិ។

បរបទេន សទ្ធឹ សមាសោបិស្ស វេទិតព្ពោ “កឹសមុទយោ, កឹវេទនោ, កឹសញ្ញោជនោ”តិ។ ឯត្ថ “កោ, កេ។ កា, កា, កាយោ។ កឹ, កានី”តិ ឯវំ លិង្គត្តយវសេន វិភត្តានិ **កឹ**សទ្ទមយានិ បទានិ សមាសបទត្តេ បុន **កិ**មិតិ បកតិភាវេនេវ តិដ្ឋន្តិ។ **នាម**សទ្ទេន បន សមាសេ តេសំ ទ្វិធា គតិ ទិស្សតិ **“កិន្នាមោ, កោនាមោ”**តិ។ សព្ពានិ បនេតានិ ឥត្ថិនបុំសកលិង្គវសេន ពហុវចនវសេន ច យោជេតព្ពានិ។

កឹសទ្ទស្ស សមាសម្ហិ, សទ្ទី **នាម**រវេន វេ;
“កិន្នាមោ” ឥតិ “កោនាមោ”, ឥតិ ចេវ ឥតិ ទ្វិធា។

“កោនាមោ តេ ឧបជ្ឈាយោ”, ឥច្ចាទេត្ថ និទស្សនំ;
សហញ្ញេន សមាសម្ហិ, “កឹ កឹ”ឥច្ចេវ សុយ្យតេ។

តថា ហិ “កឹចិត្តោ ត្វំ ភិក្ខុ។ កឹការបដិស្សាវិនី”តិអាទីសុ **កឹ**សទ្ទោ សរូបមវិជហន្តោ តិដ្ឋតិ។ តត្ថ ហិ កឹចិត្តំ យស្ស សោ **កឹចិត្តោ**។ “កឹ ករោមិ សាមី”តិ ឯវំ កិន្តិ ការោ ករណំ សទ្ទនិច្ឆារណំ កឹការោ, តំ បដិស្សាវេតីតិ **កឹការបដិស្សាវិនី**តិអាទិ និព្ពចនមិច្ឆិតព្ពំ។ “កិន្នុរោ។ កឹបក្ខមិវ ភក្ខិត”ន្តិអាទីសុ បន និព្ពចនមប្បសិទ្ធំ, **កឹ** សទ្ទោយេវ បទាវយវភាវេន សុតោ។ តថា ហិ សោ កត្ថចិ បទាវយវភាវេន កត្ថចិ **នុ សុ នុខោ ការណា**ទិសទ្ទេហិ សហចារិភាវេន ច សុយ្យតិ។ អត្រិមេ បយោគា – ឯសា តេ ឥត្ថី កឹ ហោតិ។ ឯតេ មនុស្សា តុម្ហាកំ កឹ ហោន្តិ។ កិម្បុរិសានុចិណ្ណោ។ កឹ នុ ភីតោវ តិដ្ឋសិ។ កឹសុឆេត្វា សុខំ សេតិ។ កឹ នុខោ ការណំ។ កឹ ការណា អម្ម តុវំ បមជ្ជសិ, កិញ្ហិ នាម ចជន្តស្ស, វាចាយ អទទមប្បកន្តិ ឯវមាទយោ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

“វិសុំ បទាវយវោ វា, ហុត្វា **ន្វា**ទីហិ វា បន;
យុត្តោ សទ្ទេហិ **កឹ**សទ្ទោ, ទិដ្ឋោ សុគតសាសនេ។

បាឡិនយានុសារេន, សេសានំ សម្ភវោបិ ច;
ញេយ្យោ វិញ្ញូហិ សទ្ទម្ហ-នយញ្ញូហិ បភេទតោ”តិ។

ឥទានិ សព្ពនាមិកភាវេ ឋិតេហិ **កោ កំ**សទ្ទេហិ សមានសុតិកានំ អញ្ញេសំ **កោ កំ**សទ្ទានំ នាមិកបទមាលាវិសេសោ វត្តព្ពោ សិយា, សោ ហេដ្ឋា លិង្គត្តយមិស្សកបរិច្ឆេទេ វុត្តោ។ អសព្ពនាមិកត្តា បន **បុរិស ចិត្ត**នយេនេវ វិភត្តោ។ តថា ហិ យទា **កោ**សទ្ទោ ព្រហ្មវាតកាយត្ថវាចកោ, **កំ**សទ្ទោ បន សិរោជលសុខត្ថវាចកោ, តទា តានិ បទានិ អសព្ពនាមិកានិ, កស្មា? អ**កឹ**សទ្ទមយត្តា សព្ពនាមិករូបសង្ខាតេហិ អសាធារណរូបេហិ វិរហិតត្តា បុច្ឆត្ថតោ អត្ថន្តរវាចកត្តា ច។ ឯត្ថ បន សមានសុតិវសេន អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ **កោ**សទ្ទោ **កំ**សទ្ទោតិ ច វុត្តំ, ឯកន្តតោ បន សព្ពនាមិកត្តេ **កឹ**សទ្ទោយេវ, សុទ្ធនាមត្តេ **ក**សទ្ទោយេវាតិ គហេតព្ពំ។ ឥច្ចេវំ –

កាយេ ព្រហ្មនិ វាតេ ច, សីសេ ជលសុខេសុ ច;
កសទ្ទោ វត្តតី តីសុ, បុមា តីសុ នបុំសកោ។

ឯវំ សព្ពនាមភូតានំ **កឹក**សទ្ទានំ បវត្តិ វេទិតព្ពា។

ឥជ វុត្តប្បការានំ, អត្ថានំ ទានិ សង្គហោ;
បញ្ញាវេបុល្លករណោ, ឯកទេសេន វុច្ចតេ។

កឹ កឹបក្កេន សទិសំ, កាយោ កឹបភវោ វទ;
កឹបក្កសទិសោ កាមោ, កាយោ តណ្ហាទិសម្ភវោ។

ឧណ្ហកាលេ ក’មិច្ឆន្តិ, ក’មិច្ឆន្តិ បិបាសិតា;
បច្ចាមិត្តា ក’មិច្ឆន្តិ, ក’មិច្ឆន្តិ ទុខដ្ដិតា។

កាយស្ស កស្ស កោ អាយោ,
កោ នាថោ កស្ស ភូតលេ;
កស្ស កំ ឈានជំ សាតំ,
កស្សង្គេសុ ច កំ បរន្តិ។

យា បន តា ហេដ្ឋា អម្ហេហិ លិង្គត្តយវសេន **កឹ**សទ្ទស្ស សព្ពនាមិកសញ្ញិតស្ស នាមិកបទមាលា វិភត្តា, ឯតាសុ បុល្លិង្គនបុំសកលិង្គដ្ឋានេ “កេភិ, កិស្ស, កស្មា, កម្ហា, កម្ហី”តិ ឥមានិ បទានិ បហាយ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ “កាយោ, កាភិ, កាសានំ, កាយំ, កស្ស”ន្តិ ឥមានិ ច បទានិ បហាយ តតោ តតោ សេសបទតោ យថាសម្ភវំ **ចិ** សទ្ទំ **ចន**សទ្ទំ **ចនំ**សទ្ទញ្ច និបាតេត្វា ឯវរូបានិ រូបានិ គហេតព្ពានិ។ សេយ្យថិទំ?

កោចិ, កេចិ, កេចន។ កិញ្ចិ, កិញ្ចនំ, កេចិ, កេចន។ កេនចិ, កេហិចិ។ កស្សចិ, កេសញ្ចិ។ បញ្ចមិយា ឯកវចនំ ឩនំ បាឡិយំ អនាគតត្តា។ កេហិចិ។ កស្សចិ, កេសញ្ចិ។ កស្មិញ្ចិ, កិស្មិចិ, កេសុចិ។ បុល្លិង្គនបុំសកលិង្គវសេន ទដ្ឋព្ពានិ។ អត្រ **កិស្មិចី**តិ អនុសារលោបវសេន វុត្តំ។

ឥត្ថិលិង្គវសេន បន កាចិ ឥត្ថី, កាចិ ឥត្ថិយោ។ កាចិ, កាចិ។ កិញ្ចិ, កាចិ។ កាយចិ, កាហិចិ។ កាយចិ, កស្សាចិ, កាសញ្ចិ។ កាយចិ, កាហិចិ។ កាយចិ, កស្សាចិ, កាសញ្ចិ។ កាយចិ, កាសុចីតិ រូបានិ។

ឯត្ថ “ឥតិ ភាសន្តិ កេចន, ន នំ ហឹសាមិ កិញ្ចន”ន្តិអាទយោ បយោគា វេទិតព្ពា។ ឥតិ លិង្គត្តយវសេន វុត្តានិ **កោចិ កាចិ កិញ្ចី**តិអាទីនិ អប្បមត្តកានំ សង្គាហកវចនានីតិ វេទិតព្ពានិ។

បុនេតានិយេវ យថារហំ **យំ**សទ្ទេន យោជេត្វា ទស្សេស្សាមិ –

យោ កោចិ, យេ កេចិ។ យំ កិញ្ចិ, យេ កេចិ។ យេន កេនចិ, យេហិ កេហិចិ។ យស្ស កស្សចិ, យេសំ កេសញ្ចិ។ យស្មា កស្មាចិ, យេហិ កេហិចិ។ យស្ស កស្សចិ, យេសំ កេសញ្ចិ។ យស្មឹ កស្មិញ្ចិ, យេសុ កេសុចិ។

ឯត្ថ “យោ កោចិ មំ អដ្ឋិ កត្វា សុណេយ្យ។ យេ កេចិមេ អត្ថិ រសា បថព្យា, សច្ចំ តេសំ សាធុតរំ រសានំ”ន្តិអាទយោ បយោគា វេទិតព្ពា។ បុល្លិង្គរូបានិ។

យំ កិញ្ចិ, យានិ កានិចិ។ យំ កិញ្ចិ, យានិ កានិចិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឯត្ថ “យំ កិញ្ចិ រតនំ អត្ថិ, ធតរដ្ឋនិវេសនេ។ យំ កិញ្ចិ វិត្តំ ឥធ វា ហុរំ វា។ យានិ កានិចិ រូបានី”តិអាទយោ បយោគា វេទិតព្ពា។ នបុំសកលិង្គរូបានិ។

យា កាចិ ឥត្ថី, យា កាចិ ឥត្ថិយោ។ យំ កិញ្ចិ, យា កាចិ។ យាយ កាយចិ, យាហិ កាហិចិ។ យាយ កាយចិ, យាសំ កាសញ្ចិ។ យាយ កាយចិ, យាហិ កាហិចិ។ យាយ កាយចិ, យាសំ កាសញ្ចិ។ យាយ កាយចិ, យាសុ កាសុចិ។

ឯត្ថ “យា កាចិ វេទនា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នា”តិអាទយោ បយោគា វេទិតព្ពា។ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។ ឥតិ លិង្គត្តយវសេន វុត្តានិ **យោ កោចិ, យា កាចិ, យំ កិញ្ចី**តិអាទីនិ អនវសេសបរិយាទានវចនានីតិ វេទិតព្ពានិ។ សព្ពានិ ចេតានិ ន និបាតបទានិ, និបាតបតិរូបកា សទ្ទគតិយោតិ វេទិតព្ពានិ។ យទិ និបាតបទានិ សិយុំ, តីសុ លិង្គេសុ សត្តសុ វិភត្តីសុ ឯកាការេន តិដ្ឋេយ្យុំ, ន ច តិដ្ឋន្តិ, តស្មា ន និបាតបទានិ, និបាតបតិរូបកា សទ្ទគតិយោយេវ។

អបិច **យ ត កី ឯត**ឥច្ចេតេហិ សព្ពនាមេហិ លិង្គានុរូបតោ **ត្តកត្តិក**បច្ចយេ កត្វា វត្តិច្ឆាយំ យានិ បទានិ សិជ្ឈន្តិ, តានិ បរិច្ឆេទវចនានិ អសព្ពនាមិកានិយេវ ភវន្តិ។ តេសំ នាមិកបទមាលា **បុរិស ចិត្ត កញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពា។ តំ យថា?

យត្តកោ ជនោ, យត្តកំ ចិត្តំ, យត្តិកា ឥត្ថី។ តត្តកោ, តត្តកំ, តត្តិកា។ កិត្តកោ, កិត្តកំ, កិត្តិកា។ ឯត្តកោ, ឯត្តកំ, ឯត្តិកាតិ។ ឥមានិ បទានិ អសព្ពនាមិកានិបិ បច្ចយវសេន សម្ភូតត្ថន្តរេសុ វិញ្ញូនំ កោសល្លត្ថំ វុត្តានិ។

ឥទានិ សង្ខាទិវចនស្ស **ឯក**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

ឯកសទ្ទោ ហិ សង្ខាវចនោ ច ហោតិ អសទិសវចនោ ច អសហាយវចនោ ច ឯកច្ចវចនោ ច មិស្សីភូតវចនោ ច។ យទា សង្ខា’សទិសា’សហាយវចនោ, តទា ឯកវចនកោ ភវតិ។

ឯកោ, ឯកំ, ឯកេន, ឯកស្ស, ឯកស្មា, ឯកម្ហា, ឯកស្ស, ឯកស្មឹ, ឯកម្ហីតិ។ ឯវំ សង្ខាទិវចនោ **ឯក**សទ្ទោ ឯកវចនកោ។ តថា ហិ “ឯកោ ទ្វេ តយោ”តិ សង្ខាវិសយេ **ឯក**សទ្ទោ ឯកវចនកោវ។ “ឯកោម្ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ ឯកោ រាជ និបជ្ជាមី”តិ អសទិសាសហាយកថនេបិ ឯកវចនកោវ។ អយំ ឯកវចនិកា សព្ពនាមិកបទមាលា។

យទា បន សង្ខត្តា ច អសហាយា ច ពហូ វត្តព្ពា សិយុំ, តទា **ឯក**សទ្ទតោ **ក**ការាគមំ កត្វា ឯកកា, ឯកកេ, ឯកកេហិ, ឯកកេភិ។ **បុរិស**នយេ ពហុវចនវសេន នាមិកបទមាលា យោជេតព្ពា។ តថា ហិ សង្ខត្តាបិ ពហូ ហោន្តិ។ “ចត្តារោ ឯកកា សិយុ”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ អសហាយាបិ ពហូ ហោន្តិ។ តថា ហិ “អយម្បិ គហបតិ ឯកោវ

អាគតោ, អយម្បិ ឯកោវ អាគតោ”តិ វត្តព្ពេ “ឥមេ គហបតយោ ឯកកា អាគតា”តិ វត្តព្ពតា ទិស្សតិ។ អយំ នយោ សព្ពនាមិកបក្ខំ ន ភជតិ អសាធារណរូបាភាវតោ, អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ បន វុត្តោ។

យទា ឯកច្ចវចនោ, តទា “ឯកេ, ឯកេ, ឯកេហិ, ឯកេភិ ឯកេសំ, ឯកេហិ, ឯកេភិ, ឯកេសំ, ឯកេសូ”តិ វត្តព្ពំ។ អយម្បិ ពហុវចនិកា សព្ពនាមិកបទមាលា។ ឯត្ថ **ឯកេ**តិ ឯកច្ចេ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ យទា បន មិស្សីភូតវចនោ, តទា “ឯកា, ឯកេ, ឯកេហិ, ឯកេភិ, ឯកាន”ន្តិ **បុរិស**នយេ ពហុវចនវសេន វត្តព្ពំ។ “បញ្ញាលោ ច វិទេហោ ច, ឧភោ ឯកា ភវន្តុ តេ”តិ បាឡិ ទិស្សតិ។ អយំ នយោ សព្ពនាមិកបក្ខំ ន ភជតិ អសាធារណរូបាភាវតោ, អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ បន វុត្តោ។ តត្ថ **ឯកា ភវន្តុ**តិ ឯកីភវន្តុ មិស្សីភវន្តុ, តង្គោទកេន យមុនោទកំ វិយ អញ្ញទត្ថុ សំសន្ទន្តុ សមេន្តូតិ វចនត្ថោ។

អាចរិយា បន ឯវំ វិភាគំ អទស្សេត្វា **ឯក**សទ្ទស្ស សព្ពនាមត្តមេវ គហេត្វា **សព្ព**សទ្ទស្ស វិយ នាមិកបទមាលំ យោជេន្តិ។ កថំ?

ឯកោ, ឯកេ។ ឯកំ, ឯកេ។ ឯកេន, ឯកេហិ, ឯកេភិ។ ឯកស្ស, ឯកេសំ, ឯកេសានំ។ ឯកស្មា, ឯកម្ហា, ឯកេហិ, ឯកេភិ។ ឯកស្ស, ឯកេសំ, ឯកេសានំ។ ឯកស្មិំ, ឯកម្ហិ, ឯកេសូតិ។ អយំ សព្ពនាមិកបទមាលាតិ វេទិតព្ពា។

កេចិ “**ឯក**សទ្ទោ សង្ខ្យាតុល្យាសហាយញ្ញវចនោ។ យទា សង្ខ្យាវចនោ, តទា សព្ពត្ថេកវចនន្តោវ, អញ្ញត្ថ ពហុវចនន្តោបិ, ឯកោ ឯកា ឯកំ ឥច្ចាទិ សព្ពត្ថ សព្ពសទ្ទសមំ។ សំសាស្វេវ វិសេសោ”តិ លិង្គត្ថយេ យោជនានយំ វទន្តិ។ ឯវំ វទន្តា ច តេ វិភាគំ អទស្សេត្វា វទន្តិ។ មយំ បន សោតូនំ បយោគេសុ កោសល្លុប្បាទនត្ថំ វិភាគំ ទស្សេត្វា វទាម។

អបិចេត្ថ អយំ វិសេសោបិ សល្លក្ខិតព្ពោ “ឯកេ ឯកង្វេ សមេ សមភាគេ’តិ បាឡិប្បទេសេ បច្ចត្តេកវចនស្ស **ឯក**សទ្ទស្ស **ឯ**ការន្តនិទ្ទេសោបិ ទិស្សតី”តិ។ បុល្លិង្គរូបានិ។

ឯកំ, ឯកានិ។ ឯកំ, ឯកានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ តត្ថ **ឯកានី**តិ ឯកច្ចានិ។ ឯស នយោ សេសពហុវចនេសុបិ, នបុំសកលិង្គរូបានិ។

ឯកា, ឯកា, ឯកាយោ។ ឯកំ, ឯកា, ឯកាយោ។ ឯកាយ, ឯកាហិ, ឯកាភិ។ ឯកាយ, ឯកិស្សា, ឯកាសំ។ ឯកាយ, ឯកាហិ, ឯកាភិ។ ឯកាយ, ឯកិស្សា, ឯកាសំ។ ឯកាយ, ឯកាយំ, ឯកិស្សំ, ឯកាសុ។ ឯត្ថ ពហុវចនដ្ឋានេ **ឯកា**តិ ឯកច្ចា, **ឯកាហី**តិ ឯកច្ចាហិ, **ឯកាស**ន្តិ ឯកច្ចានំ **ឯកាសូ**តិ ឯកច្ចាសុ។ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។ សព្ពានេតានិ សព្ពនាមានិ ឯកវចនពហុវចនវសេន វុត្តានិ។

អបិច **ឯក**សទ្ទេ ទ្វិត្តវសេន វត្តព្ពេ លិង្គត្តយរូបានិ ឯកវចនានេវ ភវន្តិ។ កថំ?

ឯកេកោ, ឯកេកំ, ឯកេកេន, ឯកេកស្ស, ឯកេកស្មា, ឯកេកម្ហា, ឯកេកស្ស, ឯកេកស្មិំ, ឯកេកម្ហីតិ បុល្លិង្គរូបានិ។

ឯកេកំ, ឯកេកំ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ, នបុំសកលិង្គរូបានិ។ ឯកេកា, ឯកេកំ, ឯកេកាយ, ឯកេកិស្សា, ឯកេកាយ, ឯកេកិស្សា, ឯកេកាយំ, ឯកេកិស្សំ។ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។

សព្ពានេតានិ ទ្វិត្តសព្ពនាមានីតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ពហុវចនានិ បនេត្ថ ន សន្តិ បយោគាភាវតោ។ ឥតិ ឥមេសុ ទ្វិត្តវសេន វុត្តេសុ លិង្គត្តយរូបេសុ សមាសចិន្តា ន ឧប្បាទេតព្ពា អនិព្ពចនីយត្តា ទ្វិត្តសទ្ទានំ។ តថា ហិ “បព្ពំ បព្ពំ សន្ធិ សន្ធិ ឱធិ ឱធិ ហុត្វា តត្តកបាលេ បក្ខិត្តតិលា វិយ តដតដាយន្តា សង្ខារា ភិជ្ជន្តិ”តិអាទីសុ **បព្ពបព្ព**សទ្ទាទីនំ សមាសករណវសេន និព្ពចនំ បុព្ពាចរិយេហិ ន ទស្សិតំ។ យស្មា ច ទ្វិត្តាយំ វត្តមានានំ ទ្វិរុត្តិ លោកតោ ឯវ សិទ្ធា, ន លក្ខណតោ, តស្មា តត្ថ សមាសចិន្តា ន ឧប្បាទេតព្ពា។

ឥទានិ **ឯកច្ច ឯកតិយ ឯកច្ចិយ**សទ្ទានំ នាមិកបទមាលាយោ វុច្ចន្តេ – បុល្លិង្គេ តាវ ឯកច្ចោ, ឯកច្ចេ។ ឯកច្ចំ, ឯកច្ចេ។ សេសំ **បុរិស**សទ្ទសមំ។ ឯត្ថ **ឯកច្ចេ**តិ បច្ចត្តពហុវចនមេវ សព្ពនាមិករូបសមំ អសាធារណរូបត្តា។ “ឥធេកច្ចោ កុលបុត្តោ។ ឥធេកច្ចេ មោឃបុរិសា”តិ និទស្សនបទានិ។

ឯកតិយោ, ឯកតិយេ។ ឯកតិយំ, ឯកតិយេ។ សេសំ **បុរិស**សទ្ទសមំ។ ឥធាបិ **ឯកតិយេ**តិ បច្ចត្តពហុវចនមេវ សព្ពនាមិករូបសមំ អសាធារណរូបត្តា។ ឯកតិយេ មនុស្សា។

> “ន វិស្សសេ ឯកតិយេសុ ឯវ,
> អគារិសុ បព្ពជិតេសុ ចាបិ;
> សាធូបិ ហុត្វាន អសាធុ ហោន្តិ;
> អសាធុ ហុត្វា បុន សាធុ ហោន្តី”តិ

និទស្សនបទានិ។ **ឯកច្ចិយ**សទ្ទស្ស អត្ថិតាយំ បន –

> “សច្ចំ កិរេវមាហំសុ, នរា ឯកច្ចិយា ឥធ;
> កដ្ឋំ និប្លវិតំ សេយ្យោ, ន ត្វេវេកច្ចិយោ នរោ។

ឯកច្ចិយំ អាហារ”ន្តិ និទស្សនបទានិ។ ឯកច្ចិយោ, ឯកច្ចិយា។ ឯកច្ចិយំ, ឯកច្ចិយេតិ សព្ពថាបិ **បុរិស**នយោ។ បុល្លិង្គរូបានិ។

ឯកច្ចំ , ឯកច្ចានិ។ ឯកច្ចំ, ឯកច្ចានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឯកតិយំ, ឯកតិយានិ។ ឯកតិយំ, ឯកតិយានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឯកច្ចិយំ, ឯកច្ចិយានិ។ ឯកច្ចិយំ, ឯកច្ចិយានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ នបុំសកលិង្គរូបានិ។

“ឯកច្ចា, ឯកច្ចា, ឯកច្ចាយោ”តិ **កញ្ញា**នយេន, តថា “ឯកតិយា, ឯកតិយា, ឯកតិយាយោ។ ឯកតិយ”ន្តិ ច, “ឯកច្ចិយា, ឯកច្ចិយា, ឯកច្ចិយាយោ។ ឯកច្ចិយ”ន្តិ ច **កញ្ញា**នយេន យោជេតព្ពំ។ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។

ឥទានិ **ឯកាកី ឯកាកិយ**សទ្ទវសេន នាមិកបទមាលា វុច្ចន្តេ –

ឯកាកី, ឯកាកី, ឯកាកិនោ។ ឯកាកី, ឯកាកី, ឯកាកិនោ។ **ទណ្ឌី**នយេន ញេយ្យា។ ឯកាកិយោ, ឯកាកិយា។ ឯកាកិយំ, ឯកាកិយេ។ ឯកាកិយេន។ **បុរិស**នយេន ញេយ្យំ។ បុល្លិង្គរូបានិ។

ឯកាកិ កុលំ, ឯកាកី, ឯកាកីនិ។ ឯកាកី, ឯកាកី, ឯកាកីនិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ ឯកាកិយំ, ឯកាកិយានិ។ ឯកាកិយំ, ឯកាកិយានិ។ សេសំ បុល្លិង្គសទិសំ។ នបុំសកលិង្គរូបានិ។

ឯកាកិនី, ឯកាកិនី, ឯកាកិនិយោ។ ឯកាកិនី, ឯកាកិនី, ឯកាកិនិយោ។ ឯកាកិនិយាតិ **ឥត្ថី**សទិសំ។ ឯកាកិយា, ឯកាកិយា, ឯកាកិយាយោ។ ឯកាកិយំ, ឯកាកិយា, ឯកាកិយាយោ។ ឯកាកិយាយាតិ **កញ្ញា**សទិសំ។ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។ សព្ពានិ បនេតានិ អសព្ពនាមិករូបានិ អត្ថន្តរវិញ្ញាបនត្ថំ វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។

ឥទានិ **ទ្វិ**សទ្ទបរិយាយស្ស សទា ពហុវចនន្តស្ស សព្ពនាមិកបទស្ស **ឧភ**សទ្ទស្ស នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

“ឧភោ , ឧភោ, ឧភោហិ, ឧភោភិ, ឧភិន្នំ, ឧភោហិ, ឧភោភិ, ឧភិន្នំ, ឧភោសូ”តិ អយំ បាឡិនយានុរូបេន វុត្តបទមាលា។ អត្រិមេ បយោគា – ឧភោ កុមារា និក្កីតា។ ឧភោ ឥត្ថិយោ តិដ្ឋន្តិ, ឧភោ ចិត្តានិ តិដ្ឋន្តិ, ឧភោ បុត្តេ អទាសិ។ ឧភោ កញ្ញាយោ បស្សតិ។ ឧភោ បាទានិ ភិន្ទិត្វា, សញ្ញមិស្សាមិ វោ អហំ។ ឧភោហិ ហត្ថេហិ។ ឧភោហិ ពាហាហិ, ឧភោហិ ចិត្តេហិ, ឧភិន្នំ ជនានំ, ឧភិន្នំ ឥត្ថីនំ, ឧភិន្នំ ចិត្តានំ, ឧភោសុ បុរិសេសុ, ឧភោសុ ឥត្ថីសុ, ឧភោសុ បស្សេសូតិ, អយមស្មាកំ រុចិ។ អាចរិយា បន “ឧភេហិ, ឧភេភិ, ឧភេសូ”តិបិ ឥច្ឆន្តិ។ **កច្ចាយនេបិ** ហិ “ឧភេ តប្បុរិសា”តិ វុត្តំ។ សព្ពានិបិ ឯតានិ មនសិ កាតព្ពានិយេវ។ **ឧភ**សទ្ទស្ស សមាសោ អប្បសិទ្ធោ។ លិង្គត្តយសាធារណរូបានិ។

ឥទានិ សង្ខ្យាវចនានំ **ទ្វិតិ ចតុ**សទ្ទានំ សទា ពហុវចនន្តានំ សព្ពនាមានំ នាមិកបទមាលាយោ វុច្ចន្តេ –

ទ្វេ, ទ្វេ, ទ្វីហិ, ទ្វីភិ, ទ្វិន្នំ, ទុវិន្នំ, ទ្វីហិ, ទ្វីភិ, ទ្វិន្នំ, ទុវិន្នំ, ទ្វីសុ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** បន “ទ្វិន្នន្ន”ន្តិ បទមាលា អាគតា។ ឥមានិ **អហំ**សទ្ទាទីនិ វិយ ឥត្ថិ លិង្គាទិភាវវិនិមុត្តានិបិ តីសុ លិង្គេសុ យុជ្ជន្តេ “ទ្វេ បុរិសា, ទ្វេ ឥត្ថិយោ, ទ្វេ ចិត្តានិ”ឥច្ចេវមាទិនា។ ឥមានិបិ លិង្គត្តយសាធារណានិ រូបានិ។

“ទ្វេ”តិ រូបំ **ទ្វិ**សទ្ទស្ស, យំ សមាសម្ហិ តំ ភវេ;
ទ្វិតិប្បកតិកំយេវ, នានាទេសេហិ សា សិយា។

ទ្វិភាវោ ចេវ ទ្វេភាវោ, ទ្វិវត្តញ្ច ទុវស្សកោ;
ទោហឡិនី ទុបត្តញ្ច, តទ្ធិតន្តេ ទ្វយំ ទ្វយំ។

តយោ , តយោ, តីហិ, តីភិ, តិណ្ណំ, តិណ្ណន្នំ, តីហិ, តីភិ, តិណ្ណំ, តិណ្ណន្នំ, តីសុ។ ឥមានិ បុល្លិង្គរូបានិ។

តិស្សោ, តិស្សោ, តីហិ, តីភិ, តិស្សន្នំ, តីហិ, តីភិ, តិស្សន្នំ, តីសុ។ ឥមានិ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** “តិស្សន្នន្នំ”ន្តិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ ពហុវចនមាគតំ, **និរុត្តិបិដកេ** បន “តិណ្ណន្នំ”ន្តិ។ តានិ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ បុនប្បុនំ ឧបបរិក្ខិត្វា ទិស្សន្តិ ចេ, គហេតព្ពានិ។

តីណិ, តីណិ, តីហិ, តីភិ, តិណ្ណំ, តិណ្ណន្នំ, តីហិ, តីភិ, តិណ្ណំ, តិណ្ណន្នំ, តីសុ។ ឥមានិ នបុំសកលិង្គរូបានិ។ កត្ថចិ បន បាឡិប្បទេសេ **តីណិ**សទ្ទស្ស **ណិ**ការលោបោបិ ភវតិ “ទ្វេ វាតិ វា ឧទកផុសិតានី”តិ។ “តិណ្ណន្នំ ខោ ភិក្ខវេ ឥន្ទ្រិយានំ ភាវិតត្តា ពហុលីកតត្តា បិណ្ឌោលភារទ្វាជេន ភិក្ខុនា អញ្ញា ព្យាកតា”តិ ឥទំ “តិណ្ណន្នំ”ន្តិ បទស្ស អត្ថិភាវេ និទស្សនំ។

យានិ រូបានិ វុត្តានិ, “តិស្សោ តីណិ តយោ”ឥតិ;
សមាសវិសយេ តានិ, **តិ**តិប្បកតិកា សិយុំ។

យស្មា **តិ**ស្ស សមាសម្ហិ, សទ្ទី បរបទេន វេ;
“តិវេទនំ តិចិត្ត”ន្តិ, “តិលោក”ន្តិ ច និទ្ទិសេ។

ឯត្ថ នបុំសកត្តំវ, បាសំសំ បាយវុត្តិតោ;
បុមត្តម្បេត្ថ ឥច្ឆន្តិ, “តិភវោ ខាយតេ”ឥតិ។

ចត្តារោ, ចតុរោ, ចត្តារោ, ចតុរោ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតុន្នំ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតុន្នំ, ចតូសុ។ ឥមានិ បុល្លិង្គរូបានិ។

ចតស្សោ , ចតស្សោ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតស្សន្នំ, ចតុន្នំ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតស្សន្នំ, ចតុន្នំ, ចតូសុ។ ឥមានិ ឥត្ថិលិង្គរូបានិ។ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ “ចតុន្នំ”ន្តិ បទំ **ចូឡនិរុត្តិយំ និរុត្តិបិដកេ បាឡិយំ អដ្ឋកថាសុ** ច ទស្សនតោ វុត្តំ។ តថា ហិ ចូឡនិរុត្តិយំ ឥត្ថិលិង្គដ្ឋានេ “ចតុន្នំ”ន្តិ អាគតំ, និរុត្តិបិដកេ “ចតុន្នំ កញ្ញាន”ន្តិ អាគតំ។ បាឡិយំ បន សោណទន្តសុត្តាទីសុ “សមណោ គោតមោ ចតុន្នំ បរិសានំ បិយោ មនាបោ”តិ អាគតំ។ អដ្ឋកថាសុ ច បន សុត្តន្តដ្ឋកថាយំ “ចតូហិ អច្ឆរិយព្ភុតធម្មេហិ សមន្នាគតោ ចតុន្នំ បរិសានំ បិយោ មនាបោ”តិ អាគតំ។ សត្តិលង្ឃជាតកដ្ឋកថាយំ “អាចរិយោ បនស្ស ចតុន្នំ សត្តីនំ លង្ឃនំ សិប្បំ ជានាតី”តិ អាគតំ។

ចត្តារិ, ចត្តារិ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតុន្នំ, ចតូហិ, ចតូភិ, ចតុព្ភិ, ចតុន្នំ, ចតូសុ។ ឥមានិ នបុំសកលិង្គរូបានិ។

“ចត្តារោ”តិ “ចតស្សោ”តិ, “ចត្តារី”តិ ច សទ្ទិតំ;
រូបំ សមាសភាវម្ហិ, **ចតុ**ប្បកតិកំ ភវេ។

និទស្សនបទានេត្ថ, កមតោ កមកោវិទោ;
“ចតុព្ពិធំ ចតុស្សាលំ, ចតុសច្ច”ន្តិ និទ្ទិសេ។

ឥមានិ **ទ្វេ**អាទិកានិ សព្ពនាមិកានិ ពហុវចនានិយេវ ភវន្តិ, ន ឯកវចនានិ។ **ចូឡនិរុត្តិយំ** បន តីសុ លិង្គេសុ “ចតស្សន្នំ”ន្តិ វុត្តំ, តំ អនិដ្ឋានក្ខមំ វិយ ទិស្សតិ។

ឥទានិ **តុម្ហអម្ហ**សទ្ទានំ នាមិកបទមាលា វុច្ចន្តេ, តេសុ យេន កថេតិ, តស្សាលបនេ **តុម្ហ**វចនានិ ភវន្តិ។

ត្វំ, តុវំ, តុម្ហេ។ តំ, តុវំ, ត្វំ, តវំ, តុម្ហេ។ តយា, ត្វយា, តុម្ហេហិ, តុម្ហេភិ។ តុយ្ហំ, តវ, តុម្ហំ, តុម្ហាកំ។ តយា, ត្វយា, តុម្ហេហិ, តុម្ហេភិ។ តុយ្ហំ, តវ, តុម្ហំ, តុម្ហាកំ។ តយិ, ត្វយិ, តុម្ហេសុ ។ តត្រ “ត្វំ បុរិសោ, ត្វំ ឥត្ថី, ត្វំ ចិត្ត”ន្តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។

អត្តយោគេ **អម្ហ**វចនានិ ភវន្តិ។

អហំ, អហកំ, មយំ, អម្ហេ។ មំ, មមំ, អម្ហេ។ មយា, អម្ហេហិ, អម្ហេភិ។ មយ្ហំ, មម, អម្ហំ, អម្ហាកំ, អស្មាកំ។ មយា, អម្ហេហិ, អម្ហេភិ។ មយ្ហំ, មម, អម្ហំ, អម្ហាកំ, អស្មាកំ។ មយិ, អម្ហេសុ, អស្មេសុ។

ឯត្ថ បន “កថំ អម្ហេ ករោមសេ”តិ បាឡិទស្សនតោ “តុម្ហេ”តិ បច្ចត្តវចនស្ស វិយ “អម្ហេ”តិ បច្ចត្តវចនស្សបិ អត្ថិតា វេទិតព្ពា, “អហក”ន្តិ រូបន្តរម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ។ តស្ស អត្ថិភាវេ “អហកញ្ច ចិត្តវសានុគា ភាសិស្ស”ន្តិ ឯសា បាឡិ និទស្សនំ។ ឯត្ថ ហិ អហកន្តិ អហំ ឥច្ចេវត្ថោ។ តត្រ “អហំ បុរិសោ, អហំ កញ្ញា, អហំ ចិត្ត”ន្តិអាទិនា យោជេតព្ពានិ។ ឥមានិបិ លិង្គត្តយសាធារណរូបានិ។

កច្ចាយនចូឡនិរុត្តិនិរុត្តិបិដកេសុ បន “តុម្ហាកំ អម្ហាក”ន្តិ ច ទុតិយាពហុវចនំ វុត្តំ។ កច្ចាយនេ “តុម្ហានំ អម្ហាន”ន្តិ ច បឋមាទុតិយាពហុវចនំ, “តុម្ហំ អម្ហ”ន្តិ ច ចតុត្ថីឆដ្ឋេកវចនំ, បឋមាទុតិយាពហុវចនញ្ច វុត្តំ, ចូឡនិរុត្តិនិរុត្តិបិដកេ បន “តុម្ហំ អម្ហ”ន្តិ ច ទុតិយេកវចនំ វុត្តំ, “តុម្ហេ អម្ហេ”តិ ច ចតុត្ថីឆដ្ឋីពហុវចនំ វុត្តំ។ ឯតានិ ឧបបរិក្ខិត្វា សាដ្ឋកថេសុ សុត្តន្តេសុ ទិស្សន្តិ ចេ, គហេតព្ពានិ។

តុម្ហអម្ហសទ្ទានំ បន បរបទេហិ សទ្ធិំ សមាសេ “មំទីបា”តិអាទយោ បយោគា គថាគតាទិមុខតោ សម្ភវន្តិ។ “ឯតេ គាមណិ មំទីបា មំលេណា មំសរណា”តិ ហិ តថាគតមុខតោ, “តយ្យោគោ មយ្យោគោ”តិ និរុត្តញ្ញុមុខតោ, **កាព្យាទាសេ** ច “ត្វំមុខំ កមលេនេវ, តុល្យំ នាញ្ញេន កេនចី”តិ ច “ចន្ទេន ត្វំមុខំ តុល្យ”ន្តិ ច កវិមុខតោ។

តត្ថ ហិ អហំ ទីបោ ឯតេសន្តិ **មំទីបា,** អហំ លេណំ ឯតេសន្តិ **មំលេណា,** ឯវំ **មំសរណា**។ តុម្ហេន យោគោ **តយ្យោគោ, តុម្ហ**សទ្ទេន យោគោ ឥច្ចេវត្ថោ។ អម្ហេន យោគោ **មយ្យោគោ, អម្ហ**សទ្ទេន យោគោ ឥច្ចេវត្ថោ។ តវ មុខំ **ត្វំមុខំ**។ ពហុវចនវសេនបិ និព្ពចនីយំ “តុម្ហាកំ មុខំ ត្វំមុខ”ន្តិ។ ឯត្ថ ច បាឡិយំ “មំទីបា”ឥច្ចាទិទស្សនតោ “ត្វំទីបា”តិអាទីនិ **កាព្យាទាសេ** ច “ត្វំមុខ”ន្តិ ទស្សនតោ **ត្វំវណ្ណោ, ត្វំសរោ, មំមុខំ, មំវណ្ណោ, មំសរោ**អាទីនិ គហេតព្ពានិ។ តត្ថ ត្វំ ទីបោ ឯតេសន្តិ **ត្វំទីបា,** តុម្ហេ វា ទីបា ឯតេសន្តិ **ត្វំទីបា,** តវ វណ្ណោ **ត្វំវណ្ណោ**។ មម មុខំ **មំមុខំ,** អម្ហាកំ វា មុខំ **មំមុខ**ន្តិ និព្ពចនានិ។ ឯស នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ។

> សមាសេ **តុម្ហអម្ហាកំ,** ហោន្តិ បរបទេហិ វេ;
> “ត្វំមុខ”ន្តិ ច “មំទីបា, តយ្យោគោ មយ្យោគោ”តិ ច។

ឯត្ថាហ “កឹ ឯត្តកមេវ **តុម្ហអម្ហ**សទ្ទានំ រូបំ, ឧទាហុ អញ្ញម្បិ អត្ថី”តិ? អត្ថិ “តេ មេ” ឥច្ចាទីនិ។ យទិ ឯវំ កស្មា បទមាលា វិសុំ ន វុត្តាតិ? អវចនេ ការណមត្ថិ។ អត្រិទំ ការណំ –

> “តេ មេ វោ នោ”តិ រូបានិ, បរានិ បទតោ យតោ;
> តតោ នាមិកបន្តីសុ, ន តុ វុត្តានិ តានិ មេ។

ឯត្ថ ច មយំ មេ វោ នោសទ្ទានមត្ថទ្វារោ វុច្ចតេ – **តេ**សទ្ទស្ស បន វុត្តោវ។ យស្មា អដ្ឋកថាចរិយា **មយំ**សទ្ទដ្ឋានេបិ **មយា**សទ្ទោ, **មយា**សទ្ទដ្ឋានេបិ ច **មយំ**សទ្ទោ ឥច្ចេវ វទន្តិ, តស្មា មយម្បិ តថេវ វទាម។ **មយំ**សទ្ទោ “អនុញ្ញាតបដិញ្ញាតា, តេវិជ្ជាមយមស្មភោ”តិអាទីសុ អស្មទត្ថេ អាគតោ ។ “មយំ និស្សាយ ហេមាយ, ជាតា មន្ទោសិស្សូបគា”តិ ឯត្ថ បញ្ញត្តិយំ។ “មនោមយា បីតិភក្ខា សយំបភា”តិអាទីសុ និព្ពត្តិអត្ថេ។ ពាហិរេន បច្ចយេន វិនា មនសាវ និព្ពត្តាតិ មនោមយា។ “យំនូនាហំ សព្ពមត្តិកាមយំ កុដិកំ ករេយ្យ”ន្តិអាទីសុ វិការត្ថេ។ “ទានមយំ សីលមយ”ន្តិអាទីសុ បទបូរណមត្តេ។ “បីឋំ តេ សោវណ្ណមយំ ឧឡារ”ន្តិ ឯត្ថ វិការត្ថេ បទបូរណមត្តេ វា ទដ្ឋព្ពោ។ យទា ហិ សុវណ្ណមេវ សោវណ្ណន្តិ អយមត្ថោ, តទា សុវណ្ណស្ស វិការោ សោវណ្ណមយន្តិ វិការត្ថេ **មយ**សទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ។ និព្ពត្តិអត្ថោតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ យទា បន សុវណ្ណេន និព្ពត្តំ សោវណ្ណន្តិ អយមត្ថោ, តទា សោវណ្ណមេវ សោវណ្ណមយន្តិ បទបូរណមត្តេ **មយ**សទ្ទោ ទដ្ឋព្ពោ។

មេសទ្ទោ "កិច្ឆេន មេ អធិគតំ, ហលំ ទានិ បកាសិតុ"ន្តិអាទីសុ ករណេ អាគតោ។ មយាតិ អត្ថោ។ "តស្ស មេ ភន្តេ ភគវា សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេតូ"តិអាទីសុ សម្បទានេ, មយ្ហន្តិ អត្ថោតិ វទន្តិ។ "បុព្ពេវ មេ ភិក្ខវេ សម្ពោធា អនភិសម្ពុទ្ធស្ស ពោធិសត្តស្សេវ សតោ"តិអាទីសុ សាមិអត្ថេ, មមាតិ អត្ថោតិ ច វទន្តិ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

ករណេ សម្បទានេ ច, សាមិអត្ថេ ច អាគតោ;
មេសទ្ទោ ឥតិ វិញ្ញេយ្យោ, វិញ្ញូនា នយទស្សិនា។

ឯត្ថ បន បច្ឆា អដ្ឋកថាចរិយេហិ កតេ **តេ មេ**សទ្ទានមត្ថវិវរណេ វិនិច្ឆយំ ព្រូម តេសមធិប្បាយប្បកាសនវសេន សោតូនំ សំសយសមុគ្ឃាដនត្ថំ។ តថា ហិ អដ្ឋកថាចរិយា **តេមេ**សទ្ទានំ សម្បទានត្ថវសេន "តុយ្ហំ មយ្ហ"ន្តិ អត្ថំ សំវណ្ណេសុំ, សាមិអត្ថវសេន បន "តវ មមា"តិ។ ឯវំ យ្វាយំ តេហិ អសង្ករតោ និយមោ ទស្សិតោ, សោ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ កុតោ លព្ភា។ តថា ហិ **តេមេ**សទ្ទត្ថវាចកា **តុយ្ហំ មយ្ហំ**សទ្ទា **តវ មម**សទ្ទា ច សម្បទានសាមិអត្ថេសុ អនិយមតោ បវត្តន្តិ។

តត្រិមេ បយោគា – ឥទំ តុយ្ហំ ទទាមិ។ តុយ្ហំ វិកប្បេមិ។ តុយ្ហំ មំសេន មេទេន, មត្ថកេន ច ព្រាហ្មណ, អាហុតី បគ្គហេស្សាមិ។ ឯស ហិ តុយ្ហំ បិតា នរសីហោ។ តុយ្ហំ បន មាតា កហន្តិ។ មយ្ហមេវ ទានំ ទាតព្ពំ, ន អញ្ញេសំ, មយ្ហមេវ សាវកានំ ទានំ ទាតព្ពំ, ន អញ្ញេសំ។ ន មយ្ហំ ភរិយា ឯសា។ អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ។ សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ។ តាត មយ្ហំ មាតុ មុខំ អញ្ញាទិសំ, តុម្ហាកំ អញ្ញាទិសំ។ មយ្ហំ សាមិកោ ឥទានិ មរិស្សតិ។ តវ ទីយតេ, តវ សិលាឃតេ, មម សិលាឃតេ, បព្ពជ្ជា មម រុច្ចតិ។ តវ បុត្តោ។ ឧភោ មាតាបិតា មមាតិ ឯវំ អនិយមតោ បវត្តន្តិ។

ចូឡនិរុត្តិយញ្ហិ យមកមហាថេរេន ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ អនញ្ញរូបត្តំ វុត្តំ "ចតុត្ថីឆដ្ឋីនំ សព្ពត្ថ អនញ្ញំ, តតិយាបញ្ចមីនំ ពហុវចនញ្ចា"តិ ។ យទិ ឯវំ អដ្ឋកថាចរិយា "នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ។ នមោ តេ ពុទ្ធ វីរត្ថូ'តិអាទីសុ **តុយ្ហំ**សទ្ទស្ស វសេន សម្បទានេ, តុយ្ហន្តិ ហិ អត្ថោ។ 'កិន្តេ វតំ កឹ បន ព្រហ្មចរិយ'ន្តិអាទីសុ សាមិអត្ថេ, តវាតិ ហិ អត្ថោ"តិអាទីនិ វទន្តា "អយុត្តំ សំវណ្ណនំ សំវណ្ណេសុ"ន្តិបិ, "បស្សិតព្ពំ ន បស្សីសូ"តិបិ អាបជ្ជន្តីតិ? យុត្តំយេវ តេ សំវណ្ណយីសុ, បស្សិតព្ពញ្ច បស្សីសុ។ តថា ហិ តេ "សទ្ទសត្ថម្បិ ឯកទេសតោ សាសនានុកូលំ ហោតី"តិ បរេសមនុកម្បាយ សទ្ទសត្ថតោ នយំ គហេត្វា សម្បទានត្ថវសេន **តេ មេ**សទ្ទានំ "តុយ្ហំ មយ្ហ"ន្តិ អត្ថំ សំវណ្ណយីសុ, សាមិអត្ថវសេន បន "តវ មមា"តិ។ សទ្ទសត្ថេ ហិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានិ សព្ពថា វិសទិសានិ, សាសនេ បន សទិសានិ។ តស្មា សាសនេ សាមញ្ញេន បវត្តានិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានិ សទ្ទសត្ថេ វិសេសេន បវត្តេហិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបេហិ សមានគតិកានិ កត្វា បរេសមនុកម្បាយ សម្បទានត្ថេ **តុយ្ហំ មយ្ហំ**សទ្ទានំ បវត្តិនិយមោ, សាមិអត្ថេ ច **តវ មម**សទ្ទានំ បវត្តិនិយមោ ទស្សិតោ។ យស្មា បន បរេសមនុកម្បាយ អយំ និយមោ, តស្មា ករុណាយេវាយំបរាធោ, ន អដ្ឋកថាចរិយានំ។ តាយ ឯវ ហិ តេហិ ឯវំ សំវណ្ណនា កតាតិ។

កេចិ បនេត្ថ ឯវំ វទេយ្យុំ – ននុ ច ភោ អដ្ឋកថាចរិយេហិ សទ្ទនយំ និស្សាយ **តេ មេ**សទ្ទានំ សាមិអត្ថេ វត្តមានានំ "តវ មមា"តិ អត្ថវចនេន "តុយ្ហំ មំសេន មេទេន, ន មយ្ហំ ភរិយា ឯសា"តិអាទីសុ សាមិវិសយេសុ វិភត្តិវិបល្លាសនយោ ទស្សិតោតិ សក្កា វត្តុំ, តថា សទ្ទនយញ្ញេវ និស្សាយ **តេ មេ**សទ្ទានំ សម្បទានត្ថេ វត្តមានានំ "តុយ្ហំ មយ្ហ"ន្តិ អត្ថវចនេន "ភត្តំ តវ ន រុច្ចតិ។ បព្ពជ្ជា មម រុច្ចតី"តិអាទីសុបិ សម្បទានវិសយេសុ វិភត្តិវិបល្លាសនយោ ទស្សិតោតិ សក្កា វត្តុន្តិ? ន សក្កា, គាថាសុ វិយ ចុណ្ណិយបទដ្ឋានេបិ **តុយ្ហំ មយ្ហំ តវ មម** សទ្ទានំ អនិយមេន ទ្វីសុ អត្ថេសុ បវត្តនតោ។ ន ហិ ឦទិសេ ឋានេ គាថាយំ វា ចុណ្ណិយបទដ្ឋានេ វា វិភត្តិវិបល្លាសោ ឥច្ឆិតព្ពោ។ "តស្ស វជ្ឈស្សហំ ភីតោ។ កឹ នុ ខោ អហំ តស្ស សុខស្ស ភាយាមី"តិអាទីសុយេវ បន ឋានេសុ ឥច្ឆិតព្ពោ។

យទិ សទ្ទនយំ និស្សាយ "តុយ្ហំ មំសេន មេទេនា"តិអាទីសុ វិភត្តិវិបល្លាសោ ឥច្ឆិតព្ពោ សិយា, "ព្រាហ្មណស្ស បិយបុត្តទានំ អទាសិ។ ព្រាហ្មណស្ស បិតា អទាសី"តិអាទីសុបិ សទ្ទនយំ និស្សាយ "ព្រាហ្មណាយា"តិអាទិនា វិភត្តិវិបល្លាសត្ថោ វចនីយោ សិយា ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានំ សត្ថេ វិសុំ វចនតោ។ ឯវញ្ច សតិ កោ ទោសោតិ ចេ? អត្ថេវ ទោសោ, យស្មា **ទាន**យោគេ វា **នមោ**យោគេ វា **អាយា**ទេសសហិតានិ ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានិ សាដ្ឋកថេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ នុបលព្ភន្តិ, តស្មា "ព្រាហ្មណាយា"តិអាទិនា វិភត្តិវិបល្លាសត្ថវចនេ អយំ ទោសោ យទិទំ អវិជ្ជមានគ្គហណំ។ យស្មា បន ឦទិសេសុ ឋានេសុ វិភត្តិវិបល្លាសករណំ សាវជ្ជំ, តស្មា "តុយ្ហំ មំសេន មេទេនា"តិអាទីសុបិ វិភត្តិវិបល្លាសោ ន ឥច្ឆិតព្ពោ។

ចតុត្ថីឆដ្ឋីរូបានិ ហិ អនញ្ញានិ ទិស្សន្តិ “បុរិសស្ស អទាសិ, បុរិសស្ស ធនំ ព្រាហ្មណានំ អទាសិ, ព្រាហ្មណានំ សន្តក”ន្តិ។ តថា ហិ បាវចនេ **ស នំ**សទ្ទា សម្បទានសាមិអត្ថេសុ សាមញ្ញេន បវត្តន្តិ, តប្បវត្តិ “អគ្គស្ស ទាតា មេធាវី”តិអាទីហិ បយោគេហិ ទីបេតព្ពា។ “អគ្គស្ស ទាតា មេធាវី”តិ ឯត្ថ ហិ “អគ្គស្សា”តិ អយំ សទ្ទោ យទា ក្រិយាបដិគ្គហណំ បដិច្ច សម្បទានត្ថេ បវត្តតិ, តទា “អគ្គស្ស រតនត្តយស្ស ទាតា”តិ អត្ថវសេន បវត្តតិ។ យទា បន ក្រិយំ បដិច្ច កម្មភូតេ សាមិអត្ថេ បវត្តតិ, តទា “អគ្គស្ស ទេយ្យធម្មស្ស ទាតា”តិ អត្ថវសេន បវត្តតិ។ ឯវំ សព្ពថាបិ វិបល្លាសោ តុម្ហាកំ សរណំ ន ហោតីតិ។ តថា សទ្ទនយំ និស្សាយ “សម្បទានវចន”ន្តិ តុម្ហេហិ ទឡ្ហំ គហិតស្ស **ម**យ្ហំសទ្ទស្ស សាមិអត្ថវសេន បណ្ណត្តិយំ ទស្សនតោ វិភត្តិវិបល្លាសោ តុម្ហាកំ សរណំ ន ហោតេវ។ តថា ហិ –

> “សកុណោ មយ្ហកោ នាម, គិរិសានុទរីចរោ;
> បក្កំ បិប្ផលិមារុយ្ហ, ‘មយ្ហំ មយ្ហ’ន្តិ កន្ទតី”តិ

ឯត្ថ **មយ្ហកោ**តិ ឯកាយ សកុណជាតិយា នាមំ។ សោ ហិ លោលុប្បចារិតាយ “ឥទម្បិ មយ្ហំ, ឥទម្បិ មយ្ហ”ន្តិ កាយតិ រវតីតិ មយ្ហកោតិ វុច្ចតិ **មយ្ហ**សទ្ទូបបទស្ស **កេ រេ គេ** សទ្ទេតិ ធាតុស្ស វសេន។

អត្រាយំ បទសោធនា – យទិ **តុ**យ្ហំ មយ្ហំសទ្ទា ធុវំ សម្បទានត្ថេ, **តវ មម**សទ្ទា ច សាមិអត្ថេ ភវេយ្យុំ, ឯវំ សន្តេ លោកវោហារកុសលេន សព្ពញ្ញុនា តស្ស សកុណស្ស “មយ្ហកោ”តិ បណ្ណត្តិ ន វត្តព្ពា សិយា អនន្តោគធសម្បទានត្ថត្តា, អន្តោគធសាម្យត្ថត្តា បន “មមកោ” ឥច្ចេវ បញ្ញត្តិ វត្តព្ពា សិយា។ ឯត្ថាបិ “មយ្ហកោ”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបល្លាសវសេន វុត្តន្តិ ចេ? ន, បណ្ណត្តិវិសយេ វិភត្តិវិបរិណាមស្ស អដ្ឋានត្តា អនវកាសត្តា។

អបិចេត្ថ **ម**យ្ហំសទ្ទោ សរូបតោ វិភត្យន្តភាវេន តិដ្ឋតិ កសទ្ទេន ឯកបទត្តូបគមនតោ, ឯវំ សន្តេបិ “មយ្ហកោ”តិ អយំ សកុណវិសេសវាចកោ សទ្ទោ បច្ចត្តវចនភាវេ ឋិតោយេវ ព្ឋសកំ សាមិអត្ថម្បិ ជោតយតិ **សុជម្បតិ រាជបុរិស**សទ្ទា វិយ។ ឥមិនាបិ ការណេន វិភត្តិវិបល្លាសោ តុម្ហាកំ សរណំ ន ហោតិ។ ឥតិ “មយ្ហកោ”តិ បណ្ណត្តិយំ វត្តមានស្ស បទាវយវភូតស្ស **ម**យ្ហសទ្ទស្ស អវិបល្លាសវចនលេសេន **តុយ្ហំ តវ មម**សទ្ទេសុបិ វិភត្តិវិបល្លាសោ ន ឥច្ឆិតព្ពោតិ សិទ្ធំ។ តស្មា អដ្ឋកថាចរិយេហិ សម្បទានសាមិអត្ថេសុ សាមញ្ញេន បវត្តានម្បិ សមានានំ **តុយ្ហំ មយ្ហំ តវ មម**សទ្ទានំ សទ្ទនយញ្ញេវ និស្សាយ បរេសមនុកម្បាយ វុត្តប្បការោ និយមោ ទស្សិតោតិ អវគន្តព្ពំ។ ឥច្ចេវំ –

> “តុយ្ហំ មយ្ហ”ន្តិមេ សទ្ទេ, សម្បទានេ គរូ វទុំ;
> “តវ មមា”តិ សាមិម្ហិ, នយមាទាយ សត្ថុតោ។
>
> ឯវំ សន្តេបិ ឯតេសំ, និយមោ នត្ថិ បាឡិយំ;
> កោចិ តេសំ វិសេសោ ច, ទិដ្ឋោ អម្ហេហិ តំ សុណ។
>
> សាម្យត្ថសម្បទានត្ថា, សម្ភវន្តិ យហឹ ទុវេ;
> “តុយ្ហំ មយ្ហ”ន្តិមេ សទ្ទា, តេ បយោគា ន ទុល្លភា។
>
> “តវ មមា”តិមេ សទ្ទា, បាយា សាមិម្ហិ វត្តរេ;
> សម្បទានេ យហឹ ហោន្តិ, តេ បយោគា បនប្បកា។
>
> **តវ**តោ **មម**តោ **តុ**យ្ហំ-**ម**យ្ហំសទ្ទាវ សាសនេ;
> បាបេ នេកសហស្សម្ហិ, សាមិអត្ថេ បវត្តរេតិ។

សព្ពាបិ ឥមា នីតិយោ បរមសុខុមា សុទុទ្ទសា វិរជាតិនា សាធុកំ មនសិ កាតព្ពា។

វោ នោសទ្ទេសុ បន **វោ**សទ្ទោ បច្ចត្តឧបយោគករណសម្បទានសាមិវចនបទបូរណេសុ ទិស្សតិ។ “កច្ចិ វោ អនុរុទ្ធា សមគ្គា សម្មោទមានា”តិអាទីសុ ហិ បច្ចត្តេ ទិស្សតិ។ “គច្ឆថ ភិក្ខវេ បណាមេមិ វោ”តិអាទីសុ ឧបយោគេ។ “ន វោ មម សន្តិកេ វត្ថព្ព”ន្តិអាទីសុ ករណេ។ “វនបត្ថបរិយាយំ វោ ភិក្ខវេ ទេសេស្សាមី”តិអាទីសុ សម្បទានេ។ “សព្ពេសំ វោ សារិបុត្តា សុភាសិត”ន្តិអាទីសុ សាមិវចនេ។ “យេ ហិ វោអរិយា បរិសុទ្ធា កាយកម្មន្តា”តិអាទីសុ បទបូរណមត្តេ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

“បច្ចត្តេ ឧបយោគេ ច, ករណេ សម្បទានិយេ;
សាមិស្ស វចនេ ចេវ, តថេវ បទបូរណេ;
ឥមេសុ ឆសុ ឋានេសុ, **វោ**សទ្ទោ សម្បវត្តតិ”។

នោសទ្ទោ បច្ចត្តោបយោគករណសម្បទានសាមិវចនាវធារណនុសទ្ទត្ថេសុ បដិសេធេ និបាតមត្តេ ច វត្តតិ។ អយញ្ហិ “គាមំ នោ គច្ឆេយ្យាមា”តិ ឯត្ថ បច្ចត្តេ ទិស្សតិ។ “មា នោ អជ្ជ វិកន្តិំសុ, រញ្ញោ សូទា មហានសេ”តិអាទីសុ ឧបយោគេ។ “ន នោ វិវាហោ នាគេហិ, កតបុព្ពោ កុទាចន”ន្តិអាទីសុ ករណេ។ “សំវិភជេថ នោ រជ្ជេនា”តិអាទីសុ សម្បទានេ។ “សត្ថា នោ ភគវា អនុប្បត្តោ”តិអាទីសុ សាមិវចនេ។ “ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេនា”តិ ឯត្ថ អវធារណេ។ “អភិជានាសិ នោ ត្វំ មហារាជា”តិអាទីសុ **នុ**សទ្ទត្ថេ, បុច្ឆាយន្តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ “សុភាសិតញ្ញេវ ភាសេយ្យ, នោ ច ទុព្ភាសិតំ ភណេ”តិអាទីសុ បដិសេធេ។ “ន នោ សភាយំ ន ករោន្តិ កិញ្ចី”តិអាទីសុ និបាតមត្តេ។ ឯត្ថេតំ វុច្ចតិ –

បច្ចត្តេ ចុបយោគេ ច, ករណេ សម្បទានិយេ;
សាម្យាវធារណេ ចេវ, **នុ**សទ្ទត្ថេ និវារណេ;
តថា និបាតមត្តម្ហិ, **នោ**សទ្ទោ សម្បវត្តតិ។

ឥទានិ សព្ពនាមានំ យថារហំ សំខិត្តេន មិស្សកបទមាលា វុច្ចតេ –

យោ សោ, យេ តេ។ យំ តំ, យេ តេ។ យេន តេន។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ យា សា, យា តា។ យំ តំ, យា តា។ យាយ តាយ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ យំ តំ, យានិ តានិ។ សេសំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឥមិនា នយេន លិង្គត្តយយោជនា កាតព្ពា។

“ឯសោ សោ, ឯតេ តេ។ អយំ សោ, ឥមេ តេ។ សោ អយំ តេ ឥមេ”តិអាទិនា យថាបយោគំ បទមាលា យោជេតព្ពា។ តថា ហិ “យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ។ ឯតេ តេ ភិក្ខវេ ឧភោ អន្តេ អនុបគម្ម មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា។ អយំ សោ សារថិ ឯតី”តិ ឯវមាទយោ វិចិត្តប្បយោគា ទិស្សន្តិ។ ឥតិ សព្ពនាមិកបទានំ មិស្សកបទមាលា យោជេតព្ពា។

មយា សព្ពត្ថសិទ្ធស្ស, សាសនេ សព្ពទស្សិនោ;
សព្ពត្ថ សាសនេ សុដ្ឋុ, កោសល្លត្ថាយ សោតុនំ។

អសព្ពនាមនាមេហិ, សព្ពនាមបទេហិ វេ;
សហ សព្ពានិ វុត្តានិ, សព្ពនាមានិ បន្តិតោ។

ឯតេសុ កតយោគានំ, សុខុមត្ថវិជាននំ;
អកិច្ចបដិវេធេន, ភវិស្សតិ ន សំសយោ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សព្ពនាមតំសទិសនាមានំ នាមិកបទមាលាវិភាគោ នាម

ទ្វាទសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៣. សវិនិច្ឆយសង្ខ្យានាមនាមិកបទមាលា

ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, សង្ខ្យានាមិកបន្តិយោ;
ភូធាតុជេហិ រូបេហិ, អញ្ញេហិ ចុបយោជិតុំ។

យា ហិ សា ហេដ្ឋា អម្ហេហិ **ឯក ទ្វិតិ ចតុ**ឥច្ចេតេសំ សង្ខ្យាសព្ពនាមានំ នាមិកបទមាលា កថិតា, តំ ឋបេត្វា ឥធ អសព្ពនាមានំ **បញ្ច ឆ សត្តា**ទីនំ សង្ខ្យានាមានំ នាមិកបទមាលា **ភូ**ធាតុមយេហិ អញ្ញេហិ ច រូបេហិ យោជនត្ថំ វុច្ចតេ –

បញ្ច, បញ្ចហិ, បញ្ចភិ, បញ្ចន្នំ, បញ្ចសុ។ សត្តន្នំ វិភត្តីនំ វសេន ញេយ្យំ។ "បញ្ច ភូតា, បញ្ច អភិភវិតារោ, បញ្ច បុរិសា, បញ្ច ភូមិយោ, បញ្ច កញ្ញាយោ, បញ្ច ភូតានិ, បញ្ច ចិត្តានី"តិអាទិនា សព្ពត្ថ យោជេតព្ពំ។ **ឆ,** ឆហិ, ឆភិ, ឆន្នំ, ឆសុ, ឆស្ស ឥតិបិ។ "ឆស្ស លោកោ សមុប្បន្នោ, ឆស្ស កុព្ពតិ សន្ថវ"ន្តិ ហិ បាឡិ។ **សត្ត,** សត្តហិ, សត្តភិ, សត្តន្នំ, សត្តសុ។ **អដ្ឋ,** អដ្ឋហិ, អដ្ឋភិ, អដ្ឋន្នំ, អដ្ឋសុ។ **នវ,** នវហិ, នវភិ, នវន្នំ, នវសុ។ **ទស,** ទសហិ, ទសភិ, ទសន្នំ, ទសសុ។ ឯវំ **ឯកាទស។ ទ្វាទស, ពារស។ តេរស, តេទស, តេឡស។ ចតុទ្ទស, ចុទ្ទស។ បញ្ចទស, បន្នរស។ សោឡស។ សត្តរស។ អដ្ឋារស,** អដ្ឋារសហិ, អដ្ឋារសភិ, អដ្ឋារសន្នំ, អដ្ឋារសសុ។ សព្ពមេតំ ពហុវចនវសេន គហេតព្ពំ។

ឯកូនវីសតិ, ឯកូនវីសំ ឥច្ចាទិបិ។ ឯកូនវីសាយ, ឯកូនវីសាយំ, ឯកូនវីស ភិក្ខូ តិដ្ឋន្តិ, ឯកូនវីសំ ភិក្ខូ បស្សតិ, ឯវំ "កញ្ញាយោ ចិត្តានី"តិ ច អាទិនា យោជេតព្ពំ។ ឯកូនវីសាយ ភិក្ខូហិ ធម្មោ ទេសិតោ, ឯកូនវីសាយ កញ្ញាហិ កតំ, ឯកូនវីសាយ ចិត្តេហិ កតំ, ឯកូនវីសាយ ភិក្ខូនំ ចីវរំ ទេតិ, ឯកូនវីសាយ កញ្ញានំ ធនំ ទេតិ, ឯកូនវីសាយ ចិត្តានំ វុច្ចតិ, ឯកូនវីសាយ ភិក្ខូហិ អបេតិ ។ ឯវំ កញ្ញាហិ ចិត្តេហិ។ ឯកូនវីសាយ ភិក្ខូនំ សន្តកំ, ឯវំ កញ្ញានំ ចិត្តានំ។ ឯកូនវីសាយំ ភិក្ខូសុ បតិដ្ឋិតំ។ ឯវំ "កញ្ញាសុ ចិត្តេសូ"តិ យោជេតព្ពំ។ **ឯកូនវីសតិ,** ឯកូនវីសតី, ឯកូនវីសតិយា, ឯកូនវីសតិយំ។

វីសតិ, វីសតី, វីសតិយា, វីសតិយំ។ **វីស,** វីសំ, វីសាយ, វីសាយំ។ តថា **ឯកវីស ទ្វាវីស ពាវីស តេវីស ចតុវីស** ឥច្ចាទីសុបិ។ **តីស,** តីសំ, តីសាយ, តីសាយំ។ **ចត្តាលីស,** ចត្តាលីសំ, ចត្តាលីសាយ, ចត្តាលីសាយំ។ **ចត្តាវីស** ឥច្ចាទិបិ។ **បញ្ញាស,** បញ្ញាសំ, បញ្ញាសាយ, បញ្ញាសាយំ។ **បណ្ណាស,** បណ្ណាសំ, បណ្ណាសាយ, បណ្ណាសាយំ។ **សដ្ឋិ,** សដ្ឋី, សដ្ឋិយា, សដ្ឋិយំ។ **សត្តតិ,** សត្តតី, សត្តតិយា, សត្តតិយំ។ **សត្តរិ** ឥច្ចាទិបិ។ **អសីតិ,** អសីតី, អសីតិយា, អសីតិយំ។ **នវុតិ**។ នវុតី, នវុតិយា, នវុតិយំ។

ឥត្ថញ្ច អញ្ញថាបិ សង្ខ្យារូបានិ គហេតព្ពានិ។ ឯកូនវីសេហិ, ឯកូនវីសានំ, ឯកូនវីសេសុ។ "ឆន្នវុតីន"ន្តិ ច អាទិនាបិ សង្ខ្យារូបានំ កត្ថចិ ទស្សនតោ កេចិ សទ្ទសត្ថវិទូ **ឩនវីសតិ**សទ្ទំ សព្ពទាបិ ឯកវចនន្តមិត្ថិលិង្គមេវ បយុញ្ជន្តិ។ កេចិ **"វីសតិ**អាទយោ អា**នវុតិ** ឯកវចនន្តា ឥត្ថិលិង្គា"តិ វទន្តិ។ កេចិ បនាហុ –

"សទ្ទា សង្ខ្យេយ្យសង្ខាសុ, ឯកត្តេ **វីសតា**ទយោ;
សង្ខត្តេ ទ្វិពហុត្តម្ហិ, តា តុ ចា**នវុតិ**ត្ថិយោ"តិ។

ឯត្ថ ទ្វិវចនំ ឆន្ទេតព្ពំ ពុទ្ធវចនេ តទភាវតោ។ សព្ពេសម្បិ ច តេសំ យថាវុត្តវចនំ កិញ្ចិ បាឡិប្បទេសំ បត្វា យុជ្ជតិ, កិញ្ចិ បន បត្វា ន យុជ្ជតិ **វីសតិវីសំតីសំ**ឥច្ចាទីនញ្ហិ សង្ខត្ថានំ សទ្ទានំ ពហុវចនប្បយោគវសេនបិ បាឡិយំ ទស្សនតោ , **កច្ចាយនេ** ច **យោ**វចនសម្ភូតរូបវន្តតាទស្សនតោ។ តស្មា យថាសម្ភវំ យថាបាវចនញ្ច ឥត្ថិលិង្គភាវេ តេសមេកវចនន្តតា វេទិតព្ពា **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទានំ វិយ។

អត្ថិនត្ថិសទ្ទា ហិ និបាតត្តា ឯកត្តេបិ ពហុត្តេបិ បវត្តន្តិ "បុត្តា មត្ថិ ធនមត្ថិ។ នត្ថិ អត្តសមំ បេមំ។ នត្ថិ សមណព្រាហ្មណា"តិអាទីសុ។ អលិង្គត្តេបិ បនេតេសំ កត្ថចិ ឥត្ថិលិង្គភាវោ ទិដ្ឋោ។ **អភិធម្មេ ហិ ធម្មសេនាបតិនា** អនុធម្មចក្កវត្តិនា វោហារកុសលេន វោហារកុសលសាធកេន "អត្ថិយា នវ។ នត្ថិយា នវា"តិ ឯកវចនន្តំ ឥត្ថិលិង្គរូបំ ទស្សិតំ, តស្មា **វីសតិវីសតិ**មិច្ចាទីនម្បិ យថាសម្ភវំ យថាបាវចនញ្ច ឥត្ថិលិង្គភាវេ ឯកវចនន្តតា វេទិតព្ពា។

តត្ថេកេ “ហេតុយា អធិបតិយា”តិ ច ឥទំ លិង្គវិបល្លាសវសេន គហេតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ តម្មតិវសេន “ហេតុម្ហិ អធិបតិម្ហី”តិ បុល្លិង្គភាវោ បដិបាទេតព្ពោ, “ហេតុបច្ចយេ អធិបតិបច្ចយេ” ឥច្ចេវត្ថោ។ អថ វា “ហេតុយា អធិបតិយា”តិ ទ្វយមិទំ ឥត្ថិលិង្គរូបបដិភាគំ បុល្លិង្គរូបន្តិ គហេតព្ពំ “ហេតុយោ ជន្តុយោ”តិអាទីនំ ឥត្ថិលិង្គរូបបដិភាគានំ បុល្លិង្គរូបានម្បិ វិជ្ជមានត្តា, “អត្ថិយា នត្ថិយា”តិ ឥទំ បន លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តន្តិ ន គហេតព្ពំ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទានំ អលិង្គភេទត្តា។ ន ហិ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទា តីសុ លិង្គេសុ ឯកស្មិម្បិ អន្តោគធា។ ឯតេសុ ហិ **អត្ថិ**សទ្ទោ អាខ្យាតនិបាតវសេន ភិជ្ជតិ “អត្ថិ សន្តិ សំវិជ្ជតិ។ អត្ថិខីរា ព្រាហ្មណី”តិអាទីសុ , **នត្ថិ**សទ្ទោ បន និបាតោយេវ។ ឥច្ចេវំ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទានំ និបាតានញ្ច លិង្គវចនវសេន កថនំ យុជ្ជតិ ឥត្ថិលិង្គាទិវសេន ឯកត្តាទិវសេន ច អប្បវត្តនតោ។ វុត្តញ្ច –

> “សទិសំ តីសុ លិង្គេសុ, សព្ពាសុ ច វិភត្តិសុ;
> វចនេសុ ច សព្ពេសុ, យំ ន ព្យេតិ ត**ទព្យយ**”ន្តិ។

ឯត្ថ សិយា – ននុ ច ភោ “អត្ថិ សក្កា លព្ភា ឥច្ចេតេ បឋមាយា”តិ វចនតោ **អត្ថិ**សទ្ទោ បឋមាយ វិភត្តិយា យុត្តោ, ឯវំ សន្តេ កស្មា “សទិសំ តីសុ លិង្គេសូ”តិអាទិ វុត្តន្តិ? សច្ចំ **អត្ថិ**សទ្ទោ បឋមាយ វិភត្តិយា យុត្តោ, តថា **នត្ថិ**សទ្ទោ **អត្ថិ**សទ្ទស្ស វចនលេសេន គហេតព្ពត្តា យុគឡបទត្តា ច។ ឥទំ បន “សទិសំ តីសុ លិង្គេសូ”តិអាទិវចនំ ឧបសគ្គនិបាតសង្ខាតេ អសង្ខ្យាសទ្ទេ សន្ធាយ វុត្តំ, ន ឯកេកមសង្ខ្យាសទ្ទំ សន្ធាយ។ តថា ហិ “អសង្ខ្យា”តិ ច “អព្យយា”តិ ច លទ្ធវោហារេសុ ឧបសគ្គនិបាតេសុ **ឧបសគ្គា** សព្ពេបិ សព្ពវិភត្តិវចនកា។ **និបាតានំ** បន ឯកច្ចេ បឋមាទីសុ យថារហំ វិភត្តិយុត្តា, ឯកច្ចេ អវិភត្តិយុត្តា។ តត្ថ យេ យទគ្គេន វិភត្តិយុត្តា, តេ តទគ្គេន តព្ពចនកា។ ឧបសគ្គនិបាតេសុ ហិ បច្ចេកំ “ឥទំ នាម វចន”ន្តិ លទ្ធុំ ន សក្កា, សព្ពសង្គាហកវសេន បន “សទិសំ តីសុ លិង្គេសូ”តិអាទិ បុព្ពាចរិយេហិ វុត្តំ។ **កច្ចាយនាចរិយេនបិ** ឥមមេវត្ថំ សន្ធាយ “សព្ពាសមាវុសោបសគ្គនិបាតាទីហិ ចា”តិ វុត្តំ។ ន ហិ **អាវុសោ**សទ្ទតោ សព្ពាបិ វិភត្តិយោ លព្ភន្តិ, អថខោ អាលបនត្ថវាចកត្តា ឯកវចនិកអនេកវចនិកា បឋមាវិភត្តិយោយេវ លព្ភន្តិ។ អយមស្មាកំ ខន្តិ។

កេចិ បន សព្ពេហិបិ និបាតេហិ សព្ពវិភត្តិលោបំ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ “**អត្ថិ សក្កា លព្ភា** ឥច្ចេតេ បឋមាយ។ **ទិវា ភិយ្យោ នមោ** ឥច្ចេតេ បឋមាយ ច ទុតិយាយ ចា”តិអាទិវចនតោ, បទបូរណមត្តានញ្ច អវិភត្តិយុត្តានំ **អថ ខលុ វត វថ** ឥច្ចាទីនំ និបាតានំ វចនតោ។ ឯត្ថាបិ សិយា “ននុ ច ភោ អវិភត្តិយុត្តានម្បិ និបាតានំ សម្ភវតោ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទានំ អវិភត្តិកោ និទ្ទេសោ កាតព្ពោ, អថ កិមត្ថំ ‘អត្ថិយា នវ, នត្ថិយា នវា’តិ សវិភត្តិកោ និទ្ទេសោ កតោ”តិ? សព្ពថា វិភត្តីហិ វិនា អត្ថស្ស និទ្ទិសិតុមសក្កុណេយ្យត្តាតិ។

យទិ ឯវំ “អត្ថិ សក្កា លព្ភា ឥច្ចេតេ បឋមាយា”តិ វចនតោ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទា លុត្តាយ បឋមាយ វិភត្តិយា វសេន បឋមាវិភត្តិកាយេវ និទ្ទិសិតព្ពា, ឯវមកត្វា កស្មា សត្តម្យន្តវសេន “អត្ថិយា នត្ថិយា”តិ និទ្ទិដ្ឋាតិ? សច្ចំ, **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទា បឋមាវិភត្តិយុត្តាយេវ និទ្ទិសិតព្ពា, តថាបិ “អត្ថិបច្ចយេ នវ, នត្ថិបច្ចយេ នវា”តិ ឯតស្សត្ថស្ស បរិទីបនេ បឋមាយ ឱកាសោ នត្ថិ, សត្តមិយាយេវ បន អត្ថិ, តស្មា “អត្ថិយា នវ, នត្ថិយា នវា”តិ វុត្តំ។ ឥតិ **អត្ថិយានត្ថិយា**សទ្ទានំ សត្តម្យន្តភាវេ សិទ្ធេយេវ តតិយាចតុត្ថីបញ្ចមីឆដ្ឋីយន្តភាវោបិ សិទ្ធោយេវ ហោតិ។ តស្មា “អត្ថិភាវោ អត្ថិតា”តិអាទីសុបិ អត្ថិយា ភាវោ **អត្ថិភាវោ**, នត្ថិយា ភាវោ **នត្ថិភាវោ**, អត្ថិយា ភាវោ **អត្ថិតា**តិអាទិនា សមាសតទ្ធិតវិគ្គហោ អវស្សមិច្ឆិតព្ពោ។ យទិទមម្ហេហិ វុត្តំ, តំ “បាឡិយា វិរុជ្ឈតី”តិ ន វត្តព្ពំ បាឡិនយានុសារេន វុត្តត្តាតិ។

ឯវំ ហោតុ, កស្មា ភោ “អត្ថិយា, នត្ថិយា”តិ ឥត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ កតោ, ននុ និបាតោបសគ្គា អលិង្គភេទាតិ? សច្ចំ, ឥទំ បន ឋានំ អតីវ សុខុមំ, តថាបិ បុព្ពាចរិយានុភាវញ្ញេវ និស្សាយ វិនិច្ឆយំ ព្រូម។ យថា ហិ **វីសតិ**ឥច្ចាទីនំ សង្ខ្យាសទ្ទានំ សរូបតោ អទព្ពវាចកត្តេបិ ទព្ពវាចកានំ **លតាមតិរត្តិឥត្ថី យាគុវធូ**សទ្ទានំ វិយ ឥត្ថិលិង្គភាវោ សទ្ទសត្ថវិទូហិ អនុមតោ, ឯវំ អទព្ពវាចកត្តេបិ **អត្ថិ នត្ថិ**សទ្ទានំ កត្ថចិ ឥត្ថិលិង្គភាវោ សទ្ទម្មវិទូហិ អនុមតោ។ តេនាហ អាយស្មា **ធម្មសេនាបតិ** “អត្ថិយា នវ, នត្ថិយា នវា”តិ។ អថ វា “អត្ថិយា, នត្ថិយា”តិ ឥមានិ លិង្គភាវវិនិមុត្តានិ សត្តមិយន្តានិ និបាតបទានីតិបិ គហេតព្ពានិ, ន ឯត្ថ ចោទេតព្ពំ, ឯវរូបានិ និបាតបទានិ បុព្ពាចរិយេហិ វុត្តានិ ន សន្តិ, តស្មា ឆឌ្ឌេតព្ពមិទំ វចនន្តិ។

បាវចនស្មិញ្ហិ គរូហិ អនិទ្ទិដ្ឋានិបិ អនេកវិហិតានិ និបាតបទានិ សន្ទិស្សន្តិ, នាបិ “ហេតុយា, អធិបតិយា, អត្ថិយា, នត្ថិយា”តិ ឯវមាទីសុ “អបសទ្ទា ឥមេ”តិ វិរោធោ ឧប្បាទេតព្ពោ។ ន ហិ អចិន្តេយ្យានុភាវេន បារមិតាបុញ្ញេន និប្ផន្នេន អនាវរណញាណេន សព្ពំ ញេយ្យមណ្ឌលំ ហត្ថតលេ អាមលកំ វិយ បច្ចក្ខំ កត្វា បស្សតោ ពុទ្ធស្ស វចនេ អញ្ញេសំ វាចាវិប្បលាបោ អវស្សំ លព្ភតីតិ។ ននុ ច ភោ “ហេតុយា, អធិបតិយា,

អត្ថិយា, នត្ថិយា”តិ ច ឥទំ **សារិបុត្តត្ថេរ**វចនំ តេន និក្ខិត្តត្តា។ តថាគតេន ហិ តាវតឹសភវនេ ទេសិតកាលេ ឥមានិ បទានិ ន សន្តិ, ឯវំ សន្តេ កស្មា “ពុទ្ធវចន”ន្តិ វទថាតិ? ពុទ្ធវចនំយេវ នាម។ អាយស្មតោ ហិ សារិបុត្តស្ស តថាគតេន នយោ ទិន្នោ, តេនបិ បភិន្នបដិសម្ភិទេន សត្ថុកប្បេន អគ្គសាវកេន សត្ថុ សន្តិកា នយំ លភិត្វា ព្យញ្ជនំ សុរោបិតំ កតំ។ សព្ពេបិ ហិ បដិសម្ភិទប្បត្តា អរិយា ទុន្និរុត្តិំ ន វទន្តិ និរុត្តិបភេទស្មឹ សុកុសលត្តា, តស្មា អញ្ញេសមវិសយោ ឯស អរិយានំ វោហារោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ **សតា**ទីនំ នាមិកបទមាលា វុច្ចតេ –

សតំ, សតានិ, សតា។ សតំ, សតានិ, សតេ។ សតេន, សតេហិ, សតេភិ។ សតស្ស, សតានំ។ សតា, សតស្មា, សតម្ហា, សតេហិ, សតេភិ។ សតស្ស, សតានំ។ សតេ, សតស្មឹ, សតម្ហិ, សតេសុ។ ឯវំ **សហស្សំ,** សហស្សានីតិ យោជេតព្ពំ។ **ទសសហស្សំ សតសហស្សំ ទសសតសហស្សន្តិ** ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ បយោគោ “សតំ ភិក្ខូ, សតំ ឥត្ថិយោ, សតំ ចិត្តានិ។ ភិក្ខូនំ សតំ, ឥត្ថីនំ សតំ, ចិត្តានំ សតំ។ សហស្សាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥត្ថញ្ច អញ្ញថាបិ សទ្ទរូបានិ ភវន្តិ។ **កោដិ,** កោដី, កោដិយោ។ **រត្តិ**នយេន ញេយ្យំ។

ឯកប្បភុតិតោ យាវ, ទសកា យា បវត្តតិ;
សង្ខ្យា តាវ សា សង្ខ្យេយ្យ-ប្បធានាតិ គរូ វទុំ។

វីសតិតោ យាវ សតា, យា សង្ខ្យា តាវ សា បន;
សង្ខ្យាប្បធានា សង្ខ្យេយ្យ-ប្បធានាតិ ច វណ្ណយុំ។

អបិច –

វីសតោ យាវ **កោដិ**យា, សង្ខ្យា តាវ ហិ សា ខលុ;
សង្ខ្យាប្បធានា សង្ខ្យេយ្យ-ប្បធានា ចាតិ និទ្ទិសេ។

តថា ហិ “អសីតិ កោដិយោ ហិត្វា, ហិរញ្ញស្សាបិ បព្ពជិ”ន្តិ, “ខីណាសវា វីតមលា, សមីសុ សតកោដិយោ”តិ ច បាឡិ ទិស្សតិ។

ឥមស្មឹ បន ឋានេ សព្ពេសំ សង្ខ្យាសទ្ទរូបានំ បាកដីករណេន វិញ្ញូនំ សុខុមញាណបដិលាភត្ថំ សាដ្ឋកថំ **ឧទានបាឡិ**ប្បទេសំ អញ្ញញ្ច បាឡិប្បទេសមដ្ឋកថាវចនញ្ច អាហរិត្វា ទស្សយិស្សាមិ –

“យេសំ ខោ វិសាខេ សតំ បិយានិ, សតំ តេសំ ទុក្ខានិ, យេសំ នវុតិ បិយានិ, នវុតិ តេសំ ទុក្ខានិ។ យេសំ អសីតិ…បេ…. យេសំ សត្តតិ។ យេសំ សដ្ឋិ។ យេសំ បញ្ញាសំ, យេសំ ចត្តារីសំ, យេសំ តឹសំ។ យេសំ ខោ វិសាខេ វីសំ បិយានិ, វីសតិ តេសំ ទុក្ខានិ។ យេសំ ទស។ យេសំ នវ។ យេសំ អដ្ឋ។ យេសំ សត្ត។ យេសំ ឆ។ យេសំ បញ្ច។ យេសំ ចត្តារិ។ យេសំ តីណិ។ យេសំ ទ្វេ។ យេសំ ឯកំ បិយំ, តេសំ ឯកំ ទុក្ខ”ន្តិ។

តត្ថ **សតំ បិយានី**តិ សតំ បិយាយិតព្ពវត្ថូនិ។ “សតំ បិយ”ន្តិបិ កេចិ បឋន្តិ។ ឯត្ថ ច យស្មា **ឯកតោ** បដ្ឋាយ យាវ **ទស,** តាវ សង្ខ្យាសង្ខ្យេយ្យប្បធានា, តស្មា “យេសំ ទស បិយានិ, ទស តេសំ ទុក្ខានី”តិអាទិនា បាឡិ អាគតា។ កេចិ បន “យេសំ ទស បិយានំ, ទស តេសំ ទុក្ខាន”ន្តិអាទិនា បឋន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ យស្មា បន **វីសតិ**តោ បដ្ឋាយ យាវ **សតំ,** តាវ សង្ខ្យេយ្យប្បធានា សង្ខ្យាប្បធានា ច, តស្មា តត្ថាបិ សង្ខ្យេយ្យប្បធានំយេវ គហេត្វា “យេសំ ខោ វិសាខេ សតំ បិយានិ, សតំ តេសំ ទុក្ខានី”តិអាទិនា បាឡិ អាគតា។ សព្ពេសម្បិ ច យេសំ ឯកំ បិយំ, ឯកំ តេសំ ទុក្ខន្តិ បាឋោ, ន បន ទុក្ខស្សាតិ។ ឯកស្មិញ្ហិ បទក្កមេ ឯករសាវ ភគវតោ ទេសនា ហោតីតិ។ តស្មា យថាវុត្តនយាវ បាឡិ វេទិតព្ពា។ អយំ តាវ សាដ្ឋកថោ ឧទានបាឡិប្បទេសោ។

ឥទានិ អញ្ញោ បាឡិប្បទេសោ អដ្ឋកថាបាឋប្បទេសោ ច នីយតេ –

“សតំ ហត្ថី សតំ អស្សា, សតំ អស្សតរីរថា;
សតំ កញ្ញា សហស្សានិ, អាមុក្កមណិកុណ្ឌលា;
ឯកស្ស បទវីតិហារស្ស, កលំ នាគ្ឃន្តិ សោឡសិ”ន្តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ “សតំ ហត្ថី”តិអាទីនិ វិសេសិតានិ, “សហស្សានី”តិ វិសេសនំ, តស្មា **សតំ**សទ្ទំ **សហស្ស**សទ្ទេន យោជេត្វា “ហត្ថី”តិអាទីនិ បន ឧបបទំ កត្វា អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ហត្ថី សតំ សហស្សានិ។ អស្សា សតំ សហស្សានិ។ អស្សតរីរថា សតំ សហស្សានិ។ អាមុក្កមណិកុណ្ឌលា កញ្ញា សតំ សហស្សានិ។ ឥទំ សង្ខ្យេយ្យប្បធានវសេនត្ថគហណំ។ សង្ខ្យាប្បធានវសេន បន អយម្បិ អត្ថោ គហេតព្ពោ “ហត្ថីនំ សតសហស្សំ, អស្សានំ សតសហស្សំ, អស្សតរីរថានំ សតសហស្សំ, អាមុក្កមណិកុណ្ឌលានំ កញ្ញានំ សតសហស្ស”ន្តិ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។ “យោជនានំ សតានុច្ចោ, ហិមវា បញ្ច បព្ពតោ”តិ អយមដ្ឋកថាបាឋោ។ ឯត្ថ “បញ្ច”តិ សទ្ទំ **សត**សទ្ទេន សទ្ធឹ យោជេត្វា “សិប្បិកានំ សតំ នត្ថិ”តិ ឯត្ថ វិយ ហិមវា បព្ពតោ យោជនានំ បញ្ច សតានិ ឧច្ចោតិ សង្ខ្យាប្បធានវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ “បញ្ច សតានី”តិ ច អទ្ធានោ អច្ចន្តសំយោគវសេន ឧបយោគវចនំ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។ **សត**មិតិ សទ្ទោ “សតំ ហោមិ, សហស្សំ ហោមី”តិអាទីសុ ឯកវចនោ។ “អថេត្ថេកសតំ ខត្យា, អនុយន្តា យសស្សិនោ”តិអាទីសុ ពហុវចនោ។ ឯវំ **សហស្សា**ទីនម្បិ ឯកវចនពហុវចនតា លព្ភតិ។ តថា ហិ “ភិយ្យោ នំ សតសហស្សំ, យក្ខានំ បយិរុបាសតី”តិ ឯត្ថ “សតសហស្ស”ន្តិ ឯកវចនំ។ “បរោសហស្សំ ខោ បនស្ស បុត្តា ភវិស្សន្តី”តិ ឯត្ថ **សហស្ស**ន្តិ ពហុវចនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

> “កប្បេ ច សតសហស្សេ, ចតុរោ ច អសង្ខិយេ;
> អមរំ នាម នគរំ, ទស្សនេយ្យំ មនោរម”ន្តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ “កប្បេ ច សតសហស្សេ ចតុរោ ច អសង្ខិយេតិ សាមិអត្ថេ ឧបយោគពហុវចនំ, តស្មា “មហាកប្បានំ សតសហស្សានំ ចតុន្នំ អសង្ខិយានំ មត្ថកេ”តិ អត្ថោ គហេតព្ពោ, “មត្ថកេ”តិ ចេត្ថ វចនសេសោ។ “កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខិយានំ មត្ថកេ”ឥច្ចេវត្ថោ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

> “កប្បេ ច សតសហស្សេ, ចតុរោ ច អសង្ខិយេ;
> ឯត្ថន្តរេ យំ ចរិតំ, សព្ពំ តំ ពោធិបាចន”ន្តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ “កប្បេ”តិ អច្ចន្តសំយោគវសេន ឧបយោគពហុវចនំ។ “សតសហស្សេ កប្បេ”តិ **កប្ប**សទ្ទសម្ពន្ធេន ចាយំ បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ ឧបយោគនិទ្ទេសោ ច។ សមានាធិករណញ្ហិ ឥទំ **កប្ប**សទ្ទេន។ “ចតុរោ ច អសង្ខិយេ”តិ អច្ចន្តសំយោគវសេន ឧបយោគពហុវចនានិ។ កស្ស បន អសង្ខិយេតិ? អញ្ញស្ស អវុត្តត្តា កប្បស្ស ច វុត្តត្តា បករណតោ “កប្បាន”ន្តិ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតេវ។ ន ហិ វុត្តំ វជ្ជេត្វា អវុត្តស្ស កស្សចិ គហណំ យុត្តន្តិ។ **ច**សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ “មហាកប្បានំ ចតុរោ អសង្ខ្យេយ្យេ សតសហស្សេ ច មហាកប្បេ”តិ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

“យដានេកសហស្សានិ, កុម្ភីនញ្ច សតា ពហូ”តិ បាឡិ។ ឯត្ថ **យដា**តិ យដានំ។ សាមិអត្ថេ ហិ ឥទំ បច្ចត្តវចនំ។ “យដានំ អនេកសហស្សានិ” ឥច្ចេវត្ថោ។ **កុម្ភីនញ្ច សតា ពហូ**តិ អនេកានិ ច កុម្ភីនំ សតានិ។ ឯត្ថ **និ**ការលោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

> “ទសវីសសហស្សានំ , ធម្មាភិសមយោ អហុ;
> ឯកទ្វិន្នំ អភិសមយោ, គណនាតោ អសង្ខិយោ”តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ **ទសវីសសហស្សាន**ន្តិ ទសសហស្សានំ វីសសហស្សានញ្ច។ **ធម្មាភិសមយោ**តិ ចតុសច្ចប្បដិវេធោ។ **ឯកទ្វិន្ន**ន្តិ សីសមត្តកថនំ, តេន “ឯកស្ស ចេវ ទ្វិន្នញ្ច តិណ្ណំ ចតុន្នំ…បេ…. ទសន្ន”ន្តិអាទិនា នយេន អសង្ខ្យេយ្យោតិ អត្ថោ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

> “ចត្តារិ សតសហស្សានិ, ឆឡភិញ្ញា មហិទ្ធិកា;
> ទីបង្ករំ លោកវិទុំ, បរិវារេន្តិ សព្ពទា”តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ **ចត្តារិ សតសហស្សានី**តិ ឥទំ លិង្គភេទវសេន “ឆឡភិញ្ញា មហិទ្ធិកា”តិ ឥមេហិ ទ្វីហិ បទេហិ សមានាធិករណំ។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ អសង្ខ្យេយ្យ វាចកោបិ សទ្ទោ នបុំសកោវ ហោតិ, តស្មា “ចត្តារិ សតសហស្សានី”តិ ច “ឆឡភិញ្ញា”តិ ច “មហិទ្ធិកា”តិ ច ឯតំ បទត្តយំ សមានាធិករណំ។ អថ វា **ឆឡភិញ្ញា មហិទ្ធិកា**តិ ឆឡភិញ្ញានំ មហទ្ធិកានន្តិ សាមិអត្ថេ បច្ចត្តវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ “ចត្តារិ សត

សហស្សានី”តិ អយំ សង្ខារចនោ ភវតិ។ “តីណិ សតសហស្សានិ, នារិយោ សមលង្កតា”តិអាទីសុបិ អយំ នយោ នេតព្វោ។ “តា ច សត្ត សតា ភរិយា, ទាស្សោ សត្ត សតានិ ចា”តិ បាឡិ។ ឯត្ថ **សតា**តិ “សតានី”តិ នបុំសករសេន គហេតព្ពំ, ន ឥត្ថិលិង្គវសេន។ “សតា”តិ ហិ “បញ្ច ចិត្តា វិបាកា”តិអាទីនិ វិយ នបុំសករូបំ។ ឥត្ថិលិង្គភូតា ហិ **សត**សទ្ទោ នត្ថិ, តថា បុល្លិង្គភូតោ។ យទិ ច ទ្វិលិង្គោ **សត**សទ្ទោ សិយា , ឯវញ្ច សតិ “បុរិសោ, កញ្ញា”តិ ច **ឱ**ការន្តបុល្លិង្គ**អា**ការន្តិត្ថិរូបេហិបិភវិតព្ពំ។ រូបទ្វយម្បិ **សត**សទ្ទស្ស នត្ថិ, តេន ញាយតិ “**សត**សទ្ទោ ឯកន្តនបុំសកោ”តិ។

ននុ ច ភោ “តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា”តិ ឯត្ថ **សត**សទ្ទោ ឥត្ថិលិង្គោ ហុត្វា ទិស្សតីតិ? ន, នបុំសកោយេវាតិ។ ននុ ច ភោ **ទេវតា**សទ្ទេន សមានាធិករណោតិ? សច្ចំ សមានាធិករណោ, តថាបិ នបុំសកោយេវ។ ឰទិសេសុ ហិ សង្ខ្យាវិសយេសុ សមានាធិករណភាវោ អប្បមាណោ។ តថា ហិ “បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធ សតានិ ឥមស្មឹ ឥសិគិលិស្មឹ បព្ពតេ ចិរវាសិនោ អហេសុ”ន្តិ នបុំសកលិង្គេន បុល្លិង្គស្ស សមានាធិករណតា ទិស្សតិ, តស្មា “តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា”តិ ឯត្ថាបិ “សត្តសតានី”តិ នបុំសកភាវោយេវាតិ អវគន្តព្ពោ។ “សត្ត ហត្ថិសតេ ទត្វា”តិអាទីសុបិ **សត**សទ្ទោ នបុំសកោយេវ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

“នវុតិកោដិសហស្សេហិ, បរិវារេសិ មហាមុនី”តិ បាឡិ។ ឯត្ថ “នវុតិកោដិសហស្សេហិ ភិក្ខូហី”តិ វា “ភិក្ខូនំ នវុតិកោដិសហស្សេហី”តិ វា សង្ខេយ្យសង្ខ្យាបធានវសេន អត្ថោ គហេតព្វោ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

“សតសហស្សវស្សានិ, អាយុ តស្ស មហេសិនោ”តិ បាឡិ។ ឯត្ថ “សតសហស្សវស្សានី”តិ កាលស្ស អច្ចន្ត សំយោគវសេន ឧបយោគវចនំ។ តថា “ទសវស្សសហស្សានិ, អគារ’មជ្ឈ សោ វសី”តិ បាឡិយម្បិ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

“ឥតោ សតសហស្សម្ហិ, កប្បេ ឧប្បជ្ជិ នាយកោ”តិ បាឡិ, “ឯកនវុតេ ឥតោ កប្បេ”តិ បាឡិ ច។ ឯត្ថ **សត សហស្សម្ហិ កប្បេ**តិ សតសហស្សានំ កប្បានំ មត្ថកេ។ **ឯកនវុតេ កប្បេ**តិ ឯកនវុតិយា កប្បានំ មត្ថកេតិ ភុម្មវចនស្ស សាមិភុម្មវចនវសេន អត្ថោ គហេតព្វោ។ តថា ហិ “ភគវតិ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី”តិ ឯត្ថ ភុម្មវចនស្ស “ភគវតោ សន្តិកេ”តិ សាមិភុម្មវចនវសេន អត្ថោ គហិតោ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

> “យទិ តត្ថ សហស្សានិ, សតានិ នហុតានិ ច;
> នេវម្ហាកំ ភយំ កោចិ, វនេ វាឡេសុ វិជ្ជតី”តិ

បាឡិ។ អយមេតស្សា អត្ថោ – តត្ថ វនេ វាឡានំ សហស្សានិ ច សតានិ ច នហុតានិ ច យទិ វិជ្ជន្តិ។ អថ វា **សហស្សានិ សតានី**តិ សតសហស្សានិ, វាឡានំ សតសហស្សានិ ច នហុតានិ ច យទិ វិជ្ជន្តិ, ឯវំ វិជ្ជន្តេសុបិ វាឡេសុ កោចីតិ ក្វចិ។ **កោចិ**សទ្ទោ ហិ “កោ តេ ពលំ មហារាជា”តិ ឯត្ថ **កោ**សទ្ទោ វិយ **ក្វ**សទ្ទត្ថេ វត្តតិ, និមិត្តត្ថេ ចាយំ និទ្ទេសោ។ តេន “កោចិ ក្វចិ កិស្មិញ្ចិ វាឡេ ឯកស្សាបិ វាឡមិគស្ស ការណា នេវម្ហាកំ ភយំ វិជ្ជតី”តិ អត្ថោ គហេតព្វោ។ អថ វា **កោចី**តិ កិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ។ ឯត្ថ បន “វាឡេសូ”តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ វាឡានំ ការណា អប្បមត្តកម្បិ អម្ហាកំ ភយំ ន វិជ្ជតីតិ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

> “សព្ពំ សតសហស្សានិ, ឆត្តឹសបរិមណ្ឌលំ;
> ទសញ្ចេវ សហស្សានិ, អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានិ ចា”តិ

អដ្ឋកថាបាឋោ ។ ឯត្ថ យស្មា សទ្ទតោ សមានវិភត្តិលិង្គវចនានំ បទានំ អសមានវិភត្តិលិង្គវចនានំ វា អត្ថតោ បន សមានានំ ទូរេ ឋិតានម្បិ ឯកសម្ពន្ធោ ហោតិ, ឥតរេសំ សមីបេ ឋិតានម្បិ ន ហោតិ, តស្មា “សព្ព”ន្តិទំ “បរិមណ្ឌល”ន្តិមិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “ឆត្តឹសា”តិ ឥទំ បន “សតសហស្សានី”តិមិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឰទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្វោ។

> “ទុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
> ឯត្តកំ ពហលត្តេន, សង្ខាតាយំ វសុន្ធរា”តិ

អដ្ឋកថាបាឋោ។ ឯត្ថ “ទុវេ”តិ វិសេសនំ, “សតសហស្សានី”តិ វិសេសិតព្វំ។ តថា “ចត្តារី”តិ វិសេសនំ, “នហុតានី”តិ វិសេសិតព្វំ។ តថា ហិ “សតសហស្សានិ នហុតានិ ចា”តិ ឥមានិ “ទុវេ ចត្តារី”តិ ឥមេហិ វិសេសិតព្ពត្តា “ទ្វិសតសហស្សំ ចតុនហុត”ន្តិ អត្ថប្បកាសនានិ ភវន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ “ទុវេ”ឥច្ចាទីនំ សង្ខ្យាសទ្ទានំ “សតសហស្សានី”តិអាទីហិ សង្ខ្យាសទ្ទេហិ សមានាធិករណតា បុព្ពាចរិយេហិ ន វុត្តា។ យស្មា បន យថា “ទុវេ បុថុជ្ជនា វុត្តា។ សតសហស្សំ ភិក្ខូ”តិអាទីសុ សមានាធិករណតា លព្ភតិ ទព្វវាចកត្តា វិសេសិតព្ពបទានំ, ន តថា “ទុវេ សតសហស្សានី”តិអាទីសុ អទព្ពវាចកត្តា វិសេសិតព្ពបទានំ, តស្មា ឦទិសេសុ ឋានេសុ សមានាធិករណតា ន ឥច្ឆិតព្ពា យុត្តិយា អភាវតោ។ យទិ ឯវំ “កុសលា, រូបំ, ចក្ខុមា”តិអាទីនំ វិយ ឥមេសមញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធរហិតា សិយាតិ? ន, វិសេសនវិសេសិតព្ពភាវេន គហិតត្តា។ យជ្ជេវំ សមានាធិករណភាវោ លទ្ធព្ពោតិ? ន, និយមាភាវតោ។ ឯកន្តេន ហិ គុណគុណីនំយេវ វិសេសនវិសេសិតព្ពានំ សមានាធិករណភាវោ, ន ឥតរេសំ វិសេសនវិសេសិតព្ពត្តេបិ។

តត្ថ “ឯត្តក”ន្តិ បមាណវចនំ។ “ពាហលត្តេនា”តិ វិសេសនេ តតិយា។ ឧភយេន ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ “អយំ វសុន្ធរា ពាហលត្តេន យោជនានំ ទុវេ សតសហស្សានិ ចត្តារិ នហុតានិ ច ឯត្តកំ សង្ខាតា”តិ។ “ឯត្តក”ន្តិ បទស្ស ច “ទុវេ សតសហស្សានិ ចត្តារិ នហុតានិ ចា”តិ ឥមេហិ វា “វសុន្ធរា”តិ ឥមិនា វា សមានាធិករណតា ន ឥច្ឆិតព្ពា។ **ឯត្តក**ន្តិ ហិ ភាវនបុំសកំ, យំ សទ្ទសត្ថេ ក្រិយាវិសេសនន្តិ វទន្តិ។ តស្ស “ឯត្តកេន បមាណេន”ឥច្ចេវត្ថោ។ អបិច “ទុវេ សតសហស្សានិ ចត្តារិ ន ហុតានិ ចា”តិ ឥមេសម្បិ “វសុន្ធរា”តិ ឥមិនា សមានាធិករណតា ន ឥច្ឆិតព្ពា “ភិក្ខូនំ សត”ន្តិ ឯត្ថ **សត**សទ្ទស្ស វិយ សង្ខ្យាវចនមត្តត្តា។ តថា ហិ “ឯត្តក”ន្តិ វុត្តំ។ “សង្ខាតា”តិ បន “អយ”ន្តិ ច ឥមេសំ “វសុន្ធរា”តិ ឥមិនា សមានាធិករណតា លព្ភតិ។ សព្ពោបាយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

“ទសេត្ថ រាជិយោ សេតា, ទស្សនីយា មនោរមា;
ឆ បិង្គលា បន្នរស, ហលិទ្ទា តា ចតុទ្ទសា”តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ **ឆ បិង្គលា បន្នរសា**តិ ឆ ច បន្នរស ចាតិ ឯកវីសតិ បិង្គលា រាជិយោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។

តថា –

“បុត្តាបិ តស្ស ពហវោ, ‘ឯកនាមា’តិ មេ សុតំ;
អសីតិ ទស ឯកោ ច, ឥន្ទនាមា មហព្ពលា”តិ

បាឡិ ។ ឯត្ថ បន “ឯកនវុតី”តិ វត្តព្ពេ “អសីតិ ទស ឯកោ ចា”តិ វុត្តំ។ វិចិត្រសទ្ទរចនញ្ហិ បាវចនំ។ អយំ នយោ អញ្ញេសុបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

“តឹសបុរិសនាវុត្យោ, សព្ពេវេកេកនិច្ចិតា;
យេសំ សមំ ន បស្សាមិ, កេវលំ មហិ’មំ ចរ”ន្តិ

បាឡិ។ ឯត្ថ “បុរិសានំ តឹសសហស្សានិ នវុតិ ច សតានិ តឹស នាវុត្យោ”តិ វុច្ចន្តិ។ ឥមស្មឹ បន ឋានេ **តឹស**សទ្ទតោ **សហស្ស**សទ្ទស្ស **នវុតិ**សទ្ទតោ ច **សត**សទ្ទស្ស លោបំ កត្វា “តឹស នាវុត្យោ”តិ វុត្តន្តិ ន គហេតព្វំ។ ឯវញ្ហិ គហណេ សតិ យត្ថ កត្ថចិបិ ឯទិសី សទ្ទរចនា កាតព្ពា សិយា, កតាយ ច ឯទិសាយ សទ្ទរចនាយ អត្ថាវគមោ វិនា ឧបទេសេន សុណន្តានំ ន សិយា, តស្មា នេវំ គហេតព្វំ។ ឯវំ បន គហេតព្វំ – “តឹស នាវុត្យោ”តិ ឥទំ លោក សង្កេតរុឡ្ហំ វចនំ, សង្កេតរុឡ្ហស្ស បន វចនស្សត្ថោ យស្មា គហិតបុព្ពសង្កេតេហិ សុត្វា ញាយតេ, ន ឧបទេសតោ, តស្មា ព្រហ្មទត្តេន រញ្ញា វុត្តកាលេបិ សត្ថារា តំ កថំ អាហរិត្វា វុត្តកាលេបិ សព្ពេ មនុស្សា វិនាបិ ឧបទេសេន វចនត្ថំ ជានន្តីតិ គហេតព្ពំ។

តឹសញ្ចេវ សហស្សានិ, នវុតិ ច សតានិ តុ;
តឹស នាវុតិយោ នាម, វុត្តា ឧមង្គជាតកេ។

យស្មា បាវចនេ សន្តិ, នយា ចេវ អចិន្តិយា;
វោហារា ច សុគុឡ្ហត្ថា, ទយាបន្នេន ទេសិតា។

គស្មា សាទ្ធកថេ ធីរោ, គម្ភីរេ ជិនភាសិតេ;
ឧបទេសំ សទា គណ្ហេ, គរុំ សម្មា ឧបដ្ឋហំ។

គរូបទេសហីនោ ហិ, អត្ថសារំ ន វិន្ទតិ;
អត្ថសារវិហីនោ សោ, សទ្ធម្មា បរិហាយតិ។

គរូបទេសលាភី ច, អត្ថសារសមាយុតោ;
សទ្ធម្មំ បរិបាលេន្តោ, សទ្ធម្មស្មា ន ហាយតិ។

សទ្ធម្មត្ថាយ មេ តស្មា, សង្ខ្យាមាលាបិ ភាសិតា;
សប្បយោគា យថាយោគំ, សហេវត្ថវិនិច្ឆយា។

ឥតិ នវង្គេ សាទ្ធកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

សវិនិច្ឆយោ សង្ខ្យានាមានំ នាមិកបទមាលាវិភាគោ

នាម

តេរសមោ បរិច្ឆេទោ។

១៤. អត្ថត្តិកវិភាគ

ភូធាតុ តាយ និប្ផន្ន-រូបញ្ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ;
កត្វា បធានមម្ហេហិ, សព្ពមេតំ បបញ្ចិតំ។

ភវតិស្ស វសា ទានិ, វក្ខាមត្ថត្តិកំ វរំ;
អត្ថុទ្ធារោ **តុ**មន្តញ្ច, **ត្វា**ទិយន្តំ តិកំ ឥធ។

តស្មា តាវ **ភូ**ធាតុតោ បវត្តស្ស **ភូត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ នីយតេ –

ខន្ធសត្តាមនុស្សេសុ, វិជ្ជមានេ ច ធាតុយំ;
ខីណាសវេ រុក្ខាទិម្ហិ, **ភូត**សទ្ទោ បវត្តតិ។

ឧប្បាទេ ចាបិ វិញ្ញេយ្យោ, **ភូត**សទ្ទោ វិភាវិនា;
វិបុលេ សោបសគ្គោយំ, ហីឡនេ វិជមេបិ ច;
បរាជយេ វេទិយនេ, នាមេ បាកដតាយ ច។

វុត្តញ្ហេតំ – **ភូត**សទ្ទោ បញ្ចក្ខន្ធាមនុស្សធាតុវិជ្ជមានខីណាសវសត្តរុក្ខាទីសុ ទិស្សតិ។ “ភូតមិទន្តិ ភិក្ខវេ សមនុបស្សថា”តិអាទីសុ ហិ អយំ បញ្ចក្ខន្ធេសុ ទិស្សតិ។ “យានីធ ភូតានិ សមាគតានី”តិ ឯត្ថ អមនុស្សេ។ “ចត្តារោ ខោ ភិក្ខុ មហាភូតា ហេតូ”តិ ឯត្ថ ធាតូសុ។ “ភូតស្មិំ បាចិត្តិយ”ន្តិអាទីសុ វិជ្ជមានេ។ “យោ ច កាលឃសោ ភូតោ”តិ ឯត្ថ ខីណាសវេ។ “សព្ពេវ និក្ខិបិស្សន្តិ, ភូតា លោកេ សមុស្សយ”ន្តិ ឯត្ថ សត្តេ។ “ភូតគាមបាតព្យតាយា”តិ ឯត្ថ រុក្ខាទីសូតិ។ **មូលបរិយាយសុត្តដ្ឋកថាយ** វចនំ ឥទំ។ **ដីកាយ**មាទិសទ្ទេន ឧប្បាទាទីនិ គយ្ហរេ។ វុត្តញ្ហេតំ – “ជាតំ ភូតំ សង្ខត”ន្តិអាទីសុ **ភូត**សទ្ទោ ឧប្បាទេ ទិស្សតិ។ សឧបសគ្គោ បន “បភូតមរិយោ បករោតិ បុញ្ញ”ន្តិអាទីសុ វិបុលេ។ “យេភុយ្យេន ភិក្ខូនំ បរិភូតរូបោ”តិអាទីសុ ហីឡនេ។ “សម្ភូតោ សាណវាសី”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ។ “អភិភូតោ មារោ វិជិតោ សង្គាមោ”តិអាទីសុ វិជមនេ។ “បរាភូតរូបោខោ អយំ អចេលោ បាថិកបុត្តោ”តិអាទីសុ បរាជយេ។ “អនុភូតំ សុខទុក្ខ”ន្តិអាទីសុ វេទិយនេ។ “វិភូតំ បញ្ញាយា”តិអាទីសុ បាកដីករណេ ទិស្សតិ, តេ សព្ពេ “រុក្ខាទីសូ”តិអាទិសទ្ទេន សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពាតិ។

ឥទានិ **តុ**មន្តបទានិ វុច្ចន្តេ –

ភវិតុំ, ឧព្ភវិតុំ, សមុព្ភវិតុំ, បភវិតុំ, បរាភវិតុំ, អតិភវិតុំ, សម្ភវិតុំ, វិភវិតុំ, ភោតុំ, សម្ភោតុំ, វិភោតុំ, បាតុភវិតុំ, បាតុព្ភវិតុំ វា, បាតុភោតុំ។ ឥមានិ អកម្មកានិ **តុ**មន្តបទានិ។

បរិភោតុំ បរិភវិតុំ, អភិភោតុំ អភិភវិតុំ, អធិភោតុំ អធិភវិតុំ, អតិភោតុំ អតិភវិតុំ, អនុភោតុំ អនុភវិតុំ, សមនុភោតុំ សមនុភវិតុំ, អភិសម្ភោតុំ អភិសម្ភវិតុំ។ ឥមានិ សកម្មកានិ **តុ**មន្តបទានិ, សព្ពានេតានិ សុទ្ធកត្តរិ ភវន្តិ។

“ភាវេតុំ, បភាវេតុំ, សម្ភាវេតុំ, វិភាវេតុំ, បរិភាវេតុំ”ឥច្ចេវមាទីនិ ហេតុកត្តរិ **តុ**មន្តបទានិ, សព្ពានិបិ ហេតុកត្តរិ **តុ**មន្តបទានិ សកម្មកានិយេវ ភវន្តិ។ ឧទ្ទេសោយំ។

តត្រ សមានត្ថបទេសុ ឯកមេវាទិបទំ គហេត្វា និទ្ទេសោ កាតព្ពោ – **ភវិតុ**ន្តិ ហោតុំ វិជ្ជិតុំ បញ្ញាយិតុំ សរូបំ លភិតុំ។ ឯត្ថ វុត្តនយានុសារេន សេសានម្បិ **តុ**មន្តានំ និទ្ទេសោ វិត្ថារេតព្ពោ, សព្ពានិ **តុ**មន្តបទានិ ចតុត្ថិយត្ថេ វត្តន្តិ “ត្វំ មម ចិត្តមញ្ញាយ, នេតុំ យាចិតុមាគតោ”តិ ឯត្ថ វិយ។ **យាចិតុ**ន្តិ ហិ យាចនត្ថាយាតិ អត្ថោ។ តស្មា **ភវិតុ**ន្តិអាទីនម្បិ “ភវនត្ថាយា”តិ វា “ភវនត្ថ”ន្តិ វា “ភវនាយា”តិ វា អាទិនា អត្ថោ គហេតព្ពោ។ អបិច “នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ”តិ ឯត្ថ “ទដ្ឋុ”ន្តិ បទស្ស “ទិស្វា”តិ អត្ថទស្សនតោ យថារហំ **តុ**មន្តានិ **ត្វា** សទ្ទន្តបទត្ថវសេនបិ គហេតព្ពានិ។ ឯតានិ ច និបាតបទេសុ សង្គហំគច្ឆន្តិ។ វុត្តញ្ហិ **និរុត្តិបិដកេ** និបាតបទបរិច្ឆេទេ “តុំ ឥតិ ចតុត្ថិយា”តិ។ តត្រាយមត្ថោ “តុំ ឥតិ ឯតទន្តោ និបាតោ ចតុត្ថិយា អត្ថេ វត្តតី”តិ។

តុមន្តកថា សមត្តា។

ឥទានិ **ត្វា**ទិយន្តបទានិ វុច្ចន្តេ –

ភវិត្វា, ភវិត្វាន, ភវិតុន, ភវិយ, ភវិយាន។ ឧព្ភវិត្វា, ឧព្ភវិត្វាន, ឧព្ភវិតុន, ឧព្ភវិយ, ឧព្ភវិយាន។ ឯស នយោ “សមុព្ភវិត្វា, បរាភវិត្វា, សម្ភវិត្វា, វិភវិត្វា, បាតុព្ភវិត្វា”តិ ឯត្ថាបិ។ ឥមានិ អកម្មកានិ ឧស្សុក្កនត្ថានិ **ត្វា**ទិយន្តបទានិ។

ភុត្វា, ភុត្វាន, បរិភវិត្វា, បរិភវិត្វាន, បរិភវិតុន, បរិភវិយ, បរិភវិយាន, បរិភុយ្យ។ អភិភវិត្វា, អភិភវិត្វាន, អភិភវិតុន, អភិភវិយ, អភិភវិយាន, អភិភុយ្យ។ ឯស នយោ “អធិភវិត្វា, អតិភវិត្វា, អនុភវិត្វា”តិ ឯត្ថាបិ។ ឥទញ្ចេត្ថ និទស្សនំ។ “តមវោច រាជា អនុភវិយាន តម្បិ, ឯយ្យាសិ ខិប្បំ អហមបិ បូជំ កស្ស”ន្តិ។ អនុភុត្វា, អនុភុត្វាន។ អធិភោត្វា, អធិភោត្វាន។

“សដ្ឋិ កប្បសហស្សានិ, ទេវលោកេ រមិស្សតិ;
អញ្ញេ ទេវេ អធិភោត្វា, ឥស្សរំ ការយិស្សតី”តិ

ឥទមេត្ថ បាឡិនិទស្សនំ, ឥមានិ សកម្មកានិ ឧស្សុក្កនត្ថានិ **ត្វា**ទិយន្តបទានិ។ ឥមានិ ចត្តារិ សុទ្ធកត្តរិយេវ ភវន្តិ។

“ភាវេត្វា, ភាវេត្វាន។ បភាវេត្វា, បភាវេត្វាន។ សម្ភាវេត្វា, សម្ភាវេត្វាន។ វិភាវេត្វា, វិភាវេត្វាន។ បរិភាវេត្វា, បរិភាវេត្វាន”ឥច្ចេវមាទីនិ សកម្មកានិ ឧស្សុក្កនត្ថានិ **ត្វា**ទិយន្តបទានិ ហេតុកត្តរិយេវ ភវន្តិ។ ឧទ្ទេសោយំ។

តត្រ សមានត្ថបទេសុ ឯកមេវាទិបទំ គហេត្វា និទ្ទេសោ កាតព្ពោ – **ភវិត្វា**តិ ហុត្វា បញ្ញាយិត្វា សរូបំ លភិត្វា។ ឯវំ វុត្តនយានុសារេន សេសានម្បិ **ត្វា**ទិយន្តបទានំ និទ្ទេសោ វិត្ថារេតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ **ភុត្វា**តិ សម្បត្តិំ អនុភុត្វាតិ សកម្មកវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ **ភុត្វា អនុភុត្វា**តិ ឥមេសញ្ហិ សមានត្ថតំ សទ្ធម្មវិទូ ឥច្ឆន្តិ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

“ភុត្វា ភុត្វាន”ឥច្ចេតេ, “អនុភុត្វា”តិមស្ស ហិ;
អត្ថំ សូចេន្តិ “ហុត្វា”តិ, បទស្ស បន នេវ តេ។

កេចិ “ភូត្វា”តិ ទីឃត្តំ, តស្ស ឥច្ឆន្តិ សាសនេ;
ទីឃតា រស្សតា ចេវ, ទ្វយម្បេតំ បទិស្សតិ។

សទ្ទសត្ថេ ច “ភូត្វា”តិ, ទីឃត្តសញ្ហិតំ បទំ;
“ភវិត្វា”តិ បទស្សត្ថំ, ទីបេតិ ន តុ សាសនេ។

“ហុត្វា”ឥតិ បទំយេវ, ទីបេតិ ជិនសាសនេ;
“ភវិត្វា”តិ បទស្សត្ថំ, នត្ថិ អញ្ញត្ថ តំ បទំ។

ឥច្ចេវំ សវិសេសន្តុ, វចនំ សារទស្សិនា;
សាសនេ សទ្ទសត្ថេ ច, វិញ្ញុនា បេក្ខិតព្ពកំ។

ឯវំ ឧស្សុក្កនត្ថេ បវត្តានិ **ត្វា**ទិយន្តបទានិបិ និទ្ទិដ្ឋានិ, សព្ពានេតានិ អវិភត្តិកានីតិ គហេតព្ពានិ។ **និរុត្តិបិដកេ** ហិ និបាតបរិច្ឆេទេ អវិភត្តិកានិ កត្វា **ត្វា**ទិយន្តបទានិ វុត្តានិ។ សទ្ទត្ថវិទូនំ បន មតេ បឋមាទិវិភត្តិវសេន សវិភត្តិកានិ ភវន្តិ។

ឥមស្មិញ្ច បន **ត្វា**ទិយន្តាធិការេ ឥទញ្ញុបលក្ខិតព្ពំ – ភុត្វា គច្ឆតិ, ភុត្វា គតោ, ភុត្វា គមិស្សសិ, កសិត្វា វបតិ។ ឧមង្គា និក្ខមិត្វាន, វេទេហោ នាវមារុហិ។ ភុត្វាន ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស ឥច្ចាទី សមានកត្តុកានំ ធាតូនំ **បុព្ពកាលេ ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគា។ “ភុត្វា គច្ឆតី”តិ ឯត្ថ ហិ “ភុត្វា”តិ ឥទំ បុព្ពកាលក្រិយាទីបកំ បទំ។ “គច្ឆតី”តិ ឥទំ បន ឧត្តរកាលក្រិយាទីបកំ, សមានកត្តុកានិ ចេតានិ បទានិ ឯកកត្តុកានំ ក្រិយានំ វាចកត្តា។ តថា ហេត្ថ យោ គមនក្រិយាយ កត្តា, សោ ឯវ ភុញ្ជនក្រិយាយ កត្តុភូតោ ទដ្ឋព្ពោ។ អយំ នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

“អន្ធការំ និហន្ត្វាន, ឧទិតោយំ ទិវាករោ;
វណ្ណំ បញ្ញាវភាសេហិ, ឱភាសេត្វា សមុគ្គតោ”

ឥច្ចាទីនិបិ បន សមានកត្តុកានំ **សមានកាលេ ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគា។ ឯត្ថ ហិ “និហន្ត្វានា”តិ បទំ សមានកាលក្រិយាទីបកំ បទំ។ “ឧទិតោ”តិ ឥទំ បន ឧត្តរកាលក្រិយាទីបកំ បទន្តិ ន វត្តព្ពំ សមានកាលក្រិយាយ ឥធាធិប្បេតត្តា។ តស្មាយេវ សមានកាលក្រិយាទីបកំ បទន្តិ គហេតព្ពំ។ អយំ នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

កេចិ បន “មុខំ ព្យាទាយ សយតិ, អក្ខី បរិវត្តេត្វា បស្សតី”តិ ឧទាហរន្តិ។ អបរេ “និសជ្ជ អធីតេ, ឋត្វា កថេតី”តិ។ តត្ថ ព្យាទានបរិវត្តនុត្តរកាលោ ព្យាទានូបសមលក្ខណំ បស្សនក្រិយាយ លក្ខិយតិ។ “និសជ្ជ អធីតេ, ឋត្វា កថេតី”តិ ច សមានកាលតាយបិ អជ្ឈេនកថនេហិ បុព្ពេបិ និសជ្ជដ្ឋានានិ ហោន្តីតិ សក្កា បុព្ពុត្តរកាលតា សម្ភាវេតុំ, តស្មា បុរិមានិយេវ ឧទាហរណានិ យុត្តានិ។ ឧទយសមកាលមេវ ហិ តន្និវត្តនីយ និវត្តនន្តិ។

“ទ្វារមាវរិត្វា បវិសតី”ឥច្ចាទិ សមានកត្តុកានំ **អបរកាលេ ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគោ។ យស្មា បនេត្ថ បវិសនក្រិយា បុរិមា, អាវរណក្រិយា បន បច្ឆិមា, តស្មា “អាវរិត្វា”តិ ឥទំ អបរកាលក្រិយាទីបកំ បទន្តិ វេទិតព្ពំ។ “បវិសតី”តិ ឥទំ បន បុព្ពកាលក្រិយាទីបកំ បទន្តិ។ អយំ នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។ អបរេ “ធ’ន្តិ កច្ច បតិតោ ទណ្ឌោ”តិ ឧទាហរណន្តិ។ អភិឃាតភូតសមាយោគេ បន អភិឃាតជសទ្ទស្ស សមានកាលតា ឯត្ថ លព្ភតីតិ ឥធាបិ បុរិមានិយេវ ឧទាហរណានិ យុត្តានីតិ។

“បិសាចំ ទិស្វា ចស្ស ភយំ ហោតិ។ បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា”ឥច្ចាទិ **អសមានេ** កត្តរិ បយោគោ។ ឯត្ថ ហិ បិសាចំ ទិស្វា បុរិសស្ស ភយំ ហោតិ, បញ្ញាយ ទិស្វា អស្ស បុគ្គលស្ស អាសវា បរិក្ខីណា។ ឯវំ សមានកត្តុកតា ធាតូនំ ន លព្ភតិ ទស្សនក្រិយាយ បុរិសេសុ បវត្តនតោ, ភវនាទិក្រិយាយ ច ភយាទីសុ បវត្តនតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ នយោ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ នេតព្ពោ។

ឥទម្បិ បនេត្ថ ឧបលក្ខិតព្ពំ “អប្បត្វា នទី បព្ពតោ, អតិក្កម្ម បព្ពតំ នទី”ឥច្ចាទិ **បរាបរយោគោ**។ “សីហំ ទិស្វា ភយំ ហោតិ, យតំ បិវិត្វា ពលំ ជាយតេ, ‘ធ’ន្តិ កត្វា ទណ្ឌោ បតិតោ”ឥច្ចាទិ **លក្ខណហេតុអាទិប្បយោគោ**។ “នត្វា គមនំ, ភុត្វា សយនំ។ ឧបាទាយ រូប”មិច្ចាបិ **ព្យត្តយេន សទ្ទសិទ្ធិប្បយោគោ**តិ។

ឥច្ចេវំ សព្ពថាបិ សមានកត្តុកានំ ធាតូនំ បុព្ពកាលេ **ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគោ, សមានកត្តុកានំ សមានកាលេ **ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគោ, សមានកត្តុកានំ អបរកាលេ **ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគោ, អសមានកត្តុកានំ **ត្វា**ទិសទ្ទប្បយោគោ, បរាបរយោគោ , លក្ខណហេតុអាទិប្បយោគោ, ព្យត្តយេន សទ្ទសិទ្ធិប្បយោគោតិ សត្តធា **ត្វា**ទិយន្តានំ បទានំ បយោគោ វេទិតព្ពោ។

យទិ ឯវំ កស្មា **កច្ចាយនេ** “បុព្ពកាលេកកត្តុកានំ តុន ត្វាន ត្វា វា”តិ បុព្ពកាលេយេវ ឯកកត្តុកគ្គហណំ កតន្តិ? យេភុយ្យេន **ត្វា**ទិយន្តានំ បទានំ បុរិមកាលក្រិយាទីបនតោ។ កច្ចាយនេ ហិ យេភុយ្យេន បវត្តិំ សន្ធាយ “បុព្ពកាលេកកត្តុកាន”ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា បន “ឥតិ កត្វា”តិអាទីនំ បទានំ ហេតុអត្ថវសេនបិ បុព្ពាចរិយេហិ អត្ថោ សំវណ្ណិតោ, តស្មា “ភវិត្វា”តិអាទីនំ **ភូ**ធាតុមយានំ **ត្វា**ទិសទ្ទន្តានំ បទានំ អញ្ញេសញ្ច “បចិត្វា”តិអាទីនំ យថាបយោគំ “ភវនហេតុ បចនហេតូ”តិអាទិនា ហេតុអត្ថោបិ គហេតព្ពោ។ អត្រិទំ វុច្ចតិ –

ហេតុត្ថេបិ យតោ ហោន្តិ, សទ្ទា ឧស្សុក្កនត្ថកា;
តស្មា ហេតុវសេនាបិ, វទេយ្យត្ថំ វិចក្ខណោ។

“ឥតិ កត្វា”តិ សទ្ទស្ស, អត្ថសំវណ្ណនាសុ ហិ;
“ឥតិ ករណហេតូ”តិ, អត្ថោ ធីរេហិ គយ្ហតិ។

“គច្ឆាមិ ទានិ និព្ពានំ, យត្ថ គន្ត្វា ន សោចតិ”;
ឥតិ បាឋេបិ ហេតុត្ថោ, គយ្ហតេ បុព្ពវិញ្ញុភិ។

“យស្មិំ និព្ពានេ គមន-ហេតូ”តិ ហិ កថីយតេ;

ហេតុត្តេរំ យថាយោគ-មញ្ញត្រាបិ អយំ នយោ។

ឯវំ **ភូត**សទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារោ ច **តុ**មន្តបទញ្ច **ត្វា**ទិយន្តបទញ្ចាតិ អត្ថត្តិកំ វិភត្តំ។

យោ ឥមមត្ថតិកំ សុវិភត្តំ,
កណ្ណរសាយនមាគមិកានំ;
ធារយតេ ស ភវេ គតកង្ខា,
បាវចនម្ហិ គតេ សុខុមត្ថេ។

ឥតិ នវង្គេ សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ ព្យប្បថគតីសុ វិញ្ញូនំ

កោសល្លត្ថាយ កតេ សទ្ទនីតិប្បករណេ

អត្ថត្តិកវិភាគោ នាម

ចុទ្ទសមោ បរិច្ឆេទោ។

ឯវំ នានប្បការតោ **ភូ**ធាតុរូបានិ ទស្សិតានិ។

បទមាលា និដ្ឋិតា។